

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI**

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN ÖRGÜTLENMESİ-2011

ARALIK 2011

1. Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Bilgiler ve Eğilimler	10
1.1. Tarihsel Görünüm	10
1.1.1. Siyasal ve Sosyal Gelişmeler	10
1.1.2. Ekonomik Gelişmeler	11
1.2. Temel Yönetim ve Yasama Organları	13
1.2.1. Yasama Organı: Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)	13
1.2.2. Yürütme Organları ve Görevleri	13
1.2.2.1. Genel Yönetim Kuruluşları	14
1.2.2.1.1. Merkez Örgütü	14
1.2.2.1.2. Taşra Örgütü	14
1.2.2.2. Yerinden Yönetim Kuruluşları	15
1.2.2.3. Denetleme ve Danışma Kuruluşları	15
1.2.2.4. Özerk Kamu Tüzel Kişileri	15
1.2.3. Yargı Yetkisi ve Organları	15
1.3. Dinler	16
1.4. Resmi Dil ve Azınlık Dilleri	16
1.5. Demografik Durum	18
1.6. Ekonomik Durum	18
1.6.1. Enflasyon	19
1.6.2. Büyüme	19
1.6.3. Dış Ticaret (Cari İşlemler Hesabı)	19
1.6.4. İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik	19
1.7. İstatistikler	20
1.7.1. Nüfus İstatistikleri (2011)	20
1.7.1.1. Nüfus İstatistikleri	20
1.7.1.2. Nüfusun Coğrafi Dağılımı (2011)	21
1.7.2. Demografik Göstergeler	22
1.7.2.1. Demografik Göstergeler	22
1.7.3. Göç İstatistikleri	23
1.7.3.1. İç Göç Verileri	23
1.7.3.2. İç Göçün Coğrafi Dağılımı (2011)	23
1.7.3.3. Dış Göç Verileri	24
1.7.4. İstihdam ve İşsizlik	25
1.7.4.1. İstihdam ve İşgücü Yapısı	25
1.7.5. Temel Ekonomik Göstergeler	26
1.7.5.1. Temel Ekonomik Göstergeler	26
2. Eğitim Sisteminin ve Eğitim Yönetiminin Genel Örgütlenmesi	27
2.1. Tarihsel Görünüm	27
2.1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesine (Osmanlı Dönemi) Kısa Bir Bakış	27
2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Eğitimdeki Gelişmeler	28
2.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	31
2.3. Temel Yasal Düzenlemeler ve Temel İlkeler	37
2.4. Genel Yapı ve Eğitimsel Rehberlik	39
2.4.1. Okul Öncesi Eğitim	39
2.4.2. İlköğretim	39
2.4.3. Ortaöğretim	40
2.4.4. İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş	42
2.4.5. Yükseköğretim	43
2.4.6. Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş	43
2.4.7. Sürekli Eğitim	43

2.4.8. Türk Eğitim Sisteminin Temel Yapısı	44
2.5. Zorunlu Eğitim	44
2.6. Genel Yönetim	45
2.6.1. Ulusal Düzeyde Genel Yönetim	46
2.6.2. Bölgesel Düzeydeki Genel Yönetim	53
2.6.3. Yerel Düzeydeki Genel Yönetim	53
2.6.4. Eğitim Kurumları, Yönetim, İşletme	53
2.6.4.1. Okul-Öncesi Eğitim	53
2.6.4.2. İlköğretim	55
2.6.4.3. Ortaöğretim	55
2.6.4.4. Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları	58
2.6.4.5. Yükseköğretim	58
2.6.4. Yurtdışı Düzeyindeki Genel Yönetim	59
2.7. İçsel ve Dışsal Katılım	64
2.7.1. İçsel Katılım	64
2.7.1.1. Okul Öncesi Eğitimde Katılım	64
2.7.1.2. İlköğretimde Katılım	65
2.7.1.3. Ortaöğretimde Katılım	66
2.7.1.4. Yükseköğretimde Katılım	66
2.7.2. Toplumsal Katılım	67
2.7.2.1. Ailenin Katılımı	67
2.7.2.2. Mesleki Okullar – Endüstri İşbirliği	68
2.7.2.3. Üniversite-Toplum İlişkileri	68
2.8. Eğitimde Finansman Yöntemleri	68
2.9. İstatistikler	69
2.9.1. Kamu Eğitim Harcamaları (1000 TL)	69
2.9.2. Özel Öğretim Kurumlarının Payları	70
2.9.4. Hizmet Türüne Göre Toplam (Kamu+Özel) Eğitim Harcamaları (2011 YTL)*	72
2.9.5. Öğrenci Başına Düşen Eğitim Harcamaları (2011)*	73
3. Okul Öncesi Eğitim	74
3.1. Tarihsel Görünüm	74
3.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	75
3.3. Yasal Çerçeve	78
3.4. Genel Amaçlar	79
3.5. Coğrafi Erişilebilirlik	79
3.6. Kayıt-Kabul Koşulları ve Kurum Seçimi	80
3.7. Öğrenci Ailelerine Mali Destek	80
3.8. Yaş Düzeyleri ve Çocukların Gruplandırılması	81
3.9. Okul Zamanının Düzenlemesi	82
3.9.1. Okul Yılıının Düzenlemesi	82
3.9.2. Haftalık ve Günlük Zaman Çizelgeleri	82
3.10. Eğitim Programı, Etkinlik Türü, Ders Saati Sayısı	83
3.11. Öğretim Yöntemleri ve Materyaller	84
3.12. Çocukların Değerlendirilmesi	85
3.13. Destek Hizmetleri	86
3.14. Özel Sektörün Eğitim Hizmeti Sunması	87

3.15. Örgütsel Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar	87
3.16. İstatistikler	88
3.16.1. Okul Öncesi Eğitim İstatistikleri	88
3.16.2. Okul Türlerine Göre Okul Öncesi Eğitimde Sayılar (2010-2011)	89
4. İlköğretim	89
4.1. Tarihsel Görünüm	89
4.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	91
4.3. Yasal Çerçeve	99
4.4. Genel Amaçlar	100
4.5. Coğrafi Erişilebilirlik	100
4.6. Kayıt-Kabul Koşulları ve Okul Seçimi	101
4.7. Öğrenci Ailelerine Mali Destek	102
4.8. Yaş Düzeyleri ve Çocukların Gruplandırılması	103
4.9. Okul Zamanının Düzenlenmesi	103
4.9.1. Eğitim Yılı'nın Düzenlenmesi	103
4.9.2. Haftalık ve Günlük Zaman Çizelgeleri	104
4.10. Öğretim Programı, Dersler, Ders Saati Sayısı	104
4.11. Öğretim Yöntemleri ve Materyaller	107
4.12. Öğrencilerin Değerlendirilmesi	108
4.13. Sınıf Geçme	110
4.14. Belgelendirme-Diplomalar	111
4.15. Rehberlik Hizmetleri	111
4.15.1. Temel Eğitimde Rehberlik Hizmetleri	111
4.15.2. Sağlık Hizmetleri	112
4.16. Özel Öğretim	112
4.16.1. Özel Öğretim	112
4.16.2. Finansman	112
4.17. Örgütsel Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar	113
4.18. İstatistikler	115
4.18.1. İlköğretim İstatistikleri	115
4.18.2. Okul Türlerine Göre İlköğretimde Sayılar (2010-11)	115
5. Ortaöğretim	117
5.1. Tarihsel Görünüm	117
5.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	120
5.3. Yasal Çerçeve	122
5.4. Genel Amaçlar	123
5.5. Kurum (okul) Türleri	124
5.5.1. Genel Ortaöğretim Okulları	124
5.5.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları	125
5.6. Coğrafi Erişilebilirlik	127

5.7. Kayıt-Kabul Koşulları ve Okul Seçimi	127
5.8. Okula Kayıt ve Öğrenim Ücretleri	129
5.9. Öğrencilere Mali Destek	129
5.10. Yaş Düzeyleri ve Öğrencilerin Gruplandırılması	130
5.11. Uzmanlaşma Alanları	131
5.12. Okul Zamanının Düzenlenmesi	132
5.12.1. Okul Yılı'nın Düzenlenmesi	133
5.12.2. Haftalık ve Günlük Zaman Çizelgeleri	133
5.13. Eğitim Programı, Dersler ve Ders Saati Sayısı	135
5.14. Öğretim Yöntemleri ve Materyaller	136
5.15. Öğrencilerin Değerlendirilmesi	136
5.16. Sınıf Geçme	137
5.17. Diplomalar / Belgelendirme	138
5.18. Orta Öğretimde Rehberlik Hizmetleri	138
Eğitsel/Mesleki Rehberlik, Eğitim/İstihdam Bağlantıları	138
5.19. Özel Öğretim	139
5.19.1. Özel Öğretim Okulları	140
5.19.2. Finansman	141
5.20. Örgütsel Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar	141
5.21. İstatistikler	142
5.21.1. Ortaöğretim İstatistikleri	142
5.21.2. Okul Türlerine Göre Ortaöğretimde Sayılar (2010-2011)	143
6.Yükseköğretim	144
6.1. Tarihsel Görünüm	144
6.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	146
6.3. Yasal Çerçeve	148
6.4. Genel Amaçlar	149
6.5. Yükseköğretimde Kurum Türleri	150
6.6. Yükseköğretime Kabul Koşulları	151
6.6.1. Önlisans ve Lisans Programlarına Giriş	151
6.6.1.1. Meslek Yüksekokullarına Giriş (2 yıllık programlar)	154
6.6.1.2. Fakülte ve Yüksekokullara Giriş (Dört yıllık programlar)	155
6.6.2. Lisansüstü Programlara Giriş	155
6.6.2.1. Yüksek lisans, Doktora, Sanatta Yeterlik Programlarına Giriş	155
6.6.2.2. Tıpta Uzmanlık Programlarına Giriş	156
6.7. Kayıt ve Öğrenim Ücretleri	157
6.8. Öğrencilere Sağlanan Mali Destekler	159
6.8.1. Burslar	159
6.8.2. Öğrenim Kredisi	160
6.8.3. Katkı Payı Kredisi (Öğrenim Harcı Kredisi)	161
6.8.4. Barınma ve Beslenme Desteği	161
6.8.5. Diğer Destekler	161
6.9. Öğretim Yılı'nın Düzenlenmesi	162

6.10. Çalışma Alanları, Branşlar, Uzmanlık Alanları	162
6.10.1. Fakülteler ve Enstitüler	162
6.10.2. Yüksekokullar	164
6.10.2.1. Yüksekokullar (Dört yıllık)	164
6.10.2.2. Meslek Yüksekokulları (İki yıllık)	165
6.11. Eğitim Programları	165
6.12. Öğretim Yöntemleri	166
6.13. Öğrencilerin Değerlendirilmesi	167
6.14. Öğrencilerin İlerlemesi	168
6.15. Diplomalar / Belgelendirme	170
6.16. Yüksek Öğretimde Rehberlik	171
(Eğitsel ve Mesleki Rehberlik, Eğitim-İstihdam İlişkileri)	171
Kişisel Sosyal Rehberlik	171
6.17. Özel Yükseköğretim	172
6.18. Örgütlenmede Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar	173
6.19. İstatistikler	173
6.19.1. Yükseköğretim İstatistikleri	174
6.19.2. Yüksek Öğretimde Öğretim Türüne Göre Öğrenci Sayıları (2010-2011)	176
6.19.3. Yüksek Öğretimde Alanlara Göre Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayıları (2010-11)	177

7. Gençlere ve Yetişkinlere Yönelik Sürekli Eğitim ve Yetiştirme__ 177

7.1. Tarihsel Görünüm	178
7.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	179
7.3. Yasal Çerçeve	182
7.4. Genel Amaçlar	183
7.5. Yaygın Eğitim Kurumu Türleri	183
7.6. Coğrafi Erişilebilirlik	188
7.7. Kabul Koşulları	188
7.8. Kayıt ve Öğrenim Ücretleri	190
7.9. Kursiyerlere Sağlanan Mali Destekler	191
7.10. Temel Uzmanlık Alanları	192
7.11. Öğretim Yöntemleri	201
7.12. Eğiticiler	202
7.13. Kursiyerlerin Değerlendirilmesi - İlerleme	203
7.14. Belgelendirme	204
7.15. Eğitim-İstihdam İlişkileri	206
7.16. Özel Öğretim	207
7.17. İstatistikler	207
7.17.1. Yaygın Eğitim İstatistikleri	207
7.17.2. Yaygın Eğitimde Kurum Türüne Göre Sayılar (2010-11 Sonu)	209

8. Öğretmenler ve Eğitim Personeli 210

8.1. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi	210
8.1.1. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminin Tarihsel Görünümü	210
8.1.1.1. İlkokullara Öğretmen Yetiştirme	210
8.1.1.2. Orta Okullara Öğretmen Yetiştirme	211
8.1.1.3. Liselere Öğretmen Yetiştirme	211
8.1.1.4. Öğretmen Yetiştirme Görevinin Üniversitelere Geçışı: 1982 Yılından Sonraki Durum ve Gelişmeler (Tüm Kademeler)	212
8.1.1.5. Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Elemanı Yetiştirme	213
8.1.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	213
8.1.3. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimiyle İlgili Yasal Çerçeve	214
8.1.4. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Kurumları, Düzeyleri ve Modelleri	215
8.1.5. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Kurumlarına Giriş Koşulları	215
8.1.6. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Programları, Özel Beceriler, Uzmanlaşma	216
8.1.7. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Değerlendirme ve Sertifikalar-Diplomalar	216
8.1.8. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Alternatif Eğitim Yolları	217
8.2. Öğretmenlerin Hizmet Koşulları	217
8.2.1. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarına Tarihsel Bakış	217
8.2.2. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarıyla İlişkili Olarak Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	218
8.2.3. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarıyla İlgili Yasal Çerçeve	218
8.2.3.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim	219
8.2.3.2. Yükseköğretim	219
8.2.4. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarıyla İlgili Planlama Politikaları	219
8.2.5. Öğretmenlik Mesleğine Giriş	220
8.2.5.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim	220
8.2.5.2. Yükseköğretim	220
8.2.6. Öğretmenlerin Mesleki Statüsü	221
8.2.6.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	222
8.2.6.2. Yükseköğretim Kurumları	222
8.2.7. Görevine Gelmeyen-Gelemeyen Öğretmenlerle İlgili Önlemler	222
8.2.7.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	222
8.2.7.2. Yükseköğretim	222
8.2.8. Öğretmenleri Destekleyici Önlemler	222
8.2.8.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	222
8.2.8.2. Yükseköğretim	223
8.2.9. Öğretmenlerin Değerlendirilmesi	223
8.2.9.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	223
8.2.9.2. Yükseköğretim	224
8.2.10. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitimi	225
8.2.10.1. Okulöncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	225
8.2.10.2. Yükseköğretim	226
8.2.11. Maaşlar – Ücretler	226
8.2.11.1. Okul Öncesi Eğitimi, İlköğretim ve Ortaöğretim	226
8.2.11.2. Yükseköğretim	227
8.2.12. Çalışma Zamanı ve Tatiller	227
8.2.12.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	227
8.2.12.2. Yükseköğretim	227
8.2.13. Terfiler ve İlerleme	228
8.2.13.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim	228
8.2.13.2. Yükseköğretim	229
8.2.14. Öğretmenlerin Yer ve Kurum Değiştirmesi	229
8.2.14.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim	229
8.2.14.2. Yükseköğretim	229
8.2.15. Öğretmenlerin Görevine Son Verilmesi	229
8.2.15.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	229
8.2.15.2. Yükseköğretim	230

8.2.16. Öğretmenlerin Emekli Olması ve Aylık Bağlama	230
8.3. Okul Yönetim Personeli ve İdari Personel	230
8.3.1. Okul Müdürlüğüne Atanma Koşulları	230
8.3.1.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	230
8.3.1.2. Yükseköğretim	231
8.3.2. Okul Müdürünün Hizmet Koşulları	231
8.3.2.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	231
8.3.2.2. Yükseköğretim	231
8.4. Eğitimin Kalitesinin İzlenmesiyle İlgili Personel	232
8.4.1. Denetçi Olarak Atanabilme Koşulları	232
8.4.2. İl Eğitim Denetmenlerinin Hizmet Koşulları	232
8.5. Rehberlik ve Öğrenci Destek Hizmetlerinden Sorumlu Eğitim Personeli	233
8.6. Okullarda Çalışan Diğer Eğitici ve Eğitici Olmayan Personel (Memur, Hizmetli, Sağlık Görevlisi, Kütüphane Memuru, Teknisyen, Usta Öğretici vb.)	233
8.7. İstatistikler	234
8.7.1. Öğretmen ve Öğretim Elemanı Sayıları	234
8.7.2. MEB Öğretmen Olmayan Personel Sayıları	234
8.7.3. Üniversitelerin Öğretmen Yetiştiren Programlarından Mezun Olanlar (2005-2010 arası)	235
8.7.4. MEB Öğretmen Atamaları	238
8.7.5. Kamu Öğretmen ve Öğretim Üyelerinin Tipik Maaş ve Ücretleri (TL)	238
9. Eğitim Sisteminin ve Eğitim Kurumlarının Değerlendirilmesi	239
9.1. Tarihsel Görünüm	239
9.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	240
9.2.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	240
9.2.2. Yükseköğretim Alanında Son Yıllardaki Bazı Gelişmeler	241
9.3. Yasal ve Yönetmelik Çerçeve	242
9.4. Kurumların ve Okulların Değerlendirilmesi	244
9.4.1. İç Değerlendirme	244
9.4.1.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	244
9.4.1.2. Yükseköğretimde İç Değerlendirme	246
9.4.2. Dış Değerlendirme	246
9.4.2.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim	247
9.4.2.2. Yükseköğretim Kurumları	247
9.5. Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi	249
9.5.1. Ulusal Düzeydeki Başarı Belirleme Sınavları (İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencileri ve Mezunları)	249
9.5.2. Uluslararası Düzeydeki Durum Belirleme Sınavları (PISA, TIMSS, PIRLS / İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencileri)	250
9.5.3. Yükseköğretim Mezunlarının Başarılarını Belirleme Sınavları (KPSS, KPDS/UDS, ALES, TUS)	250
9.6. Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi ile İlgili Eğitim Araştırmaları	251
9.7. İstatistikler	252
9.7.1. Değerlendirme İstatistikleri	252
10. Özel Eğitim Hizmetleri	253
10.1. Tarihsel Görünüm	255
10.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	256
10.3. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylerin Tanınması	258
10.4. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylere Sağlanan Mali Destek	259

10.5. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında Özel Eğitim Uygulamaları	259
10.5.1. Kaynaştırma Eğitimiyle İlgili Yasal Çerçeve	260
10.5.2. Kaynaştırma Yoluyla Eğitimin Uygulamaları	261
10.5.3. Destek Eğitim Hizmetleri	262
10.6. Özel Eğitim Okul ve Kurumları	262
10.6.1. Özel Eğitim Okul ve Kurumlarıyla İlgili Yasal Çerçeve	263
10.6.2. Okul ve Kurumlarda Yürütülen Özel Eğitimin Genel Amaçları	263
10.6.3. Özel Eğitim Okullarına-Kurumlarına Coğrafi Erişilebilirlik	264
10.6.4. Özel Eğitim Okullarına / Kurumlarına Kabul Koşulları ve Okul Seçimi	264
10.6.5. Yaş Düzeyi ve Öğrencilerin Gruplandırılması	265
10.6.6. Öğretim Yılı'nın Düzenlenmesi	265
10.6.7. Eğitim Programları, Konuları	266
10.6.8. Öğretim Yöntemleri ve Materyalleri	266
10.6.9. Özel Eğitim Okullarındaki-Kurumlarındaki Öğrencilerin İlerlemesi, Öğrenci Gelişimi	267
10.6.10. Eğitsel/Mesleki Rehberlik, Eğitim-İstihdam İlişkileri	269
10.6.11. Diploma ve Belgeler	270
10.6.12. Özel Özel Eğitim Kurumları	270
10.7. Etnik Azınlıkların/Göçmenlerin Özel Eğitimden Yararlanmasına Yönelik Önlemler	271
10.8. İstatistikler	271
10.8.1. Özel Eğitim İstatistikleri	271
10.8.2. Türlerine Göre Özel Eğitim Okullarında Sayılar (2010-11)	273
11. Eğitimde Avrupa ve Uluslararası Boyut	274
11.1. Tarihsel Görünüm	275
11.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler	278
11.3. Yasal Çerçeve ve Kurallar	279
11.4. Ulusal Programlar ve Girişimler	282
11.5. Ulusal Eğitim Programlarında Avrupa / Uluslararası Boyut	284
11.6. Hareketlilik ve Değişim	286
11.6.1. Öğrenci Hareketliliği ve Değişimi	286
11.6.2. Öğretmen ve Öğretim Elemanı Hareketliliği ve Değişimi	287
11.7. İstatistikler	288
11.7.1. Türkiye'nin Erasmus İstatistikleri	288
11.7.2. Yükseköğretimde Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayısı	290
11.7.3. Yükseköğretimde Yurtdışına Giderek Öğrenim Görenlerin Sayısı	290

Önsöz

Avrupa Birliği ülkeleri eğitim sistemlerinin kalite ve etkililiğini geliştirmek amacıyla AB ülkeleri Eğitim Bakanları Mart 2000 toplantısında, Lizbon Stratejisi olarak isimlendirilen bir dizi karar almıştır. Bu kararlardan biri de, AB üyesi ülkeler ile AB'ye aday ülkelerin eğitim sistemlerine ilişkin bilgileri derleyen ve yayımlayan Avrupa Komisyonu bünyesinde "Avrupa Eğitim Bilgi Ağı" (Eurydice) birimlerinin kurulmasıdır. Bu çerçevede Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı altında Aralık 2003 tarihinde Türkiye'de Eurydice birimi kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

Bu kapsamda Avrupa Eğitim Bilgi Ağı'na dâhil olan ülkeler, her yıl kendi eğitim sistemleriyle ilgili verileri güncellemektedir. Bu bilgilerin geçerliliği ve güncelliğiyle ilgili olarak ulusal birimler, uzmanlar tarafından da desteklenmektedir.

Bu kitap, Türkiye Cumhuriyeti'ne dair siyasi, sosyal ve ekonomik bakımdan eğitim sisteminin genel örgütlenmesinin yanı sıra; okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleriyle devam eden eğitim süreçlerinin tarihi gelişimini ve genel işleyişlerini de ele almaktadır. Ayrıca bu kademelerde görev yapan personel ve örgütlenme yönünden, Avrupa ülkelerinde gelinen noktayı da incelemektedir. Kısaca bu kitapta hem eğitim sisteminin, hem de eğitim sisteminin dayandığı politik ve sosyal yapının temel alındığını söylemek mümkündür.

Çalışmanın Avrupa Eğitim Bilgi Ağı Genel Merkezi tarafından yayımlanan İngilizce ve Türkçe versiyonlarına, diğer ülkelerin ulusal dosyaları ile birlikte Eurydice'in web sitesi <http://www.eurydice.org>'dan ulaşılabilir.

2005 yılından beri yayımlanan ve her yıl güncellenen bu çalışma, Türk Eğitim Sistemi için bir ilk olup, birçok üniversitenin eğitim fakültesinde ders kitabı olarak okutulmaktadır.

AB'ye üye ve aday ülkelerin eğitim sistemlerine ilişkin son derece önemli bilgiler içeren ve eğitim politikalarının geliştirilmesine ışık tutacak çeşitli kaynakların yer aldığı Avrupa Eğitim Bilgi Ağı'na dâhil olmaktan ve uzun uğraşlar sonucu, Türkiye Eurydice Birimi tarafından tamamlanan "Türk Eğitim Sistemi 2011" kitabını sizlerin hizmetine sunmaktan mutluluk duymaktayız.

Çalışmaya emeği geçen Strateji Geliştirme Başkanlığı ve Türkiye Eurydice Birimi çalışanlarına teşekkür ederiz.

Ömer DİNÇER
Milli Eğitim Bakanı

1. Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Bilgiler ve Eğilimler

Bu bölümde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar olan politik, sosyal ve ekonomik tarihi ve eğilimleri özetlenmekte, konuyla ilgili istatistiksel veriler sunulmaktadır.

1.1. Tarihsel Görünüm

1.1.1. Siyasal ve Sosyal Gelişmeler

Anadolu, 600 yılı aşkın (1299-1920) bir süre ile Avrupa, Orta Doğu ve Afrika'nın en güçlü ülkelerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi olmuştur. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Mütarekesiyle (30 Ekim 1918) toprak bütünlüğünü kaybetmiş, Boğazların egemenliğini yitirmiş, ekonomik, askeri ve siyasi sınırlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte, yeni bir devlet kurmaya yönelik çabalar başlamıştır. Türk bağımsızlık hareketi olarak nitelendirilebilecek bu girişimler, 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışıyla birlikte Kurtuluş Savaşına dönüşmüştür.

Misak-ı Milli'nin Kabul edilmesi (28 Ocak 1920) ve ardından Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla (23 Nisan 1920) Anadolu'da ulusal egemenliğe dayanan yeni bir devlet kurulmuştur. Yeni devletin kurulmasıyla daha da gelişen Türk Kurtuluş Savaşı, çok zor koşullara rağmen kazanılmış ve yeni Türk devletinin kuruluşu Lozan Barış Antlaşmasıyla (24 Temmuz 1923) Batılı Devletler tarafından da kabul edilmiştir. Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla, daha önce, 10 Ağustos 1920'de Batılı Devletlerle Osmanlı Devleti arasında imzalanmış olan Serv Antlaşmasını da geçersiz hale gelmiştir.

Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasından sonra iç politikadaki düzenlemelere öncelik verilmiştir. Bu bağlamda daha 1923 yılı sona ermeden Ankara başkent olarak kabul edilmiş, ardından da Türk siyasi tarihinin belki de en büyük devrimi gerçekleştirilmiştir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Kurtuluş Savaşı yıllarında kurulmuş olan yeni Türk devletinin rejiminin adı konulmuştur. Ancak genç cumhuriyetin nitelikleri, aynı günde (3 Mart 1924) kabul edilen üç önemli inkılap yasasıyla belirginleşmiştir. Bu yasalar şunlardır:

- Şerîye ve Evkaf Vekâletinin Kaldırılması
- Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi) Kanunu
- Halifeliğin Kaldırılması Hakkında Kanun

Bu yasalar çerçevesinde; Cumhuriyetin halk egemenliğine dayanması ve laik niteliği ortaya konulmuş ve milli kültür, milli birlik ve bilimsel esaslara dayalı bir eğitim sisteminin temelleri atılmıştır.

Cumhuriyetin başlangıç yıllarında, Atatürk ve arkadaşları yeni Türk devletinin varlığını ve bağımsızlığını kalıcı kılmak için çağdaşlaşma hamlelerine başlamışlardır. Bunlardan bazıları; ulusal egemenliğe dayanan 1924 Anayasası'nın kabulü, Türk Medeni Kanunu (17 Şubat 1926), Latin harflerinden oluşan yeni Türk alfabesinin kabulü (Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun-1 Kasım 1928) ve diğerleridir. Cumhuriyetin kuruluşundan Atatürk'ün ölümüne kadar geçen yaklaşık 15 yıl içinde, toplumsal yaşam, hukuk ve eğitim alanında yapılan reformlarla çağdaş, laik ve demokratik bir toplum oluşturmada ciddi mesafe alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni dünya düzeni, Türkiye'de de önemli toplumsal ve siyasi dönüşümlere yol açmıştır. Bunlardan birisi de, demokrasinin bir gereği olarak çok partili siyasal düzene geçiştir (1946). Bu gelişmenin ardından, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 27 yıllık iktidarı sona ermiş, 1950 yılında Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Türkiye'de çok partili dönem ile daha liberal ve demokratik bir ortam elde edilmiştir.

Türkiye, dünyayla bütünleşme sürecinde, küresel ve bölgesel düzeyde birçok uluslararası örgütün üyesidir. Bunlardan bazıları; UNESCO, OECD, NATO, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği (aday ülke), İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO), Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) vb. dir. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte yüzünü “Batı dünyası”na çeviren Türkiye, ABD ve Avrupa ülkeleriyle yakın ilişkiler kurmuştur. Türkiye aynı zamanda, Orta Doğu ve Avrasya ülkeleriyle de derin tarihsel ve kültürel bağlarından kaynaklanan iyi ilişkiler içindedir.

Türkiye’nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, Türkiye’nin Avrupa Ekonomik Topluluğu’na 31 Temmuz 1959 tarihinde yapmış olduğu ortaklık başvurusu ile başlamıştır. Bu süreç, 1 Aralık 1964 tarihinden geçerli olmak üzere 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ortaklık anlaşması (Ankara Anlaşması) ile devam etmiştir. Ankara Anlaşması, Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır. Türkiye-AB ilişkileri için 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi bir dönüm noktası olmuş ve Türkiye'nin adaylığı resmen onaylanmıştır. 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde, AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve 3 Ekim 2005'te ülkemizle müzakerelere başlanması kararı alınmıştır. Katılım müzakereleri devam etmekte olup, müktesebat uyum çalışmaları sürdürülmektedir.

Türkiye; 1924, 1961 ve 1982 yıllarında üç ayrı Anayasa hazırlamış ve uygulamaya koymuştur. Halen 1982 TC Anayasası yürürlüktedir.

Türk siyasi tarihinde üç askeri müdahale olmasına karşın, Türkiye; cumhuriyetin temel niteliklerini (demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti), çok partili siyasal sistemi ve parlamenter düzeni yaşatmayı sürdürmüştür. Türkiye’de son seçimler 2011 yılında yapılmıştır. Seçim sonrasında, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tek başına iktidara gelmiş ve halen tek başına iktidardadır. TBMM’de temsil edilen partilerin milletvekili dağılımı 2012 Ocak ayı itibarıyla şöyledir:

Parti Adı	Üye Sayısı
Adalet Ve Kalkınma Partisi	326
Cumhuriyet Halk Partisi	135
Milliyetçi Hareket Partisi	52
Barış Ve Demokrasi Partisi	29
Bağımsız Milletvekili	6
Katılımcı Demokrasi Partisi	1
Toplam	549

Halifeliğin Kaldırılması Hakkında Kanun

Lozan Barış Antlaşması

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun

Şerîye ve Evkaf Vekâletinin Kaldırılması Kanunu

Türkiye Büyük Millet Meclisi-TBMM

1.1.2. Ekonomik Gelişmeler

Ekonomi alanındaki gelişmelere bakıldığında, Türkiye’nin kuruluş yılları, uzun süren bir savaş döneminin ardından geldiği için, Türkiye ekonomisi 1923 sonrası yıllarda harap vaziyetteydi. Sermaye sınıfının güçsüzlüğü, teknik altyapı eksikliği ve eğitim yoksunluğu nedeniyle sanayi üretimi temel ihtiyaçları karşılamaktan uzaktı. Ekonomi, büyük ölçüde tarıma dayanmaktaydı ve bu sektör de çağın gerisindeydi. 1923–29 yılları arasında Lozan Barış Antlaşması gereğince liberal politikalar izlenmiş, sanayinin gelişmesi için özel sektör desteklenmiştir.

Kuruluş döneminden sonraki yıllarda Türkiye’de ilk ithal ikameci politikalar uygulanmaya başlanmış, 1930–39 döneminde korumacı-devletçi bir sanayileşme politikası izlenmiştir. Bu dönemde, birinci ve ikinci sanayileşme planları uygulamaya konulmuş; devlet sermaye birikimini kontrol altında tutarak ulusal bir sermayenin oluşmasında önemli rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar ekonomide devletçilik anlayışı egemen olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Türkiye, çok partili sisteme geçişle birlikte, Demokrat Parti iktidarında, dünya ekonomisiyle bütünleşmenin yollarını aramaya başlamıştır. Bu bağlamda Türkiye, ABD'ye yakınlaşmış, Marshall Planı'na dahil olmuş, Uluslararası Para Fonu (IMF)'na üye olmuş, Dünya Bankası'yla işbirliğine gitmiştir. Bu dönemde (1945–1962) önce hızlı bir ekonomik büyüme, daha sonra da bir durgunluk ve ardından kendini gösteren bir ekonomik gerileme yaşanmıştır. Sanayileşme politikaları ve tarım sektörünün gerilemesi nedeniyle köyden kente büyük bir göç hareketi başlamış ve ekonomik gerileme, 1960'ların başında ithal ikamesine dayalı politikaların yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır.

Ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardaki çöküntünün peşinden gelen 27 Mayıs 1960 askeri darbesi, planlı kalkınma dönemine geçişin zeminini hazırlamış, yeni bir Anayasa (1961) uygulamaya konulmuş, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuş (1960) ve 1963 yılında I. Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konulmuştur. Türkiye ekonomisi 1963–1977 yılları arasında istikrarlı bir biçimde, ortalama olarak yıllık %6,8 oranında büyümüştür. 1978–79 yıllarında yeniden ekonomik kriz ve durgunluğa dönülmüştür. 2012 yılı Ocak ayı itibariyle Kalkınma Bakanlığı olarak hizmet vermektedir.

24 Ocak 1980 kararlarıyla; kısa dönemde ödemeler dengesinin düzeltilmesi ve enflasyonun düşürülmesi, uzun dönemde de piyasa ekonomisi ve ihracata dayalı ekonomi politikalarına geçiş öngörülmüştü. 1980 sonrası dönemin hemen başında iktidara gelen askeri yönetim yapısal reformların uygulanması için gerekli toplumsal koşulları oluşturmuş ve 1982 yılında yeni bir Anayasa uygulamaya konulmuştur. Bu dönemde devletçilik anlayışı, giderek yerini piyasa ekonomisine terk etmeye başlamıştır. Yüksek enflasyon oranları ile karakterize edilen bu dönemin ilk yıllarında (1980–87) ekonomi istikrarlı bir şekilde büyümüş, ancak ilerleyen yıllarda, durgunlukla birlikte devlet harcamaları artmış, enflasyon düşürülememiş ve gelir dağılımında bozulmalar gözlenmiştir. 1994'te yaşanan ve yüksek devalüasyonla hatırlanan ekonomik kriz sonrasında alınan 5 Nisan kararları ile yeni bir yapısal uyum sürecine girilmişse de, 1994, 1999 ve 2001 yılları, milli gelirde önemli düşüşlerin yaşandığı yıllar olmuştur.

2001 yılında bankacılık sektöründe yaşanan krizden sonra uygulanan ekonomik reformlar büyük ölçüde başarılı olmuş ve ekonomi tekrar liberal politikaların hakim olduğu istikrarlı bir büyüme dönemine girmiştir. Öte yandan uzun yıllardır başarısız olan özelleştirme projeleri hayata geçirilmeye başlanmıştır. 2002-2007 döneminde GSYH yılda ortalama %7,4 büyümüştür. GSYH'deki yıllık büyüme 2005'te %8,4 ulaşırken, enflasyon oranı 2007'de, 33 yılın en düşük seviyesi olan %8.76'ya düşmüştür. 2002–07 dönemindeki bu ekonomik kazanımlar, kısmen yükselen piyasalara artan yatırımcı ilgisine dayandırılrsa da, büyük ölçüde sıkı maliye politikasına bağlı olarak gerçekleşmiştir (Bakınız 1.7.5.). 2008'den itibaren Türkiye ekonomisi gelişmiş finans piyasalarında başlayan küresel krizden kaynaklanan ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. 2010 yılında GSYH %13.6 artarak 298 milyar 89 milyon lira (197 milyar 113 milyon dolar) oldu. 2011'in üçüncü çeyreğinde GSYH bir önceki yıla göre % 8.2 artış göstererek 324 milyar 25 milyon lira oldu.

Kalkınma Bakanlığı

Anayasa 1961

Anayasa 1982

Anayasa 2010

Lozan Barış Antlaşması

1. 2. Temel Yönetim ve Yasama Organları

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (1982) 1. maddesine göre; Türkiye devleti bir cumhuriyettir. TC devleti; insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir (Madde 2). Türkiye devleti; üniter bir anlayış çerçevesinde, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür ve dili Türkçe'dir. (Madde 3).

Türkiye Cumhuriyeti bir "hukuk devleti"dir. Hem 1961 Anayasası hem de 1982 Anayasası; Türkiye Cumhuriyetini sadece bir hukuk devleti olarak değil aynı zamanda "sosyal bir hukuk devleti" olarak nitelendirmiştir (Yönetim Hukuku, s.17).

Türk kamu yönetimi "kuvvetler ayrımı" ilkesine göre düzenlenmiştir. Bu ilke ilk kez 1876 Anayasasında yer almış, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında da benimsenmiştir. Bu bağlamda, yasama yetkisi; Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, yürütme görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'na, yargı yetkisi de bağımsız mahkemelere verilmiştir.

Yönetim Hukuku

Türkiye Büyük Millet Meclisi-TBMM

Anayasa 1961

Anayasa 1982

Anayasa 2010

1.2.1. Yasama Organı: Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)

Yasama görevini yürüten TBMM'nin yapı, işleyiş ve görevleri Anayasa ile belirlenmiştir (Anayasa, Madde 75-100).

Türkiye Cumhuriyetinde yasama yetkisi TBMM'nindir ve bu yetki devredilemez (Anayasa, Madde 7). TBMM genel oyla seçilen 550 milletvekilinden oluşur ve seçimler 2010 yılındaki referandumda alınan karar gereği dört yılda bir yapılmaktadır. Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Yasama meclisi, hem yasama görevini yerine getirir hem de hükümetin siyasal açıdan denetimini yapar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi-TBMM

1.2.2. Yürütme Organları ve Görevleri

Yürütme yetkisi ve görevi, Anayasa (1982) ile düzenlenmiştir. Buna göre, yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır (Anayasa, Madde 8).

Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim yapısı: merkezden yönetim ve yerinden yönetim ilkeleri çerçevesinde (Anayasa, Madde 123), genel yönetim kuruluşları (merkez ve taşra örgütü) ve yerinden yönetim kuruluşları olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır.

1.2.2.1. Genel Yönetim Kuruluşları

1.2.2.1.1. Merkez Örgütü

Cumhurbaşkanı: Devletin başıdır ve Türkiye Cumhuriyeti'ni ve ulusun birliğini temsil eder. TBMM tarafından, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilir. Görev süresi 7 yıldır. Ancak 2010 yılında yapılan referandum değişikliğiyle Cumhurbaşkanı halk tarafından beş yıl süreyle seçilecektir. Değişen kanun gereği Cumhurbaşkanı en çok iki dönem için seçilebilmektedir. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu yürütme organının iki parçasını oluşturur, ancak Cumhurbaşkanı, siyasal olarak sorumsuzdur (Madde 8).

Başbakan ve Bakanlar Kurulu: Bakanlar Kurulu; başbakan ve bakanlardan oluşur. İki başlı yürütmenin öteki kanadı Bakanlar Kurulu'dur ("Hükümet" de denir). Parlamenter sistemde Bakanlar Kurulunun önemli bir yeri vardır. Yasama organına karşı siyasal sorumluluğu olan Bakanlar Kurulu, yürütmenin gerçek gücüdür (Yönetim Hukuku s.134). Başbakan, Cumhurbaşkanınca, TBMM üyeleri arasından atanır. Başbakan, bakanlar kurulunun başkanı olarak; bakanlıklar arası işbirliğini sağlamak ve hükümetin genel politikasının yürütülmesini gözetmekten sorumludur. Ayrıca, bakanların görevlerinin, Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini izlemek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür (Madde112).

Bakanlıklar: Merkezi yönetimin üstlendiği hizmetler, bakanlıklar aracılığı ile yerine getirilmektedir. Her bakanlık, belirli bir kamu hizmetini yerine getirmekle görevlidir. 3046 Sayılı Kanun'a göre (Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun); her bakanlığın; merkez örgütü, taşra örgütü ve yurt dışı örgütü bulunmaktadır. 2011 yılında yürürlükte olan tüm devlet bakanlıkları kaldırılırken, 2012 Ocak ayı itibarıyla 25 tane bakanlık bulunmaktadır.

Bakanlar: Her bakanlığın başında bir bakan bulunur. Bakanlar, meclis içinden veya dışından olabilir. Bakanlar, Bakanlığın, hükümet ve yasama ile olan ilişkilerini sağlar.

1.2.2.1.2. Taşra Örgütü

Merkezi yönetimin taşra örgütü iki ana kümede toplanabilir. Bunlardan birisi "mülki yönetim bölümü", diğeri ise "bölge" kuruluşlarıdır. Türkiye merkezi yönetim bakımından; illere, iller ilçelere ve ilçeler de bucaklara bölünmüştür. İllerin idaresi 5442 sayılı Kanunla (İl İdaresi Kanunu, 10.6.1949) düzenlenmiştir ve "yetki genişliği" esasına dayanır.

İl yönetimi: Mülki yönetim bölümlerinin en kapsamlısı illerdir. Halen 81 ili bulunmaktadır. İl yönetimin başı validir. Vali, ilde devletin, hükümetin ve ayrı ayrı her bakanlığın temsilcisidir.

İlçe yönetimi: Mülki yönetim bölümlerinin ikincisi ilçelerdir. 2009 yılında 892 ilçe bulunmaktadır. İlçe yönetiminin başı kaymakamdır.

Bucak yönetimi: Mülki yönetim bölümlerinin üçüncüsü bucaklardır. 2011 yılında 634 bucak bulunmaktadır. Bucak yönetimin başı Bucak Müdürüdür.

Bölge teşkilatı: 1982 Anayasasına göre (Madde126), kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi yönetim teşkilatı kurulabilir. Bu hükme dayalı olarak 3046 sayılı Kanunla, merkezi yönetimin bölge teşkilatlanması gidebileceği belirtilmiştir. Öte yandan, Bakanlar Kurulu, 2002 ve 2003 yıllarında bazı kamu kuruluşlarının bölge örgütlerinin kaldırılmasına karar vermiştir (12.01.2002 tarih ve 2002/3849 sayılı karar; 4.4.2002 tarih ve 2002/3894 sayılı karar). Bugün; sınırlı ölçüdeki bölgesel örgütlenmeye, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü bölge örgütleri örnek gösterilebilir.

1.2.2.2. Yerinden Yönetim Kuruluşları

Yerel yönetim kuruluşları: Yerel nitelikli hizmetlerin görülmesini sağlayan ve demokratik yaşamın bir parçası olan yerel yönetim kuruluşları, yerinden yönetim ilkesine dayanan özerk kuruluşlardır. Bunların genel karar organları seçimle işbaşına gelir. Bunlar: il özel yönetimi, belediye ve köylerdir (Anayasa, Madde127). İl özel yönetimleri; 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, belediyeler; 5215 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, köyler ise 442 sayılı Köy Kanunu ile düzenlenmektedir. Halen Türkiye’de 35 bini aşkın köy bulunmaktadır.

Hizmet kuruluşları: Yükseköğretim kurumları, Radyo-TV kurumları, kamu işletmeleri vb. özerk kurumlar.

Mesleki kuruluşlar: Ticaret ve sanayi odaları, barolar, mühendis odaları vb. mesleki örgütler.

1.2.2.3. Denetleme ve Danışma Kuruluşları

Yukarıdaki örgütlenmeye ek olarak, genel yönetime yardımcı olan, denetleme ve danışma görevlerini yerine getiren kuruluşlar da bulunmaktadır. Bunlar: Danıştay, Sayıştay, Devlet Denetleme Kurulu, Milli Güvenlik Kurulu vb. kuruluşlardır.

1.2.2.4. Özerk Kamu Tüzel Kişileri

Türk kamu yönetiminin yeniden yapılanması kapsamında kurulan, özerk ve tarafsız kamu kurumlarından bazıları şunlardır: Radyo-Televizyon Üst Kurulu, Rekabet Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Kamu İhale Kurulu, Enerji Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasası Kurulu vb.

1.2.3. Yargı Yetkisi ve Organları

Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır (Anayasa, Madde9). Anayasanın 125. Maddesine göre; yönetimin işlem ve eylemleri yargı denetimine tabidir, 138. Maddesine göre de; yürütme organı mahkeme kararlarına uymak durumundadır ve hiç bir organ, yargı yerlerine karışamaz, yargıya tavsiye ve telkinlerde bulunamaz. Türk yargı sistemi içinde yüksek mahkeme olarak; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay gibi üst mahkemeler bulunmaktadır.

Türkiye’nin yukarıda özetlenen temel yapılanması çerçevesinde; eğitim konusunda yetkili ve sorumlu organları şunlardır: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB); yükseköğretim dışındaki her tür örgün ve yaygın öğretim kurumları (Bakınız Bölüm 2.6.); Yükseköğretim Kurulu (YÖK); tüm yükseköğretim kurumları (Bakınız Bölüm 6.) ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı; çalışma hayatını düzenleyen bir kurum olarak mesleki yeterliklerin belirlenmesi, işyerlerinde eğitim ve unvanların verilmesi konuları.

Yönetim Hukuku

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Anayasa 2010

Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun

Belediye Kanunu

Büyükşehir Belediye Kanunu

Köy Kanunu

İl Özel İdaresi Kanunu

İl İdaresi Kanunu

1.3. Dinler

Türk halkının büyük bir bölümü (% 99) Müslüman kökenlidir. Ülkemizde yaşayanların dini veya mezhebi ne olursa olsun Türk vatandaşı olan herkese Türk denir. Türkiye lâik bir ülkedir (Anayasa, Madde 2). Kişilerin dini inanç özgürlüğü T.C.anayasasının koruması altındadır. Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Din işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için Başbakanlığa bağlı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. (Anayasa, Madde 136)

Türkiye’de yaşayan topluluklar arasında İslam dinine ve islam dininin çeşitli mezheplerine mensup olanların yanında çeşitli din ve mezheplere sahip olanlarda bulunmaktadır. Bunlar; Hristiyanlar (Rum Ortodoks, Ermeni Apostolik, Süryani, Keldani), Yahudiler, Yezidiler ve diğerleridir. Hakları Lozan anlaşmasıyla güvence altına alınan gayrimüslim azınlıkların, dini ibadet yerleri vardır. Bunların din hizmetleri kendileri tarafından düzenlenir (Lozan Barış Antlaşması).

Laiklik, Türk millî eğitiminin temel ilkelerinden birisidir (Millî Eğitim Temel Kanunu, Madde12). Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve orta-öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır (Anayasa, Madde 24).

Diyanet İşleri Başkanlığı

Anayasa 2010

Lozan Barış Antlaşması

Millî Eğitim Temel Kanunu

1.4. Resmi Dil ve Azınlık Dilleri

Türkiye’nin resmî dili Türkçe’dir. (Anayasa, Madde 3). Anayasanın 42. maddesi, eğitim-öğretim kurumlarında, Türk vatandaşlarına ana dil olarak sadece Türkçe’nin öğretilmesini öngörmektedir. Aynı madde, eğitim kurumlarında yabancı dil öğretilebileceğini veya yabancı dille öğretim yapılabileceğini de öngörmektedir.

Yabancı dil eğitimi ve öğretimi, 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu ile düzenlenmektedir. Kanun, her düzeydeki eğitim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dilde öğretim yapan okulların tabi olacağı esasları belirlemektedir. Kanunun 2. maddesine göre;

- Türkiye’de eğitimi ve öğretimi yapılacak yabancı diller Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir,
- Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Dil ve Anlatım, Türk Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ve Türk Kültürüyle ilgili diğer dersler; yabancı dille okutulamaz ve öğretilemez,
- İlköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında yabancı dille eğitim ve öğretimi yapılacak dersler ile okullar Milli Eğitim Bakanlığınca (MEB); yükseköğretim kurumlarında yabancı dille eğitimi ve öğretimi yapılacak dersler ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapacak yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulunca (YÖK) belirlenir.

Tüm eğitim kademeleri dikkate alındığında, yabancı dil eğitime yönelik olarak şunlar söylenebilir: Türkiye’de, yabancı dil öğretimine ilköğretimin ilk yıllarında (koşulları uygun okullarda 4. yıldan itibaren) başlanmakta ve yükseköğretimin sonuna kadar sürdürülmektedir. Ayrıca, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde yabancı dille öğretim yapan (Tarih, Türkçe vb. dersler istisna olmak üzere) eğitim kurumları veya programlar açılabilir. Halen, öğretimini kısmen veya tamamen yabancı dille yapan çok sayıda ortaöğretim ve yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Okullarda en yaygın olarak öğretilen yabancı dil İngilizce’dir.

Lozan Antlaşması’na dayanan hakları, Anayasayla güvenceye alınmış olan azınlık ve yabancı okulları, kendi anadillerinde eğitim yaparlar. Bu kapsamda yer alan okullar; Fransız, Alman, İtalyan, Avusturyalı ve Amerikalılar tarafından kurulmuş özel yabancı okulları olup, bu okullara Türk çocukları da devam edebilmektedir. Diğer taraftan, Rum, Ermeni ve Musevi azınlıklar tarafından kurulmuş olan azınlık okulları (okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim okulları) bulunmaktadır. Bu okullara ise; kendi azınlığına mensup Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrenciler devam etmektedir ve kendi dillerine öğretim yapılabilir. 2012 Ocak ayı itibariyle, okul öncesi eğitim veren 5, ilköğretim eğitimi veren 12 ve lise eğitimi veren 11 azınlık okulu bulunmaktadır. Ayrıca, özel azınlık ilköğretim okulu diye adlandırılan toplam 34 tane okul bulunmaktadır. Bu noktada, Türkiye’de azınlık okul sayısı 2009 yılından itibaren 15 artarak 62’ye ulaşmıştır (MEB 2011 Yılı Milli Eğitim İstatistikleri). Yabancı dille eğitim yapılan tüm okullarda Türkçe dersleri ve Türk kültürü ile ilgili dersler Türkçe yapılır.

Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi amacıyla özel kurslar açılabilir, diğer kurslarda dil ve lehçe dersleri verilebilir (Özel Öğretim Kurumları Kanunu). Buna göre Türkiye’de hangi dil ve lehçelerin eğitim ve öğretiminin yapılacağına Bakanlar Kurulunca karar verilir. Bu şekilde açılan kurs ve derslere en az ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında okuyan, mezun olan veya orta öğretim kurumlarından ayrılan öğrencilerle yetişkinler alınır. İlköğretim çağındaki olduğu hâlde okula devam etmeyenler, kursa alınmaz. Okul öncesi veya ilköğretim çağındaki engelli çocukların, yaş ve öğrenim durumlarına bakılmaz. Bu kurumlarda karma öğrenim yapılır (Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerin Öğrenilmesi Hakkında Yönetmelik).

##BIB ID="B0048"\$\$MEB 2011 Yılı Bütçe Raporu##/BIB\$\$

##INST ID="R0022"\$\$Milli Eğitim Bakanlığı–MEB##/INST\$\$

##INST ID="R0041"\$\$Yükseköğretim Kurulu-YÖK##/INST\$\$

Anayasa 2010

##LEG ID="L0048"\$\$Lozan Barış Antlaşması##/LEG\$\$

##LEG ID="L0110"\$\$Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Yönetmelik##/LEG\$\$

##LEG ID="L0114"\$\$Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu##/LEG\$\$

##LEG ID="L0115"\$\$Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Yönetmeliği##/LEG\$\$

##LEG ID="L0121"\$\$Yükseköğretim Kanunu##/LEG\$\$

##LEG ID="L0126"\$\$Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Eğitim-Öğretimi ve Yabancı Dille Eğitim-Öğretim Yapılmasında Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik##/LEG\$\$

##LEG ID="L0086"\$\$Özel Öğretim Kurumları Kanunu##/LEG\$\$

1.5. Demografik Durum

Türkiye'nin yüzölçümü 769.604 km²'dir (baraj ve göller hariç). Türkiye idari olarak 81 il ve coğrafi olarak 7 bölgeye ayrılmaktadır. Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1923'te yapılmış; 1930-1990 arası dönemde sonu 0 ve 5 ile biten her yıl sayım yapılmıştır. Son olarak yapılan 2010 Adrese Dayalı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 73.722.988'dir. Nüfus yoğunluğu 96'dır. 0-14 yaş grubunun nüfusa oranı %25, 6 iken, 15-64 yaş grubu nüfusun %67,2'sini oluşturmaktadır. 65 ve üzeri yaş grubundaki vatandaşların oranı %7,2 olarak hesaplanmıştır. Türkiye, genç nüfus yapısıyla karakterize edilmekle birlikte, nüfus içinde, 15-64 ve 65+ yaş grubunun payı giderek artmaktadır. Türkiye'nin nüfus yapısı 1923-1985 arasında sürekli artışlarla, 1985 sonrası dönemde ise nüfus artış hızındaki sürekli düşüş ve hızlı kentleşme ile karakterize olmuştur. Genel olarak üç büyük il (İstanbul, Ankara ve İzmir) nüfus yapıları açısından ülke geneline göre farklılıklar göstermektedir.

2010 yılı verilerine göre kentsel nüfus oranı %78'dir ve kentsel kesimin payı giderek artmaktadır. Bazı bölgelerin kentsel kesim nüfus artış hızı Türkiye ortalamalarının üzerindedir. Türkiye nüfusunun artış hızı yıllık olarak %15,88 iken İstanbul %29,3; Ortadoğu Anadolu %38,8 ve Güneydoğu Anadolu %36,6'dır. Nüfus artış oranı en düşük olan ilk üç il sırasıyla Tunceli, Çankırı ve Ardahan'dır. Nüfus artış oranı en yüksek olan ilk üç il ise Bilecik, Isparta ve Erzincan'dır.

Türkiye'nin iç göç istatistikleri incelendiğinde; 2000-10 yılları arasında 7.546.678 kişi yer değiştirmiştir. Bunların 2 milyon 110 bini kentler arasında hareket etmiştir. Köyden kente göç edenlerin sayısı 639 bin 369 olmuştur.

İç göçün coğrafi dağılımına bakıldığında net göçün en fazla olduğu bölgeler şunlardır (Bakınız 1.7.3.): İstanbul (439 bin), Ege (185 bin)'dir. Buna karşılık en fazla göç veren bölgeler, Batı Karadeniz (-183 bin) ve Güneydoğu Anadolu'dur (-171 bin). Kuşkusuz yoğun göç alan illerde, okul kapasiteleri zorlanmakta ve yeni bina yapımları artmaktadır.

Dış göç hareketlerine bakıldığında ise (Bakınız 1.7.3.); 2006 yılında yurt dışında yaşayanların sayısı 3 milyon 520 bindir. Bunların 3 milyon 127 bini Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır. Türkiye'de yaşayan yabancıların sayısı ise 202 bindir.

1.6. Ekonomik Durum

Türkiye, 2010 GSYH sıralamasına göre, dünyanın 18., Avrupa'nın 9. büyük ekonomisidir. Türkiye OECD'nin ve G-20 ülkelerinin kurucu üyesidir. Hızla gelişen Türkiye ekonomisi açık bir ekonomidir. Türkiye'nin ekonomisi modern sanayi ve ticaret sektörlerinin yanı sıra kısmen geleneksel tarım sektöründen oluşmaktadır.

Dinamik bir yapıya sahip Türkiye ekonomisi son yıllarda yüksek hızlarda büyürken, 1994, 1999 ve 2001'deki kriz yıllarında gelirden düşüşe sahne olmuştur. 2001 yılındaki ciddi düşüşten sonra uygulamaya konan istikrar programı, 2002-2006 döneminde ekonomide önemli olumlu gelişmeler yaratmış ve her yıl ekonomide yüksek oranda büyüme görülmüştür.

Türkiye'nin uygulamakta olduğu ekonomi politikaları ve yapısal reformların temel hedefi AB'ye tam üyelik sürecini hızlı bir biçimde ve başarıyla tamamlamaktır. Türkiye ekonomisinin son yıllarda göstermiş olduğu performans, ekonomide kalıcı istikrara kavuşulmasına ve böylelikle uygulanmakta olan çeşitli sosyal politikaların başarıya ulaşmasına yardımcı olacak niteliktedir. 2007 Ağustos ayından itibaren gelişmiş ekonomilerin finans piyasalarında başlayan küresel kriz, 2008'in ortalarından itibaren Türkiye'de etkilerini göstermeye başlamıştır.

Türkiye krizin finansal boyutundan önemli ölçüde etkilenmemiştir. Öte yandan, büyüme oranlarındaki düşüş, işsizlik oranlarındaki artış ve döviz kurlarındaki yükselme önemli boyutlara varmıştır. Krizin etkileriyle ilgili önlemler alınması 2011 itibariyle, ekonominin temel önceliğini oluşturmaktadır. 2002 yılından itibaren uygulanan politikaların bir sonucu olarak ekonomideki bu yükseliş sürmektedir.

1.6.1. Enflasyon

Türkiye’de uzun yıllar süren yüksek enflasyon döneminin ardından, 2001 yılında uygulamaya konulan ekonomik program enflasyonu düşürmede başarılı olmuş ve 2005 yılı sonunda enflasyon yüzde 10’un altına gerilemiştir (2005 GSMH deflatörü %7,1); 2005 yılında oniki aylık ortalamalara göre TÜFE %10,14, ÜFE %8,24 oranında artmıştır. 2002, 2003, 2004 ve 2005 yıllarında TÜFE enflasyonu hedefin altında gerçekleşmiştir. Söz konusu gelişmede, uygulanan sıkı para politikası ve mali disiplinden taviz verilmemesi etkili olmuştur. 2007 yılında son 33 yılın en düşük rakamlarına ulaşan enflasyon oranı 2008 yılında artışa geçmiştir. (Bakınız 1.7.5.). 2011 yılının Aralık ayı verilerine göre, ÜFE önceki yılına aynı ayına göre % 6,21, TÜFE ise % 3,43 oranından değişiklik göstermiştir. Küresel krizin hammadde ve gıda fiyatlarındaki artış nedeniyle tüm dünyada yol açtığı enflasyonist ortam, talep düşüşü nedeniyle Türkiye’de 2012 başı itibariyle enflasyon oranını önemli ölçüde artırmamıştır.

1.6.2. Büyüme

2002-2010 döneminde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) yıllık ortalama büyüme oranı %9,6 civarındadır. 2006 yılında %6 oranında büyüyen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH), 2010 yılında %8,2 oranında bir ilerleme kaydedilirken, 2011 yılındaki özel tüketim ve özel kesim sabit sermaye yatırımlarındaki yüksek oranlı artışlarla beraber, 2011 yılı üçüncü döneme ilişkin hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla değeri bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla % 8,2 artış göstermiştir.. 2007 yılında 11.920 dolar olan kişi başına GSYH, 2011 yılında 15.392 dolara yükselmiştir. Bu konu ile ilgili daha güncel bilgilerin yayımlama tarihi 02 Nisan 2012’dir

1.6.3. Dış Ticaret (Cari İşlemler Hesabı)

Cari işlemler dengesinde 2002 yılından itibaren gözlenen bozulma devam etmekte olup, 2010 yılında cari işlemler açığı 2009 Aralık ayında 7.58 milyar dolarken, 2010’da %247 artışla 48.56 milyar dolar olmuştur (Bakınız 1.7.5.). Küresel krizin etkisiyle cari açığın önemli ölçüde düşmesi beklenmektedir.

1.6.4. İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik

İşgücü piyasasındaki gelişmeler değerlendirildiğinde dikkati çeken ilk nokta, 1999 yılından itibaren gerilemekte olan istihdam düzeyinin, 2004 yılının ikinci çeyreğinden itibaren artış eğilimine girmesidir. Son yıllarda sağlanan istikrar sonucunda ekonomik büyümenin istihdama yansımaya başlaması bu gelişmede etkili olmuştur. Ancak, 2002-2011 döneminde ekonomi yıllık ortalama yüzde 10 civarında büyürken yaratılan yeni istihdam ortalama yüzde 1,5 civarında artmıştır. İstihdam düzeyindeki bu sınırlı artış büyük ölçüde tarım kesimi istihdamındaki azalmadan kaynaklanmıştır. Benzer biçimde işsizlik oranlarında ciddi bir düşüş sağlanamamıştır.

2012 yılı Ocak ayı itibariyle Türkiye’nin işgücü piyasasıyla ilgili veriler şöyle özetlenebilir (Bakınız 1.7.4.): istihdam halindeki işgücü sayısı 24 milyon 749 bindir. İstihdamın 6,345’i tarım, 4,165’i sanayi, 11,986’ı da hizmetler sektöründedir. Sanayi sektörünün toplam içindeki payı giderek artmaktadır. İşgücüne katılma oranı %50,4 civarındadır. Bu oran, erkeklerde %72,3 iken kadınlarda %17,7 oranındadır.

2011 Eylül ayı verilerine göre işsizlik oranı %8,8'dir. İşsizliğin değişik gruplara göre durumu ise şöyledir: Tarım dışı işsizlik oranı %11.3 iken, genç nüfusta ise bu oran %17.3'dür (Bakınız 1.7.4.).

1.7. İstatistikler

1.7.1. Nüfus İstatistikleri (2011)

1.7.1.1. Nüfus İstatistikleri

Göstergeler	2008	2009	2010	2011
Nüfus ¹	71.517.100	72.561.312	73.722.988	74.724.269
Yaş gruplarına göre nüfus (0-14) (%)	26,3	26	25,6	25,3
Yaş gruplarına göre nüfus (15-64) (%)	66,9	67	67,2	67,4
Yaş gruplarına göre nüfus (65+) (%)	6,8	7	7,2	7,3
Ortanca yaş	28,5	28,8	29	29,7
Cinsiyet oranı ²	1,008	1,007	1,008	1,011
Kentsel nüfus oranı (%)	75,0	75,5	78	76,8
Yıllık nüfus artış hızı (‰)	13,1	14,5	15,88	13,49
Nüfus yoğunluğu ³	93	94	96	97
Yabancı uyruklu oranı (%)	..	--	--	--

Notlar:

(1) 2000 verileri nüfus sayımına; 2007, 2008, 2009 ve 2010 verileri adrese dayalı nüfus sisteminden (ADNKS) elde edilmiş sayılara dayanmaktadır. 2011 verileri 2012 başı itibariyle TÜİK tarafından güncellenmemiştir.

(2) Toplam nüfus içinde erkeklerin kadınlara oranı.

(3) Türkiye'nin yüzölçümü: 769.604 km² (Göller ve barajlar hariç).

1.7.1.2. Nüfusun Coğrafi Dağılımı (2011)

İstatistiki Bölge Sınıflandırmasına Göre Bölge (Düzey 1)	Toplam nüfus1	Kentsel nüfus2	Kırsal nüfus	Cinsiyet oranı3			Nüfus yoğunluğu3
				Toplam	Kent	Kır	
Türkiye	74.724.269	76,8	23,02	1,008	1,011	1,000	91,06
İstanbul	13.624.240	98,99	1,01	1,012	1,012	1,046	2.551
Batı Marmara	3.129.772	61,53	38,47	1,038	1,051	1,016	72,28
Ege	9.517.153	71,61	28,39	1,000	1,000	0,999	103,99
Doğu Marmara	6.701.343	83,53	16,47	1,005	1,008	0,992	133,23
Batı Anadolu	6.875.349	88,48	11,52	0,990	0,992	0,968	89,55
Akdeniz	9.252.902	69,52	30,48	1,005	0,999	1,019	100,18
Orta Anadolu	3.831.373	67,64	32,36	1,001	1,003	0,995	41,31
Batı Karadeniz	4.512.288	57,16	42,84	0,976	0,977	0,975	60,65
Doğu Karadeniz	2.526.619	53,75	46,25	0,986	0,990	0,982	71,31
Kuzeydoğu Anadolu	2.198.061	52,80	47,20	1,058	1,085	1,028	31,01
Ortadoğu Anadolu	3.638.401	56,22	43,78	1,046	1,070	1,016	43,62
Güneydoğu Anadolu	7.462.893	67,77	32,23	1,021	1,033	0,996	95,54

Notlar:

- (1) Adrese dayalı nüfus sayımı sonucu.
- (2) Nüfusu 20 binin üstünde olan yerleşim birimleri kent olarak kabul edilmektedir.
- (3) Erkek/kadın.
- (4) Türkiye'nin yüzölçümü 785.347 km².

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)-2011 Nüfus Sayımı Sonuçları

Türkiye İstatistik Yıllığı 2006, 2007,2008,2009,2010

İstatistik Göstergeler 1923-2010

Türkiye İstatistik Kurumu-TÜİK

1.7.2. Demografik Göstergeler

1.7.2.1. Demografik Göstergeler

Gösterge	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Toplam doğurganlık hızı (kadın başına)	2,18	2,17	2.10	2.12	2.23	2.09
Katkılı yenilenme hızı (kadın başına)	1,06	1.05	1.04	1.04	1.09	1.02
Net yenilenme hızı (kadın başına)	1,03	1,02	1,03	1,02	1,07	1,00
Çocuk doğurmada ortalama yaş	27,1	27,1	27,1	27,0	29,0	27,1
Kaba doğum hızı (‰)	18,7	18.0	17,8	17,3	17	18
Doğuşta beklenen yaşam süresi (yıl)	71,5	71,7	73.6	73.7	74.1	74.5
Erkek	69,1	69,3	71.4	71.5	72.3	72
Kadın	74,0	74,2	75.8	76.1	77.2	77.1
Kaba ölüm hızı (‰)	6,3	6,1	6,2	6,4	7,1	7,3
Bebek ölüm hızı (‰)	22,6	21,7	22,1	--	--	12,6
Erkek	25,3	24,3	25,3	--	--	14,5
Kadın	19,8	19,0	20,2	--	--	10,5
Kaba evlenme hızı (‰)	8,72	9,09	9,03	9,05	9,05	8,23
Kaba boşanma hızı (‰)	1,28	1,34	1,40	1,29	1,29	1,59
Kaba intihar oranı (‰)	0,0388	0,0398	0,0396	0,0396	0,0396	0,0387
Yetişkin okuryazarlık oranı (15+ yaş) (%)	88.1	88.1	88.1	85.79	85.79	86.15
Erkek	96,0	96,0	96.70	97.03	97.03	97.12
Kadın	80,4	80,4	86.91	87.88	87.88	88.12

Türkiye İstatistik Yıllığı 2006,
Türkiye İstatistik Yıllığı 2007,
Türkiye İstatistik Yıllığı 2008,
Türkiye İstatistik Yıllığı 2009,
Türkiye İstatistik Yıllığı 2010,
Türkiye İstatistik Yıllığı 2011,
İstatistik Göstergeler 1923-2010

1.7.3. Göç İstatistikleri

1.7.3.1. İç Göç Verileri

Gösterge	1980-85	1985-90	1990-00	2000-11
Daimi ikametgah nüfusu	44.078.033	49.986.117	60.752.995	74.724.269
Yerleşim yerleri arasında göç eden nüfus	3.819.910	5.402.690	6.692.263	7.546.678
Köyden köye	322.709	392.935	313.481	163.280
Kentten kente	2.146.110	3.359.357	3.867.979	2.110.130
Köyden kente	860.438	969.871	1.168.285	639 319
Kentten Köye	490.653	680.527	1.342.518	730 646
İller arası göç eden nüfus	2.885.873	4.065.173	4.788.193	5.432.235

1.7.3.2. İç Göçün Coğrafi Dağılımı (2011)

İstatistiki bölge sınıflandırmasına göre bölge (düzey 1)	Daimi ikametgah nüfusu	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı
İstanbul	13.255.685	439.515	336.932	102.583	7,77
Batı Marmara	3.164.048	104.351	89.752	14.599	4,62
Ege	9.693.594	185.595	184.640	955	0,10
Doğu Marmara	6.841.607	200.254	162.675	37.579	5,51
Batı Anadolu	7.018.194	221.690	182.562	39.128	5,59
Akdeniz	9.423.231	205.482	200.003	5.479	0,58
Orta Anadolu	3.849.267	104.053	138.677	-34.624	-8,95
Batı Karadeniz	4.518.786	132.326	183.046	-50.720	-11,16
Doğu Karadeniz	2.516.167	90.395	113.098	-22.703	-8,98
Kuzeydoğu Anadolu	2.202.106	68.624	98.728	-30.104	-13,58
Ortadoğu Anadolu	3.647.531	90.770	124.025	-33.255	-9,08
Güneydoğu Anadolu	7.592.772	142.862	171.779	-28.917	-36,2
Toplam	73.722.988	1.985.917	1.985.917	0	0,0

Not:

(1) Bölge içindeki illerin birbirleri arasındaki göç kapsamamıştır.

1.7.3.3. Dış Göç Verileri

Gösterge	2008	2009	2010	2011
Türkiye’de bulunan yabancılar	202.85	201.058
İkamet eden	151.322
Öğrenim gören	26.250	26.100
Çalışan	22.636
Yurtdışında bulunan vatandaşlar ¹	3.520.040
Çalışan	1.180.550
Avrupa ülkelerinde bulunan vatandaşlar ¹	3.127.691
Çalışan	1.047.842

Notlar:

(1) Vatandaş sayılarına çifte vatandaş statüsünde olanlar da dahildir.

Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2007

Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2008

Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2009

Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2010

Göç İstatistikleri

Türkiye İstatistik Yıllığı 2006

Türkiye İstatistik Yıllığı 2007

Türkiye İstatistik Yıllığı 2008

Türkiye İstatistik Yıllığı 2009

Türkiye İstatistik Yıllığı 2010

Türkiye İstatistik Yıllığı 2011

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistik Bülteni 2006/2010

1.7.4. İstihdam ve İşsizlik

1.7.4.1. İstihdam ve İşgücü Yapısı

Gösterge	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kurumsal olmayan nüfus (000)	68,133	68,897	70,005	70,542	71 508	72 625
15+ nüfus (000)	48,485	49,215	50,339	51,686	52 718	53 832
İşgücü (000)	23,250	23,523	24,009	24,748	25 907	27 147
İstihdam edilen	20,954	21,189	20,736	21,277	22 973	24 749
Tarım	5,713	5,601	5,110	5,254	6,112	6,345
Sanayi	5,324	5,173	5,210	3,950	4,121	4,165
Hizmetler	9,918	10,180	10,415	10,645	11,225	11,986
İşsiz	2,328	2,377	2,611	3,471	2 934	2 398
İşgücüne dahil olmayan (000)	26,423	26,879	26,967	26,938	26 810	26 685
İşgücüne katılma oranı (%)	48.0	47.8	47.7	47.9	49,1	50,4
Erkek	69.9	69.8	70.1	70.5	71,8	72,3
Kadın	23.6	23.6	24.5	26.0	28,2	17,7
Eksik istihdam oranı (%)	10.2	10.3	11.0	14.0	15.0	15.8
Erkek	9.9	10.0	10.7	13.9	14.1	14.6
Kadın	11.1	11.0	11.6	14.3	15.1	16.1
İşsizlik oranı (%)	9.9	9.9	13.6	14.0	14.9	8,8
Erkek	9.7	9.8	13.7	-	-	-
Kadın	10.3	10.3	13.5	-	-	-
15-24 yaş işgücüne katılma oranı (%)	37.9	37.8	37.5	-	21,2	17,3
Erkek	52.0	52.1	51,6	-	-	19
Kadın	24,6	24,4	24,4	-	-	23
15-24 yaş işsizlik oranı (%)	18,7	19,6	25,7	25,3	26,1	22,3
Erkek	18,2	19,4	26,2	-	-	12,3
Kadın	19,7	20,0	24,7	-	-	16,1
Eğitime göre işsizlik oranı (%)						
Oku-yazar olmayanlar	4,4	5,0	8,5	8,2	7,1	7,2
Lise altı eğitilmişler	9,3	9,3	13,9	-	-	12
Lise ve dengi meslek	12,8	12,8	15,9	-	-	16,1
Yükseköğretim	9,5	9,6	10,6	-	-	8,2

Not: 2008 eksik istihdam oranları Kasım ayı itibariyledir.

Türkiye İstatistik Yıllığı 2006

Türkiye İstatistik Yıllığı 2007

Türkiye İstatistik Yıllığı 2008

Türkiye İstatistik Yıllığı 2009

Türkiye İstatistik Yıllığı 2010

Türkiye İstatistik Yıllığı 2011

1.7.5. Temel Ekonomik Göstergeler

1.7.5.1. Temel Ekonomik Göstergeler

Gösterge	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GSYH (cari, milyon YTL) ¹	758.391	843.178	950.144	953.974	956.543	976.212
GSYH büyüme oranı (cari, TL, %)	16,9	11,2	12,7	0,4	8,9	9,2
GSYH deflatörü değişim oranı (%)	9,3	6,2	11,5	7,8	8,1	8,9
GSYH (1998 sabit, milyon YTL)	96.738	101.255	102.328	97.088	101.780	102.456
GSYH büyüme oranı (1998 sabit, YTL, %)	6,9	4,7	1,1	-4,7	-5,1	-6,2
GSYH (cari, milyon USD)	529.932	647.846	734.888	617.661	690.431	692.123
GSYH büyüme oranı (cari, USD, %)	9,3	22,2	13,4	-16,9	-18,1	-18,5
Kişi başına GSYH (TL)	..	11.945	13.367	13.269	11.920	11.960
Kişi başına GSYH (USD)	..	9.178	10.436	8.590	6.450	15.392
İhracat (milyon USD, FOB)	85.535	107.272	132.003	102.165	103.156	123.456
İthalat (milyon USD, CIF)	139.576	170.063	201.873	140.775	190.546	196.125
Cari denge (milyon USD)	-31.893	-37.697	-51.508	-11.500	-12.600	-48.56
Dış borç stoku (milyon YTL)	207.436	247.094	289.318	271.100	473.500	309.600
İç borç stoku (milyon YTL)	251.470	255.310	274.827	219.200	353.127	362.702
Tüketici fiyat endeksi değişim oranı (%) ²	10,51	8,76	10,44	6,28	7,32	8,54
Üretici fiyat endeksi değişim oranı (%) ³	9,77	6,31	12,72	1,37	11,16	10,65
Bütçe harcamaları (milyon YTL) ⁴	178.126	204.068	225.967	262.113	276.543	281.547
Bütçe gelirleri (milyon YTL) ⁴	173.483	190.360	208.898	209.483	210.256	211.673
Ortalama döviz kuru (USD/YTL) ⁵	1,43111	1,30151	1,29291	1,5406	1,6786	1,7864
Ortalama döviz kuru (Euro/YTL) ⁵	1,80000	1,77818	1,89577	2,0639	2,3563	2,4321

Notlar:

(1) Harcama yöntemiyle.

(2) Kentsel yerler TÜFE, 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı, 1994 = 100.

(3) TEFE, 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı, 1994 = 100.

(4) TÜİK GSYH verilerini Avrupa Ulusal Hesapları Sistemi (AHS-95) önerileri doğrultusunda hazırlanan 1998 bazlı yeni seriyi yayınlayarak güncellemiştir. Maliye Bakanlığı 2000-2005 dönemi kamu harcamaları verilerini GSYH verilerine uygun olarak güncellemiştir.

(5) TCMB döviz alış kuru yıllık ortalama.

Kamu Hesapları Bülteni 2007

Kamu Hesapları Bülteni 2008

Kamu Hesapları Bülteni 2009

Kamu Hesapları Bülteni 2010

Türkiye İstatistik Yıllığı 2006

Türkiye İstatistik Yıllığı 2007

Türkiye İstatistik Yıllığı 2008

Türkiye İstatistik Yıllığı 2009

Türkiye İstatistik Yıllığı 2010

İstatistik Göstergeler 1923-2010

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası-TCMB

2. Eğitim Sisteminin ve Eğitim Yönetiminin Genel Örgütlenmesi

Bu bölümde, Türkiye'nin eğitim politika ve reformlarının tarihsel geçmişi, halihazırda yürütülen reformlar, eğitime ilişkin yasal düzenlemeler, eğitim sisteminin örgüt ve yönetimi, zorunlu eğitim, eğitim yönetimi (merkezi ve yerel düzey), eğitim kurumlarında iç ve dış katılım, eğitimin finansmanı ve eğitim istatistikleri yer almaktadır.

2.1. Tarihsel Görünüm

2.1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesine (Osmanlı Dönemi) Kısa Bir Bakış

Hemen bütün kamusal alanlarda olduğu gibi, eğitim yönetimi alanında da, devletin öncülüğü ve liderliği geleneği Türk tarihinin ilk dönemlerinden itibaren gözlenen bir durumdur.

29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ilan edilmeden önce Anadolu'da Selçuklular döneminde (1071-1299) ve Osmanlılar döneminde devletin eğitim kurumlarını kurması, işletmesi ve bunların gelişimine katkısı büyük olmuştur.

Devletin eğitim kurumları üzerindeki bu belirleyici etkisi, doğaldır ki, kendini bu kurumların yönetiminde de çok açık biçimde göstermiş, bu durumun açık yansıması olarak da 'merkezden yönetim' ilkesi baştan beri temel anlayış ve işleyiş şekli olmuştur.

Osmanlı Dönemi eğitim kurumlarından en belirgin olanlarının Sıbyan mektepleri (primary schools) medreseler (The madrasas) ve Enderun Mektebi (The Palace School) olduğu görülür.

Genellikle sultan veya yüksek dereceli devlet yöneticileri tarafından bir camiye bağlı olarak külliye biçiminde ya da bağımsız olarak kurulan Sıbyan mektepleri (Ottoman Civilization, s.345) İmparatorluğun en yaygın eğitim kurumlarıydı ve çoğunlukla vakıf sistemiyle işletiliyordu.

Benzer biçimde, medreseler de vakfa dayanan kurumlardı. Genellikle cami, misafirhane ve başka hayır kurumlarından oluşan bir külliyenin ögesi idi (Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ, s.177). Bu külliyenin mütevellisi, medreseye ayrılan kaynakları müderrisin (rektör) emrine verirdi. Öğrencilerin seçilmesinden, bu kaynakların öğrenci ve hizmet sahiplerine dağıtılmasından ve medresenin genel yönetiminden müderris sorumluydu. Bu bakımdan medrese, kendisi de özerk bir kurum olan vakfın içinde kendi kendini yöneten bir birimdi. Müderrisler padişahın beratıyla (yazılı emir) atanırdı.

Sarayın (Topkapı) iç kısmı anlamına gelen Enderun ismiyle anılan özgün okulda esas olarak Hristiyan ailelerden toplanan zihinsel ve fiziksel açıdan üstün niteliklere sahip çocukların iyi ve güvenilir üst düzey yönetici ve asker olarak yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. Bu okulda öğrenciler yatılı ve burslu olarak okutulurlardı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine doğru Padişah kendi mutlak yönetimini sınırlayan Parlamentolu Meşrutiyet dönemini getiren bir Anayasayı (Kanun-i Esasi) kabul ve ilan etmiştir (23 Aralık 1876). Bu Anayasanın üç maddesi eğitimle ilgilidir. Bu maddelerden birinde tüm okulların Devletin denetiminde ve tüm bireyler için ilköğretimin zorunlu olduğu ifade edilmektedir (Türk Eğitim Tarihi s.204-205). Çok kısa süren bu dönemin ardından 1878 yılında Padişah Parlamento'yu kapatmış, 30 yıllık bir Mutlakiyet yönetiminin ardından 23 Temmuz 1908 tarihinde II. kez Meşrutiyet ilan edilmiştir. Bu iki dönemde de eğitim alanında, çoğu tam anlamıyla uygulamaya konulamamış olmakla birlikte, ilk kez ilköğretimin devlet okullarında parasız olması, öğretim kurumlarının müfredatına yeni bazı derslerin eklenmesi, öğretmen yetiştirmede yeni bazı yaklaşım ve

girişimler, kırsal kesimde yaşayanların eğitimi, halk eğitimi, öğretmenlerin ilk kez meslek örgütleri kurarak örgütlenmeleri ve Eğitim Bakanlığının teşkilat yapısının yeniden düzenlenmesi gibi düzenlemelere gidildiği görülmektedir (Türk Eğitim Tarihi, s.206-274).

Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ: 1300-1600

Ottoman Civilization I

Türk Eğitim Tarihi

2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Eğitimdeki Gelişmeler

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesinden hemen sonra 1924 yılında yeni bir Anayasa kabul edilmiştir. 1924 Anayasası ile ilköğretimin Türk vatandaşları için zorunlu ve Devlet okullarında parasız oluşu tekrarlanmıştır (madde 87).

Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim sisteminin genel örgütlenişi ve yönetiminin ana hatları 3 Mart 1924'te çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile belirlenmiştir. 'Öğretimin Birleştirilmesi' anlamına gelen bu yasa ile eğitimin örgütlenmesi ve yönetimi ile ilgili olarak; medreseler kapatılmış, bütün eğitim-öğretim ve bilim kurumları eğitim işlerinin tek elden yürütülmesi amacıyla Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, yönetimi ile ilgili tüm düzenlemeler bu bakanlığın yetkisine verilmiştir.

22 Mart 1926 tarihinde kabul edilen 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun Cumhuriyet Dönemi eğitim sisteminin yönetsel yapısını düzenleyen ilk yasal düzenleme olması açısından önemlidir. Milli Eğitim Bakanlığının mevcut yapısı içerisinde çok önemli bir yere ve işleve sahip olan Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Talim ve Terbiye Dairesi adıyla ilk kez bu yasada yer almıştır.

1 Kasım 1928 tarihinde çıkarılan bir kanunla yeni alfabeye (Latin Alfabeti) geçilmiştir. Türkçe'ye uygun olmadığı ifade edilen Arap harflerinin yerine, ülkelerin önemli bir bölümünde kullanılan, öğrenilmesi ve kullanılması daha kolay olduğu belirtilen Latin harfleri kullanılmaya başlanmıştır.

17 Nisan 1940 tarihinde çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile özgün bir eğitim kurumu (öğretmen yetiştirme modeli) oluşturulmuştur. Pragmatik eğitim felsefesi anlayışına dayanan bu kurumların kuruluş amacı o dönemde ülke nüfusunun büyük bölümünü oluşturan kırsal kesimde yaşayan insanlara temel eğitim vermenin yanı sıra, hem kendilerinin hem de ülkenin refah düzeyini yükseltecek üretimle ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırılması idi. İlk aşamada 1940 yılında 14 adet kurulan bu enstitülerin sayısı zamanla 21'e yükselmiştir. Bu özgün kurumların programları 1947 yılında kısmen değiştirilmiş, Şubat 1954'te yayınlanan 6234 sayılı Kanunla da bu okullar ilköğretmen Okulları'yla birleştirilmiştir.

1961 yılında çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ilköğretim için ayrı olarak çıkarılan ilk yasa olması bakımından önemlidir. İlköğretimin zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğunu tekrarlayan bu yasa; örgütlenme, ilde ilköğretim görevlileri, ilköğretim okullarının açılma ve kapanma zamanları, kayıt ve kabul işleri, okula devam, okulların arsa işleri, ilköğretimin gelir ve giderleri ve çeşitli konuları düzenlemektedir.

Türk eğitim sistemini bir bütünlük içinde ele alan yasa ise 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu olmuştur. Bu yasanın 18. maddesine göre; Türk millî eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

Mesleki ve teknik eğitimde reform yasası olarak nitelendirilebilecek yasa ise 1986 'da çıkarılan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'dur. Bu alandaki bütün düzenlemelerin yasal dayanağı niteliğindeki bu yasaya göre; meslekî ve teknik eğitim programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün, yaygın eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak meslekî eğitimin; plânlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında kararlar almak ve Bakanlığa görüş bildirmek üzere, Bakanlıkta Mesleki Eğitim Kurulu kurulur. Bu Kurulun kararları Bakanlık ve ilgili meslek kuruluşlarınca yürütülür. İl düzeyinde ise İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu oluşturulur.

1926 tarihinde kabul edilen 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'dan sonra Milli Eğitim Bakanlığının örgüt yapısını kapsamlı bir biçimde ele alan ve değiştiren yasa ise 2011 yılında çıkarılan 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'dir. Bu yasaya göre Milli Eğitim Bakanlığı 'merkez örgütü', 'taşra örgütü', 'yurtdışı örgütü' ve 'hizmet birimleri' olmak üzere dört bölümden

oluşturulmuştur. Bakanlık merkez örgütü; Bakanlık Makamı, Talim ve Terbiye Kurulu, hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ile yardımcı birimlerden oluşur. Taşra örgütü olarak; her ilde ve ilçede bir milli eğitim müdürlüğü bulunur. Yasayla, Bakanlık yurtdışı teşkilatı kurmaya yetkili kılınmıştır.

Zorunlu eğitimin (ilköğretimin) süresini 8 yıla çıkaran ve uygulanması için çeşitli yaptırımlar getiren yasa ise 18.8.1997 tarihli 4306 sayılı Kanundur. Yasayla ayrıca, 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu, 492 sayılı Harçlar Kanunu, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun ilgili maddeleri değiştirilerek bu yasaların belli maddeleri gereği toplanan vergi ve harçların %25'i, 31.12.2010 tarihine kadar sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim hizmetlerinde kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı payı (eğitime katkı payı) olarak ayrılmıştır (Geçici madde-1).

2001 yılında çıkarılan 4702 sayılı Kanun ile de daha önce çıkarılan pek çok yasanın bazı maddelerinde değişiklikler yapılmıştır. Yasanın birinci maddesiyle bir veya daha fazla meslek yüksekokulu ile öğretim programları bütünlüğü ve devamlılığı içinde ilişkilendirilmiş meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarından oluşan Meslekî ve Teknik Eğitim Bölgeleri oluşturulmuş, ikinci maddesiyle de; Meslekî ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarından mezun olan öğrencilerin istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi meslekî ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki Meslek Yüksekokullarına sınavsız olarak yerleştirilebilmeleri mümkün olmuştur. Bu yasanın 24. maddesiyle de 4306 sayılı yasayla ilköğretim için sağlanan ek kaynaklardan ortaöğretim kademesinin de yararlanması öngörülmüştür.

Milli Eğitim Şurası: Türk Eğitim Sistemine en geniş anlamda yön vermek amacıyla görüş ve önerilerin sunulup tartışıldığı ve kuruluşu, çalışmaları kanunla düzenlenen Milli Eğitim Şuraları ilk kez 1939 yılında toplanmıştır. En son olarak 18incisi (2010 yılı) toplanan bu şuralar Bakanlığın danışma organı niteliğinde olup, kararları bağlayıcı değil, Bakanlığa yol gösterici, fikir vericidir.

Kalkınma Planları: Türkiye'de 1963 yılından itibaren planlı kalkınma dönemi başlamıştır. Son olarak Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Dönemi (2001-2005) bitmiş, dokuzuncu kalkınma planı dönemine (2007-2013) girilmiştir. Kalkınma planlarında, tüm sektörlerle birlikte "eğitim" sektörü de ayrı bir bölümde ele alınmaktadır. Örneğin Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında milli eğitim sisteminin; bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğreten, eğitimin tüm evrelerinde yatay geçişlere imkan veren, piyasa meslek standartlarına uygun, üretime dönük eğitime ağırlık veren, tüm öğrenciler için fırsat eşitliğini gözetten, etkin bir rehberlik hizmetini içeren ve yetki devrini esas alan bir sistem bütünlüğü içinde yeniden düzenleneceği ifade edilmektedir. Planda, Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatında hizmet esasına dayalı bir yapılanmaya gidilmesi ve taşra teşkilatlarına yetki ve sorumluluk devredilmesi için düzenlemeler yapılması istenmiştir. MEB 2007 Yılı Bütçe Raporu'nda "2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye vizyonu ile hazırlanmıştır" denilerek, 13/05/2006 tarih ve 26167 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisine uygun olarak, eğitim sisteminin geliştirilmesi amacıyla izlenecek stratejilere değinilmektedir.

Cumhuriyet Döneminde yükseköğretim alanında Mayıs 1933 yılında çıkarılan 2252 sayılı Kanun reform niteliğinde değişiklikler getirmiştir. 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü) ile kurulması kararlaştırılan ve 1870 yılında İstanbul'da açılan Darülfünun (Üniversite) kaldırılmış, yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (Türk Eğitim Tarihi s.326).

Temmuz 1973'te 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu yayınlanmıştır. Bu yasa Üniversitelerin görevlerini ayrıntılı biçimde belirlemiştir. Bu görevler özetle; öğrenci yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve incelemeler yapmak, ulusal ve uluslararası bilim ve araştırma kurumları ile işbirliği yapmak ve toplumun genel düzeyini yükseltici bilimsel verileri yaymaktır.

6 Kasım 1981'de de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretimin yapısı ve işleyişi kapsamlı biçimde değiştirilmiştir. Yasa, yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri, yükseköğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının örgütlenme, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim-öğretim, araştırma, yayın, öğretim elemanları ve öğrencilerle ilgili konuları düzenlemektedir. 2547 sayılı yasada yükseköğretimi düzenleyecek üst kuruluşlar olarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) belirlenmiştir.

Yükseköğretim Kurulu, tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluştur. Bu Kurula Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) ile gerekli planlama, araştırma, geliştirme, değerlendirme, bütçe, yatırım ve koordinasyon faaliyetleri ile ilgili birimler bağlıdır. Kurulun temel görevleri eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin sağlanması, gereksinim duyulan öğretim elemanlarının yetiştirilmesi, üniversitelere ayrılan

kaynakların etkili biçimde kullanılmasının sağlanmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak ve yükseköğretim kurumları arasında belirlenen ilke ve hedefler doğrultusunda birleştirici, bütүнleştirici, sürekli, ahenkli ve geliştirici işbirliği ve koordinasyonu sağlamak olarak özetlenebilir.

Yasa ile oluşturulan Üniversitelerarası Kurul akademik bir organdır. Kurul'un görevleri; yükseköğretimin planlanması çerçevesinde, üniversitelerin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerini koordine etmek, uygulamaları değerlendirmek, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere önerilerde bulunmak, üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılayacak önlemleri teklif etmek, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleriyle ilgili çalışmalar yapmaktır.

1982 Anayasasında yükseköğretim kurumları ve yükseköğretim üst kuruluşlarıyla ilgili düzenlemeler yer almaktadır (Madde 130 ve 131). Bu maddelerde özetle; kamu tüzel kişiliğine sahip ve bilimsel özerkliğe sahip üniversitelerin Devlet tarafından kanunla kurulacağı, kazanç amacına yönelik olmamak koşulu ile vakıflar tarafından yükseköğretim kurumlarının kurulabileceği, Yükseköğretim Kurulu üyelerinin ve rektörlerin Cumhurbaşkanınca atanacağı konuları hükme bağlanmaktadır.

Bu gelişmelerin sonuncusu, Millî Eğitim Bakanlığının yeniden yapılandırılmasıdır. 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 25/8/2011 tarihinde kararlaştırılmış, bu kanun hükmünde kararname ile (KHK/652) bakanlık teşkilatlanmasında, hizmet birimlerinde ve Talim ve Terbiye Kurulu gibi çeşitli organların iç yapılarında bazı düzenlemelere gidilmiştir.

MEB 2010/2011Yılı Bütçe Raporu

Türk Eğitim Tarihi

Millî Eğitim Bakanlığı–MEB

Talim ve Terbiye Kurulu-TTK

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu YURT-KUR

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi-ÖSYM

Üniversitelerarası Kurul-ÜAK

2252 sayılı Üniversiteler Kanunu

4306 Sayılı Kanun

4702 sayılı Kanun

Anayasa 1982

Köy Enstitüleri Kanunu

Maarif Teşkilatına Dair Kanun

Mesleki Eğitim Kanunu

Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

Millî Eğitim Temel Kanunu

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Yükseköğretim Kanunu

İlköğretim ve Eğitim Kanunu

2.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Türk Eğitim Sistemi içinde Bakanlık merkez teşkilatı ve taşra teşkilatlarının yapısı ve yönetimi, öğretim süreleri, ek finansman sağlanması, hizmet kalitesinin artırılması ve kalite güvencesinin sağlanmasında odaklaşan konular aşağıdaki paragraflarda özetlenmiştir:

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması çalışmaları; 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da 25/8/2011 tarihinde yapılan değişiklik (KHK/652) tamamlanmış ve Bakanlık teşkilatı, tüm hizmet birimleri ve bazı kurulların yapılanmalarında düzenlemeye gidilmiştir. Bu yapılanma temellerini Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 15. Milli Eğitim Şurasında; Milli Eğitim Bakanlığı'nda hizmet esasına göre bir yapılanmaya gidilmesi, Bakanlık merkez teşkilatının daha ziyade makro düzeyde stratejik planlama, müfredat programı belirleme ve koordinasyon işleriyle uğraşması, bu tür üst düzey konuların dışındaki yetki ve sorumlulukların Bakanlık taşra birimlerine ve yerel yönetimlere devrinin gerçekleştirilmesi çalışmalarından almaktadır.

Yeni düzenleme ile getirilen değişikliklerden birisi ortaöğretim alan öğretmenlerinin yetiştirilmesi ile ilgilidir. Toplam 4 yıl süreli eski uygulamadan farklı olarak, yeni düzenlemede söz konusu öğretmenlerin yüksek lisans (tezsiz) programları yoluyla yetiştirilmeleri öngörülmektedir. Buna göre, eğitim fakülteleri bünyesinde ortaöğretime alan öğretmeni yetiştirme programlarının süresi 5 yıla çıkarılmıştır. Ayrıca, eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden (Örneğin fen fakültesi, edebiyat fakültesi) lisans derecesi almış olanlardan öğretmen olmak isteyenler için de 1.5 yıl süreli yüksek lisans programları öngörülmüştür. (Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi Dokümanı, Mart 1998). (<http://www.osym.gov.tr> adresinden Yükseköğretim Programlarının Öğretim Süreleri ve Puan Türleri - Tablo:4).

Tezsiz Yüksek Lisans Programında Değişiklik: Üniversitelerde uygulanacak olan Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları (4+1.5) 22 Mayıs 2008 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul Toplantısında görüşülmüş ve söz konusu programlara ait derslerin ders içeriklerinin aynı kalarak iki yarıyıl (4+1) olarak kabulü uygun görülmüştür. (<http://www.yok.gov.tr/egitim/tezsizyl/tezsizyl.pdf>). Bir başka ifade ile, 3 olan semester sayısı 2'ye indirilmiş, fakat derslerde değişiklik olmamıştır.

Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlarda Değişiklikler: Öğretmen yetiştirme programlarında yapılan değişikliklerle genel kültür derslerinin sayısı artırılmış, fakültelere % 25 oranında dersleri belirleme yetkisi verilmiş ve seçmeli ders sayısı artırılmıştır. Ayrıca ders konularının, Milli Eğitim Bakanlığının ilgili kademe için hazırladığı ders programları ile ilişkilendirilmesi ve günlük yaşamdan örneklerle zenginleştirilmesinin gereği vurgulanmıştır. Ek olarak programa Topluma Hizmet Uygulamaları dersi konulmuştur. (http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/yeni_programlar_ve_icerik).

Yeni Üniversitelerin Kurulması: 2011 yılı sonunda 103 devlet üniversitesi, 62 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 165 üniversite bulunmaktadır. 2007 yılında bu sayı 115 iken 2008 yılında 94 devlet ve 38 vakıf olmak üzere toplam 132'ye çıkmıştır. 2009 yılında üniversite sayısında 9 yeni üniversiteyle artış olmuştur ve bunu 2010 yılında açılan 16 üniversite takip etmiştir. Türkiye'nin toplam 81 ilinin tümünde üniversite vardır.

İlköğretime başlama yaşının düşürülmesi: 13-17 Kasım 2006 tarihinde gerçekleştirilen 17. Milli Eğitim Şurasında 60-72 aylık çocukluk çağını kapsayan okul öncesi eğitim döneminin zorunlu hale getirilmesi için çalışmalara başlanması yer almaktadır (<http://www.ttkb.meb.gov.tr>). İller arasında okullaşma oranı farkı giderilmesi ve okul öncesi çağı çocukların okullaşması için çalışmalar sürdürülmekte olup; 2009-2010 eğitim-öğretim yılında (60-72 ay) 5 yaş grubu okul öncesi eğitimi çağı çocukları için 32 il de zorunlu eğitim için pilot iller uygulaması başlatılmıştır. 2010-2011 eğitim-öğretim yılında 5 yaş grubu (60-72 ay) okul öncesi eğitim çağı çocukları 25 ilde zorunlu eğitim için pilot iller uygulamasına alınmıştır. Böylece 57 ilde 5 yaş grubunda (60-72 ay) zorunlu eğitim için pilot iller uygulamasına geçilmiştir. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında 5 yaş grubu (60-72 ay) okul öncesi eğitim çağı çocuklarının 14 ilde zorunlu eğitim için pilot iller uygulamasına alınması ve 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 5 yaş grubu (60-72 ay) okul öncesi eğitim çağı çocukların 10 ilde zorunlu eğitim için pilot iller uygulamasına alınması, böylece 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibarıyla 81 ilde 5 yaş grubu (60-72 ay) okul öncesi eğitim çağı çocuklarının zorunlu eğitim için pilot uygulamaya alınması planlanmıştır.

Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nin yeniden yapılandırılması: Sınav odaklı değerlendirme yerine süreç odaklı değerlendirme temeline dayalı, öğrencinin 6,7 ve 8. Sınıf yıl sonu başarı puanlarının da dikkate alınacağı bir düzenleme ile Seviye Belirleme Sınavı (SBS) uygulaması ikame edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığının İstatistik Kapasitesinin Güçlendirilmesi: 1 milyon 500 bin Euro bütçesi olan bu proje kapsamında, MEB merkez ve taşra teşkilatı için karar destek sisteminin oluşturulmasına temel oluşturacak şekilde istatistik altyapısının güçlendirilmesi, toplanılan verilerin yönetim hizmetlerinde kullanılması ve karar vericilerin karar verme süreçlerinde ihtiyaç duyulan göstergeler geliştirilerek bütünleşik bir sorgu sistemi oluşturulması planlanmaktadır. AB mevzuatlarına uyum ile 9. Kalkınma Plan'ında yer alan önceliklerin gerçekleştirilmesinin sağlanması hedeflenmektedir. Proje kapsamında oluşturulan veriler AB standart ve tanımlarına uygun olarak elde edilecektir. Ayrıca UOE (UNESCO-UIS/OECD/EUROSTAT) veri tabanına uygun veri üretilecek, AB müzakerelerine uygun olarak istatistiksel eksiklikler giderilecek, karar verme sürecine temel teşkil edecek göstergeler geliştirilecek ve veri tabanında yer alan bilgiler değerlendirilerek alınarak ihtiyaç duyulan analiz ve sentezler yapılabilecek.

Okul Afet ve Acil Durum Yönetim Projesi: Proje Kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı, tarafından Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi için politikalar belirlenerek yayınlayacaktır. 5,000 okulda Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi Komisyonu kurulacak ve Okul Afet Güvenliği Kontrol Listesi kullanılacaktır. 5,000 okulda okul afet tatbikatı yapılacak, 1 milyon öğrenci tatbikatlara katılacak, MEB, Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi E-Öğrenme eğitim malzemelerinin yaygınlaştırmasını destekleyecek ve çıktılarını izleyecektir. Bakanlık Birim amirlerinin ve İl Milli Eğitim Müdürlerinin katılımıyla İstanbul'da gerçekleştirilen bu toplantıda, projenin tanıtımı yapılarak 400 ilköğretim, 1478 ortaöğretim okul müdürüne bilgilendirme sunumu gerçekleştirilmiştir.

Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi: Demokrasi kültürünü ve evrensel değerleri daha fazla benimsemiş, insan haklarına saygılı, sosyal sorumluluk sahibi, haklarını bilen ve kullanan etkin bireyleri yetiştirmek için Millî Eğitim Bakanlığının Kurumsal Kapasitesinin güçlenmesini desteklemektir. Bu çalışma kapsamında; 1) Uluslararası insan hakları belgeleri ve ulusal mevzuat açısından MEB mevzuatının analizi yapılacak ve güçlendirilecektir; 2) İlköğretim seviyesinde "Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi"nin öğretim programı geliştirilmiş, 2011-2012 Öğretim Yılından itibaren 8. sınıflarda zorunlu ders olarak uygulamaya konulmuştur. Ortaöğretim "Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programı"nı yenileme çalışmaları, oluşturulan özel ihtisas komisyonu tarafında sürdürülmektedir. Söz konusu programın 2012-2013 öğretim yılında pilot uygulaması, 2013-2014 öğretim yılından itibaren de uygulamaya konulması hedeflenmektedir. 3) Geliştirilen dersin etkin ve verimli uygulamasını sağlayacak eğitimci materyalleri hazırlanarak ve dağıtılmıştır; 4) Okullarda demokratik eğitimin amacı, yöntemi ve içeriğini kapsayacak biçimde bir demokratik okul kültürü çerçevesi oluşturulacaktır; 5) MEB personelinin ve ilgili grupların temel becerileri ve bilgilerinin geliştirilmesi amacıyla farkındalık faaliyetleri düzenlenecektir; 6) Yerel düzeyde demokratik eğitim ve okul kültürünün sürdürülebilirliğinin sağlanması ve sahiplenilmesi amacıyla sosyal paydaşların da katılımıyla, toplam bütçesi 3 milyon Avro olan yaklaşık 50 hibe programı uygulanacaktır.

Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi: Bu projede MEB kurumları, kamu kurumları, belediyeler ve STK'ların kapasitesi ile toplum temelli modeller ve ortaklıkların geliştirilmesi yoluyla dezavantajlı çocuklar ve aileleri için nitelikli gündüz çocuk bakım ve okul öncesi eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve oluşturulması hedeflenmektedir. 43 aylık bir zamana yayılan 16,8 milyon Avro bütçeli projeye 2010 mart ayında başlanmış ve 2012 itibarıyla çalışmalara devam edilmektedir. Proje çıktıları şunlardır: 1) Toplum temelli gündüz çocuk bakım ve okul öncesi eğitim konusunda MEB kurumlarının kapasite ve programlarının geliştirilerek 10 ilde pilot uygulama yapılması (Pilot iller: Van, Erzurum, Ağrı, Şanlıurfa, Diyarbakır, Hatay, Mersin, Ankara, İzmir, Adana); 2) Nitelikli toplum temelli gündüz çocuk bakımı ve okul öncesi eğitim modellerinin geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması, 3) Okul öncesi eğitimin önemi konusunda ulusal düzeyde iletişim ve savunma çalışmalarının yapılarak çocuklarını okul öncesi eğitime ilköğretimin zorunlu olduğu dikkate alınarak okul öncesi eğitime kayıt ettirmek isteyen ailelerin sayısının artırılması 4) 32 pilot ildeki ilköğretim okulları bünyesindeki okul öncesi eğitim sınıfları ve anaokullarına ekipman, eğitim materyali ve mobilya desteğinin sağlanması; 5) Ortaklaşa hazırlanarak önerilecek hibe projeleri yoluyla yerel kamu kurumları, belediyeler, STK'lar ve özel sektör kuruluşlarının ortak çalışmasını hedefleyen teklif çağrısı yoluyla bir hibe programının hazırlanması 38 ilde 75 projeye hibe desteği sağlanmıştır ve bu bileşen uzatma alan 14 hibe hariç 2011 yılı 31 Aralık tarihi itibarı ile tamamlanmıştır.

Özellikle Kız Çocuklarının Okullulaşma Oranının Artırılması Projesi-I: AB ile uyum sürecinde, sosyal ve ekonomik hayatta kadının daha fazla rol almasını sağlayan politikalar doğrultusunda hazırlanan bu projede; "eğitimin kalitesinin artırılması, eğitim ve iş piyasası arasındaki bağın güçlendirilmesi ve özellikle kızların eğitime her düzeyde katılım oranlarının artırılması amaç edinilerek; İlk ve orta öğretim düzeyinde okullulaşma oranlarının artırılması, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde okul terk oranlarının düşürülmesi, öğrencilerimizin

mesleki beceri ve yeterlilikleri artırılarak iş gücüne katılımının sağlanması, ailelerin, eğitimin önemi konusunda farkındalık düzeylerinin artırılması ve özellikle kızların okullulaşması hedeflenmektedir.

Hayat Boyu Öğrenmenin Geliştirilmesi: Küresel değişime uyum sağlamak adına dinamik iş gücünü, istihdamın, sürekli öğrenmenin ve öğrenme kültürünü, toplumun farklı yaş gruplarına, gelişen teknolojiye ve iş gücü piyasasının taleplerine uygun nitelikli eğitime erişimi hayat boyu öğrenme stratejisine dönüştüren bir projedir. Projenin çıktıları şu şekilde belirlenmiştir:1) Hayat boyu öğrenme stratejisi çerçevesinde, Türkiye'deki hayat boyu öğrenmenin yasal altyapısını oluşturacak Hayat Boyu Öğrenme Koordinasyon Kanunu taslağı hazırlanacaktır; 2) Hayat Boyu Öğrenme Stratejisinin sürekliliğinin sağlanmasına yönelik olarak yürürlükteki Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi 2013 - 2018 yıllarını kapsayacak şekilde geliştirilecektir; 3) Türkiye'de Hayat Boyu Öğrenme Stratejisinin uygulanması ve yaygınlaştırılması için ulusal düzeyde kurulan hayat boyu öğrenme koordinasyon ve bilgi merkezi ve 43 ilde kurulan hayat boyu öğrenme koordinasyon ve bilgi birimleri desteklenecektir; 4) Eğitime erişimde teknolojinin gücünden de yararlanılarak hayat boyu öğrenme web portalı oluşturulacaktır; 5) Özellikle mesleki eğitim alanında ülkeler arası denkliklerin sağlanması ve Avrupa Birliği ülkeleriyle Türkiye arasında yatay-dikey geçişlere imkân sağlanması için Avrupa Yeterlilik Çerçevesi'nde (AYÇ) belirtilen referans seviyelerine uygun olarak Mesleki Eğitimde Avrupa Kredi Transfer Sistemi'ne (ECVET) ilişkin pilot çalışma yapılacaktır; 6) Bireylerin her yaşta ve fırsatta iş piyasasında istihdam edilebilirliğini artırmak ve gerektiğinde eğitime geri dönmelerini sağlamak için önceki öğrenmelerin tanınmasına ve değerlendirilmesine olanak sağlayacak bir sistem oluşturulacaktır; 7) Hayat boyu öğrenmenin yerel düzeyde yaygınlaştırılmasına yönelik politikalar oluşturulacaktır; 8) Mesleki ve teknik öğretmenlerin alan yeterlilikleri, sektörün değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmesi amacıyla, sektörle iş birliği içerisinde, uygulamaya yönelik teknik eğitimler yoluyla artırılacaktır; 9) Yerel düzeyde sürdürülebilirliğin sahiplenilmesi amacıyla sosyal paydaşların da katılımıyla, toplam bütçesi 5 milyon Avrò olan 45 hibe programı uygulanmaktadır

Orta Öğretim Projesi: Değişen ve gelişen küresel yaklaşımlara uygun olarak, orta öğretimde ortak bir genel kültür verilmesini, esnek ve modüler program çeşitliliğine sahip, öğrencilere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda etkin rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sunulmasını, kurumsal ve teknolojik altyapısı güçlü ve daha çok talep edilebilen nitelikli orta öğretim yapısına ulaşmayı amaçlayan bir projedir. Bu proje kapsamında geliştirilen web tabanlı ulusal mesleki bilgi sistemi, hayat boyu öğrenme ve hayat boyu rehberlik anlayışını temel alarak hedef kitlenin rehberlik çalışmalarına ulaşılabilirliğini artırmıştır.

Projenin çıktıları şu şekildedir:

1. Öğrencilerin yaşantı ve ilgilerine duyarlı, değişim ortamında sorun çözme ve sorunlarla başa çıkmayı önceleyen orta öğretimin yeniden yapılandırılması kapsamında, yapılandırman yaklaşımıyla hazırlanan ve öğrenciyi merkeze alan 66 öğretim programı geliştirildi ve uygulamaya konuldu.
2. Bakanlığımıza devredilen meslek liselerinin (Adalet Meslek Lisesi, Tapu Kadastro Meslek Lisesi, Meteoroloji Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Tarım Meslek Liseleri) klasik programları yerine işgücü piyasasının ihtiyaçlarına duyarlı, esnek ve yeterliliğe dayalı modüler yapıda yeni öğretim programları hazırlanarak uygulamaya konuldu.
3. Günümüzde sosyo-ekonomik önemi ve istihdam olanakları yüksek olan uçak, tarım, sağlık adalet gibi mesleki eğitim alanlarının modern cihaz ve teçhizatlarla donatılmaları sağlanarak eğitim ortamları günün koşullarına ve sektörün ihtiyaçlarına cevap verecek hale getirildi.
4. Türkiye de ilk defa mesleki rehberlik çalışmalarına her yaşta bireylerin erişimini kolaylaştıran, mesleki rehberlik çalışmalarını yaygınlaştırmayı, MEB, İŞKUR ve diğer kurum ve kuruluşlar kapsamında verilen mesleki rehberlik çalışmalarına destek ve eşgüdüm sağlamayı, hayat boyu sürecek öğrenme ve gelişim yolculuğunda 13 yaş ve üstü tüm bireylere rehberlik etmeyi amaçlayan web tabanlı Ulusal Mesleki Bilgi Sistemi (MBS) kuruldu.
5. Ulusal seviyede büyük bir program uygulamaya konularak, dezavantajlı konumda olan okullarda okullulaşma oranının artırılması, eğitim kalitesinin yükseltilmesi hedeflendi ve 56 ilçedeki 3519 okulumuz ilk defa kendi ihtiyaçlarını projelendirerek 60 milyon TL hibe kaynağı kullanmaktadır.
6. Bakanlığımızda şeffaf, ölçülebilir, katılımcı, hesap verilebilir bir yönetim anlayışının uygulanması amacıyla, öğrencilerin, öğretmenlerin, her düzeydeki yöneticilerin yeterlilikleri ve eğitim kurumlarının standartları belirlendi ve performansa dayalı ölçme ve değerlendirmeye geçilmesi için web tabanlı performans yönetim sistemi oluşturulup pilot uygulamasına başlandı. Türkiye de ilk defa mesleki rehberlik çalışmalarına her yaşta bireylerin erişimini kolaylaştıran, mesleki rehberlik çalışmalarını

yaygınlaştırmayı, MEB, İŞKUR ve diğer kurum ve kuruluşlar kapsamında verilen mesleki rehberlik çalışmalarına destek ve eşgüdüm sağlamayı, hayat boyu sürecek öğrenme ve gelişim yolculuğunda 13 yaş ve üstü tüm bireylere rehberlik etmeyi amaçlayan web tabanlı Ulusal Mesleki Bilgi Sistemi (MBS) kuruldu. Ulusal seviyede büyük bir program uygulamaya konularak, dezavantajlı konumda olan okullarda okullulaşma oranının artırılması, eğitim kalitesinin yükseltilmesi hedeflendi ve 56 ilçedeki 3519 okulumuz ilk defa kendi ihtiyaçlarını projelendirerek 60 milyon TL hibe kaynağı kullanmaktadır.

7. Bakanlığımızda şeffaf, ölçülebilir, katılımcı, hesap verilebilir bir yönetim anlayışının uygulanması amacıyla, öğrencilerin, öğretmenlerin, her düzeydeki yöneticilerin yeterlilikleri ve eğitim kurumlarının standartları belirlendi ve performansa dayalı ölçme ve değerlendirmeye geçilmesi için web tabanlı performans yönetim sistemi oluşturulup pilot uygulamasına başlandı. Orta Öğretim Projesi ile başta "MEB'in 21. Yüzyıl Öğrenci Profili" olmak üzere Bakanlık eğitim politikalarının belirlenmesine ve geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlayan ulusal seviyede 9 araştırma gerçekleştirmiştir.

Eğitim Çerçevesi Projesi II. Fazı: Projenin 100 milyon Avro bütçeli I. Fazı'nda 1610 bilgi iletişim teknolojisi sınıfı kurulmuş, çocuklar yeni iletişim teknolojileriyle tanışmışlardır. Eğitim Çerçevesi Projesi 2. Fazı ile Bakanlığımızın bilişim teknolojileri vizyonu doğrultusunda ilköğretim düzeyinde yeni teknolojilerin kullanılmasına ve yaygınlaştırılmasına yönelik olarak bütün okulların internet erişimine kavuşturulmasını, bilişim teknolojileri sınıflarının artırılmasını amaçlanmaktadır.

Proje, öğrencilerimizi teknolojiyle buluşturmak ve geleceğe hazırlamak hedefini taşımaktadır.

Projenin Çıktıları:

Avrupa Yatırım Bankası kaynaklı, 3+3 yıl süreli ve bütçesi 50 Milyon Avro olan bu proje ile 3.770 okulun 4.017 BT sınıfına 64.272 adet bilgisayar alımı yapılacaktır.

Yaşam Becerileri Eğitimi Programı 5 ilde pilot uygulamaları tamamlanmış olup, Ülkemiz genelinde yaygınlaştırılması çalışmaları sürmektedir. Öğrencilerin kendilerini tanıma, ifade etme, iletişim ve uzlaşma becerilerini güçlendirme, haklarını bilmelerine, sorumluluklarını almalarına yardımcı olma, stresle baş edebilmeleri için kapasitelerini güçlendirme ve daha sağlıklı bir gelecek planlayabilmelerini öğretme amaçlarını taşımaktadır. Çocuk ve gençlerimizden oluşan akran eğitimcileri, rehber öğretmenler ve sosyal hizmet personelinin oluşturduğu akran eğitimcisi danışmanları yetiştirilmiştir. Bu çalışma, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (SHÇEK) işbirliğinde sürdürülmektedir. Bugüne kadar 230 akran eğitimcisi ve 115 akran eğitimcisi danışmanı yetiştirilmiş, gerçekleştirilen 178 grup eğitiminde 3554 ergene eğitim verilmiştir.

7-19 Yaş Aile Eğitimi Programı -19 ilde uygulamaları gerçekleştirmiştir. 7-19 yaş aralığında çocukları olan anne babaların, çocuklarının psikososyal yönden sağlıklı gelişimini desteklemek konusundaki yeterliklerini artırmayı hedeflemektedir. Programı uygulayabilmeleri amacıyla yetiştirilen -6054 rehber öğretmen aracılığıyla 171392ebeveyn bu programdan yararlanmıştır. Programa ilişkin uygulamalar devam etmektedir.

Bakanlığımızın çocuk ve gençlerimizin yalnız şiddetten değil tüm risklerden korunmasına yönelik olarak **Erken Uyarı Sistemi**ni geliştirme çalışmaları sürdürülmüştür. Geliştirilmesi tamamlanan ve pilot uygulamaları devam eden Erken Uyarı Sistemi, risk altında olan öğrencilerin önceden belirlenmesi, risklerden korunması ve gerektiğinde erken müdahale olanağı sağlayan kapsamlı bir önleme yaklaşımını içermektedir. Erken Uyarı Sisteminin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Bakanlığımız tarafından risk altında olan ve/veya suçla ihtilafa düşmüş çocuklara yönelik "danışmanlık" tedbiri kapsamında **-Danışmanlık Tedbiri Kararları Uygulayıcı El Kitabı** hazırlamıştır. Ülke genelinde yaygınlaştırılabilmesi amacıyla 24 psikolojik danışman eğitici eğitimine alınmıştır.

İlköğretim Kurumları Standartları (İKS): Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün son yıllarda önemle üzerinde durduğu konular eğitime erişim ve eğitimde kalitedir. Bu kapsamda yürütülen bütün çalışmaların nihai hedefi tüm ilköğretim kurumlarımızın çocuklar ve veliler için cazibe merkezi haline gelmesini sağlamaktır. İKS; okulda çocuğa yönelik sunulan her türlü hizmete ilişkin verilerin e-okul destekli bir yazılım aracılığıyla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı tüm ilköğretim okulları ile ilçe, il ve merkezi düzeyde toplanmasını, analiz edilmesini ve değerlendirilmesini sağlayacak bir sistemdir. İKS, okullarımızın belirlenen alanlardaki mevcut durumlarının tespit edilmesi, olması gereken durum ile farkın ortaya konulması ve devamında okullarımızın taşıması gereken özelliklerine ulaştırılması amacıyla gerek duyulan geliştirici faaliyetlere kaynak oluşturabilmesi amacıyla yapılan bir çalışmadır.

Okullarımızda çocuk dostu öğrenme ortamlarının oluşturulabilmesi ve yapılan tüm faaliyetlerin çocukların yüksek yararı gözetilerek yürütülmesi için çocuk hakları sözleşmesinin esaslarına dayanılarak standartlar oluşturulmuştur. Katılımcı bir anlayışla geliştirilmiş olup, dinamik ve sistematik bir yapı arz eden İKS aracılığı ile okulların güçlü ve zayıf yönleri tespit edilirken okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, çocukların ve velilerin okuldaki uygulamalara ilişkin görüşleri alınacak ve verilen bilgilere de dayanılarak yapılan değerlendirme sonuçları sistem üzerinden otomatik olarak analiz edilerek raporlanacaktır. Sonuç olarak İKS kaynakların etkin kullanılması, okullar arası kalite farklılıklarının belirlenen standartlar dikkate alınarak giderilmesinde, okulları politika üreten merkezler haline getirilmesinde etkili bir araç olacaktır.

Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP): Haydi Kızlar Okula Kampanyasının ara değerlendirme sonuçları, ilköğretime hiç kaydolmamış veya sürekli devamsız 10-14 yaş arasındaki çocukların hem yaş hem de bedensel olarak kendilerinden çok daha küçük öğrencilerle aynı sınıfa devam ve uyumlarında güçlükler yaşandığını göstermiştir. Mevcut düzenlemelerin ve yapılan çalışmaların bu grubun okula kazandırılmasında yeterince etkili olmadığı uygulayıcılar tarafından sık sık dile getirilmiştir. Yetiştirici Sınıf Uygulamaları, UNICEF'in teknik desteği ile yürütülmektedir. YSÖP zorunlu eğitim çağı kapsamında olup çeşitli sebeplerle öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte zamanında yapamamış, okula hiç kayıt olmamış ya da sürekli devamsız olan 10-14 yaş grubundaki çocukların eğitimlerine akranları ile birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak ilköğretime devamlarının sağlanmasını düzenleyen uygulamanın genel adıdır. Bir geçiş programıdır.

Aşamalı Devamsızlık Yönetimi Modeli (ADEY):İlköğretime erişim kadar önemli olan bir diğer eğitim göstergesi de ilköğretimden diplomalı mezun olanların oranıdır. Ülkemizde ilköğretim 8 yıla çıkarılmış olmakla birlikte, kayıtlı öğrencilerin devamlarının sağlanmasında sıkıntılar ve eğitim sisteminden kopuşlar gözlemlenmektedir. İzleme çalışmaları sonucunda fark edilen bir diğer önemli erişim sorunu da ilköğretime kayıtlı olup devamsız durumdaki öğrencilerdir. Devamsızlık ve Okul Terki İhtiyaç Analizi; ilköğretimden kopuşları önlemek, devamsızlık riski altında bulunan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını desteklemek ve izlemek amacıyla bir sistemin kurulması önemli bir gerekliliktir. Devamsızlık veya terk nedenlerinin saptanması, devamsızlık veya terkin ön belirtileri ile erken tanıma yöntemlerinin saptanması, devamsızlık veya terke müdahale yöntemlerinin saptanması için ilk aşamada MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü bir okulu terk riski ve devamsızlık durum saptaması ve ihtiyaç analizi araştırması yaptırmıştır. ADEY; okul terki ve devamsızlık ihtiyaç analizi araştırması bulgularından yola çıkılarak oluşturulan terki ve özürsüz devamsızlığı tanıma ve önleme modeli ile okul terk riski altındaki öğrencilerin tanılanarak uygun müdahalenin yapılmasını hedeflemektedir. Kısaca ADEY'in amacı öğrencilerin okula düzenli devamlarını sağlamak ve okuldan kopuşlarını önlemek için belirlenen devamsızlık tanımlarına uygun bir şekilde okul içi devamsızlığın erken tanınmasını, değerlendirilmesini, bireyselleştirilmiş uygun müdahalelerin yapılmasını sağlamak ve takibini yapmaktır.

Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi: Türkiye Cumhuriyeti ve AB tarafından ortaklaşa finanse edilen projede Türkiye'deki özel eğitim hizmetlerini iyileştirmek için dezavantajlı gruplar içinde yer alan ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin öğrenme ortamlarını ve olanaklarını arttırarak eğitime erişimlerini ve toplumla bütünleşmelerini hedeflemektedir.

E-Devlet Uygulamaları: Eğitim yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve eğitim sistemiyle doğrudan veya dolaylı bir şekilde ilişkisi olanların bilgiye ulaşmaları ve bunları hayatın çeşitli alanlarında kullanabilmeleri amacıyla bazı projeler uygulamaya konulmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: (MEB 2009 Yılı Bütçe Raporu, s.15).

MEB e-Personel Projesi: Bu proje ile öğretmenlerin her türlü atama ve yer değiştirmeleri ve özlük hakları ile öğrencilerin her türlü sınav başvuruları elektronik ortamda alınarak büyük oranda kaynak tasarrufu ve hizmetlerin yerine getirilmesinde objektiflik sağlanmıştır.

MEB e-Mezun Projesi: Bu proje ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları mezunlarının, güncel bilişim teknolojilerini kullanarak elektronik ortamda kazandıkları yüksek okullar ve istihdam edildikleri yerler (web tabanlı) izlenmektedir. Böylece, elde edilen verilerden hareketle bu kurumlarda verilen eğitimin hedeflere ulaşma düzeyi belirlenmiş olacak ve gerekiyorsa eğitim programları güncellenecektir.

MEB e-Kayıt Projesi: Velilere kayıt işlemlerinde kolaylık ve ikametlerinin yakınındaki ve kayıt alanındaki okullara kayıt yaptırtmasını sağlamak amacıyla yeni kayıtlar Internet üzerinden gerçekleştirilmektedir. (Tüm kayıtlar e-Kayıt yöntemiyle yapılmaktadır)**MEB e-Okul Projesi:** Proje ile her okul, öğrenci ile ilgili işlemlerin tamamını Internet üzerinden yapabilmektedir, Öğrenci ve okulla ilgili süreçleri içeren e-Okul yazılımı MEB Bilişim Sistemi

(MEBBİS) ile uyumlu olarak çalışmaktadır. e-Okul Projesi'nde, hedef kitlenin tüm Türkiye olduğu değerlendirildiğinde "e-Dönüşüm Türkiye" için oldukça önemli bir proje dir.

MEB Stratejik Planı Stratejik planlama, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile yasal bir temele kavuşturularak, kamu idareleri için zorunlu hâle getirilmiştir. MEB'de stratejik planlama süreci yasal prosedürü içinde sürdürülmektedir. Bakanlığın planlı hizmet üretme, belirlenen politikalarını somut iş programlarına ve bütçelere dayandırma ve uygulamayı etkili bir şekilde izlemek amacıyla 2010-2014 yılları için hazırlanacak "MEB Stratejik Planı"nın mevzuatında öngörülen süre içerisinde hazırlanarak uygulamaya konulması planlanmaktadır. (MEB 2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor, s. 24).

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Planda, eğitime ilişkin öngörülen hedef ve stratejiler, MEB tarafından "2007-2013 MEB Çalışma Programı"na dönüştürülmüş olup öngörülen amaçların plan döneminde gerçekleştirilmesine çalışılmaktadır. (MEB 2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor, s.25).

Zorunlu eğitim süresi'nin 12 yıla çıkarılması: Zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkartılmasına ilişkin olarak MEB tarafından çalışmaların başlatılacağı ifade edilmektedir (MEB 2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor, s.25).

Alt yapısı uygun olan tüm okullara ADSL (hızlı Internet) bağlantısı: MEB, alt yapısı uygun olan okulların ADSL bağlantıları gerçekleştirildiğini, diğer okulların ADSL bağlantısı ise 2008 yılında bitirileceğini rapor etmiştir. Halen, öğrencilerin % 95'i Bilişim Teknolojileri sınıflarından yararlanmakta olup ADSL bağlantısı ile internet'e erişimleri sağlanmaktadır. (MEB 2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor, s. 15). 2011 sonu itibariyle, ilköğretim öğrencilerinin %90'ı ve ortaöğretim öğrencilerinin %99'u geniş bant ADSL İnternet erişimine sahiptir (MEB 2011 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor, s. 12).

Yurtdışına Öğrenci Gönderme Projesi: 2006 yılında başlatılan ve lisansüstü (master/doktora) eğitim bursu ile 1000 öğrencinin yurt dışına gönderilmesiyle başlatılan "Yurtdışına Öğrenci Gönderme Projesi" kapsamında, öncelikle üniversitelerin öğretim elemanı, TPAO, TÜBİTAK, belediyeler ve diğer kurumların uzman personel ihtiyacının karşılanması amacıyla 1416 sayılı Kanun çerçevesinde 2007 yılında 1500 öğrenciye daha burs verilmiştir. (MEB, 2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor s.19). 2011 yılı mali performans raporunda yüksek lisans eğitimi için yurt dışına gönderilen öğrenci sayısında her yıl %10'luk bir artış stratejik hedefler dahilinde belirlenmiştir. 2009 yılında 1,410 öğrenci yurt dışına yüksek lisans eğitimi için gönderilirken bu sayı 2010 yılında 1,772 ve 2011 yılında 1900 öğrenci olarak belirlenmiş, 2011 yılında bu öğrencilerin oryantasyon, yaşam ve yolculuk giderleri gibi tüm harcamaları da dahil olmak üzere toplam 64.680.000 TL kaynak harcanmıştır (2011 yılı performans programı).

Eğitimde İyi Örnekler Konferansları: MEB tarafından eğitimin her alanında iyi uygulama örnekleri olarak gerçekleştirilen proje ve etkinliklerin Türkiye genelinde tanıtılması amacıyla merkez ve iller bazında toplantılar düzenlenmektedir. Bakanlık bu uygulamaların süreceğini belirtmektedir. (MEB 2011 Yılı Bütçe Raporu).

Yükseköğretime Giriş Sınavında Değişiklik: Yükseköğretim Kurulunun 29 Ocak 2009 tarihli toplantısında, 2010 yılından itibaren uygulanmak üzere ortaöğretimden yükseköğretime geçişte iki aşamalı sınav yapılması kararlaştırılmıştır. Sınavın birinci aşaması "Yükseköğretime Geçiş Sınavı" olarak adlandırılan ortak ve tek bir sınav olacak ve adayın yeterliğini ölçecek, ikinci aşaması ise "Lisans Yerleştirme Sınavları" olarak adlandırılan 5 sınavdan oluşacaktır. İkinci sınav 1) Matematik, Geometri Sınavı, 2) Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) Sınavı, 3) Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya 1 Sınavı, 4) Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya 2, Felsefe grubu) ve 5) Yabancı Dil Sınavı olmak üzere beş alanda yapılacaktır (http://www.yok.gov.tr/duyuru/universite_giris_29_ocak_2009). Adaylar ikinci sınav içerisinde sayılanlardan istediklerine girebileceklerdir.

E-Yaygın Otomasyon Sistemi: Yaygın eğitim istatistiklerini anlık verilerle izlemeyi olanaklı kılacak ve 2009 yılından itibaren süren bir veri tabanı oluşturma çalışmasıdır. İlk aşamada, MEB'e bağlı tüm birimlerince yaygın eğitim kapsamında yürütülen kurs programları ile yaygın mesleki teknik eğitim kurumlarının veritabanına aktarımı yapılarak envanteri çıkarılmıştır. Halihazırda sisteme <http://eyaygin.meb.gov.tr> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 08/09/2010 tarihinde "Ana Kız Okuldayız" kampanyasını başlatmış ve kampanyanın başladığı günden 2011 yılı sonuna kadar, 1.054.972 si kadın, 300.725 si erkek olmak üzere toplam 1.355.697 vatandaşımıza 81 il dahilinde okuma yazma öğretilmiştir. Kampanya hedeflerine ulaşılabilmesi için 2011-2012 yılları dahilinde toplam 2.188.536 vatandaşa okuma yazma öğretilmesi hedeflenmektedir.

MEB 2009 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor

MEB 2010 Yılı Bütçe Raporu

MEB 2011 Yılı Bütçe Raporu

2.3. Temel Yasal Düzenlemeler ve Temel İlkeler

Türk Eğitim Sistemi değişik düzeylerdeki çok sayıda yasal düzenleme çerçevesinde işlemektedir. Halen yürürlükte olan yasal düzenlemeler şunlardır:

3 Mart 1924'te çıkarılan 430 sayılı Tevhid'i Tedrisat Kanunu ile eğitim sisteminin genel örgütlenişi ve yönetiminin ana hatları belirlenmiştir.

"29.06.1930 tarihli ve 1532 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun ile 19/01/1943 tarihli ve 5308 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4357 sayılı İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İhtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair Kanun, disiplin hükümleri halen uygulanan kanunlardır."

1961 yılında çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu; ilköğretim için ayrı olarak çıkarılan ilk yasa olması bakımından önemlidir.

Türk eğitim sistemini bir bütünlük içinde ele alan yasa ise 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'dur. Bu Yasa, örgün ve yaygın eğitim sistemiyle, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi bir bütün olarak ele almaktadır.

Mesleki ve teknik eğitimi düzenleyen Yasa; 19.6.1986 tarih ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'dur.

Milli Eğitim Bakanlığının örgüt yapısını düzenleyen yasa; 30/04/1992 tarihli ve 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanundur. Bu kanun Millî Eğitim Bakanlığının yeniden yapılandırılması çalışmaları kapsamında, 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, 25/8/2011 2011 Eylül bakanlık teşkilatlanmasında, hizmet birimlerinde ve Talim ve Terbiye Kurulu gibi çeşitli organların iç yapılarında bazı düzenlemelere gidilmiştir.

Yükseköğretim Kanunu: 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretimin amaç ve ilkeleri, yönetim organları, eğitim-öğretim, araştırma, yayın, mali konular vb. düzenlenmektedir. 28.03.1983 tarih ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Kanunu ile de yükseköğretim kurumlarının teşkilatlanmasıyla ilgili esaslar belirlenmiştir.

24.12.2003 tarihli ve 25326 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun getirdiği teşkilatlanmaya ilişkin düzenlemelerle birlikte, kurumların bütçe ve mali yönetimleriyle ilgili önemli düzenlemeler getirmektedir. Bu düzenlemeler Milli Eğitim Bakanlığını da bağlamaktadır.

Türk Milli Eğitiminin temel ilkeleri şunlardır: (Milli Eğitim Temel Kanunu; 4-17. maddeler): Bunlar; 'genellik ve eşitlik', 'ferdin ve toplumun ihtiyaçları', 'yöneltme', 'eğitim hakkı', 'fırsat ve imkan eşitliği', 'süreklilik', 'Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk milliyetçiliği', 'demokrasi eğitimi', 'laiklik', 'bilimsellik', 'planlılık', 'karma eğitim', 'okul ile ailenin işbirliği' ve 'her yerde eğitim' olarak belirtilebilir .

Yukarıda belirtilen kanunların yanında Türk Milli Eğitim Sisteminin örgüt ve yönetiminin düzenlenişi ve işleyişi ile ilgili diğer kanun ve yönetmelik ile bazı düzenleme ve dokümanların listesi aşağıda sunulmaktadır:

- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi,
- Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği
- İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
- Okul Aile Birliği Yönetmeliği,

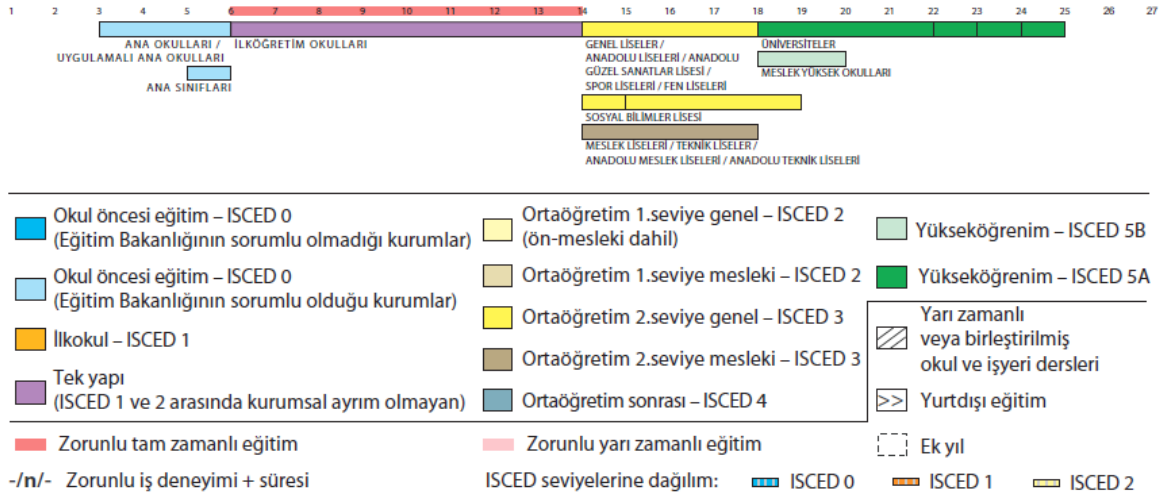
- Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişliği Başkanlıkları Yönetmeliği
- Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Son olarak, Milli Eğitim Bakanlığı ilgili birimlerince Bakanlık tarafından yürütülmekte olan kanunlar haricindeki mevzuat gözden geçirilmiş, bazı mevzuatlar birleştirilmiş ve/veya sadeleştirilmiştir. Bu kapsamda 27 adet yönerge, 2 adet usul ve esaslar ile 2593 adet genelge, uygulama kabiliyetleri kalmadığı gerekçesiyle 7 adet yönetmelik de, 07/12/2011 tarihli ve 82202 sayılı onay ile yürürlükten kaldırılmıştır.

MEB 2011 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor
Milli Eğitim Bakanlığı–MEB
Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi
Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu
MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği
Mesleki Eğitim Kanunu
Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
Millî Eğitim Temel Kanunu
Okul Aile Birliği Yönetmeliği
Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği
Tevhid-i Tedrisat Kanunu
Yükseköğretim Kanunu
Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun
İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği
İlköğretim ve Eğitim Kanunu

2.4. Genel Yapı ve Eğitimsel Rehberlik

Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi, 2011/12

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile eğitim sistemi 'örgün eğitim' (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim) ve 'yaygın eğitim' olmak üzere iki ana bölümden oluşturulmuştur. Takip eden bölümlerde her bir alana kısaca değinilmiştir. (Öğretim kademeleriyle ilgili ayrıntılar; 3, 4 ve 5. bölümlerde verilmiştir).

2.4.1. Okul Öncesi Eğitim

Okul-öncesi eğitim; ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaş grubundaki çocuklar (36-72 aylar) için zorunlu olmayan bir eğitim düzeyidir. Ana Okulu, uygulama sınıfı ve ana sınıfı larında verilir. MEB Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği'ne 36-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla açılan okula anaokulu/uygulama sınıfı, 60-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla açılan sınıflara ise anasınıfı denilmektedir.

Okulöncesi eğitimin amacı; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, ilköğretime hazırlanmasını, Türkçe'yi doğru ve güzel konuşabilmelerini sağlamaktır. Bu kurumlar bağımsız anaokulları olarak kurulabildikleri gibi, kız meslek liselerine bağlı uygulama sınıfları ile diğer öğretim kurumlarına bağlı anasınıfları olarak da açılabilir (MEB, Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği). Tanısı konulmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitimi zorunludur (573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, madde 7). Daha fazla bilgi için bakınız Bölüm 3.).

2.4.2. İlköğretim

Türkiye'de ilköğretim kız ve erkek öğrenciler için 8 yıl süreli, zorunlu ve devlet okullarında parasız olarak yürütülmektedir. Zorunlu eğitim çağı 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. Mecburi öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok iki öğretim yılı daha okula devamlarına izin verilir. Ancak zorunlu öğrenim çağı dışına çıkan ve iki yıl daha öğrenim görmesine imkân verilen 8 inci sınıftaki öğrencilerin o öğretim yılı sonuna kadar okula devamları sağlanır. Ders yılı sonunda başarılı olanlara ilköğretim diploması düzenlenir. Başarısız olan 8 inci sınıf öğrencileri ile ara sınıflarda öğrenim çağı dışına çıkan ve iki yıl uzatma hakkını kullanan öğrencilerin, ders yılı sonunda öğrenim belgesi düzenlenerek okulla ilişkileri kesilir. Bu durumdaki öğrenciler Açık İlköğretim Okuluna yönlendirilir. (Kanun numarası: 222; Resmi Gazete: 12.01.1961 / 10705; Kanun Adı: İlköğretim ve Eğitim Kanunu; maddeler: 1, 2, 3, 7 ve 46, Değişiklik tarihi: 16.08.1997 / 4306, madde 1).

Özel eğitim gerektiren bireyler, ilköğretimlerini özel eğitim okulları ve/veya diğer ilköğretim okullarında sürdürürler (573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Madde 8). Görme, işitme ve ortopedik yetersizliği olan bireyler için, kaynaştırma uygulamaları esas olmakla birlikte, her tür ve kademedede, gündüzlü ve/veya yatılı özel eğitim kurumları açılır. Özel Eğitim gerektiren bireylere; (görme engelliler, işitme engelliler, ortopedik engelliler, zihinsel (eğitilebilir, öğretilebilir) engelliler, uyum güçlüğü olanlar, dil ve konuşma güçlüğü olanlar, üstün ve özel yetenekliler ile uzun süreli hasta ve hastanede yatan çocuklar) ilköğretim kurumlarında eğitim verilmektedir.

Türkiye’de ayrıca Açık İlköğretim Okulu da faaliyet göstermektedir. 2008-2009 öğretim yılında bu okullarda okuyan öğrenci sayısı 2009 yılında 325.919 iken 2010 yılında 380.192’ya ve 2011 yılında ise 480.000’e çıkmıştır. (MEB 2011 Bütçe Raporu) Bu okullar Bakanlık Makamının 12.09.1997 tarih ve 1651 sayılı onayı ile Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığına bağlı olarak kurulmuştur. 1998-1999 öğretim yılında Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde öğretime başlayan okul, 2011 yılında gerçekleştirilen MEB teşkilat yapılanması ile Hayat Boyu Genel Müdürlüğü’ne bağlanmış ve halen bu çatı altında hizmet vermeye devam etmektedir.

Açık İlköğretim Okulu, çeşitli nedenlerle ilköğretimlerini tamamlayamayan ve zorunlu ilköğretim yaş sınırını aşarak eğitim-öğretim sisteminin dışında kalan yetişkinlere uzaktan eğitim ilke ve teknikleriyle her yerde her durumda eğitim- öğretim olanağı vermek; bu yolla toplumun eğitim ve kültür düzeyini yükseltmek, vatandaşlarımızın meslek edinmelerini kolaylaştırmak, ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmalarını sağlamak ve onları üst öğrenime hazırlamak amacındadır Daha fazla bilgi için bakınız (Bakınız Bölüm 4.).

2.4.3. Ortaöğretim

Türk Eğitim Sisteminde ortaöğretim düzeyi ilköğretime dayalı, en az dört yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsamaktadır. Ortaöğretim yaş grubu 14-17’dir. İlköğretimini tamamlayan ve orta öğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, orta öğretime devam etmek ve orta öğretim imkanlarından yararlanmak hakkına sahiptir. (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu; maddeler: 26-27). (Ayrıntılı bilgi için bakınız Bölüm 5.)

Milli Eğitim Temel Kanununda orta öğretimin amaç ve görevleri, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; “Bütün öğrencilere orta öğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak” ve “Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamak” olarak belirtilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu; Madde 28).

Orta öğretim, çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelir. Belli bir programa ağırlık veren okullara lise, teknik lise ve tarım meslek lisesi gibi eğitim dallarını belirleyen adlar verilir. Nüfusu az ve dağınık olan ve Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, orta öğretimin, genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir. Orta öğretim kurumlarının öğrenim süresi, uygulanan programın özelliğine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca tespit edilir (Milli Eğitim Temel Kanunu; Madde 29).

Milli Eğitim Temel Kanunu’nda İmam-hatip liseleri ile güzel sanatlar eğitimi verecek kurumlara da değinilmektedir. İmam - hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Millî Eğitim Bakanlığınca açılan orta öğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumları olarak belirtilirken (Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 32). Güzel sanatlar eğitimi konusunda da güzel sanatlar alanlarında özel istidat ve kabiliyetleri beliren çocukları küçük yaşlardan itibaren yetiştirmek üzere ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde ayrı okullar açılabilceği veya ayrı yetiştirme tedbirlerinin alınabileceği belirtilerek, özellikleri dolayısıyla bunların kuruluş, işleyiş ve yetiştirme ile ilgili esaslarının ayrı bir yönetmelikle düzenleneceği ifade edilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 33).

Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde orta öğretim düzeyinde yer alan bir başka okul ve kurum türü ise, “mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları”dır. Bu okul ve kurumlar meslekî ve teknik eğitim alanında, diplomaya

götüren orta öğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim-öğretim kurumlarını içermektedir (Mesleki Eğitim Kanunu, Madde 3 - j bendi).

Mesleki ve teknik eğitimin yapılacağı okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esaslar kanunla düzenlenmektedir. 19.6.1986 tarihinde 19139 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu b u alandaki bütün düzenlemelerin yasal dayanağı niteliğindedir. Meslekî ve teknik eğitim programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün, yaygın eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak meslekî eğitimin; plânlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında kararlar almak ve Bakanlığa görüş bildirmek üzere, Bakanlıkta Mesleki Eğitim Kurulu kurulur. Bu Kurulun kararları Bakanlık ve ilgili meslek kuruluşlarınca yürütülür. 5763 sayılı yasa 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun 13 üncü maddesinde yapılan değişiklikle, il düzeyinde il İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu oluşturulmuştur. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik de 21 Ekim 2008 tarih ve 27031 sayılı resmi gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, il İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının oluşumu, organları ve görevlerini içerir.

Meslekî Eğitim Kurulu, Bakanlık Müsteşarının başkanlığında; Bakanlığın meslekî eğitimle görevli Müsteşar yardımcıları ile; İçişleri, Maliye, Çevre ve Şehircilik Sağlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Bilim Sanayi ve Turizm Bakanlığı Müsteşar yardımcıları, Devlet Planlama Teşkilâtı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürü, Bakanlığın meslekî eğitim ile ilgili genel müdürleri, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, en çok işvereni temsil eden İşveren Sendikaları Konfederasyonu, En çok işçiyi temsil eden İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Bankalar Birliği, Türkiye Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirleri Odaları Birliği Başkanları veya bu kurumların üst düzey yetkililerinden ve meslekî eğitim alanında görevlendirilecek Yükseköğretim Kurulu’ndan bir temsilciden oluşmaktadır.

Bu kurulun görevleri; muhtelif sektör ve branşta çıraklık eğitimi ile meslek eğitimi konusunda eğitim ihtiyaçlarını tespit etmek ve Bakanlığa bildirmek, çıraklık ve mesleki eğitim programlarının esasları ve süreleri hakkında Bakanlığa görüş bildirmek, çıraklık ve işletmelerdeki mesleki eğitimde; uygulama alanına alınacak veya çıkarılacak yer ve meslekleri belirlemek ve Bakanlığa görüş bildirmek, il İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının yıllık çalışma raporlarını değerlendirmek, teknolojik gelişmelerin ve iş hayatındaki değişmelerin meslek eğitimine etkilerini izlemek ve Bakanlığa bildirmek olarak özetlenebilir (Mesleki Eğitim Kanunu, Madde 5).

İl Mesleki Eğitim Kurulu’nun görevleri ise temelde Bakanlık düzeyinde oluşturulan Mesleki Eğitim Kurulunun görevlerini il düzeyinde yerine getirmektir Kurul valinin başkanlığında;

- a) Belediye Başkanı, büyükşehir belediyesi bulunan illerde Büyükşehir Belediye Başkanı veya genel sekreteri veya yardımcısı,
- b) İl Özel İdaresi Genel Sekreteri,
- c) İl Milli Eğitim Müdürü,
- d) İl Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürü,
- e) Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürü,
- f) İl Ticaret ve/veya Sanayi Odası Başkanı,
- g) İşçi, işveren konfederasyonları ile Türkiye Sakatlar Konfederasyonundan birer temsilci,
- h) İl Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı,
- i) İlde bulunan fakülte veya yüksek okulların Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü veya Mesleki Teknik Eğitim Bölümlerinden valinin belirleyeceği bir öğretim üyesi,
- j) İl Gümrük ve Ticaret Müdürü,
- k) Kalkınma Ajansı temsilcisinden

oluşmaktadır.

Mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında dokuzuncu sınıf tüm alanlarda ortaktır. Öğrenciler onuncu sınıfta seçtikleri alan programına, on birinci sınıfta ise dal programına ayrılarak eğitim-öğretimlerini sürdürürler. Mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu hükümlerine göre uygulamalı eğitimlerini gerçek iş ve hizmet ortamlarında yapmaktadırlar. Bu eğitim; haftada iki gün okulda teorik eğitim, üç gün işletmelerde uygulamalı eğitim olarak gerçekleştirilmektedir. Son sınıfta işletmelerde uygulamaya giden öğrenciler öğrenim görürlerken iş hayatı ile de tanışmaktadırlar. Ancak, mesleki teknik eğitim kurum türlerinden Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri öğrencileri 10 ve 11’inci sınıflarda ekim-mart ayları arasındaki altı aylık dönemde okulda eğitim almakta, nisan-eylül ayları arasındaki altı aylık dönemde ise işletmelerde beceri eğitimlerini gerçekleştirmektedirler. Beceri eğitimi için iş yerlerine gönderilen öğrencilere ilgili iş yerlerince yaşlarına uygun olarak asgari ücretin netinin; 20 ve daha fazla personel çalıştıran

işletmelerde en az % 30'u 20'den az personel çalıştıran işletmelerde en az % 15'i oranında ücret ödenmekte ve Milli Eğitim Bakanlığınca hastalık, iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı sigortaları yapılmaktadır (<http://mtegm.meb.gov.tr>).

Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde çok farklı türde orta öğretim kurumları bulunmaktadır. (Okul türleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bakınız Bölüm 5.) 652 sayılı KHK ile mesleki ve Teknik ortaöğretim okullarının bağlı olduğu dört farklı Bakanlık birimi Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü altında birleştirilmiştir.

Ortaöğretim kurumlarını bünyelerinde toplayan bu genel müdürlüklerin yanısıra MEB teşkilat yapısı içerisinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü de yer almaktadır. Özel eğitim gerektiren bireylerin, ortaöğretimlerini özel eğitim okullarında veya diğer genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında, kaynaştırma yoluyla sürdürmeleri esastır. İlköğretim okullarını bitiren; özel eğitim gerektiren öğrencilerden genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına yönlendirme kararı alınanlar, ilgili birimlerle yapılacak işbirliği çerçevesinde yatılı ve sınavsız olarak bu okullara yerleştirilirler. Çok programlı liselere ve meslek liselerine yönlendirme kararı alınanlardan, yatılı okumak isteyen öğrenciler için yakın yatılı okulların olanakları da değerlendirilerek yeterli kontenjan sağlanır. Özel eğitim gerektiren öğrencilerin mesleki ve teknik liselerde ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri ölçüsünde kaynaştırma uygulamasının yapıldığı, yatılı ve/veya gündüzlü çok programlı ortaöğretim kurumları açılır. Ortaöğretimde, güzel sanatlar, mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumları veya iş eğitim merkezleri ya da iş okulları açılarak yeterlilikleri oranında, bir üst öğrenime, iş ve mesleğe yönlendirilmeleri sağlanır (MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 28).

Türk Eğitim Sisteminde ilke olarak yöneltme ilköğretimde başlar ancak, yanılgıları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltmeyi sağlamak için orta öğretimde de devam eder. Yöneltme esasları ve çeşitli programlar veya orta öğretim okulları arasında yapılacak yatay ve dikey geçiş koşulları, Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenir. (Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 30).

Ortaöğretim okullarını başarıyla tamamlayan öğrencilere “Lise Diploması” verilir. Lise veya dengi okulları bitirenler, yüksek öğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanırlar.

Genel olarak öğrencilerin okullar arası geçişlerine izin verilmektedir. Ancak, bazı okullara, özellikle merkezi sınavla öğrenci alan ortaöğretim kurumları arasında geçişler **belli şartlar dahilinde gerçekleştirilmektedir**.

Açık Öğretim Lisesi / Mesleki Açık Öğretim Lisesi: İhtiyaç duyan herkese, istediği yer ve zamanda eğitimini devam ettirme imkanı sunma amacı ile kurulmuştur (1992). Açık Öğretim Lisesinde 2007-2008 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrenci sayısı 246.495'e, Mesleki Açık Öğretim Lisesinde 2007-2008 eğitim yılında öğrenim gören öğrenci sayısı ise 87.651'e ulaşmıştır (MEB 2009 Yılı Bütçe Raporu, s.85-86). Açık öğretim liselerinde kayıtlı öğrenci sayısı her geçen yıl artmaktadır. Örnek olarak, 2009 yılında 325.919 iken 2010 yılında 380.192'a ve 2011 yılında ise 480.000'e çıkmıştır. (MEB 2011 Bütçe Raporu)

2.4.4. İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş

İlköğretimini tamamlayan her öğrenci ortaöğretime devam etme hakkına sahiptir. Türkiye'de genel olarak ortaöğretim kurumlarına giriş sınavsızdır. Fakat fen liseleri ve her türdeki Anadolu liselerine giriş Sbs ortaöğretime geçişte tek başına kullanılmamakta, yıl sonu başarı notlarında değerlendirmeye alınmaktadır. Uygulama **Millî Eğitim Bakanlığı** Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Yönergesi hükümleri doğrultusunda puan esasına göre yapılmaktadır. Kamuya ait genel liselere kayıta ilke olarak her adayın kendi mahallesinde bulunan liseye başvurması esastır (MEB Ortaöğretim Kurumları yönetmeliği).

İlköğretime bitirmiş bir öğrencinin önünde üç seçenek bulunmaktadır: Bunlar:

- Genel liseler (Sınavsız kayıt)
- Meslek liseleri (Sınavsız kayıt)
- Sınavla öğrenci alan liseler (Ortaöğretime geçişle ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız Bölüm 5.7.).

MEB Ortaöğretim Kurumları yönetmeliği

2.4.5. Yükseköğretim

Türkiye’de Üniversiteler, çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı, çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olarak Devlet tarafından kanunla kurulur (1982 Anayasası, Madde130).

Yükseköğretim kurumları; devlet ve vakıf (kar amacı gütmeyen) yükseköğretim kurumları olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, yükseköğretimi; milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümü” olarak tanımlamaktadır. Buna göre, yükseköğretim kurumları şöyle sınıflandırılabilir:

- Üniversiteler: Fakülteler, enstitüler (lisansüstü okullar), yüksek okullar vb. öğretim ve araştırma birimlerinden oluşur.
- Yüksek Teknoloji Enstitüleri: Üniversite düzeyinde olup, teknoloji ağırlıklı programlar uygulayan kurumlardır. Üniversitelere benzer öğretim ve araştırma birimlerine sahip olabilirler.

Yükseköğretimde eğitim türleri; derslere devamın zorunlu olduğu örgün eğitim, radyo televizyon vb. araçlarla yapılan açık eğitim, devam zorunluluğu olmaksızın sadece sınavlara katılma zorunluluğu olan dışarıdan (ekstern) eğitim ve toplumun her kesimine bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan yaygın eğitim (diploma sağlamaz) olmak üzere dört türdür.

2.4.6. Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçiş

Türkiye’de yükseköğretime geçiş, merkezi bir sınavla, Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ile yapılmaktadır. Yükseköğretime giriş koşulları Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) - Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) işbirliği ile saptanır (Millî Eğitim Temel Kanunu; Madde 31; Yükseköğretim Kanunu, Madde 45).

Genel olarak, üniversitelerin önlisans ve lisans düzeyindeki yüksekokul ve fakültelerine YÖK bünyesinde bulunan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından her yıl ülke çapında gerçekleştirilen merkezi sınavla; ortaöğretim kurumlarından mezun adaylar arasından, adayların tercihlerini de dikkate alarak, öğrenci seçilir. Puanların hesaplanmasında; ortaöğretim başarı puanı ile sınavda gösterilen performans birlikte dikkate alınmaktadır. Yükseköğretim Kurulu 2010 yılından itibaren uygulanmak üzere ortaöğretimden yükseköğretime geçişte iki aşamalı sınav yapılmasını kararlaştırmıştır. Sınavın birinci aşaması “Yükseköğretime Geçiş Sınavı” olarak adlandırılan ortak ve tek bir sınav olacak ve adayın yeterliğini ölçecek, ikinci aşaması ise “Lisans Yerleştirme Sınavları” olarak adlandırılan 5 sınavdan oluşacaktır. Bu sınav 1) Matematik, Geometri Sınavı, 2) Fen Bilimleri Sınavı,3) Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya 1 Sınavı, 4) Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya 2, Felsefe grubu) ve 5) Yabancı Dil Sınavı olmak üzere beş alanda yapılacaktır. Öğrenciler ikinci sınav içerisinde sayılanlardan istediklerine girebileceklerdir.

Bazı programlar (güzel sanatlar, spor, müzik vb.) için, bu sınava ek olarak Özel Yetenek Sınavı düzenlenebilmektedir.

Bu genel duruma ek olarak, 2001 yılında çıkarılan 4702 sayılı Kanun ile 2547 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle, meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı meslek yüksekokullarına sınavsız olarak girişleri mümkündür.

Lisansüstü programlara öğrenci seçimi: Üniversiteler Arası Kurul tarafından düzenlenmiş olan Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’ndeki asgari ölçütlere (Çerçeve Yönetmelik) bağlı kalmak koşuluyla, her üniversite öğrenci seçimini kendisi yapmaktadır.

2.4.7. Sürekli Eğitim

Zorunlu ilköğrenim çağı dışında kalmış (14 yaşını bitirenler) okuma ve yazmayı bilmeyen veya çok az bilen bütün vatandaşların, okuma ve yazma öğrenmeleri veya ilkökul düzeyinde öğrenim yapmaları yasa ile düzenlenmiştir.

Düzenlemeler Milli Eğitim Bakanlığının işbirliği ve koordinasyonunda kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının katılımı ile gerçekleştirilir (2841 sayılı Zorunlu İlköğretim Çağı Dışında...Hakkında Kanun; maddeler:1,2,3).

Bunun dışında Milli Eğitim Bakanlığı yetişkinler için sosyal, kültürel ve özellikle mesleki alanlarda bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirmek üzere değişik beceri kazandırma kursları düzenlemektedir. Bu tür kursları yasal çerçeve içinde özel kişi ve kurumlar da düzenleyebilmektedir. Üniversitelerin birçoğunda da benzer amaçlarla yetişkinlere yönelik Sürekli Eğitim Merkezi (SEM)'nin kurulduğu görülmektedir.

Bunların yanı sıra, eğitim sistemimizde yer alan bütün bireylere yönelik olarak sistem içindeki bütün öğretim kademelerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilmektedir. Bu hizmetler "rehberlik ve araştırma merkezleri" ile "okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri" tarafından yürütülmektedir. (Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim alanlarındaki hizmetler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, Madde12). Örgün ve yaygın eğitimdeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde, sorunlara erken müdahale ve özellikle sorunun oluşmamasına yönelik gelişimsel, koruyucu yaklaşım esastır. Daha fazla bilgi için bakınız (Bakınız 7.1.).

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği

Zorunlu İlköğretim Çağı Dışında Kalmış Okuma-Yazma Bilmeyen Vatandaşların, Okur-Yazar Duruma Getirilmesi Veya Bunlara İlkokul Düzeyinde Eğitim Öğretim Yaptırılması Hakkında Kanun

2.4.8. Türk Eğitim Sisteminin Temel Yapısı

Bölüm 2.4.1. de ayrıntıları verildiği üzere eğitim sisteminin ilk kademesi; isteğe bağlı kademe olan okul-öncesi eğitim düzeyidir. Okul-öncesi eğitim; ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaş grubundaki çocukları (36-72 aylar) kapsar ve Ana Okulu/ Uygulama Sınıfı ve Ana Sınıfı'nda verilir (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği).

İlköğretim kademesi 8 yıl olup, 6-14 yaş grubunu kapsamaktadır.

Ortaöğretimin yeniden yapılandırılması çalışmaları çerçevesinde, liselerin öğretim süresi, 2005-2006 eğitim yılından itibaren kademeli olarak 4 yıla çıkartılmıştır. Bu çerçevede ortaöğretim düzeyi 14-17 yaşları kapsayan bir kademe haline gelmiştir.

Ortaöğretim düzeyi için gerçekleştirilen bu düzenlemenin bir sonucu olarak yükseköğretim kademesi de teorik olarak 18-21 yaşlarını kapsamaktadır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, yükseköğretimi milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılı (2 yıl) kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümüdür" biçiminde tanımlamaktadır.

Yükseköğretim kademeleri şöyledir:

- Ön lisans: 2 yıl (Meslek yüksekokulları),
- Lisans : 4 yıl (Fakülte ve yüksekokullar / Ancak; tıp fakülteleri 6 yıl, diş hekimliği ve veteriner fakülteleri 5 yıl, eğitim fakültelerine bağlı ortaöğretim öğretmenlikleri 5 yıl sürelidir.)
- Yüksek lisans: 2 yıl (Enstitüler)
- Doktora: 3-4 yıl (Enstitüler)

Yükseköğretim kurumları / programları arasında, belli koşullar çerçevesinde yatay ve dikey geçişler mümkündür. Meslek Yüksekokulu (2 yıl) mezunları, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan merkezi bir sınavla, kendi alanlarının devamı niteliğindeki bir lisans programına devam olanağına sahiptirler.

2.5. Zorunlu Eğitim

Türkiye'de ilköğretim kademesi zorunludur ve süresi 8 yıldır. Zorunlu öğrenim çağı 6-14 yaş grubunu kapsar ve devlet okullarında parasızdır.

Çocukların okula başlama yaşı 6 dır . İlköğretim okullarının birinci sınıfına, o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır.

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitim gerektiren bireyler için zorunlu eğitim çağı 3-16 yaş grubunu kapsamakta olup kaynaştırma kararı alınan çocuklar için bütünleştirme esastır.

Zorunlu öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen öğrenciler, ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok iki öğretim yılı daha okula devam edebilirler. Bu iki yıllık uzatma sonunda da okulu bitiremeyen öğrencilere öğrenim durumunu gösterir “Öğrenim Belgesi” verilir” Ancak zorunlu öğrenim çağı dışına çıkan ve iki yıl daha öğrenim görmesine imkân verilen 8 inci sınıftaki öğrencilerin o öğretim yılı sonuna kadar okula devamları sağlanır. Ders yılı sonunda başarılı olanlara ilköğretim diploması düzenlenir. Başarısız olan 8 inci sınıf öğrencileri ile ara sınıflarda öğrenim çağı dışına çıkan ve iki yıl uzatma hakkını kullanan öğrencilerin, ders yılı sonunda öğrenim belgesi düzenlenerek okulla ilişkileri kesilir. Bu durumdaki öğrenciler Açık İlköğretim Okuluna yönlendirilir.

Zorunlu öğrenim çağına gelen çocukların okula kayıt olmaları ve okula düzenli olarak devam etmelerinden, öncelikle veliler sorumludur. Zorunlu öğrenim çağına olduğu okul yönetimince saptanan çocuklar, okul yönetimi tarafından otomatik olarak okula kayıt edilir. Çocukların okula devamlarının sağlanmasını izleme yükümlülüğü okul yönetimi, muhtarlık, müfettişler, milli eğitim müdürlükleri ve mülki idare amirliklerine aittir.

Muhtarlıkça veya mülkî amirce yapılan tebliğe rağmen çocuğunu okula göndermeyen veli veya vasiye okul idaresince tespit edilen çocuğun okula devam etmediği beher gün için onbeş Türk Lirası idarî para cezası verilir. Bu para cezasına rağmen çocuğunu okula göndermeyen veya göndermeme sebeplerini okul idaresine bildirmeyen çocuğun veli veya vasisine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Zorunlu öğrenim çağındaki çocukların okula devamlarını destekleme çerçevesinde; İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 59. maddesiyle başka bir önlem daha alınmış ve zorunlu öğrenim çağındaki ??????????????????

2.6. Genel Yönetim

19 yıl boyunca yürürlükte olan 3797 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (1992), 14/09/2011 tarihli ve 28054 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 44 üncü maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu’nca 25/8/2011 tarihinde yeni yapılanma kararlaştırılmış, KHK/652 ile bakanlık teşkilatlanmasında, hizmet birimlerinde ve Talim ve Terbiye Kurulu gibi çeşitli organların iç yapılarında bazı düzenlemelere gidilmiştir.

Bu Kanun’a göre, Milli Eğitim Bakanlığı’nın örgüt yapısı;

- Merkez Örgütü,
- Taşra Örgütü,
- Yurtdışı Örgütü
- Bağlı Kuruluşlar

olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Türk kamu yönetimi anlayışına uygun olarak, eğitimin yönetiminde de merkezi yönetim güçlüdür. Merkez yönetiminde; Talim ve Terbiye Kurulu, Ana Hizmet birimleri (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü vb.), Yardımcı Birimler ve Sürekli Kurullar bulunmaktadır.

Taşra yönetimi; eğitim yönetiminin yerel düzeydeki (il ve ilçeler) uzantısıdır. Bölgesel düzeyde örgütlenme yoktur. Her il ve ilçede Milli Eğitim Müdürlüğü bulunmaktadır. Milli Eğitim Müdürlükleri, mülki amirlere (illerde vali, ilçelerde kaymakam) bağlı olarak faaliyette bulunur. Valilikler, yerel düzeyde tüm bakanlıkları temsil ederler. Merkezi düzeyden gelen emir ve direktifler, valilikler aracılığı ile uygulamaya geçirilir.

Eğitim kurumları düzeyindeki yönetime bakıldığında, okulları okul müdürleri yönetir. Tüm okullar Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlıdır. Okul yönetimleri gerek personel gerekse bütçe yönünden tamamen merkez örgütüne bağımlıdır. Kendi kaynaklarını yaratma ve kendi personelini belirleme konularındaki yetki ve güçleri çok sınırlıdır. Tüm okulların öğretmen ve yöneticileri (müdür, müdür başyardımcısı, müdür yardımcısı) valiliklerce atanırlar ve görevlerin sürekliliği esastır.

MEB merkez ve taşra örgütlenmesinin yanında; yurt dışı örgütlenmesi (eğitim müşavirlikleri, eğitim ataşelikleri vb.) ve Bakanlığa bağlı kurumlar da bulunmaktadır.

Ayrıntılı bilgiler, aşağıdaki alt bölümlerde sunulmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK

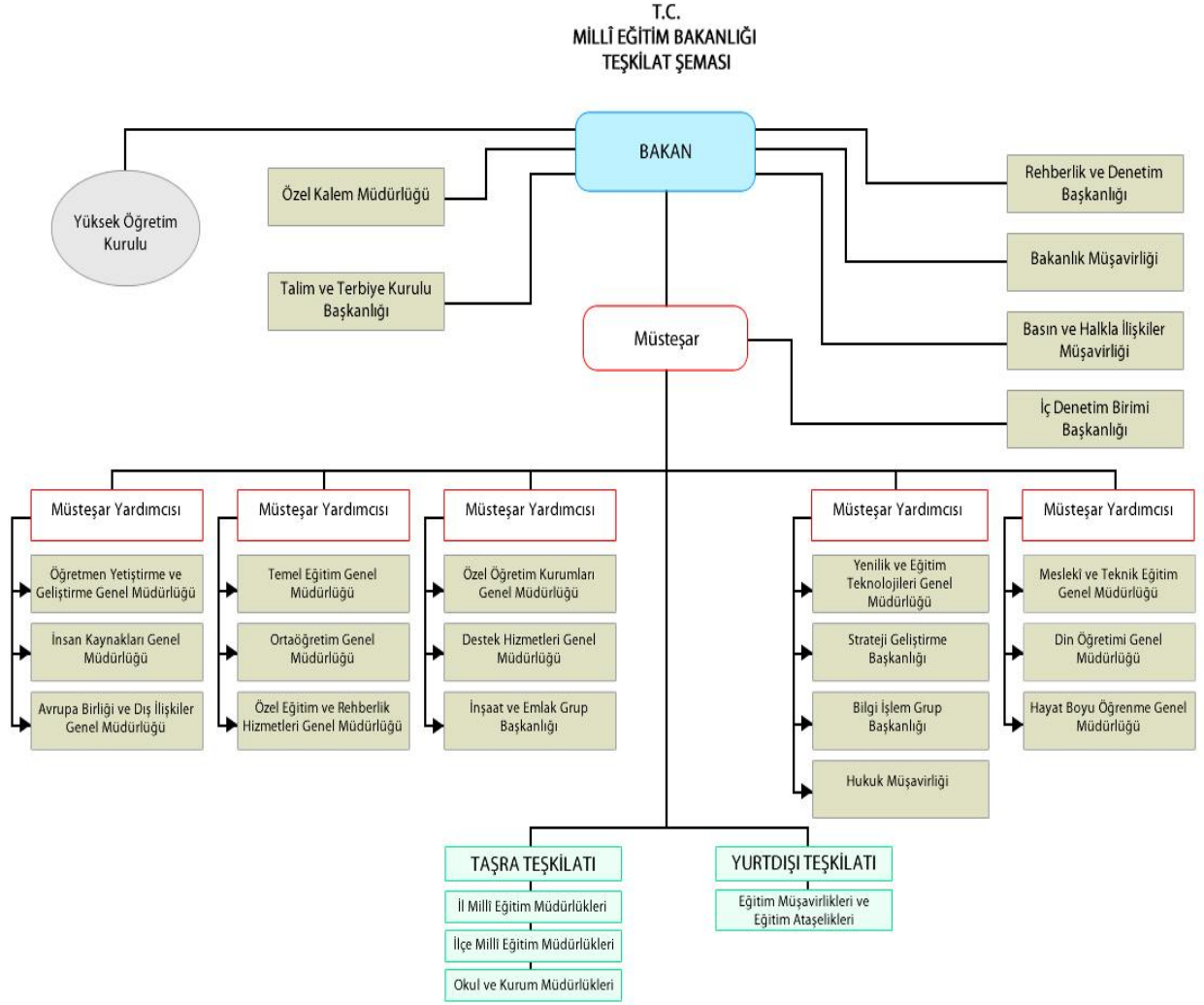
2.6.1. Ulusal Düzeyde Genel Yönetim

Bakanlık merkez teşkilatı; Bakanlık Makamı, Talim ve Terbiye Kurulu, anahizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ile yardımcı birimlerden oluşur (MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK(652), Madde 4).

Bakanlık Makamı: Bakanlık teşkilatının en üst amiri olan Bakan, Bakanlık icraatından ve emri altındakilerin faaliyet ve işlemlerinden Başbakana karşı sorumlu olup aşağıdaki görev, yetki ve sorumluluklara sahiptir. Bakanlık, Anayasaya, kanunlara, hükümet programına ve Bakanlar Kurulunca belirlenen politika ve stratejilere uygun olarak yönetmekten; Bakanlığın görev alanına giren konularda politika ve stratejiler geliştirmek, bunlara uygun olarak yıllık amaç ve hedefler oluşturmak, performans ölçütleri belirlemekten; Bakanlık bütçesini hazırlamak, gerekli kanunî ve idarî düzenleme çalışmalarını yapmak, belirlenen stratejiler, amaçlar ve performans ölçütleri doğrultusunda uygulamayı koordine etmek, izlemek ve değerlendirmekten; Bakanlık faaliyetlerini ve işlemlerini denetlemek, yönetim sistemlerini gözden geçirmek, teşkilat yapısı ve yönetim süreçlerinin etkililiğini gözetmek ve yönetimin geliştirilmesini sağlamaktan ve faaliyet alanına giren konularda diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktan sorumludur (652/KHK, Madde 4)

ŞEMA 2’de Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Örgüt Şeması yer almaktadır.

ŞEMA 2: Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Örgüt Şeması

Talim ve Terbiye Kurulu (TTK): Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Bakanlığın bilimsel danışma ve karar organıdır. Kurul, eğitim sisteminin tüm kademelerini temsil edecek nitelikte bir Başkan ile on üyeden oluşur. Kurul başkan ve üyeleri dört yıllık süreyle atanır. Bu süre her defasında bir yıl olmak üzere en fazla üç defa uzatılabilir. Kurul başkanı ve üyeleri, en az dört yıllık eğitim veren yükseköğretim kurumlarından mezun olmuş, eğitim alanında yaptığı çalışma ve yayınlarla temayüz etmiş;

- Eğitim ile ilgili alanlarda öğretim üyeleri,
- En az on yıl süreyle öğretmenlik veya okul yöneticiliği yapmış olanlar,
- Kamu görevlileri, arasından seçilir.

Hizmet birimlerinin amirleri oy kullanmamak şartıyla, kendi birimlerini ilgilendiren konuların görüşülmesi esnasında Kurula katılır. Kurul kararları, Bakan onayı ile yürürlüğe girer. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının çalışma usûl ve esasları, Başkan ve üyelerin diğer nitelikleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir. Talim ve Terbiye Kurulu, evrensel değer ve standartları gözönünde bulundurarak, kalite, eşitlik ve etkinlik ilkeleri ile millî ve toplumsal değerlere dayalı bir eğitim sistemi oluşturmak amacıyla aşağıdaki görevleri yerine getirir:

- Eğitim sistemini, eğitim ve öğretim plan ve programlarını, ders kitaplarını hazırlatmak, hazırlananları incelemek veya inceletmek, araştırmak, geliştirmek ve uygulama kararlarını Bakan onayına sunmak.
- Bakanlık birimlerince hazırlanan eğitim ve öğretim programları, ders kitapları, yardımcı kitaplar ile öğretmen klavuz kitaplarını incelemek, inceletmek ve nihaî şekli vererek Bakanın onayına sunmak.

- c) Yurtdışı eğitim ve öğretim kurumlarından alınmış, ilköğretim ve ortaöğretim diploma ve öğrenim belgelerinin derece ve denkliklerine ilişkin ilke kararlarını Bakanın onayına sunmak.

Eğitim ve öğretimle ilgili konularda Bakanlığın diğer birimleri tarafından oluşturulacak politika ve stratejilerin belirlenmesinde işbirliği yapmak ve Millî Eğitim Şûrasının sekreteryaya hizmetlerini yürütmek Talim ve Terbiye Kurulunun görev ve sorumlulukları arasındadır (652/KHK, Madde 28)

Hizmet Birimleri: Merkez Teşkilatının eğitim-öğretim için yönetsel kararlar üreten ana hizmet birimleri şunlardır: (652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname; Madde 9)

Millî Eğitim Bakanlığının hizmet birimleri şunlardır:

- 1) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- 2) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
- 3) Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü.
- 4) Din Öğretimi Genel Müdürlüğü.
- 5) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- 6) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.
- 7) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü.
- 8) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- 9) Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- 10) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- 11) Rehberlik ve Denetim Başkanlığı.
- 12) Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- 13) Hukuk Müşavirliği.
- 14) İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü.
- 15) Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- 16) Bilgi İşlem Grup Başkanlığı.
- 17) İnşaat ve Emlak Grup Başkanlığı.
- 18) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği.
- 19) Özel Kalem Müdürlüğü.

Yeni düzenlemeyle ana hizmet birimleri içinde müsteşarların idaresinde bulunan başkanlıklar, genel müdürlükler ve müşavirlikler dışında doğrudan bakana bağlı genel müdürlük, başkanlık ve müşavirlikler bulunmaktadır. Bunlar: Yüksek Öğretim Kurulu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğidir.

Strateji Geliştirme Başkanlığı: 2011 yılında yürürlüğe giren 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'de Strateji Geliştirme Başkanlığının görevleri şöyle belirtilmiştir: 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve malî hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak ve Bakanlık hizmet birimleri, taşra teşkilatı ile okul ve kurumlar için performans ölçütlerinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapmaktır. Ayrıca Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak bu Başkanlığın sorumluluğundadır. 652 sayılı KHK beraberinde bir çok yapısal ve yönetsel değişiklikleri getirirse de, çalışma alanları ve işlevi 18'inci Madde'de belirtilen Strateji Geliştirme Başkanlığının görev tanımını 2005 yılında yürürlüğe giren 5018 ve 5436 sayılı kanunları esas alarak yapmıştır. 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile yeniden yapılandırılan Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

- Ulusal kalkınma strateji ve politikaları, yıllık program ve hükümet programı çerçevesinde idarenin orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını belirlemek, amaçlarını oluşturmak üzere gerekli çalışmaları yapmak.
- İdarenin görev alanına giren konularda performans ve kalite ölçütleri geliştirmek ve bu kapsamda verilecek diğer görevleri yerine getirmek.
- İdarenin yönetimi ile hizmetlerin geliştirilmesi ve performansla ilgili bilgi ve verileri toplamak, analiz etmek, yorumlamak.
- İdarenin görev alanına giren konularda, hizmetleri etkileyecek dış faktörleri incelemek, kurum içi kapasite araştırması yapmak, hizmetlerin etkililiğini ve tatmin düzeyini analiz etmek ve genel araştırmalar yapmak.
- Yönetim bilgi sistemlerine ilişkin hizmetleri yerine getirmek.

Aynı yasanın 7. maddesi de 5018 sayılı Kanunun 60. maddesini değiştirerek Strateji Geliştirme Başkanlığının (malî hizmetler birimi) mali konularla ilgili olarak yürüteceği görevleri sıralamaktadır. Bu görevler;

- İdarenin stratejik plan ve performans programının hazırlanmasını koordine etmek ve sonuçlarının konsolide edilmesi çalışmalarını yürütmek.
- İzleyen iki yılın bütçe tahminlerini de içeren idare bütçesini, stratejik plan ve yıllık performans programına uygun olarak hazırlamak ve idare faaliyetlerinin bunlara uygunluğunu izlemek ve değerlendirmek.
- Mevzuatı uyarınca belirlenecek bütçe ilke ve esasları çerçevesinde, ayrıntılı harcama programı hazırlamak ve hizmet gereksinimleri dikkate alınarak ödeneğin ilgili birimlere gönderilmesini sağlamak.
- Bütçe kayıtlarını tutmak, bütçe uygulama sonuçlarına ilişkin verileri toplamak, değerlendirmek ve bütçe kesin hesabı ile malî istatistikleri hazırlamak, biçiminde özetlenebilir.

Bakanlık merkez örgütü yapı ve işlevlerinin yanında, aşağıdaki satırlarda, MEB yönetim pozisyonları, görevde yükselme eğitimi ve eğitim denetimi tanıtılacaktır.

Yönetim Görevleri

Millî Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatına ait kadrolara görevin gerekleri ile liyakat ve kariyer ilkeleri çerçevesinde, hizmet gerekleri ve personel planlaması esas alınarak atanacaklarda aranacak nitelikler, bunların atanma, görevde yükselme, unvan değişikliği ve görevler arası geçişlerde uygulanacak esas ve usuller 04/03/2006 tarihli ve 26098 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği” ile belirlenmiştir. Bu yönetmelikte 12.12.2008 ve 23/07/2010 tarihlerinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Yürürlükte olan 23/07/2010 tarihli ve 27650 sayılı yönetmelik:

- 1) Kapsama dahil görevleri gruplandırılarak, **Yönetim Hizmetleri Grubu; Araştırma ve Planlama Hizmetleri Grubu; Bilgi İşlem Hizmetleri Grubu; İdari Hizmetler Grubu; Destek Hizmetleri Grubu** olmak üzere beş hizmet grubu şeklinde düzenlenmiştir. (MADDE-5-1)
- 2) Bu Yönetmelikte belirtilen görevlere görevde yükselme yoluyla atama yapılabilmesi için aşağıda belirtilen genel şartlar aranır. A) 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 68 inci maddesinin (B) bendinde belirtilen hizmet şartlarını taşımak; b) Bakanlık kadrolarında en az iki yıl süreyle görev yapmış olmak; c) Görevde yükselme sınavında başarılı olmak (MADDE 6).
- 3) Bu Yönetmelik kapsamındaki görevlere görevde yükselme suretiyle atanacaklarda aşağıdaki özel şartlar aranır (MADDE 7).

a) Şube müdürü kadrosuna atanabilmek için; 1) Fakülte veya en az dört yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) Talim ve Terbiye Kurulu uzmanı, eğitim uzmanı, APK uzmanı, şef, , öğretmen, mimar, mühendis, rapörtör ve sivil savunma uzmanı kadrolarından birinde veya bu kadrolarda toplam en az üç yıl görev yapmış olmak.

c) Şef kadrosuna atanabilmek için; 1) En az iki yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) İki yılı Bakanlıkta olmak üzere Devlet Memurluğunda en az beş yıl görev yapmış olmak; 3) Bakanlık teşkilâtının yardımcı hizmetler sınıfı dışındaki kadrolarında görev yapıyor olmak; 4) Bulunduğu görevde ya da bulunduğu görevle aynı düzeydeki diğer görevlerde toplam en az iki yıl görev yapmış olmak.

ç) Koruma ve güvenlik şefi kadrosuna atanabilmek için;1) En az iki yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) Koruma ve güvenlik görevlisi kadrosunda en az beş yıl süreyle görev yapmış olmak; d) Talim ve Terbiye Kurulu uzmanı ile eğitim uzmanı kadrolarına atanabilmek için; 1) Fakülte veya en az dört yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) Öğretmenlikte adaylığı kaldırılmış olmak; 3) Bakanlık eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfına dâhil kadrolarda veya şef kadrosunda en az beş yıl süreyle görev yapmış olmak.

e) Çözümleyici kadrosuna atanabilmek için; 1) Fakülte veya en az dört yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) Bilgisayar sistemleri yönetimi ile sistem çözümleme veya sistem programlama konularını bildiğine ilişkin Bakanlıkça onaylanmış belge ya da sertifikaya sahip olmak; 3) En az iki bilgisayar işletim sisteminin uygulamasını bildiğine ilişkin Bakanlıkça onaylanmış belge ya da sertifikaya sahip olmak; 4) Üç yılı Bakanlıkta programcı unvanında olmak üzere en az beş yıl hizmeti bulunmak.

f) Ayniyat saymanı kadrosuna atanabilmek için; 1) En az iki yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) En az üç yıl hizmeti bulunmak; 3) Bulunduğu görevde ya da bulunduğu görevle aynı düzeydeki diğer görevlerde toplam en az iki yıl görev yapmış olmak.

g) Sayman kadrosuna atanabilmek için; 1) Fakültelerin iktisat, işletme veya maliye bölümlerinden mezun olmak, söz konusu bölümlerden mezun olanlardan ilan edilen kadro sayısı kadar başvuru olmaması durumunda, eksik sayıdaki kadro için en az iki yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) En az üç yıl hizmeti bulunmak; 3) Bulunduğu görevde ya da bulunduğu görevle aynı düzeydeki diğer görevlerde toplam en az iki yıl görev yapmış olmak.

ğ) Raportör kadrosuna atanabilmek için; 1) Hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler fakülteleri veya dengi yükseköğretim programlarından mezun olmak; söz konusu fakültelerden mezun olanlardan ilan edilen kadro sayısı kadar başvuru olmaması durumunda, eksik sayıdaki kadro için adalet meslek yüksek okulu mezunu olmak; 2) En az üç yıl hizmeti bulunmak; 3) Bakanlıkça onaylanmış bilgisayar kullanım belge ya da sertifikaya sahip olmak; 4) Bulunduğu görevde ya da bulunduğu görevle aynı düzeydeki diğer görevlerde toplam en az iki yıl görev yapmış olmak.

h) Bilgisayar işletmeni kadrosuna atanabilmek için; 1) En az lise veya dengi okul mezunu olmak; 2) Bilgisayar işletmenliği kursunda başarılı olduğuna ilişkin Bakanlıkça onaylanmış belge ya da sertifikaya sahip olmak.

ı) Veri hazırlama ve kontrol işletmeni kadrosuna atanabilmek için; 1) En az lise veya dengi okul mezunu olmak; 2) En az üç yıl hizmeti bulunmak; 3) Bakanlıkça onaylanmış bilgisayar kullanım belge ya da sertifikaya sahip olmak.

i) Koruma ve güvenlik görevlisi kadrosuna atanabilmek için; 1) En az lise veya dengi okul mezunu olmak; 2) En az beş yıl hizmeti bulunmak; 3) 10/6/2004 tarihli ve 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunda belirtilen diğer şartları taşımak.

j) Veznedar, ayniyat memuru, ambar memuru, mutemet, memur ve santral memuru kadrolarına atanabilmek için; 1) En az lise veya dengi okul mezunu olmak; 2) En az üç yıl hizmeti bulunmak.

k) Şoför kadrosuna atanabilmek için; 1) En az lise veya dengi okul mezunu olmak; 2) En az üç yıl hizmeti bulunmak; 3) En az beş yıllık (B) sınıfı sürücü belgesine sahip olmak.

l) Aşçı, teknisyen yardımcısı, bekçi, dağıtıcı, kaloriferci kadrolarına atanabilmek için; 1) En az lise veya dengi okul mezunu olmak.

m) Sekreter kadrosuna atanabilmek için; 1) Büro yönetimi ve sekreterlik eğitimi veren en az iki yıllık yüksekokul mezunu olmak; 2) En az iki yıl hizmeti bulunmak.

1. Görevde yükselme eğitiminin duyurulması:

Görevde yükselme eğitimi için her adayın bilgi sahibi olabileceği şekilde eğitim tarihinden en az kırk beş gün önce Bakanlık web sayfasında duyuru yapılır. Duyuruda atama yapılacak kadroların sınıfı, unvanı, derecesi, sayısı ve eğitime katılacaklarda aranacak şartlar, başvurunun yapılacağı yer ve tarihleri gibi hususlar belirtilir. Her unvanlı kadro için görevde yükselme eğitimi ile unvan değişikliği sınavı duyurusu iki yılda bir yapılır (MADDE 9).

2. Başvuru:

Yapılacak duyuru üzerine; bu Yönetmelikte belirtilen görevlere görevde yükselme yoluyla atanmak isteyenlerden 6 ve 7 nci maddelerde belirtilen şartları taşıyanlar, yalnız bir görev için görevde yükselme eğitime katılmak üzere başvuruda bulunabilirler. Başvuru süresi beş iş gününden az olamaz. Aylıksız izinde bulunanlar da dahil olmak üzere, ilgili mevzuatı uyarınca verilmesi zorunlu olan izinleri kullanmakta olan personelin, görevde yükselme eğitimi ve sınavına katılmaları mümkündür. Ancak, başvuru tarihinin son günü ile sınav tarihi arasındaki sürede yıllık izin kullanılamaz. Duyurudan önce yıllık izinde bulunanlar, en geç eğitim

başlangıç tarihine kadar izinlerini sona erdirmek kaydıyla, başvuruda bulunabilirler. Görevde yükselme eğitime; görevden uzaklaştırılanlar başvuruda bulunamazlar (MADDE 10) .

3.Görevde yükselme eğitime alınma:

Görevde yükselme eğitime alınacakların sayısı atama yapılacak boş kadro sayısının üç katını geçemez. Üç katından az sayıda istekli bulunması halinde, şartları taşıyanların tümü eğitime alınır. Duyurulan kadro sayısının üç katından fazla personelin başvurması halinde, 15/3/1999 tarihli ve 99/12647 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Esaslarına Dair Genel Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-1 sayılı Personel Değerlendirme Formunda belirtildiği şekilde puanlama yapılmak suretiyle, toplam puanı en fazla olandan başlamak üzere duyurulan kadro sayısının üç katı kadar personel belirlenerek eğitime alınmak üzere Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğüne bildirilir. Puanların eşitliği halinde, sırasıyla aşağıdaki üç gruba öncelik verilir;

- a) Hizmet süresi fazla olanlara,
- b) Daha üst öğrenimi bitirmiş olanlara,
- c) Üst öğrenim mezuniyet notu yüksek olanlara,

Adaylar gerekçelerini belirtmek kaydıyla Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Esaslarına Dair Genel Yönetmeliğin ekinde yer alan EK-1 sayılı Personel Değerlendirme Formuna göre yapılan değerlendirme sonuçlarına yazılı olarak itirazda bulunabilirler. İtiraz, değerlendirme sonuçlarının açıklandığı tarihten itibaren en geç 5 iş günü içinde Personel Genel Müdürlüğüne yapılabilir. İtiraz, bu birim tarafından değerlendirilir ve sonucu itirazın yapıldığı tarihi takip eden en geç 10 gün içinde ilgiliye yazılı olarak bildirilir. Eğitime katılmaya hak kazananların isim listesi ile eğitimin yeri ve zamanı itiraz süresinin tamamlandığı tarihten itibaren en geç 30 iş günü içinde Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığınca elektronik ortamda adaylara duyurulur. Görevde yükselme eğitimi başladıktan sonra herhangi bir nedenle katılmayanların yerine yeni adaylar alınamaz (MADDE 11).

4. Görevde yükselme eğitimi süresi:

Bu Yönetmelik kapsamında bulunanlar, görevde yükselme mahiyetindeki atamalarının yapılabilmesi amacıyla bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (ç), (d), (e) ve (f) bentlerindeki ders konularından 32 saat, (g) bendinde yer alan ders konularından ise 48 saat olmak üzere toplam 80 saat olarak düzenlenecek görevde yükselme eğitim programına katılmak zorundadır. Ancak, ilgili mevzuatı uyarınca verilmesi zorunlu olan izinler süresince eğitime katılma şartı aranmaz. Aylıksız izinde bulunanlar, eğitim programı ile öngörülen toplam sürenin en az yarısı kadar eğitime katılmaları kaydıyla, bu eğitim sonunda düzenlenecek görevde yükselme sınavına girebilirler. Yukarıdaki izinler dışında, zorunlu olduğu belgelendirilen hallerde, eğitim süresince izin kullanmamış olan personele on saate kadar izin verilebilir (MADDE 12).

5. Görevde yükselme eğitimi konuları ve puan değerleri:

Görevde yükselme eğitimi aşağıdaki konuları kapsar:

- a) T.C. Anayasası;
- b) Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi, Ulusal güvenlik,
- c) Devlet teşkilatı ile ilgili mevzuat,
- ç) 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,
- d) Türkçe dil bilgisi ve yazışmayla ilgili kurallar,
- e) Halkla ilişkiler,
- f) Etik davranış ilkeleri,
- g) Görev alanları ve atama yapılacak görevin niteliği ile ilgili konular.

Düzenlenecek eğitim programlarında bu maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde belirtilen konuların ağırlığı yüzde altmışın altında olamaz. Görevde yükselme eğitiminin konuları, puan değerleri, sınavda toplam kaç soru sorulacağı ve her konu için soru sayısının ne olacağı Merkez Değerlendirme ve Sınav Kurulunca eğitim başlamadan önce belirlenerek görevde yükselme eğitime ilişkin yapılacak duyuruda belirtilir. Görevde yükselme eğitime ilişkin sekreteryaya hizmetleri Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığınca yürütülür (MADDE 13).

Eğitim Denetimi

Rehberlik ve Denetim Başkanlığı (KHK/652 MADDE 17): Bakandan alacağı emir veya onay üzerine Bakan adına Bakanlık teşkilatı ile Bakanlık kuruluşlarının her türlü etkinlik ve işlemleri ile ilgili olarak denetim, inceleme,

araştırma ve soruşturma işlerini yürütür. Rehberlik ve Denetim Başkanlığı'nın görevleri: a) Bakanlığın görev alanına giren konularda Bakanlık personeline, Bakanlık okul ve kurumlarına, özel öğretim kurumlarına ve gerçek ve tüzel kişilere rehberlik etmek; b) Bakanlığın görev alanına giren konularda faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile gönüllü kuruluşlara, faaliyetlerinde yol gösterecek plan ve programlar oluşturmak ve rehberlik etmek; c) Bakanlık tarafından veya Bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin kontrol ve denetimini ilgili birimlerle işbirliği içinde yapmak, süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek, kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor hâline getirerek ilgili birimlere ve kişilere iletmek; ç) Bakanlık teşkilatı ile Bakanlığın denetimi altındaki her türlü kuruluşun faaliyet ve işlemlerine ilişkin olarak, usûlsüzlükleri önleyici, eğitici ve rehberlik yaklaşımını ön plana çıkaran bir anlayışla, Bakanlığın görev ve yetkileri çerçevesinde denetim, inceleme ve soruşturmalar yapmak; d) Bakanlık teşkilatı ile personelinin idarî, malî ve hukukî işlemleri hakkında denetim, inceleme ve soruşturma yapmak; e) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak; (2) Denetime tâbi olan gerçek ve tüzel kişiler, gizli dahi olsa bütün belge, defter ve bilgileri talep edildiği takdirde ibraz etmek, para ve para hükmündeki evrakı ve ayniyatı ilk talep hâlinde göstermek, sayılmasına ve incelenmesine yardımcı olmak zorundadır. Millî Eğitim Denetçileri, görevleri sırasında kamu kurum ve kuruluşları ve kamuya yararlı dernekler ile gerçek ve tüzel kişilerden gerekli yardım, bilgi, evrak, kayıt ve belgeleri istemeye yetkili olup kanunî engel bulunmadıkça bu talebin yerine getirilmesi zorunludur.

İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde, millî eğitim müdürüne bağlı olarak Eğitim Denetmenleri Başkanlığı oluşturulur (652 KHK, Madde 30 Fikra 3).

İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde oluşturulan Eğitim Denetmenleri Başkanlığında İl Eğitim Denetmenleri ve İl Eğitim Denetmen Yardımcıları istihdam edilir. İl eğitim denetmen yardımcıları, en az dört yıllık yüksek öğrenimi ve öğretmenlikte sekiz yıl ve daha fazla hizmeti bulunan öğretmenler arasından yarışma sınavı ile mesleğe alınırlar. Bu görevde üç yıllık yetiştirme dönemini takiben yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar il eğitim denetmeni kadrolarına atanır (MADDE 41).

İl eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcılarının alanlarında uzmanlaşmaları için gerekli tedbirler alınır. İl eğitim denetmenlerinin, her hizmet bölgesinde iki yıldan az olmamak üzere Bakanlıkça belirlenecek süreler kadar çalışmaları esastır.

İl eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcıları, ildeki her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini yürütür.

Hizmet bölgelerinin oluşturulması ve bu bölgelerdeki çalışma süreleri; Eğitim Denetmenleri Başkanlığının görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışmaları; il eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcılarının nitelikleri, sınav ve yetiştirme şekilleri, atanmaları, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma ve yer değiştirmelerine ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Denetime tâbi olan gerçek ve tüzel kişiler, gizli dahi olsa bütün belge, defter ve bilgileri talep edildiği takdirde ibraz etmek, para ve para hükmündeki evrakı ve ayniyatı ilk talep hâlinde göstermek, sayılmasına ve incelenmesine yardımcı olmak zorundadır. İl eğitim denetmenleri, görevleri sırasında kamu kurum ve kuruluşları ve kamuya yararlı dernekler ile gerçek ve tüzel kişilerden gerekli yardım, bilgi, evrak, kayıt ve belgeleri istemeye yetkili olup kanunî engel bulunmadıkça bu talebin yerine getirilmesi zorunludur.

Bakanlık hizmet birimlerinin alt birimleri ve görevleri hakkındaki 11.11.2011 tarih ve 847 sayılı Bakan Onayı dahilinde görev sorumluluğu ve alanları belirlenen "Rehberlik ve Denetim Başkanlığı": Başkan, Başkanlık Özel Bürosu idaresinde (Başkan ve Grup Başkanlarının sekreteryâ hizmetleri ile Başkanlığın personel, idari, mali, bütçe ve yardımcı hizmet işlerini yapacak ve bu iş ve işlemleri yapmaya yetecek kadar Şube Müdürü, Şef, VHKİ, Memur, Sekreter ve Yardımcı Hizmetli unvanlı personelden oluşacaktır.) İl denetim işlerini aşağıdaki birimler ve görevlilerle sürdürür:

1. Başkana yardımcı olmak üzere görevlendirilecek yeteri sayıda Millî Eğitim Başdenetçileri,
2. Başkanlığın rapor inceleme ve değerlendirme bölümünde görevlendirilecek yeteri sayıda Millî Eğitim Başdenetçileri ve Denetçileri,

3. Milli Eğitim Başdenetçileri,
4. Milli Eğitim Denetçileri,
5. Milli Eğitim Denetçi Yardımcıları.

2.6.2. Bölgesel Düzeydeki Genel Yönetim

Türk kamu yönetimi ve eğitim yönetimi, merkezi ve yerel düzeyde (iller/ilçeler) örgütlenmiştir. Ayrıca bölgesel düzeyde bir örgütlenme bulunmamaktadır.

2.6.3. Yerel Düzeydeki Genel Yönetim

MEB, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun, Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameler ve İl İdaresi Kanunu hükümlerine uygun olarak taşra örgütü (il ve ilçe düzeyinde örgüt) kurmaya yetkilidir.

Milli Eğitim Bakanlığı örgüt yapısı içerisinde, Merkez Teşkilatı dışında, örgütlendiği diğer düzey Taşra Teşkilatı olarak adlandırılan ve yerel yönetim birimleri olarak 81 il ve 850 ilçede kurulan örgütsel birimler vardır. Her ilde bir il Milli Eğitim Müdürlüğü, her ilçede de bir 'İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü' bulunur. İlçe milli eğitim müdürlükleri görev ve hizmetleri açısından bağlı oldukları il milli eğitim müdürlüğüne karşı sorumludur. İl ve ilçelerin sosyal ve ekonomik gelişme durumları, nüfusları ve öğrenci sayıları göz önünde bulundurularak bu müdürlükler farklı tip ve statülerde kurulabilir ve farklı yetkiler verilebilir.

Türkiye'nin kamu yönetimi yapı ve işleyişine paralel olarak; okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki resmi ve özel tüm okullar ve kurumlar, hiyerarşik olarak, bulundukları ilçe milli eğitim müdürlüğüne ve il milli eğitim müdürlüğüne bağlıdır. İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri Bakanlıkça alınan kararların yerel düzeydeki uygulayıcılarıdır ve yerel mülki amirlere (ilçelerde kaymakam, illerde vali) bağlı olarak faaliyette bulunurlar. Öte yandan, eylemlerinden dolayı Bakanlığa karşı sorumludurlar.

2.6.4. Eğitim Kurumları, Yönetim, İşletme

2.6.4.1. Okul-Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim kurumu, demokratik eğitim-öğretim ortamında diğer çalışanlarla birlikte müdür tarafından yönetilir. Müdür; kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, program ve emirlere uygun olarak okulun bütün işlerini düzenlemeye, yürütmeye ve denetlemeye yetkilidir. Müdür, kalite yönetimi anlayışına uygun olarak okulun yönetilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesinden sorumludur.

Müdür:

- Okulda bütün çalışmaları ilgililerle iş birliği yaparak eğitim yılı başlamadan önce plânlar ve düzenler.
- Eğitim ve yönetimin verimliliğini artırmak, eğitimin kalitesini yükseltmek ve bu konuda sürekli gelişimi sağlamak için gerekli araştırmaları yapar, eğitimle ilgili gelişmeleri izler ve sonuçlarını değerlendirir.
- Yıllık ve günlük plânların eğitim programlarına göre hazırlanmasında ve diğer çalışmalarda öğretmenlere rehberlik eder, plânlarını imzalar ve çalışmalarını denetler.
- Kurumun temizlik ve düzeni ile öğretmen ve diğer personelin sağlık, temizlik ve beslenme işleriyle ilgili çalışmalarını izler. Aylık yemek listesinin çocukların gelişim özellikleri, ihtiyaçları ve çevre şartları doğrultusunda hazırlanmasında müdür yardımcısı ve öğretmenlerle iş birliği yapar.
- Okul bina ve tesislerinin kullanımı, bakımı, temizliği, doğal afete karşı korunması, binanın fiziksel durumu ve donanımından kaynaklanan kazalara neden olabilecek merdiven, radyatör, soba, korniş, kapı, pencere, kaygan zemin, oyun materyali ve benzeri unsurlara karşı okulun iç ve dış güvenliğinin sağlanması yönünde gereken önlemleri alır.
- Özel eğitim gerektiren çocukların eğitimi için gerekli önlemleri alır.

- Eğitim materyallerinin sağlanması, kullanılması, korunması, bakımı, temizliği ve düzeni için gerekli önlemleri alır.
- Çocukların periyodik olarak sağlık kontrollerinin yapılmasını sağlar.
- Okulun yıllık bütçesini hazırlar, ödeneklerin zamanında ve yöntemine uygun kullanılmasına ilişkin işlemleri izler, bütçenin ilgili makamlara gönderilmesini sağlar.
- Eğitim istatistiklerinin, ödenek istem çizelgelerinin ve resmî yazıların hatasız ve eksiksiz hazırlanmasını ve ilgili makamlara zamanında gönderilmesini sağlar.
- Okulla ilgili olağanüstü durumları ilgili makama bildirir.
- İlgili makamlarca yazılı, basılı ya da elektronik ortamda yayımlanan kanun, yönetmelik, yönerge ve diğer emirlerin ilgililere duyurulmasını sağlar. Mevzuatın uygulanması ile ilgili önlemleri alır.
- Okulun taşınırlarını, göreve başlama veya görevden ayrılma durumunda 18/1/2007 tarihli ve 26407 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Taşınır Mal Yönetmeliği hükümlerine göre devir-teslim eder.
- Okul öncesi eğitimin tanıtımı ve yaygınlaştırılması amacıyla toplantı, panel, sempozyum ve benzeri etkinliklerin düzenlenmesi için gerekli çalışmaları yapar.
- Çocuklara verilen günlük yemek örneklerinin uygun ortamda 24 saat saklanmasını sağlar.
- Personelin disiplin ve sicili ile ilgili iş ve işlemlerini yürütür.
- Velilerden alınan ücretlerin harcanmasında harcama yetkilisi görevini yerine getirir.
- Okulda öğle yemeği saatlerinde çocukların düzenli olarak yemek yemelerini ve günlük eğitimin sona ermesinden velilerin çocuklarını teslim almalarına kadar geçen sürede okul-aile birliği ile de işbirliği yaparak çocukların gözetimleri ile ilgili tedbirleri alır.
- Okulun çevresinde müdür yardımcıları ve öğretmenler tarafından alan taraması yapılmasını sağlar
- Çocukların sabahçı, öğlenci ve tam gün olarak gruplandırılmasında çalışan anne ve babaların taleplerini göz önünde bulundurur.
- Görev tanımlarında belirtilen diğer görevleri yapar.
(Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği -Madde 17)

Okul müdürünün en yakın çalışma arkadaşı müdür yardımcısıdır. Müdür yardımcısı, okulun işleyişinden ve işlerin düzenli olarak yürütülmesinden müdüre karşı sorumludur. Okulun yönetim, eğitim ve büro işleriyle ilgili olarak müdür tarafından verilen görevleri yapar. Öğretmenlerce tutulan çocuk gelişim kayıtlarını izler. Aylık yemek listesini hazırlar veya hazırlatır. Yemekhane ve okulun genel temizlik işlerini organize eder. Okula gelen erzakın muayenesini ve günlük erzakın ambardan çıkarılmasını sağlar. Gerektiğinde okul müdürüne vekâlet eder. Velilerden alınan ücretlerin harcanmasında “gerçekleştirme birimi” görevini yürütür. Okulda öğle yemeği saatlerinde çocukların düzenli olarak yemek yemelerini ve günlük eğitimin sona ermesinden velilerin çocuklarını teslim almalarına kadar geçen sürede çocukların gözetimleri ile ilgili olarak okul müdürü tarafından alınan tedbirlerin uygulanmasına yardımcı olur. Okul müdürü tarafından verilen diğer görevleri yapar. (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği- Madde 18).

Meslekî ve teknik eğitim kurumları bünyesindeki uygulama sınıflarında görevli bölüm şefi, uygulama sınıfının amaçlarına uygun olarak işleyişinden okul müdürüne karşı sorumludur.

Bölüm şefi bölümün işleyişini koordine eder, yıllık ve günlük plânların eğitim programına göre hazırlanmasında ve diğer çalışmalarda öğretmenlere rehberlik eder, öğretmenlerce tutulan çocuk gelişim kayıtlarını izler, personelin sağlık, temizlik, beslenme işleriyle ilgili çalışmalarını izler ve denetler, çocukların sağlık kontrollerinin yapılmasını ve kayıtlarının tutulmasını sağlar, beslenmenin dengeli olabilmesi için yemek listesinin hazırlanmasında ev yönetimi ve beslenme öğretmenleriyle iş birliği yapar, okula gelen erzakın muayenesinde ve günlük erzakın ambardan çıkarılmasında hazır bulunur. (Okul Öncesi Eğitim Kurumları, Madde 19).

Okulda görevli her öğretmen; eğitim programına uygun olarak yıllık ve günlük plânları hazırlar ve uygular, öğretmen Çalışma (Eğitim) Saatleri Devam Takip Defterini imzalar, etkinlikler için gereken eğitim materyallerini hazırlar, araç-gereç ve eğitim materyallerinin korunmasını, bakım ve onarımını sağlar, çocukların Kişisel Bilgi Formları ile okul öncesi eğitim programında yer alan Davranış Değerlendirme Formu’nu doldurur, gelişim ve sağlık kayıtlarını tutar, yıl sonu gelişim raporları ile öğrenci dosyalarını hazırlar, aile eğitimiyle ilgili çalışmaların plânlanmasına katılır ve uygular, okulda kutlanacak özel günleri planlar ve uygular, okulun genel eğitim etkinliklerine katılır, özel eğitim gerektiren çocukların eğitimi için önlemler alır, nöbet çizelgesine uygun olarak nöbet görevini yerine getirir, kanun, tüzük, yönerge, genelge ve Tebliğler Dergisi’ni okur ve imzalar, öğretmenler kurulu ve zümre öğretmenler kurulu toplantılarına katılır, ihtiyaç ve görevlendirme halinde tahakkuk memurluğu görevini yerine getirir, yönetimin vereceği eğitimle ilgili diğer görevleri yapar, asli

görevlerinden sayılmak üzere, okulda verilen kahvaltı ve öğle yemeğine çocuklarla birlikte katılır ve düzenli bir şekilde yemek yemelerini sağlar (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği Resmi, Madde :20).

Okulöncesi eğitim kurumlarında sayılan bu görevliler dışında eğitsel ve yönetsel konularda yöneticilere yardımcı olmak üzere ücret tespit, satın alma ve muayene ve teslim komisyonu gibi komisyonlarla, okulun durumuna göre; usta öğretici, memur, tabip, psikolog, aşçı, kaloriferci, şoför, teknisyen gibi hizmetliler bulunur (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Maddeler: 25-39).

2.6.4.2. İlköğretim

İlköğretim okulu *demokratik eğitim-öğretim ortamında diğer çalışanlarla birlikte* okul müdürü tarafından yönetilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 60). Müdür, okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur. Okulda görevli öğretmenler ile tüm idari, teknik ve diğer personel müdüre bağlıdır. Müdür, görevli olduğu okulun yönetimini planlar, organizasyon, koordinasyon görevlerini yerine getirir, uygulama ve denetimini yapar. Personelin performansını değerlendirerek, yüksek verim elde etmek için tedbirler alır. Okulu ile ilgili iyileştirme önerilerini amirlerine sunar. Astlarına yetki ve sorumluluk devrederek, işlerin daha rasyonel yürümesini ve astların ihtiyaç duyulan alanlarda yetişmelerini sağlar. Ödüllendirilecek personeli tespit eder. Kendisine bağlı personelin sicil raporlarını doldurur.

İlköğretim okullarında, okulun büyüklüğüne göre, müdürden başka “müdür başyardımcısı”, ve “müdür yardımcısı” bulunur. Müdür başyardımcısı müdürün en yakın yardımcısıdır. Müdürün olmadığı zamanlarda müdüre vekâlet eder. Müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı (ları) da, ders okutmanın yanında okulun her türlü eğitim-öğretim, yönetim, öğrenci, personel, tahakkuk, ayniyat, yazışma, eğitici etkinlikler, yatılılık, bursluluk, güvenlik, beslenme, bakım, koruma, temizlik, düzen, nöbet, halkla ilişkiler gibi işleriyle ilgili olarak okul müdürü tarafından verilen görevleri yaparlar. Bu görevlerin yapılmasından ve okulun amaçlarına uygun olarak işleyişinden müdüre karşı sorumludurlar (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 61-62).

İlköğretim okullarında dersler sınıf veya branş öğretmenleri tarafından okutulur. Öğretmenler, kendilerine verilen sınıfın veya şubenin derslerini, programda belirtilen esaslara göre plânlamak, okutmak, bunlarla ilgili uygulama ve deneyleri yapmak, ders dışında okulun eğitim-öğretim ve yönetim işlerine etkin bir biçimde katılmak ve bu konularda kanun, yönetmelik ve emirlerde belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğine göre ilköğretim okullarında oluşturulan rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde yeterli sayıda rehber öğretmen görevlendirilir. Rehber öğretmen, okul müdürüne ya da ilgili müdür yardımcısına karşı sorumludur. Rehber öğretmen, öğrencilerin durumları ile ilgili olarak diğer öğretmenlerle iş birliği yapar (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, madde 75).

Sayılan bu görevlilere ek olarak ilköğretim okullarında, okulun büyüklüğüne göre, uzman ve usta öğreticiler, eğitim şefi, belletici öğretmen, şube rehber öğretmeni, yönetim işleri büro memuru, hesap işleri memuru, ambar memuru, ayniyat ve depo memuru, döner sermaye memurları, kütüphane memuru, şoför, aşçı, aşçı yardımcısı, kaloriferci, bahçıvan, gece bekçisi ve teknisyenler gibi görevliler müdüre bağlı olarak görev yaparlar (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde71-91).

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

2.6.4.3. Ortaöğretim

Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği, 31/7/2009 tarihli ve 27305 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği"nin 93'üncü maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Ortaöğretim Kurumları “Genel Liseler” ve “Mesleki ve Teknik Liseler” olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmıştır. Lise (Genel) Müdürü, görevli olduğu okulun yönetimini yasal düzenlemeler doğrultusunda planlar, organizasyon, koordinasyon görevlerini yerine getirir, uygulama ve denetimini yapar. Personelin performansını değerlendirerek, yüksek verim elde etmek için tedbirler alır. Astlarına yetki ve sorumluluk devrederek, işlerin daha rasyonel yürümesini ve astların ihtiyaç duyulan alanlarda yetişmelerini sağlar. Ödüllendirilecek personeli tespit eder. Amirleri tarafından istenildiğinde okulu ile ilgili faaliyetleri bir rapor halinde sunar, astlarından gelen önerileri değerlendirir. Çalışmaları ile ilgili işlerin değerlendirmesini yapar.

Müdürden arkadaşlarına ve öğrencilere örnek olacak şekilde hareket etmesi, okulun elemanları ile iş birliği yapması istenir. Bundan başka müdür, okulun bina ve eşyasının korunmasını, iyi kullanılmasını, temizliğini ve düzenini sağlamak ve ilgili ödev sahiplerini yakından izlemekle de yükümlüdür (Orta öğretim Kurumları Yönetmeliği).

Müdür, öğretim işlerini, herhangi bir aksamaya meydan vermeden yürütür. Müdürün bu konuda ödevleri özetle şunlardır (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 76):

(1) Müdür, Millî Eğitim Temel Kanununda ifadesini bulan temel amaç ve ilkelerine bağlı kalarak millî eğitimin genel amaçları ile okul veya kurumun amaçlarını gerçekleştirmek üzere tüm kaynakların etkili ve verimli kullanımından, ekip ruhu anlayışı ile yönetiminden ve temsilinden birinci derecede sorumlu eğitim ve öğretim lideridir. Müdür; okul veya kurumu, bünyesindeki kurul, komisyon ve ekiplerle iş birliği içinde yönetir.

(2) Çalışmalarını, görev yaptığı ilin valiliğince belirlenen mesai saatleri dâhilinde yapar, görevin gerektirdiği durumlarda, mesai saatleri dışında da çalışmalarını sürdürür.

(3) Müdür, görevinde sevgi ve saygıya dayalı, uyumlu, güven verici, örnek tutum ve davranış içinde bulunur, mevzuatın kendisine verdiği yetkileri kullanır.

(4) Müdürün görev yetki ve sorumlulukları şunlardır:

a) Eğitim ve öğretim ile yönetim görevlerini kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge, emir, çalışma, plan ve programlarına uygun olarak yürütür.

b) Öğretim yılı başlamadan önce personelin iş bölümünü yapar ve yazılı olarak kendilerine bildirir. Öğretmenlerin gerektiğinde görüşlerini de almak suretiyle okutacakları derslere ilişkin görevlerin dağılımını yapar.

c) Ünitelendirilmiş yıllık planların hazırlanması amacıyla öğretmenler kurulu ve zümre toplantılarının yapılmasını sağlar. Zümrelerden derslere yönelik ünitelendirilmiş yıllık planı ders yılı başlamadan önce alır, inceler, gerektiğinde değişiklik yaptırarak onaylar ve bir örneğini iade eder.

ç) Okul veya kurumun derslik, bilişim teknolojisi sınıfı, laboratuvar, atölye, kütüphane, araç ve gereci ile diğer tesisleri eğitim ve öğretime hazır bulundurur. Bunlardan imkânlar ölçüsünde diğer okul veya kurumlar ile çevrenin de yararlanmasını sağlar. Diğer okul veya kurum ve çevre imkânlarından da yararlanılması için gerekli tedbirleri alır.

d) Eğitim ve öğretim çalışmalarını etkili, verimli duruma getirmek ve geliştirmek, sorunlara çözüm üretmek amacıyla kurul, komisyon ve ekipleri oluşturur. Toplantılarda alınan kararları onaylar, uygulamaya koyar ve gerektiğinde üst makama bildirir.

e) (Değişik bent : 22.04.2010/27560 RG) Öğretmenlerin performanslarını artırmak amacıyla her dönemde en az bir defa dersini izler ve rehberlikte bulunur.

f) Teknolojik gelişmeleri okula kazandırır. Okul veya kurumun ihtiyaçlarını belirler, bütçe imkânlarına göre satın alma, bağış ve benzeri yollarla karşılanması için gerekli işlemleri yaptırır. Eğitim araç ve gereci ile donatım ihtiyaçlarını zamanında ilgili birimlere bildirir.

g) Okul veya kurumun düzen ve disipliniyle ilgili her türlü tedbiri alır.

ğ) Personelin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi için gerekli tedbirleri alır. Adaylık ve hizmet içi eğitimi faaliyetleri ile ilgili iş ve işlemleri yürütür.

h) Personelin disiplin işleriyle öğrenci ödül ve disiplin işlerini yürütür.

ı) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesini sağlar.

i) Özel eğitim gerektiren öğrencilerin yetiştirilmesi ve kaynaştırma eğitimiyle ilgili gerekli tedbirleri alır.

j) Ders yılı içinde öğrencilere, velilerinin başvuruları üzerine toplam en fazla 5 gün izin verebilir. Gerektiğinde bu yetkisini müdür başyardımcısına veya ilgili müdür yardımcısına devreder.

k) Öğretmenlerin ve öğrencilerin nöbet görev ve yerlerini belirlenmesini sağlar, onaylar ve uygulamaya koyar.

l) Haftalık ders programlarının düzenlenmesini sağlar, onaylar ve uygulamaya koyar.

m) Diploma, tasdikname, öğrenim belgesi, sözleşme ve benzeri belgeleri onaylar.

n) Eğitim ve öğretim ile yönetimde verimliliğin artırılması, kalitenin yükseltilmesi ve sürekli gelişimin sağlanması için araştırma yapılmasını, bu konularda iyileştirmeye yönelik projeler hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlar.

o) Görevini üstün başarı ile yürüten personelin ödüllendirilmelerini teklif eder. Görevini gereği gibi yapmayanları uyarır, gerektiğinde haklarında disiplin işlemi yapılmasını sağlar.

ö) Öürleri nedeniyle görevine gelemeyen personelin yerine görevlendirme yapılması için gerekli tedbirleri alır.

p) İzinli veya görevli olduğu durumlarda müdür başyardımcısının, müdür başyardımcısının bulunmadığı hâllerde ise bir müdür yardımcısının, müdür vekili olarak görevlendirilmesini millî eğitim müdürlüğüne teklif eder.

- r) Eğitim ve öğretimle ilgili her türlü mevzuat değişikliklerini takip eder ve ilgililere duyurulmasını sağlar.
- s) Stratejik plan ve bütçe önerilerini gerekçeli olarak hazırlar, ilgili makama sunar, yetkisinde bulunan bütçe giderlerini gerçekleştirir, takip eder, giderlerle ilgili belgeleri zamanında düzenletir, harcamalarla ilgili azami tasarrufun sağlanmasına özen gösterir.
- ş) Okul veya kurumun bina, tesis, bilişim teknolojisi sınıfı, laboratuvar, atölye, salon, bahçe ve benzeri bölümleri ile araç-gerecinin diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte kullanılması durumunda, mülki amirin onayını da alarak ilgili kurumla bir protokol imzalar ve bir örneğini üst makama gönderir.
- t) Harcama yetkilisi olarak, müdür başyardımcısını veya müdür yardımcılarının birini 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa göre gerçekleştirme görevlisi olarak görevlendirir.
- u) (Değişik bent : 22.04.2010/27560 RG) Konsolide yetkilisi olarak, müdür başyardımcısını veya müdür yardımcılarının birini 28/12/2006 tarihli ve 2006/11545 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Taşınır Mal Yönetmeliğine göre taşınır kayıt kontrol yetkilisi olarak görevlendirir.
- ü) Elektronik ortamda yürütülmesi gereken iş ve işlemlerle ilgili gerekli takip ve denetimi yapar.
- v) Okul-aile birliği ile ilgili iş ve işlemlerin, Millî Eğitim Bakanlığı Okul-Aile Birliği Yönetmeliği hükümlerine göre yürütülmesini sağlar.
- y) Okul binası ve eklentilerinin sabotaj, yangın, hırsızlık ve diğer tehlikelere karşı korunması için gerekli koruyucu güvenlik tedbirlerinin alınmasını sağlar.
- z) Görev tanımındaki diğer görevleri de yapar.

Liselerde, okulun büyüklüğüne göre, müdürden başka “müdür başyardımcısı”, ve “müdür yardımcısı” bulunur. Müdür başyardımcısı müdürün en yakın yardımcısıdır. Müdürün olmadığı zamanlarda müdüre vekâlet eder. Müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı (ları), ders okutmanın yanında okulun her türlü eğitim-öğretim, yönetim, öğrenci, personel, tahakkuk, ayniyat, yazışma, eğitici etkinlikler, yatılılık, bursluluk, güvenlik, beslenme, bakım, koruma, temizlik, düzen, nöbet, halkla ilişkiler gibi işleriyle ilgili olarak okul müdürü tarafından verilen görevleri yaparlar. Bu görevlerin yapılmasından ve okulun amaçlarına uygun olarak işleyişinden müdüre karşı sorumludurlar (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 77, 78).

Liselerde Öğretmenler kendilerine verilen dersleri okuturlar, bunlarla ilgili bütün uygulamaları ve deneyleri yaparlar. Serbest çalışma saatlerinde öğrencileri gözetirler. Öğretmenler, dersler dışında okulun eğitim, öğretim ve yönetim işlerine de canlı bir şekilde katılmakla; kanun, yönetmelik ve emirlerle saptanan ödevleri yapmakla yükümlüdürler. Öğretmenler, öğrencilerini yetiştirmek konusunda her fırsattan yararlanmalı, hizmet ruhu beslemeli, ödevden kaçınmamalı, öğrencilerine öğrenim işlerinde iyi bir yardımcı ve kılavuz olmalı, eğitim işlerinde tutum ve davranışları ile örneklik etmelidirler. Öğretmenlerin öğretim işlerinde her ders yılı başında müfredat programlarının, ders uygulamalarının (çevre, tarihi eser, müze, teknik kurumlar vb. incelemeleri) ve deneylerin aylara dağıtılmasını gösterir bir plân hazırlayarak derslere başlamadan önce bir örneğini okul müdürüne sunarlar (MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 79).

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarına (Meslek Liselerine) müdür olarak atanabilmek için yükseköğrenim görmüş olmak asgari koşuldur. Tercihen de, lisans öğrenimi görmüş atölye, laboratuvar veya meslek dersleri öğretmeni olmasına, lisansüstü düzeyde eğitim almış olmasına (tercih sıralaması: eğitim yönetimi, kamu yönetimi ve diğer alanlar şeklinde), eğitim, öğretim, yönetim, işletmecilik veya mesleği ile ilgili diğer alanlarda yayımlanmış eseri bulunmasına bakılır. Ayrıca, Bakanlık tarafından yapılan Yönetici Seçme Sınavı ile Kamu Personeli Dil Sınavında başarılı olmak koşulları aranmaktadır.

Ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğini esas alan bir yapıya geçilmesi çalışmaları kapsamında genel liselerin kademeli bir şekilde Anadolu lisesi statüsüne kavuşturulma çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmalar 2005-2006 yıllarında başlamış 03.12.2008 tarihli ve 12397 sayılı genelge ile bu çalışmalar hız kazanmıştır ve kademeli Anadolu lisesi statüsüne kavuşturulma çalışmaları sürmektedir. Ek olarak 12.06.2009 sayılı 2009/52 numaralı genelgede: “Mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarımız öğrenci akışını hızlandırmak için mesleki rehberlik, tanıtım ve yönlendirme çalışmalarına önem verilmesi hususunda 20011/23 sayılı Genelgenin yayımlandığı, bu çerçevede Bakanlığımızca tüm eğitim kurumlarında kalitenin yükseltilmesi amacıyla her türlü fiziki ve teknolojik alt yapının güçlendirilmesi çalışmalarının aralıksız sürdürüldüğü, Dokuzuncu Kalkınma Planında (2011-2012 öğretim yılı için) genel ortaöğretimde %47.2, mesleki ve teknik ortaöğretimde %52.8 olmak üzere ortaöğretim kademesinde %100 brüt okullaşma oranına erişimin hedeflendiği dikkate alındığında; Genel ortaöğretimde 1.84, mesleki ve teknik ortaöğretimde %21.54, ortaöğretim toplamında ise %23.38 oranında okullaşmanın 2013 yılına kadar artırılması gerektiği ifade edilmektedir” Bu çerçevede, ortaöğretimde kalitenin artırılması, mesleki ve teknik ortaöğretimde daha fazla öğrencinin yönlendirilmesi amacıyla genel liselerin, Anadolu lisesine dönüştürülmesi uygulamasının Dokuzuncu Kalkınma Planının sonu olan 2013 yılında tamamlanması düşünülmektedir.

2.6.4.4. Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi ile eğitim bölgeleri ve eğitim kurulları oluşturulmuştur.

Bu bölge ve kurulların oluşturulma amacı; eğitim kurumlarının, birbirlerini tamamlaması ve bir bütün oluşturması; bu kurumlara öğrenci alınacak çevrelerin belirlenmesi; nüfusu az ve dağınık olan yerlerde merkez okulların oluşturulması; eğitim personelinin, fizikî kapasitenin, ders araç ve gerecinin ortak, etkili ve verimli kullanılması; okulun iç ve dış öğeleri ile yerel yönetimler, özel sektör ve gönüllü kuruluş temsilcilerinin eğitim yönetimi ve karar süreçlerine katılımı ile katkılarının sağlanması; okulun çevre ile bütünleştirilerek çevrenin övünç kaynağı hâline dönüştürülmesi ve akademik çevre ile okulun her alanda iş birliğine teşvik edilmesi olarak ifade edilmektedir.

Yönergeye göre; nüfusu (belediye sınırları içinde) 30.000'den az olan her il/ilçe bir eğitim bölgesi olarak kabul edilmektedir. Nüfusu bundan fazla olan yerlerde belli ölçütler dikkate alınarak eğitim bölgesi oluşturma komisyonunca bir ilçede birden fazla eğitim bölgesi oluşturulabilir (Madde6).

Yönergeyle, eğitim bölgelerinde okul bölgelerinin oluşturulacağı, okul bölgesinin sınırlarını da okulun fiziki kapasitesi, eğitim personelinin durumu, çevrenin istek ve ihtiyaçları, ulaşım durumu, öğrenci alınacak çevre, diğer imkân ve şartlar dikkate alınarak eğitim kurumunun derece ve türünün belirleyeceği ifade edilmektedir (Madde 7). Eğitim bölgesini, eğitim bölgesi müdürler kurulu ile eğitim bölgesi danışma kurulunun önerileri doğrultusunda, bir koordinatör müdürün yönetmesi öngörülmektedir.

Okul bölgesinde katılımcı yönetim anlayışını gerçekleştirmek üzere; her sınıftan bir temsilcinin bir yıl süre ile katılımıyla okul öğrenci kurulu kurulması öngörülmektedir (Madde 12). Bu kurul, orta dereceli okullarda her sınıftan iki temsilci olacak şekilde aynı yöntemle oluşturulacaktır.

Eğitim bölgesi düzenlemesinde; eğitim bölgesi zümre başkanları kurulu, eğitim bölgesi danışma kurulu, eğitim bölgesi müdürler kurulu gibi kurulların oluşturulması ve öğrencilerin gerek okul ve gerekse eğitim bölgesinde oluşturulacak kurullara katılmaları öngörülmektedir.

2.6.4.5. Yükseköğretim

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre üniversite organları, rektör, senato, yönetim kurulu olarak belirlenmiştir (Maddeler: 13-15).

Devlet üniversitelerinde rektör, profesör akademik unvanına sahip kişiler arasından görevdeki rektörün çağrısı ile toplanacak üniversite öğretim üyeleri tarafından seçilecek adaylar arasından, Yükseköğretim Kurulu'nun önerileri doğrultusunda Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Görev süresi 4 yıldır. Başlıca görevleri; üniversite kurullarına başkanlık etmek, yükseköğretim üst kuruluşlarının kararlarını uygulamak, üniversite kurullarının önerilerini inceleyerek karara bağlamak, üniversiteye bağlı birimler arasında düzenli çalışmayı sağlamak, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleri konusunda Üniversitelerarası Kurula bilgi vermek ve üniversitenin yatırım programlarını, bütçesini ve kadro ihtiyaçlarını Yükseköğretim Kuruluna sunmaktır.

Üniversite Senatosu, rektörün başkanlığında, rektör yardımcıları, dekanlar ve her fakülteden fakülte kurullarınca üç yıl için seçilecek birer öğretim üyesi ile enstitü ve yüksekokul müdürlerinden oluşur (Yükseköğretim Kanunu; Madde 14). Senato, üniversitenin akademik organıdır ve temel olarak üniversitenin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerinin esasları hakkında kararlar alır.

Üniversite Yönetim Kurulu ise rektörün başkanlığında dekanlardan, üniversiteye bağlı değişik öğretim birim ve alanlarını temsil edecek şekilde Senato tarafından dört yıl için seçilecek üç profesörden oluşur. Yönetim Kurulu, Üniversitenin idari faaliyetlerinde rektöre yardımcı bir organ olup temel olarak faaliyet plan ve programlarının hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlamada rektöre yardım etmek, üniversitedeki diğer birimlerin önerilerini dikkate alarak yatırım programını, bütçe tasarısı taslağını inceleyerek kendi önerileriyle birlikte rektörlüğe sunar (Yükseköğretim Kanunu; Madde 15).

Üniversitelerde üç temel birim olarak fakülteler, enstitüler ve yüksekokullar bulunur. Fakülteler bir dekan tarafından yönetilir. Dekan, rektörün önereceği, üniversite içinden veya dışından üç profesör arasından, Yükseköğretim Kurulu tarafından üç yıl süre ile seçilir ve atanır. Fakülte bünyesinde akademik bir organ olan ve daha çok fakültenin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleriyle görevli ve dekanın başkanlığında bir fakülte kurulu ile bu kurulun üç yıl için seçeceği üç profesör, iki doçent ve bir yardımcı doçentten oluşan ve

fakültenin idari işleyişinde dekana yardımcı olan fakülte yönetim kurulu bulunur (2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu; Madde 16).

Enstitü ve yüksekokulların da fakültelerdeki yapı ve işleyişe benzer yönetim organları vardır ve bu organlarda (Kurullar ve yönetim kurulları) hem öğretim üyeleri hem de öğrenciler temsil edilmektedir. (2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu; Madde 19-20).

Üniversitelerde, yetkiler büyük ölçüde rektörlerde toplanmış olmasına karşın, öğretim üyelerinin katılımcı süreçlerinden (Senato, Fakülte kurulu, fakülte yönetim kurulu gibi) söz edilebilir. Öğrenci katılımı sınırlıdır. Kısmi idari ve mali özerklik söz konusudur.

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

Üniversitelerarası Kurul-ÜAK ,Yükseköğretim Kanunu

2.6.4. Yurtdışı Düzeyindeki Genel Yönetim

MEB merkez ve taşra örgütlenmesinin yanında; yurt dışı örgütlenmesi (eğitim müşavirlikleri, eğitim ataşelikleri vb.) ve Bakanlığa bağlı kurumlar da bulunmaktadır.

Bakanlığımızın yurtdışı teşkilatında 21 ülkede 13/4/1999 tarihli ve 1999/12770 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan 38 temsilciliğimiz bulunmaktadır.

Temsilciliklerimizdeki iş ve işlemler; **16/12/2011 tarihli ve 28144 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığının Yurt Dışı Teşkilatına Sürekli Görevle Atanacak Personel Hakkında Yönetmelik”** hükümleri çerçevesinde seçilen eğitim müşavirleri veya eğitim ataşeleri ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/B maddesi çerçevesinde istihdam edilen sözleşmeli personelle (sekreter) yürütülmektedir.

Yabancı ülkelerde bulunan vatandaş ve soydaş çocuklarının ve yükseköğretim öğrencilerinin eğitim ve öğretim faaliyetleri ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek, eğitim ve öğretim alanındaki münasebetlerimizin geliştirilmesine katkıda bulunmak, uluslararası kuruluşların eğitim öğretim uygulamalarını takip etmek ve Bakanlığımızı zamanında bilgilendirmek, kültür anlaşmalarında yer alan hususların uygulanmasını sağlamak, yurt dışında bulunan Türk işçi çocuklarının genel ve mesleki eğitimleri konusunu izlemek ve yönlendirilmelerine yardımcı olmak, sorunlarını ve çözüm önerilerini Bakanlığımıza bildirmek, Bakanlığımızca Türkçe ve Türk Kültür Dersleri vermek üzere yurt dışına gönderilen öğretmenlerin görev yerlerini belirlemek ve özlük işlemlerini düzenlemek gibi iş ve işlemleri yürütmek yurt dışı temsilciliklerimizin görevleri arasındadır.

Yurt dışı temsilciliklerimiz aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Ülke	Şehir	Temsilciliğimizin Bağlı Bulunduğu Misyon Ve Temsilcilik Adı
ABD	Washington	T.C. Washington Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
	New York	T.C. New York Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Los Angeles	T.C. Los Angeles Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
Almanya	Berlin	T.C. Berlin Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
	Berlin	T.C. Berlin Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Köln	T.C. Köln Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Düsseldorf	T.C. Düsseldorf Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Mainz	T.C. Mainz Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Stuttgart	T.C. Stuttgart Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Münih	T.C. Münih Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Hamburg	T.C. Hamburg Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Essen	T.C. Essen Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Frankfurt	T.C. Frankfurt Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Hannover	T.C. Hannover Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Karlsruhe	T.C. Karlsruhe Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Nürnberg	T.C. Nürnberg Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Münster	T.C. Münster Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
Avustralya	Sidney	T.C. Sidney Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
Avusturya	Viyana	T.C. Viyana Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
FRANSA	Paris	T.C. Paris Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
	Lyon	T.C. Lyon Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
	Strazburg	T.C. Strazburg Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği
Azerbaycan	Bakü	T.C. Bakü Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Belçika	Brüksel	T.C. Brüksel Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Danimarka	Kopenhag	T.C. Kopenhag Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Gürcistan	Tiflis	T.C. Tiflis Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Hollanda	Lahey	T.C. Lahey Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
İngiltere	Londra	T.C. Londra Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
İsveç	Stokholm	T.C. Stokholm Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
İsviçre	Bern	T.C. Bern Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Kazakistan	Astana	T.C. Astana Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Kırgızistan	Bişkek	T.C. Bişkek Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Lefkoşa	T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Mısır	Kahire	T.C. Kahire Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Özbekistan	Taşkent	T.C. Taşkent Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Rusya Federasyonu	Moskova	T.C. Moskova Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Suudi Arabistan	Riyad	T.C. Riyad Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği
Türkmenistan	Aşkabad	T.C. Aşkabad Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği

Yurt Dışında Okutman Ve Öğretmen Görevlendirilmesi: Türk kültürünün yurt dışında tanıtılması, yayılması ve korunması, yurt dışındaki vatandaşlarımız ve soydaşlarımızın kültürel bağlarının korunması, güçlendirilmesi ve dinî konularda aydınlatılması ile Türk dilinin öğretilmesi amacıyla; 3/7/2003 tarihli ve 25157 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonun Çalışma Esas ve Usulleri ile Bu Komisyon Tarafından Yurt Dışında Görevlendirilecek Personelin Nitelikleri ile Hak ve Yükümlülüklerinin Belirlenmesine İlişkin 5/6/2003 tarihli ve 2003/5753 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde;

- ❖ Yurt dışında bulunan üniversitelerin Türkoloji kürsüleri ile Büyükelçiliklerimiz/Başkonsolosluklarımız nezdindeki Türk Kültür Merkezlerinde okutman,
- ❖ Ülke okulları, Millî Eğitim Bakanlığınca ikili anlaşmalar kapsamında yurt dışında açılan okullar ile sadece eğitim-öğretim faaliyetleri Millî Eğitim Bakanlığınca yürütülen okullarda öğretmen,

görevlendirilmektedir.

Yurt dışında görevlendirilen okutmanların ülkelere göre dağılımı

Sıra No.	Ülke	Okutman Sayısı
1	Almanya	9
2	Avustralya	2
3	Belarus	6
4	Belçika	3
5	Bosna Hersek	2
6	Çek Cumhuriyeti	1
7	Finlandiya	2
8	Fransa	3
9	Gürcistan	3
10	Hırvatistan	2
11	Irak	1
12	İngiltere	4
13	İran	3
14	İrlanda	1
15	İsveç	1
16	İtalya	3
17	Kuveyt	1
18	Litvanya	2
19	Macaristan	1
20	Makedonya	1
21	Mısır	11
22	Moldova	2
23	Pakistan	3
24	Polonya	3
25	Portekiz	1
26	Romanya	1
27	Rusya Federasyonu	5
28	S.Arabistan	1

29	Sırbistan	2
30	Slovakya	1
31	Tunus	2
32	Ukrayna	5
33	Ürdün	6
	Toplam	94

Millî Eğitim Bakanlığınca ikili anlaşmalar kapsamında yurt dışında açılan okullar ile sadece eğitim-öğretim faaliyetleri Millî Eğitim Bakanlığınca yürütülen okullar

Ülke	S.No	Okul/Merkez Adı
Suudi Arabistan	1	Riyad Uluslararası Türk Okulu
	2	Cidde Uluslararası Türk Okulu
	3	Medine Uluslararası Türk Okulu
	4	Tebuk Uluslararası Türk Okulu
	5	Taif Uluslararası Türk Okulu
	6	Dammam Uluslararası Türk Okulu
	7	Abha Uluslararası Türk Okulu
	8	Mekke Uluslararası Türk Okulu
Kuveyt	1	T.C. Kuveyt Büyükelçiliği Kuveyt Türk Okulu
Afganistan	1	MEB Habibe Kadiri Kız Lisesi
İran	1	T.C. Tahran Büyükelçiliği İlköğretim Okulu
Libya	1	T.C. Trablus Büyükelçiliği İlköğretim Okulu
	2	T.C. Bingazi Başkonsolosluğu İlköğretim Okulu
Azerbaycan	1	Bakü Türk İlköğretim Okulu
	2	Bakü Türk Anadolu Lisesi
	3	Bakü Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi
Kazakistan	1	Almatı Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi
	2	Türkistan Ahmet Yesevi Üniversitesi Yaygın Mesleki Eğt.Mrk.
Kırgızistan	1	Bişkek Türk İlköğretim Okulu
	2	Kırgız Türk Anadolu Lisesi
	3	Kırgız Türk Anadolu Kız Meslek Lisesi
	4	Bişkek Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi
Özbekistan	1	Taşkent Türk İlköğretim Okulu
Türkmenistan	1	Aşgabat Türk İlköğretim Okulu
	2	Aşgabat Türk Anadolu Lisesi
	3	Aşgabat Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi
	4	Aşgabat Yaygın Mesleki Eğitim Merkezi
Tacikistan	1	Duşanbe Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi
Moldova	1	Kongaz Süleyman Demirel Türk Moldova Lisesi

Yurt dışında görevlendirilen öğretmenlerin ülkelere göre dağılımı

S.N.	Ülke Adı	Eyalet Şehir	2007	2008	2009	2010	2011	2012	ŞEHİR TOPL.	GENEL TOPL.
1	Almanya	Berlin	6	9	20	9	10		54	508
		Münih/ Bavyera	4	10	16	5	6		41	
		Nürnberg	1	4	9	8	4		26	
		Hamburg	4	7	23	10	5	3	52	
		Hannover - Aşağı Saksonya	8	2	4	2	-		16	
		Stuttgart/ Baden-Württemberg	24	28	24	43	26		145	
		Karlsruhe	23	23	26	18	29		119	
		Essen/ Kuzey Ren-Vestfalya	1	1	-	3	-		5	
		Mainz/ Rheinland-Pfalz	3	5	5	3	2		18	
		Frankfurt	8	8	4	10	2		32	
2	İsviçre	Bern	3	8	12	2	5		30	30
3	Fransa	Paris	2	13	17	14	19		65	186
		Lyon	9	13	17	11	17		67	
		Strasbourg	7	3	15	17	12		54	
4	Belçika	Brüksel	2	13	22	18	14		69	69
5	İngiltere-	Londra	2	3	5	7	9		26	26
6	Kanada	Montreal	1	-	-	-	-		1	1
7	İtalya	Milano	-	-	-	-	-		0	0
8	Lüksemburg		-	-	-	-	-		0	0
9	Suudi Arabistan	Riyad	15	9	16	23	14		77	290
		Cidde	11	15	6	30	10		72	
		Medine	4	3	15	20	11		53	
		Tebuk	3	7	1	8	10		29	
		Taif	4	2	1	7	4		18	
		Dammam	3	4	4	4	-		15	
		Abha	-	1	2	6	1	1	11	
		Mekke	1	1	1	10	2		15	
10	Kuveyt		3	2	2	2	2		11	11
11	Bahreyn		-	-	-	1	-		1	1
12	İran	Tahran	1	1	2	-	1		5	5
13	Lübnan	Beyrut	-	1	-	2	-		3	3
14	Gürcistan	Tiflis	1	-	2	-	-		3	11
		Batum	1	-	-	6	1		8	
15	K.K.T.C.	Lefkoşa	16	36	38	26	7		123	123
16	Libya	Trablus	-	-	-	-	-		-	0
17		Bingazi	-	-	-	-	-		-	
18	Afganistan	Mezar-I Şerif	-	3	10	1	1		15	15
19	Bulgaristan		-	-	-	-	3		3	3
20	Yunanistan	Batı Trakya	3	2	3	7	1		16	16
20	Azərbaycan	Bakü	9	9	22	18	8		66	66
21	Kazakistan	Astana	3	3	12	5	7		30	38
		Çimkent	-	-	5	-	3		8	

22	Kırgızistan	Bişkek	6	10	17	26	9		68	68
23	Özbekistan	Taşkent	2	2	4	4	2		14	14
24	Türkmenistan	Aşgabat	6	13	17	20	14		70	70
25	Romanya	Bükreş	1	1	2	3	3		10	10
26	Moldova	Kişinev	1	2	2	3	1		9	9
27	Tacikistan	Duşanbe	-	1	-	-	4		5	5
	Genel Toplam		202	278	403	412	279	4	1578	1578

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB
Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK

2.7. İçsel ve Dışsal Katılım

Okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretim ve yönetim etkinliklerine okul-içi ve okul-dışı paydaş katılımı özendirilmektedir.

Okul içi katılım; karar süreçlerine öğretmen ve öğrenci katılımını içermektedir. Katılım daha çok “kurullar” düzeyinde sağlanmaktadır.

Okul dışı katılım ise; başta okul-aile işbirliği kapsamında, ailelerin okula katılımı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda, okul-aile birliği yönetmeliği yenilenmiş, öğrenci-veli-okul sözleşmesi uygulamasına başlanmış ve OGYE’ye (Okul Gelişim Yönetim Ekibi) bu konuda görev verilmiştir. Mesleki eğitim kurumlarında; okul- işyeri ortaklıkları ve mesleki eğitim kurullarında (merkezi ve yerel) sosyal tarafların katılımı önemlidir. Yükseköğretim düzeyinde ise; üniversite-toplum ilişkileri geniş kapsamlı bir alanı oluşturmaktadır. Özellikle üniversite-endüstri ilişkileri güncelliğini korumaktadır (Teknoloji Geliştirme Merkezi, Sürekli Eğitim Merkezi (SEM) vb.).

Aşağıdaki paragraflarda her eğitim düzeyi için katılım konusunun çeşitli boyutları irdelenmektedir.

2.7.1. İçsel Katılım

2.7.1.1. Okul Öncesi Eğitimde Katılım

Okul öncesi eğitim kurumlarında yöneticilere her türlü görevlerinde yardımcı olmak üzere Öğretmenler Kurulu oluşturulur. Kurul, okul müdürünün başkanlığında, müdür yardımcısı ve okulda görevli öğretmenlerden oluşur. Öğretmenler kurulu; eğitim yılı başında, ikinci yarıyıl başında, eğitim yılı sonunda ve okul yönetimince gerek duyulduğu zamanlarda toplanır. Kurulun toplantı gündemi, müdür tarafından bir hafta önceden duyurulur. Kurulda, ilk toplantıda, önceki yılın değerlendirilmesi ile yeni eğitim yılı çalışma esasları belirlenir ve iş bölümü yapılır, eğitim programları ile önceki yılın eğitim plânları incelenerek ortak bir anlayış oluşturulur, Meslekî yayınlar, eğitim alanındaki değişim ve yeni gelişmeler değerlendirilir, çocukların yaş gruplarına göre kişilik gelişimi, sağlık, beslenme, sosyal ilişkiler, ekonomik ve aile durumları değerlendirilerek alınacak önlemler görüşülür, ana sınıfı ve uygulama sınıfı öğretmenleri bağlı bulundukları okulun kurul toplantılarına katılır, aile eğitimi çalışmalarının plânlanmasında iş birliği sağlanır (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 22).

“Zümre Öğretmenler Kurulu” toplantıları anaokulu, uygulama sınıfı ve ana sınıflarında okul müdürlüğünce yapılacak planlamaya uygun olarak; öğretmenlerin okul öncesi eğitimin geliştirilmesi çalışmalarında ortak bir anlayış oluşturmaları, grupları ile ilgili eğitim etkinliklerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların çözüm yollarının araştırılması ve meslekî gelişmelerle ilgili bilgi alışverişinde bulunmaları için eğitim yılı başında, ortasında, sonunda ve ihtiyaç duyuldukça yapılır (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 23).

2.7.1.2. İlköğretimde Katılım

Benzer biçimde İlköğretim Okulu da müdürler işleyiş ve yönetim etkinliklerinde öğretmenler kurulu ve zümre öğretmenler kurullarından yararlanır. Öğretmenler Kurulu, okul müdürünün başkanlığında müdür yardımcıları ile bütün öğretmenler ve okul rehber öğretmenleri ile ilköğretim kurumunun özelliği dikkate alınarak kuruma görevli uzman ve usta öğreticilerden oluşur. Kurul, ders yılı başında, ikinci yarıyıl başında, ders yılı sonunda ve okul yönetimince gerek duyulduğunda toplanır. İlk toplantıda önceki yılın değerlendirilmesi ile yeni öğretim yılı çalışma esasları belirlenir ve iş bölümü yapılır. Ders yılı içinde yapılan toplantılarda çalışmalar gözden geçirilip değerlendirilir, eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi için alınacak önlemler görüşülür ve kararlaştırılır. Ders yılı sonunda yapılan toplantıda öğrencilerin devam-devamsızlık ve başarı durumları gözden geçirilir, üst makamlarca ve okul yönetimince verilen konular görüşülür ve kararlaştırılır.

Zümre öğretmenler kurulu ise, 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflarda aynı sınıfı okutan sınıf öğretmenleri ve varsa branş öğretmenlerinden, 6, 7 ve 8. sınıflarda branş öğretmenlerinden oluşur. Bu kurul, öğretim yılı başında, ortasında, sonunda ve ihtiyaç duyuldukça toplanır. Toplantılar, okul müdürünün görevlendireceği bir müdür yardımcısının veya branş öğretmenleri arasından seçilme belirlenen öğretmenin başkanlığında yapılır. Bu toplantılarda, programların ve derslerin birbirine paralel olarak yürütülmesi, ders araçlarından, laboratuvar, spor salonu, kütüphane ve işliklerden plânlı bir şekilde yararlanılması, öğrenci ödevleri ve derslerin değerlendirilmesi, derslerde izlenecek yöntem ve teknikler ile benzeri konularda kararlar alınır. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 94-95).

İlköğretim okullarında yukarıdaki kurulların yanı sıra Şube Öğretmenler Kurulu bulunur. Kurul, 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda aynı şubede ders okutan öğretmenler ile okul rehber öğretmeninden oluşur. Gerek görülürse öğrenci velileri, seçilme belirlenmiş olan sınıf başkanı ve öğrenci temsilcileri kurula çağrılabilir. Şube öğretmenler kurulu, okul yönetimince yapılacak plânlamaya göre birinci yarıyılın ikinci ayında, ikinci yarıyılın birinci veya ikinci haftasında, yıl sonunda ve yetiştirme kurslarının bitimini izleyen ilk iş günü okul müdürü ya da görevlendireceği müdür yardımcısı veya şube rehber öğretmenin başkanlığında toplanır. Ayrıca ihtiyaç duyuldukça şube rehber öğretmeni veya rehber öğretmenin önerisinin okul yönetimince uygun görülmesi hâlinde toplanabilir. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 96).

Her eğitim-öğretim kurumunda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması, eş güdümün ve kurum içindeki iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulur (Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği, Madde 45).

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'lerini hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 72/1).

Ayrıca her ilköğretim ve ortaöğretim okulunda Okul Öğrenci Meclisi bulunmaktadır. Bu kurullar aracılığı ile öğrencilere seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılmasının amaçlanmaktadır. Bu yolla öğrencilerde demokrasi bilincinin oluşturulmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. (<http://ttkb.meb.gov.tr/okulmeclisleri/>).

2.7.1.3. Ortaöğretimde Katılım

Liselerde de benzer biçimde her türlü eğitsel ve yönetsel işlerde yöneticilere yardımcı olmak üzere Öğretmenler Kurulu bulunur. Öğretmenler kurulu, Okul veya kurumun yönetici ve öğretmenlerinden oluşur. Gerektiğinde okul yönetimince öğrenci temsilcisi ve okul-aile birliği temsilcileri de çağırılarak kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla katılımları sağlanabilir. Öğretmenler kurulu, ders yılı başında, ders yılı içinde ve ders yılı sonunda ve gerekli gördüğü zamanlarda müdürün çağrısı üzerine toplanır (MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 98).

Öğretmenler kurulunda, öğretim işlerinin düzenli bir biçimde yürütülmesi, okulun düzen ve disiplin işleri, öğrencilerin eğitim ve yetiştirilme sine ilişkin çalışmalar, öğretim programlarının uygulanması, eğitim-öğretim etkinliklerinin düzenli yürütülmesi, ilgili mevzuatın değerlendirilmesi ve bu çerçevede bulunan diğer konular görüşülür. Öğretmenler kurulunun kararıyla saptanacak öğretim ve eğitim işleriyle ilgili konular da daha sonraki toplantıların gündemleri arasına alınabilir. (MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde -34 ve Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 98).

Aynı dersi okutan zümre öğretmenleri aralarında sık sık toplanarak eğitim programlarının ve derslerin birbirine paralel olarak yürütülmesi; ders aletlerinden, laboratuvar ve işliklerden, çevreden yararlanma işlerinin programlaştırılması; öğrenci ödevleri ve ders yoklama işleri üzerinde anlaşma yapılması; derslerde Bakanlıkça verilmiş yönergeler gereğince izlenecek öğretim metotları gibi konular üzerinde görüşler ve varacakları kararları müdürün onayından geçtikten sonra uygularlar (MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 79, Madde 77 ve Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, maddeler: 100-101).

Ayrıca okullarımızda aynı sınıf/şubede ders okutan - öğretmenler ile rehberlik ve psikolojik danışman öğretmenlerinden oluşan Sınıf/Şube Öğretmenler Kurulu bulunmaktadır (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 99 ve MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 35).

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği

Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği

2.7.1.4. Yükseköğretimde Katılım

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa göre yükseköğretim kurumları kendi organları yoluyla kendilerini yönetme yetkisine sahiptirler (self-administration). Yükseköğretim kurumlarının çeşitli organlarında öğretim üyeleri ve öğrenciler temsil edilmekte ve karar alma süreçlerine belli düzeyde katılım sağlanmaktadır.

Öğrenci Konseyleri ve Öğrenci Katılımı: Her üniversitede Üniversiteler Öğrenci Konseyi Yönetmeliği'ne göre oluşturulan Öğrenci Konseyi bulunmaktadır. Bu konseyler aracılığı ile üniversitelerin ön lisans ve lisans programlarına kayıtlı öğrencilerin eğitim, sağlık, spor ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasında öğrencilerin görüşlerini belirleyerek, yönetim organlarına bildirilmesi ve bu organlarla öğrenciler arasındaki iletişimi oluşturmak amaçlanmaktadır. Yönetmeliğe göre; önlisans ve lisans düzeyinde öğretim yapılan fakülte ve yüksekokulun her sınıfı için bir öğrenci olmak üzere bir yıl için seçilen "sınıf öğrenci temsilcisi", bir bölümde bulunan sınıf temsilcilerinin yine bir yıl için aralarından seçtikleri bir "bölüm/program öğrenci temsilcisi", her fakülte ve yüksekokul bünyesindeki bölümlerin/programların öğrenci temsilcilerinin kendi aralarından bir yıl süre için seçtikleri bir "fakülte/yüksekokul öğrenci temsilcisi" bulunur. Fakülte/yüksekokul temsilcileri "üniversite öğrenci konseyi" ni oluştururlar. Bu konsey bir başkan, en az bir başkan yardımcısı ve bir sekreterden oluşan bir yıl süreyle görev yapacak bir "yürütme kurulu" seçer. Bu kurul öğrencilerin sorunlarını, görüş ve düşüncelerini, başta Rektörlük olmak üzere Üniversite yönetim organlarına iletir ve Rektörün daveti üzerine öğrenciyle ilgili konuların görüşülmesi sırasında Senato veya Yönetim Kurulları toplantılarında oy hakkı olmaksızın temsil edilir (Madde1-7).

Sözü edilen yönetmeliğin yanı sıra, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 7 ve 65'inci maddelerine dayanılarak Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyi ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği çıkarılmıştır (<http://www.yok.gov.tr>). Yönetmelik ile Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrencilerin eğitim, sağlık, spor ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması ve geliştirilmesinde haklarını gözetmek, ulusal çıkarlar konusunda duyarlı olmalarını sağlamak, yükseköğretim kurumları yönetim organları ile öğrenciler arasında etkili

bir iletişim kurarak öğrencilerin beklenti ve isteklerini yönetim organlarına iletmek ve öğrencilerin eğitim-öğretim konusundaki kararlara katılımını sağlamak amacıyla oluşturulacak Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ile bunları ulusal ve uluslar arası düzeyde temsil etmek için Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyinin kuruluş, görev, yetki ve çalışma esaslarını düzenlemek amaçlanmaktadır (Madde1).

Her bir yükseköğretim kurumunda fakülte, yüksekokul, konservatuar, meslek yüksek okulu ve enstitülerin öğrenci temsilcilerinden bir öğrenci konseyi genel kurulu ve bu genel kurulların seçtiği başkanlar da Ulusal Öğrenci Konseyi Genel Kurulunu oluşturmaktadır (Madde: 15 ve 26).

Yükseköğretim Kanunu

Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği

2.7.2. Toplumsal Katılım

2.7.2.1. Ailenin Katılımı

Türk eğitim sisteminin temel ilkelerinden birisi okul-aile işbirliği ilkesidir (Milli Eğitim Temel Kanunu Madde 16). Bu ilke ve uygulama 1948 yılından günümüze geliştirilerek sürdürülmektedir. 2005 yılında güncelleştirilen Okul Aile Birliği Yönetmeliği'nde birliğin, okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ve okul arasında iletişimi ve iş birliğini sağlamak, eğitim-öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, maddi imkandan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak ve okula maddî katkı sağlamak üzere kurulduğu ifade edilmektedir.

Okul-Aile Birliğinin görev ve yetkileri özetle şunlardır: Öğrencileri yetiştirmek üzere okul yönetimi, öğretmenler, veliler ve ailelerle iş birliği yapmak, okulun amaçlarının gerçekleştirilmesine, stratejik gelişimine, fırsat eşitliğine imkân vermek ve öğretmenler kurulunca alınan kararların uygulanmasını desteklemek amacıyla velilerle iş birliği yapmak, kurs ve sınavlar, seminer, müzik, tiyatro, spor, sanat, gezi, kermes ve benzeri etkinlikler de okul yönetimi ile iş birliği yapmak, okulun bina, tesis, derslik, laboratuvar, atölye, teknoloji sınıfı, salon ve odaları ile bahçe ve eklentilerinin bakım ve onarımlarının yapılmasına, teknolojik donanımlarının yenilenmesine, geliştirilmesine, ilâve tesis yaptırılmasına, eğitim-öğretime destek sağlayacak araç-gereç ve yayınların alımına katkıda bulunmak, Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliğinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmek, eğitim-öğretimle ilgili kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmaktır. Yönetmeliğe göre; okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler birliğin doğal üyesidir.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin çeşitli maddeleri de (Madde6/m, 99, 142, 144); okul-aile ve toplum ilişkilerinin önemini vurgulamakta ve bu konuda yapılması gereken çalışmaları belirtmektedir. Okula toplumsal katılımı sağlamada Okul-Aile Birliğinin yanında, yeni bir yönetim aracı olarak OGYE'ye de (Okul Gelişim Yönetim Ekibi) görev vermektedir. Bu ekip, ilköğretim okullarında; paylaşımcı ve iş birliğine dayalı yönetim anlayışıyla, eğitim ve öğretimin niteliğini ve öğrenci başarısının artırmak, okulun fizikî ve insan kaynaklarını geliştirmek, öğrenci merkezli eğitim yapmak, eğitimde plânli ve sürekli gelişim amacıyla kurulmaktadır.

Diğer taraftan, yenilenmiş ilköğretim programlarının uygulanmasında da, ailenin eğitim-öğretime katılımı desteklenmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenci velileriyle iş birliğinde bulunmak bir zorunluluktur. Kurumlara kabul edilen her çocuğun bir velisi olur. Veli, çocuğun okula zamanında teslim edilmesini, günlük eğitimin bitiminde teslim alınmasını sağlar ve çocukla ilgili diğer yükümlülükleri yerine getirir. Veliler, istekli olmaları durumunda okul yönetiminin hazırlayacağı program doğrultusunda eğitim etkinliklerine katılabilirler. Aile eğitimi ile ilgili etkinlik ve toplantılara, okul yönetimi velilerin katılımlarını sağlar (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde13 ve 14).

MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü 27.03. 2002 tarihinde yayınladığı bir (Sayı: 2002/ 27) genelge ile ; resmî ve özel okullarda (ilköğretim ve ortaöğretim), okul-aile ve öğretmenler arasında iş birliğini gerçekleştirmek, velileri öğrencilerin gelişim dönemleri ve akademik durumları hakkında bilgilendirmek, okula sahip çıkmalarını sağlamak ve etkin bir şekilde eğitim hizmetlerine katmak üzere bir eğitim-öğretim yılında en az iki kez olmak üzere “veli toplantıları” düzenlenmesini istemekte, bu toplantıların, “genel veli toplantısı”, “şube veli toplantısı” ve “bireysel görüşmeler” (Veliler ile yapılacak özel görüşmeler) biçiminde yapılmasını vurgulamakta, toplantılara okul yöneticileri, okul psikolojik danışmanları (rehber öğretmenleri), sınıf rehber öğretmenleri ve alan öğretmenlerinin işbirliği içinde katılımı sağlanmalıdır denilmektedir.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

2.7.2.2. Mesleki Okullar – Endüstri İşbirliği

Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarında da okul-çevre işbirliğine önem verilmesinin gerekliliği çok sayıda resmi dokümanda ifade edilmektedir.

Bunlar;

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun dördüncü maddesi (4702 / 7. madde ile değişik): oluşturulan Mesleki Eğitim Kurulu’nun merkez düzeyinde sosyal tarafların (işçi ve İşveren meslek örgütleri, kamu kuruluşları, Milli Eğitim Bakanlığı vb.) katılımı ile görev yapacağını öngörmektedir.

Aynı Yasanın 6. maddesinde de (4702 / 8. madde ile değişik) İl Mesleki Eğitim Kurulu oluşturulacağı ve bunların yerel düzeyde sosyal tarafların katılımı ile görev yapacakları öngörülmektedir. 5763 sayılı yasa ile bu kurulların adı İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kuruluna dönüştürülmüştür. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik de 21 Ekim 2008 tarih ve 27031 sayılı resmi gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının oluşumu, organları ve görevlerini içerir.

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun 18. maddesinde de (6111 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik) İşletmelerde Meslek Eğitimi konusunda 10 ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, çalıştırdıkları personel sayısının yüzde beşinden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencilerine beceri eğitimi yaptırır” hükmünü öngörmektedir.

Yine aynı Yasada “ aday çırak ve çıraklar, pratik eğitimlerini iş yerlerinde, iş yerindeki eksik kalan pratik eğitimleri ile teorik eğitimlerini meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya Bakanlıkça uygun görülen iş yerlerinin eğitim birimlerinde yapar. Teorik ve pratik eğitim birbirlerini tamamlayacak şekilde plânlanır ve yürütülür” denilerek (madde 12) işyerleri ile işbirliğine gidileceği vurgulanmaktadır.

Örneğin; Milli Eğitim Bakanlığı Halk Eğitim Merkezi Müdürlerinin görevleri arasında “sektör kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar, özel idare, muhtarlıklar ve diğer örgün öğretim kurumları ile diyalog kurarak katkılarını ve katılımlarını sağlar” maddesine yer verilmektedir.

2.7.2.3. Üniversite-Toplum İlişkileri

Yükseköğretim alanında da özellikle son yıllarda üniversite-toplum (daha dar alanda endüstri) ilişkileri giderek artmaktadır. Gerek 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun (Resmi Gazete: 6.11.1981 -17506) değişik maddelerinde, gerekse 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu’nun (Resmi Gazete: 30.03.1983-18003) değişik maddelerinde Yükseköğretim kurumlarının yüksek düzeyde araştırma, eğitim-öğretim, üretim, yayın ve danışmanlık yapan, kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip kurumlar olduğu vurgulanarak, üniversite-toplum ilişkileri desteklenmektedir. Son yıllarda Teknoloji Geliştirme Merkezi, Sürekli Eğitim Merkezi (SEM) vb. oluşumlarla, üniversitelerin topluma yönelik etkinliklerinin giderek arttığı gözlenmektedir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu 12. maddesi, yükseköğretim kurumlarının işlevlerini belirtmektedir. Bu işlevlerden birisi de çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapma, araştırma sonuçlarını topluma yayma ve özellikle bölge üniversiteleri için, bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaktır. Aynı yasanın 37. maddesi; yükseköğretim kurumlarının, uygulama alanlarına yönelik katkılarını (bilimsel görüş, araştırma projeleri, danışmanlık vb.) düzenlemektedir. 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanunu’nun 4. maddesi de meslek yüksekokullarının çevre kuruluşlarından yararlanmasını öngörmektedir. Öte taraftan meslek yüksekokullarının (iki yıllık okullar) endüstriyle ilişkileri, 1980’li yıllardan bu yana üzerinde yoğun bir biçimde durulan konu niteliğindedir.

2.8. Eğitimde Finansman Yöntemleri

Türkiye’de eğitim hizmetleri büyük ölçüde kamu eğitim kurumları tarafından sunulmaktadır ve finansmanı da aynı ölçüde merkezi olarak genel bütçeden karşılanmaktadır.

Devlete bağlı okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki kamu eğitim kurumları büyük ölçüde devlet tarafından finanse edilmektedir. Bu kademelerdeki devlet okullarında öğretmen maaşları ve ücretleri, eğitici olmayan personelin ücretleri, taşınır ve taşınmazlar için yapılan harcamaların tamamı ve öğretim araç-

gereçleri ve diğer işletme giderlerinin büyük bölümü merkezi bütçeden sağlanan kaynaklarla karşılanmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrencilerin ailelerinden de belirli sınırlar içerisinde maddi katkı sağlanmaktadır. İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında işletme giderlerine ve okuldaki eğitimi destekleyici diğer etkinliklere yapılan harcamalara her okulda bulunan Okul-Aile Birlikleri aracılığı ile kaynak sağlanmaktadır. Okul-Aile Birliği gelirlerini ailelerden sağladıkları katkılar ve yaptıkları çeşitli etkinliklerden sağladıkları gelirlerden elde etmektedirler.

Türk milli eğitim sisteminin merkezi yapısı nedeniyle, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullar (okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yetişkin eğitimi kurumları), finansman açısından sınırlı özerkliğe sahiptir. Bazı mesleki ve teknik öğretim kurumlarında öğrencilerin gerçek iş üzerinden uygulamalı eğitimlerine katkı sağlamak için döner sermaye işletmeleri kurulmuştur. Döner sermaye gelirlerinden üretim amaçlı duran varlık (makine ve teçhizat) alabilmektedirler. Mesleki ve teknik öğretim kurumları döner sermaye işletmeleri aracılığı ile kendi özgelirlerini sağlama olanağına sahiptirler. Tamamen devlet tarafından finanse edilen özel ilk ve ortaöğretim kurumu bulunmamaktadır.

Yaygın eğitim hizmetleri sunan kamu eğitim kurumları da, Okul Aile Birliği katkısı dışında, ilk ve ortaöğretim kurumları ile benzer biçimde finanse edilmektedir. Kamu dışı eğitim kurumlarınca sunulan yaygın eğitim hizmetleri ücretlidir.

Yükseköğretim düzeyinde ise tüm kamu yükseköğretim kurumları üç yoldan finansal kaynak elde etmektedirler: Merkezi bütçeden sağlanan gelirler, öğrencilerden alınan öğrenim ücretleri ve kendi işletme gelirleri (döner sermaye işletmeleri aracılığı ile). Üniversite bütçeleri içinde kendi sağladıkları kaynaklar giderek artmaktadır. Devlet üniversitelerinin kısmi mali özerkliklerinden bahsedilebilir. Üniversite bütçeleri gerek hazırlık, gerekse uygulama süreçlerinde merkezi otoritenin denetimindedir ve bütçeleri TBMM tarafından onaylanmaktadır.

Özel üniversiteler (vakıf üniversiteleri) açısından bakıldığında ise; belirli kriterlere dayalı olarak sınırlı ölçüde kamu desteği almalarına karşın, tam bir mali özerkliğe sahiptirler ve gelirlerinin önemli bir bölümünü öğrencilerden aldıkları öğrenim ücretlerinden elde etmektedirler.

Milli Eğitim Bakanlığı—MEB, Türkiye Büyük Millet Meclisi-TBMM

2.9. İstatistikler

2.9.1. Kamu Eğitim Harcamaları (1000 TL)

Gösterge	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kamu eğitim kurumlarının bütçesi (başlangıç ödenekleri)	22.414.968	27.942.326	27.592.707	36.656.415,2	38.002.389	39.145.432
Milli Eğitim Bakanlığı	16.568.146	21.355.634	20.274.421	27.883.696	28, 237, 412	29, 654, 653
Yüksek öğretim kurumları	5.846.822	6.586.692	7.318.286	8.772.719	9 355 457.6	10 543 432.7
Kamu eğitim kurumlarının harcamaları	23.205.262	27.798.867	31.550.647	36 656 415.2	37 592 869.6	38 678 879.8
Milli Eğitim Bakanlığı	17.677.049	21.289.051	24.183.285	26,030,320	28,237,412	30,111,235

Yüksek öğretim kurumları	5.528.213	6.509.816	7.367.362	8,772,720	9,355,457.6	10,114,526.6
Kamu bütçesinden yapılan eğitim harcamaları	22.218.521	25.720.314	30.479.748	36, 656,415.2	37,592,869.6	38,678,876.9
Okul öncesi ve ilköğretim hizmetleri	10.162.252	12.002.813	13.442.389	..	16.692.723	17.789.219
Ortaöğretim hizmetleri	4.771.779	5.537.522	6.421.228	..	7.902.812	8.234.790
Yükseköğretim hizmetleri	4.866.993	5.621.567	6.427.736		8.248.301	9.234.765
Seviyeye göre sınıflandırılmayan	789.584	725.894	815.930	..	989.894	1.000.234
Eğitime yardımcı hizmetler	1.000.107	1.148.322	1.523.960	..	2.213.292	2,567,891
Eğitime ilişkin araştırma ve geliştirme hiz.	279.083	315.976	358.847	..	550.343	620.564
Sınıflandırmaya girmeyen eğitim hiz.	348.723	368.220	1.489.658	..	1.405.024	1.785.672
Toplam kamu harcamaları	178.126.033	204.067.683	225.967.471	262.110.416	255.770.357	256.256.786
Kamu eğitim harcamaları / Toplam kamu harcamaları (%)	12,47	12,60	13,49	10,64	9,8	12, 9
GSYH	758.390.785	853.636.236	994.315.000	953 974.000	1,028,802, 000	1,118,123, 000
Kamu eğitim harcamaları / GSYH (%)	2,93	3,01	3,07	3,3	2,74	3,56

Notlar:

- (1) Konsolide bütçe harcamalarına dış ve iç borç faiz ödemeleri dahil edilmiştir.
- (2) TÜİK GSYH verilerini Avrupa Ulusal Hesapları Sistemi (AHS-95) önerileri doğrultusunda hazırlanan 1998 bazlı yeni seriyi yayınlıyarak güncellemiştir. Maliye Bakanlığı 2000-2005 dönemi kamu harcamaları verilerini GSYH verilerine uygun olarak güncellemiştir. Bu güncelleme kamu eğitim harcamaları verilerinde bir değişiklikliye yol açmamıştır.
- (3) 2010 yılına ait Kamu Hesap Bülteni 31.12.2010 tarihinde yayınlanmıştır ve 2010 Kasım ayına kadar olan bütçe verileri sunmaktadır

Kamu Hesapları Bülteni 2007,2008, 2009, 2010

Türkiye İstatistik Yıllığı 2006, 2007,2008, 2009, 2010, 2011

2.9.2. Özel Öğretim Kurumlarının Payları

		2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Okul öncesi eğitim (%)	Öğrenci	5,68	5,96	5,14	6,12	6,16
	Öğretmen	7,62	14,06	5,75	5,87	5,91
	Okul	6,02	6,39	5,31	6,23	6,38
İlköğretim (%)	Öğrenci	1,96	2,08	2,29	2,56	2,79
	Öğretmen	5,63	5,49	5,81	5,91	6,12
	Okul	2,18	2,54	2,76	3,15	3,54
Orta öğretim (%)	Öğrenci	2,55	2,89	2,93	3,15	3,78
	Öğretmen	6,88	7,05	7,64	8,12	8,76
	Okul	9,04	8,84	9,34	9,65	10,1
Yüksek öğretim (%)	Öğrenci	4,81	5,54	..	6,12	7,44
	Öğretmen	10,27	9,67	..	11,12	11,67

	Okul	12,35	12,24	..	14,11	14,54
Yaygın eğitim (%)	Öğrenci	52,5	53,75	52,87	56,78	57,12
	Öğretmen	87,16	92,33	88,62	92,12	92,56
	Okul	82,67	84,36	84,04	85,61	86,12

Notlar:

- (1) Yükseköğretim verileri sadece üniversiteler içindeki payları göstermektedir; diğer eğitim kurumları dahil edilmemiştir..
- (2) Yaygın eğitim verileri bir önceki öğretim yılı sonu itibariyledir..

MEB

Milli Eğitim Sayısal Veriler 2000-01, 2003-2004, 2004-2005 İstatistikleri: Örgün Eğitim 2006-2010

Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2007-2008-2009-2010

Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2008-2009-2010

Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006-2007-2008-2009-2010

Yükseköğretim İstatistikleri 2000-01-02-03-03-05-06-07-08-09-10

2.9.3. Finansman Kaynaklarına Göre Eğitim Harcamaları (2011)*

Finansman Kaynağı	YTL	%	%
Merkezi hükümet	12.990.838.403	64,45	100,00
Milli eğitim bakanlığı	8.043.014.606	39,91	{61,91
Yüksek öğretim kurulu	6.265.881	0,03	0,05
Diğer bakanlık ve kuruluşlar	1.021.062.515	5,07	7,86
Üniversiteler	3.920.495.401	19,45	30,18
Kamu	3.708.807.911	18,40	
Vakıf	211.687.490	1,05	
Yerel idareler	141.042.193	0,70	100,00
Belediyeler	13.426.825	0,07	9,52
İl özel idareleri	127.615.368	0,63	{90,48
Özel kaynaklar	7.004.371.069	34,75	100,00
Özel ve tüzel kişi ve kuruluşlar	313.006.081	1,55	4,47
Hanehalkı	6.620.064.983	32,85	94,51
Eğitim kurumları	71.300.005	0,35	1,02
Uluslararası kaynaklar	18.956.004	0,09	
Toplam	20.155.207.669	100,00	

Türkiye İstatistik Yıllığı 2006, 2007, 2008, 2009, 2010,2011

2.9.4. Hizmet Türüne Göre Toplam (Kamu+Özel) Eğitim Harcamaları (2011 YTL)*

Hizmet Türü	Kamu	Özel	Toplam
Okul öncesi eğitim	155.192.924	104. 824.474.	260.017.398
İlköğretim	6.467.085.906	375.181.119	6.842.267.026
Orta öğretim	4.038.117.463	153.127.764	4.191.245.227
Genel	2.322.392.289	149.361.334	2.471.753.624
Mesleki ve teknik	1.715.725.174	3.766.430	1.719.491.603
Yükseköğretim	5.799.887.411	506.924.851	6.306.812.262
Yaygın eğitim	259.641.448	114.311.645	373.953.093
Hizmetiçi eğitim	43.929.672	41.940	43.971.612
Ar-ge harcamaları	44.186.217	4.996.004	49.182.221
Özel eğitim	75.072.554	8.447.989	83.520.543
Diğer1	1.203.299.905	981.118.605	2.184.418.510
Toplam	17.975.995.409	2.179.212.260	20.155.207.669

Not:(1) Diğer hizmetler; yaz okulu (üniversitelerde eğitim kurs ücreti), Özel dersaneler, üniversite mezunu olup üniversiteye hazırlanan, borç hizmeti ve eğitim kademesine göre dağıtımı yapılamayanlara ilişkin tutarlar toplamıdır.

2.9.5. Öğrenci Başına Düşen Eğitim Harcamaları (2011)*

Eğitim Kademesi	Harcama Miktarı (YTL)	Öğrenci Sayısı	Birim Harcama (YTL)	Birim Harcama (USD)
Okul öncesi eğitim	83.215.448	320.038	260	171
Kamu	48.153.105	310.279	155	102
Özel	35.062.343	9.759	3.593	2.363
İlköğretim1	7.660.995.601	10.111.890	758	498
Kamu	7.272.527.989	9.956.022	730	480
Özel	388.467.612	155.868	2.492	1.639
Genel ortaöğretim1	2.996.613.692	1.588.800	1.886	1.240
Kamu	2.847.252.358	1.532.371	1.858	1.222
Özel	149.361.334	56.429	2.647	1.741
Mesleki ve teknik ortaöğretim1	1.997.142.766	884.103	2.236	1.471
Kamu	1.973.376.336	883.167	2.234	1.470
Özel	3.776.430	936	4.024	2.647
Yükseköğretim1	6.549.659.682	1.256.629	5.212	3.428

Not:

(1) Hesaplamalara açık ilköğretim, açık lise ve açık yükseköğretime ilişkin veriler dahil değildir.

Bölüm için genel not:

(*) Türkiye’de 2002 yılında kapsamlı bir eğitim harcaması araştırması yapılmıştır. Burada kullanılan harcama ve finansman verileri bu çalışma sonucunda hazırlanan Türkiye Eğitim Harcaması Matrisi, 2002’ye dayanmaktadır. Bu araştırmanın verilerinin bir kısmı, DİE tarafından Türkiye İstatistik Yıllığı 2005 (TÜİK 2006)’te yayınlanmıştır (ss. 114-116) (<http://www.tuik.gov.tr/yillik/yillik.pdf>). Ayrıntılı hesaplamalar, DİE katılımcıları tarafından 4-5-6 Mayıs 2005’te Kızılcahamam’da yapılan “Eğitim Finansmanı ve Maliyet Analizi Seminer ve Çalıştayları”na sunulan bildiriye dayanmaktadır.

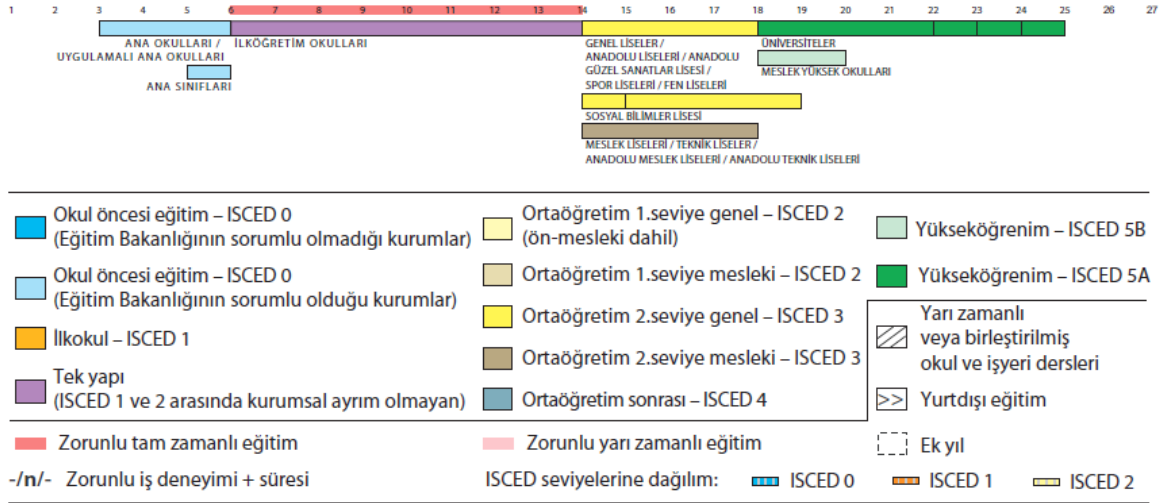
Türkiye İstatistik Yıllığı 2006, 2007, 2008, 2009, 2010

Bölüm için genel not:

(*) Türkiye’de 2002 yılında kapsamlı bir eğitim harcaması araştırması yapılmıştır. Burada kullanılan harcama ve finansman verileri bu çalışma sonucunda hazırlanan Türkiye Eğitim Harcaması Matrisi, 2002’ye dayanmaktadır. Bu araştırmanın verilerinin bir kısmı, DİE tarafından Türkiye İstatistik Yıllığı 2005 (TÜİK 2006)’te yayınlanmıştır (ss. 114-116) <<http://www.tuik.gov.tr/yillik/yillik.pdf>>. Ayrıntılı hesaplamalar, DİE katılımcıları tarafından 4-5-6 Mayıs 2005’te Kızılcahamam’da yapılan “Eğitim Finansmanı ve Maliyet Analizi Seminer ve Çalıştayları”na sunulan bildiriye dayanmaktadır.

3. Okul Öncesi Eğitim

Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi, 2011/12

3.1. Tarihsel Görünüm

Türkiye’de okul öncesi eğitimle ilgili ilk yasal düzenleme Osmanlı İmparatorluğu zamanında 1913 yılında çıkarılan Tedrisat-ı İbtidaiyye Kanunu’dur. Bu kanunla ana okullarının açılması zorunlu hale getirilmiş ve bu okullar ilköğretime bağlanmıştır. 1915 yılında da Ana Mektepleri Nizamnamesi yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında okul öncesi eğitim kurumları çalışan kadınlara yönelik olarak ilköğretim kurumları dışında, diğer bakanlıklarda oluşturulan birimler aracılığı ile sürdürülmüştür. 1923’te çıkarılan "Gebe Kadınların ve Emzikli Annelerin Çalıştırılması Nizamnamesi" Cumhuriyet dönemindeki ilk yasal düzenlemedir. 1952 yılında çıkarılan Ana Okulları Yönetmeliği ve 1961 yılında çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu okul öncesi eğitimde o tarihe kadar yapılan en kapsamlı düzenlemedir. Bu kanunla isteğe bağlı bir eğitim olarak, okul öncesi eğitim kurumlarına yer verilmiştir.

1962’de Ana Okulları ve Sınıfları Yönetmeliği çıkarılmıştır. 1962’deki Ana Okulları ve Sınıfları Yönetmeliği’ne göre okul öncesi eğitim kurumları; Ana okulları, Ana sınıfları, Yuvalar ve Yurtlar olarak dört grupta ele alınmıştır.

1973 yılında yürürlüğe giren 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda Türk Millî Eğitim Sisteminin genel yapısı içinde, okul öncesi eğitime örgün eğitim sistemi içinde yer verilmiştir. Okul öncesi eğitim 1981’de yeniden gözden geçirilmiş ve okul öncesi eğitim kurumlarının sayıları giderek artmıştır. Okul öncesi eğitime verilen önem ve hizmetteki yaygınlaşma nedeniyle, 2011 yılında 652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre Okulöncesi Genel Müdürlüğü kaldırılarak Temel Eğitim Genel Müdürlüğü çatısı altında Okulöncesi Eğitim ile İlköğretim birleştirilmiştir.

Günümüzde okul öncesi eğitim kurumlarının işleyişleri 2004 tarihinde çıkarılan ve 2007 yılında bazı maddeleri değiştirilen Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile sağlanmaktadır. Bu yönetmeliğe göre, okul öncesi eğitim kurumları ana okulu, ana sınıfı, uygulama sınıfı olarak gruplandırılmaktadır. 2011 yılı itibarıyla, MEB bünyesinde okul öncesi eğitimle ilgili tüm faaliyetler yeni oluşturulan Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

Millî Eğitim Temel Kanunu
Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği
İlköğretim ve Eğitim Kanunu

3.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Türkiye, önümüzdeki yıllarda okul öncesi eğitimde de gelişmiş ülkeler düzeyini yakalamak için 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi oluşturulmuştur. Bu strateji çerçevesinde okul öncesi eğitimde izlenecek stratejiler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Okul öncesi eğitimde okullaşma oranında, Avrupa Birliği ve OECD ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkeler düzeyini yakalamak,
- Sosyal, psikolojik ve zihinsel gelişimin erken yaşlarda şekillenmesi nedeniyle, okul öncesi eğitimin yurt genelinde fırsat ve imkân eşitliği sağlayacak şekilde geliştirerek yaygınlaştırmak.

Bu yönde atılan adımlardan ilki, yeni yapılacak olan ilköğretim kurumlarının bünyesinde, 6 ile 12 dersliği arasında olan okullarda 1, 12'den fazla dersliği olan okullarda ise 2 anasınıfı açılması zorunluluğu ve okul öncesi eğitim kurumlarında “ikili eğitim” yapılması kararının alınmasıdır.

Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve niteliğini artırmak amacıyla yürütülen projelerden bazılarını aşağıda kısaca yer verilmiştir:

Okul Öncesi Veli-Çocuk Eğitim Programı Projesi: Proje pilot uygulamaları 31 ilde 61-72 ay grubu çocukların sınıf ve ev ortamında zihinsel gelişimlerinin desteklenmesi, ilköğretime hazırlanması ve okul aile işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ve Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü işbirliği ile yürütülmekte olan bir projedir. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve Anne-Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) işbirliği ile yürütülen Okul Öncesi Veli-Çocuk Eğitim Programı (OVÇEP) Projesi ile okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, 61-72 ay çocuklarının sınıf ve ev ortamında zihinsel gelişimlerinin desteklenmesi, ilköğretime hazırlanmaları ve okul - aile işbirliğinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. 2010 yılı itibarıyla proje kapsamında 31 ilde, 157 öğretmenle 49.550 çocuğa ulaşılmış olup, proje devam etmektedir.

Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Projesi: Çocuğun psiko- sosyal ve bilişsel gelişimini güvence altına almak için; çocukların gelişimsel gecikmelerinin azaltılması, anne-babaları ve ailelerin gelişim alanında bilgilendirilmesi ve çocukların öğrenme başarılarının artırılması hedefleyen bir projedir. T.C Hükümeti- UNICEF 2006-2010 Ülke Programı Eylem Planı” kapsamında daha çok aileye ulaşmak için Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ve STK’larca uygulanmak üzere “0-6 Yaş Benim Ailem Eğitim Programı”ndan yararlanarak, 7 modülden oluşan Aile İçin Temel Eğitim Programı (AİTEP) hazırlanmıştır. Program 2007 tarihinden itibaren halk eğitimi merkezleri, okul öncesi okullarında görevli öğretmenler ve SHÇK-görevlileri tarafından uygulanmıştır. 2011 yılı itibarıyla bu projenin olumlu sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Ancak, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde, AB’nin mali katkısı, UNICEF’in teknik desteğiyle uygulanan “Önce Çocuklar Projesi” ile “TC Hükümeti-UNICEF 2006-2010 Ülke Programı Eylem Planı” kapsamında 2008-2010 tarihleri arasında MEB’in ilgili Genel Müdürlükleri, STK’lar ve 6 farklı üniversiteden 8 bilim adamının akademik desteğiyle tüm kurumların ve toplumun ihtiyaçları, ergenlik dönemi de dahil edilerek hazırlanan yeni programın kapsamı 0-6 yaştan 0-18 yaşa genişletilip mevcut programlar revize edilerek tüm kurumların uygulayabileceği “Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş)” geliştirilmiştir. Söz konusu program, Bakanlığımız Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 02/03/2010 tarih ve 16 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

2010-2011 Eğitim ve Öğretim Yılından itibaren önceden uygulanan programlar (5-6 Yaş Anne-Çocuk Eğitimi Programı, 0-6 Yaş Benim Ailem, 0-6 Yaş Aile İçin Temel Eğitim Programı-AİTEP) 2010/55 nolu bakanlık genelgesiyle uygulamadan kaldırılarak “(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı” uygulamaya konulmuştur.

Yaz Okulları Projesi: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ile Anne Çocuk Eğitimi Vakfı (AÇEV) iş birliğinde, okul öncesi eğitimden yararlanamayan, sosyo-ekonomik yetersizlikleri olan ailelere “Aile Eğitimi” ve çocuklarına ise “Okul Öncesi Eğitimin” ulaştırılması amacıyla düzenlenen “Yaz Okulları” projesi, 2004 yılından itibaren her yıl yenilenen protokol hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir. Anne Çocuk Eğitimi Vakfı tarafından belirlenen

ihtiyacın en yoğun olduğu bölgelerde uygulanmak üzere, 10 haftalık hızlandırılmış bir Okul Öncesi Eğitim Programı” geliştirilmiş ve Yaz Anaokulları olarak uygulanmıştır. Ayrıca bu çocukların annelerine de destek eğitimleri verilmiştir. Bu program 4-5 yaş grubu çocukların dil kullanım becerilerini, bedensel, duygusal sosyal ve bilişsel gelişimlerini destekleyerek onları okula hazırlamakta ve ilköğretim ilk yıllarını onlar için daha verimli kılmaktadır. Bu programların oluşturulması sırasında, özellikle, yörenin yaşam ve ekonomik koşulları dikkate alınmıştır. Projenin uygulamaya konulmasından bu yana, Diyarbakır, Mardin illerinde bu güne kadar yaklaşık 3330 çocuğa eğitim verilmiştir. Proje 2012 yılı Ocak ayı itibarıyla sürmektedir.

İlk Adım Projesi: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ile Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ve Vodafone Vakfı iş birliğinde 2009 yılında, Türkiye’de okul öncesi eğitimin desteklenmesi amacıyla, ülke genelinde 18 ilde 180 yeni ana sınıfı donatılmıştır. 2010 yılında 11 il daha projeye dahil edilmiştir. Bu sınıflarda görev yapan öğretmenlere AÇEV tarafından Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitimi Programı (OVÇEP) uygulamasına yönelik eğitim verilmiştir. 2011 yılı itibarıyla toplam 29 ilde pilot uygulamalar sürmektedir.

Ev Okulum Projesi: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ile Anne Çocuk Eğitim Vakfı iş birliğinde “Ev Okulum” projesi kapsamında İstanbul ilinin göç alan bölgelerinde (Esenler, Esenyurt, Küçükçekmece, Bağcılar, Gaziosmanpaşa, Sultangazi, Ümraniye) elverişsiz sosyo-ekonomik şartlarda yaşayan erken çocukluk eğitimi hizmetlerinden faydalanamayan (60-72 ay) çocukların annelerini desteklemek amacıyla 12 haftalık süre ile gönüllü eğitimciler tarafından ev merkezli ve 12 haftalık süren eğitim faaliyetleridir. Projenin süresi 11 aydır. 2010 yılında başlayan proje kapsamında 2050 anne, 2100 çocuk eğitim almış 1155 anne halen eğitim almaktadır.

Gezici Sınıf Projesi: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Valilikler, Belediye Başkanlıkları ve Üniversiteler arasında düzenlenen protokoller ile proje çalışmaları sürdürülmektedir. Maddi imkânları yetersiz ailelerin yaşadığı bölgelerde okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve bir okul öncesi eğitim kurumuna devam edemeyen bu çocukların gelişimlerini desteklemek ve aileleri çocukların eğitimi konusunda bilinçlendirmek amacıyla ücretsiz olarak, kurumsal okul öncesi eğitim modeline alternatif olarak verilen bir projedir. Toplam 11 ilde 17 otobüs ile yürütülmektedir. Proje, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Valilikler, Belediye Başkanlıkları ve Üniversiteler arasında düzenlenen protokoller ile sürdürülmektedir. 2011 yılı itibarıyla, ilgili proje, Adıyaman, Ankara, Antalya, Aydın(Nazilli), Balıkesir, Burdur, Bayburt, Bursa, Denizli, Gaziantep, İstanbul, Van, illerinde devam etmektedir.

Mobil Anaokulu Projesi: Sosyo-ekonomik yetersizlikleri olan ailelerin yaşadığı bölgelerde, okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve bir okul öncesi eğitim kurumuna devam edemeyen çocukların gelişimlerini desteklemek ve aileleri çocukların eğitimi konusunda bilinçlendirmek amacıyla kurumsal okul öncesi eğitimine alternatif olarak eski otobüsler ana sınıfına dönüştürülmüştür. 2011 yılı itibarıyla, Mobil Anaokulu uygulaması, 2007-2008 eğitim öğretim yılından başlayarak, Ankara, Antalya, Aydın (Nazilli), Balıkesir, Burdur, Bursa, Denizli, Gaziantep, İstanbul, Konya, Malatya, Manisa, Bayburt ve Iğdır illeri olmak üzere toplam 13 ilde yürütülmektedir. Bu uygulamanın ülke çapında yaygınlaştırılması çalışmaları sürdürülmektedir.

Sen De Oyun Oyna Projesi: 2006-2007 eğitim öğretim yılında ihtiyaç sahibi okul öncesi eğitim kurumlarının oyuncak ve eğitici araç-gereç gereksinimlerinin karşılanması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ile Kolej Ayşe Abla Okulları arasında yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde yürütülmekte olan bir projedir. Proje, Ankara ilinde eğitim veren tüm özel okulların ve kurumlarının kampanyaya katılarak oyuncak ve eğitici araç-gereçler toplanması (veya satın alınması) ve toplanan oyuncak ve eğitici araç-gereçlerin MEB tarafından belirlenecek ihtiyaç sahibi okul öncesi eğitim kurumlarına bağışlanmasını kapsamaktadır. İlgili proje, 2012 Ocak ayı itibarıyla halen sürmektedir.

Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırma ve Kalitesini Artırma Projesi: Mevcut okul öncesi eğitimi politikalarını gözden geçirerek, Avrupa Birliği ülkeleri uygulamaları ile karşılaştırmalar yapmak ve mevcut koşullar içinde en uygun politikanın geliştirilmesine katkıda bulunmak, okul öncesi eğitime alternatif modeller oluşturarak, okullaşma oranlarını artırmak, okul öncesi eğitimin kalitesini arttırmak, Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim sistemleri ve standartları ile uyum sağlamak amacıyla Hollanda Hükümetinin MATRA Katılım Öncesi Projeler Programı kapsamında, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü “Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırma ve Kalitesini Artırma” Projesi kabul edilerek 2006 yılı itibarıyla yürürlüğe giren bir projedir. Proje 2007 yılı sonunda tamamlanmıştır.

2006-2007 öğretim yılında 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı geliştirilmiş ve programa uygun “Öğretmen Kılavuz Kitapları” hazırlanmış ve öğretmenlere gönderilmiştir. Ayrıca erken çocukluk eğitimi alanında hizmet veren farklı paydaşların bir araya getirildiği bir “Bilgi Topluluğu” oluşturularak çalıştaylar düzenlenmiştir. Okul öncesi eğitime hizmet veren paydaşların da katılımı ile Strateji Dokümanı oluşturulmuştur.

Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Projesi: 2008-2009 yılında MATRA programları kapsamında ikinci bir proje imzalanmıştır. Projenin bütçesi 450.000 Avro dur. “Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın” isimli yeni projenin hedefi, ilk projede belirlenen ilkeleri hayata geçirecek çalışmaların yapılması, pilot faaliyetlerin uygulanması ve dönütlerin alınarak, sürdürülebilir olarak görülmesi halinde yaygınlaştırılmasıdır. İkinci proje kapsamında Mersin, İstanbul ve İzmir olmak üzere üç pilot il belirlenmiştir ve bu illerde seçilmiş olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin koordinasyonunda dezavantajlı çocuklara ulaşmak için eylem planları hazırlanarak hayata geçirilecektir. 2012 yılı itibariyle Oyuncak Kütüphanelerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması çalışmaları halen devam etmektedir.

Yaz Okulları Projesi: Milli Eğitim Bakanlığı ile Anne Çocuk Eğitimi Vakfı (AÇEV) arasında, okul öncesi eğitimden yararlanamayan, sosyo-ekonomik yetersizlikleri olan ailelere “Aile Eğitimi” ve çocuklarına “Okul Öncesi Eğitimin” ulaştırılması amacıyla düzenlenen bir projedir. Yaz Okulları projesi, 2004 yılından itibaren her yıl yenilenen protokol hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir. 2008 yılında Diyarbakır, Mardin ve Batman illerinde uygulanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Ülke Programı: Program, Erken Çocukluk Bakımı ve Öğrenme, Bebek ve Çocuk Gelişimi ve Etkili Anne Babalık eğitimini kapsamaktadır. Bu kapsamda, 0-6 Yaş “Benim Ailem” Eğitim Programı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü koordinasyonunda uygulanmaktadır. Program 0-6 yaş döneminde çocuğu bulunan ailelere yönelik olarak planlanmış olup, çocuk haklarına dayalı, toplumsal cinsiyete duyarlı, katılımcı ve interaktif bir yetişkin eğitimidir.

“T.C Hükümeti-UNICEF 2006-2010 Ülke Programı Eylem Planı”nda, “0-6 Yaş Benim Ailem Eğitim Programı” Erken Çocukluk Bakımı ve Öğrenme, Bebek ve Çocuk Gelişimi ile Etkili Anne Babalık bileşenini kapsamaktadır. Bu kapsamda, 0-6 Yaş “Benim Ailem” Eğitim Programı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü koordinasyonunda bütüncül bir yaklaşımla çok sektörlü olarak ele alınarak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Gn.Md., Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve STK’lar tarafından 2005-2010 yılları arasında uygulanmıştır. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından UNICEF’in teknik desteğiyle geliştirilen program, 0-6 yaş döneminde çocuğu bulunan ailelere yönelik olarak planlanmış olup, çocuk haklarına dayalı, toplumsal cinsiyete duyarlı, katılımcı ve interaktif bir yetişkin eğitimini içermektedir.

3.3. Yasal Çerçeve

Okul öncesi eğitimle ilişkili yasal düzenlemeler aşağıda verilmiştir.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 19. maddesine göre okul öncesi eğitim isteğe bağlı örgün eğitim kurumları içinde yer alır. Bu kurumların açılması ile ilgili ilkeler bu yasanın 21. maddesinde yer almaktadır.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 13. maddesinde okul öncesi kurumlarında zorunlu öğrenim çağına gelmemiş olan çocuklar eğitilir ifadesi yer almaktadır.

1992 yılında çıkarılan Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun ile Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve okul öncesi eğitim kurumları bu genel müdürlük çatısı altına alınmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının yeniden yapılandırılmasına 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanarak, Bakanlar Kurulu'nca 25/8/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda, 652 sayılı kanun hükmünde kararname çerçevesinde MEB yeniden yapılandırılmıştır.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ise özel okul öncesi eğitim kurumlarının kurulması ve işleyişi ile ilgili hükümleri içerir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının açılması ve yürütülmesi ile ilgili Yasal metinlerden; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 191. maddesine göre; devlet memurları için ihtiyaç görülen yerlerde çocuk bakımevi ve sosyal tesisler kurulabilir. Bunların kuruluş ve işletme esas ve usulleri Devlet Personel Başkanlığı ile Maliye ve Gümrük Bakanlığınca birlikte hazırlanacak genel yönetmelikle belirlenir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar için Çocuk Yuvaları; 0-6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla da yatılı olmayan Kreş ve Gündüz Bakımevlerinin açılabileceği hükme bağlar.

İş Kanununa Tabi İş Yerlerinde İşverenlerin Kuracakları Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Eğitim ve İşleyiş Esasları Hakkında Tüzük 150'den fazla kadın işçi çalıştıran işyerlerinde, yaşları 0-72 ayları arasındaki çocuklar için Çocuk Bakım Yurdu - Kreş, 36-72 ay arasındaki çocuklar için Ana Okulları açılmasını düzenler. Halihazırda, okul öncesi eğitim hizmetlerinin; %95'i kamu kurumları tarafından, %5'i ise özel kurum ve kuruluşlarca verilmektedir.

652 sayılı KHK

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu-SHÇEK
Devlet Memurları Kanunu
Millî Eğitim Temel Kanunu
Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu
Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
Özel Öğretim Kurumları Kanunu
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
İlköğretim ve Eğitim Kanunu

3.4. Genel Amaçlar

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 20. maddesinde de belirtildiği üzere Okul öncesi eğitimin amaçları, Türk Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

- Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
- Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak,
- Çocuklara sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi davranışları kazandırmak,
- Çocuklara hayal güçlerini, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışlarını kazandırmak,
- Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak
- Çocukları ilköğretime hazırlamaktır. (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 6).

3.5. Coğrafi Erişilebilirlik

Okul öncesi eğitim isteğe bağlı eğitim kurumları olarak açılan örgün eğitim kurumlarıdır. Türkiye'de tüm il, ilçelerde ve bazı beldeler ile köylerde, okul öncesi eğitim kurumları bulunmaktadır. Türkiye'de okul öncesi eğitimde genel okullaşma oranı %43 tür. 2010-2011 öğretim yılı itibarıyla 27 606 okul öncesi öğretim kurumunda (24 388 tanesi resmi, 3 223 tanesi özel), kadrolu ve sözleşmeli toplam 32 516 öğretmenin yanında, 15 814 öğretmen de "kadrosuz usta öğretici" statüsünde görev yapmaktadırlar (2010-2011 MEB Örgün Eğitim İstatistikleri). Z Toplam 46683 öğretmenin 36561 i resmi kurumlarda görev yapmaktadır. Kadrosuz usta öğretici uygulaması 2009 yılında bitmiştir. orunlu ilköğretim çağına girmemiş çocukların eğitimini kapsayan ve isteğe bağlı olan okul öncesi eğitim kurumları, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak; ilgili yönetmelikler doğrultusunda il millî eğitim müdürlüğünün teklifi ile Valilikçe açılır ve aynı usulle kapatılır (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 5) Gerek Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu izniyle açılan okullar, gerekse kamu ve özel kurumlar bünyesinde açılan okullar da büyük kentlerde yoğunlaşmıştır. Kırsal kesimdeki hizmetlerin daha sınırlı olduğu söylenebilir.

3.6. Kayıt-Kabul Koşulları ve Kurum Seçimi

Türkiye’de okulöncesi eğitim kurumlarına katılım zorunlu değildir. Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 10. maddesine göre, çocukların, ailelerinin ikamet ettikleri yere en yakın okul öncesi eğitim kurumuna kaydedilmeleri esastır. Ancak, belgelendirilmek kaydıyla çalışan anne babalar çocuklarını, boş kontenjan olması ve Çocuk Yerleştirme Komisyonunca uygun bulunması durumunda iş yerine en yakın okul öncesi eğitim kurumuna da kayıt yaptırabilirler. Okul öncesi eğitim kurumlarına kayıt-kabulde yaş sınırlaması vardır. Bu bağlamda; ana okulu ve uygulama sınıflarına, kayıtların yapıldığı yılın Eylül ayı sonuna kadar 36 ayını dolduran ve aynı yılın aralık ayı sonuna kadar 72 ayını doldurmayan çocuklar kaydedilir. Ana sınıflarına, Aralık ayı sonuna kadar 60 ayını dolduran çocuklar ile aynı yılın Aralık ayı sonuna kadar 72 ayını doldurmayan çocuklar öncelikle kaydedilir. Bu yaş grubu çocukların sayısı yeterli olmadığı takdirde, 48-60ay çocukların da ana sınıflarına kayıtları yapılabilir (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 10).

Kayıtlar sırasında; bazı gruplara öncelik verilmektedir (Bkz. Bölüm 3.7.).

Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 10. Maddesine göre, Rehberlik Araştırma Merkezlerinde oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca düzenlenen rapor sonucunda okul öncesi eğitim kurumlarına yerleştirilmeleri uygun görülen 36-72 aylık çocuklar, ağır ve çok ağır düzeyde zihinsel ve birden çok yetersizliği olmamak şartıyla 10 çocuk bulunan sınıflarda ikiden, 20 çocuk bulunan sınıflarda ise birden fazla olmayacak şekilde kaydedilirler.”

3.7. Öğrenci Ailelerine Mali Destek

Okul öncesi eğitim kurumları için öğrenci ailelerine doğrudan mali destek sağlanmamaktadır. Ancak, kayıt sırasında, bazı dezavantajlı grupların çocuklarına öncelik ya da destekler sağlanmaktadır. Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 11. maddesinde, şehit, harp malûlü, gazi çocukları, anne ve babası veya bunlardan birisi ölmüş ya da anne-babası ayrılmış, ekonomik durumu yetersiz olan ailelerin çocukları ile özel eğitim gerektiren çocuklara öncelik tanınmıştır. Yine aynı madde ile yoksul ailelerin, çalışan anne-babanın ve yurt dışından dönen veya ailesi yurt dışında olan ve özel eğitim gerektiren çocukların kayıt dışı kalmamasına özen gösterilmesi gereği vurgulanmıştır. Bu yönetmelikle kurumlara, kapasitenin 1/10’u oranında şehit, malûl, gazi ve yoksul aile çocukları ücretsiz kabul edilmesi hükmü getirilmiştir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümleri gereğince; çeşitli biçimlerde anne ve/veya babadan yoksun kalmış, ihmal edilmiş; fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı korunmaya muhtaç olan, 0-12 yaş arası çocuklar için "Çocuk Yuvaları" ve 0-6 yaş grubundaki çocuklar için de "Kreş ve Gündüz Bakımevleri"; açılması öngörülmüştür.

Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz veya Burslu Okutulacak Öğrenci ve Kursiyerler Hakkında Yönetmelik’te ise, bazı yoksul ailelere destek sağlamak üzere, özel öğretim kurumları kurumda öğrenim gören öğrenci sayısının %3’ünden az olmamak üzere ücretsiz öğrenci okutmaları öngörülmüştür. Ayrıca, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında açılan özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen destek eğitimini almaları uygun görülen, görme, işitme, dil-konuşma, spastik, zihinsel, ortopedik veya ruhsal özüllü bireylerin; eğitim giderlerinin her yıl Maliye Bakanlığınca belirlenen tutarı, MEB bütçesine konan ödenekten karşılanmaktadır.

3.8. Yaş Düzeyleri ve Çocukların Gruplandırılması

Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumları, 36-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla açılan okulları kapsamaktadır. Okul öncesi eğitim kurumları olarak nitelendirilen ana okulu, ana sınıfı ve uygulama sınıflarındaki öğrenciler gruplanarak sınıflar oluşturulur. Belirtilen yaş grubunda olan çocuklardan 36-72 ay arasında olanlar ana okuluna, 60-72 ay arasında olanlar anasınıfına ve 36-72 aylık çocuklar Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul öncesi eğitimle ilgili program uygulayan eğitim-öğretim kurumları bünyesinde açılan uygulama sınıflarına devam edebilirler (Okul Öncesi Eğitim kurumları Yönetmeliği, madde 4, 10).

Bir gruptaki çocuk sayısının 10 dan az, 20 den fazla olmaması esastır. Çocuk sayısı fazla olduğu takdirde ikinci grup oluşturulur. Ancak, her bir grubun azamî çocuk sayısı dolmadan yeni grup oluşturulamaz. Tek ana sınıflarında ve uygulama sınıflarında ise sınıf kapasitesi dikkate alınarak çocuk sayısı 25 e kadar çıkarılabilir (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği. Madde 8).

Okul öncesi eğitim kurumlarında yer alan çocuklar gelişim özelliklerine göre ana okulu ve ana sınıfı olarak gruplandırıldıklarından, programlarda yer alan etkinlikler de çocukların gelişim özelliklerine göre hazırlanmıştır. Kazanımlar ve etkinlikler 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı Öğretmen Kılavuzunda belirtildiği üzere 36-48 ay çocukları, 48-60 ay çocukları ve 60-72 ay çocukları için hazırlanan yıllık planlara göre yürütülür.

3.9. Okul Zamanının Düzenlemesi

3.9.1. Okul Yılıının Düzenlemesi

Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin 8. maddesinde yapılan değişikliğe göre; Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim yılı süresinin 180 iş gününden az olmaması esastır. Ancak, 180'inci iş gününün haftanın ilk üç iş gününe rastlaması durumunda, eğitim yılı bitim tarihi, bir önceki haftanın son iş gününe alınarak kısaltılabilir. Kurumların eğitim öğretim yılı içinde eğitime açılması ve zorunlu olarak eğitime ara verilmesi durumlarında bu süre aranmaz.”

Okul öncesi eğitim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretim kurumlarındaki iş takvimi esas alınır. Okul öncesi eğitim kurumları bakanlığa bağlı diğer kurumlarda olduğu gibi Eylül ayının ikinci haftasında açılır ve sonraki yılın Haziran ayının ikinci haftasonunda eğitim sona erer.

Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve geliştirmek, çalışan anne-babanın taleplerini karşılamak için bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sayıda her yaş grubundan başvurunun olması hâlinde; okul müdürlüğünce Okul Öncesi Eğitim Programı doğrultusunda, çocuklar için önem ve öncelik arz eden konuları kapsayan ve valiliklerce onaylanacak program çerçevesinde iki ayı geçmemek üzere yaz aylarında da eğitim yapılabilir. Yaz aylarında yapılan eğitimde, okul öncesi eğitimden yararlanamayan 60-72 aylık çocuklara öncelik tanınır.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği

3.9.2. Haftalık ve Günlük Zaman Çizelgeleri

Okul öncesi eğitim kurumları içinde yer alan ana okulu ve ana sınıfı okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliği ve okul öncesi öğretim programında belirtildiği üzere tam gün eğitim, uygulama sınıfı, ikili eğitim zaman çizelgesine göre etkinliklerini düzenlerler (Okul Öncesi Eğitim Programı). Ana sınıflarında ikili eğitim yapılması esastır. Ancak, normal öğretim yapılan ve ikinci grup oluşturacak sayıda çocuk bulunmayan okullarda okulun öğretim şekline uygun olarak da eğitim yapılabilir.

Bu kurumlarda binanın fizikî durumu, kapasitesi, personel sayısı, çevre şartları, velilerin istekleri ve çocuk sayısı göz önünde bulundurularak; Anaokulları ve uygulama sınıflarında tam gün eğitim ile ikili eğitimden biri veya her iki eğitim şekline bir günlük eğitim süreci içinde yer verilebilir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI EĞİTİM ETKİNLİKLERİ
(Tam gün, yarım gün, ikili eğitim)

ETKİNLİKLER

- Serbest Zaman
- Türkçe
- Oyun ve Hareket
- Müzik

- Fen ve Matematik
- Okuma-Yazmaya Hazırlık Çalışmaları
- Drama
- Alan Gezileri
- Sanat

AÇIKLAMA:

Bir günlük eğitim içinde (tam gün eğitim); sabah ve ikindi kahvaltı sürelerinin 30 dakika, öğle yemeği süresinin 60-90 dakika, uyku / dinlenme süresinin ise 60-120 dakika arasında yapılmasına özen gösterilmelidir.

Öğretmen, bu çizelgede yer alan eğitim etkinliklerinden, o gün içinde yapacaklarını belirlemeli, etkinlikleri zaman bloklarına ayırmalı ve günlük planında bu etkinliklere yer vermelidir. Bir gün içinde, yukarıda sıralanan etkinliklerin hepsine yer verilmesi gerekli değildir. Örneğin, alan gezisi yapıldığında bu etkinliklerden bazılarının yer verilmeyebilir. Ayrıca bir yada birkaç çalışma, bir etkinlik içinde bütünleştirilebilir.

Çocukların, olayların zaman içinde yer alışlarını daha iyi kavrayabilmeleri için okula geliş, kahvaltı, toplanma, temizlik, öğle yemeği, uyku/dinlenme gibi günlük işlerin zamanında yapılmasına özen gösterilmesi önerilmektedir. Ancak ikili ya da yarım gün eğitim yapılan kurumlarda öğle yemeği ile uyku / dinlenme etkinlikleri yer almamaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklar için düzenlenen eğitim etkinliklerinin aralıksız olması esastır. Bir çalışma saati süresi 50 dakikadır. Tam gün eğitim yapılan bağımsız anaokulu ve uygulama sınıflarında öğle yemeği için 60 dakika ara verilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenlerin çalışma saatleri, Okul Öncesi Eğitim Programına uygun olarak; tam gün eğitimde bir günde en çok 9, haftada 42 çalışma saati süresini, ikili ve yarım gün eğitimde ise bir günde 6, haftada 30 çalışma saati süresini geçmeyecek şekilde okul yönetimince düzenlenir (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 8).

3.10. Eğitim Programı, Etkinlik Türü, Ders Saati Sayısı

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi eğitim programı uygulanır. Diğer kurumlar bünyesinde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarında ve 657 sayılı Devlet Memurlar Kanunu gereğince açılan kurumlarda Okul Öncesi Eğitim Programı uygulanır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesindeki okul öncesi eğitim kurumları 36-72 aylık çocuklar için Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programını uygular, 0-36 aylık çocuklar için ise Okul öncesi eğitim programları çocukların gelişim özelliklerine göre hazırlanır ve etkinlikler bu ilkeye göre yerine getirilir.

36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı; 1994 yılından bu yana uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programı 2002 yılında güncellenmiş 2002 programı 2006 yılına kadar uygulandıktan sonra 2006 yılında yeniden güncellenmiştir. 36-72 aylık çocuklara yönelik olan program "gelişimsel" bir programdır. Program anlayışı olarak bütüncül, programlama yaklaşımı olarak da sarmal bir programdır. Programda gelişim alanları dikkate alınarak amaçlar ve kazanımlara yer verilmiştir.

Program, çocuk merkezilik, amaç ve kazanıma dayalı olma, gelişim özelliklerinin yaş grubuna göre düzenlenmesi, esneklik, Öğretmene özgürlük, aile katılımına açıklık, çok yönlü değerlendirme, geliştirilmeye açıklık ve yaratıcılık ilkelerine göre düzenlenmiştir. Programda tam gün, yarım gün ve ikili eğitim yapan okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanacak etkinliklerin listesi ile etkinlik listesinin altında bu etkinliklerle ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Bu etkinliklerin hepsine aynı gün içinde verilme zorunluluğu bulunmamaktadır. Birkaç etkinlik birleştirilerek bir etkinlik şeklinde de planlanabilir.

Programın konuları aşağıdaki biçimde özetlenebilir

Serbest Zaman: Serbest zaman etkinlikleri programın ilk etkinlikleridir. Diğer etkinliklere ve güne hazırlık amaçlıdır.

Türkçe: Türkçe etkinlikleri içinde tekerlemeler, parmak oyunları, şiir, bilmece, sohbet, resimli kitap okuma, öykü anlatma, taklit oyunları, pandomim, dramatizasyon, öykü tamamlama etkinlikleri vb. yer almaktadır.

Oyun ve Hareket: Öğretmen ya da çocuklar tarafından yapılandırılmış, kuralları olan ve grupça oynanan etkinliklerdir.

Müzik: Müzik etkinlikleri günlük planda yer alan diğer etkinlikler sırasında da kullanılabilen etkinliklerdir. Ses dinleme ve ayırt etme çalışmaları, şarkı söyleme, ritim çalışmaları, müzik eşliğinde dans hareket vb etkinlikleri içerir.

Fen ve Matematik: Çocukları gözlem yapmaya, araştırma, inceleme ve keşfetmeye yönelten etkinliklerdir.

Okuma-Yazmaya Hazırlık Çalışmaları: Okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları çocukların ilköğretime geçişini kolaylaştırmak, hazır bulunuşluk düzeylerini artırmak amacıyla yapılan etkinlikleri içermekte, asla okuma ya da yazma öğretmek amacını taşımamaktadır.

Drama: Bu çalışmalar çeşitli kaynaşma-ısınma çalışmaları, pandomim, rol oynama, doğaçlama, öykü oluşturma, dramatizasyon gibi etkinliklerden oluşur.

Alan Gezileri: Çocukların ilgisini çekecek, yöresel, kültürel, meslekî ve güncel önem taşıyan her mekân çocuk için doğal öğrenme alanıdır. Bu alanlar tarihi mekanlar, müzeler, atölyeler, iş yerleri vb. olabilir.

Sanat: Sanat çalışmaları gün içinde çeşitli formlarda çocuklar için etkili bir öğrenme fırsatı olarak da kullanılabilir.

Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (IPA) kapsamında “0-36 Ay Kreş Prgramı”, “36-72 Ay Okulöncesi Eğitimi Programı” ve “Modüler Program” güncellemeleri 2012 yılı içerisinde devam etmektedir.

3.11. Öğretim Yöntemleri ve Materyaller

Türkiye’de okul öncesi eğitimi ile ilgili politikalar, programlar, okul öncesi eğitim kurumlarının kuruluş ve görevleri devlet tarafından belirlenir. Bu kurumların işleyişi ile özel Yasal metinler mevcuttur (1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu). Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği gibi. Okul öncesi eğitimde bakanlık tarafından hazırlanan okul öncesi eğitim programı uygulanmaktadır. Özel okul öncesi eğitim kurumların da uygulanacak öğretim program ise, resmî kurumlarda uygulanan program usûl ve esasları çerçevesinde belirlenir. Bu kurumlarda Bakanlıkça uygun bulunması durumunda farklı öğretim programları da uygulanabilir (Millî Eğitim Temel Kanunu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu).

Kitapların seçimi, etkinliklerin düzenlenmesi Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca, Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği ve Okul Öncesi Eğitimi Programı ile belirlenmiştir. Eğitim programının uygulanması sırasında öğretmenler, çocuğun tanınması, eğitim etkinliklerinin plânlanması, eğitim ortamlarının düzenlenmesi, eğitim materyallerinin sağlanması, eğitim etkinliklerinin uygulanması, eğitimin değerlendirilmesi, ailenin çocuğun eğitimine katılımının sağlanması ilkelerine dikkat eder. Okul öncesi eğitimde öğretmenler programı, Okul Öncesi Eğitimi Programı Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda belirtildiği şekliyle 36-48 aylık çocuklar, 48-60 aylık çocuklar ve 60-72 aylık çocuklara göre hazırlanan Yıllık planlar çerçevesinde günlük planlar hazırlayarak uygularlar (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 20). İlgili yönetmelik 31.07.2009 tarihinde değişmiştir.

Öğretmenler eğitim ortamlarını çocukların gelişim özelliklerine uygun , güvenli ,çok amaçlı, problem çözme becerilerini geliştiren yaratıcılığı destekleyen etkinlik köşeleri, evcilik köşesi, blok köşesi, müzik köşesi, fen ve

matematik köşesi, kitap köşesi, manipülatif oyuncaklar köşesi, sanat etkinliklerinin yapıldığı alan oyun alanları ve bahçe düzenlemesi ile zenginleştirilir. Etkinlikler için gereken eğitim materyallerini hazırlar. Araç-gereç ve eğitim materyallerinin korunmasını, bakım ve onarımını sağlar. (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 20).

3.12. Çocukların Değerlendirilmesi

Değerlendirme okul öncesi eğitim sürecinin en temel öğelerinden biridir. Öğretmen, çocuğu değerlendirirken onun kazanılması beklenen davranışlarındaki gelişmesini, eğitim süreci içinde inceler. Bu değerlendirmeyi sadece tek bir etkinliğe yönelik olarak değil, gün içinde değişik etkinlikler sırasında gözlem şeklinde yapar ve daha sonra bu gözlem sonuçlarını gözlem kayıt formlarına geçirir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında, Okul Öncesi Eğitim Programına göre çocukların gelişim ve eğitim durumlarıyla ilgili olarak her çocuk için kazanım değerlendirme dosyası tutulur. E-okul sisteminde her çocuk için öğrenci dosyası tutulur. Kazanım değerlendirme dosyası bilgileri doğrultusunda hazırlanan Gelişim Raporu, her dönem sonunda e-okul sistemine işlenerek bir örneği veliye verilir. Okul öncesi eğitimi tamamlayan veya okul öncesi eğitim kurumlarına en az bir eğitim yılı devam eden çocuklara, e-okul sisteminde düzenlenen Katılım Belgesi verilir. Çocukları başarılı veya başarısız gösteren; karne, diploma ve benzeri adlar altında hiçbir belge verilemez. Öğrenci dosyası ile gelişim raporuna, pedagojik değeri olmayan ve gizliliği gerektiren bilgiler işlenmez. Öğretmenler ile okul yönetimi bu bilgilerin sisteme zamanında işlenmesinden sorumludur. (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 55, 56).

3.13. Destek Hizmetleri

Okul öncesi eğitimde çocukta istenen davranışların geliştirilmesi için okul aile işbirliğinin sağlanması önemlidir. Bu nedenle eğitim yılı başında kurum yöneticileri ve öğretmenler bir araya gelerek, aileleri programa ne şekilde katabileceklerini kararlaştırırlar. Öğretmen, her çocuğun evine bir yarıyıl en az bir kez ev ziyareti yapmaya özen gösterir. Ev ziyaretlerinde; evdeki rutin işlerin öğrenme yaşantısı olarak nasıl kullanılabileceği ailelere gösterilebilir. Çocuk ve ailenin birlikte oynayabileceği oyun ya da etkinlikler plânlanabilir. Çocuk ve ailesi ev ortamında gözlemlenebilir. Ailelerle, okulda ve evde neler yapılabileceği konuşulur, ailelerin plânlama ve uygulamalara etkin katılımı sağlanır (Okul Öncesi Eğitim Programı).

Çocukların psikolojik açıdan sağlıklı gelişimleri ve ortaya çıkabilecek sorunlarının çözülmesi amacıyla okul öncesi eğitim kurumlarında bir psikologun ve rehber öğretmenin bulunması esastır. Okul psikologunun bulunmaması durumunda, çocukların psikolojik sağlık hizmetleri konusunda il/ilçe olanaklarından yararlanılır.

Rehber öğretmen (psikolojik danışman), çocukların fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini desteklemeye yönelik ailelere ve sınıf öğretmenlerine rehberlik eder. Çocukları ilgi, yetenek ve becerilerini geliştirmek amacıyla rehberlik programı hazırlar ve uygulanmasına destek olur.

Norm kadro yönetmeliğinin 13. Madde g bendine göre bağımsız anaokullarına bir rehber öğretmen kadrosu verilmiştir (Norm Kadro Yönetmeliği, 2011).

Psikolog; çocukların psikolojik açıdan sağlıklı gelişimleri için gerekli önlemleri alır. Gereken testlerin yapılmasını ve kayıtlarının tutulmasını sağlar. Varsa özel eğitim gerektiren çocukların entegre eğitimlerine katılarak yapılan eğitime destek verir (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 28). Okul öncesi eğitim kurumlarında, kaza ve acil durumlarda kullanılmak üzere ilk yardım ve sağlık setleri

bulundurulur (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 53). Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuk sağlığı konusunda uzman bir tabibin bulunması esastır. Okul tabibinin bulunmaması durumunda sağlık hizmetleri konusunda yakındaki sağlık kurumlarından yararlanılır.

Doktor, çocukların periyodik sağlık kontrollerini yapar ve kayıtlarının tutulmasını sağlar. Kurum personelinin periyodik sağlık kontrollerini yapar. Salgın ve bulaşıcı hastalıklarla karşılaşmamak için gerekli önlemleri alır. Yönetici ve öğretmenlerle iş birliği yaparak aile eğitimine katılır ve sağlık konusunda velileri aydınlatır. İlk yardımın temel kurallarının benimsenmesini ve doğru uygulanmasını sağlar (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 27).

3.14. Özel Sektörün Eğitim Hizmeti Sunması

Okul öncesi özel eğitim kurumları, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 652 sayılı MEB Teşkilat KHK ile Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği hükümlerine göre çalışmalarını sürdürürler. Gerçek ve tüzel kişiler (dernekler ve vakıflar) Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimi altında okul öncesi eğitim kurumları açıp işletebilirler.

Özel okul öncesi eğitim kurumlarının açılması, kapatılması, çalışma saat ve süreleri, kayıt-kabul, öğrenci kontenjanları, devam-devamsızlık, okul ücretleri, sınıf mevcutları, personelin seçimi, atanması ve benzeri konulardaki işlemler, Özel Öğretim Kurumları mevzuatında belirtilen esaslara göre yapılır. Türkiye’de okul öncesi özel öğretim kurumu açmak için Milli Eğitim Bakanlığından "Kurum açma izni" alınır. (Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Madde 3).

Özel okulların finansmanı konusu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nun 12 ve 13. maddeleriyle düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, özel okullar öğrenim ücreti alabilirler. Kurumların temel finansman kaynağı, ailelerden alınan ücretlerdir. Özel okul öğrenim ücretlerinin büyük bir bölümü (2002 yılında %96.86) aileler tarafından karşılanmaktadır.

Okul öncesi özel eğitim kurumlarında ücretler aşağıdaki esaslara göre tespit edilir. Özel öğretim kurumları öğrenci ücretleri, her yıl Ocak ayının başından Mayıs ayının sonuna kadar, kurum tarafından tespit ve basın yoluyla ilân olunur. Bu ilânlarda; yıllık ücret tutarıyla birlikte, peşin veya sürekli ödemeler ve kurumca belirlenecek indirimler kıstaslarıyla birlikte belirtilir. Bu yönetmelikte belirtilenler dışında öğrenciden bağış ve yardım da dahil olmak üzere hiçbir ad altında ücret alınmaz. Okullarda öğrencileri yetiştirmek, geliştirmek ve imtihanlara hazırlamak maksadıyla kurs açılması ve günlük programların bitiminden sonra gündüzlü öğrenciler için etüt saatleri düzenlenmesi halinde öğrencilerden ayrıca ücret alınır. Kurumlar ilân ettikleri ücretleri bir sonraki ilân tarihine kadar değiştiremezler (Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği).

3.15. Örgütsel Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar

Kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, hayırsever gerçek ve tüzel kişilerle iş birliği yapılarak, okul öncesi eğitimden yararlanamayan kırsal kesimdeki nüfusu az ve dağınık yerleşim birimleri ile ekonomik durumları yetersiz ailelerin bulunduğu bölgelerde yaşayan 48-72 aylık çocukların eğitimlerinin desteklenmesi amacıyla gezici otobüs içinde Gezici Sınıflar açılarak Kenar bölge ve kırsal kesimdeki ekonomik durumu yetersiz aile çocuklarının okul öncesi eğitimden yararlandırılması amacıyla gezici otobüs içerisinde ücretsiz okul öncesi eğitim hizmeti veren gezici sınıflar açılabilir (Okul öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği Ek Madde 2, Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Kurumları Gezici Sınıflar Yönergesi).

Yaz Eğitimi: Talep olması halinde yaz dönemlerinde de eğitim yapılabilir. Yaz aylarında yapılan eğitimde, okul öncesi eğitimden yararlanamayanlara öncelik tanınır (Okul Öncesi Eğitim Yönetmeliği, Madde 8).

Çocuk Kulüpleri: Personel ve fizikî imkânları yeterli olan okul öncesi eğitim kurumlarında, velilerin istemeleri hâlinde çocukların eğitimlerinin desteklenmesi amacıyla eğitim saatleri dışındaki zamanlarda faaliyet göstermek üzere çocuk kulüpleri kurulabilir (Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği Ek madde 1, MEB Okul Öncesi Eğitim Kurumları Çocuk Kulüpleri Yönergesi).

3.16. İstatistikler

3.16.1. Okul Öncesi Eğitim İstatistikleri

Gösterge	2005-06	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Öğrenci sayısı	550.146	640.849	701.762	804.765	980,654	1.115.818
Erkek	286.347	334.252	366.209	421.033	511,127	580 296
Kız	263.799	306.597	335.553	383.732	469,527	535 522
Okullaşma oranı (36-72 ay) (%) ¹	13,41	16,03	17,71	20,61	26,92	29,85
Erkek	13,12	16,39	18,10	21,11	27,34	30,25
Kız	13,69	15,66	17,29	20,08	26,48	29,43
Okullaşma oranı (48-72 ay) (%) ¹	18,83	22,36	25,23	29,06	38,55	43,10
Erkek	19,24	22,87	25,82	29,79	39,17	43,70
Kız	18,41	21,86	24,62	28,3	37,91	42,47
Okullaşma oranı (60-72 ay) (%) ¹	30,05	34,42	38,84	44,92	-61	-67,30
Erkek	30,82	35,36	39,94	46,31	46,31	47,81
Kız	29,26	33,50	37,71	43,47	43,47	44,56
Öğretmen sayısı	20.910	24.775	25.901	29.342	42,716	48 330
Erkek	1.167	1.181	1.218	1.644	2,069	3 414
Kadın	19.743	23.594	24.683	27.698	40,647	44 916
Öğretmen başına öğrenci sayısı	26,31	25,87	28,43	27,43	27,5	26,5
Usta öğretici sayısı	12.116	13,465	16.068	18.291	--	---
Okul sayısı	18.539	20.675	22.506	23.653	-26,681	27 606
Şube sayısı	31.511	36.654	40.857	45.030	53 235	57 707
Derslik sayısı	29.193	33.213	36.236	39.481	45,703	-46.336
Özel öğretim öğrenci oranı (%)	5,22	5,68	5,96	5,14	5,4	6,1

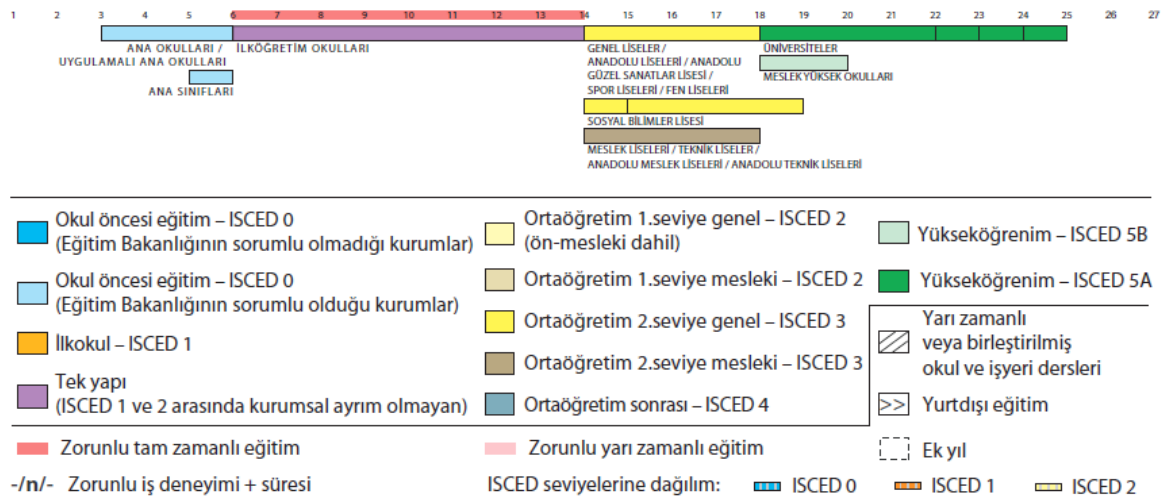
Not: (1) Okullaşma oranları, MEB'den elde edilen öğrenci sayılarının TÜİK'ten elde edilen çağ nüfusuna bölünmesi yoluyla elde edilmiştir (TÜİK, Tek yaşlara göre nüfus projeksiyonları, Kasım 2006).

3.16.2. Okul Türlerine Göre Okul Öncesi Eğitimde Sayılar (2010-2011)

Okul Türleri	Okul sayısı	Öğrenci sayıları			Öğretmen sayısı	Derslik sayısı
		Toplam	Erkek	Kız		
Okul öncesi eğitim	27 606	1.115.818	580 296	535 522	48 330	-46336
Kamu eğitim kurumları	24.383	1.015.391	527.145	488.246	38.208	37.192
Bağımsız anaokulu	1.452	184.545	96.651	87.894	7.901	6.854
Anasınıfı	22813	819336	424575	394761	-29758	-29843
Yaz anaokulları ve anasınıfları	-	3.975	2.050	1.925	-	-
Mobil anaokulu	-	759	397	362	-	-
Kamu kurumlarına bağlı kur.	118	6.776	3.472	3.304	549	495
SHÇEK	1.585	39.948	21.170	18.778	7.608	4.663
Bağımsız anaokulu	1054	39769	21069	18700	1473-	3.100
Türk	1.049	39.573	20.698	18.605	1.451	3.095
Azınlık	5	196	101	95	22-	5
Anasınıfları	22.813	824.070	437.934	406.846	30.799	31.224
Türk	571	20.348	10.739	9.609	1.010	1.328
Azınlık	12	303	142	161	25	30
Yabancı	1	59	31	28	6	23

4. İlköğretim

Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi, 2011/12

4.1. Tarihsel Görünüm

Milli Eğitim Bakanlığı, Osmanlı İmparatorluğu döneminde 17 Mart 1857 tarihinde Maarif-i Umumiye Nezareti adıyla kurulmuştur ve Meclis-i Vükela'y'a (Bakanlar Kurulu'na) dahil bir nazır (bakan) tarafından yönetilmiştir. Bu, bakanlık düzeyinde ilk eğitim örgütüdür. İlk Maarif Nazırı Abdurrahman Sami Paşa (1857-1861) ve ilk müsteşar da Hayrullah Efendi'dir (Türkiye'de İlköğretim; Dünyü, Bugünü, Yarını, s. 7).

Osmanlılar dönemindeki ilköğretim okulları; çocuklara Kur'an okuma, dini bilgiler ve bazen de yazı ve aritmetik öğretilen Sıbyan mektepleridir. Bu okullarda 4-5 yaşlarından itibaren erkek ve kız öğrenciler karma biçimde 9-10 yaşlarına kadar öğrenim görmektedir. İlköğretimle ilgili bazı önemli yeniliklerin ve yasal düzenlemelerin ortaya çıkması 1824 yılında başlamıştır. İlköğretim ilk olarak padişah II. Mahmut'un bir fermanıyla okuma çağında bulunan çocuklar için zorunlu hale getirilmiştir. Bu uygulamaya uymayanlara cezai müeyyideleri de getirmiştir.

Bu uygulamanın ardından ilköğretimde bir çok yeniliğe imza atılan Tanzimat Dönemi uygulamaları gelmektedir (1839-1878). Bunlardan ilki 1847 talimatıdır. Talimat, Sıbyan Mekteplerinin süresini 4 yıl olarak belirlemiş; ondan sonra çocukların 2 yıl süreli olan ve yeni açılmakta olana Rüstiye (ortaokul) mekteplerine girmesini de zorunlu tutmuştur. Böylece; Türk Eğitim Sistemine ilk kez 6 yıllık bir zorunlu ilköğretim şartı getirilmiştir. Bu Talimatla; Kur'an derslerinin yanı sıra eğitim programına; Ahlak, Türkçe Lügat, yazı dersleri girmiş; araç gereç kullanımı başlamıştır. Talimatname ayrıca, öğretmenleri denetlemek ve rehberlik etmek üzere müfettişlerin görevlendirileceğini hükme bağlamıştır (Türkiye'de İlköğretim; Dünü, Bugünü, Yarını; s. 5-7)

Türk eğitim sistemini bir bütün olarak düzenleyen bugünkü Millî Eğitim Temel Kanunu'na benzer ilk düzenleme, 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü) ile yapılmıştır. Bu Tüzükle, ilköğretim zorunlu kılınmış ve süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. Bu nizamname ile kızların 6-10, erkeklerin 7-11 yaşları arasında mektebe devam etmeleri zorunlu kılınmıştır (Türkiye'de İlköğretim; Dünü, Bugünü, Yarını, s. 8). 1869'dan itibaren geleneksel Sıbyan Mekteplerinin yanında iptidai mektep, usul-i cedide mektebi adıyla yeni okulların kurulmaya ve yeni öğretim yöntemlerinin yerleşmeye başladığı görülmüştür. Bu tarihten itibaren Sıbyan Mekteplerine Tarih, Coğrafya, Hesap gibi derslerin girmesinden sonra öğrenci sırası, kara tahta, tebeşir, harita, yerküresi, öğretmen kürsüsü gibi araç gereçlerin kullanımı da başlamıştır.

Tanzimat dönemi sonlarında çıkarılan 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin (Anayasa) 114. maddesinde, ilköğretimin zorunlu olduğu hükmü tekrarlanmıştır. Bu dönemde, okulların örgütsel yapısı bakımından önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Iptidai ve Rüşdi adlarıyla mevcut olan okullar birleştirilerek Mekatib-i Iptidaiye-i Umumiye adını almışlardır. Meşrutiyet döneminde eğitim ve öğretim yöntemlerine ilişkin de önemli yenilik arayışları görülür. Daha önce öğretimde öğretmen, kitap, hafıza çok önemliken; eşyaya yönelen, gözleme ve öğrencinin kendisinin araştırıp bulmasına dayanan bir yöntemle geçilmiştir. Meşrutiyet Döneminin ilköğretimin tarihi bakımından çok önemli bir kazanımı da bu dönemin sonlarına doğru geleneksel Sıbyan mekteplerinin kapanmasıdır. Yine bu dönemde ilk kez erkek okullarında kadın öğretmenlerin görev yapmalarına izin verilmiştir (Türkiye'de İlköğretim; Dünü, Bugünü, Yarını; s. 20). Cumhuriyet yıllarında da bir çok maddesi yürürlükte kalmış olan Tedrisat-ı Iptidaiye Kanun-ı Muvakkatı'nda (İlköğretim Geçici Kanunu-1913), ilköğretimin zorunlu ve parasız olması (ilk kez bu yasada) öngörülmüş, zorunlu ilköğretim 6 yıla (2'şer yıl süreli 3 devreden oluşturularak) çıkarılmıştır.

1920 yılında Maarif Vekaleti;

- Program Heyeti,
- İlk Tedrisat Dairesi,
- Orta Tedrisat Müdürlüğü,
- Türk Asarı Atikası Müdürlüğü,
- Sicil İstatistik Müdürlüğü, olmak üzere beş birimden oluşmuştur.

Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde (1919-1922) Ankara'da TBMM Hükümeti kuruldu. Osmanlı Hükümetinin Eğitim Bakanlığı olan Maarif Nezareti'ne karşılık olarak da TBMM Hükümeti içinde Maarif Vekaleti oluşturuldu. TBMM Maarif Vekaleti 15 Temmuz 1921'de bir Maarif Kongresi toplamıştır. Türkiye eğitim sisteminin temelini oluşturan ilköğretimle ilgili temel anlayış 15 Temmuz 1921 yılında Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'nde şekillenmiştir. Kongrede Mustafa Kemal Atatürk kurulacak Türkiye Cumhuriyeti Devletinin "milli maarifini" kurması gereği üzerinde durmuş ve öğretmenleri "gelecekteki kurtuluşumuzun saygıdeğer öncüleri" olarak nitelendirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun (29 Ekim 1923) hemen ardından, milli kültürü güçlendirmek ve milli birliği sağlamak amacıyla, eğitimde birliği öngören 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Eğitim Birliği Yasası) 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilmiştir. Bu Kanun ile Türkiye'deki tüm eğitim kurumları Maarif Vekaletine (Milli Eğitim Bakanlığına) bağlanmıştır. 1928 yılında Latin harfleri ile oluşturulan Türkçe Alfabe kabul edilmiş, aynı zamanda Atatürk'ün başöğretmen olarak görev aldığı "Millet Mektepleri" açılmış ve okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Bu bağlamda, Cumhuriyet yönetiminin temel hedefi yeni harflerle halkın okur-yazarlık düzeyini yükseltmek ve yurttaşlık bilincini geliştirmek olmuştur. Bu seferberlik çerçevesinde, nüfusun $\frac{3}{4}$ 'ünü oluşturan köy toplumu üzerinde yoğunlaşmış, köy okulları için eğitmen ve öğretmen yetiştirme ve görevlendirme konusu her zaman ön planda yer almıştır.

Köye öğretmen yetiştirme uygulamaları içinde en ilgi çekici olanı 1940 yılında “Köy Enstitüleri”nin açılmasıdır. Köy enstitüleri ile köy okullarına öğretmen yetiştirme ve köy toplumunu aydınlatma amaçlanmıştır. Cumhuriyetin başlangıç yıllarında, cumhuriyetin gerektirdiği doğrultuda insan yetiştirme hedefi ön plana çıkmış, eğitimin bilime ve laik anlayışa dayanması temel alınmıştır. Bu bağlamda, ilköğretimin 5 yıl olması, karma eğitim yapılması ve 1924 Anayasası’nın 87. maddesinde belirtildiği gibi zorunlu ve devlet okullarında parasız olması kabul edilmiştir. Zorunlu eğitim süresi 5 yıl olarak öngörülmesine karşın, 1939 yılına kadar köylerdeki eğitim 3 yıl olarak sürdürülmüştür. 1939 yılında toplanan I. Milli Eğitim Şurası’nda tüm köy okulları 5 yıla çıkarılmıştır.

1960’lı yılların başında, planlı kalkınma politikalarıyla yeni bir döneme giren Türkiye, 1961 yılında kabul ettiği Anayasa ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarında parasız olması hükmüne yer vermiş ve zorunlu eğitim süresini 5 yıl olarak belirlemiştir.

1973’de çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk eğitim sistemini bir bütünlük içinde düzenlemekte ve ilköğretimi de kapsamaktadır. Yasaya göre, ilköğretimin süresi 7-14 yaşları arasındaki çocuklar için 8 yıl olarak düzenlenmiştir. Türkiye’de 8 yıllık temel eğitim ilk kez bu yasada yer almıştır. Ancak, bu hükmün uygulanması Yasa’nın geçici 2. maddesiyle ortaokulların yurt sathına yaygınlaşması koşuluna bağlanmıştır.

222 ve 1739 sayılı yasaların 1983 yılında 2917 sayılı ve 2842 sayılı yasa ile değiştirilmesi sonucunda zorunlu eğitim çağının başlangıcı 6 yaşına çekilmiştir. 1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı Yasa ile zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılmış ve uygulama başlatılmıştır. Bu Yasa ile aynı zamanda, iki kademeli olan ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) 8 yıllık bütünlük içinde ele alınmıştır.

İlköğretimin tarihsel gelişimi bağlamında, ilköğretimin süresiyle de bağlantılı olarak, ilköğretim programlarında da değişiklikler olmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk programı 1924 İlkokul Programıdır. O günden bu yana, kapsamlı olarak 8 program değişikliği gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birisi (1939) Köy İlkokulu Programıdır. Öte yandan 1968 İlkokul Programı, en uzun süre uygulanmış olan programdır. 1997 yılında ilköğretimin zorunlu 8 yıla çıkarılması ile ilköğretim programlarında ve ders kitaplarında değişiklikler yapılmıştır. Programlarla ilgili bir başka değişiklik 2005 yılında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu değişiklik, ilköğretimi 8 yıllık bütünlük içinde ele almış ve eğitim bilimleri, konu alanı ve eğitim teknolojilerindeki gelişmeleri dayanak olarak almıştır.

4.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Milli Eğitim Bakanlığı, bilim ve teknolojiye hakim, teknolojiyi bilinçli kullanan ve yeni teknolojiler üretebilen, teknolojik gelişmeleri toplumsal ve ekonomik faydaya dönüştürme yeteneği kazanmış, dünya üzerinde saygın bir konumda ve Avrupa Birliği ülkeleriyle bütünleşmiş bir refah toplumu yaratmak amacıyla olarak bir çok reform çalışmasının hayata geçirilmesini sağlamıştır. Bu amaçlara ulaşmak için 2000’li yılların eşliğinde, ilköğretim sistemine yön veren bir dizi girişim gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda zorunlu eğitim süresinin 8 yıla uzatılmasına ilişkin hedeftir. 13- 17 Mayıs 1996 tarihleri arasında toplanan 15. Milli Eğitim Şurası da sekiz yıllık zorunlu eğitimin hayata geçirilmesi yönündeki kararıyla bu sürece destek vermiştir. Bu oluşumların ardından Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Eğitim Sistemiyle ilgili uzun vadeli "Eğitim Ana Planı: 1996-2011"i ve bu ana plan içinde, daha kısa vadeli hedef ve stratejileri içeren "Eğitimde Çağ Yakalama 2000 Projesi"ni hazırlamıştır. Bu süreçte TBMM, zorunlu eğitim süresini 8 yıla yükselten ve bunun için gerekli finansal kaynakla ilgili düzenlemeyi yapan 4306 Sayılı Yasayı kabul etmiş ve yasa yürürlüğe girmiştir (18 Ağustos 1997). Bu Yasa’nın hayata geçirilebilmesi için, önceki hazırlıkların birleştirilmesiyle uzun vadeli bir "Temel Eğitim Programı" uygulamaya konulmuştur.

Temel Eğitim Programı (TEP): Bu programla; Türkiye’de ilköğretimin yaygınlaştırılması, kalitesinin artırılması ve okulların toplumun öğrenme merkezi haline getirilmesi için aşağıdaki gelişmelerin sağlanması amaçlanmıştır.

- Sekiz yıllık ilköğretimdeki okullaşma oranını %86’dan %100’e çıkarmak,
- Okul öncesi eğitimde okullaşma oranını %7’den %16’ya çıkarmak,
- Okullarda ek kapasite yaratmak (3,5 milyon öğrenci için ek kapasite)
- Sınıf mevcutlarını 30’a indirmek,
- İkili öğretimi zaman içinde kaldırmak,
- Her öğrenciye en az bir yabancı dil öğretmek,

- Eğitimde bilgisayar teknolojilerinin kullanımını yaygınlaştırmak (Tüm ilköğretim okullarına bilgisayar laboratuvarı kurulması)
- Kırsal kesimdeki tüm okulların iyileştirilmesi (20.613 okul).

Öte yandan 18. Milli Eğitim Şurasında 18. Milli Eğitim Şurası'nda, zorunlu eğitim süresinin lise dahil 13 yıla çıkarılması, ilköğretim okullarında zorunlu eğitimin eskisi gibi 5+3 şeklinde kademeli olması, ortaöğretimde sınıf geçme yerine ders geçme sistemi getirilerek okulu erken bitirme olanağı verilmesi, haftalık ders saatlerinin azaltılarak teneffüslerin süresinin uzatılması konuları komisyon kararı olarak benimsendi. 2023 vizyonunun belirlendiği 18. Şura kararlarının şu başlıklar hedefler ve yapılması gereken çalışmalar olarak belirlendi:

Öğretmen Yetiştirilmesi: Öğretmen yetiştirilmesi üniversite bazında el alınmalı, öğretmenlik veya eğitim üniversitesi kurulmalıdır; Öğretmen alımında uygulanan sınavlarda, adaylara öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür alanları yanında mezun oldukları özel alanlara ilişkin sorular da sorulmalıdır; Öğretmenlerin gelir düzeyi ve statülerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalara hız verilmeli; öğretmen istihdamında kadrolu, sözleşmeli, ücretli, vekil öğretmenlik gibi farklı uygulamalar kaldırılarak tüm öğretmenlerinkadrolu olarak istihdamı sağlanmalı; mevcut sözleşmeli öğretmenler kadroya geçirilmeli; başarılı öğretmenler ödüllendirilmeli ayrıca zorunlu hizmet bölgelerinde çalışanlara "zorunlu bölge hizmet tazminatı" ödenmelidir; Öğretmenliğin bir ihtisas mesleği olduğu gerçeğinden hareketle, uzaktan veya açıköğretim yoluyla okul öncesi öğretmenliği, İngilizce öğretmenliği vb. alanlarda öğretmen yetiştirilmesine izin verilmemelidir; Ortaöğretim alan öğretmeni ihtiyacı, öncelikle eğitim fakültesi ortaöğretim alan öğretmenliği programları mezunlarından karşılanmalı ve bu programların 5 yıllık eğitim süresi 4 yıla indirilmelidir; Öğretmenlik mesleğinin yıpratıcı bir meslek olması nedeni ile bazı meslek gruplarında olduğu gibi yasalarca belirlenecek ölçülerde özel eğitim öğretmenleri başta olmak üzere tüm öğretmenlere meslek güclüğü zammı verilmeli, bazı özendirici önlemler alınarak öğretmenlerin istemeleri halinde erken emeklilikleri sağlanmalıdır; Eğitimde niteliğin artırılması amacıyla özel okullar teşvik edilerek sayıları artırılmalı, teşvik kapsamında çocuklarını özel okullara gönderen ailelere resmî okullardaki bir öğrenci maliyetinin yarısı kadar destek verilmeli ve bu yolla devletin eğitim harcamaları azaltılmalıdır; Aday öğretmenler, tek başlarına derse girmemeli ve bir okula tek olarak atanmamalıdır; Öğretmen ve yöneticilerin ekonomik durumlarının iyileştirilmesi amacıyla her yıl kasım ayında bir maaş tutarında ikramiye verilmeli, ek ders ücretleri 12 liraya çıkarılmalı, görev aldığı projeler için ek ders ücreti tahakkuk ettirilmeli, yöneticilere ek ders ücreti yerine makam tazminatı ödenmeli ve ek ders ücretinin maaşlara yansıtılmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Eğitim Ortamları: Öğrencilerin, çalışmalarından örnekler saklayacağı, sonraki sınıflara taşıyacağı bir e-portfolyo sistemi oluşturulmalı, okulda ve sınıfta çalışmalarını sergileyecekleri köşelere yer verilmeli; öğrenciler bu konuda özendirilmelidir; Okullar yapılırken daha verimli kullanılabilmesi için kullanıcıların fikirleri mutlaka alınmalı; akademik,sosyal ve kültürel alt yapısı olmayan binalar okul olarak açılmamalı, illerdeki her eğitim bölgesinde bölge okullarının ortak kullanımına elverişli en az birer adet spor salonu, yüzme havuzu, tiyatro, gösteri ve etkinlik salonu inşa edilmelidir; Okul binaları için geliştirilen tip projeler, bölgesel şartlara ve ihtiyaçlara uygun olarak tasarlanmalı; Türk mimari sanatının özelliklerini yansıtmalı. Estetik yönden çeşitli motiflerle süslenmiş mimari tasarımlarla öğrencilerde milli kimliğin oluşumuna katkı sağlanmalıdır; Sınıflarda klasik sıra düzeninden esnek ve modüler bir yerleşim düzenine geçilmelidir; Okulların, kendine özgü bir kimlik, hafıza, aidiyet duygusu ve güçlü okul kültürü geliştirebilmeleri için geniş katılımlı özel günler, haftalar gibi etkinlikler düzenlenerek ortak kültürel değerlerin güçlendirilmesi sağlanmalıdır; Güçlü okul kültürleri geliştirebilmek için okullara özgü logo, amblem, rozet, marş, kahraman, hikaye, gazete, tablo, slogan vb. semboller oluşturularak okulların ortak kültürel değerlerini güçlendirmeleri desteklenmelidir; Ulusal ve resmi bayram törenleri ile belirli gün ve haftalarda yapılacak toplantılar ve kutlamalar; toplumda bütünleşme, paylaşma, denetim ve kontrol mekanizmaları olup yönetimlerce bu faaliyetler şenlik ve festival şeklinde kutlanmalı, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteği sağlanmalıdır. Bu faaliyetler kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak, ancak öğrencilerin derslerinden uzun süre ayrı kalmayacakları şekilde düzenlenmelidir; Güçlü okul kültürleri, okula dış çevreden gelebilecek olumsuz etkilere karşı koruyucu bir kalkandır. 2023 yılına kadar ülkemizdeki demokratikleşme eğilimlerini de dikkate almak suretiyle okulların kendilerine özgü kimlik ve okul kültürleri oluşturabilecekleri ve 'okula dayalı yönetim' anlayışı doğrultusunda özerk yapılara kavuşturulmaları sağlanmalı, okul yönetimleri yetkilendirilmeli ve güçlendirilmelidir; Okulların kurumsal kültürlerine kaynaklık eden, kendilerine özgü bir tarihi olan okul adları, gerek olmadıkça geçmişle bağı koparacak şekilde değiştirilmemelidir; Okul müdürlerinin rotasyonu yeniden değerlendirilmeli, söz konusu uygulamaların başarılı okul yöneticilerinin motivasyonunu olumsuz şekilde etkileyen bir cezalandırma yolu olarak algılanmaması sağlanmalıdır.

Zorunlu Eğitim ve Ortaöğretime Geçiş: Zorunlu eğitim öğrencilerin yaş grupları ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak; 1 yıl okul öncesi eğitim, 4 yıl temel eğitim, 4 yıl yönlendirme ve ortaöğretime hazırlık eğitimi ve 4 yıl ortaöğretim olmak üzere öğrencilere farklı ortamlarda eğitim almaya fırsat verecek şekilde 13 yıl olarak düzenlenmelidir; İlköğretim ve ortaöğretimde orta vadede ikili öğretimden normal öğretime geçilmeli, öğle yemekleri okulda verilmeli, birleştirilmiş sınıf uygulamalarının sistematik bir değerlendirmesi yapılarak birleştirilmiş sınıf uygulaması mümkün olan en alt düzeye çekilmeli, okullarda sınıf mevcutları çağdaş ölçütlere göre (20-25) düzenlenmeli, 2023 Vizyonu'na uygun olarak özel öğretimde okullaşma oranının yüzde 25'e çıkarılması için gerekli tedbirler alınmalıdır; Ortaöğretime geçişte öğrencilerin ilgi ve yetenekleri dikkate alınarak rehberlik ve yöneltme esas alınmalı, SBS bir plan dahilinde sadece özelliği olan ortaöğretim kurumlarını kapsayacak şekilde düzenlenmeli, diğer ortaöğretim kurumları ile yüksek öğretime öğrenci yerleştirmede okul başarısı ve süreç değerlendirmeye yönelik yaklaşımlar esas alınmalıdır; Kız öğrencilerin ortaöğretime devamlarına ilişkin teşvikler artırılarak sürdürülmeli, bu konuda 1739 sayılı Yasanın 15. maddesi daha etkin hale getirilmelidir; Genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki dersler ve haftalık ders saati sayısı azaltılmalı, teneffüs süreleri artırılmalı, ayrıca mesleki ve teknik ortaöğretimde uygulama derslerine daha fazla ağırlık verilmelidir; Ortaöğretime erişimle ilgili daha sağlıklı politikalar geliştirebilmek için öğrencilerin devamsızlık ve terk nedenleri tespit edilerek öğrenciyi sistem içinde tutacak tedbirler alınmalı, okula devami, okulu bitirmeyi, okuldan ayrılmayı, mezunları izlemeyi ve değerlendirmeyi sağlayacak sistem kurulmalı, ortaöğretim kurumlarını erken bitirme imkânı sağlayan düzenlemelere yer verilmeli, ilköğretimden mezun olanların e-okul üzerinden takibi yapılmalıdır; Mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri için ÖSS akademik ve mesleki alanda yapılmalı, öğrenciler alanı ile ilgili yükseköğretim kurumlarına yerleştirilirken sonuçlar birlikte değerlendirilmeli, mezunların kendi alanlarındaki yükseköğretim programları yeniden belirlenerek yüksek öğretime geçişte ek puan verilmelidir; Milli güvenlik bilgisi dersi müfredatı diğer derslerin program mantığına paralel olarak yenilenmeli ve bu dersin kadrolu öğretmenlerce okutulması ile ilgili yasal düzenleme yapılmalıdır; Örgün, yaygın ve açık öğretim sisteminde genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında bütün sınıflarda yatay ve dikey geçişler yapılabilir Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği değiştirilmeli ve şura katılımcılarının en az yüzde 25'i eşit sayıdaki kız ve erkek öğrencilerden oluşmalı ve öğrencilerin katılımı demokratik süreçle sağlanmalıdır; Öğrencilerin kitap taşıma yükünün azaltılması amacıyla; e-kitap, faskül, kopartılabilir sayfa kitap, her kitaba MEB'in internet sayfasından ulaşılabilmesi vb. uygulamalar yapılmalıdır; Ülkemizde bütün derslerin eğitimi Türkçe olmalı, bazı derslerin yabancı dille eğitiminden vazgeçilmelidir.

Ders Saatleri Azalsın, Spor Artsın: Üst düzeyde sportif başarıya ulaşmak için yetenekli öğrenciler erken yaşta tespit edilerek bu öğrencilere ait bilgiler oluşturulacak merkezi bilgi sistemine işlenip takip edilmeli, il/ilçelerde bu sporcularla ilgili ortak eğitim planları hazırlanmalıdır; Şans oyunlarının hasılatından, okul spor ve sanat faaliyetleri için pay ayrılması konusunda mevzuatta düzenleme yapılmalıdır; Okul içi spor yarışmalarına katılan sporcu-öğrencilerin sigortalanması ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır; Normal eğitim yapan sosyal bilimler, fen ve Anadolu liseleri gibi ortaöğretim kurumlarında 45 dakika olan ders saatleri, spor, sanat ve beceri eğitimine daha fazla zaman ayrılması için 40 dakika olarak düzenlenmelidir; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir; Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dahil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır; Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır; Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır; Anayasa'nın 24. maddesinin "Din kültürü ve ahlak eğitimi-öğretimi devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak eğitimi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi-öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır" hükmü gereğince isteyen anne ve babaların çocuklarının ahlaki ve manevi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla seçmeli din eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır.

Psikoloji Eğitimi 5 Yıl Olmalı: Ortaöğretim ve yükseköğretime geçişte, öğrenim süreci boyunca sürekli ve sistematik bir biçimde derlenen nesnel bilgilere dayalı olarak kurulacak bir yöneltme, yönlendirme modeli hayata geçirilinceye kadar; SBS ile YGS ve LYS'de ezber bilgileri ölçen sorular yerine, yenilenen ortaöğretim programlarını da kapsayan; ortak düşünme becerileri ile derse özel sorun çözme becerilerini ölçen sorular düzenlenmelidir; Psikolojik danışma ve rehberlik alanında; üniversitelerin destek verdiği, kültürümüze özgü psikolojik ölçme araçları geliştirecek, "Ulusal Test Geliştirme" veya "Ulusal Ölçme ve Değerlendirme" olarak isimlendirilebilecek akademik ve bağımsız bir birim kurulmalıdır; Risk altında ve dezavantajlı konumda olan

çocukların tespiti yapılarak bu çocuklara yönelik eğitim çalışmaları artırılmalı; terör, göç, madde bağımlılığı, parçalanmış aileler, iletişim araçlarını kötüye kullananlar vb. risk faktörleri göz önünde bulundurularak önleyici rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmeli, bu konuda bölgenin ve yörenin özelliğine uygun olarak disiplinler arası ekip çalışmaları mülki amirlerin koordinesinde hayata geçirilmelidir; Psikolojik danışma ve rehberlik mesleği, ciddi bir uzmanlık eğitimi gerektirdiğinden ve mevcut eğitim süresi talep edilen uzmanlığı sağlamada yetersiz kaldığından, psikolojik danışma ve rehberlik alanında verilen eğitim süresi, son bir yılı uygulama ağırlıklı olmak üzere 5 yıla çıkarılmalıdır; Programın toplam kaynak ihtiyacı 11.3 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Bu kaynak ihtiyacının büyük bir bölümünün öz kaynaklarla (özellikle 4306 sayılı Yasa ile öngörülen eğitime katkı paylarından) finanse edilmesi planlanmış, programın bir bölümünün de dış kredilerle desteklenmesi kararlaştırılmıştır. Projenin I. ve II. Fazları tamamlanmıştır.

Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi: Çocuklara, demokrasi kültürünün (seçme, seçilme, oy kullanma vb.) aşılmasını ve katılımcılığın geliştirilmesini amaçlayan proje, 2004-2005 öğretim yılında tüm ilk ve ortaöğretim kurumlarında uygulamaya geçirilmiştir. Projenin ulusal düzeyde uygulanmasıyla, okul öğrenci meclisleri tarafından eğitim ve okullarla ilgili çeşitli kararlar alınmakta ve hayata geçirilmektedir. Bu proje 2011 itibariyle devam etmektedir. (MEB 2011 Bütçesine İlişkin Rapor; (İlköğretim genel Müdürlüğü).

İlköğretim Öğrencilerine Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi: Bu proje kapsamında, son dört yıldan bu yana ücretsiz dağıtılan tüm ilköğretim öğrencilerinin kitapları MEB tarafından sağlanmış, son iki yılda öğretmenlere de ücretsiz kitap verilmiştir. Proje kapsamında ücretsiz kitap dağıtma uygulaması sürdürülmektedir. Bunun yanında 2007-2008 öğretim yılında özel öğretim kurumlarına da ders kitabı ücretli olarak verilmeye başlanmıştır. 2007 yılından itibaren karne, diploma, teşekkür ve taktir belgeleri ile basılı evraklar ayrıca, yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın ders kitabı ihtiyaçları da bu proje kapsamında ücretsiz karşılanmaktadır. Bu uygulama 2011 yılında da devam etmiştir (MEB 2011 Bütçesine İlişkin Rapor).

Eğitime %100 Destek Projesi: Toplumun eğitime olan yatırım desteğini harekete geçirmek üzere, eğitim harcamalarının vergiden muaf tutulmasına ilişkin olarak çıkarılan 4482 Sayılı Yasa çerçevesinde yürütülmekte olan bir kampanyadır. Kampanya ile devlet, özel sektör ve sivil toplum örgütleri üçlüsünün el ele vermesini ve bir sinerji oluşturma hedeflemiştir (MEB 2008 Bütçesine İlişkin Rapor).

Haydi Kızlar Okula" Kampanyası: "Kız Çocuklarının Okullaştırılması Projesi" kampanyasıdır. Proje MEB-UNICEF işbirliği ile yürütülmektedir. Proje, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu destekleriyle sürdürülen bir kampanyadır. Bu proje ile, ilköğrenim çağındaki olan (6-14 yaş) kız çocuklarının %100 okullaşmalarının, eğitim sistemi dışında kalan, okulu terk eden ya da devamsızlık yapan öğrencilerin ilköğretime kazandırılması amaçlanmaktadır.

Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı: Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP) ile zorunlu eğitim çağı kapsamında olup çeşitli sebeplerle öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte zamanında yapamamış olan 1 Ocak 2011 tarihine kadar 10 yaşına girmiş 14 yaşını bitirmemiş çocukların eğitimlerini akranları ile birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak, ilköğretime devamlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu program alınabilecek çocukların aşağıdaki şartları taşıması gerekir; 1- Yetiştirici sınıf uygulamaları 1 Ocak 2011 tarihine kadar 10 yaşına girmiş 14 yaşını bitirmemiş çocukları kapsar; 2- Yetiştirici sınıf uygulamalarına; Eylül 2008 tarihi itibariyle 10-14 yaş grubundaki okula hiç kayıt yaptırmamış, hâlen ilköğretime kayıtlı olup devamsız duruma düşmüş çocuklar ve öğrenciler alınır; 3- Çeşitli nedenlerle ilköğretime geç dâhil edilmiş ve sınıf tekrarı nedeni dışında yaşitlarından en az üç sınıf geride olan öğrenciler alınır (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

Eğitimde Gönül Birliği Projesi: Projenin amacı, Yatılı İlköğretim Bölge Okullarındaki Öğrencilere sıcak bir aile ortamı sunmak ve topluma örnek bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamak, kamuoyunda bu okulların ihtiyaçları konusunda farkındalık ve duyarlılık yaratmaktır. Arçelik A.Ş. ile işbirliğinde 22.03.2004 tarihinden bu yana toplam 55 ilde yapılan çalışmayla, 8 yılı kapsam dahilinde, 299 Yatılı Bölge İlköğretim Okulunda 200.000 öğrenci ve 6.000 öğretmene ulaşılmak hedeflenmiştir. Proje halen 55 ilde (258) yatılı ilköğretim bölge okulunda uygulanmaktadır (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

Gönüllü Aile Birliği: "Arçelik ile Eğitimde Gönül Birliği Programı"nın temel amacı yatılı ilköğretim bölge okullarında eğitim kalitesinin artırılması için çalışmalar yapmak öğrencilerin temel yaşam becerilerinin geliştirilmesine ve toplumla kaynaşmış çağdaş bireyler olarak yetiştirilmelerine katkıda bulunmaktır. Gönüllü Aile Birliği faaliyetleri Arçelik ve Beko bayileri, Arçelik A.Ş. çalışanları ve yetkili satıcıları işbirliği ile yürütülmektedir. Bu kapsamda: 1. Gönüllü Aile Birliği Tanıtım Kitapçığı hazırlanmıştır; 2. Arçelik A.Ş. üretim tesislerinin bulunduğu illerde öğrencilerin fabrikaları ziyaret etmesi sağlanmıştır. Öğrenciler bu ziyaretler

sırasında değişik meslek gruplarından gönüllülerle tanışma fırsatı bulmuş ve ileride seçebilecekleri meslekler hakkında bilgi sahibi olması sağlanmıştır; 3. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında, okullar ziyaret edilerek öğrencilere hediyeler verilmiştir (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

Öğrenci Bireysel Gelişim Programı (Bizim Odalar): “Bizim Odalar”; yatılı ilköğretim bölge okulları öğrencilerinin ders dışındaki boş zamanlarını değerlendirecekleri, aynı zamanda eğlenirken bireysel gelişimlerini sağlayabilecekleri dolaylı eğitim mekânlarıdır. Bu projenin temelinde ailelerinden uzakta büyüyen öğrencilere şefkatli bir ortam yaratmak ve bu ortamı mümkün olduğunca eğitici materyaller ile donarak öğrencilerin eğitimlerine de destek olma arzusu bulunmamaktadır. “Bizim Odalar”; psikolojik danışman, rehber öğretmen ve diğer öğrenenler için doğal bir gözlem mekânı olarak da kullanılabilir; Aralık – 2010 yılı sonu itibarı ile (55) ilde (258) yatılı ilköğretim bölge okulunda bizim oda kurulumu tamamlanmıştır; 2010-2011 eğitim öğretim yılında (41) yatılı ilköğretim bölge okulunda bizim oda kurulumu planlanmıştır; Bizim oda kullanımı ile ilgili olarak rehber öğretmenlerine kaynak olarak; kitaplar hazırlanarak proje odalarına dağıtımı yapılmıştır (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

Öğretmene Destek ve Eğitim Programı: Yatılı ilköğretim Bölge Okulunda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin, diğer okullarda çalışan yönetici ve öğretmenlere göre daha farklı sorumlulukları bulunmaktadır. Öğretmenler tüm davranış ve etkileşim biçimleri ile çocuklara model olmaktadır. “Yansıtıcı Yönetici Özelliklerini Geliştirme ve İletişim Becerileri ile Programın Uygulanma Süreçlerinde Liderlere Düşen Görev” başlığı altında (367) okul müdürü, sınıf ve rehber öğretmen seminere alınmıştır. 20.03.2007 tarihinden itibaren “Yansıtıcı Yönetici Özelliklerini Geliştirme ve İletişim Becerileri ile Programın Uygulanma Süreçlerinde Liderlere Düşen Görev” başlığı altında hizmetiçi eğitim çalışması programdan çıkartılmıştır (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

Arçelik Eğitim Bursu: Bursun amacı, yatılı ilköğretim bölge okulundan birincilikle mezun olan öğrencilerin orta öğrenimlerine katkı sağlamak ve yüksek öğrenimleri için de teşvik etmek ve alt sınıflardaki öğrencileri daha başarılı olmaya özendirmektir. 2004-2005 eğitim-öğretim yılından itibaren proje kapsamındaki yatılı ilköğretim bölge okulundan birincilikle mezun olan başarılı öğrencilere burs verilmiştir. 2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren yeni mezun öğrencilere burs verilmesi programdan çıkartılmıştır. 2007-2008 eğitim öğretim yılından önce başarılı olan toplam (530) öğrenciye lise öğrenimi boyunca burs verilmiş ve öğrenciler 2009-2010 eğitim öğretim yılında lise öğrenimini tamamlamıştır (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

Onlar da Çocuktuk: Yatılı ilköğretim Bölge Okulu öğrencilerinin örnek alabilecekleri çeşitli meslek gruplarında etkin olan ve öğrencilerin özdeşim kurabilecekleri başarılı olmuş insanların yatılı ilköğretim bölge okulu öğrencileri ile bir araya getirilmeleri amaçlanmaktadır. Bu kapsamda Van ve Iğdır'daki (4) yatılı ilköğretim bölge okulu Tiyatro sanatçısı Ayşegül Atik tarafından ziyaret edilmiştir. 20.03.2007 tarihinden itibaren onlarda çocuktuk programdan çıkartılmıştır. 2008-2009 yılı faaliyet yılı kapsamında (299) yatılı ilköğretim bölge okulu 6.7.8. sınıf öğrencileri arasında “Çevremizi ve doğal kaynaklarımızı Koruyalım” temalı Resim, Şiir ve Kompozisyon yarışması düzenlenmiştir. 1.inci, 2.inci, 3.uncu olan öğrenciler ile okullarına ödülleri 4-6 Kasım 2008 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen törenle ödülleri verilmiştir. 2009-2010 eğitim-öğretim yılı kapsamında yer alan (299) yatılı ilköğretim bölge okulu 6.7.. sınıf öğrencileri arasında “Çevremizi ve doğal kaynaklarımızı Koruyalım” temalı Resim, Şiir ve Kompozisyon yarışması düzenlenmiştir. 1.inci, 2.inci, 3.uncu olan öğrenciler ile okullarına ödülleri 4 Mayıs 2010 tarihinde İstanbul'da düzenlenen törenle ödülleri verilmiştir (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

Yeşil Kutu Çevre Eğitim Projesi: Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma için çevre eğitimi alanında kapasite oluşturmak, yöntem bilgisi aktarmak ve daha ileri gelişmeler için temel atmayı hedeflemektedir.

Aday Öğretmene Rehber Kitap: Hoş Geldin Öğretmenim: Erişim ve devamın sağlanmasında göreve yeni başlayan öğretmenlerin mesleki donanımlarının artırılması amacıyla aday öğretmenlere yönelik bir rehber kitap hazırlanmıştır. Okullara yeni atanan aday öğretmenlerin atandıkları yöre ile ilgili aşamı, zorlu öğrenci davranışlarıyla başa çıkma, okuma yazma bilmeyen öğrencilere okuma yazma öğretme, birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapma, farklı seviye gruplarındaki ve risk altındaki çocuklarla birlikte çalışma, okul yönetimi ve paydaşlarla ilişkiler gibi alanlarda sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu bağlamda, ilköğretim okullarında göreve yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların çözümünde kullanabilecekleri farklı yöntem, teknik ve uygulamalara ilişkin bir referans kaynağa ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda MEB, ilköğretim Genel Müdürlüğü tarafından eğitim müfettişleri, okul yöneticileri, öğretmenler ve aday öğretmenlerden oluşan uzman bir grup tarafından aday öğretmenlere yönelik rehber kitap hazırlanmıştır. Hazırlanan rehber kitabın basımı yapılarak yeni atanan öğretmenlere ulaştırılmıştır.”

Eğitime Erişim İl Durum Raporları: İlköğretime erişim ve devam göstergeleri konusunda mülki idare amirleri ve il milli eğitim yöneticilerini bilgilendirmek, sorun odaklı strateji geliştirmelerine kaynaklık edecek ilköğretime erişim verilerini paylaşmak ve iyileşmeleri görmelerini sağlamak için “Eğitime Erişim İl Durum Raporları” hazırlanmıştır. Hazırlanan raporlar 2009 Ocak ayında yapılan İlköğretime Erişim ve Devamda Yeni Yaklaşımlar Mülki İdari Amirler toplantısında erişim konusunda daha yoğun sorun yaşayan 15 il valisiyle paylaşılmıştır. Ayrıca il / ilçe ilköğretime erişim ilerleme raporları hazırlanarak yapılan toplantılarda karar vericilerle paylaşılmaktadır. Bundan sonraki dönemde yılda üç defa internet ortamında paylaşılması planlanmıştır. MEB kız erkek tüm çocukların ilköğretime erişim ve devamlarının sağlanması için yeni yaklaşımlar benimsemiştir. Bu kapsamda zorunlu eğitim çağında olup ilköğretime kayıtsız ve kayıtlı olduğu hâlde devamsız çocukların tespit edilmesi, ikna çalışmaları, kaydedilmeme / devamsızlık nedenlerine bağlı izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır. 2008 - 2009 eğitim öğretim yılında ilköğretimde okullulaşma oranı % 97,25 (kızlarda % 96,66, erkeklerde ise % 97,82) iken zorunlu ilköğretim çağında olup ilköğretime kayıtsız kız erkek toplam çocuk sayısı 289.316’dır. Yapılan izleme çalışmaları sonucunda eğitime erişim göstergelerinde iyileşme meydana gelmiş ancak hedeflenen % 100 okullulaşma oranına henüz ulaşamamıştır. Şöyle ki 2009 - 2010 eğitim öğretim yılında ilköğretimde net okullulaşma oranı % 98,97’dir. Bu oran kızlarda % 98,68, erkeklerde ise % 99,24 ’tür. 2009 - 2010 eğitim öğretim yılında zorunlu eğitim çağında olup ilköğretime kayıtsız çocuk sayısı ise 139.691 olarak belirlenmiştir. 2010-2011 öğretim yılında ise net okullulaşma oranı 99.36’ya (kız 99.21, erkek, 99.51) yükselmiştir. Aynı tarihte kayıtsız çocuk sayısı 82.119’dur. Gelineen noktada kayıtsız çocuk sayısı düşüp net okullulaşma oranı yükselse de erişim ve devamlarının sağlanması görece daha zor olan bir grup (suça süreklenen çocuklar, çalıştırılan çocuklar, özürlü çocuklar) kalmıştır. Ayrıca okula kayıtsız görünen bu grubun içerisinde aslında ilköğretime erişim sorunu yaşamayan çocuklar da bulunmaktadır. Örneğin yurduşına çıktığı halde adres kaydı düzeltilmeyen ve vefat ettiği halde aile kütüğünden düşürülmeyen çocuklar.

Çocukların Meyve Bahçeleri Projesi: Coca-Cola Hayata Artı Vakfı, Cappy, Milli Eğitim Bakanlığı ve Ankara Üniversitesi Kalkınma Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (AKÇAM) ortaklığıyla gerçekleştirilen Çocukların Meyve Bahçeleri Projesi, ilköğretim okullarındaki uygun alanları meyve bahçesine dönüştürerek öğrencilerin ağaç yetiştirme deneyimi kazanmalarına katkıda bulunmaya devam ediyor. Proje, kent hayatının ötelediği doğal alanları kentin ortasına taşıyor, çocuklar gündelik yaşamlarında en uzun zamanı geçirdikleri okullarında, dalından meyve yiyecekleri ağaçlarını bire bir temas ederek yetiştiriyor. 10 ilden 100 okulda, meyve bahçelerinin oluşturulması, bakımı ve takibinden sorumlu olacak öğrencilerden oluşan 100 Meyve Bahçesi Kulübü’nün kurulmasına öncülük edildi. İlgili illerin ziraat fakültelerinde yüksek lisans yapan gönüllülerden oluşan proje ekibinin kulüp bünyesinde verdiği meyve, meyvecilik, fidan dikim ve bakım süreçleri ile ilgili eğitimlerle 3000 öğrenciye ulaşıldı. 2008-2009 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde İzmir ve İstanbul’dan toplam 7 ilköğretim okulunda projenin pilot uygulaması gerçekleştirildi. Pilot uygulama okullarında kayısı, mandalin, portakal, zeytin, vişne, ayva, erik, armut, elma ve nar olmak üzere toplam 343 meyve fidanı ve 384 gül ve çeşitli süs bitkileri dikildi. Bu sayede ilköğretim öğrencileri, aileleri, öğretmenler ve okul yöneticileri olmak üzere toplam 1500 kişiye ulaşıldı.

Kamu, özel sektör, sivil toplum ve üniversite işbirliğine örnek teşkil edebilecek Çocukların Meyve Bahçeleri Projesi, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi Kalkınma Çalışmaları Merkezi (AKÇAM) ve Cappy ile yürütülüyor. Projenin yeni dönem etkinliklerine başlamadan önce, 18-19 Şubat tarihinde, paydaşların bir araya geldiği, proje etkinliklerinin, rollerin, takvimin paylaşıldığı ve projenin temsili bir açılışının yapıldığı ‘Paydaş Buluşması’ gerçekleştirildi. Paydaş Buluşmasına Milli Eğitim Genel Müdür Yardımcısı, Bakanlık çalışanları ve İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden temsilciler, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı ve akademisyenleri, Coca-Cola Türkiye Başkanı ve çalışanları, Yaşama Dair Vakıf Yönetim Kurulu Başkanı ve çalışanları, 7 ildeki proje ekibi ve proje hamileri katıldı. Projenin pilot uygulamasından edinilen deneyimle, 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında proje 7 ilde 70 okula yayıldı. Okul bahçelerindeki uygun alanlar, alt yapı çalışmaları, uygun fidanların belirlenmesi ve bahçenin tasarlanmasının ardından dikime hazır hale geldi. Fidanlar, öğrenciler, öğretmenler, okul yönetimi, şehrin üst düzey kamu yetkilileri ve yerel basın mensuplarının katılımıyla yapılan törenlerle dikildi. Toplam 22.000 metrekaarelik alana elma, armut, vişne, kiraz, ayva, kayısı, erik, portakal, mandalina, badem, şeftali, nektarin, nar ve yenedünya olmak üzere 2.000 adet fidan dikildi. Ankara, İstanbul, Gaziantep, Adana, İzmir, Antalya ve Bursa’daki proje okullarında, meyve bahçelerinin kurulması, bakımı ve takibinden sorumlu olacak öğrencilerden oluşan 70 Meyve Bahçesi Kulübü’nün kurulmasına öncülük edildi. Meyve Bahçesi Kulübü öğrencileri, proje ekibi ve kulüpten sorumlu öğretmenlerin verdiği eğitimlerle meyve, meyvecilik, bakım ve dikim süreçleri ile ilgili bilgiler edindi. Fidanların yaprak açma, çiçek açma ve meyve verme evrelerini gözlemleyerek gözlemlerini diğer öğrencilerle paylaştıkları kulüp panolarını oluşturdular. Proje yeni döneminde, Konya, Van ve Samsun olmak üzere 3 ilden 30 okula daha ulaştı. Vişne, kiraz, kayısı,armut, ayva, badem, elma,

kestane, erik, nektarin, şeftali, Trabzon hurması ve nar olmak üzere toplamda 730 adet fidan dikim şenlikleri ve açılış törenleri ile öğrenciler tarafından dikilerek toplamda 11.900 metrekaarelik alan meyve bahçesine dönüştürüldü.

Kalem Tutan Eller Projesi: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Garanti Emeklilik ve Hayat A.Ş. adına ARB Reklam Tanıtım ve İletişim Tic. Ltd. Şti. ve Boğaziçi Üniversitesinin bilimsel ve teknik destek sağlayacağı “Kalem Tutan Eller” projesi 4.11.2009 imzalanmıştır. Proje ile, sokakta çalışan çocukların akademik başarılarını artırarak onları sokaktan uzak tutmak ve okulla bağlarını güçlendirmek; ebeveynlerin çocuklarının gelecekları için sokakta değil, okulda olmaları gerektiğı gerçeğine ikna olmalarını sağlamaktır. Toplumda sokakta çalıştığı için okulu bırakmak zorunda kalıp gelecekları kaybetme tehdidiyle karşı karşıya kalan bu çocukların akademik başarılarını artırarak okula bağlanmalarını sağlamak için yapılacak olan eğitimlerde ve gerçekleştirilecek olan çeşitli etkinliklerde Milli Eğitim Bakanlığı nezdinde programın desteklenme biçimini belirlemektir. Program, 2009-2010 okul yılı birinci döneminde İstanbul ilinde beş ilçede toplam 15 okulda pilot olarak başlatılmış ve pilot proje deneyimleri çerçevesinde önümüzdeki yıllarda yaygınlaştırılacaktır. 2009 yılı Ekim ayında İstanbul ilinde başlatılan projede sokakta çalışmanın en yoğun olarak gözlemlendiğı 5 ilçede toplam 15 okulda yaklaşık 1000 çalışan öğrenciye ve ebeveynlerine ulaşılması hedeflenmektedir. 2009-2010 eğitim yılı birinci dönemi sonunda pilot proje çıktıları tekrar basın ile paylaşılmıştır. Sokakta çalışan çocukların akademik başarılarının artırılması yoluyla sokaklardan uzaklaştırılması amaçlayan proje, İstanbul ilinde pilot olarak uygulanmış tespit edilen 900 çocuktan 149 tanesi geliştirilen modelle tamamen sokakta çalışmayı bırakarak okullara dönmüşlerdir.

Çık Dışarıya Oynayalım Projesi: İlköğretim okullarının bahçelerine fiziksel aktiviteyi yaygınlaştırma imkânı sağlayan oyun alanları kurarak öğrencilerin gündelik hayatını fiziksel olarak aktifleştirmelerine katkı sağlamak. Beş yıl sürecek proje ile en büyük 5 ilde 150 okulda pilot uygulama yapılacak, sonraki 4 yıl boyunca her yıl 500 okula yaygınlaştırılacak, proje sonunda 81 ilde tüm okul türlerini kapsayacak şekilde 2150 okul bahçesi aktif oyun alanları ile donatılmış olacaktır.

2010- 2011 yılları kapsamında şu çalışmalar yapılmıştır:

Fiziksel Aktivite Oyunları Kılavuzu: Fiziksel aktiviteye dayalı malzemeli, malzemesiz iç ve dış mekân oyunları ve geleneksel oyunlardan oluşan bir oyun kılavuzu hazırlanacak. Kılavuzda yer alacak oyunların seçimi için Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu’ndan Prof. Dr. Haydar Demirel, Prof. Dr. Gıyasettin Demirhan, Doç.Dr. Canan Koca Arıtan ve ODTÜ Beden Eğitimi ve Spor Bölümü’nden Doç. Dr. Levent İnce ve Bakanlık yetkililerinin katılımı ile bir atölye çalışması gerçekleştirildi. Atölye çalışmasının ardından kılavuzda yer alacak oyunların seçim kriterleri belirlendi, kılavuzun içerik ve akışı tayin edildi. Çalışmanın ardından İlköğretim Beden Eğitimi Dersi öğretim programı ışığında bir oyun havuzu oluşturulacak. Oyun havuzundaki oyunlar, danışmanlar eşliğinde pilotlanacak, uyarlamalar yapılacak ve yeni oyunlar/oyun alanları tasarlanacak. Dış mekân oyunları, okul bahçesinde hazırlanacak zeminler üzerine uygulanabilen oyun alanları olarak düzenlenecek. Oyun Kılavuzu’na ek olarak, kılavuzu uygulayacak kişilere oyunlarla ilgili ipuçları, oyunu kolaylaştırma, zorlaştırma yöntemlerinden oluşan bir el kitabı hazırlanacak.

İlköğretim Okullarında Pilot Uygulama: Ankara, İstanbul ve İzmir’den belirlenecek ilköğretim okullarının bahçelerinde belirlenen uygun alanlara aktif oyun alanlarının kurulumu yapılacak. Kılavuzun uygulamasıyla ilgili eğitim alan oyun ekipleri, pilot okullarda ‘aktif oyun saatleri’ kapsamında öğrencilerle kılavuzu uygulayacak.

İlköğretim Okullarında Oyun Kulüpleri: Pilot okullarda, oyunların okul içerisinde yaygınlaştırılması, okul içi etkinliklerin takibi ve tanıtımından sorumlu olacak Oyun Kulüplerinin kurulmasına öncülük edilecek. Kulüp öğrencileri, boş vakitlerinde oyunları oynayacak, tanıtım panoları hazırlayacak ve okul içerisinde oyun etkinlikleri düzenleyecek.

Pilot okullarda tanıtım toplantıları:Pilot uygulama okullarında, öğrenciler, sınıf başkanları, okul müdürleri/idareciler, öğretmenler, veliler ve okul aile birliklerinin katılımıyla tanıtım toplantıları yapılacak. Toplantılarda projenin amacı, vizyonu, etkinlikleri ve takvimi anlatılacak, okullarında yapılacak çalışmalar paylaşılacak, katılımcıların önerileri alınacak.

Gönüllü ağı altyapısı: Pilot uygulama illerinde, Fiziksel Aktivite Oyunları Kılavuzunu uygulayacak oyun ekibi için adaylar belirlenecek, mülakatlar yapılacak ve gönüllü ağının altyapısı oluşturulacak. Fiziksel Aktivite Oyunları kılavuzunu uygulayacak gönüllüler, üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında ve/veya Sınıf

Öğretmenliği Bölümlerinde okuyan öğrencilerden seçilecek. Gönüllülerle, kılavuzun nasıl kullanılacağını anlatan bir eğitici eğitimi düzenlenecek.

Web sitesi ve web forum: Projenin tanıtımının yapılacağı, tüm gelişmelerin takip edilebileceği bir web sitesi oluşturulacak. Web sitesine ek olarak okul yönetimlerinin ve eğitici öğretmenlerin deneyimlerini paylaşabilecekleri, etkinliklerinden fotoğrafları yükleyebilecekleri, proje yönetiminin denetiminde bir forum kurulacak. Forum ağına danışmanlar da dâhil edilecek ve öğretmenler/gönüllüler teknik konulardaki sorularını forum üzerinden sorabilecek.

Elim Sende Projesi: İlköğretim kurumlarındaki ana sınıflarında fiziksel donanımın iyileştirilmesi yönelik bir model geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu proje kapsamında 7 ilde 21 ana sınıfı geliştirilen modele göre donatılmıştır. Bu proje çalışmalarına 2011 yılı dahilinde de devam etmiştir.

Dyned İngilizce Dil Eğitim Sistemi: DynEd İngilizce Dil Eğitim Sistemi ile ilgili iş ve işlemler 26.04.2006 tarihinde ilgili protokolün imzalanması ile başlamıştır. Sistem, 2008-2009 eğitim öğretim yılından itibaren ülke genelindeki bütün resmi ilköğretim okullarının 4-8. sınıflarında uygulanmaya başlanmıştır. Bunun için uygulama kılavuzu hazırlanmış, internet sayfası (<http://mebides.meb.gov.tr>) düzenlenmiş, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak sistem için gerekli şifreleme işlemleri tamamlanmış, sistemin etkin ve verimli bir şekilde uygulanması için öğretmen, bölge temsilcisi, yönetici ve müfettişlere yönelik çok sayıda hizmet içi eğitim düzenlenmiştir.

Vergibilir Projesi: İlköğretim öğrencilerinde vergi bilincinin geliştirilmesi amacıyla Maliye Bakanlığı ile Bakanlığımız arasında 13/06/2007 tarihinde imzalanan Vergibilir Projesi kapsamında 2009-2010 öğretim yılında 183 öğretmen vergibilir eğitimine alınmış ve bu öğretmenler, ilköğretim okullarındaki 3, 4 ve 5'inci sınıf öğrencilerine illerinde eğitimlere başlamışlardır. 2011 öğretim yılında 117 öğretmenin daha eğitime alınması planlanmıştır.

Beslenme Eğitim Programı Projesi: Türkiye genelinde belirlenen illerde ve seçilen ilköğretim okullarında 3. ve 4. sınıf ilköğretim öğrencilerine beslenme konusunda farkındalık yaratmak ve bilinç kazandırılmasını sağlamak amacıyla; Millî Eğitim Bakanlığı ile Nestle Türkiye Gıda Sanayi AŞ işbirliğinde 31.08.2010 tarihinde işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bakanlık ve Nestle Türkiye Gıda Sanayi AŞ tarafından içeriği oluşturulan "Eğitici Eğitimi"nin, 30 uzman eğiticie akademisyenler tarafından verilmesi sağlanacaktır. 14-16 Eylül 2010 tarihinde ilk grup eğitici eğitimi gerçekleştirilmiştir. Program kapsamında her yıl 10 yeni il ve 10 yeni okul projeye eklenecektir. Önceki yıllarda uygulama yapılan okul/illerde eğitime devam edilecektir.

Can Dostları Hareketi Projesi: T.C. Ulaştırma Bakanlığı'nın koordinasyonunda, "Trafikte Sorumluluk Bilinci" alanında çalışma yapan kurum ve kuruluşlarla işbirliğinde gerçekleştirilen proje ile "Trafikte Can Güvenliği" konusunda koruyucu önlemler alınması ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesi konularında toplumda farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır. Trafikte Sorumluluk Hareketi, Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olan trafikte can güvenliği konusunda kalıcı ve sürdürülebilir çözümler üretebilmenin konuyla ilgili paydaş kuruluşların katılımıyla mümkün olabileceği gerçeği temel alınarak yürütülmektedir. Proje, 2010 yılında hedef gruplara özgü "Güvenli Taşıt Hareketi", "Can Dostları Hareketi" ve "Sorumlu Vatandaş Hareketi" olmak üzere üç proje ile devam edecektir. Bakanlığımız tarafından yürütülecek olan Can Dostları Hareketi Projesi kapsamında yapılacak iş ve işlemlerin yürütülmesi için protokol hazırlanmış ve imzalanmıştır. Proje kapsamında 2010 – 2011 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde projede Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Samsun, Van (proje söz konusu illerden seçilen 155 okulda uygulanacaktır) yer almaktadır.

2011-2012 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde ise projeye Tekirdağ, Kocaeli, Çankırı, Kırklareli, Yozgat, Amasya, Ordu, Trabzon, Erzurum, Sivas, Manisa, Balıkesir, Elazığ, Ş. Urfa, K. Maraş, Nevşehir, Aksaray, Afyonkarahisar, Muğla, Denizli, İstanbul illeri dahil olmuştur. Dört aşamadan oluşan Can Dostları Hareketi'nin ilk aşaması Temsilci Öğretmen Eğitimleri'yle başlamıştır. Temsilci öğretmenler proje hedeflerine özgü geliştirilen eğitim içeriğiyle eğitim seminerine katılmışlardır. Projenin ikinci aşamasında temsilci öğretmenler, seminerde edindikleri bilgileri kendi okullarındaki tüm 4 ve 5. sınıf öğretmenlerine aktaracaklardır. Üçüncü aşamada ise tüm 4 ve 5. sınıf öğretmenleri veli eğitimleri düzenleyerek, velilerin trafik güvenliği konusunda farkındalıklarının gelişmesine katkıda bulunacaklardır. Projenin dördüncü ve son aşamasında ise söz konusu öğretmenler sınıflarında Trafik Güvenliği dersini işlerken, Can Dostları Hareketi kapsamında geliştirilen içerik ve etkinliklerden faydalanacaklardır.

Öğretmenler Üretiyor Yarışması: Milli Eğitim Bakanlığı ve SEBİT AŞ işbirliğinde gerçekleştirilmesi planlanan Öğretmenler Üretiyor Yarışması ile; öğretmenlerin öğretme ve öğrenme sürecini uygulama ve yönetme biçimlerini, hazırlayacakları videolar ile ortaya koymalarını sağlayarak kendi bilgi ve tecrübelerini ülke çapındaki meslektaşlarıyla paylaşmalarına imkân tanımak ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Taraflar bu amaçtan hareketle; öğretmenler tarafından geliştirilen iyi ve başarılı uygulamaları, Vitamin Öğretmen Portalı üzerinden, diğer öğretmenlerin kullanımına sunmayı ve bu bağlamda öğretmenler arasında “Öğretmenler Üretiyor Yarışma”sını düzenlemeyi hedeflemektedirler. Söz konusu protokolün imzalanması ile birlikte yarışma süreci başlatılmıştır. Projeye ilişkin afişler ülke genelindeki tüm illerle gönderilmiştir.

Şimdi Düşünme Zamanı Projesi: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB), Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı Türk Patent Enstitüsü işbirliğinde imzalanan protokol ile gerçekleştirilmesi planlanan Şimdi Düşünme Zamanı Projesi ile; Türkiye genelindeki ilköğretim okullarında uygulanan Teknoloji ve Tasarım dersinde üretilen etkinliklerin yer aldığı “Şimdi Düşünme Zamanı” adlı serginin, Türkiye genelindeki tüm illerde yaygınlaştırılmasını sağlayarak öğrencilerde gözlem, sorgulama, araştırma, değerlendirme ve yaratıcılık gibi zihinsel süreçleri aktif hale getirmek amaçlanmaktadır.

Çocuk Oyunları Kitabı: Ülkemizin önemli bir kültür ögesi olan çocuk oyunlarının unutulmaması, yeni kuşaklara aktarılması amacıyla ilköğretim çağı çocuklarının fiziksel ve sosyal gelişim süreçlerini dikkate alınarak ilköğretim Genel Müdürlüğünce hazırlanan “Çocuk Oyunları” kitabından 33.500 adet basılarak tüm ilköğretim okullarına dağıtımı yapılmıştır.

Yukarıdaki projelere ve kampanyalara ek olarak; kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri, şirketler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde bir çok proje ve kampanya yürütülmektedir (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü).

4.3. Yasal Çerçeve

Türkiye’de ilköğretimle ilgili düzenlemeler ve uygulamalar gerekçesini Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’ndan alır. Türkiye’de ilköğretim, 1961 Anayasası’nın 50. maddesinde olduğu gibi 1982 yılında kabul edilen T.C. Anayasasının 42. maddesi gereğince; kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Türkiye’de halen yürürlükte olan ilköğretimle ilgili diğer yasal düzenlemeler şunlardır:

Milli Eğitim Temel Kanunu 1973 tarih ve 1739 sayılı bu yasa Türk eğitim sistemini bir bütünlük içinde düzenleyen yasadır. Yasada, ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarında ücretsiz olması, ilköğretimin amaç ve görevleri ve ilköğretim kurumlarına yer verilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu Madde22-24).

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961), ilköğretimi düzenleyen temel yasadır. Yasada ilköğretimle ilgili genel hükümler, örgütlenme, ilköğretim görevlileri, okulların açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları, kayıt ve kabul, okula devam, okulların arsa işleri, ilköğretimin gelir ve giderleri vb. konulara yer almaktadır.

3797 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (1992) Milli Eğitim Bakanlığı’nın her düzeydeki örgütlenmesini ve birimlerin görevlerini düzenleyen yasa 2011 yılında KHK/652 ile değiştirilmiş ve MEB teşkilat ve yapılanması yeniden gerçekleştirilmiştir.

1997 yılında çıkarılan 4306 Sayılı Kanun, Türkiye’de zorunlu eğitimi 8 yıl olarak düzenleyen yasadır. Yasa ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda değişiklik yapılarak, zorunlu eğitim (dolayısıyla ilköğretimin) beş yıldan sekiz yıla çıkarılmış ve bunun hayata geçirilebilmesi için gerekli kaynaklar için ek fon (Eğitime Katkı Payı) oluşturulması sağlanmıştır.

5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu (2007): Türkiye’de özel öğretim kurumlarının açılması ve işletilmesiyle ilgili konuları düzenleyen temel yasadır. 25/11/2010 tarih ve 2010/6082 sayı numarasıyla bazı değişikliklere gidilmiştir.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği: Gerekçesini bir çok yasal düzenlemeden alan ve ilköğretim kurumlarının işleyişini düzenleyen yasal belgedir.

4.4. Genel Amaçlar

Türk milli eğitiminin genel ve özel amaçları, temel ilkeleri ve her bir eğitim kademesinin amaç ve Görevleri Milli Eğitim Temel Kanunu'yla belirlenmiştir. Bu genel amaç ve ilkelere bağlı olarak; İlköğretimin amaç ve görevleri ise aynı kanunun 23. maddesinde şöyle belirlenmiştir:

- Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu millî ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek,
- Her Türk çocuğunu; ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (Madde 5): ile İlköğretimin amaçlarını daha ayrıntılı bir biçimde tanımlamaktadır. Yönetmelikte; öğrencilerin milli ve evrensel kültür değerlerini tanıma ve benimsemeleri, çok yönlü gelişmeleri, çağdaş teknolojileri etkili bir biçimde kullanmaları, doğayı tanıma ve korumaları, bilgiye ulaşma tekniklerini öğrenmeleri, bilimsel düşünme gücünü, girişimcilik ve yaratıcı düşüncelerini geliştirmeleri vb. amaçlara da vurgu yapılmaktadır. Bu çerçevede yeni İlköğretim Programı da tüm öğrencilerin 8 temel alanda ortak beceriler geliştirmelerini öngörmektedir. Bunlar; Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma-sorgulama, bilgi teknolojilerini kullanma ve girişimciliğidir, (İlköğretim Programları Tanıtım El Kitabı).

İlköğretim Programları Tanıtım El Kitabı

Millî Eğitim Temel Kanunu

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

4.5. Coğrafi Erişilebilirlik

Anayasa'sının (1982) 42. maddesine göre; kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz denilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de ilköğretim, tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır ve ilköğretim kurumları; dil, ırk, cinsiyet, felsefi inanç ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır (İlköğretim ve Eğitim Kanunu Madde 6). Nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmının mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir. Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilir (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde 9).

Mecburi öğretim çağında olup da, memleket dışında olmak, oturduğu yerde okul bulunmamak veya sağlık durumu dolayısıyla ilköğretim okuluna devam edemeyen vatandaşlardan özel olarak öğretim görenler, imtihanla ve yaşlarına göre layık oldukları ilköğretim okulu sınıflarına alınırlar (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde 5).

İlköğretim çağındaki tüm çocukların ilköğretime erişimlerini - özellikle kız çocukları, okula başlangıç yaşını geçirmiş çocuklar, özürlü gençler, tarım işçi çocukları vb. dezavantajlı çocuklar olmak üzere- sağlayabilmek için çok yönlü uygulamalar mevcuttur. Okuldan uzak kalan çocukların eğitimle buluşturulması amacıyla; Taşınabilir Okul, Kırsal kesimdeki okullarda bos geçen derslerin doldurulması, öğretmen kaynağının etkin ve verimli kullanılmasının sağlanması amacıyla "Taşınabilir Öğretmen, Değişik sebeplerden dolayı eğitim sistemi dışında kalmış 10-14 yaş arasındaki çocuklara "telafi eğitimi" çerçevesinde "Tarlardan Okula" ve kırsal kesimde yaşayan ilk ve orta öğretim çağındaki çocuklarımızı nitelikli bir eğitime kavuşturmak için yatılılık, bursluluk gibi uygulamalar bunlardan bazılarıdır.

Ayrıca, taşınabilir ilköğretim uygulaması ile Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO) uygulamaları ile de ilköğretime erişimi çok güçlü kırsal yerleşim birimlerindeki çocuklar için ilköğretim olanağı sağlanmaktadır. İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 16. ve 22. maddeleri gereğince öncelikle yatılı ilköğretim bölge okullarına (YİBO) yerleştirilecek öğrenciler tespit edilir. Taşınması ekonomik olmayan ve ulaşım şartları elverişsiz olan yerleşim birimlerindeki öğrenciler öncelikle bu okullara yerleştirildikten sonra taşıma kapsamına alınırlar. Öğrencisi taşınabilir ilköğretim kapsamına alınacak okul ve yerleşim birimlerinin seçiminde; Yerleşim biriminde okul bulunmaması,

Doğal afet ve başka nedenlerle okul binasının kullanılamayacak derecede hasarlı olması, 1., 2. ve 3. sınıflarda toplam öğrenci sayısının 10 dan az olması, Yerleşim birimindeki ilköğretim okulunda 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflar için yeterli sayıda derslik bulunmaması ve bu sınıflardaki toplam öğrenci sayısının 60'tan az olması, Öğrencisi taşınacak yerleşim yerinin taşıma merkezi ilköğretim okuluna uzaklığının iklim şartları ve yol güvenliğine göre en az 2 km olması esastır. Gerektiğinde bu uzaklığın 1,5 km'ye kadar indirilmesine Planlama Komisyonu karar verebilir (Millî Eğitim Bakanlığı Taşınmalı İlköğretim Yönetmeliği). MEB 2011 mali yılı raporunda, ilköğretimde taşınmalı ilköğretim uygulamasının hizmet kalitesini arttırmak, yatılı ilköğretim bölge okullarının kullanım kapasitesini 2014 yılı sonuna kadar %90'ın üzerine çıkarmak ve burs hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısını her yıl %5 oranında artırmaktır.

4.6. Kayıt-Kabul Koşulları ve Okul Seçimi

İlköğretim okullarına kayıt ve kabul işlemleri İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde belirtilen esaslara göre yürütülür. Çocukların ilköğretime kabulleriyle ilgili temel koşul, çocuğun okula başlangıç yaşında olmasıdır. İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 3. maddesine göre, ilköğretim 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın Eylül ayı sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın, öğretim yılı sonunda biter. Bu bağlamda, o yılın Aralık ayı sonuna kadar 72 ayını dolduran çocuklar ilköğretime kaydedilirler. İlgili yasa ve yönetmeliklere göre; her veli, çocuğunu zamanında ilköğretim okuluna yazdırmakla yükümlüdür. İlköğretim kurumları yönetmeliğinin 15. maddesine göre yaşça kayıt hakkını elde eden ancak bedenene yeterince gelişmemiş olan çocuklar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına devam edebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir.

İlköğretimde, her yıl derslere başlamadan en az 15 gün önce, muhtarlar okul müdürüyle iş birliği yaparak köy ve mahallelerindeki mecburi öğrenim çağında bulunan çocukların künyelerini gösterir üç nüsha çizelge hazırlayıp birer nüshasını okul idarecilerine ve ilçe eğitim müdürlüğüne verir. Diğer nüshasını da yanlarında saklarlar. Çocuklarını zamanında okula yazdırmalarını, veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirir ve ilan ederler. Mecburi öğrenim çağında olup da belirli zaman içerisinde okula yazdırılmayan çocukları, okul müdürleri kendiliklerinden okula kaydeder ve devam ettirilmesini veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirirler. Bu gibi çocuklar yine de okula gelmezlerse; haklarında devamsız öğrenciler gibi işlem yapılır (İlköğretim ve Eğitim Kanunu Madde 48).

İlköğretim kurumlarında yeni kayıtlar, Haziran ayının ilk iş gününde başlar. Öğrencilerin, ulusal adres veri tabanında belirtilen ikametgâhlarına en yakın ilköğretim okuluna kaydedilmeleri esastır. Kayıtlar, ulusal adres veri tabanındaki öğrencinin ikamet adresi esas alınarak öğrenci yerleştirme komisyonunun belirlediği kayıt alanındaki okula e-okul sistemi üzerinden yapılır. Zorunlu öğrenim çağında olup herhangi bir sebeple okula kaydı yapılmamış çocukların kayıtları, tespit edildiklerinde yapılır. Okuma-yazma bilmeyenler, yaşlarına bakılmaksızın birinci sınıfa kaydedilir.

Zorunlu öğrenim çağında olup özel eğitime ihtiyacı olduğu tespit edilen veya tanısı konulmamış ve yerleştirme kararı alınmamış her bireyin okul ve kurumlara kaydı, yıllık çalışma takviminde belirlenen süreye bakılmaksızın yapılır. Bu bireyler için yerleştirme kararı alınması konusunda okul/kurum yönetimi gerekli resmî işlemleri başlatır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 72-77).

Şehit ve muharip gazi çocukları ile özel eğitime ihtiyacı olan çocukların yeni kayıtları, durumlarını belgelendirmeleri şartıyla ulusal adres veri tabanındaki adreslerine bakılmaksızın istedikleri ilköğretim okuluna yapılır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği Madde 14-15-16-17).

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO) ağırlıklı olarak kırsal yerleşim birimlerindeki çocuklar kabul edilir. Sınırlı ölçüde, kentlerde yaşayan yoksul çocuklar da kabul edilmektedir. Okulu bulunmayan, öğrenci yetersizliği nedeniyle okulu kapatılan yerleşim birimlerindeki öğrenciler ile birleştirilmiş sınıfları bulunan okullarda 5 inci sınıfı tamamlayan ve taşınmalı ilköğretim kapsamına alınamayan zorunlu eğitim çağındaki öğrenciler de yatılı ilköğretim bölge okullarına alınırlar. Bulunduğu ilde yatılı ilköğretim okulu bulunmayan öğrenciler, kontenjanlarının bulunması durumunda diğer illerdeki yatılı ilköğretim bölge okullarına yerleştirilir. Olağanüstü durumlarda ve özel durumu olan öğrencilerin kayıtları ise millî eğitim müdürlüklerince belirlenen yatılı ilköğretim okullarına yapılır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği Madde 22).

Yatılı ilköğretim bölge okullarında okuyan 1- 5. sınıf öğrencilerinin içinde bulundukları gelişim çağının özellikleri dikkate alınarak, söz konusu öğrenciler 13.04.2010 Tarihli ve 7212 Sayılı, 2010/ 26 No' lu genelge ile taşınmalı ilköğretim kapsamına alınmışlardır

Okullar arası nakiller; Yönetmeliğin 16. ve 17. maddelerinin ilgili hükümlerindeki şartları taşıyan öğrencinin nakli öğrenci velisinin başvurusu üzerine e-okul ortamında gerçekleştirilir. İkinci dönemde nakiller, dönem başından on beş gün sonraya kadar yapılır. Bu tarihten derslerin bitimine kadar doğal afet, sağlık ve ailenin nakli gibi nedenler dışında nakil yapılmaz. Taşınmalı İlköğretim kapsamına alınan okullarda öğrenim gören öğrenciler, e-okul sistemi üzerinden taşıma merkezi olarak belirlenen ilköğretim okuluna naklen kaydedilirler. Şehit ve muharip gazi çocukları ile özel eğitime ihtiyacı olan çocukların nakilleri durumlarını belgelendirmeleri şartıyla istedikleri ilköğretim okuluna yapılır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği Madde 18).

4.7. Öğrenci Ailelerine Mali Destek

Anayasası'nın (1982) 42. maddesi gereği, ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Bu nedenle velilerden ücret talep edilemez ancak ailelerin okullara gönüllü katkıları kabul edilebilir. Bunun dışında devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacıyla parasız yatılılık ve bursluluk imkânları sağlanır. Özel eğitim gerektiren ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel önlemler alınır (Milli Eğitim Temel Kanunu Madde 8; İlköğretim Kurumları Yönetmeliği Madde 6).

Parasız yatılı ve burslu okumak için maddi imkanlardan yoksun ve başarılı olmak esastır. Ancak, sınavsız olarak parasız yatılı öğrenciliğe kabul edilenler ile 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanuna göre yetiştirme yurtlarından gelen veya aynı Kanun gereğince haklarında tedbir kararı verilmiş olan öğrencilerden, parasız yatılı veya burslu okumak isteyenlerin ailelerinin maddi durumları dikkate alınmaz. Parasız yatılılık veya bursluluk uygulamasında; her yıl tespit edilen parasız yatılılık veya bursluluk kontenjanlarının; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamına giren öğrencilere yüzde 10'u, ailesinin oturduğu yerleşim biriminde ilköğretim okulu bulunmayan öğrencilere yüzde 5'i, çalışan, emekli olan veya vefat eden öğretmen çocuklarına yüzde 15'i ve diğer öğrencilere ise yüzde 70'i ayrılır (İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Parasız Yatılılık, Burs Ve Sosyal Yardımlar Yönetmeliği, 2008)

Ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenecek esaslar ve kontenjan dahilinde, Başbakanlığın izni alınarak yabancı uyruklu öğrencilere de sınavsız olarak parasız yatılılık hakkı tanınabilir. Temel eğitim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumları öğrencilerine Maliye Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığınca müştereken tespit edilen miktar kadar burs verilir (İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun, madde 4, 7).

Bursluluk hizmetlerinden ilköğretim kurumlarının 6, 7 ve 8. sınıfları yararlanmaktadır. Bursluluktan yararlanabilmek için öğrencilerin; maddi bakımdan yoksun ve çalışkan olması, yani öğrenci ailesinin fert başına düşen yıllık geliri o yılki Bütçe Kanununda belirtilen (M) cetvelindeki pansiyon ücretinin en düşüğünün üç katını (2011 yılı için 4950 TL.) geçmemesi ve merkezi sistemle yapılan Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk sınavını kazanması gerekmektedir.

Sosyal Riski Azaltma Projesi kapsamında Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan, nüfusun en yoksul kesimindeki ailelere Şartlı eğitim yardımı kapsamında, ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarını düzenli olarak okula göndermeleri koşuluna bağlı olarak ilköğretimde erkek öğrencilere ayda 30 TL, kız öğrencilere 35 TL olmak üzere kadının aile ve toplum içerisindeki konumunun güçlendirilmesi amacıyla ödemeler doğrudan annelere yapılmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul-Aile Birliği Yönetmeliği hükümlerine göre, Okul-Aile Birliği de, öğretimi geliştirmeye yönelik etkinlikleri yanında, maddi imkanlardan yoksun öğrencilerin ihtiyaçlarını da karşılamada ek bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu desteklerin yanında son dört yıldır, ilköğretim öğrencilerinin tamamına ders kitapları ücretsiz olarak verilmektedir.

Bunların dışında Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Öğrencilerin Okullara Erişiminin Sağlanması İçin Ücretsiz Taşınması Projesi çerçevesinde örgün eğitime devam eden, özel eğitime gereksinim duyan ve ilk ve ortaöğretimde okuyan özürü öğrenciler ücretsiz olarak taşınıp, eğitimlerinin sağlanması amacıyla kaynak aktarılmaktadır. Yine Kaynakları Kısıtlı Ailelerin Güçlendirilmesi Projesi çerçevesinde olumsuz koşullarda yaşayan çocukların çok yönlü

gelişmelerini sağlayabilmek, zihinsel becerilerini, yaratıcılıklarını, yeteneklerini ve bilgilerini artırıcı bir ortam oluşturmak için destekler devam etmektedir

4.8. Yaş Düzeyleri ve Çocukların Gruplandırılması

İlköğretim 6-14 yaşları arasındaki çocuklar için zorunludur. Zorunlu eğitim karma eğitim-öğretim ilkesine göre ilköğretim okullarında yürütülmektedir (İlköğretim ve Eğitim Kanunu; İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 6/ı).

İlköğretim okullarındaki öğrenci gruplamaları sınıf temeline göre yapılır ve teorik olarak aynı yaştaki çocuklar aynı sınıfta bulunurlar. Bunun yanında; Zorunlu öğrenim çağında olup yurt dışında bulunması, tutuklu olması, oturduğu yerde okul bulunmaması ve sağlık durumu nedeniyle hiç okula gidememiş veya öğrenime ara vermiş çocuklardan özel bir şekilde kendini yetiştirmiş olanlar, sınavla tespit edilecek bilgi düzeyine ve yaşlarına göre uygun sınıflara kaydedilirler (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 21). Birleştirilmiş sınıflar da dahil olmak üzere bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 40'dan fazla olamaz (İlköğretim ve Eğitim Kanunu Madde 50).

İlköğretimde 1-5 inci sınıflara devam eden öğrencilerden beden ve zihince gelişmiş olup bilgi ve beceri bakımından sınıf düzeyinin üstünde olanlar, sınıf/şube rehber öğretmeni ve varsa okul rehber öğretmeninin önerisi ile velinin görüşü alınarak öğretim yılının ilk ayı içinde sınıf yükseltme sınavına alınırlar. Başarılı olanlar bir üst sınıfa yükseltirler (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 49).

Zorunlu ilköğretim programlarının amaçlarını gerçekleştirecek durumda olmayan çocuklar için gelişim alanlarındaki performans düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmış eğitim programlarının uygulanacağı kurumlar açılır. Özel eğitim gerektiren bireyler, ilk öğretimlerini özel eğitim okulları ve/veya diğer ilköğretim okullarında sürdürürler (Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 5).

Sınıf esasına dayalı gruplandırmanın yanında, 16 binden fazla ilköğretim okulunda birleştirilmiş sınıf uygulaması bulunmaktadır. Birleştirilmiş sınıflı okullarda, farklı yaş ve sınıflardaki çocuklar bir arada bulunmaktadır. Öğretmen, derslik ve öğrenci sayılarına (sınıf mevcutlarına) göre, sınıfların oluşturulma biçimlerinden bir-kayı şöyledir: Tek öğretmenli, tek derslikli okullarda; 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıf öğrencileri birleştirilerek bir öğretmen tarafından okutulur. İki öğretmenli, iki derslikli okullarda; Normal koşullarda 1, 2, 3. sınıf öğrencileri bir derslikte ve bir öğretmen, 4. ve 5. sınıf öğrencileri ayrı bir derslik ve öğretmen tarafından okutulur. Üç öğretmenli ve üç derslikli okullarda ise; 1. sınıf öğrencileri bir öğretmen, 2 ve 3. sınıf öğrencileri birleştirilerek bir öğretmen, 4 ve 5. sınıf öğrencileri birleştirilerek diğer bir öğretmen tarafından okutulur. Kuşkusuz, okulun fiziki koşulları ve öğretmen durumuna göre daha farklı gruplandırmalara da gidilebilmektedir.

4.9. Okul Zamanının Düzenlemesi

4.9.1. Eğitim Yılıının Düzenlenmesi

İlköğretim kurumlarının açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları Milli Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Kayıt-kabuller ile dinlenme ve yaz tatilinin başlama ve bitiş tarihleri, her yıl düzenlenen çalışma takviminde belirtilir. Öğretim yılının başlaması, yarıyıl tatili ve ders kesimi tarihleri Bakanlıkça belirlenir. Bu tarihler göz önünde bulundurularak hazırlanan çalışma takvimi, il milli eğitim müdürlüklerinin önerisi ve valinin onayı ile yürürlüğe girer.

İlköğretim okullarında ders yılı süresinin 180 iş gününden az olmaması esastır. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 9) Bir ders saati 40 dakikadır. Ders yılı süresi; derslerin başladığı günden kesildiği güne kadar okulun açık bulunduğu günler ile öğrencilerin törenle katıldıkları Milli Bayramlar, anma ve kutlama günleri sayılarak hesaplanır.

Ders yılı iki yarıyıla ayrılır. Birinci yarıyıl; Eylül ayının ikinci haftasında başlar, Ocak ayının son haftası içinde sona erer. İkinci yarıyıl; Şubat ayının ikinci haftasında başlar Haziran ayının ikinci haftasında sona erer. İki yarıyıl arasında dinlenme tatili verilir. Dinlenme tatili Ocak ve Şubat aylarında iki hafta süreyle yapılır. İlköğretim okullarının yaz tatili, sınavların bitimi tarihinden yeni öğretim yılının başına kadar sürer.

Öğretmenler, yaz tatili içinde aralıksız iki ay izinlidirler. Ancak, bu iki aylık izin sürelerine dokunulmadan kalan tatil zamanlarında mesleki seminerlere katılmakla yükümlüdürler. İlköğretim kurumları resmî tatil günleri aşağıdaki biçimde düzenlenmiştir:

- Cumhuriyet Bayramı (28 Ekim öğleden sonra başlar, 29 Ekim günü tören yapılır ve akşamı sona erer).
- Yılbaşı tatili (1 Ocak günü).
- Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, (23 Nisan günü törenden sonra başlar. 24 Nisan akşamı sona erer).
- 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü
- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı (19 Mayıs günü törenden sonra başlar ve 20 Mayıs günü akşamı sona erer.)
- Zafer Bayramı (30 Ağustos günü).
- Ramazan Bayramı (Arife günü saat 13.00'te başlar 3,5 gündür).
- Kurban Bayramı (Arife günü saat 13.00'de başlar 4,5 gündür).
- Mahalli kurtuluş günü (1 gün)
- Yaz tatili dışında okulların tatil zamanlarına ek olarak, azınlık okullarında kendi dini bayramları ve özel günlerinde de tatil yapılır.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

İlköğretim ve Eğitim Kanunu

4.9.2. Haftalık ve Günlük Zaman Çizelgeleri

Okullarda haftada 5 gün öğretim yapılır. Cumartesi ve Pazar günleri okullar tatildir. Tüm sınıflarda (1.-8. sınıf) haftalık ders yükü 30 saattir (Ders saati olarak). Günde 6 saat ders yapılır.

İlköğretim okullarında öğretim iki biçimde sürdürülür: Tam gün ve ikili eğitim (sabah ve öğleden sonra ayrı gruplar). Tam gün eğitim yapılan okullarda dersler genellikle 8.50'de başlayıp 15.20'de biter. İkili eğitim yapılan okullarda sabah gruplarının dersleri genellikle 7.30'da başlayıp 12.35'de biter, öğle gruplarının dersleri ise genellikle 12.35'te başlayıp 17.40'da biter.

Bir ders saati süresi 40 dakikadır. Gerektiğinde dersin özelliği ve öğrenci düzeyi dikkate alınarak blok ders uygulaması yapılabilir. Okul yönetimince teneffüsler için en az 10 dakika zaman ayrılır. Beslenme yapılan teneffüsün süresi 20 dakikadır. Normal öğretim yapan okullarda yemek ve dinlenme için en az 40, en çok 60 dakika ara verilmesi esastır. Ancak bu süre, valiliklerce okulun ve çevrenin şartlarına göre de düzenlenebilir. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO)'nda etüt için günde iki ders saati ayrılır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 9).

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

4.10. Öğretim Programı, Dersler, Ders Saati Sayısı

Öğretim programları merkezi olarak hazırlanmakta ve tüm ülkede aynı programlar uygulanmaktadır. Programlar ilgili birimlerin veya Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanmakta ve Bakanlık onayı ile yürürlüğe konmaktadır. Ancak okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak seçmeli ders çeşidini Bakanlık onayı ile artırabilirler. Bu durumda, hazırlanacak programın/programların Bakanlıkça onaylanması gerekir. İlköğretimde dersler Türkçe olarak yapılmaktadır. Öğretim programları Talim ve Terbiye Kurulu tarafından düzenli olarak gözden geçirilerek yenilenmektedir.

Programda yer alan dersler zorunlu ve seçmeli olarak ikiye ayrılmıştır. İlköğretim Okullarında dersler ve ders saatleri sınıf esasına göre düzenlenmiştir. Dersler İlköğretim okullarındaki kademe ve devre sınıflamasına göre düzenlenir. Sınıflara ait ders sayıları ve saatleri için Çizelgeye bakınız. Okutulacak seçmeli dersler, öğretim yılı başında okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak “Seçmeli Dersler” bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir. Okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate

olarak seçmeli ders çeşidini Bakanlık onayı ile artırabilirler. Bu durumda, hazırlanacak programın/programların Bakanlıkça onaylanması gerekir.

İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesi (2010-2011 Öğretim Yılı)

DERSLER		SINIFLAR							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	11	11	11	6	6	5	5	5
	Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	4	4	4					
	Fen ve Teknoloji				3	3	4	4	4
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3	
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük								2
	Yabancı Dil				3	3	4	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
	Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım						2	2	2
	Trafik Güvenliği				1*	1			
	Rehberlik/Sosyal Etkinlikler						1	1	1
ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI		25	25	25	26	26	29	29	28
SEÇMELİ DERSLER	Yabancı Dil						1	1	1
	Sanat Etkinlikleri						1	1	1
	Spor Etkinlikleri						1	1	1
	Düşünme Eğitimi						1	1	1
	Halk Kültürü						1	1	1
	Medya Okuryazarlığı						1	1	1
	Bilişim Teknolojileri						1	1	1
	Satranç						1	1	1
	Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi**								1
	Tarım						1	1	1
	Seçilebilecek Ders Saati Sayısı						1	1	2
SERBEST ETKİNLİKLER		5	5	5	4	4			
TOPLAM DERS SAATİ		30	30	30	30	30	30	30	30

AÇIKLAMALAR

1. Okutulacak seçmeli dersler; ikinci dönemin başından itibaren yeni ders yılının ilk ayının sonuna kadar olan süre içinde, okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak “Seçmeli Dersler” bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir.
2. Herhangi bir seçmeli dersin seçilebilmesi için o dersin bir önceki yılda seçilmiş olması şartı aranmaz.
3. Okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak seçmeli ders çeşidini artırabilir. Bu durumda, hazırlanan program ilgili genel müdürlüğün görüşü ve Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile uygulamaya konulur.
4. İlgili mevzuatında belirtilmeyen seçmeli dersler ile rehberlik/sosyal etkinlikler ve serbest etkinlikler notla değerlendirilmez. Öğrencinin aldığı seçmeli dersler ve katıldığı etkinlikler belgelerde belirtilir.
5. Rehberlik/sosyal etkinlikler dersi, ilgili mevzuatına ve programına göre işlenir. Rehberlik/sosyal etkinlikler dersi için ayrılan ders saati, dönüşümlü şekilde bir hafta rehberlik, bir hafta sosyal etkinlikler için kullanılır. Sosyal etkinlik çalışmaları kapsamında, “Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği”nde belirtilen esaslar dikkate alınarak tamamlanması zorunlu, belirli sayıdaki etkinlikler yapılır. Bu çalışmalar proje faaliyetleri şeklinde de planlanıp uygulanabilir.
6. Ders saatleri azalan Türkçe, hayat bilgisi (1–3. sınıflar); fen ve teknoloji (4 ve 5. sınıflar); T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük (8. sınıflar); seçmeli yabancı dil, sanat ve spor etkinlikleri (6-8. sınıflar) derslerinde, yeni öğretim programı uygulamaya konuluncaya kadar mevcut öğretim programları temel alınarak zümre öğretmenler kurulunca hazırlanan programlar uygulanacaktır.
7. Düşünme eğitimi ve halk kültürü dersleri 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde veya tamamında okutulabilir. Bu derslerin 7 veya 8. sınıfta seçilmesi durumunda öğretmenin uygun göreceği önceki sınıflara ait temel kazanımlar da verilir. Ancak seçmeli medya okuryazarlığı dersi 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde sadece bir kez okutulur.
8. Sanat etkinlikleri dersinde; sanat eğitiminin temel bilgileri verildikten sonra öğrencilerin tercih ve kabiliyetleri ile okulun fiziki durumu ve insan kaynakları dikkate alınarak drama, tiyatro, halk oyunları, enstrüman, resim, fotoğrafçılık, heykel vb. sanat alanlarından bir veya birkaçı üzerinde yoğunlaştırılmış etkinlikler yapılabilir.
9. Spor etkinlikleri dersinde; spor eğitiminin temel bilgileri verildikten sonra öğrencilerin tercih ve kabiliyetleri ile okulun fiziki durumu ve insan kaynakları dikkate alınarak güreş, futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. spor alanlarından bir veya birkaçı üzerinde yoğunlaştırılmış etkinlikler yapılabilir.
10. Serbest etkinlikler saatinde, okul ve çevrenin şartları ile öğrencilerin bireysel özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak;
 - a. Sosyal, kültürel ve eğitici faaliyet olarak; folklor, müsamere, konser, müzik, monolog, diyalog, grup tartışmaları, güzel konuşma-yazma, kitap okuma, dinleme, sergi düzenleme, gezi-gözlem, inceleme, bilmece, bulmaca, atışma, sayışma, şarkı ve türkü söyleme, soru sorma, cevap verme, duygu ve düşüncelerini ifade etme, oyun, film izleme, bahçe etkinlikleri, bitki ve hayvan yetiştirme vb. etkinlikler uygulanır.
 - b. Seçmeli sanat ve spor etkinlikleri, bilişim teknolojileri, satranç ve tarım derslerinin programlarından öğrenci düzeyi de göz önünde bulundurularak yararlanılabilir.
 - c. 1–3. sınıflarda Talim ve Terbiye Kurulunun 30.03.2000 tarihli ve 32 sayılı Kararıyla kabul edilen yabancı dil öğretim etkinlikleri ile 4 ve 5. sınıflarda seçmeli yabancı dil dersi öğretim programlarından yararlanılabilir.
 - d. Bu dersin saatleri ayrı ayrı veya blok olarak farklı günlerde uygulanabileceği gibi gerektiğinde tamamı bir gün içinde de uygulanabilecektir.
 - e. Serbest etkinlikler saati, zümre öğretmenler kurulunca hazırlanan aylık faaliyet planına göre uygulanır. Yapılan faaliyetler sınıf defterine yazılır.
11. 2010–2011 Öğretim Yılında seçmeli bilişim teknolojileri dersini 1–5. sınıflarda seçmiş olan okullar, serbest etkinliklerin ders saatleri içerisinde bu dersi işleyeceklerdir. Basım ve dağıtımı yapılan ders kitapları kullanılacaktır.

12. (*) Trafik güvenliği dersi 4 ve 5. sınıf öğretim programları birleştirilerek 2012–2013 Öğretim Yılından itibaren sadece 5. sınıfta haftada 1 ders saatinde uygulanacaktır. 4. sınıfın trafik güvenliği ders saati serbest etkinlikler ders saatine eklenecektir. Trafik güvenliği dersi işlenirken “ders içi faaliyet” kapsamında, gerektiğinde tıp doktoru ve trafik polislerinden yararlanılabilecektir.

13.(**) Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi haftada 1 ders saati olmak üzere 2010–2011 Öğretim Yılında 8. sınıfta seçmeli, 2011–2012 Öğretim Yılından itibaren de aynı sınıfta zorunlu ders olarak okutulacaktır.

14. (***) 2011–2012 Öğretim Yılından itibaren 8. sınıfta seçilebilecek seçmeli ders saati sayısı 1 olacaktır.

İlköğretim programları 2005-2006 öğretim yılından itibaren tümüyle gözden geçirilerek yenilenmiş ve kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır. Yeni ilköğretim programlarının hazırlanmasında; bilişsel ve yapılandırmacı (constructivist) öğrenme yaklaşımları temele alınmıştır.

Programların ortak vizyonu; Atatürk ilkelerini ve inkılaplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, bireysel farklılıkları ne olursa olsun, araştırma-sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişmiş, yaşam boyu öğrenen ve insan haklarına saygılı, mutlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmek olarak belirlenmiştir.

Türkçe’yi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi, eleştirel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, iletişim becerisi, problem çözme becerisi, araştırma-sorgulama becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, girişimcilik becerisi yeni ilköğretim programı ile kazandırılacak ortak temel beceriler olarak belirlenmiştir (İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı).

Yabancı dil öğretimi: İlköğretim kurumlarında; 4. sınıftan itibaren zorunlu yabancı dil derslerine yer verilir. Aynı sınıftan itibaren zorunlu yabancı dil derslerinin takviyesi amacıyla ya da ikinci yabancı dil dersi olarak seçmeli yabancı dil derslerine de yer verilebilir. Tüm sınıflarda ders saatleri dışında öğrencilerin seviyelerine uygun olarak yabancı dil yetiştirici kurs programları uygulanabilir (Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Yönetmeliği; Madde 7). İlköğretim okullarının 4 ve 5. sınıflarında; haftada 10 saati geçmemek, sınıf geçmeyi etkilememek ve kurs mahiyetinde olmak üzere, isteyen okul öncesi eğitim kurumları 5 ve 6 yaş grupları, ilköğretim okullarının 1., 2. ve 3. sınıfları yabancı dil öğretim etkinlikleri programı uygulayabilir.

4.11. Öğretim Yöntemleri ve Materyaller

İlköğretim programları yapılandırmacı (constructivist) öğrenme yaklaşımı temele alınmış olduğu için, derslerin yürütülmesinde bu yaklaşıma uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin seçilmesi ve öğretimin öğrenci merkezli yapılması genel ilkedir. İlköğretim kurumlarında öğretim yöntemlerinin ne olacağına öğretmenler tarafından karar verilir. Her öğretmen kendi dersi ile ilgili olarak programının gerektirdiği hazırlıkları yapmaktan sorumludur.

Kitap seçimi okulların sadece sayıyı belirtmeleri şeklindedir. Okullarda kullanılabilecek ders kitapları ve eğitim araçlarının Milli Eğitim Bakanlığı’nca belirlenmesi esastır. (Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 55). Tüm resmi orta öğretim öğrencilerinin ders kitapları, Bakanlıkça belirlenmekte ve ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Ders kitaplarının ve araç-gereçlerinin nitelikleri, hazırlanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi vb. konular yönetmelik Ders Kitapları ile düzenlenmiştir. Öğretmenlerin sınıflarda yararlanmak için hazırladıkları ve kendi derslerinde kullandıkları dersle ilgili bireysel çalışmaları sonucu ortaya çıkan materyaller herhangi bir değerlendirme veya seçime gerek görülmeden okullarda kullanılabilir. Ders kitabı dışında kullanılacak eğitim araçlarının; Anayasaya, yasalara ve Millî Eğitimin Temel Amaçlarına ters düşmemesi esastır.

İlköğretim kurumlarındaki bütün ders araç ve gereçlerini araştırmak, geliştirmek ve programlara göre ders veya yardımcı ders kitaplarını hazırlamak, hazırlatmak, veya satın alma ya da onaylamak görevi Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Madde 652) ve Milli Eğitim Temel Kanunu (Madde, 55) ile Talim ve Terbiye Kurulu (TTK)’na verilmiştir.

İlköğretim programlarının yenilenmesiyle birlikte ders kitaplarında da bir yenilenme dönemine girilmiştir. Bu bağlamda; ders kitapları yeni programın içeriği doğrultusunda yeni bir anlayışla tasarlanmış ve bu anlayışa uygun ders kitapları üretilmiştir. Bu bağlamda, önemli bir yenilik olarak, öğretim materyalleri üçlü bir takım (Ders Kitabı, Öğretmen Kılavuz Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı) biçiminde üretilmiştir.

4.12. Öğrencilerin Değerlendirilmesi

Yeni ilköğretim programında değerlendirme, öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Sadece öğrenme ürününü değil, öğrenme sürecini de değerlendirir. Uygun ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile çocuğun gelişimini de izler. Ölçme değerlendirme sistemi, okulun tüm fonksiyonlarını izler ve gelişimini yönlendirir. Disiplin ve kurallara uymanın öğrencinin kendi yararı için olduğunu kabul eder ve bu nedenle bu görevi öğrencilerin üstlenmesini bekler. Klâsik ölçme ve değerlendirmenin yanında alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini teşvik eder (İlköğretim Programları Tanıtım El Kitabı).

Başarının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde öğretim programlarında belirtilen amaçlar ile kazanımlar esas alınır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 32). İlköğretimde öğrenci, kendi yaş grubu içinde bir bütün olarak yetiştirilir ve değerlendirilir. İlköğretim, öğrencilerin derslerdeki başarısızlığına bakılarak elenecekleri bir dönem değil, öğretim programlarında öngörülen derslerin ve sosyal etkinlik çalışmalarının ortak katkısıyla ilgi ve yeteneği ölçüsünde yetiştirilecekleri bir dönem olarak değerlendirilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 47).

Öğrencilerin başarısı; sınavlar, varsa proje ve öğrencilerin performanslarını belirlemeye yönelik çalışmalardan alınan puanlara göre tespit edilir. Öğrencilerin performansını belirlemeye yönelik çalışmalar; ders ve etkinliklere katılım ile performans görevlerinden oluşur. Öğretmenler, ölçme ve değerlendirmenin genel esaslarını, derslerin öğretim programlarında yer alan genel amaçlar ile kazanımları dikkate alarak öğrencilere sınav uygulamaları, proje ve performansını belirlemeye yönelik çalışmaları yaptırır.

Öğrenciler, bir ders yılında istedikleri ders veya derslerden bireysel ya da grup çalışması şeklinde öğretmen rehberliğinde en az bir proje hazırlar. Öğrencilerin başarılarının belirlenmesinde ders ve etkinliklere katılımı ve performans görevleri de dikkate alınır.

1, 2 ve 3 üncü sınıflarda öğrencilerin gelişimi ile öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilecek olan proje ve öğrenci performanslarını belirlemeye yönelik çalışmalar, öğretmen gözlemlerine dayalı olarak yapılır. Öğrencilere, her dönemde bütün derslerden en az bir ders ve etkinliklere katılım puanı verilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 12). 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda bir yarıyılta haftalık ders saati üçten az olan derslerde en az iki, üç ve üçten fazla olan derslerde ise en az üç sınav yapılır. Öğrencilerin başarıları sınavlarla birlikte proje, performans ödevi, ders içi performanslarına dayalı olarak değerlendirilir. Görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi, teknoloji ve tasarım derslerinde öğrencilerin başarıları, öğretim programında yer alan ölçme ve değerlendirme etkinliklerine dayalı olarak belirlenir. Seçmeli dersler ile rehberlik ve sosyal etkinlikler notla değerlendirilmez. Ancak, karnede ve diğer belgelerde gösterilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 35, 36).

Özel eğitim kapsamındaki öğrencilerin başarıları, sınav ve performansını belirlemeye yönelik çalışmalar, bireyselleştirilmiş eğitim programları dikkate alınarak değerlendirilir.

Sınav ve öğrencinin performansına yönelik çalışmalar 100 tam puan üzerinden değerlendirilir. Değerlendirme sonuçları, ilgili öğretmen tarafından zamanında e-okul sistemindeki ilgili bölüme puan olarak girilir (Madde 40).

Dönem puanı, yıl sonu puanı, yıl sonu başarı puanı ve diploma puanı 100 tam puan üzerinden; dönem notu ile yıl sonu notu ise beşlik not sistemine göre Yönetmelik hükümlerince belirlenir. Beşlik not sisteminde başarı dört, başarısızlık bir notla değerlendirilir. Buna göre herhangi bir dersten 45 puan alamayan öğrenci "1" notu ile başarısız sayılır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 33). Seçmeli dersler ile rehberlik/sosyal etkinlikler notla değerlendirilmez. Öğrencilere, e-okul sistemindeki bilgiler esas alınarak her dönem sonunda karne verilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 45).. Karnede, öğrencinin derslerdeki başarısı ile kişisel ve sosyal becerilerine ilişkin değerlendirme sonuçları, sosyal etkinlik çalışmaları ve okula devam durumu gösterilir.

Öğrenci davranışları 1, 2, 3, 4 ve 5 inci sınıflarda "(1) Geliştirilmeli", "(2) İyi", "(3) Çok iyi" şeklinde; 6, 7 ve 8 inci sınıflarda ise "(1) Yetersiz", "(2) Geliştirilmeli", "(3) Orta", "(4) İyi", "(5) Çok iyi" şeklinde değerlendirilir. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 43)

Puanların not değeri ve derecesi aşağıda gösterilmiştir.

Değerlendirme Tablosu

Not	Rakam ile	Puanlar
Pekiyi	5	85-100

Çok İyi	4	70-84
İyi	3	55-69
Orta	2	45-54
Geçmez	1	0-44

Velileri bilgilendirmek ve öğrenci gelişimlerini takip etmek amacıyla ilköğretim 1, 2 ve 3 üncü sınıf öğrencilerine, kasım ve nisan aylarının ikinci haftasının son iş gününde Öğrenci Gelişim Raporu verilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği madde 40)

Öğrencilere, her dönem sonunda karne verilir. Karnede, öğrencinin derslerdeki başarısı ile kişisel ve sosyal becerilerine ilişkin değerlendirme sonuçları, sosyal etkinlik çalışmaları ve okula devam durumu gösterilir.

Bir dersin dönem notu ve yıl sonu notu;

- 1, 2 ve 3 üncü sınıflarda öğrencilerin proje, ders içi başarılarını belirlemeye yönelik çalışmalarını temel alan öğretmen gözlemlerine dayalı olarak belirlenen puanların aritmetik ortalaması,
- 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda, öğrencilerin performanslarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmalar ve varsa projeden aldıkları puanların ayrı ayrı ortalamaları ile sınavlardan alınan puanların toplamının aritmetik ortalaması ile belirlenir. Dönem puanının nota çevrilmesiyle de dönem notu belirlenir.

Bir dersin yıl sonu puanı, birinci ve ikinci dönem puanlarının aritmetik ortalamasıdır. Bir dersin yıl sonu notu ise birinci ve ikinci dönem notlarının aritmetik ortalamasıdır.

Her öğrenci için ayrıca bir davranış notu belirlenir ve kayıtlara işlenir. İlköğretim okullarının 1. ve 2. dönemlerinde her öğrencinin davranışları, belirlenen ölçütler dikkate alınarak 1, 2, 3, 4 ve 5 inci sınıflarda aynı sınıfta ders okutan diğer öğretmenlerin de görüşleri alınarak sınıf öğretmeni tarafından, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda ise şubede ders okutan ders öğretmenlerince değerlendirilir. Davranışlar aşağıdaki ölçütler dikkate alınarak değerlendirilir.

- Okul kültürüne uyum
- Öz bakım
- Kendini tanıma
- İletişim ve sosyal etkileşim
- Ortak değerlere uyma
- Çözüm odaklı olma
- Sosyal faaliyetlere katılım
- Takım çalışması ve sorumluluk
- Verimli çalışma
- Çevreye duyarlılık

4.13. Sınıf Geçme

Öğrencinin ders yılındaki başarısı, tüm dersler ile sosyal etkinlik çalışmalarındaki durumu, sınavlar, projeler, performans görevleri, ders ve etkinliklere katılım ve Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi ile öğrencilerden ulaşmaları beklenen kazanımlar dikkate alınarak değerlendirilir ve başarılı öğrenciler doğrudan bir üst sınıfa geçirilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 47).

İlköğretim kurumlarında bir üst sınıfa devam etmek veya mezun olabilmek için öğrencinin notunun aritmetik ortalaması 2'den aşağı olamaz. Bir dersin yıl sonu puanı, birinci ve ikinci dönem puanlarının aritmetik ortalamasıdır. Bir dersin yıl sonu notu ise birinci ve ikinci dönem notlarının aritmetik ortalamasıdır. Ders yılı sonunda başarısız dersi veya dersleri olan öğrencilerin durumu, öğrenci başarısının değerlendirilmesi esaslarına göre şube öğretmenler kurulunda görüşülür. Kurul kararıyla sınıf geçen öğrencilerin notları değiştirilmez. Okul kayıtlarına "Şube Öğretmenler Kurulu Kararıyla Geçti" veya "Sınıf Tekrarına Karar Verildi" ifadesi yazılır. Bu durum öğrencinin karnesinde de belirtilir. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 48 – Değişik 2 Mayıs 2006).

"4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda bir dersin ağırlığı, o dersin haftalık ders saati sayısına eşittir. Dersin yıl sonu puanı ile o dersin haftalık ders saati sayısının çarpımından elde edilen puan o dersin ağırlıklı puanıdır. Dersin yıl sonu notu ile o dersin haftalık ders saati sayısının çarpımından elde edilen not ise o dersin ağırlıklı notudur."

"Yıl sonu başarı puanı, notla değerlendirilen derslerin ağırlıklı puanları toplamının o derslere ait haftalık ders saati toplamına bölümü ile elde edilen puandır. Yıl sonu başarı puanı hesaplanırken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür. Bu puanlar; öğrenci karnesi, sınıf geçme, diploma ve öğrenci kayıt defterine işlenir. Yıl sonu başarı puanı, diploma puanının hesaplanmasında esas alınır."

Sınıf seviyesine göre yeterli başarıyı gösteremeyen öğrenciler için sınıf veya branş öğretmenleri, varsa okul rehber öğretmeni, okul yönetimi ve velilerle birlikte öğrenci, okul ve çevrenin durumuna göre alınacak tedbirler belirlenir. Gerektiğinde İlköğretim müfettişlerinin rehberliğinden de yararlanılarak kararlaştırılan önlemler uygulanır ve uygulama sonuçları ile ilgili rapor düzenlenir.

Alınan bütün önlemlere rağmen bir üst sınıfta güçlüklerle karşılaşabilecek öğrencilerin sınıf geçmesine veya sınıf tekrarına; ikinci dönemin son haftasında 1, 2 ve 3 üncü sınıflarda okul müdürünün veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında sınıf öğretmeni ile varsa okulun rehber öğretmeni, 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda ise şube öğretmenler kurulunda, 4 ve 5 inci sınıflarda şube öğretmenler kurulunun oluşamaması hâlinde okul müdürünün veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında sınıf öğretmeni ile varsa okulun rehber öğretmeni tarafından karar verilir. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 47).

İlköğretim kurumlarının 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarında, ders yılı içinde öğretmensizlik, salgın hastalık ve doğal afet gibi nedenlerle boş geçen dersler için öğretim yılının ikinci yarısında yetiştirme programları uygulanır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 50).

Birleştirilmiş sınıflarda, 3 üncü ve 5 inci sınıflar dışındaki öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmaz. Kaynaştırma yolu ile eğitimlerine devam eden özel eğitim gerektiren öğrencilere, başarısızlıklarından dolayı sınıf tekrarı yaptırılmaz. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 47).

İlköğretimde 1–5 inci sınıflara devam eden öğrencilerden beden ve zihince gelişmiş olup bilgi ve beceri bakımından sınıf düzeyinin üstünde olanlar, sınıf/şube rehber öğretmeni ve varsa okul rehber öğretmenin önerisi ile velinin görüşü alınarak öğretim yılının ilk ayı içinde sınıf yükseltme sınavına alınırlar. Başarılı olanlar bir üst sınıfa yükseltirler. Sınıf yükseltme sınavına değişik sınıflarda olmak üzere birden fazla da girilebilir. Ancak sınıf yükseltme bir kez yapılır.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

4.14. Belgelendirme-Diplomalar

İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir (Milli Eğitim Temel Kanunu, Article 24; İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Article 9). İlköğretimde herhangi bir bitirme sınavı yoktur.

Diploma puanı; 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflardaki yıl sonu başarı puanlarının aritmetik ortalamasıdır. Diploma puanı tespit edilirken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür. Bu puan diplomada belirtilir. İlköğretim diploması alanlar bir üst öğrenim kademesine gitmeye hak kazanırlar (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde 9 ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 56).”

Zorunlu öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen öğrenciler, ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok iki öğretim yılı daha okula devam edebilirler. Bu iki yıllık uzatma sonunda da okulu bitiremeyen öğrencilere öğrenim durumunu gösterir Öğrenim Belgesi verilir.

Başarısız olan 8 inci sınıf öğrencileri ile ara sınıflarda öğrenim çağı dışına çıkan ve iki yıl uzatma hakkını kullanan öğrencilerin, ders yılı sonunda öğrenim belgesi düzenlenerek okulla ilişkileri kesilir. Bu durumdaki öğrenciler Açık İlköğretim Okuluna yönlendirilir (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 31).

4.15. Rehberlik Hizmetleri

4.15.1. Temel Eğitimde Rehberlik Hizmetleri

İlköğretimde Milli Eğitim Temel Kanunu’na dayanarak çıkarılan İlköğretimde Yönelme Yönergesine göre öğrencilerin, ilgi, istek, yetenek ve kişilik özelliklerini dikkate alarak; olumlu bir benlik kavramı geliştirebilmelerine, seçeneklerden haberdar olmalarına, potansiyellerinin farkında olarak onu geliştirmeye çalışmalarına, bu doğrultuda kararlar alabilmelerine, aldıkları kararların sonuçlarını görebilmelerine ve sorumluluğunu almalarına yönelik olarak yönelmeler yapılır. Yönelme, öğrencilerin tümüne fırsat eşitliği sağlayacak şekilde yapılır; ilgi, istek ve yeteneklerine göre yetişmeleri sağlanır. Yönelmede şu ilkelere uyulur: Herkesin başarılı ve mutlu olabileceği bir programa girmesi amaçlanır, bu yönde olanaklar araştırılır ve kişi desteklenir. Yönelme, zorlayıcı değil, kişinin kararının doğru ve gerçekçi olması yönünde yol göstericidir. Öğrenci, kendi geleceğini plânlama ve geleceğine yönelik karar verme hakkına sahiptir, aldığı kararın sorumluluğunu taşır. Yönelme; yönetici, öğretmen, öğrenci, rehber öğretmen ve veli katılımıyla okul, program ve çevre olanakları gibi etkenler dikkate alınarak yapılır. Tanıma, izleme, değerlendirme ve yönelme etkinlikleri, bilimsel esaslara ve yeniliklere göre yapılır (İlköğretimde Yönelme Yönergesi Madde4-5)

Ayrıca ilköğretimde öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini tanımalarına, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına ve potansiyellerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yönelik olarak öğrencilere Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilir. Bu hizmetler hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği esaslarına göre rehberlik araştırma merkezleri (RAM) ile okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde yürütülür. Rehberlik hizmetlerinde; koordinatör psikolojik danışman, psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmeni, psikolog, psikometrist, eğitim programcısı, özel öğretim öğretmeni, çocuk gelişimi ve eğitimcisi ve sosyal çalışmacılar görev alır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla tüm il merkezlerinde ve nüfus büyüklüğüne göre bazı ilçe merkezlerinde toplam 217 Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) kurulmuştur.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre ilköğretim okullarında oluşturulan rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde yeterli sayıda rehber öğretmen/psikolojik danışman görevlendirilir. Rehber öğretmen/psikolojik danışman öğrencilerin durumlarıyla ilgili olarak diğer öğretmenlerle ve velilerle iş birliği yapar.

Okul müdürlüğüne öğretim yılı başında 6, 7 ve 8 inci sınıfların her şubesinde bir şube rehber öğretmeni görevlendirilir. 1, 2, 3, 4 ve 5 inci sınıflarda bu görevi sınıf öğretmeni yürütür. Şube rehber öğretmenleri

"Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği"nde sınıf rehber öğretmenleri için belirtilen görevler ile İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde kendilerine verilen görevleri yaparlar.

İlköğretim Kurumları 1-5.sınıflarda Talim ve terbiye Kurulunun 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararı gereğince; rehberlik saati yer almadığından, bu hizmetler MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği ve T.T.K.B'nin 03.09.2010 tarihli ve 6181 sayılı yazısı doğrultusunda serbest etkinlik saatlerinde "İlköğretim Sınıf Rehberlik Programı"ndaki kazanımlar ve etkinlikler dikkate alınarak okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde görevli rehber öğretmenlerin koordinesinde, ilköğretim kurumlarında 1-5. sınıf düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenlerince planlanarak yürütülmektedir.

Sosyal Etkinlikler: Resmî, özel ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında ders programlarının yanında öğrencide güven ve sorumluluk duygusu geliştirmeye, yeni ilgi alanları oluşturmaya ve beceriler kazandırmaya yönelik bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda öğrenci kulübü ile toplum hizmeti çalışmalarına yer verilir (Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği Madde 4).

4.15.2. Sağlık Hizmetleri

İlköğretimde öğrenci sağlık hizmetleri: İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 139.maddesine dayanarak yürütülür. İlköğretim kurumlarında; öğrencilere okul ve çevresinde sağlıklı, güvenli bir eğitim-öğretim ortamı sağlanması esastır. Öğrencilerin sağlık muayeneleri ve gerekli aşıları, periyodik olarak yapılır. Sosyal güvencesi olmayan öğrencilerin sağlık merkezlerine gönderilir. Ekonomik durumu yetersiz olanların ilaç giderleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu tarafından karşılanması sağlanır. Okulun temizlik ve düzeninin sağlanması, derslik, laboratuvar, işlik, yemekhane, yatakhane gibi yerlerde ısı, ışık ve havalandırmanın sağlık şartlarına uygun olması için gerekli önlemler alınır.

4.16. Özel Öğretim

4.16.1. Özel Öğretim

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Madde 42) özel ilk ve orta dereceli okullarla ilgili hususların kanunla düzenlenmesini öngörmektedir. Bu bağlamda, özel okulların açılma ve işletilmesine ilişkin konular 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve bu yasaya dayanarak yapılan çeşitli yönetmeliklerle düzenlenmektedir.

Eğitimin tüm kademelerinde büyük ölçüde "öğrenim ücretlerine" dayalı Türk ve yabancı özel ve tüzel kişiler (dernekler, vakıflar) tarafından açılan ve işletilen okullar mevcuttur. Bu okullar tür ve işleyişleri bakımından devlet okulları ile benzerdir. Özel okullar; Özel Türk okulları, özel azınlık okulları, özel yabancı okulları ve özel uluslararası öğretim okullarından oluşmaktadır. (5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu; Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik) Türk ve yabancı özel okullarda da, bazı istisnalar dışında, devlet ilköğretim okulları programı uygulanır. Özel okullarda, devlet okulları için hazırlanan yıllık çalışma takvimi uygulanmakla birlikte, Bakanlıkça kabul edildiği takdirde ayrı bir çalışma takvimi de düzenlenebilir.

4.16.2. Finansman

Özel okulların finansmanı konusu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 12 ve 13. maddeleriyle düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, özel okullar öğrenim ücreti alabilirler. Ayrıca özel ilköğretim okulları bazı kamu teşvik ve muafiyetlerinden ve kamusal desteklerden yararlanabilirler.

Özel Öğretim Kurumlarına Yapılacak Mali Yardımlar Yönetmeliği (Madde5-6) kapsamında; kamu yararı için çalışan dernekler tarafından açılan özel öğretim kurumlarına, öğrenci kontenjanının ¼'ünü yoksul öğrenciler için ücretsiz tahsis etme koşuluyla ek mali yardım sağlanmaktadır. Bu yardım; gündüzlü her öğrenci için Devletçe verilen burs miktarı kadar, yatılı her öğrenci için de, parasız yatılı bir öğrenciye devlet tarafından yapılan harcama kadardır.

Yardım yapılmasına Bakanlıkça karar verilen kurumlara; yatılı her öğrenci için, parasız yatılı bir öğrenciye Devletçe yapılan harcama kadar; gündüzlü her öğrenci için Devletçe ödenen burs miktarı kadar Bakanlıkça maddî yardımda bulunulabilir. Ancak bütçe ve malî imkânlar elvermediği takdirde yardım miktarı kurumun öğrenci sayısının tamamı yerine, yardıma ve korunmaya muhtaç çocukların sayısına göre hesap edilir. Yardım

yapılmasına Bakanlıkça karar verilen kurumlara gerekirse maddî yardım yerine resmî benzeri kurumlarda kullanılan araç-gereç ile öğrencilere gerekli olan kitap, defter, kalem, silgi, çanta, elbise, ayakkabı, ve forma gibi yardımlarda da bulunabilir. Bakanlar kurulunca yardım yapılmasına karar verilen yurt dışındaki kurumlara, bulunduğu ülkenin benzeri kurumlarında gerekli olduğu Bakanlık müfettişlerince tespit edilen nitelik ve miktarda araç-gereç veya bunların karşılığı olan mali yardım yapılır. Bazı mali ya da maddi yardımlar yapılmasına karşın, yapılan yardımların büyüklüğü bakımından devlete bağımlı (government dependent) olarak nitelendirtebilecek ilköğretim okulu bulunmamaktadır.

Özel ilköğretim okullarına ilişkin sayısal durum ve gelişmeler 4.18.'deki tablolarda verilmiştir.

4.17. Örgütsel Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar

Devlet ilköğretim okullarının (gündüzlü) yanında, değişik ilköğretim uygulamaları da bulunmaktadır.

Bunlar:

Yatılı ilköğretim Bölge Okulları (YİBO) nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmının mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları açılabilir (222 sayılı ilköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde 9). Bu okullardaki eğitim Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim Kurumları Yönetmeliği esaslarına; barınma ise Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Pansiyonları Yönetmeliği hükümlerine göre yürütülür. YİBO'ların amacı; kırsal kesimde okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağı nüfusu ile yoksul ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine erişimlerini sağlamaktır (Bakınız 4.18.2.).

Taşınmalı ilköğretim uygulaması; okulu bulunmayan ya da nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerindeki ilköğretim çağına gelmiş çocuklar ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okullarda bulunan öğrencilerin, daha kaliteli eğitim-öğretim olanağına kavuşturulması, eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanması, sekiz yıllık ilköğretimin yaygınlaştırılması amacıyla 1989-90 öğretim yılında başlatılmıştır. Söz konusu yerleşim birimlerindeki çocukların, merkez olarak seçilen ilköğretim kurumlarına günü birlik taşınıp eğitim-öğretimlerinin sağlanması için yapılan bir ilköğretim uygulamasıdır.

2010-2011 öğretim yılında, 741.161 öğrenci, kendi yerleşim birimlerinden merkez okullara günü birlik taşınmaktadır. Bu çalışmanın sürdürülmesi için Merkezi Yönetim Bütçesinden 2012 yılı 581.790.000 TL ödenek ayrılmıştır. Açık ilköğretim Okulu: Çeşitli nedenlerle zorunlu eğitimi tamamlayamamış ya da zorunlu eğitim çağı dışına çıkmış bireylerin eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim kurumudur. 1997 yılında zorunlu eğitimin 8 yıla çıkması üzerine geçmiş tarihlerde ilkokulu bitirenler ve ortaokulların ara sınıflarından ayrılanlara zorunlu eğitimlerini tamamlamak üzere 1998-1999 yılında Açık ilköğretim Okulu kurulmuştur. Açık ilköğretim kurumlarının amacı, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, gelişmiş iletişim araçlarını ve yeni teknolojileri kullanarak; ilköğretimini tamamlayamayan ve zorunlu ilköğretim yaş sınırını aşan yetişkinlere; ilköğretimlerini tamamlayabilmelerine olanak tanıyarak toplumun eğitim ve kültür düzeyini yükseltmek olarak özetlenebilir (Açık ilköğretim Okulu Yönetmeliği, Madde 5)

2008-2009 öğretim yılında bu okullarda okuyan öğrenci sayısı 2009 yılında 325.919 iken 2010 yılında 380.192'a ve 2011 yılında ise 480.000'e çıkmıştır. (MEB 2011 Bütçe Raporu) Bu okullar Bakanlık Makamının 12.09.1997 tarih ve 1651 sayılı onayı ile Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığına bağlı olarak kurulmuştur. 1998-1999 öğretim yılında Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde öğretime başlayan okul, 2011 yılında gerçekleştirilen MEB teşkilat yapılanması (KHK/652) ile Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğüne bağlanmıştır. Yetiştirici Sınıflar: Yetiştirici sınıf uygulamasının amacı zorunlu öğrenim çağına olup öğrenimlerini yaşıtlarıyla birlikte zamanında yapamamış olan çocukların, ilköğretime devamlarını sağlamaktır. Yetiştirici sınıf uygulamaları 10-14 yaş gurubundaki çocukları kapsar. Yetiştirici sınıfların, öğrencilerin yaş ve öğrenim durumlarına göre ayrı ayrı ve en az 10 en fazla 20 öğrenci ile açılması esastır (Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim Kurumlarında Yetiştirici Sınıf Açılmasına İlişkin Yönerge, 2008).

Özel Azınlık Okulları: Osmanlı İmparatorluğu döneminde Rum, Ermeni ve Musevi azınlıklar tarafından kurulmuş ve Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış okullardır. Bu okullara kendi azınlığına mensup T.C. uyruklu öğrenciler devam ederler.

Özel Yabancı Okulları: Yabancılar tarafından açılan ve varlıkları Lozan Antlaşmasına bağlı olarak karşılıklı mektuplarla tanınan okullardır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Fransız, Alman, İtalyan, Avusturya ve Amerikalılar tarafından kurulmuş olan ve Türk öğrencilerin de devam edebildikleri okullardır.

Özel Uluslararası Okullar: Bu okullar 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine göre faaliyet göstermektedirler. Bu okullara yalnızca yabancı uyruklu öğrenciler devam edebilmektedir.

4.18. İstatistikler

4.18.1. İlköğretim İstatistikleri

Gösterge	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Öğrenci sayısı	10.846.930	10.870.570	10.709.920	10 916 643	10 981 100
Erkek	5.684.609	5.676.872	5.553.871	5 632 328	5 623 476
Kız	5.162.321	5.193.698	5.156.049	5 284 315	5 357 624
Yeni kayıt öğrenci sayısı	1.378.236	1.343.308	1.228.539	-	-
Erkek	711.698	696.299	634.855	-	-
Kız	666.538	647.009	593.684	-	-
Önceki yıl mezun öğrenci sayısı	1.108.986	1.130.599	1.193.761	1 180 162	1 222 091
Erkek	598.835	605.503	635.015	627 177	654 678
Kız	510.151	525.096	558.746	552 985	567 413
Öğretmen sayısı	402.829	409.318	453.318	485 677	503 328
Erkek	209.366	223.406	224.644	232 948	237 254
Kız	193.463	222.046	228.674	252 729	266 074
Okul sayısı	34.656	34.093	33.769	33.310	32 797
Şube sayısı ¹	387.351	392.521	408.221	-41.693	418 334
Derslik sayısı	307.511	315.887	320.393	332.902	339.653
Okullaşma oranı brüt (%)	96,34	104,54	103,84	106,48	107,58
Erkek	99,21	106,41	104,91	107,05	107,36
Kız	93,37	102,57	102,71	105,88	107,81
Okullaşma oranı net (%)	90,13	97,37	96,49	98,17	98,41
Erkek	92,25	98,53	96,99	98,47	98,59
Kız	87,93	96,14	95,97	97,84	98,22
Öğretmen başına öğrenci sayısı	26,93	24,40	23,63	23,5	23,1
Özel öğretim öğrenci oranı (%)	1,96	2,08	2,24	2,36	2,56
Açık öğretim öğrenci oranı (%)	2,65	2,88	3,24	3,29	3,76

Notlar:

(1) Bazı okullar ikili eğitim yaptığı için şube sayısı derslik sayısını aşmaktadır.

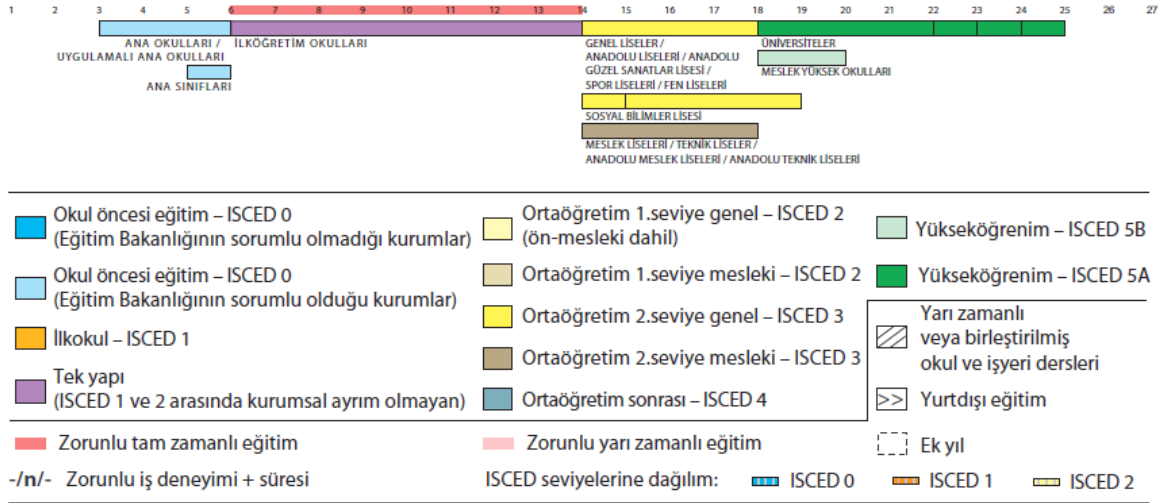
4.18.2. Okul Türlerine Göre İlköğretimde Sayılar (2010-11)

Okul Türleri	Okul sayısı	Öğrenci sayıları			Öğretmen sayısı	Derslik sayısı
		Toplam	Erkek	Kız		
İlköğretim	32 797	10 981 100	5 623 476	5 357 624	503 328	339.653

Kamu öğretim kurumları	31588	10289370	5271403	5017967	468679	317658
Kamu İlköğretim	31049	10041807	5139529	4902278	455689	308286
Yatılı İlköğretim Bölge Ok.	492	199011	107102	91909	9851	8677
Özel Eğitim	303	19177	12011	7166	5225	3493
Açık İlköğretim	1	404879	195618	209261	-	-
Özel öğretim kurumları	898	267294	144319	122975	29424	18460
Özel Türk İlköğretim	738	261090	140816	120274	27208	16643
Özel özel eğitim	118	3431	2066	1365	1647	1522
Özel azınlık İlköğretim	34	2314	1163	1151	415	231
Özel uluslararası İlköğretim	7	417	246	171	145	57
Özel yabancı İlköğretim	1	42	28	14	9	7

5. Ortaöğretim

Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi, 2011/12

Ortaöğretim, *(İlköğretimden sonra dört yıllık öğrenim veren ve bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vererek hayata ve yükselmelerine hazırlayan programların uygulandığı resmi ve özel ortaöğretim okul/kurumlarından oluşmaktadır.)* Bu okullar, "genel liseler" ve "mesleki ve mesleki-teknik liseler" olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Genel liseler yükseköğretime, mesleki ve teknik liseler ise hem yükseköğretime hem mesleğe hem de hayata ve iş alanına hazırlayan eğitim kademesidir. İlköğretimi bitiren tüm öğrenciler, ortaöğretimden yararlanma hakkına sahiptirler. İlköğretim (ISCED 1, 2) zorunlu eğitimi kapsayan bütünlük bir yapıya sahip olduğundan ortaöğretim tek kademedir oluşmaktadır (ISCED 3). Ortaöğretim kademesi ile yükseköğretim kademesi arasında bir eğitim kademesi ya da okul türü bulunmamaktadır.

5.1. Tarihsel Görünüm

Bugünkü anlamında, ortaöğretim düzeyinde okulların kurulmaya başlanması Osmanlı İmparatorluğu'nda 1773 yılından itibaren ilköğretime dayalı olarak öğrenci almaya başlayan askeri okulların, öğretmen okullarının (1848) kurulmasına kadar uzanmakla birlikte, bugünkü ortaöğretim sisteminin oluşumu Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile ülkedeki tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'nın gözetim ve denetimi altına alınmıştır.

22 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 789 sayılı yasa ile (Maarif Teşkilatına Dair Kanun) ortaöğretim okullarının süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. Yine bu yasayla daha önce yerel yönetimlerce yürütülen mesleki ve teknik öğretim kurumları MEB bünyesine alınmıştır. 1952 yılında ortaöğretim okullarının süresi dört yıla çıkarılmış, daha sonra 1955 yılında tekrar üç yıla indirilmiştir.

2004-2005 öğretim yılına kadar en az üç yıl süreli olan okullar 2005-2006 öğretim yılından itibaren en az 4 yıl eğitim veren okullara dönüştürülmüştür.

Genel ortaöğretimdeki temel gelişmelerden birisi yabancı dil ağırlıklı liselerin kurulmaya başlanmasıyla ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası ilişkilerin gelişmesi, kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve bilgi alış verişinin önem kazanması vb. nedenlerle yabancı dile olan gereksinim çok artmış ve 1955 yılından itibaren Kolej

olarak adlandırılan ve bazı derslerin yabancı dilde okutulduğu liseler kurulmuştur. Bu liseler Temmuz 1975'ten itibaren "Anadolu Lisesi" olarak adlandırılmıştır. Bu okullar yabancı dilin ağırlıklı olduğu ve giriş sınavıyla öğrenci alan okullardır. Bu okulların mezunlarının üniversite giriş sınavlarında diğer liselerin mezunlarına göre daha başarılı olmaları ve bir yabancı dil öğrenmeleri nedeniyle bu okulların giriş sınavlarında büyük bir rekabet yaşanmaktadır. 1980'lerden itibaren mesleki ve teknik eğitimde de bu tür okullar açılmaya başlanmıştır. Önceleri hazırlık olmasına rağmen bazıları hariç hazırlık sınıfları kaldırılmıştır. Genel liselerden farklı olarak tam gün eğitim verirler. Ayrıca sınıflar her anadolu lisesinde olduğu gibi 30 kişiden fazla olmaz. Türkiye'de ÖSS başarısı yüksektir.

1973 yılına kadar genel eğitim veren ortaöğretim okulları (Liseler) yükseköğretime hazırlama işlevini üstlenmişken, mesleki ve teknik okullar (sanat enstitüleri, tekniker okulları, yapı enstitüleri, kız enstitüleri, ticaret okulları vb. gibi isimlendirilmişlerdir) doğrudan mesleğe hazırlama işlevini üstlenmişlerdir. Ayrıca bu okullar lise statüsünde olmadıkları için mezunlarının yükseköğretime girişleri de mümkün değildi. 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile mesleki ve teknik okullara da lise statüsü kazandırılmıştır. Böylece, tüm ortaöğretim okulları mezunları, yükseköğretime geçiş hakkını elde etmişlerdir.

Mesleki ve teknik eğitimde önemli gelişmelerden birisi de 1986 yılında çıkarılan Mesleki Eğitim Kanunu olmuştur. Bu yasayla mesleki ve teknik okul öğrencilerinin işyerlerinde uygulama yapmaları sağlanmıştır. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin; planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında kararlar almak ve Bakanlığa görüş bildirmek üzere, Bakanlıkta Mesleki Eğitim Kurulu, illerde de İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu oluşturulmuştur.

Mesleki ve teknik eğitim alanındaki bir başka önemli gelişme de 1997'de yapılan düzenlemeyle olmuştur. 1997-98 öğretim yılına kadar ortaöğretim; birinci kademe (ortaokullar) ve ikinci kademe (liseler) olmak üzere iki kademedен oluşuyordu. Bu yeni düzenleme ile 4306 sayılı yasa ile zorunlu eğitim süresinin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması sonucu, ortaöğretimin birinci kademesi de (ortaokullar) ilköğretim bünyesine alınmıştır. Bu düzenlemeyle, aynı zamanda mesleki ortaokul uygulamasına da son verilmiştir (4306 sayılı Kanun).

Ortaöğretimle ilgili gelişmelerden birisi de, Ocak 2006 öncesinde uygulanan programlar bakımından Milli Eğitim Bakanlığı denetiminde olup, diğer bakanlıklara bağlı olarak faaliyet gösteren Adalet, Meteoroloji, Tapu Kadastro ve Tarım meslek liselerinin MEB'e devredilmesi olmuştur. Böylece bu kademedē yer alan askeri okullar ve polis kolejleri dışındaki tüm okullar MEB'e bağlanmıştır.

Halen ortaöğretimin geliştirilmesine yönelik reform çalışmaları sürdürölmektedir. Bu kapsamda bir çok proje yürütölmektedir. (Bu projelerden bazılarının ayrıntıları ve diğer reform önerileri için bakınız alt bölüm 5.2)

Ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğini esas alan bir yapıya geçilmesi çalışmaları kapsamında birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu bağlamda, kalite ve verimliliğin artırılması amacıyla genel liselerin de gerekli altyapı ve öğretmen ihtiyacı ile ilgili tedbirlerin alınması suretiyle uzun vadede ihtiyaç durumuna göre kademeli bir şekilde Anadolu lisesi statüsüne kavuşturulma çalışmalarının sürdürölmesinin uygun olacağı görüşüne varıldı. Bu uygulamaya 2005-2006 eğitim-öğretim yılında başlanmış, ancak yukarıda sözü edilen nokta Anadolu lisesine kademeli olarak dönüştürölme sürecini hızlandırmıştır.

Ayrıca ilgili genelgede, mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarımıza öğrenci akışını hızlandırmak için mesleki rehberlik, tanıtım ve yönlendirme çalışmalarına önem verilmesi hususunda 2007/30 ve 2011/23 sayılı genelgelerin yayımlandığı, bu çerçevede MEB'nca tüm eğitim kurumlarının kalitesinin yükseltilmesi amacıyla her türlü fiziki ve teknolojik alt yapının güçlendirilmesi çalışmalarının aralıksız sürdürölldüğü, Dokuzuncu Kalkınma Planında (2011-2012 eğitim-öğretim yılı için) genel ortaöğretimde %47.2, mesleki ve teknik ortaöğretimde %52.8 olmak üzere genel ortaöğretim kademesinde %100 brüt okullaşma oranına erişimin hedeflendiğı dikkate alındığında, Genel ortaöğretimde 1.84, mesleki ve teknik ortaöğretimde %21.54, ortaöğretim toplamında ise %23.8 oranında okullaşmanın 2013 yılına kadar artırılması gerektiğı ifade edilmektedir.

Ortaöğretimde kalitenin artırılması, mesleki ve teknik ortaöğretime daha fazla öğrencinin yönlendirilmesi amacıyla genel liselerin, Anadolu lisesine dönüştürülmesi uygulamasının Dokuzuncu Kalkınma Planının sonu olan 2013 yılında tamamlanması düşünülmektedir.

Bu amaç doğrultusunda çeşitli adımlar planlanmıştır.

- 1) Valiliklerce gerekli çalışmalar başlatıldı ve 2011-2012,2012-2013 öğretim yıllarını kapsayan bir planlama yapılmıştır.
- 2) Bu planda, yerleşim merkezinin nüfusu, öğrenci sayısı, Anadolu liselerine kayıt yaptırabilecek öğrenci akışı, derslik ve öğretmen ihtiyacı ile fiziki mekan durumu ve bazı okulların ikili öğretim yaptığı da dikkate alınmaktadır.
- 3) Sağlıklı bir planlama yapılabilmesi, yeni kaynak temini, mevcut kaynakların etkili, verimli ve ekonomik kullanılması ve olası derslik ihtiyacının tespiti için Anadolu lisesine dönüştürülecek genel lisenin adı, derslik sayısı, 9'uncu sınıfına kaç öğrenci kontenjanı verileceği belirlenerek 4 yıllık öğrenim süresi içerisinde aynı kontenjanla dengeli bir şekilde devam edileceği göz önünde bulundurulmaktadır.
- 4) Anadolu lisesine dönüştürülen okullar dışında kalan genel liselerin binaları ile her türlü müstemilatı, okuma arzusunda olan öğrencilerin, örgün eğitimin dışında bırakılmaması için valiliklerce uygun görülen mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının hizmetine sunulacak, böylece mesleki eğitime daha çok öğrenci akışı sağlanacak ve ilgili Genel Müdürlüğe bağlanacaktır.

Merkez nüfusu 10.000'in altında olan küçük ilçe ve beldelerde bulunan genel liseler, Mart 2010 tarihli Tebliğler Dergisinde yayımlanan Kurum Açılması ve Kapatılmasına İlişkin Esaslar çerçevesinde değerlendirilmektedir

- 5) Merkez nüfusu 10.000 ile 20.000 arasında olan yerleşim biriminde bir Anadolu lisesi, 20.000 ile 40.000 arasında olan yerleşim birimlerinde iki Anadolu lisesi, 40.000 üzerinde olan yerleşim birimlerinde öğrenci potansiyeli ve gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak uygun sayıda Anadolu lisesi olacak şekilde planlanmaktadır. Diğer genel ise, bina veya binaları, mesleki eğitimin uygun alanlarına yönelik hizmet verecek şekilde kademeli yapılandırılarak mesleki ve teknik eğitime dönüştürülecek ve mesleki eğitim desteklenmektedir.
- 6) Genel liselerin dönüşümlerinin tamamlanmasını takip eden öğretim yılında, çok programlı liselerin genel lise bölümüne öğrenci-kayıt kabulü yapılmamaktadır.
- 7) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü programından yaptırılan yeni binalarda genel lise yerine Anadolu lisesi açılma hususu değerlendirilecek ve teklifler, MEB'na ulaştırılmaktadır. (http://ogm.meb.gov.tr/belgeler/genelge_2010_30.pdf)

5.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Ortaöğretimle ilgili güncel tartışmaların merkezinde ortaöğretimin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi, ortaöğretimin yeniden yapılandırılması, ders programlarının güncelleştirilmesi ve geliştirilmesi, ortaöğretime geçişin düzenlenmesi, mesleki eğitim sisteminin güçlendirilmesi, meslekî bilgilendirme, yönlendirme ve rehberlik hizmetleri konusunda düzenlemelerin yapılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin okullarda daha etkin kullanılması ve bunlara yönelik alt yapının oluşturulması, öğretmenlerin hizmet öncesi ve içi yetiştirilmesi vb. çok sayıda konu yer almaktadır. Ayrıca bu tartışma konularının bazıları Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları kapsamında da ele alınmaktadır. Bu tartışma konularının bazıları uygulamaya konmuş, bazıları da çeşitli projelere dönüştürülmüştür. Bu projeler tamamlandığında ortaöğretim sisteminde köklü değişimlerin gerçekleşmesi beklenmektedir. Halen ortaöğretime doğrudan ilgilendiren 20 civarında proje sürdürülmektedir. Bu projelerden bazıları aşağıda kısaca tanıtılmaktadır.

Ortaöğretim Projesi: Genel ve mesleki-teknik orta öğretim kurumlarının tümünü kapsamaktadır. Proje uygulama süresi 5 yıl olarak belirlenmiş olup, 2006-2012 yıllarını kapsamaktadır. Proje kapsamında, Dünya Bankasıyla anlaşma imzalanmıştır (Proje ile ilgili daha fazla bilgi için <http://projeler.meb.gov.tr/eng/oop.htm>).

Projenin temel amacı, yaşam boyu öğrenmeyi desteklemek amacıyla orta öğretimin kalitesini, ekonomik uygunluğunu ve eşitlik düzeyinin artırılması yoluyla kurumsal kapasitenin güçlendirilmesidir.

Bu kapsamda,

- Genel ve mesleki orta öğretim okullarının çağdaş yaklaşımlar doğrultusunda yeniden yapılandırılması,
- Genel ve mesleki ortaöğretim okul programlarının geliştirilmesi,
- Yenilenen programlara göre yenilenen programlara göre öğretmenlerin ve diğer ilgili personelin yurt içinde ve dışında eğitimi,
- Eğitim ortamlarının yüz yüze ve uzaktan eğitim hizmetlerini etkin biçimde sunabilecek biçimde teknoloji ile desteklenmesi
- Yaşam boyu mesleki bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yapılandırılması ve bir mesleki bilgi sisteminin oluşturulması sağlanacaktır.

Bu proje kapsamında merkezde ve illerde kurulan Program Geliştirme Komisyonları aracılığı ile ders programları geliştirilmektedir. Genel ortaöğretimde beş alanda ve mesleki ortaöğretimde 19 alanda ders programları geliştirilerek 8 alan ve 25 modüler yapıda uygulanmaya konmuştur. Bu kapsamdaki çalışmalar devam etmektedir.

Kalite ve değerlendirme bileşeni kapsamında 81 ilde, 137 noktada “Okul Geliştirme ve Kalite Bürosu” oluşturulmuştur. Projenin kapsamındaki diğer çalışmalar devam etmektedir (2011 MEB İstatistikleri). 2012 yılı Ocak ayı itibarıyla bu çalışmalar sürmektedir.

Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması Projesi: Ortaöğretimde yaklaşık 30 farklı lise türü vardır. Bu proje ile okul türü ve çeşitliliği yerine program tür ve çeşitliliğini kapsayacak ve programlar arası geçişlere kolaylık sağlayacak biçimde geniş tabanlı bir ortaöğretim sisteminin yapılandırılmasını gerçekleştirmek amaçlanmaktadır. Bu proje tüm ortaöğretim okullarını kapsamakta olup finansmanı genel bütçeden karşılanmaktadır (MEB 2011 Yılı Bütçe Raporu).

Bu proje;

- Öğretim programları, araç-gereç ve materyallerin kalitesinin artırılmasına,
- Ortaöğretimin parçalı yapısından kurtararak kaynak ve insan israfının önlenmesine,
- Toplumun ve tüm insanların yaşam standartlarının geliştirilmesi ve

- Ortaöğretim öğrencilerinin % 65'inin mesleki ve teknik eğitime, % 35'inin akademik eğitime yönlendirilerek eğitim-istihdam dengesinin kurulmasına,

katkıda bulunacaktır.

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP): Projenin amacı mesleki ve teknik eğitim sistemini sosyo-ekonomik gereksinimler ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda ülke ekonomisinin gereksinim duyduğu yüksek nitelikli ve performanslı ara kademe insan gücünü yetiştirebilen, teknoloji geliştirilmesine ve üretimine yatkın bir mesleki ve teknik eğitim sisteminin güçlendirilerek etkili bir şekilde uygulamasını desteklemektir.

Proje kapsamında sosyal ortaklarla (TOBB, TİSK, Hak-İş, Türk-İş, DİSK; MEK-SA Vakfı, TESK, TÜSİAD) işbirliği yapılmaktadır.

Bu projenin uygulanmasıyla; (a) 12 yıllık temel eğitim için alt yapı oluşturulması, (b) mesleki eğitim sisteminin AB ülkelerindeki standartlara yükseltmesi, (c) mesleki eğitim sisteminin sosyo-ekonomik ihtiyaçlar ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda güçlendirilmesi (d) sosyal ortakların mesleki eğitime etkin biçimde katkı ve katılımının sağlanması (e) iş yaşamının gereksinimlerine duyarlı, yeni bir geniş tabanlı programlar arası yatay ve dikey geçişlere açık, modüler program yapısının esas alındığı mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesi beklenmektedir. (Bu proje hakkında daha fazla bilgi için bakınız <http://www.megep.meb.gov.tr/indexen.html>). Proje Kasım 2007'de tamamlanmıştır.

Projenin çıktıları proje aşamalarından başlayarak uygulamaya konmuştur. Proje sonuçlarının bir kısmı aşağıda özetlenmiştir (MEB 2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor: 93-94). Proje kapsamındaki pilot okullarda geliştirilen 17 alan 64 dala ait öğretim programlarının uygulanmasına 2004–2005 öğretim yılından itibaren başlanılmıştır. 2005-2006 öğretim yılında üç yıllık genel, mesleki ve teknik liselerin eğitim süresi ülke genelinde 9. sınıflardan başlamak üzere, kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır. MEGEP kapsamında 42 alan ve 197 dala ait öğretim programları ve eğitim standartları hazırlanmıştır. 2005–2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan 42 alan 197 dala ait çerçeve öğretim programlarının, uygulamalardan gelen geri bildirimler doğrultusunda güncelleme çalışmaları yapılmıştır. Bu programlar 2007-2008 eğitim yılında tüm alanlarda uygulamaya konulmuştur.

Ortaöğretim Projesi kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda mesleki ve teknik eğitimde uygulanan alan sayısı 50, dal sayısı 226 olmuştur.

Mesleki ve teknik eğitimde öğrenci ve öğretmenlerin yararlanacağı 5.647 adet bireysel öğrenme materyali (Modül) hazırlanmış İnternet ortamında ilgili tüm tarafların hizmetine sunulmuştur. Bunun yanı sıra tüm 9. sınıflarda kullanılmak üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Alanları Tanıtım ve Yönlendirme Modülü ile Akademik, Spor ve Sanat Alanları Tanıtım ve Yönlendirme Modüllerinin 42 alanı kapsayacak biçimde hazırlanması çalışmaları tamamlanmıştır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi: Temmuz 2003'te başlayan 42 ay süreli olan projenin amacı, meslek dersleri öğretmen eğitiminin niteliğini yükseltmeye yönelik çabaları desteklemek ve Avrupa Birliği'ndeki gelişmelere uyuma destek olmaktır. Bu çerçevede; (a) meslek dersleri öğretmenlerinin yeterliklerini belirlemek, (b) bu yeterliklere dayalı beş set hizmet öncesi ve üç set hizmet içi modüler öğretim programı geliştirmek, (c) ENQA (Yükseköğretimde Kalite Güvencesi ile ilgili Avrupa Ağ sistemi) koşullarına uygun ortak kalite güvencesi çerçevesi geliştirmek, (d) kurumsal kapasite ve insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik politika ve stratejileri belirlemek hedeflenmiştir. (Bu proje hakkında daha fazla bilgi için <http://www.mvet.org/>). 2007 yılında tamamlanan proje etkinliklerinden bazıları aşağıda kısaca verilmiştir.

- Öncelikli dokuz alanda (bilgisayar, elektrik-elektronik, otomotiv, giyim, konaklama işletmeciliği, yapı, tesisat-doğal gaz, çocuk gelişimi ve pedagoji) meslek dersleri öğretmenlerinin alan yeterlilikleri belirlenmiştir.
- Belirlenen yeterlilikler doğrultusunda modüler öğretim programları geliştirilmiştir.
- Mesleki ve teknik eğitim fakültelerinde "Yüksek Öğretimde Kalite Güvencesi ile ilgili Avrupa Ağ Sistemi" koşullarına uygun ortak "Kalite Güvence Sistemi" oluşturma çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

- Hazırlanan ve uygulanmakta olan öğretim programlarının “Öğrenci Merkezli Eğitim” esasları doğrultusunda uygulanması için Konya, Sakarya, Elazığ, İstanbul ve Ankara’da Proje kapsamında bulunan fakültelerin öğretim üyelerine ve öğretmenlere “Temel Beceriler ve Öğrenci Merkezli Eğitim” seminerleri verilmiştir.
- Proje amaçları doğrultusunda, mesleki ve teknik eğitimle ilgili politika önerilerini içeren “Beyaz Belge” çalışmaları hazırlanmıştır.
- Proje kapsamında 93 meslek dersi öğretmeni, 715 fakülte öğretim elemanı, 93 sosyal taraf temsilcisine hizmet içi eğitim verilmiştir.

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi Projesi: Meslekî ve teknik orta öğretim kurumları mezunlarının, güncel bilişim teknolojilerini kullanarak, bu kurumlarda verilen eğitimin hedeflere ulaşma düzeyinin belirlenmesi ve eğitim programlarının güncelliğinin değerlendirilmesi amacıyla 2007 yılında pilot olarak 24 il ve 63 okulda başlatılan Proje 2008 yılından itibaren yurt genelinde yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. 2012 Ocak ayı itibarıyla ilgili proje sürmektedir.

Bu proje ile;

- Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının 2001-2002 öğretim yılından günümüze kadar mezunlarının istihdam edilme durumları belirlenecek,
- Mezunların sistematik olarak izlenmesi sağlanarak, sistem kurumsallaştırılacak,
- Elde edilecek somut veriler analiz edilecek, mesleki ve teknik orta öğretim programları için önerilerde bulunulacak,
- Eğitim sisteminin güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkarılacak,
- Mesleki ve teknik eğitimin is hayatının taleplerine uygunluğu belirlenerek eğitim ile istihdam arasındaki ilişki kuvvetlendirilecek,
- Mesleki ve teknik eğitim programları talepler doğrultusunda iyileştirilecek,
- Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında performansa dayalı değerlendirme yapılabilecektir (MEB 2009 Yılı Bütçe Raporu, s.151-152).

5.3. Yasal Çerçeve

Bugünkü ortaöğretim sisteminin yasal çerçevesi 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir. Bu yasa hem ulusal eğitim sisteminin genel amaçlarını hem de eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde göz önünde bulundurulacak temel ilkeleri ortaya koymaktadır. Bu yasanın 26. maddesi ortaöğretimin kapsamını (okul türlerini ve süresini), 27. maddesi ortaöğretimden yararlanma hakkı ve ölçütlerini (giriş koşullarını), 28. maddesi de ortaöğretimin amaçlarını belirlemektedir.

Bu temel yasanın dışında, hem genel eğitimi hem de mesleki-teknik eğitimi düzenleyen çeşitli yasalar bulunmaktadır:

3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu, çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler ile 3308 sayılı Kanuna göre işletmeye gönderilemeyen mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları öğrencilerinin okulu bitirebilmek için yapmak zorunda oldukları 300 saatlik staj çalışması süresince iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigortaları yönünden primleri MEB tarafından ödenmek suretiyle sigortalılarına imkan sağlanmıştır.

5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılacak özel öğretim kurumlarına kurum

açma izni verilmesi, kurumun nakli, devri, personel çalıştırılması, kurumlara yapılacak malî destek ve bu kurumların eğitim-öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarının; eğitim-öğretim, yönetim, denetim, gözetim ve personel çalıştırılmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu eğitim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille öğretim yapan okulların tabi olacağı esasları düzenlemektedir.

3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, hem Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgüt yapısını ve görevlerini hem de diğer ilgili birimleri ve görevlerini belirlemektedir. İlgili Kanun 2011 yılı itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

2684 sayılı İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin parasız yatılı veya burslu okumalarına ve bunlara yapılacak sosyal yardımlara ilişkin esasları düzenlemektedir.

2698 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Kanunu ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında yatılı okuma imkânı sağlamak üzere, parasız yatılı okumaya hak kazanan öğrencilerle paralı yatılı okumak isteyen öğrenciler için okul pansiyonlarının açılmasına ve yönetimine ilişkin esasları düzenlemektedir.

Ayrıca, bu yasalarca yapılması öngörülen ayrıntılı düzenlemeleri içeren yönetmelik, yönerge ve genelgeler bulunmaktadır. Her okul türünün yapı ve işleyişini düzenleyen yönetmelikler yanında, çeşitli ortak konuları (sınıf geçme, haftalık ders saatleri, okul süreleri, not sistemi, kayıt-kabul işleri, disiplin vb.) düzenleyen yönetmelik ve yönergeler de bulunmaktadır.

5.4. Genel Amaçlar

Ortaöğretimin genel amaçları 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 28. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre, "Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

- Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,
- Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Aynı maddede ayrıca, bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçları arasında dengenin gözetileceği belirtilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı-MEB yukarıda verilen genel amaçlar çerçevesinde her bir okul türü için dersleri ve haftalık ders saatlerini belirlemekte ve her dersin programını geliştirmektedir. Programlarda, derslerin genel amaçlarına, öğrenme alanlarına ve kazanımlara yer verilmektedir. Başka bir anlatımla, yukarıda verilen genel amaçlar okul türlerine göre belirlenen programlar aracılığı ile somutlaştırılmaktadır. Bu bağlamda, genel eğitim sunan okullardaki derslerin içeriği ve yoğunluğu öğrencileri bir üst öğrenime (yükseköğretime) hazırlama amacına yönelik iken, mesleki ve teknik eğitim okullarının derslerinin bir bölümü genel eğitime, bir bölümü de mesleki-teknik eğitime yönelik konuları içermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

Millî Eğitim Temel Kanunu

5.5. Kurum (okul) Türleri

Ortaöğretim, ilköğretime dayalıdır ve genel ve mesleki-teknik ortaöğretim olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Ortaöğretim okulları en az dört yıl süreli (9.-12. sınıflar) olup, 14-17 yaş grubu öğrencileri kapsamaktadır. Bazı okullar, yabancı dil hazırlık sınıfı dahil 5 yıl sürelidir (Örneğin Sosyal Bilimler Lisesi). Ortaöğretimin bazı devlet okulları ile özel ortaöğretim okullarında, eğitim programlarının hedeflerine uygun olarak yabancı dil hazırlık sınıfları bulunmakta, fen grubu ve matematik dersleri yabancı dilde yapılabilir. (Örneğin, Kadıköy Anadolu Lisesi, Galatasaray Lisesi, İstanbul Lisesi). Ortaöğretim okulları zorunlu eğitim kapsamı dışındadır.

Hem genel hem de mesleki ve teknik eğitimde "Anadolu Liseleri, Anadolu Meslek Liseleri vb" olarak adlandırılan (bu şekilde adlandırılmasa da aynı kategoride değerlendirilen) ve giriş sınavı ile öğrenci alan öğrencileri özel yöntemlerle merkezi olarak belirlenen (seviye belirleme sınavı, not ortalaması ve davranış notu vb. birleşiminden oluşturulan) yabancı dilin ağırlıklı olduğu okullar bulunmaktadır. Bu okulların diğer okullardan temel farkı yabancı dil derslerinin fazla olması ve fen bilimleri alanındaki bazı derslerin yabancı dilde okutulabilmesidir. Bunun dışındaki tüm özellikleri bulunduğu okul türü ile aynıdır. Bununla birlikte, devlet okullarında bazı derslerin yabancı dilde okutulması uygulaması tedricen kaldırılmaktadır.

Orta öğretim kurumlarında; (a) yükseköğretime, (b) hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlayan programlar uygulanmaktadır.

Hem genel hem de mesleki ve teknik ortaöğretimde çok geniş bir okul çeşitliliği vardır. 30'un üzerinde okul türü bulunmaktadır. Bu çeşitlilik hem yukarıda sözü edilen Anadolu Lisesi uygulamasından hem de okulların mesleki alanlara göre açılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, ticaret ve turizmle ilgili programlar ayrı bir okul türü, endüstriyel programlar ayrı bir okul türü içinde yer almaktadırlar. Bu okul çeşitliliğine karşın, tüm ortaöğretim kurumlarının 9. sınıfında aynı (ortak) genel eğitim dersleri yer almaktadır. Bu sınıftan sonraki dersler alanlara göre farklılık göstermektedir. Tüm okullarda Bakanlıkça hazırlanan ders çizelgeleri ve öğretim programları uygulanmaktadır.

5.5.1. Genel Ortaöğretim Okulları

Genel ortaöğretim okulları aşağıdaki listede yer alan yedi okul türünden oluşmaktadır. Bu okullar temelde uyguladıkları programlar yoluyla öğrencileri yükseköğretime hazırlayan okullardır. Ancak, sınıflarda bulunan öğrenci sayıları, öğretmen seçimi, giriş koşulları, yabancı dil ağırlığı vb. bakımlarından bazı farklılıklar göstermektedirler. (Okul seçimi ve giriş koşulları için bakınız bölüm 5.7.).

Genel Ortaöğretim Okulları*

Okul türleri	Hazırlık Sınıfı	Süresi (Yıl)
Lise	-	4
Anadolu Lisesi	-	4
Fen Lisesi	-	4
Sosyal Bilimler Lisesi	1	4
Anadolu Öğretmen Lisesi	-	4
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi**	-	4
Spor Lisesi**	-	4
Askeri Liseler	-	4
Polis Kolejleri	-	4

* Bu okullarla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız <http://oogm.meb.gov.tr/>

** 2009-2010 öğretim yılından geçerli olmak üzere Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi "Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi" adı altında birleştirilmişlerdir.

Bu okullarda okutulan derslerin konuları aşağıdaki gibi gruplanabilir:

- Dil, edebiyat ve sanat alanlarıyla ilgili dersler (Örneğin, dil ve anlatım, Türk edebiyatı, yabancı diller, müzik, güzel sanatlar, spor)
- Sosyal bilimler alanı ile ilgili dersler (örneğin, tarih, coğrafya, sosyoloji, felsefe, psikoloji, demokrasi ve insan hakları)
- Matematik ve fen alanlarıyla ilgili dersler (örneğin, matematik, fizik, kimya, biyoloji)

2010-2011 öğretim yılından itibaren genel ortaöğretimde alan uygulaması kaldırılmış bunun yerine ders/program uygulamasına geçilmiştir. 9. sınıfta bütün öğrenciler aynı ortak zorunlu dersleri almaktadırlar. Öğrenciler ilgi ve başarı durumlarına göre ikinci yıldan itibaren farklı programlara yönlendirilmektedir.

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde resim ve müzik bölümleri bulunmaktadır. Bakanlığın uygun görmesi durumunda güzel sanatlara yönelik programlar uygulayan başka bölümler de açılabilmektedir. Bu okullara özel yetenek sınavı ile öğrenci alınmaktadır.

Spor Liselerinde ayrıca belirlenmiş bölümler yoktur, tek program uygulanmaktadır. 9. sınıftaki dersler genel liselerle benzer biçimde genel eğitimle ilgili ortak ve seçmeli derslerden oluşmaktadır. Diğer sınıflara genel eğitimle ilgili derslerin yanında spor ve beden eğitimi bölümündeki dersler ağırlıklı olarak okutulmaktadır (Spor Liseleri Yönetmeliği).

Programlar ile yükseköğretim programları ilişkilendirilmiş durumdadır. Bu nedenle öğrenciler yükseköğretime geçişte yapacakları tercihleri hesaba katarak programlar tercih etmek durumundadırlar. Uygulanan programların türüne göre dokuzuncu sınıftan sonraki dersler bu programlardan bazıları birinde ağırlık kazanmaktadır.

Okul türlerine göre eğitime ve öğretime ilişkin iş ve işlemler ayrı ayrı yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Bu yönetmeliklerden Lise ve Orta Okullar Yönetmeliği, 31/7/2009 tarihli ve 27305 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği"nin 93'üncü maddesiyle Yürürlükten kaldırılmıştır. Lise türlerine göre yeni yönetmelikler hazırlanmıştır. Bu yönetmelikler aşağıdaki gibidir: Millî Eğitim Bakanlığı **Fen Liseleri Yönetmeliği**, Millî Eğitim Bakanlığı **Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği**, Millî Eğitim Bakanlığı **Anadolu Liseleri Yönetmeliği**, Millî Eğitim Bakanlığı **Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliği**, "Millî Eğitim Bakanlığı **Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliği**, Millî Eğitim Bakanlığı **Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Yönetmeliği**" (1/2/2005 tarihli ve 25714 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı **Spor Liseleri Yönetmeliği** ile 20/8/1999 tarihli ve 23792 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı **Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği** Millî Eğitim Bakanlığı **Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Yönetmeliğinin** yürürlüğe girmesiyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.) ve **Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği**.

5.5.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları

Mesleki ve teknik öğretim okulları, öğrencileri genel ortaöğretimin amaçları ile birlikte onları iş ve meslek alanlarına işgücü olarak yetiştiren ve yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim okullarıdır. Ortaöğretim için yeniden düzenlenen haftalık ders çizelgesinde özellikle genel lise ve mesleki ve teknik liselerin 9. sınıfları ortak olarak planlanmıştır. Öğrencilerin 10. sınıfta hangi programı takip edeceklerine 9. sınıf sonundaki performansları, ilgi, istek ve yeteneklerine göre karar verilebilmektedir. Rehberlik ve Yönlendirme ders saatinde 9. sınıf öğrencilerine mesleki ve teknik eğitim ile akademik alanlar tanıtılmakta, ilgi ve yönelimlerine uygun meslek seçimini doğru olarak yapabilmelerine katkıda bulunulmaya çalışılmaktadır. Öğrenciler 10. sınıfta

alanlara, 11. sınıfta meslek dalına ayrılırlar ve 12. sınıfta da bu dallara devam ederek mezun olurlar. Mesleki ve teknik ortaöğretim okulları Milli Eğitim Bakanlığına bağlı aşağıdaki okul türlerinden oluşmaktadır.

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulları

Okul türü	Süresi	
Teknik Lise	4	http://mtegm.meb.gov.tr http://ktogm.meb.gov.tr
Anadolu Teknik Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Meslek Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Anadolu Meslek Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Endüstri Meslek Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Sağlık Meslek Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Ticaret Meslek Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek L.	4	http://mtegm.meb.gov.tr
Anadolu İletişim Meslek Lisesi	4	http://mtegm.meb.gov.tr
İmam Hatip Lisesi	4	http://dogm.meb.gov.tr/
Anadolu İmam Hatip Lisesi	4	http://dogm.meb.gov.tr/
Diğer liseler (Tarım Meslek Lisesi, Meteoroloji Meslek Lisesi, Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi, Adalet Meslek Lisesi vd.)	4	http://mtegm.meb.gov.tr

Bunların yanı sıra nüfusu az ve dağınık olan yerler ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygun görülen yerlerde, ortaöğretimin hem genel hem de mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan "çok programlı liseler" ile yalnızca mesleki ve teknik eğitim programlarını uygulayan Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri (METEM) vardır.

2009-2010 öğretim yılından geçerli olmak üzere 70'ten fazla olan okul türü 15'e indirilerek, özellikle mesleki ortaöğretimde okul çeşitliliği azaltılmış, program çeşitliliği temele alınarak ortaöğretimdeki okullar yeniden yapılandırılmıştır. Bu yeni yapılandırmaya göre mesleki eğitimdeki okul türleri şu şekilde oluşturulmuştur: Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Kız Teknik ve Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, İmam Latip Lisesi, Özel Eğitim Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Çok programlı Lise, Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi.

Her bir okul türünde belirli meslek alanlarına yönelik alanlar/programlar uygulanmaktadır. Ayrıca her bir alan farklı alt dallardan oluşmaktadır. Okulların sınıflandırılması da daha çok bu programların mesleki bakımdan ağırlığına göre yapılmaktadır. Örneğin, Ticaret Meslek Lisesi; bu okulda muhasebe, bankacılık, sigortacılık gibi alanlar bulunmaktadır.

Meslekî ve teknik eğitim okullarındaki alanlar; (1) endüstriyel ve teknik alanlar, (2) ticaret, turizm ve iletişimle ilgili alanlar, (3) Sosyal hizmetlerle ilgili alanlar ve (4) din hizmetleri ile ilgili alanlar biçiminde gruplandırılabilir.

Meslekî ve teknik eğitim okullarında, 9. sınıf öğrencileri derslerinin tamamını okullarda, 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri ise haftanın iki günü okullarda teorik ve uygulamalı eğitim, haftanın üç günü ise işletmelerde beceri eğitimi almaktadırlar. Ancak, Anadolu otelcilik ve turizm meslek liselerinin öğrencileri Ekim-Mart ayları arasındaki altı aylık dönemde okullarda eğitim görmekte, Nisan-Eylül ayları arasındaki altı aylık dönemde ise işletmelerde beceri eğitimi almaktadırlar. Böylece, işletmelerin makine, araç-gereç ve mesleğinde uzmanlaşmış usta öğretici/eğitici personel imkânlarından faydalanmak mümkün olmaktadır (Mesleki ve teknik eğitimdeki işyeri uygulamaları için bakınız 5.18.). Sayıları az olmakla birlikte, bazı okul türleri programları gereği bu uygulamanın dışındadır

5.6. Coğrafi Erişilebilirlik

Anayasa (1982) ve Milli Eğitim Temel Kanunu; ilköğretim mezunlarını orta öğretim kurumlarından yararlandırmayı, maddi imkanlardan yoksun öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla Devletin parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımları yapmasını (Anayasa, Madde 42; Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 8 ve 27) güvence altına almaktadır.

Bu yasal çerçeve bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı, yaşadıkları bölgenin coğrafi özellikleri, bireysel, toplumsal ve ekonomik durumları önemli olmaksızın ülkede yaşayan tüm yurttaşlara ulaşılabilir ortaöğretim hizmetini sunacak okulları açmakta ve işletmektedir. Ülke genelinde tüm il ve ilçe merkezleri ile nüfusu belirli bir sayının üstünde olan tüm yerleşim birimlerinde çeşitli ortaöğretim okulları (en az bir) bulunmaktadır.

Ayrıca, 3308 sayılı kanun kapsamında, küçük yerleşim birimlerindeki çocuklara ortaöğretim hizmeti sunabilmek için ""mesleki ve teknik eğitim merkezleri" ve 1739 sayılı Kanun kapsamında çok programlı liseler açılmaktadır. Çok programlı liselerde tüm ortaöğretim programları (genel ve mesleki-teknik) açılabilirken, mesleki ve teknik eğitim merkezlerinde mesleki ve teknik eğitim alanında diplomaya götüren Anadolu teknik lisesi, Anadolu meslek lisesi, teknik lise ve meslek lisesi seviyesindeki ortaöğretim programlarının tümü açılabilir. Böylece küçük yerleşim birimlerinde yaşayanlara da ortaöğretim hizmeti sunulması kolaylaştırılmış olmaktadır.

Maddi olanaklardan yoksun ve başarılı öğrenciler ile ulaşım yönünden zorluklar yaşayan öğrencilere ortaöğretime devam etme olanağı sağlamak amacıyla bazı ortaöğretim okulları tamamen parasız yatılı olup, tüm giderleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır. Örneğin, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Spor Lisesi tümüyle parasız yatılı okullardır. Yine bu kapsamda çok yer alan çok sayıda öğrenciye ücretsiz barınma hizmeti ve karşılıksız burs verilmektedir (Ayrıntılar için bakınız: <http://obydb.meb.gov.tr/istatistik.html>). Ayrıca, kırsal kesimdeki çocuklara olanak sağlamak amacıyla, Bakanlıkça açılan ve işletilen öğrenci pansiyonları bulunmaktadır. Tüm bunlar ortaöğretime herkes için daha fazla ulaşılabilir kılmaya yönelik desteklerdir.

Okula ulaşım

Öğrencilerin oturdukları yerler okula yürüme mesafesinde ise öğrenciler yürüyerek okula gidip-gelmektedirler. Bu mesafenin dışında kalan yerlerde oturan öğrenciler okul-aile birlikleri tarafından organize edilen ve ücretleri öğrenciler (aileleri) tarafından karşılanan servis araçları veya kendi olanaklarıyla okula gidip gelmektedirler.

5.7. Kayıt-Kabul Koşulları ve Okul Seçimi

Temel ilke olarak, öğrencilerin zorunlu ilköğretim sonrasında ilgi ve yetenekleri ölçüsünde genel ve mesleki-teknik ortaöğretim kurumlarından yararlandırılması amaçlanmaktadır. Ortaöğretim sisteminde, bu amacı gerçekleştirmeye yönelik bir okul çeşitliliği söz konusudur.

Ortaöğretim kurumlarına öğrenci kabulü iki biçimde gerçekleştirilmektedir:

- Doğrudan başvuru yoluyla,
- Giriş sınavları yoluyla.

Doğrudan başvuru yoluyla öğrenci alan ortaöğretim okulları:

Genel liseler, ticaret meslek liseleri, endüstri meslek liseleri, kız meslek liseleri, imam-hatip liseleri, çok programlı liseler ve mesleki ve teknik eğitim merkezleri, doğrudan başvuru yoluyla öğrenci kabul etmektedirler. İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından her okulun belirli bir hizmet alanı (bölgesi) vardır. İlke olarak, öğrenciler okul (lise) türünü seçmede özgürdürler. Bu çerçevede, her öğrencinin kendi bölgesindeki okula gitmesi beklenir. Ancak, bu uygulamanın dışına çıkmadığı durumlar da bulunmaktadır. Aşağıdaki koşulları taşıyan herkes yukarıda belirtilen okullardan istediğine herhangi bir sınırlama olmaksızın doğrudan kayıt yaptırabilir:

Koşullar:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, (Yabancı öğrenciler de yabancı öğrencilerle ilgili kayıt-kabul şartlarını taşıdıkları takdirde Türkiye’de aynı koşullarda öğrenim görebilirler)
- İlköğretim okulu mezunu olmak,
- Bazı ortaöğretim okullarında, sağlığı, girmek istediği mesleğin öğrenimine elverişli olmak (gerekirse belgelendirilir),
- Öğrenim yılının başlayacağı günde 18 yaşını bitirmemiş olmak.

Bu koşullar giriş sınavıyla öğrenci alan okullar için de önkoşul niteliğindedir. Bu koşulları taşıyan öğrenciler ebeveynlerinin de onayı ile istedikleri okullara kayıt yaptırabilmektedirler.

Giriş sınavıyla öğrenci alan ortaöğretim okulları:

Anadolu liseleri, sosyal bilimler liseleri, fen liseleri, Anadolu öğretmen liseleri ile Anadolu türünde eğitim yapılan mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına MEB Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Yönergesinde belirtilen usul ve esaslar ile ilgili kılavuz/kalavuzlarda belirtilen açıklamalar doğrultusunda, belirlenen yerleştirmeye esas puana göre merkezi yerleştirme ile öğrenci alınmaktadır. Bu çerçevede oluşturulan Ortaöğretime Geçiş Sistemi aşağıda açıklanmıştır.

Ortaöğretime Geçiş Sistemi: İlköğretim okulu öğrencilerinin, merkezi sınav sistemiyle öğrenci alan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarına geçişleri ile ilgili iş ve işlemleri kapsayan Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Yönergesine göre merkezî sistemle öğrenci alan ortaöğretim kurumlarına geçişte öğrencinin, 8 inci sınıf ders kesiminden sonra gireceği seviye belirleme sınav puanı, yıl sonu başarı puanı ile elde edilen Sınıf Puanlarının, belirlenen oranda toplamından elde edilen ortaöğretime yerleştirme puanı esas alınır, yerleştirme işlemleri merkezî olarak yapılır. 2010 yılında, Seviye Belirleme Sınavı (SBS) 6 ve 7. sınıflarda kademeli olarak kaldırılmıştır. 2010-2011 eğitim-öğretim yılında 6. sınıfa başlayan öğrenciler sınava girmeyecekler. Bu öğrenciler 2011-2012 yılında da 7. sınıf öğrencisi olarak sınava girmeyecekler.

Merkezi yerleştirme puanıyla öğrenci alınan Anadolu mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından, Denizcilik Anadolu meslek liselerinin denizcilik alanı, hasta ve yaşlı bakım hizmetleri alanı, yiyecek içecek hizmetleri, güzellik ve saç bakım hizmetleri, halkla ilişkiler ve organizasyon hizmetleri gibi alanlar ile otelcilik ve turizm meslek liselerinde uygulanan programlara devam edecek öğrenciler ayrıca mülakat/mülakat ve beden yeterliliği sınavı, grafik ve fotoğraf, inşaat teknolojisi (restorasyon), sanat ve tasarım gibi alanlar özel yetenek sınavına da tabi tutularak ilgi ve yetenekleri uygun adayların bu okullarda öğrenim görmesine imkan sağlanmaktadır.

Özel Yetenek Sınavı:

Spor ve güzel sanatlar alanlarındaki okullar (örneğin, **Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri**) özel yetenek sınavları ile öğrenci almaktadırlar. İlköğretim okulunu o yıl bitirenler yetenek sınavına girmek için tercih ettikleri bir güzel sanatlar ve spor lisesi müdürlüğüne müracaat ederler.

Yetenek sınavlarına ilişkin başvurular, öğrenci seçimi ve kayıt-kabulle ilgili iş ve işlemler Bakanlıkça belirlenen takvime göre yürütülür (Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Yönetmeliği Madde8).

Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Yönetmeliği

5.8. Okula Kayıt ve Öğrenim Ücretleri

Devlet okullarında ilke olarak eğitim ücretsizdir. Ancak, ailelerin okullara çeşitli biçimlerde katkıları bulunmaktadır. Öğrenci velilerinin kayıt sırasında ya da yıl içinde yapacakları gönüllü bağışları Okul-Aile Birliğince kabul edilmektedir. Bu yolla sağlanan kaynaklar okulların işletme giderleri (destek personeli, temizlik, bakım-onarım, kırtasiye vb.) için kullanılmaktadır. Diğer taraftan, ulaşım, okul gereçleri, beslenme vb. tamamlayıcı hizmetlerin maliyetleri öğrenci aileleri tarafından karşılanmaktadır.

Özel okullar ücretlidir. Özel okullara devam eden öğrenciler (aileleri) önceden belirlenen ve ilan edilen öğrenim ücretini ödemek durumundadırlar. Özel okullardaki öğrenim ücretleri okuldan okula farklılık göstermektedir. Özel okul ücretlerinin nasıl belirleneceği ve alınacağına ilişkin ölçütler yönetmelikle düzenlenmiştir (Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği Madde 6) Ayrıca özel okulların, kontenjanlarının %3'sinden az olmamak üzere ücretsiz öğrenci okutmaları zorunludur (Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz veya Burslu Okutulacak Öğrenci ve Kursiyerler Hakkında Yönetmelik, Madde 5).

5.9. Öğrencilere Mali Destek

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) maddi olanaklardan yoksun ve başarılı öğrencilere ve ulaşım yönünden zorluklar yaşayan öğrencilere ortaöğretime devam etme olanağı sağlamak amacıyla parasız yatılılık, pansiyon ve burs hizmetleri sunmaktadır. Bu amaçla bazı ortaöğretim okulları tamamen parasız yatılı olup, tüm giderleri MEB tarafından karşılanmaktadır. Örneğin, tüm Fen Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri ve Spor Liseleri tümüyle parasız yatılı okullardır.

İlk ve ortaöğretim kurumlarında parasız yatılılık ve burs hizmetlerinden kimlerin nasıl yararlanacağı ve sağlanacak yardımların nitelikleri yasayla düzenlenmiştir (İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun).

Parasız Yatılılık Desteği: Orta öğretim kurumlarında ailesi maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilere Bakanlıkça belirlenen kontenjan çerçevesinde parasız yatılılık desteği sağlanmaktadır. Parasız yatılılık desteği karşılıksız barındırma, beslenme, giyim, harçlık verme ve benzeri yardımları içermektedir. Bu destekten yararlanacak öğrenciler sınavla ya da sınavsız olarak belirlenmektedir. Öğrencilerin bir kısmı özel durumları nedeniyle yasaların kendilerine verdiği hak çerçevesinde belirlenirken, bir kısmı Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavları ile belirlenir. Ayrıca, merkezi yerleştirme sınavı ile öğrenci alan Fen Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri ve Spor Liseleri öğrencilerinin tamamı istemeleri halinde bu destekten yararlanabilirler.

Burs Desteği: Orta öğretim kurumlarında ailesi maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilere Bakanlıkça belirlenen kontenjan çerçevesinde burs desteği sağlanmaktadır. Burs Milli Eğitim Bakanlığı ve Maliye Bakanlığınca ortaklaşa belirlenen miktarda karşılıksız para yardımı yapılmasını içerir. Burslar verilecek öğrenciler genel olarak maddi imkanlardan yoksun ve başarılı öğrenciler içinden Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavları ile

belirlenir. Burslarla ilgili daha fazla ayrıntı için bakınız 2684 sayılı İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun.

Ayrıca, Türkiye Kızılay Derneği ile 2004 yılından itibaren her yıl belirlenen sayıda öğrenciye burs vermektedir. Burs verilecek öğrenci sayıları ve öğrenciler Dernek tarafından belirlenmektedir.

Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan (Sosyal Riski Azaltma Projesi kapsamında) nüfusun en yoksul kesimindeki ailelere Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) kapsamında karşılıksız eğitim yardımları yapılmaktadır. Ödemeler doğrudan öğrencilerin annelerine yapılmaktadır.

Öğle Yemeği Desteği: Mesleki ve teknik liselerde okuyan gelir durumu düşük ailelerin çocuklarına (öğrenci sayısının %20'si) ücretsiz öğle yemeği verilmektedir. Öğle yemeği verilebilmesi için okulda yemekhane ve personelin bulunması gerekmektedir. Öğle yemeği verilen okullarda, diğer öğrencilere ve öğretmenlere de ücreti karşılığı öğle yemeği verilmektedir (Mesleki Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 174).

Ücretsiz Ders Kitabı Desteği: 2006-2007 öğretim yılından itibaren ortaöğretim okullarında ders kitapları tüm öğrencilere MEB tarafından ücretsiz olarak verilmektedir.

İlköğretim ve ortaöğretimde taşınmalı eğitim uygulaması ile giderleri MEB tarafından karşılanmak suretiyle bulundukları yerleşim birimi itibarıyla öğrenime devam etme imkanı olmayan öğrencilerin merkezi yerleşim birimlerine ücretsiz taşınarak okula devamları sağlanmakta, bu öğrencilere öğle yemeği verilmektedir.

Diğer Destekler: Kamuya ait toplu taşıma araçlarından, tiyatro, sinema vb. etkinliklerden öğrenciler indirimli olarak yararlandırılmaktadır.

5.10. Yaş Düzeyleri ve Öğrencilerin Gruplandırılması

Ortaöğretim okulları dört yıl süreli karma okullardır. Bu okulların çağ nüfusunu 14-17 yaş grubundaki ilköğretim okulu mezunları oluşturur. Sınıfların oluşturulması genellikle giriş yılındaki öğrencilerin yaşlarına bağlı olmaktadır. Ancak, genellikle, sınıf tekrarı, okula geç başlama gibi istisnai durumlar dışında aynı yaş grubundaki öğrenciler aynı sınıflarda karma olarak öğrenim görürler. Mesleki-teknik eğitim okullarında bazı alanlar belirli bir cinsiyeti ilgilendiren bir meslekle ilişkili olmakta (Örneğin, çocuk gelişimi, inşaat) ve bu nedenle kız ya da erkek öğrenciler bazı alanlarda çok ağırlıklı olabilmekte, hatta tek bir cinsiyetin olduğu sınıflar da oluşabilmektedir.

Ortaöğretim okullarında dersler branş öğretmenleri tarafından okutulmaktadır. Dolayısıyla her sınıfın dersleri farklı öğretmenler tarafından okutulmaktadır.

Sınıflardaki öğrenci sayıları okul türüne göre farklılık göstermektedir. Genel liselerin sınıflarındaki öğrenci sayılarının ne olacağına ilişkin yasal bir düzenleme yoktur. Özel yetenek sınavı ile öğrenci alan **güzel sanatlar ve spor liselerinde bir sınıfta bulunması gereken öğrenci sayısı 30 ile sınırlandırılırken** fen liseleri ve sosyal bilimler liselerinde bir sınıfta bulunması gereken öğrenci sayısı -26 ile sınırlandırılmıştır (, **Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Yönetmeliği, Madde 7, Milli Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliği, Madde 8, ile Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliği Madde 8**). Genel eğitim veren Anadolu liseleri (Anadolu Liseleri Yönetmeliği) ile tüm mesleki ve teknik eğitim okullarında bir sınıfta bulunması gereken öğrenci sayısı 30 ile sınırlandırılmıştır. Mesleki ve teknik eğitim okullarında, kayıt yaptıran öğrenci sayısı 12'den az olan programlarda sınıf oluşturulmaz. Bu öğrenciler, ilgi ve istekleri dikkate alınarak diğer programlara yönlendirilir. (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği: Madde 162).

Spor Liseleri Yönetmeliği (BU YÖNETMELİK GÜNCELLENMEKTEDİR)

Fen Liseleri Yönetmeliği (BU YÖNETMELİK GÜNCELLENMEKTEDİR)

5.11. Uzmanlaşma Alanları

Tüm ortaöğretim okullarındaki öğretim programları, öğrencilerin ilgi, yetenek, bireysel farklılıkları ve yönelecekleri programlar /dalın özelliklerine uygun olarak ortak dersler, program seçme /dal dersleri ile seçmeli derslerden oluşur. Ortak dersler genel eğitimle ilgili dersler olup büyük çoğunluğu 9. sınıfların programlarında yer alır.

programlar/dal dersleri, öğrencileri hedefledikleri yükseköğretim programlarına veya mesleğe, iş alanlarına yöneltir ve onlara bu yönde gelişme imkânı sağlayan derslerdir. 10. sınıftan başlayarak tüm ortaöğretim okullarında öğrenciler bir bu programlardan seçmek ve o programın derslerini ağırlıklı olarak almak durumundadırlar. Böylece, öğrencilerin program seçmeleri yoluyla belirli bir mesleki ya da akademik alanda eğitim görmeleri sağlanır.

Öğrenciler, ilköğretimdeki yöneltme ilke ve ölçütleri de dikkate alınarak kendisinin ve velisinin görüşü doğrultusunda ilgili müdür yardımcısı, sınıf rehber öğretmeni ve rehber öğretmen tarafından ilgi, istek, yetenek ve derslerdeki başarı durumlarına göre program/ders seçmeye yönlendirilir. Yöneltilme veya yönlendirilmede, programlara kaynaklık eden derslerin yıl sonu notları ya da yıl sonu notlarının ağırlıklı ortalaması esas alınır (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği).

Genel eğitim veren ortaöğretim okullarındaki (genel lise, Anadolu lisesi, Fen lisesi, Sosyal Bilimler lisesi, Spor lisesi, Anadolu Öğretmen lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar lisesi) programlar dersleri daha çok yükseköğretimin farklı alanlarına yönelik yeterlilikler kazandıran derslerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu okulların programları mesleki olmaktan çok akademiktir. Yükseköğretim programlarına giriş bu programlarla ilişkilendirilmiş durumdadır.

Genel Eğitim Veren Okullar ve Bu Okullarda Bulunan Alanlar (Programlar)

Okul Türü	Alanlar						
	Fen Bilimleri	Sosyal Bilimler	Türkçe-Matematik	Yabancı Dil	Müzik Alanı	Resim	Spor
Genel Lise	X	X	X	X			
Anadolu Lisesi	X	X	X	X			
Fen Lisesi	X						
Sosyal Bilimler L.		X	X				
Anadolu Öğretmen L	X	X	X	X			
Anadolu Güzel Sanatlar L.					X	X	
Spor Lisesi							X

Genel olarak, mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim okullarındaki alan dersleri daha çok bazı meslek alanlarına yönelik yeterlilikler kazandıran derslerden oluşmaktadır. Ayrıca her bir alan farklı alt dallardan oluşmaktadır. Anadolu Teknik Lisesi ve Teknik Lise bu genellemenin dışındadır. Anadolu teknik lisesi ve teknik lisede uygulanan haftalık ders çizelgeleri ve öğretim programları genel lisenin fen bilimleri alanı ortak genel eğitim dersleri ve alan dersleri itibarıyla aynıdır.

Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği

5.12. Okul Zamanının Düzenlenmesi

Öğretim yılının başlama, yarıyıl tatili ve ders kesimi tarihleri Bakanlıkça belirlenir. Bu tarihler göz önünde bulundurularak hazırlanacak çalışma takvimi, millî eğitim müdürlüklerince düzenlenir ve valilik onayı ile yürürlüğe konur. Uygulama, ülkenin iklim ve yerel koşulları dikkate alınarak yapılır.

Ülkedeki tüm okulların eğitim programları; ilgili öğretim birimleri ve Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) tarafından hazırlanır ve Bakanlık onayı ile yürürlüğe girer. Eğitim programları:

- minimum ve maksimum haftalık ders saati sayısını
- hangi sınıflarda hangi derslerin okutulacağını
- zorunlu ortak dersleri, alan derslerini ve seçmeli dersleri ve bunların toplam saatlerini belirler.

Okul zamanının bu çerçevede düzenlenmesi ve uygulanması okul yönetimlerinin sorumluluğundadır.

5.12.1. Okul Yılı'nın Düzenlenmesi

Ortaöğretim kurumlarında, ders yılının 180 iş gününden az olmaması esastır. Ders yılının süresi, derslerin başladığı günden kesildiği güne kadar okulun açık bulunduğu günler ile öğrencilerin törenlere katıldıkları resmî ve mahallî bayram günleri sayılarak hesaplanır.

Eğitim yılı iki döneme ayrılır. Birinci dönem (genellikle Eylül ayının ikinci haftasında başlar ve Ocak ayının sonunda biter) ile ikinci dönem (genellikle Haziran ayının ikinci veya üçüncü haftası sonunda biter) arasında dinlenme tatili verilir. Dinlenme (yarı yıl) tatili ocak-şubat aylarında iki hafta süreyle yapılır. Öğrencilerin yaz tatili ders yılının bitiminden itibaren başlar.

Yaz tatili dışında okulların tatil zamanları şunlardır:

- Haftanın resmî tatil günleri (Cumartesi-Pazar)
- Cumhuriyet Bayramı tatili, (28 Ekim saat 13.00 de başlamak üzere 29 Ekim günleri)
- Yılbaşı tatili: (1 Ocak günü),
- Yarıyıl tatili: (Her yıl Bakanlıkça hazırlanan çalışma takviminde belirtilir.),
- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı: (1 gün),
- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı tatili: (19-20 Mayıs günleri)
- Zafer Bayramı: (30 Ağustos günü),
- Ramazan Bayramı: (Arife günü saat 13.00 den başlamak üzere 3.5 gün),
- Kurban Bayramı: (Arife günü saat 13.00 den başlamak üzere 4.5 gün),
- Mahalli Kurtuluş Bayramı: (1 gün), (Liseler Yönetmeliği: Madde 80)

Ayrıca, yukarıda belirtilen tatil zamanlarına ek olarak, özel yabancı okullar ve özel azınlık okulları, kendi dini bayramlarında ve özel günlerinde tatil edilir.

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği

5.12.2. Haftalık ve Günlük Zaman Çizelgeleri

Okullar için bir hafta beş gündür (Pazartesi-Cuma). Tam gün öğretim yapan okullarda dersler 45 dakikadır. İkili öğretim yapan okullarda ise 40 dakika olabilir. Ders araları okullarca saptanır. Derslerin başlama ve bitiş saatleri Millî Eğitim Müdürünün başkanlığında Okul-Aile Birliğinden de bir temsilci alınarak okul müdürlüklerince saptanır. İlçelerdeki okulların günlük çalışma çizelgeleri, yerel koşullara göre okul müdürlerince düzenlenir. Yaz ve kış dönemlerindeki çalışma durumu Millî Eğitim Müdürlerinin başkanlığında toplanacak okul müdürleri tarafından saptanır.

Mesleki teknik öğretim okullarında yapılan meslekî eğitimde ders saati, işletmede yapılan beceri eğitiminde ise çalışma saati esas alınır. Buna göre bir ders saati 40 dakika, dinlenme süresi ise en az 5 dakikadır. Gerekliğinde atölye ve laboratuvar uygulamaları ile zümre öğretmenler kurulunun kararıyla özelliğine göre bazı dersler blok ders şeklinde yapılabilir. Ancak her blok ders, iki ders saati süresini geçemez.

Derslerin başlama ve bitiş saatleri, il/ilçe millî eğitim müdürü veya ilgili müdür yardımcısı ya da şube müdürünün başkanlığında eğitim bölgesi danışma kurulu ile yapılan toplantıda okulların özellikleri ve uygulanan programlar dikkate alınarak belirlenir.

Derslerin başlama saatleri uygulamada genellikle 07.30-8.00 olmaktadır. Bitiş saatleri, tam gün ya da ikili eğitim ve okulların haftalık ders saatlerine göre farklılaşmaktadır.

İşletmelerdeki mesleki eğitimin gündüz yapılması esastır. Ancak bu eğitim, sektörün ve program türünün özelliği ile iklim koşulları ve yılın belli zamanlarında çalışan işletmeler dikkate alınarak, il meslekî eğitim kurulunun kararı ile saat 24.00'ü geçmemek üzere gece de yapılabilir. (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 161)

Öğrencilerin devam etmeleri gereken haftalık toplam ders saati sayısı hem okul türüne hem de sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir. Genel eğitim veren okullardaki toplam haftalık ders saati sayısı 30 ile 37 arasında değişirken, mesleki ve teknik eğitim okullarında 35 ile 45 saat (ders saati) arasında değişmektedir (Ayrıntılar için bakınız aşağıdaki tablo).

Okul Türlerine Göre Haftalık Toplam Ders Saatleri Dağılımı

Genel Eğitim Okulları http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen	Sınıflar				
	H*	9	10	11	12
Genel Lise		30	30	30	30
Anadolu Lisesi		35	35	35	35
Fen Lisesi		35	37	37	37
Sosyal Bilimler Lisesi	34	35	40	40	40
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi		35	35	35	35
Anadolu Öğretmen Lisesi		35	38	38	38
Spor Lisesi		35	35	35	35
Mesleki ve Teknik Eğitim Okulları					
Meslek Lisesi (Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi)		35	35	35	35
Anadolu Meslek Lisesi (Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı okullar-Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Anadolu İletişim Meslek Lisesi gibi okullar dahil)		40	40	40	40
Teknik Lise (Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı)		35	45	45	45
Anadolu Teknik Lisesi (Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı)		40	45	45	45
İmam-Hatip Lisesi http://dogm.meb.gov.tr/imam_hatip_ders_cizelge.htm		38	38	38	38
Anadolu İmam-Hatip Lisesi http://dogm.meb.gov.tr/imam_hatip_ders_cizelge.htm		40	40	40	40

* Yabancı dil hazırlık sınıfı. İngilizce yeterlilik sınavında başarılı olamayanlar bu sınıfa devam eder. Bu nedenle bütün öğrenciler için zorunlu değildir.

Aynı şekilde genel eğitim veren okullarda bir yılda yapılması gereken ders 1080 saat ile 1332 saat arasında değişirken, mesleki ve teknik eğitimde bir yılda yapılması gereken ders 1260 saat ile 1620 saat arasında değişmektedir.

Genel eğitim veren okullarda bütün dersler okullarda yapılırken, mesleki-teknik eğitim veren okullarda 9. sınıfta bütün dersler okulda, 10.,11. ve 12. sınıf alan derslerinin uygulamalı kısmı işyerlerinde yapılmaktadır.

5.13. Eğitim Programı, Dersler ve Ders Saati Sayısı

Ortaöğretim okullarında, öğretim daireleri ve Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) tarafından geliştirilen ve TTK'ca onaylanan öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri uygulanır. Başka bir deyişle, öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri merkezi olarak belirlenmektedir. Yeterli sayıda öğrencinin, uygun okul ortamının ve öğretmenin bulunması durumunda, eğitim bölgesi müdürler kurulunca uygun görülecek okullarda öğrencileri girişimcilik ve üreticiliğe yöneltecek, çevrenin ihtiyaç ve özelliklerine uygun olan seçmeli dersler de öğretim kapsamına alınabilir. Bu gibi derslerin öğretim programı, eğitim bölgesindeki zümre öğretmenlerince hazırlanır ve il/ilçe millî eğitim müdürünün onayı ile uygulamaya konulur. İlk defa uygulamaya konulacak olan programların bir örneği, bilgi için Bakanlığın ilgili birimine ve Kurula gönderilir. (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği: Madde 12).

Derslerin öğretimi Türkçe yapılır. Ancak, Anadolu Lisesinde (genel ve mesleki teknik) matematik ve fen bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji), dersleri yabancı dilde okutacak öğretmen olması ve öğrencilerin de talep etmesi halinde birinci yabancı dilde de yapılabilir (bu tür okullarda ders saati ağırlığı fazla olan ortak dersler kapsamında öğretilen yabancı dil birinci yabancı dil olarak adlandırılırken, okulların özelliğine göre ortak dersler ya da seçmeli dersler kapsamında alınan ve ders ağırlığı daha az olan yabancı dil ise ikinci yabancı dil olarak adlandırılmaktadır. Ağırlıklı olarak okutulan birinci yabancı dil İngilizce'dir) yapılabilir (Anadolu Liseleri Yönetmeliği: Madde 18).

Öğretim programları, öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerine göre bireysel farklılıklarına ve yönelecekleri program /dalın özelliklerine uygun olarak ortak dersler, program /dal dersleri ile seçmeli derslerden oluşur. Ortak dersler ile program /dal dersleri ve seçmeli derslerin her birinin haftalık ders saatleri, hangi sınıf ve yıllarda okutulacağı TTK kararı ile belirlenir (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, Madde 6)

Ortak dersler, öğrencilerin okulu bitirinceye kadar almakla yükümlü olduğu derslerdir. Bu derslerin alınması zorunludur.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tüm sınıflarda yer alan ve haftada bir saat olarak okutulan ve Anayasa'da (Madde24) okutulması zorunlu kılınan bir derstir.

program /dal dersleri, öğrenciyi hedeflediği yüksek öğrenim programlarına veya mesleğe, iş alanlarına yönelten ve ona bu yönde gelişme imkânı sağlayan derslerdir. (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, Madde 8). program seçimi yapıldıktan sonra bu dersler de zorunlu ders niteliği kazanır.

Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim okullarındaki alan dersleri daha çok bazı meslek alanlarına yönelik yeterlilikler kazandıran derslerden oluşmaktadır. Genel eğitim veren okullardaki alanlar yükseköğretime hazırlayıcı yeterlilikler kazandıran alanlardan oluşmaktadır. Bu dersler genel olarak ortak derslerden bazılarının devamı niteliğini taşır.

Seçmeli dersler; öğrencilerin yöneldiği alan/dalda gelişmelerine veya ilgi ve istekleri doğrultusunda çeşitli programlarda ilerlemelerine, kişisel yeteneklerini geliştirmelerine imkân sağlayan derslerdir. (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği: Madde 9).

Mevcut haftalık ders çizelgelerine göre 9. sınıfta ortak zorunlu derslerin ağırlıklı, 10.,11. ve 12. sınıflarda program derslerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Anadolu (genel-mesleki) liselerinde yabancı dil dersleri, diğer okullara göre daha ağırlıklıdır. Talim ve Terbiye Kurulu-TTK

5.14. Öğretim Yöntemleri ve Materyaller

Öğretim yöntemlerinin ve öğrenme materyallerinin ne olacağına, sınav, ödev ve projeler ile uygulamaların nasıl olacağına ve öğretimin nasıl değerlendirileceğine öğretmenler tarafından karar verilir. Zümre oluşturabilecek kadar öğretmenin olduğu derslerde bu konularda zümre öğretmenleri ortak karar verebilirler. Okullarda kullanılabilecek ders kitapları ve eğitim araçlarının Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenmesi esastır. (Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde55). Tüm resmi orta öğretim öğrencilerinin ders kitapları, Bakanlıkça belirlenmekte ve ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Ders kitaplarının ve araç-gereçlerinin nitelikleri, hazırlanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi vb. konular yönetmelik Ders Kitapları ile düzenlenmiştir.

Her öğretmen kendi dersi ile ilgili olarak programının gerektirdiği hazırlıkları yapmaktan sorumludur. Ortaöğretim okullarında öğretim yılı başında her öğretmenin verdiği dersler için ünitelendirilmiş yıllık plan yapması ve bu planın okul müdürünce onaylanmış olması esastır. Günlük planlar yapılırken yıllık plana uyulması gerekir.

Her bir dersin programı öğretmenler için aynı zamanda bir rehber niteliği taşır. Programda dersin genel amaçları, üniteleri, her bir ünitenin kazanımları ve konu başlıkları yer alır. Programlarda ayrıca, etkinlik örneklerine, süreç düzenleme ve değerlendirme örneklerine ve açıklamalara yer verilebilmektedir. Ders kitaplarının da bu programlar temele alınarak yazılmak zorunda olması öğretmenler için yol gösterici olmaktadır. Ayrıca, Talim Terbiye Kurulu'nun internet sitesinde bir Öğretmenler Portalı (<http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/>) yer almaktadır. Bu portal içinde öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla derslerin programlarına, plan ve etkinlik örneklerine yer verilmektedir.

Öğretmenler video, slayt, radyo-kasetçalar, tepegöz, televizyon vb. görsel araçları kullanabilirler. Ancak bu araç-gereçler okullarda standart olarak bulunmamaktadır. Okulların çok büyük bir kısmında iletişim ve bilgi teknolojilerinden öğretmenlerin ve öğrencilerin yararlanması olanaklıdır. Bu amaçla bilgi teknolojisi sınıfları oluşturulmuştur. Son yıllarda bilgi teknolojisi altyapısını geliştirmeye yönelik yatırımlara ağırlık verilmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulu-TTK

Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği

Millî Eğitim Temel Kanunu

5.15. Öğrencilerin Değerlendirilmesi

Ortaöğretim okullarında ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Özel okullarda da bu yönetmelik uygulanmakla birlikte, isteyen özel okullarca, okul yönetimi tarafından hazırlanan ve Bakanlıkça onaylanan farklı bir sınıf geçme ve sınav yönetmeliği uygulanabilir.

Öğretmenler, sınav sorularını düzenlerken, öğretim programlarında belirtilen özel ve genel amaçları varsa hedeflenen becerileri, açıklamaları ve konuları esas alır. Sınav, ödev ve projeler ile uygulamalar, 100 tam puan üzerinden değerlendirilir. Değerlendirme sonuçları, öğretmen not defteri ile not çizelgelerine puan olarak yazılır. Puanların not değeri ve derecesi aşağıdaki gibidir.

Değerlendirme Tablosu

Puan	Not	Derece
85 - 100	5	Pekiyi

70 - 84	4	İyi
55 - 69	3	Orta
45 - 54	2	Geçer
25 - 44	1	Geçmez
0 - 24	0	Etkisiz

Dönem puanı, yıl sonu puanı, yıl sonu başarı puanı ve mezuniyet (diploma) puanı 100 üzerinden; dönem notu, yıl sonu notu ve yıl sonu başarı notu da 5'lik not sistemine göre belirlenir. 5'lik not sisteminde başarı dört, başarısızlık iki notla değerlendirilir.

Öğrencinin başarısı, öğretim programı esas alınarak dersin özelliğine göre yazılı, sözlü ve uygulamalı sınav, ödev ve projeler ile işletmelerde beceri eğitimi, ders içi ve ders dışı eğitim - öğretim etkinlikleri değerlendirilerek saptanır. (Madde 17)

Yazılı sınavların sayısı, haftalık ders saati sayısı üç ve daha fazla olan dersler için üçten, bir ve iki saat olan dersler için ikiden az olamaz. Bir dönemde öğrencilere her dersten en az bir sözlü sınav puanının verilmesi esastır. Sözlü puanı, öğrencilerin sosyal etkinliklerdeki çalışmaları, derse hazırlıkları, ders içindeki etkinlikleri ve dersle ilgili araştırma çalışmaları değerlendirilerek verilir (Madde 21).

Bir dersin dönem puanı, o döneme ait yazılı, sözlü ve uygulamalı sınavlarla varsa ödev ve projelerden alınan puanların aritmetik ortalaması alınarak belirlenir. Aritmetik ortalama alınırken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür. Elde edilen puanın nota çevrilmesiyle dönem notu tespit edilir. Dönem puanı, dönem notuna çevrilirken yarım ve yarımdan büyük kesirler, bir üst tam puan olarak değerlendirilir, dönem puanında bir değişiklik yapılmaz (Madde 27).

Meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarında eğitimi okulda yapılan uygulamalı meslek derslerinde dönem notu;

- Öğrencinin dönem içinde yaptığı temrin çalışmaları ile projelere takdir edilen puanların aritmetik ortalamasının,
- Sınav işlerinde takdir edilen puanların her birinin,
- Sözlü puanı/puanlarının her birinin,
- Hizmet puanlarının aritmetik ortalamasının,
- Ödevde takdir edilen puanın

aritmetik ortalaması alındıktan sonra nota çevrilerek belirlenir (Madde 27/c).

Bir dersin yıl sonu puanı; birinci ve ikinci dönem notlarının aritmetik ortalamasıdır.

İşletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilerin yıl sonu notu, birinci ve ikinci dönem notlarının aritmetik ortalaması ile yıl sonu beceri sınavı notunun aritmetik ortalamasıdır. Öğrencinin eğitimini işletmede gördüğü uygulamalı derslerin başarılı sayılabilmesi için, yıl sonu notunun Geçer olması yanında, yıl sonu beceri sınav notunun da en az Geçer olması gerekmektedir (Madde 29-32). Dönem sonlarında öğrencilere velilerine duyurulmak üzere karne verilir.

5.16. Sınıf Geçme

Bir öğrencinin bir üst sınıfa geçmesi, öğrencinin birinci ve ikinci yarıyıl sonunda aldığı notlara bağlıdır. Öğrencinin, ders yılı sonunda herhangi bir dersten başarılı sayılabilmesi için; (a) ikinci dönem notunun, en az "Geçer" ancak birinci dönem notu "Etkisiz" ise ikinci dönem notunun en az "Orta", (b) işletmelerde beceri

eğitimi gören öğrencilerin yıl sonu beceri sınavı notunun en az "Geçer" olması gerekir (Puanlar için bakınız 5.15.)

Ders yılı sonunda, tüm derslerden başarılı olan öğrenciler doğrudan sınıfını geçer. Ayrıca, okul türlerine göre Talim ve Terbiye Kurulu'nca belirlenen dersler dışındaki derslerden başarısızlığı bulunan öğrencilerden yıl sonu başarı ortalaması; (a) Fen liseleri ve sosyal bilimler liselerinde 3.50, (b) Anadolu türü liseler (Anadolu mesleki ve Teknik ortaöğretim kurumları dahil) ile yabancı dil hazırlık sınıfı bulunan liselerde 3.00, (c) Genel lise, spor lisesi ile mesleki ve teknik liselerde 2.50 olan öğrenciler ortalama ile sınıflarını geçer.

Doğrudan veya yıl sonu başarı ortalaması ile sınıfını geçemeyen öğrencilerden alt sınıflardaki sorumlu olduğu dersler de dahil, başarısız olduğu ders sayısı dokuzuncu sınıflarda en fazla üç, onuncu ve onbirinci sınıflarda en fazla iki olanlar bir üst sınıfa devam ederler. Alt sınıftaki dersler de dahil, ikiden fazla başarısız dersi bulunanlar ise başarısız sayılırlar. Sorumluluk, o dersin sorumluluk sınavında başarılı olunması hâlinde kalkar.

Öğrencilerden; (a) ortalama yükseltme sınavları sonunda başarısızlığı bulunup yıl sonu başarı ortalamasıyla sınıf geçemeyenler, (b) sorumlu olarak sınıf geçemeyenler, ve (c) devamsızlık nedeniyle başarısız sayılanlar sınıf tekrar ederler. Ders yılı içinde toplam 20 gün okula özürsüz olarak devam etmeyen öğrenciler, notları ne olursa olsun başarısız sayılır. Sınıf tekrarı, orta öğretim süresince bir defa yapılır. Ancak hazırlık sınıfındaki sınıf tekrarı bu süreye dahil değildir. (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, Maddeler 32-36).

Talim ve Terbiye Kurulu-TTK

Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği

5.17. Diplomalar / Belgelendirme

Genel ve mesleki-teknik ortaöğretim okulları diplomaya (lise diploması) götüren programlar sunarlar. Derslerini (mesleki-teknik okullarda derslerini ve stajlarını) başarıyla tamamlayan öğrencilere bitirdiği okul türünün adıyla adlandırılan lise diploması verilir. Her bir dersin başarılmaması esas olup bitirme sınavı yoktur. Diplomaların üzerinde öğrencinin mezuniyet ortalaması ve alanı/dalı belirtilir. Diplomalar yükseköğretime giriş sınavına (Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS)) başvurma ya da yasalarla belirlenen işlere girme veya kendi işinde çalışma olanağı sağlar. Ayrıca, mesleki-teknik okulları bitirenler mezun oldukları alanlarda iki yıllık meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş hakkına sahiptirler. Okuldan ayrılan veya diploma almaya hak kazanan her öğrenciye; kimliğini, diploma bilgilerini, okul öğrenimi boyunca aldığı dersleri, ders notlarını gösteren öğrenim belgesi (Leaving Certificate) verilir. (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği: Madde 59 / Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği: Madde 125). Bu belge yalnızca bilgilendirme amaçlı olup diploma yerine geçmez, herhangi bir yasal hak sağlamaz.

5.18. Orta Öğretimde Rehberlik Hizmetleri

Eğitsel/Mesleki Rehberlik, Eğitim/İstihdam Bağlantıları

TTKB'nin 11.09.2009 tarih ve 151 sayılı kararı ile "Tanıtım ve Yönlendirme dersi" uygulanmadan kaldırılmış, yerine haftada 1 saat " Rehberlik ve Yönlendirme Dersi" uygulamaya konulmuştur. Bu derste gelişimsel rehberlik anlayışı ile hazırlanmış "Ortaöğretim Rehberlik ve Yönlendirme Dersi (9-12. Sınıflar) Programı" uygulanmaktadır.

Her türdeki orta öğretim kurumlarında uygulanan bu program öğrencilerin kişisel eğitsel , eğitsel ve mesleki rehberlikle ilgili gereksinimleri haftalık ders çizelgesinde yer alan rehberlik ve yönlendirme dersi ve okul rehberlik ve psikolojik danışma servisi çalışmaları yolu ile karşılanmaya çalışılmaktadır.

Okullarda uygulanan mesleki rehberlik hizmetlerini destekleyici olarak MEB orta Öğretim Projesi Mesleki Rehberlik ve Danışmanlık Bileşeni kapsamında web tabanlı “Ulusal Mesleki Bilgi Sistemi” geliştirilmiştir. Ulusal Mesleki Bilgi Sistemi (MBS) teknolojinin yaygınlaştığı günümüzde hizmete erişimin artırılması ve mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması noktasında ülkemiz için önemli bir erişim aracı olmuştur. Dünyada geliştirilmiş sistemlerle tutarlı olarak 13 yaşve üstü genç ve yetişkinler için web tabanlı çok yönlü ve çok paydaşlı bir system olarak tasarlanan ve geliştirilen MBS, bireylerin kendi başına hizmetlere ve kaynaklara erişimini sağlamakta olup, yüzyüze verilen rehberlik hizmetlerinin alternatifi değil bu hizmetleri destekleyen bir çalışmadır. MBS bu kapsamda hazırlanan ilk ulusal web tabanlı sistem olup ülkemiz eğitim sistemi ve diğer etkenler göz önünde bulundurularak özgün bir yapıda geliştirilmiştir. Sistem; kendinji değerlendirme, eğitim bilgileri ve iş piyasası olmak üzere üç temel bölümden oluşmaktadır.

Ayrıca, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla tüm il merkezlerinde ve nüfus büyüklüğüne göre bazı ilçe merkezlerinde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) kurulmuştur. Bu merkezlerde yeterli sayıda psikolojik danışman, psikolog, eğitim programcısı, sosyal çalışmacı, çocuk eğitimi ve gelişimcisi ile özel eğitime yönelik alan uzmanları görev yapmaktadır. Halihazırda bu merkezlerin sayısı -217’dir. Bu merkezlerin görevi eğitim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

Okul - İş Dünyası İlişkileri

Mesleki ortaöğretim kurumları ile iş dünyası arasındaki ilişkilerin nasıl yürütüleceği 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ve Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği ile yasal bir çerçeveye bağlanmıştır. Öğrencilerin işyerlerinde deneyim kazanmaları Türkiye’deki mesleki ve teknik eğitimin temel ögesidir. Bu ilişki, okul-işyeri ortaklığına dayalı olarak yürütülen "İşletmelerde Meslek Eğitimi" adı altındaki beceri eğitimiyle sağlanmaktadır. İşletmelerdeki meslekî eğitim ders yılı başında başlar, ders yılı sonunda biter. Haftada üç gün işletmede beceri eğitimi, iki gün ise kurumda veya eğitim biriminde teorik eğitim yapılması esastır. (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği: Madde 191).

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun 18. maddesi on ve daha fazla personel çalıştıran işletmelerin çalıştırdıkları personel sayısının yüzde beşinden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencilerine beceri eğitimi yaptırımlarını öngörmektedir.

İşletmelerde meslek eğitiminin mümkün olmadığı durumlarda öğrencilerin bir işletmede staj yapmaları zorunludur. Mesleki Teknik Eğitim Yönetmeliği’nin 58. maddesi teorik ve uygulamalı eğitimlerinin tamamını okulda yapan öğrencilerin, meslekî bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını geliştirmelerini, iş hayatına uyumlarını, gerçek üretim ve hizmet ortamında yetişmelerini ve kurumda olmayan tesis, araç-gereci tanımlarını sağlamak amacıyla staj çalışması yapmaları zorunludur. Staj süresinin en az 300 saat olması öngörülmüştür (Madde 59).

İşletmelerde sağlanan meslek eğitimi yoluyla öğrencilerin hem ileride çalışabilecekleri alanları tanımlarını hem de iş dünyası ile ilişki kurarak iş bulmaları kolaylaştırılması amaçlanmaktadır..

YÜRÜRLÜKTEN KALKTI

5.19. Özel Öğretim

5.19.1. Özel Öğretim Okulları

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Madde 42) özel ilk ve orta dereceli okullarla ilgili hususların kanunla düzenlenmesini öngörmektedir. Bu bağlamda, özel okulların açılma ve işletilmesine ilişkin konular 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve bu yasaya dayanarak hazırlanan çeşitli yönetmeliklerle düzenlenmektedir. Yabancı gerçek ve tüzel kişiler tarafından açılan ve işletilen okullar 1965 yılında yürürlüğe giren 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunundan önce açılmış olan okullardır. 1965 yılından sonra Yabancı gerçek ve tüzel kişiler tarafından özel okul açılmasına izin verilmemektedir. Yabancılar Bakanlar Kurulu kararıyla sadece milletlerarası (uluslararası) okul açabilirler.

Eğitimin tüm kademelerinde büyük ölçüde öğrenim ücretlerine dayalı Türk ve yabancı gerçek ve tüzel kişiler (dernekler, vakıflar) tarafından açılan ve işletilen okullar mevcuttur. Bu okullar tür ve işleyişleri bakımından devlet okulları ile benzerdir. Özel okullar; özel Türk okulları, özel azınlık okulları, özel yabancı okulları ve özel uluslararası öğretim okullarından oluşmaktadır.

Özel ortaöğretim okullarına ilişkin sayısal durum ve gelişmeler aşağıda özetlenmiştir:

Türkiye’de 2007-2008 öğretim yılında hizmet veren 9,281 ortaöğretim okulunun 798si özel okuldur. Aynı öğretim yılında özel orta öğretim kurumlarına kayıtlı öğrenci sayısı 130,397dir. (Milli Eğitim İstatistikleri 2010-2011, Ayrıntılı veriler için bakınız tablo 5.21.2.)

5.19.2. Finansman

Özel öğretim kurumları ücretlidir (Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Çerçeve Yönetmeliği; Madde60). Özel okul öğrenim ücretlerinin büyük bir bölümü aileler tarafından karşılanmaktadır. Yukarıda da vurgulandığı gibi (Bölüm 5.9), çeşitli mekanizmalar aracılığıyla ailelere bazı destekler sağlanmakta, ödeme güclüğü olan ailelerin mali yükünü azaltmak için arayışlar devam etmektedir.

Özel öğretim kurumları, başka işletmeler gibi, kamu yatırım teşviklerinden de yararlanabilmektedirler. Yeni özel öğretim kurumlarının açılmasını teşvik etmek ve var olanların işleyişlerini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli indirim ve muafiyetler yoluyla dolaylı destekler sağlanmaktadır. Mevcut okulların su, doğal gaz ve elektrik ücretlendirilmesi daha düşük bir tarife üzerinden yapılması, yeni okullar açılırken gümrük vergisi muafiyeti, katma değer vergisi istisnası ve faiz desteği sağlanması bu tür desteklere örnek olarak verilebilir. Özel okullara açıldıkları yıldan itibaren beş yıl süreyle kurumlar vergisi veya gelir vergisi muafiyeti uygulanarak da desteklenmektedir.

5.20. Örgütsel Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar

Ortaöğretim sistemi içinde alternatif okullar olmamasına karşın, ortaöğretimin amaçlarının daha yaygın olarak gerçekleşmesine hizmet eden değişik örgütlenme ve uygulamalardan söz edilebilir.

Uzaktan Eğitim

Eğitimde fırsat eşitliği sağlamak, ihtiyaç duyan herkese, istediği yer ve zamanda eğitimini devam ettirme imkanı sunmak, ortaöğretim kurumlarında verilen eğitimi desteklemek amacıyla uzaktan eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Böylece, çeşitli nedenlerle yüz yüze eğitim yapan okullara devam edemeyen, örgün eğitim çağını geçiren veya liseye devam ederken açık öğretim lisesine geçmek isteyen öğrencilere eğitim olanakları sunulmuş olmaktadır.

Yüz yüze eğitim yapılan okullarda olduğu gibi iki grup uzaktan eğitim okulu vardır (1) Açık Öğretim Lisesi (genel eğitim veren okullar) ve (2) Mesleki Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu (mesleki eğitim veren okullar). Bu okullardaki dersler ve alanlar örgün eğitimdeki programlarla benzerdir. Kuramsal dersler radyo ve TV yayınları aracılığı ile yürütülmektedir. Ayrıca uzaktan eğitim yöntemiyle hazırlanmış ders kitapları ve görsel materyaller mevcuttur. Bu derslerdeki öğrenci başarısı, her dönem sonunda yapılan merkezi test sınav sistemi ile belirlenmektedir. Uygulamalı derslerin eğitimi illerde belirlenen meslek liselerinde akşamları ve hafta sonlarında yüz yüze eğitimle yapılmaktadır. Bu derslerin değerlendirilmesi öğrencinin yüz yüze eğitim gördüğü okul tarafından yapılmaktadır (Uzaktan eğitimle ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://hbogm.meb.gov.tr/>).

T.C. Milli Eğitim Bakanlığınca Batı Avrupa ve Orta Doğu ülkelerinde yaşayan vatandaşlarımız için Açık Öğretim Lisesi Batı Avrupa ve Orta Doğu Programları uygulanmaktadır. Orta Doğu Programı Suudi Arabistan ve Libya'da, Batı Avrupa programı ise Tüm Avrupa ülkeleri için uygulanmaktadır.

Özel Azınlık Okulları

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Rum, Ermeni ve Musevi azınlıklar tarafından kurulmuş ve Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış okullardır. Bu okullara kendi azınlığına mensup T.C. uyruklu öğrenciler devam ederler. Bu okullar kendi azınlık dillerinde eğitim yapabilmektedirler. Türkçe'nin ders olarak okutulması zorunludur. Toplam okul sayısı 11dir (Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2010-2011)

Özel Yabancı Okullar

Yabancılar tarafından açılan ve varlıkları Lozan Antlaşmasına bağlı olarak karşılıklı yazılan mektuplarla tanınan okullardır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Fransız, Alman, İtalyan, Avusturya ve Amerikalılar tarafından kurulmuş olan ve Türk öğrencilerin de devam edebildikleri okullardır. Bu okulların sayısı 14tür (Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2010-2011).

Özel Uluslararası Okullar

Bu okullar 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine göre faaliyet göstermektedirler. Bu okullara yalnızca yabancı uyruklu öğrenciler devam edebilmektedir. Bu okulların programları kendileri tarafından oluşturulmakta ve Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanmaktadır. Halen bu türde 4 okul vardır (Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2010-2011)

Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2010-2011

5.21. İstatistikler

5.21.1. Ortaöğretim İstatistikleri

Gösterge	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Öğrenci sayısı	3.386.717	3.245.322	3.837.164	4.240.139	4,748,610
Erkek	1.917.189	1.789.238	2.079.941	2.302.541	2,586,171
Kız	1.469.528	1.456.084	1.757.223	1.937.598	2,162,439
Yeni kayıt öğrenci sayısı	959.570	465.809	1.016.915	1.235.879	998,057
Erkek	549.299	239.958	565.512	657.908	535,451
Kız	410.271	225.851	451.403	577.971	422,606
Önceki yıl mezun öğrenci sayısı	645.328	729.535	321.741	548.894	662,894
Erkek	352.384	401.916	182.058	264.988	341,017
Kız	292.944	327.619	139.683	283.906	320,877
Öğretmen sayısı	187.665	191.041	196.713	206.862	222,705
Erkek	110.187	111.958	115.030	120.174	128,093
Kadın	77.478	79.083	81.683	86.688	94,612
Okul sayısı	7.934	8.280	8.675	8.878	9,281
Genel	3.690	3.830	4.053	4,067	4,102
Mesleki ve teknik	4.244	4.450	4.622	4,846	5,179
Derslik sayısı	98.748	100.853	109.042	111,340	117,760
Şube sayısı	105.697	105.606	105.606	110.234	146,814
Okullaşma oranı, brüt (%)	86,64	87,55	76,62	77.980	93,34
Erkek	96,24	94,04	80,96	84,19	99,06
Kız	76,66	80,70	72,05	89,14	87,31

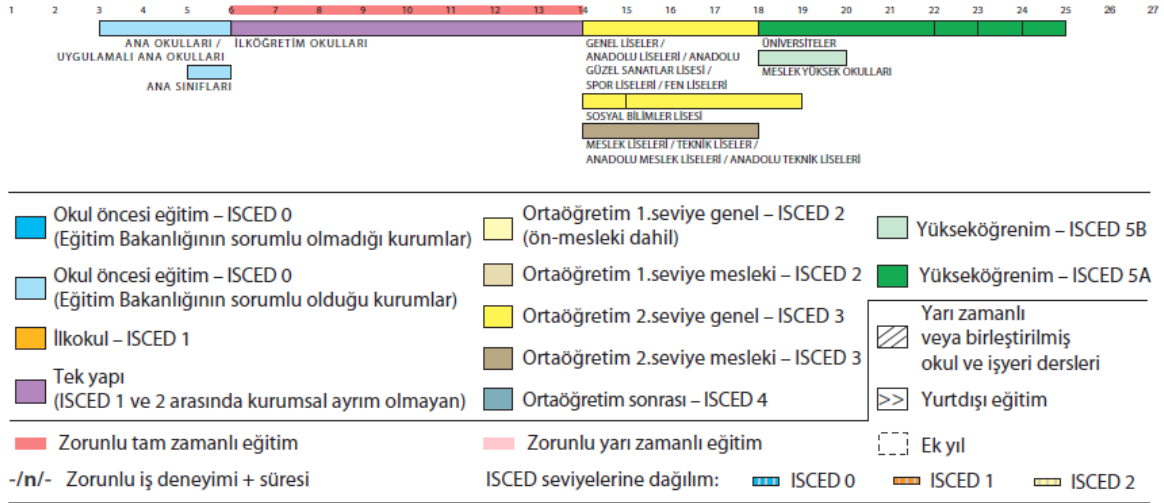
Okullaşma oranı, net (%)	56,51	58,56	58,52	78,97	69,33
Erkek	60,71	61,17	60,63	64,95	72,35
Kız	52,16	55,81	56,30	67,55	66,14
Öğretmen başına öğrenci sayısı	18,05	16,99	19,51	19,51	18
Özel öğretim öğrenci oranı (%)	2,55	2,89	2,93	2,98	3,02
Mesleki ve teknik öğrenci oranı (%)	36,75	38,98	40,79	41,12	42,56
Açık öğretim öğrenci oranı (%)	10,45	10,30	13,24	14,21	15,12

5.21.2. Okul Türlerine Göre Ortaöğretimde Sayılar (2010-2011)

Okul türleri	Okul	Öğrenci			Öğretmen	Derslik
		Toplam	Erkek	Kız		
Ortaöğretim	9,281	4,748,610	2,586,171	2,162,439	222,705	117,760
Kamu öğretim kurumları	8,482	3,840,000	2,088,661	1,751,339	205,476	108,356
Özel öğretim kurumları	798	130,397	73,609	56,788	17,229	9,404
Açıköğretim lisesi	1	778,213	423,901	354,312	-	-
Genel ortaöğretim	4,102	2,676,123	1,408,446	1,267,677	118,378	68,964
Kamu genel ortaöğretim	3,327	2,002,076	1,027,811	974,265	101,473	59,729
Öğretmen yetiştirme	265	75,995	36,145	39,850	6,282	4,046
Özel öğretim kurumları	774	128,446	72,510	55,936	16,905	9,235
Mesleki ve teknik ortaöğretim	5 179	2 072 487	1 177 725	894 762	104 327	48 796
Kamu mesleki-tek. ortaöğretim	5 155	1 837 294	1 060 850	777 074	104 003	48 627
Erkek teknik öğretim	2 172	757 272	648 867	103 405	42 765	16 294
Kız teknik öğretim	1 124	374 370	52 591	321 779	21 784	9 947
Ticaret ve turizm öğretimi	958	400 942	222 231	178 711	21 784	9 947
Din öğretimi	493	253 639	112 608	123 031	12 909	8 671
Özel Eğitim Okulları	102	7 017	4 797	2 220	865	389
Sağlık meslek lisesi	293	63 679	18 278	47 041	6 023	2 581

6.Yükseköğretim

Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi, 2011/12

Türkiye’de yükseköğretim sistemi ortaöğretim sonrası en az iki yıl süreli programlar uygulayan tüm kurumları kapsamaktadır. Yükseköğretim sistemi üniversiteler, yüksek teknoloji enstitüleri, meslek yüksek okulları ve üniversite dışı diğer yükseköğretim kurumlarından (polis ve askeri yüksekokullar ve akademiler) oluşur (ISCED 5A, 5B ve 6 kademeleri). Yükseköğretim kurumlarının büyük bir bölümü kamu kurumu, bir bölümü de özel (vakıf) kurumdur. Üniversiteler tam zamanlı olup lisans derecesine götüren dört-beş-altı yıllık fakülteler ve mesleki eğitim ağırlıklı dört yıllık yüksekokullar, önlisans derecesine götüren tamamen mesleki eğitim içerikli iki yıl süreli meslek yüksek okulları ve lisansüstü programlar uygulayan enstitülerden oluşur. Meslek yüksekokulları bağımsız olarak da kurulabilmektedir. Ayrıca Eskişehir’de bulunan Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim yoluyla öğretim yapan önlisans ve lisans programlarına sahiptir.

2011 yılı sonunda 103 devlet üniversitesi, 62 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 165 üniversite bulunmaktadır. 2007 yılında bu sayı 115 iken 2008 yılında 94 devlet ve 38 vakıf olmak üzere toplam 132’ye çıkmıştır. 2009 yılında üniversite sayısında 9 yeni üniversiteyle artış olmuştur ve bunu 2010 yılında açılan 16 üniversite takip etmiştir. Türkiye’nin toplam 81 ilinin tümünde üniversite vardır. Üniversiteler her düzeyde mesleki ve akademik dereceleri vermeye yetkili kamu tüzel kişiliğine kurumlardır. Ortaöğretim ile yükseköğretim arasında yer alan herhangi bir okul türü ya da kademesi bulunmamaktadır.

6.1. Tarihsel Görünüm

Türkiye’nin yükseköğretim tarihi 11. yüzyılda Bağdat’ta Selçuklular tarafından kurulan Nizamiye Medresesine kadar uzanmaktadır. Medreseler Osmanlı İmparatorluğu’nda eğitim alanında önemli kurumlardan biri olmuş ve imparatorluğun yıkılışına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Birçok bakımdan ortaçağ üniversitesi özelliği taşıyan medreselerde dini içerikli dersler yanında felsefe, matematik, astronomi ve tıp ile ilgili dersler de okutulmaktaydı. Bu kurumlarda eğitim bilginin üretilmesi ve yayılmasından çok, var olan bilginin öğrenilmesi ve yorumlanması ile sınırlı idi. Medrese bir kurum olarak Osmanlı İmparatorluğunun yükselme dönemlerinde önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak, entelektüel gelişmeyi uyarma kapasitesindeki yetersizlik ve değişime direnme eğilimleri ile daha sonraki dönemlerde imparatorluğun modernleştirilmesi girişimlerinde çoğu zaman engelleyici bir kuruma dönüşmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu çağdaş anlamda yükseköğretim kurumlarını askeri alanlardaki bazı yenilgilerden sonra askeri okullar açarak başlatmıştır. Bu okullardan ilki 1773’te açılan Muhendishane-i Bahri-i Humayun’dur. Bu okul üç yıl süreli idi. Bu okulun açılışı eğitim bakımından bir yenileşme döneminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. İkincisi, 1795’te açılan Muhendishane-i Berri-i Humayun’dur. Bu iki kurum geleneksel medrese eğitiminden ilk sapmayı temsil etmektedir ve bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi’nin temelini

oluşturmuşlardır. Bu iki okulu 1827’de Tıbbiye’nin ve 1833’de Harbiye’nin kurulması izlemiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru ve 20. yüzyılın başlarında bir çok bakanlığa bağlı çeşitli devlet yükseköğretim kurumları kurulmuştur: Bunlardan bazıları Mektebi Mülkiye (1877), Hukuk Mektebi (1878), Ticaret Mekteb-i Alisi (1882), ve Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane, (1882). 1909’da Muhendis Mekteb-i Alisi, Konduktor Mekteb-i Alisi (1911). Bu kurumlar Cumhuriyet Döneminde kurulan İstanbul Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi gibi üniversiteler için temel oluşturmuşlardır.

Batılı anlamda, daha çok da Avrupa etkisinde Darülfünun olarak adlandırılan bir üniversite kurma kararı 1836 yılında verilmiştir. Hazırlık süreci onyediyıl sürmüştür. Toplumsal direnç nedeniyle, özellikle de medrese hocalarından, 1900 yılında Dar’ul-Fununi Osmani adıyla tam olarak açılmadan önce iki kez açılıp kapanmıştır. 1912 yılında öğretim kadrosuna Alman profesörler katılmış ve 1915’te modern akademik araştırma döneminin başlangıcını oluşturacak araştırma enstitüleri kurulmuştur. 1919 yılında Darülfünun’a bilimsel özerklik verilmiştir. 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte medreseler ve diğer dini okullar kapatılırken, Darülfünun 1924 yılında tüzel kişiliğe kavuşturularak korunmuştur. Bu kurumun yeni cumhuriyetin devrimlerine destek vermesi ve yeni anlayışın gerektirdiği insangücünü yetiştirmesi beklenmiştir.

1933 yılına gelinceye kadar Darülfünun, kendisinden beklenen görevleri yerine getiremediği, özellikle devrimlere karşı olumsuz tutum takındığı, ciddi ve topluma yararlı bilimsel çalışmalar yapamadığı gerekçesiyle 2252 sayılı Kanunla kaldırılmış ve İstanbul Üniversitesi adıyla yeniden ve İstanbul Teknik Üniversitesi adında yeni bir üniversite kurulmuştur. Bu kanunla özerklik kaldırılmış, Üniversiteler Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmış, mevcut öğretim üyelerinin çoğunluğu işten çıkarılmıştır. Nazi baskısından kaçan Alman ve Orta Avrupalı profesörlere kapılar açılmıştır. Bu yabancı profesörlerin Türk üniversite ve bilim hayatına öğretim üyesi yetiştirme, bir çok enstitü, klinik, laboratuvar, bilim dalı kurulması gibi önemli katkıları olmuştur. Bu dönem ders programlarının ve araştırmaların sıkı denetime alındığı bir dönem olmuştur.

İstanbul’da bu reform çalışmaları devam ederken yeni başkent Ankara’da 1925’te Hukuk Mektebi, 1930’da Ziraat Enstitüsü, 1935’te Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, 1943’te Fen Fakültesi, 1945’te Tıp Fakültesi bağımsız yükseköğretim kurumları olarak kurulmuştur.

1946 yılında 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeyle temel olarak üniversitelere bilimsel özerklik ve tüzel kişilik tekrar verilmiş ve üniversitelerin görevleri üniversitelerin iki temel işlevi olan eğitim ve araştırma çerçevesinde ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

1946’da Ankara’da bağımsız olarak kurulan yükseköğretim kurumları Ankara Üniversitesi çatısı altında bir araya getirilmişlerdir. Daha sonra 1961 yılına kadar bazı başka üniversiteler de kurulmuştur: Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955, Trabzon), Ege Üniversitesi (1955, İzmir), Ortadoğu Teknik Üniversitesi (1957, Ankara), Atatürk Üniversitesi (1958, Erzurum). Bu üniversiteler o tarihlerdeki mevcut üniversitelerden farklı biçimde kampüs üniversiteleri olarak kurulmuşlardır. Bu üniversitelerden ODTÜ, ABD devlet üniversitesi modelinde örgütlenmiştir.

1961 yılında Anayasa değiştirilmiş ve 120. maddesiyle üniversitelerle ilgili konular ilk kez anayasada yer almıştır. Bu anayasa üniversiteyi devlet eliyle ve kanunla kurulan, bilimsel ve yönetsel özerliğe sahip kamu tüzel kişilikleri olarak tanımlamış ve kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilmesi ve denetlenmesi hükmünü getirmiştir.

1967 yılında Ankara Üniversitesine bağlı olan Hacettepe Tıp Fakültesi Hacettepe Üniversitesine, Cumhuriyetin kurulmasından sonra ortaöğretim kurumu düzeyine indirgenen İstanbul’daki Robert Kolej 1971 yılında Boğaziçi Üniversitesi adıyla bir devlet üniversitesine dönüştürülmüştür.

1973’te 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile üniversitelerle ilgili bir kez daha yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu yasa ODTÜ dışındaki tüm üniversiteleri kapsayan bir yasa olup planlama ve eşgüdüm organı olarak Yükseköğretim Kurulu kurulmasını, her üniversitenin rektörü ve iki temsilcisinin (ODTÜ dahil) oluşturacağı bir üst danışma organı olarak Üniversitelerarası Kurul oluşturulmasını öngörmüştür. Ancak Yükseköğretim Kuruluna Milli Eğitim Bakanı’nın başkanlık etmesi ve akademik kadrolar dışından üyelerin kurul üyesi olabilmesi nedeniyle üniversite özerkliğinin zedeleneyeceği gerekçeleriyle Anayasa Mahkemesi bu kurulu anayasaya aykırı bulmuştur.

Daha önce yukarıda da belirtildiği gibi 19. yüzyılın sonlarına doğru İstanbul’da mesleki nitelikli bir çok okul kurulmuştu. Daha sonraki yıllarda bu okullar geçirdikleri evrim sonucunda (yeniden yapılanma, statü değiştirme, yeniden isimlendirme vb.) Türk yükseköğretim sisteminin üniversite dışı yükseköğretim kurumları haline gelmişlerdir. Bu okullar çeşitli bakanlıklara bağlı idiler. Benzer okullar İzmir’de (1935), Ankara’da (1953),

Adana'da (1963) ve Bursa'da (1967) da kurulmuşlardır. Bu okullar birçok defa yeniden yapılandırılmışlar ve 1969'da "devlet akademisi" olarak yeniden isimlendirilmişlerdir. Devlet akademileri, devlet güzel sanatlar akademileri, devlet mühendislik ve mimarlık akademileri ve iktisadi ve ticari bilimler akademileri olarak üç grupta toplanmıştır.

Kitlesel mesleki eğitime ağırlık vermek üzere kurulan ve Avrupa'daki politekniklerden esinlenen devlet akademilerinin çeşitli mesleki alanlarda lisans programı uygulayan öğretim kurumları olması amaçlanmıştır. Ancak akademilerle üniversiteler arasındaki işlevsel fark, 1977 yılında çıkarılan bir kanunla ortadan kaldırılmış ve bu durum daha sonra birtakım rahatsızlıkların yaşanmasına neden olmuştur. Üniversiteler bu duruma karşı çıkmışlar ve Anayasa Mahkemesi yasayı iptal etmiştir. Üniversiteler ve devlet akademileri arasındaki işlevsel farklılıklar ve yasal kargaşa 1970'lerin sonuna kadar sürmüştür.

Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren, büyüyen ekonomi ve artan nüfus nedeniyle yükseköğretime olan talep hızla artmıştır. Bu talebi karşılamaya yönelik çabalardan birisi de 1960'lı yılların ortalarına doğru kâr amaçlı ve çeşitli mesleki alanlarda lisans derecesi veren özel yüksekokulların açılmasına izin verilmesi olmuştur. 1960'ların sonuna doğru bu okullara kayıtlı öğrenci sayısı yaklaşık 50 000 idi. Ancak 1971'de Anayasa Mahkemesi bu okulları Anayasaya aykırı bulduğundan, bu okullar mevcut devlet akademilerine bağlanmıştır.

Üniversite sektörüne geri dönüldüğünde, 1970'lerin başında endüstriyel ve ticari etkinlikler İstanbul, Ankara ve İzmir kentleri ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Günümüzde bu etkinlikler tüm ülkeye yayılmış durumdadır. Bunun sonucu olarak yükseköğretimin ülke çapında yaygınlaştırılması çabaları hız kazanmıştır. 1973 ve 1981 yılları arasında bu üç büyük kent dışında (Diyarbakır, Eskisehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa and Kayseri) on üniversite kurulmuştur. Sistemdeki hızlı büyüme ve yükseköğretim talebindeki artış nedeniyle 1973 yılında ülke çapında farklı merkezlerde merkezi yükseköğretim giriş sınavını hazırlama, düzenleme ve uygulama amacıyla Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) kurulmuştur. Aynı yıl artan talebi karşılamaya yönelik olarak, uzaktan eğitim amaçlı "mektupla öğretim" başlatılmıştır.

1982 yılında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası değişmiş ve yeni Anayasa yükseköğretimle ilgili yeni düzenlemeler öngörmüştür. Bu düzenlemelerden birisi yükseköğretim kurumlarının önemli etkinliklerinin (planlama, örgütlenme, yönetim, öğretim ve araştırma) eşgüdümü, denetim ve gözetimi amacıyla anayasal bir organ olarak Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) yeniden kurulması olmuştur. İkinci önemli düzenleme kâr amacı gütmeyen vakıfların yükseköğretim kurumları kurmasına izin verilmesidir. Mart 2009 itibarıyla özel (vakıf) üniversitelerin sayısı 36'ya yükselmiştir.

Bugünkü yükseköğretim sisteminin yapı ve işleyişini belirleyen ve 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile bu kanunu tamamlayıcı nitelikte olan ve 1983 yılında yürürlüğe giren 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu yükseköğretim kurumlarının örgütlenmesini köklü biçimde değiştirerek yeniden yapılandırmıştır. Bu yeniden yapılandırma ile yükseköğretim sistemindeki kurumsal ve işlevsel ayrımlar ortadan kaldırılmış ve yükseköğretim kurumları bir sistem bütünlüğü içinde üniversite çatısı altında toplanmıştır. Devlet akademileri yeni üniversiteler oluşturmak üzere bir araya getirilmişler, tüm mesleki okullar ve konservatuarlar üniversitelere bağlanmış ve öğretmen yetiştiren okullar eğitim fakültesine dönüştürülerek üniversitelere bağlanmışlardır. Başka bir anlatımla, yükseköğretim tümüyle Yükseköğretim Kurulu şemsiyesi toplanmıştır. Bu birleştirme ve yeniden yapılanma sonrasında 1982 yılında İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Edirne ve Van'da sekiz yeni üniversite kurulmuştur. Uzaktan eğitim programları yeniden yapılandırılmış ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesine uzaktan eğitim programlarını yürütme sorumluluğu verilmiştir.

1984 yılında kurulan Bilkent Üniversitesi, kâr amacı gütmeyen bir vakıf yükseköğretim kurumu olarak türünün ilk örneğini oluşturmuştur. 1987 yılında da Gaziantep kampusu Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden ayrılmış ve Gaziantep Üniversitesi kurulmuştur. 1992 yılında 25 yeni devlet üniversitesi ve özel üniversite kurulmuş (bunların 23 devlet üniversitesi, ikisi vakıf üniversitesidir) ve üniversite sayısı 56'ya ulaşmıştır. Yükseköğretim talebi artarak sürmüştü ve buna paralel olarak da üniversite sayısı artmaya devam etmiştir. 2011 yılı sonunda 103

6.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Yükseköğretimle ilgili güncel tartışmalar genel olarak üç temel boyutta ele alınabilir. Birinci boyut yükseköğretim talebinin karşılanması ve yükseköğretime giriş ile ilgili konulardır. İkinci boyut yükseköğretimin yönetimi ve kalitesinin artırılması ile ilgili konulardır. Üçüncü boyut Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının Avrupa Yükseköğretim Alanına hazırlık çalışmalarına ilişkin konulardır.

Yükseköğretime yönelik talep nüfus artışı ve ekonomik gelişmelere paralel olarak artış gösterirken, yükseköğretimde kapasite yaratılması aynı ölçüde gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle de üniversite önünde sürekli bir yığılma söz konusu olmaktadır. Bu yığılma yükseköğretime yönelik bir rekabetin oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum hem siyasal partiler ve hükümetler hem de yükseköğretim kurumları üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Bu talebi karşılamaya yönelik çabalar yeni programlar açarak ya da yeni yükseköğretim kurumları kurularak sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Bu sorunla bağlantılı olarak ortaya çıkan sorunlardan birisi de yükseköğretime giriştir. Yükseköğretime yönelik talebin yüksek ve arzın sınırlı kalması nedeniyle, mevcut sistem temel olarak ülke çapında merkezi olarak uygulanan sınavlarla seçme ve yerleştirme yapmayı gerektirmektedir. Öğrencilerin mezun oldukları okul türleri tercih edilebilecekleri alanlar üzerinde sınırlayıcı olmaktadır. Tercih edilen program türüne göre farklı okul mezunlarına (genel ya da mesleki eğitim) farklı katsayılar uygulanmaktadır. Özellikle mesleki-teknik ortaöğretim öğrencileri kendi alanları dışında tercihte bulunmaları durumunda dezavantajlı duruma düşmektedirler. Şu andaki mevcut uygulama mesleki-teknik ortaöğretim mezunlarını katsayı uygulaması nedeniyle daha çok kendi alanlarındaki mesleki programları tercih etmeye zorlamaktadır. Farklı katsayı uygulaması yoluyla öğrencilerin mezun oldukları alanlarda eğitim almaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu uygulamadan kaynaklanan sorunlar ile ilgili tartışmalar 10 yıldan daha uzun süredir kamuoyunun gündem konularından birisi olmayı sürdürmüştür.

Yükseköğretim Kurulu Ocak 2009'da aldığı bir kararla 2010 yılından geçerli olmak üzere yükseköğretime giriş sisteminde önemli değişiklikler yapmıştır. Alınan bu kararla söz konusu sorunların giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu yeni sistemle ortaöğretimden yükseköğretime geçişte iki aşamalı sınav yapılması öngörülmektedir. Sınavın birinci aşaması "Yükseköğretime Geçiş Sınavı" olarak adlandırılan ortak ve tek bir sınav olacak ve adayın yeterliliğini ölçecek, ikinci aşaması ise "Lisans Yerleştirme Sınavları" olarak adlandırılan 5 sınavdan oluşacaktır. İkinci sınav 1) Matematik, Geometri Sınavı, 2) Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) Sınavı, 3) Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya 1 Sınavı, 4) Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya 2, Felsefe grubu) ve 5) Yabancı Dil Sınavı olmak üzere beş alanda yapılacaktır (http://www.yok.gov.tr/duyuru/universite_giris_29_ocak_2009). Adaylar ikinci sınav içerisinde sayılanlardan istediklerine girebileceklerdir. Bu yolla öğrencilerin mezun oldukları okul türünden kaynaklanan tercih sınırlaması kaldırılarak, yeterliliğe dayalı tercih yapmaları olanaklı hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu'nun yükseköğretimin geliştirilmesine ve sorunlarının aşılmasına yönelik çabaları söz konusudur. Bu çerçevede, Şubat 2007'de Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi başlıklı rapor önemli bir aşama olarak kabul edilebilir. Bu raporda yer alan stratejik öneriler genel olarak üç ana boyutta ele alınabilir. Bunlar:

- Yükseköğretim talebinin karşılanması ve yükseköğretime giriş
- Yükseköğretimin yönetimi ve kalitesinin artırılması
- Yükseköğretim kurumlarının Avrupa Yükseköğretim Alanına hazırlık çalışmaları

Raporda yükseköğretim talebinin karşılanması ve yükseköğretime girişi düzenlemeye yönelik getirilen öneriler;

- Erken yaşta yönlendirmeye yönelik öneriler,
- Yükseköğretim kontenjanının arttırılmasına yönelik öneriler
- Mesleki eğitimin özendirici hale getirilmesi
- Yükseköğretime seçme ve yerleştirme sisteminin yeniden düzenlenmesi,

olarak sıralanabilir. Bu önerilerin uygulamaya dönüştürülmesi ile; ortaöğretimde, okuldaki eğitimin öne çıkması, ve dolayısıyla ortaöğretimde niteliğin artmasının yanı sıra ön lisans ve lisans programlarına, ilgili programın gerektirdiği nitelikte adayların yerleşmesi ve böylelikle yükseköğretimde niteliğin artması öngörülmektedir.

Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanarak 20 Eylül 2005 tarihinde yürürlüğe giren Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği ile başlatılan süreçle ulusal boyutta yükseköğretim kurumlarının kalite düzeylerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konusunda önemli adımlar atılmıştır. Üniversitelerarası Kurul'un seçtiği 9 kişilik Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) göreve başlamıştır. 2006'da YÖDEK tarafından "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi" (<http://www.yodek.org.tr/?page=download>) hazırlanmıştır. Bu rehber dünyadaki ve özellikle Bologna sürecinde Avrupa boyutundaki gelişmeler göz önüne alınarak hazırlanmış, bu kapsamda yükseköğretim üst kurulları ile yükseköğretim kurumlarının yükümlülükleri, iç ve dış değerlendirme ilke ve ölçütleri ve süreçle ilgili ayrıntılar belirlenmiştir. Bu altyapı hazırlıkları yükseköğretim kurumlarının değerlendirme ve kalite geliştirme çabalarını daha sistemli ve izlenebilir hale getirebilir.

Yükseköğretimle ilgili temel değişimlerden birisi yükseköğretim kurumlarının Avrupa Yüksek Öğretim Alanına uyarlanma yönündeki çalışmalarıdır. Yükseköğretim Kurulu, Bologna süreci ve Lizbon hedefleri kapsamında, yükseköğretim alanında ulusal nitelikler çerçevesi ile ilgili çalışmaları başlatmıştır. Bu çerçevede hazırlanan "Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi" Taslak Raporu paydaşların tartışılmasına açılmıştır. Bu kapsamda, program bazında niteliklerin tanımlanması ve öğrenme ürünlerinin kalite güvencesi altına alınması çalışmaları sürdürülmektedir. Bu kapsamda üniversiteler programlarını Avrupa Kredi Transfer Sistemine (AKTS) uyarlama, Diploma Eki verme, öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğini sürdürme yönünde çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmaların ayrıntısına ilişkin bilgilere Bölüm 11'de ulaşılabilir.

Yükseköğretimle ilgili önemli gelişmelerden birisi de hem yukarıda sözü edilen yönetmelik hem de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereği yükseköğretim kurumlarının stratejik planlamaya geçmeleri olmuştur. Yükseköğretim kurumları bu kapsamda çeşitli çalışmalar sürdürmektedirler.

Yükseköğretimle ilgili yeni gelişmelerden birisi de Şubat 2009'da yayımlanan Yükseköğretim Kurumları Arasında Öğrenci ve Öğretim Üyesi Değişim Programına ilişkin Yönetmelik ile getirilen Farabi Değişim Programıdır. Bu yönetmelik üniversite ve yüksek teknoloji enstitüleri bünyesinde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim-öğretim yapan yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişimini öngörmekte ve esaslarını düzenlemektedir. Bu program ile gelecek yıllarda yurt içi yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişiminin artması beklenebilir.

6.3. Yasal Çerçeve

Türkiye'de yükseköğretimin temel yasal çerçevesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982), 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (1973), 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu (1981) ve 3809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanunu ile belirlenmiştir. Bu yasalar kamu ve özel (vakıf) tüm yükseköğretim kurumlarını kapsayıcı ve bağlayıcı niteliktedir.

Anayasa'nın 130, 131 ve 132. maddeleri yükseköğretimin kapsam ve düzenlenmesiyle doğrudan ilişkili maddelerdir. Bu maddeler anayasal çerçeve oluşturma ve düzenleme, ayrıntılı olarak yükseköğretimin yapı ve işleyişini düzenleyici bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Anayasa'nın 130. maddesi Yükseköğretim Kurumları başlığı altında yükseköğretimle ilgili bir çok düzenlemeyi öngörmektedir. Bu maddeye göre;

- Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; orta öğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.
- Kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tabi yüksek öğretim kurumları kurulabilir
- Üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılması gözetilir.
- Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler.
- Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.
- Rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulu'nca (YÖK) seçilir ve atanır. Atama yöntem ve ilkeleri kanunla belirlenir.
- Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulu'nun(YÖK) veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.
- Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulur ve genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tabi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.
- Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler,

özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna (YÖK) ve üniversitelere devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir

- Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.

Anayasanın 131. maddesi Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kurulmasını öngörmekte ve bu kurulun yapısı, görevleri, kurulun oluşturulma biçimi ve kurul üyesi olabileceklerin niteliklerine ilişkin genel hükümleri içermekte ve ayrıntılı düzenlemelerin yasayla yapılması öngörülmektedir. Bu maddede Yükseköğretim Kurulunun amacını, yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak biçiminde belirlemiştir. Bu düzenleme ile yükseköğretimin planlama, düzenleme, yönetim ve denetim görevlerini büyük ölçüde bu kurula verildiği görülmektedir.

Anayasanın 132. madde ise Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumlarının özel kanunlarının hükümlerine tabi olması öngörülmektedir.

Yükseköğretimle ilgili ikinci temel yasa Milli Eğitim Temel Kanunu'dur. Bu kanun doğrudan düzenleyici bir yasa olmayıp, daha çok ilke düzeyinde yol gösterici ve açıklayıcı hükümler yer almaktadır. Bu yasada yükseköğretimin kapsamı amaç ve görevleri yükseköğretim kurumlarının neler olduğu yükseköğretimin düzenlenmesi, yükseköğretimin paralı oluşu, yükseköğretimin planlanmasına ilişkin genel hükümler yer almaktadır.

Yükseköğretimle ilgili üçüncü temel yasa Yükseköğretim Kanunu'dur. Bu yasanın amacı; yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri belirlemek ve bütün yükseköğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının örgütlenme, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim, araştırma, yayın, öğretim elemanları, öğrenciler ve diğer personel ile ilgili esasları bir bütünlük içinde düzenlemektir. Yasa burada sözü edilen tüm boyutları ele alan ve ayrıntılı düzenlemeler öngören kapsamlı bir yasa olup, tüm yükseköğretim sistemi için sistematik bir temel oluşturmaktadır. Yükseköğretim kurumları bakımından bir çerçeve yasa olup, özü itibarıyla merkeziyetçi bir niteliğe sahiptir. Ayrıca bu yasanın bazı hükümlerine ilişkin uygulamalara temel oluşturan elliden fazla yönetmelik bulunmaktadır. (<http://www.yok.gov.tr/mevzuat/yonet.html>) Bu temel yasaların dışında yükseköğretimle ilgili farklı konuları düzenleyen çeşitli yasalar mevcuttur.

6.4. Genel Amaçlar

Eğitim sistemini bir bütünlük içinde ele alan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, eğitim kademelerinin amaçlarını ve eğitim uygulamaları için temel oluşturacak ana ilkeleri belirlemiştir. Bu kanun 2. maddesinde milli eğitimin genel amaçları,

“Türk Milletinin bütün fertlerini,

- Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
- Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı yapmaktır.” biçiminde yer almıştır.

Söz konusu yasanın 3. maddesi, Türk eğitim sisteminin, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenmesini ve eğitim kademelerinin amaçlarının yukarıda verilen genel amaçlara uygun olarak belirlenmesini öngörmektedir.

Yükseköğretimin amaçları hem 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (Madde 35) hem de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu (Madde 4) ile belirlenmiştir. Her iki yasada yükseköğretimin amaçları tüm yükseköğretim kademelerini (önlisans, lisans ve lisansüstü) ve türlerini (mesleki ve akademik) içerecek biçimde genel olarak belirlenmiştir. Eğitim kademeleri ya da eğitim türleri bakımından bir ayırım yapılmamıştır. Yükseköğretimin amaçları; eğitim, araştırma ve toplum hizmetleri olarak adlandırılan yükseköğretimin üç temel işlevini içerecek biçimde belirlenmiştir.

Her iki yasa birlikte ele alındığında yükseköğretimin amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak olanaklıdır.

- Öğrencileri ilgi, gizilgüç ve yetenekleri doğrultusunda toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;
- Öğrencileri ilgi ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip yurttaşlar olarak yetiştirmek,
- Hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı yurttaşlar yetiştirmek
- Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve teknolojinin ilerlemesini sağlayan her türlü yayını yapmak;
- Çeşitli kademelerde bilimsel eğitim yapmak;
- Ülkeyi ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak;
- Ülke sorunlarını, Hükümet ve diğer kurumlarla da işbirliği içinde öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak;
- Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmak.
- Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,
- Yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak.

6.5. Yükseköğretimde Kurum Türleri

Yükseköğretim Kanununa göre ortaöğretime dayalı en az dört yarı yıl veya daha fazla süreli her kademedeki eğitimin tümü yükseköğretim olarak kabul edilmektedir (Madde 3/a). Yükseköğretim kurumları, üniversiteler ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarından oluşmaktadır (Madde 3/b).

Türkiye’de silahlı kuvvetler ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları ve vakıflar tarafından kurulan bazı meslek yüksek okulları dışında önlisans, lisans ve lisansüstü düzeydeki tüm yükseköğretim kurumları üniversite (ve yüksek teknoloji enstitüsü) çatısı altında toplanmıştır. Bu nedenle hem doğrudan bir mesleğe yönelik okullar hem de akademik amaçlı yükseköğretim kurumları büyük ölçüde aynı çatı altında yer almaktadır. Genel anlamda, yedi vakıf meslek yüksekokulu istisna olmak üzere üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü dışında bağımsız yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Bu bağlamda Yükseköğretim Kanunu’nda üniversite “Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim

kurumu" (Madde 3/d) olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede üniversitelerin çeşitli yükseköğretim kurumlarını bünyelerinde barındırdıkları söylenebilir. Mevcut yasa ve güncel uygulamalara göre lisans eğitime yönelik fakülteler, lisansüstü eğitime yönelik enstitüler, belirli bir mesleğe yönelik dört yıllık yüksekokullar, müzik ve sahne sanatları alanlarında sanatçı yetiştiren konservatuarlar, belirli mesleklere yönelik ara insangücü yetiştiren meslek yüksekokulları üniversite bünyesinde yer alabilmektedir. Bu çeşitlilik gereği ülkedeki tüm üniversiteler tüm akademik ve mesleki derecelere yönelik diplomaları verme yetkisine sahiptirler. Geleneksel üniversitelerin yanında (farklı alanlardaki fakülte ve yüksek okullardan oluşan üniversiteler) yanında, yalnızca fen ve mühendislik, güzel sanatlar gibi belirli alanlara yönelik üniversiteler de (örneğin, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) bulunmaktadır.

Yükseköğretim kurumları, statüleri ve finansmanı bakımından ele alındığında devlet ve özel (vakıf) üniversiteleri olarak ikiye ayrılır. Devlet üniversitelerinde öğrenci katkısı da (öğrenci katkılarının payı genel olarak %10'nun altında kalmaktadır) olmakla birlikte finansmanı büyük ölçüde kamusal kaynaklardan sağlanmaktadır. Özel (vakıf) üniversiteleri temel olarak ücretlidir. Bu üniversitelere bazı koşulların yerine getirilmesi durumunda devlet katkısı sağlanabilmektedir. Türkiye'de gelirlerinin %50'sinden fazlasını devletten sağlayan yükseköğretim kurumu bulunmadığından devlete bağımlı özel yükseköğretim kurumu (government-dependent private higher education institution) bulunmamaktadır. Bu üniversiteler bazı yönetsel ve mali konular dışında devlet üniversiteleri ile aynı yasal mevzuata tabidirler.

6.6. Yükseköğretime Kabul Koşulları

Bu bölümde yükseköğretim programlarına kabul koşulları ve giriş süreci birlikte ele alınmıştır. Bu bölümde açıklanan giriş ve kabul koşulları her yaş grubundaki adaylar için geçerli olup, yetişkinleri de kapsamaktadır. Yükseköğretim programları ve giriş koşulları iki grupta ele alınabilir: (1) Önlisans ve lisans programları ve (2) lisansüstü programlar.

6.6.1. Önlisans ve Lisans Programlarına Giriş

Genel ilke olarak, her kademedeki yükseköğretim programlarına giriş akademik ya da mesleki-teknik ortaöğretim okullarından birisinden mezun olma ve merkezi düzeyde yapılan sınavlarda başarılı olma koşuluna bağlıdır. Özel yetenekle girilen programlar (resim, müzik, beden eğitimi vb.) istisna olmak üzere, yükseköğretim kurumlarının hem giriş koşullarını hem de kendi öğrencilerini seçme konusunda bir yetkileri yoktur. Her kademedeki yükseköğretim programlarının (önlisans, lisans ve lisansüstü) giriş koşulları ve süreci merkezi olarak Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenmektedir. Yükseköğretime giriş ve sürecine ilişkin düzenlemeler yasal bir çerçeveye bağlanmıştır. Yükseköğretim programlarına giriş koşullarını belirleyen temel ilkeler 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 45/a ve 50/a maddeleriyle, uygulamaların nasıl yapılacağı bu yasaya dayalı olarak hazırlanan yönetmeliklerle düzenlenmiştir.

Bu kanunun 45/a maddesi önlisans ve lisans programlarına giriş esasları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen sınavlarla girilmesini, aynı zamanda öğrencilerin ortaöğretim başarılarının dikkate alınmasını öngörmektedir.

Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 10. Maddesinde Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin tanımlanan görevlerini yeniden ele almaktadır (6114 Kanun numarası, 17.02.2011). Bu kanuna göre:

(1) Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı, bu Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere kamu tüzel kişiliğine, idari ve mali özerkliğe sahip, Yükseköğretim Kurulu ile ilgili, merkezi Ankara'da bulunan özel bütçeli bir kuruluştur.

(2) Başkanlığın görev ve yetkileri şunlardır: a) Yükseköğretim Kurulu kararlarına veya ilgili mevzuat hükümlerine istinaden başta yükseköğretim kurumlarında ön lisans, lisans veya lisansüstü öğrenim görece adayların puan sıralamasına göre tespiti veya yerleştirilmesi ile yükseköğretim kurumlarında atama veya yükselmelerde esas alınan sınavlar olmak üzere, ulusal ve uluslararası her türlü bilim, yetenek veya yabancı dil sınavları ile gerektiğinde yerleştirme işlemlerini yapmak; b) İlgili mevzuat

hükümleri uyarınca kamu kurum ve kuruluşlarının kadro ve pozisyonlarında görev almaya veya görevde yükselmeye yönelik sınavları ve gerektiğinde yerleştirme işlemlerini ilgili kurumun talebine bağlı olarak yapmak; c) Özel hukuk tüzel kişilerinin talep ettikleri her türlü ölçme ve değerlendirme işlemlerini yapmak; ç) Sınav ölçme, değerlendirme ve yerleştirme işlemlerine yönelik yıllık sınav takvimini belirlemek, kamuoyuna duyurmak ve bu Kanunda belirlenen ilkelere göre yerine getirmek; d) Sınav hizmetlerinin yerine getirilmesinin tüm aşamalarında, konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak gerekli güvenlik tedbirlerini almak; e) Hizmetin gereklerine uygun ölçme, seçme, değerlendirme ve yerleştirme yöntemlerini belirlemek; f) Sınav yapılacak merkezleri oluşturmak, sınav hizmetlerini yapacak kişileri belirlemek ve gerekli görevlendirmeleri yapmak; g) Sınav, ölçme, değerlendirme, yerleştirme, araştırma ve diğer hizmet bedellerini belirlemek; ğ) Gerekli hâllerde sınavları ertelemek, kısmen veya tamamen iptal etmek, adayların işlemlerini geçersiz saymak; h) Faaliyet alanlarıyla ilgili araştırmalar yapmak, ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek, bilimsel toplantılara katılmak, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği yapmak; ı) Sınav sonuçlarını analiz etmek ve sonuçları kamuoyuna duyurmak; sınav sonuçlarını ilgili kurum veya kuruluşlara basılı veya elektronik ortamda iletmek; i) Görev, yetki ve sorumluluk alanına giren konularda idari düzenlemeler yapmak ve kılavuzlar hazırlamak.

(3) Başkanlık, bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Başkanlığın yürüttüğü iş ve işlemlerin yerine getirilmesinde, Başkanlık çalışanları ve görevlendirilen diğer uygulayıcı birimlere sınav sorularının oluşturulması, ölçme, değerlendirme ve yerleştirme yöntem ve süreçlerinin seçimi ve uygulanmasında hiçbir organ, makam, merci veya kişi tarafından talimat verilemez.

(4) Başkanlık, sınav, ölçme, değerlendirme ve yerleştirme hizmetlerini yerine getirirken ihtiyaç duyduğu aşamalarda, soru hazırlama, donanım ve yazılım olarak bilgisayar ve iletişim altyapısı, baskı, paketleme, taşıma, dağıtım, güvenlik ve işgücü hizmetleri satın alabilir. Sınav hizmetleriyle sınırlı kalmak üzere bu mal ve hizmetlerin temininde, Başkanlık tarafından gerçek kişiler, kamu tüzel kişileri veya özel hukuk tüzel kişilerinden alınan mal ve hizmetlerle ilgili olarak 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümleri uygulanmaz. Söz konusu mal ve hizmetlerin teminine ilişkin usul ve esaslar, Kamu İhale Kurumunun görüşü alınarak Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Yükseköğretime Geçiş Sınavı (Birinci Aşama): Orta öğretimden yüksek öğretime geçişte iki aşamalı sınavın birinci aşaması “Yükseköğretime Geçiş Sınavı” olarak adlandırılan ortak ve tek bir sınavdır. “Yükseköğretime Geçiş Sınavı”, orta öğretimi başarı ile tamamlayan ve yüksek öğrenim görmek isteyen kişilerin tabi tutulacağı, yüksek öğretime geçiş için yeterliliği ölçen bir sınavdır. Bu sınav, Nisan ayının ilk yarısında yapılır ve adayların: a) Açık öğretim programları ile örgün ön lisans programlarına yerleştirilmesinde esas alınacak olan başarı puanını, b) Lisans programlarına yerleştirilebilmesi için yapılacak “Lisans Yerleştirme Sınavları”na girebilmeleri için aranan asgari başarı puanını belirler.

“Yükseköğretime Geçiş Sınavı”nda, orta öğretimde okutulan ortak derslerin yükseköğretim açısından temel ve belirleyici olanlarından soru sorulur. Bu sınav;

1. Türkçe (Dil ve anlatım),
2. Temel Matematik,
3. Sosyal Bilimler,
4. Fen Bilimleri,

alanlarında test usulü ile yapılır. Test tek soru kitapçığında yer alan her bir alan için 40’ar, toplam 160 sorudan oluşur. Sınav süresi 160 dakika olup, tek cevap kağıdı kullanılır.

Tablo-1: Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) Puan Türleri

Puan Türü	Testlerin Ağırlıkları (% olarak)			
	Türkçe	Tem. Mat.	Sos. Bil.	Fen Bil
YGS-1	20	40	10	30
YGS-2	20	30	10	40
YGS-3	40	20	30	10
YGS-4	30	20	40	10
YGS-5	37	33	20	10
YGS-6	33	37	10	20

YGS’de Türkçe, Sosyal Bilimler, Temel Matematik ve Fen Bilimleri testlerinden her biri için bir standart puan hesaplanır ve hesaplanan standart puanlar ile Tablo-1’deki ağırlıklar kullanılarak Ağırlıklı YGS Puanları (AYGS) hesaplanır. AYGS puanlarının her biri kendi içinde en küçüğü 100 en büyüğü 500 olan puanlara dönüştürülerek YGS-1, YGS-2, YGS-3, YGS-4, YGS-5 ve YGS-6 puanları oluşur. AYGS puanları YGS puanlarına dönüştürülürken, ilgili testlerin her birinden 4 ham puan alan adayların 140 YGS puanı; 8 ham puan alan adayların da 180 YGS puanı almaları sağlanır.

Lisans Yerleştirme Sınavları (İkinci Aşama): “Lisansa Yerleştirme Sınavları”, adayların ders düzeyindeki bilgi ve yeteneklerini ölçen ve açık öğretim dışındaki örgün lisans programlarına yerleştirmede esas alınacak başarı puanını belirleyen sınavlardır. LYS sınavları Haziran ayında iki hafta sonunda ve tek tek oturum şeklinde yapılır Beş alanda sınav yapılır, bunlar;

1. Matematik, Geometri Sınavı (LYS 1),
2. Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) Sınavı (LYS 2),
3. Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya 1 Sınavı (LYS 3),
4. Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya 2, Felsefe grubu) Sınavı (LYS 4),
5. Yabancı Dil Sınavı (LYS 5)

LYS Puanlarının Hesaplanması: LYS’de uygulanan her test ayrı ayrı değerlendirmeye alınır ve her test için bir standart puan hesaplanır. Bu standart puanlar ile Tablo-2’deki ağırlıklar kullanılarak adayların Ağırlıklı LYS puanları (ALYS) hesaplanır. ALYS puanlarından her biri kendi içinde en küçüğü 100 en büyüğü 500 olan puanlara dönüştürülerek LYS puanları oluşturur. LYS’de 180 ve üzeri puan alanlar, LYS puan türleri ile öğrenci alın lisans programlarını tercih edebilir.

Tablo-2 : Lisans Yerleştirme Sınavları Puan Türleri ve Testlerin Ağırlıkları

	Puan Türü	Testlerin Ağırlıkları (%)								
		YGS				LYS				
		Türkçe	Temel Matematik	Sosyal Bil.	Fen Bil.	Matematik	Geometri	Fizik	Kimya	Biyoloji
Matematik-Fen (MF)	MF-1	11	16	5	8	26	13	10	6	5
	MF-2	11	11	5	13	16	7	13	12	12
	MF-3	11	11	7	11	13	5	13	14	15
	MF-4	11	14	6	9	22	11	13	9	5
Türkçe-Matematik (TM)		Türkçe	Temel Matematik	Sosyal Bil.	Fen Bil.	Matematik	Geometri	Türk Dili ve Ed.		Coğrafya a-1
	TM-1	14	16	5	5	25	10	18		7
	TM-2	14	14	7	5	22	8	22		8
	TM-3	14	10	10	5	18	7	25		10
Türkçe-Sosyal		Türkçe	Temel Matematik	Sosyal Bil.	Fen Bil.	Türk Dili ve Ed.	Coğrafya -1	Tarih	Coğrafya-2	Felsefe Gr.
	TS-1	13	10	12	5	15	8	15	7	15
	TS-2	18	6	11	5	25	5	15	5	10
Yabancı Dil		Türkçe	Temel Matematik	Sosyal Bil.	Fen Bil.	Yabancı Dil				
	DİL-1	15	6	9	5	65				
	DİL-2	25	7	13	5	50				
	DİL-3	40	7	28	5	20				

YGS Sonuçlarının sağladığı haklar: YGS’de en az bir puan türünde 140 ve üzeri puanı olmayan adayların; YGS puanları ile bir yükseköğretim programını tercih etme (Sınavsız Geçiş hakkı olanlar hariç) ve ikinci aşamadaki Lisans Yerleştirme Sınavlarına girme hakları bulunmamaktadır. YGS puanlarından 140’ın altında olanlar için ilgili yerleştirme puanı (Y-YGS) hesaplanmayacaktır.

- 1) YGS’de 140.000-179.999 arası puan alan adaylar, sadece meslek yüksekokulu ön lisans programları ile açıköğretim programlarını tercih hakkı kazanır.
- 2) YGS puanlarından en az biri 180 ve daha fazla olan adaylar, ikinci aşama sınavlarına (LYS) girme hakkı kazanır.
- 3) YGS’de 180 ve üzeri puan alan adaylar, hem meslek yüksekokulu ön lisans programları ile açıköğretim programlarını, hem de YGS puanı ile öğrenci alan lisans programlarını tercih hakkı kazanır.

Özel yetenek sınavıyla öğrenci alan eğitim programları dışındaki yükseköğretim programlarına başvurabilmek için YGS puanlarından en az birinin 140 ve üzeri olması, eğitim programları için ise en az 180 ve üzeri olması gerekir. Adayların, ortaöğretim alanlarının devamı niteliğindeki eğitim programları için de en az 140 ve üzeri puanı olması gerekir.

6.6.1.1. Meslek Yüksekokullarına Giriş (2 yıllık programlar)

Meslek yüksekokullarına giriş, mezun olunan okul türüne göre merkezi sınavla ya da sınavsız olabilmektedir:

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksekokullarına sınavsız olarak yerleştirilebilmektedirler (2547-45/e). Bu şekilde bir yükseköğretim programına girmek isteyenler Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)’nin sadece yerleştirme ile ilgili sürecine katılırlar.

Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarından mezun olup bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı meslek yüksek okullarında öğrenim görmek istemeyenler ile genel akademik

ortaöğretim kurumlarından mezun olanlar ÖSYM tarafından yapılan Yükseköğretime Geçiş Sınavı'na (YGS) katılırlar. Adaylar sınav sonuçlarını ve OBP puanlarını dikkate alarak yukarıda (6.6.1) açıklandığı biçimde tercihte bulunurlar. Meslek yüksekokulu programlarına yönelik tercihte bulunabilmek için bu okullar için belirlenen taban puanın alınması zorunludur. ÖSYM, yerleştirme puanlarına göre öğrencileri kontenjanlar dahilinde sıralayarak yerleştirme işlemlerini yapar. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olup Yükseköğretime Geçiş Sınavı'na (YGS) giren adaylar öngörülen taban puanın altında bir puana sahip olsa bile bir meslek yüksek okulu programına yerleştirilebilir.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi-ÖSYM

6.6.1.2. Fakülte ve Yüksekokullara Giriş (Dört yıllık programlar)

Dört yıllık fakülte ve yüksekokullara giriş iki biçimde olmaktadır:

- **Merkezi Seçme ve Yerleştirme:** Bu yöntemde doğrudan yukarıda açıklanan merkezi sınav ve yerleştirme süreci izlenerek öğrenciler belirlenir. Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan sınavlara katılarak lisans programları için belirlenen taban puan (180) ve üzerinde puan alan adaylar ortaöğretim başarı puanlarını ve programın önkoşullarını da dikkate alarak yerleştirme tercihinde bulunurlar. ÖSYM her adayı Yükseköğretime Geçiş Sınavı'na (YGS) puanı, Lisans Yerleştirme Sınav (LGS) puanı ve ortaöğretim başarı puanının birleştirilmesiyle hesaplanan yerleştirme puanına göre ilk tercihten başlamak üzere başarı sıralamasına tabi tutar. Bu sıralamaya göre adaylar kontenjan dahilinde bir yükseköğretim programına yerleştirilir.
- **Özel Yetenek Sınavı ile Seçme ve Yerleştirme:** Bu sınav ve yerleştirme biçimi özel yetenek gerektiren spor, güzel sanatlar vb. alanlardaki programlara öğrenci yerleştirmek amacıyla yapılır. Özel yetenek sınavlarına ve yerleştirme sürecine katılabilmek için adayların YGS'ne katılmış ve özel yetenekle öğrenci alan programlar için belirlenen taban puan veya üzerinde bir puan almış olmaları önkoşuldur. Bu koşulu ve programların özel koşullarını (örneğin, spor bilimlerinde bedensel engelli olamamak gibi) yerine getiren adaylar ilgili yükseköğretim kurumuna başvurabilirler. Kurumlar Yükseköğretim Kurulu'nun belirlediği ilkelere göre uygulamalı yetenek sınavları yaparak adayları başarı sırasına göre sıralar ve kontenjanlar dahilinde yerleştirme yaparlar.

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi-ÖSYM

6.6.2. Lisansüstü Programlara Giriş

Yükseköğretim Kanunun 50/a maddesi lisansüstü programlara (yüksek lisans, doktora ya da tıpta uzmanlık) yükseköğretim kurumlarınca açılacak sınavla ve Üniversitelerarası Kurulca belirlenen esaslara göre öğrenci seçilmesini öngörmektedir. Bu çerçevede lisansüstü eğitim iki yönetmelikle düzenlenmiştir. Bu çerçevede lisansüstü programlar iki grupta ele alınabilir. (1) Yüksek Lisans, Doktora, Sanatta Yeterlik Programları ve (2) Tıpta Uzmanlık Programları.

Bunlardan birincisi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği ile ikincisi Tıpta Uzmanlık Eğitimi İçin Öğrenci Seçme Sınavları Hakkındaki Yönetmelik ile düzenlenmiştir.

6.6.2.1. Yüksek lisans, Doktora, Sanatta Yeterlik Programlarına Giriş

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği üniversitelerdeki yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik programları için ulusal düzeyde çerçeve bir yönetmelik olup lisansüstü eğitimle ilgili asgari koşulları belirlemektedir. Bu çerçeve yönetmeliğe ve Yükseköğretim Kanunu'na dayanarak her üniversite lisansüstü eğitimini düzenlemek amacıyla kendi yönetmeliğini hazırlar. Üniversiteler ve bölümler kendi senatolarının kararı ile ek koşullar belirleyebilmekte ve asgari koşulları yükseltebilmektedirler. Bu nedenle lisansüstü programlara giriş koşulları üniversiteler arasında farklılık gösterebilmektedir.

Bu yönetmeliğin 2. maddesine göre lisansüstü programların asgari giriş koşulları aşağıda belirtilmiştir:

Yüksek lisans programlarına başvurabilmek için adayların bir lisans diplomasına sahip olmaları ve Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından merkezi olarak yapılan Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı (ALES)'inden başvurduğu programın puan türünde 55 standart puandan az olmamak koşuluyla ilgili senatoca belirlenecek ALES standart puanına sahip olmaları gerekir.

Doktora programına başvurabilmek için adayların bir lisans veya yüksek lisans diplomasına, hazırlık sınıfları hariç en az 10 yarıyıl süreli Tıp, Diş Hekimliği ve Veteriner Fakülteleri diplomasına, Eczacılık ve Fen Fakültesi lisans veya Yüksek lisans derecesine veya Sağlık Bakanlığı'nca düzenlenen esaslara göre bir laboratuvar dalında kazanılan uzmanlık yetkisine sahip olmaları ve ALES'ten başvurduğu programın puan türünde 55 (lisans diplomasıyla başvuranlardan 70) standart puandan az olmamak koşuluyla ilgili senatoca belirlenecek ALES standart puanına sahip olmaları gerekir.

Sanatta Yeterlik programına başvurabilmek için adayların bir lisans veya yüksek lisans diplomasına, sahip olmaları ve ALES'in Sözel kısmından 55 (lisans diplomasıyla başvuranlardan 70) standart puandan az olmamak koşuluyla ilgili senatoca belirlenecek ALES standart puanına sahip olmaları gerekir. Ancak Güzel Sanatlar Fakülteleri ile Konservatuarlara öğrenci kabulünde ALES'e girmiş olma koşulu aranmaz.

Temel tıp bilimlerinde doktora programlarına başvurabilmek için tıp fakültesi mezunlarının lisans diplomasına ve 50 puandan az olmamak koşuluyla ilgili senatoca belirlenecek Temel Tıp Puanına veya ALES Sayısal kısmından 55 standart puandan az olmamak koşuluyla ilgili senatoca belirlenecek ALES standart puanına sahip olmaları; Tıp fakültesi mezunu olmayanların ise yüksek lisans diplomasına (Diş Hekimliği ve Veteriner Fakülteleri mezunlarının lisans derecesine) sahip olmaları, ALES'in Sayısal kısmından 55 standart puandan az olmamak koşuluyla ilgili senatoca belirlenecek ALES standart puanına sahip olmaları gerekir. Temel Tıp Puanı, Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS)'nda Temel Tıp Bilimleri Testi-1 bölümünden elde edilen standart puanın 0,7; TUS Klinik Tıp Bilimleri Testinden elde edilen standart puanın 0,3 ile çarpılarak toplanması ile elde edilir.

Doktora programlarına başvurabilmek için yukarıda belirtilenler dışında, adayların Üniversitelerarası Kurul Dil Sınavı (UDS)'den en az 55 puan veya Üniversitelerarası Kurulca kabul edilen bir sınavdan bu puan muadili bir puan, yabancı uyruklu öğrenciler için ana dilleri dışında İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinden birinden ÜDS'den en az 55 puan veya Üniversitelerarası Kurul'ca kabul edilen bir sınavdan bu puan muadili bir puan alınması zorunlu olup, bu asgari puanların girilecek programların özelliklerine göre yükseltilmesi konusunda üniversite senatoları yetkilidir.

Ayrıca lisansüstü programlara öğrenci kabulünde, ALES puanı (bu sınavda sözel ve sayısal olmak üzere iki yeterlik alanına yönelik sorular yer almakta ve sözel, sayısal ve eşit ağırlıklı olmak üzere üç tür puan hesaplanmaktadır.) yanı sıra gerekirse, lisans ve/veya yüksek lisans not ortalaması ve sınav sonucu da (mülakat, yazılı sınav, veya her ikisi birden) değerlendirilebilir. Bu değerlendirmeye ilişkin hususlar ile, başvuru için adayların sağlaması gereken diğer belgeler (referans mektubu, lisansüstü eğitim yapma gerekçesini açıklayan kompozisyon, uluslararası standart sınavlar vb.) ve hangi düzeyde yabancı dil bilgisi gerektiği, ilgili senato tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenir. ALES puanının %50'den az olmamak koşuluyla ne kadar ağırlıkla değerlendirmeye alınacağı, ilgili senato tarafından belirlenir. İlgili üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü, yalnız ALES puanı ile de öğrenci kabul edebilir. ALES'e eşdeğer kabul edilen ve Yüksek Öğretim Kurulunca ilan edilen eşdeğer puanlar, her bir üniversitenin senato kararları ile yükseltilebilir. Ayrıca üniversite senatoları kararıyla yalnızca ALES ya da Temel Tıp Puanı ile doktora programlarına öğrenci alabilirler.

Yüksek lisans ve doktora programları ile sanatta yeterlik çalışmasına, hangi lisans ve yüksek lisans programlarından mezun olanların başvurabileceği Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) kararı ile belirlenir; ancak ilgili senato, belirlenen programlar dışından da öğrenci kabulüne karar verebilir.

Öğretmen yetiştirme alanlarındaki lisansüstü programlara öğrenci kabulü, değerlendirme ve verilecek diplomalara ilişkin usul ve esaslar ile bu programların asgari müşterek dersleri ve uygulamalarına ilişkin esaslar Milli Eğitim Bakanlığı ve Üniversitelerarası Kurul'un görüşü alınarak, Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenir.

6.6.2.2. Tıpta Uzmanlık Programlarına Giriş

Bu programlara yalnızca tıp fakültesi mezunları başvurabilmektedir. Bu programlar yoluyla elde edilen diplomalar doktora derecesine eşdeğerdir. Bu programlara yerleşen öğrenciler aynı zamanda tıp fakültelerinde öğrenimleri süresince maaşlı olarak araştırma görevlisi statüsünde çalışma hakkı kazanmaktadırlar.

Bu programlara her yıl Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan ve Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS) olarak adlandırılan merkezi bir sınavla öğrenci alınmaktadır. Sınavlar çoktan seçmeli test biçiminde yapılmaktadır. Tıpta uzmanlık programlarına giriş Tıpta Uzmanlık Eğitimi İçin Öğrenci Seçme Sınavları Hakkındaki Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre, tıpta uzmanlık eğitimi için seçilecek adayların sınavları ve bu sınav sonuçlarına göre seçme işlemleri Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından merkezi bir sistemle yürütülmektedir. Sınavlara başvurma, dal tercihleri, uygulanacak sınavlar ile değerlendirme ve seçme esasları her sınav döneminde ÖSYM’ce hazırlanan ve Yükseköğretim Kurulu onayından sonra yürürlüğe konan sınav kılavuzlarında ayrıntılı olarak belirtilir.

6.7. Kayıt ve Öğrenim Ücretleri

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 46. maddesi uyarınca yükseköğretim kurumlarında eğitim harca (öğrenim maliyetlerine katılıma) tabidir ve yükseköğretime devam eden tüm öğrenciler programın türüne, statüsüne, sürelerine vb. özelliklerine göre farklı öğrenim ücreti öderler. Bu ücret, öğrenim maliyetlerinin bir kısmının öğrenciler tarafından karşılanmasını içerir (maliyetlere katılım). Devlet üniversiteleri ve özel üniversitelerde öğrenim ücretlerinin belirlenmesi farklı biçimlerde yapılır. Bu ücretlerin nasıl belirleneceği yasal bir çerçeveye bağlanmıştır. Özel üniversitelerde öğrenim ücretleri ilgili üniversitenin mütevelli heyetince belirlenmektedir (Yükseköğretim Kanunu Madde 9). Devlet üniversitelerinin kendi öğrenim ücretlerini belirleme yetkisi yoktur, öğrenim ücretleri merkezi olarak Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir ve aynı programlara ilişkin ücretler kurumdan kuruma farklılık göstermemektedir. Devlet üniversitelerinde öğrenim ücretlerinin belirlenmesi, öğretim programının gündüz eğitimi ya da ikili öğretim kapsamında ikinci öğretim olarak yapılması temeline dayandırılmıştır. Gündüz normal eğitim programlarının ücretlendirilmesi Yükseköğretim Kanunun 46. maddesi ile, ikinci öğretim kapsamındaki programların ücretlendirilmesi ise 3843 Sayılı Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılması Hakkında Kanun’un (19/11/1992) 7. ve 14. maddeleri ile yapılmaktadır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunun 46. maddesi öğrenim ücretleri ile ilgili şu düzenlemeyi öngörmektedir: Yükseköğretim kurumlarında cari hizmet maliyetleri, öğrenci başına olmak üzere öğrenim dallarının nitelikleri ve süreleri ile yükseköğretim kurumlarının özellikleri göz önünde tutularak Yükseköğretim Kurulunca farklı miktarlarda belirlenir. Bu miktarın her yıl Bakanlar Kurulunca belirlenecek kısmı Devletçe karşılanır ve öğrenci adına ilgili yükseköğretim kurumu bütçesine ödenek olarak kaydolunur. Geri kalan kısmı öğrenci tarafından ödenir. Devletçe karşılanacak kısım cari hizmet maliyetlerinin yarısından az olamaz.

Ayrıca öğrenimlerini normal süresi içinde tamamlayamayan öğrencilerin daha fazla ücret ödemesi öngörülmektedir. Yine aynı maddeye göre, Hazırlık sınıfı veya yabancı dil geliştirme programı hariç olmak üzere, 2 yıllık önlisans ve 4, 5, 6 yıllık lisans öğreniminden bu süreler sonunda mezun olamayan öğrencilere Devlet katkısı ödenmesine devam olunur. Öğrenci katkısı birinci yıl için % 50, müteakip yıllar için % 100 fazlasıyla alınır. Lisans düzeyinde ikinci bir yükseköğretim yapan öğrenciler için öğrenci katkısı % 100 fazlasıyla alınır. Öğrenci katkısını ödemeyenlerin kayıtları yapılmaz ve yenilenmez.

Bugüne kadarki uygulamalar normal örgün eğitim programlarının ücretlerinin öğrenci cari maliyetlerinin %10’nunu aşmadığını göstermektedir.

İkili eğitim kapsamında önlisans, lisans ve lisansüstü ikinci öğretim programlarını ücretleri 3843 Sayılı Yükseköğretim Kurumlarında İkili Öğretim Yapılması Hakkında Kanun’a göre belirlenmektedir. Yasanın 7. maddesi ikili eğitim kapsamında önlisans ve lisans ikinci öğretim programlarının ücretlerini belirlemeye yöneliktir. Bu madde ikinci öğretime kabul edilecek öğrencilerin ödeyecekleri öğrenim ücretlerinin, öğrenim dallarının özelliklerine (programın sosyal, fen güzel sanatlar vb alanına göre), yükseköğretim kurumlarının özelliklerine ve sürelerine göre öğrenci maliyetleri de dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulu’nun görüşü ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenmesini öngörmektedir. Alınacak ücretlerin normal örgün öğretim için belirlenen cari hizmet maliyetlerinin yarısından az olamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu kanunun 14. maddesi lisansüstü ikinci öğretim programlarının ücretlendirme şeklini belirlemektedir. Bu madde lisansüstü ikinci öğretime kabul edilecek öğrencilerin ödeyecekleri öğrenim ücretinin, maliyetler dikkate alınarak ilgili üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulu’nca belirlenmesini öngörmektedir.

Yukarıda açıklanan öğrenim ücretleri dışında, yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu onayı ile yaz okulu açarak katılan öğrencilerden katıldıkları ders sayısı ve kredisine göre ücret almaktadırlar. Bu uygulamanın

nasıl yapılacağı ilişkin uygulama ilkeleri ve yöntemleri Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenmektedir. Bu ücretlerin miktarı fakülte ve programlar itibarıyla belirlenen yıllık öğrenci katkı payının iki katını aşmamak üzere her yıl Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenmektedir. İkinci öğretime kayıtlı olup, yaz okuluna katılacak öğrencilerden alınacak yaz okulu azami ders saati ücreti, aynı fakülte ve program adına göre normal örgün öğretimde kayıtlı öğrenciler için belirlenen yaz okulu azami ders saati ücretinin iki katını geçmeyecek şekilde belirlenmektedir.

Öğrenim ücretleri, peşin olarak ya da biri kayıt veya kayıt yenileme sırasında, diğeri ikinci yarıyıl başında olmak üzere iki eşit taksitte ödenmesi öngörülmektedir. Öğrenciler yukarıda belirtilen öğrenim ücreti dışında herhangi bir şekilde kayıt, sınav vb. için ayrıca ücret ödememektedirler.

6.8. Öğrencilere Sağlanan Mali Destekler

Öğrencilere kamu ve özel kuruluşlar tarafından çeşitli biçimlerde finansal içerikli destekler sağlanmaktadır. Bu destekler burs, öğrenim kredisi, öğrenim harcı kredisi (katkı payı kredisi) barınma ve beslenmeye mali destek sağlanması ya da bazı hizmetlerin sübvansé edilerek ucuzlatılması biçiminde olmaktadır. Bu genel desteklerin dışında öğrenciler diğér okul ve yaşam giderlerini kendileri karşılamak durumundadır. Öğrencilere ya da ailelerine vergi muafiyeti biçiminde bir destek sağlanmamaktadır.

Bu hizmetlerin yasal çerçevesi 351 Sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu ve 5102 Sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs ve Kredi Verilmesine İlişkin Kanun ile belirlenmiştir. Bu içerikteki hizmetlerin yürütülmesi ve eşgüdümünün sağlanması amacıyla kurulmuş Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURT-KUR) bulunmaktadır. Ayrıca, diğér kamu kurum ve kuruluşları da yüksek öğrenim öğrencilerine bu kurum aracılığı ile burs, kredi ve nakdî yardım sağlayabilmektedirler. Belediyeler tarafından yüksek öğrenim öğrencilerine burs, kredi verilmesi veya nakdî yardım yapılması halinde yapılan yardımların türü, miktarı ve kaç öğrenciye ne kadar süre ile verileceğine ilişkin bilgiler Kasım, Şubat, Mayıs, Ağustos aylarında YURT-KUR'a bildirilir. Böylece; öğrencilere sağlanan finansal destekler izlenerek daha fazla sayıda öğrenciye yardımda bulunulması sağlanmış olmaktadır.

Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından açık öğretim ve uzaktan eğitim dışında kalan öğrencilerin yarısına yakın bir bölümüne burs veya kredi biçiminde destek verilmektedir.

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu YURT-KUR

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu

Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun

6.8.1. Burslar

Burs, yurt içinde yüksek öğrenim gören başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere öğrenim süresince yaşam giderlerini karşılamak amacıyla karşılıksız verilen paradır. Burslar lisansüstü öğretim dahil her kademe ve düzeydeki programlara devam eden öğrencilere kamu ya da özel üniversite öğrencisi olma ayrımı yapılmaksızın verilebilmektedir. Bursların nasıl verileceği Burs Kredi Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Bu yönetmelikte burslardan kimlerin nasıl yararlanacağı yer almaktadır.

İlk defa burs verilecek öğrenci sayısı Kurum bütçesi dikkate alınarak Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURT-KUR) Yönetim Kurulu'nca belirlenir. Aylık burs miktarlarını, ödeme zamanını ve öğrencilerin Yükseköğretime Geçiş Sınavı ve/veya Lisans Yerleştirme Sınavı sınavı sonucundaki başarılarına göre burs kontenjanlarını belirlemeye Yönetim Kurulu yetkilidir. Yönetim Kurulu, üniversitelere Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Kılavuzundaki öğrenci kontenjanlarını dikkate alarak, burs kontenjanı ayırır. Üniversiteler; kendilerine ayrılan kontenjan dahilinde burs verilmesini uygun buldukları öğrencileri (burs vermeye ilişkin ölçütleri kendileri belirlemektedir), Yönetim Kurulunca belirlenecek aylık taban ve tavan burs miktarı içerisinde kalmak ve yıllık toplam burs tutarını aşmamak şartıyla tespit ederek her yıl en geç Ekim ayı sonuna kadar Kuruma bildirirler.

Öğrenciye; öğrencilik halinin devam etmesi ve burs almasına engel bir durumunun olmaması koşuluyla, öğrenim gördüğü öğretim kurumunun normal öğrenim süresi kadar burs verilir. Bursların devam ettirilmesi öğrencinin öğrenimini başarılı biçimde sürdürmesine bağlıdır. Kurumdan burs alan öğrencilerin başarı durumları her yıl Eylül ayı sonuna kadar öğretim kurumlarından istenir. Yükseköğretim kurumları yetkili kurullarının belirleyecekleri esaslara göre başarısız olarak belirledikleri öğrencileri her yıl en geç Ekim ayı sonuna kadar Kuruma bildirirler. Öğretim kurumunca başarısız olduğu bildirilen öğrencilerin bursu kesilir ve tekrar burs verilmez. Bursu kesilen öğrencilere, burslarının kesildiği tarihten itibaren Öğrenim Kredisi Yönetmeliği'nde belirlenecek esaslara göre kredi verilebilir.

Müracaatta bulunan öğrencilerden durumuna göre başarılı ve ihtiyaç sahibi olanlara burs, geri kalan tüm önlisans, lisans ve lisansüstü (master-doktora) öğrencilerine öğrenim kredisi, yalnız önlisans ve lisans (ikinci öğretim ve vakıf üniversitesi öğrencileri hariç) öğrencilerine ise katkı kredisi verilmiştir. Bundan sonra da verilmeye devam edilecektir. 2011 yılında aylık 240 TL burs ve kredi, yüksek lisans öğrencilerine 2 katı 480 TL, doktora öğrencilerine ise 3 katı 720 TL olarak ödenmektedir. Burs ve öğrenim kredisi ödemeleri üçer aylık dönemler halinde yapılmakta iken, 01 Ocak 2005 tarihinden itibaren aylık olarak ödenmeye başlanmıştır. Öğrenciler burs ve öğrenim kredilerini Bank Kart ile T.C. Ziraat Bankasının herhangi bir şubesindeki ATM'lerden süre tahdidi olmaksızın, istedikleri zamanda, ATM'lerin bulunmadığı yerlerde ise herhangi bir T.C. Ziraat Bankası şubesinden masraf ödemededen alabilmektedirler.

Ayrıca, başarılı öğrencilerin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını tercih etmeleri teşvik edilerek, öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesi ve böylece eğitimin niteliğinin yükseltilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı burslu öğrenci okutabilmektedir (Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun). Bu kanun uyarınca Bakanlıkça belirlen öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarını (1) ilk beş tercihinde kazanan öğrencilere belirlenen kontenjan sınırlılığında, (2) bu programları yine ilk beş tercihinde kazanan Anadolu öğretmen lisesi mezunu öğrencilere kontenjan sınırlılığına bağlı kalınmadan burs verilmektedir. Burs miktarları her yıl Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2011-2012 öğretim yılında öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarını tercih listelerinin ilk 5 sırasında yazıp kazanan 1500 öğrenciye burs vermiştir. Burstan yararlanmak için ilk koşul, MEB'in bu yılki Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda yaptığı duyuru uyarınca, 2011-2012 öğretim yılında Bakanlık tarafından belirlenmiş olan öğretmenlik yetiştiren yüksek öğretim programlarını ilk 5 tercihte kazanmak olarak belirlenmiştir. Üniversitelere göre kontenjan dağılımları, kılavuzlardaki öğretmen yetiştiren yüksek öğretim programlarının karşısında yer alıyor. Ayrıca Anadolu Öğretmen Lisesi mezunları, belirtilen kontenjan içerisinde yer alamasa da kontenjandan bağımsız olarak bursluluk haklarından faydalanabilmektedir.

6.8.2. Öğrenim Kredisi

Öğrenim kredisi, önlisans programı öğrencilerinden doktora programı öğrencilerine kadar her kademedeki öğrenciye Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURT-KUR)'nca yaşam giderlerinin karşılanmasına destek sağlamak amacıyla devam ettikleri yüksek öğretim kurumlarının normal öğretim süresince verilen, zorunlu hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç paradır.

YURT-KUR kredi verilecek öğrenci sayılarının belirlenmek amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ve üniversite rektörlüklerinden; kredinin öğrenim dallarına göre dağılım oranı ile ilgili görüşlerini alınır. Alınan görüşler göz önünde bulundurularak, Kurumun bütçe imkanları ölçüsünde kredinin öğrenim dallarına göre dağılım oranı ile ilk defa kredi verilecek öğrenci sayısının belirlenmesi Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca karara bağlanır. İş programı ve finansman planı gereğince, o yıl için ayrılan kredi fonu, kredi almak için başvurmuş olan öğrenci sayısı ile karşılaştırılır. Başvuran öğrencilere verilecek kredinin toplamı ayrılan fondan fazla ise; ihtiyaç ve yeterliğin tespiti hakkında Yönetim Kurulunca belirlenen esaslara göre değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme başvuruların ihtiyaç düzeylerini belirlemeye yöneliktir.

Öğrenciye, öğrencilik hali devam etmek ve kredi almasına engel bir durumu olmamak koşuluyla, öğrenim gördüğü kurumun normal öğrenim süresi kadar kredi verilir. Öğrenciler aldıkları kredileri normal öğrenim süresinin bitiminden itibaren iki yıl sonraki aydan başlamak üzere, kredi aldığı sürenin yarısı kadar sürede ve aylık dönemler halinde ödemek zorundadırlar. Kurumdan öğrenim kredisi alan öğrencilerin borcu, öğrenim kredilerinin verildiği tarihten öğrenim süresinin bitimine kadar geçen sürede veya herhangi bir nedenle kredisinin kesildiği tarihe kadar öğrenim kredisi olarak verilen miktarlara, Türkiye İstatistik Kurumu'nun toptan eşya fiyat endeksindeki artışlar uygulanarak hesaplanacak miktarın ilave edilmesi suretiyle belirlenir. Bir yükseköğretim kurumundan ayrılıp başka bir yükseköğretim kurumuna kaydolun öğrencilerin, öğrenimlerine bir öğretim yılı ara vermemeleri ve eski öğretim kurumlarında bir yıldan fazla başarısız olmamaları durumunda öğrenim kredilerinin ödenmesine devam edilmektedir.

Öğrenim kredisi almaktan vazgeçen öğrenciler de borçlarını yukarıda belirtilen esaslara göre öderler. Öğrenim sırasında veya öğrenimden sonra vefat ettikleri veya çalışamayacak derecede sürekli sakat kalmış oldukları tam teşekküllü bir hastanenin sağlık kurulu tarafından saptananların borçları silinir.

6.8.3. Katkı Payı Kredisi (Öğrenim Harcı Kredisi)

Yükseköğretim Kanunu öğrencilerin bölümlere göre cari hizmet maliyetlerinin bir bölümünün öğrenciler tarafından öğrenim ücreti olarak ödenmesini öngörmektedir. Öğrenim ücretleri tüm yükseköğretim kurumları için aynıdır, bir programın öğrenim ücreti üniversiteden üniversiteye farklılık göstermemektedir. Ancak farklı programlara farklı öğrenim ücreti uygulanmaktadır.

Gereksinimi olan öğrencilerin talebi üzerine belirli ölçütler çerçevesinde Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURTKUR) öğrenim ücretini öğrenci adına borç kaydederek öğrencinin öğrenim gördüğü yükseköğrenim kurumuna ödeyebilmektedir. Böylece, öğrencinin öğrenim ücretini ödeyebilmesi için onlara kredi sağlanmış olmaktadır. İkinci öğretim öğrencilerine, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine ve özel yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere katkı kredisi verilmemektedir.

Cari hizmet maliyetlerini karşılamak üzere öğrenci tarafından borçlanma karşılığı ödenecek miktar, Kurumca öğrenci adına ilgili üniversitenin hesaplarına, öğrenim gördüğü öğretim kurumunun normal öğrenim süresince (varsa hazırlık, yabancı dil destek birimi ve benzerleri dahil) ödenir. Bir yükseköğretim kurumundan ayrılıp başka bir yükseköğretim kurumuna kaydolan öğrencilerin, öğrenimlerine bir öğretim yılı ara vermemeleri ve eski öğretim kurumlarında bir yıldan fazla başarısız olmamaları durumunda katkı kredilerinin ödenmesine devam edilmektedir.

Öğrenci katkı kredisi borcunu, devam ettiği öğretim kurumunun normal öğrenim süresinin bitiminden iki yıl sonra başlamak üzere bu krediyi aldığı sürenin yarısı kadar zamanda ve aylık dönemler halinde ödemek zorundadır. Katkı kredisi almaktan vazgeçen öğrenciler de borçlarını bu madde esaslarına göre öderler. Öğrenim sırasında veya öğrenimden sonra vefat ettikleri veya çalışamayacak derecede sürekli sakat kalmış oldukları tam teşekküllü bir hastanenin sağlık kurulu tarafından saptananların borçları silinir.

6.8.4. Barınma ve Beslenme Desteği

Öğrenim gördüğü okulun bulunduğu yer ailesinin oturduğu yerden başka olan yükseköğretim öğrencilerinden gereksinim duyanlara Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna (YURTKUR) bağlı yurtlarda ve bazı üniversitelerin kendi yurtlarında kontenjanlar dahilinde barınma ve beslenme desteği sağlanmaktadır. Bu destekler öğrencilere maliyetinin altında, sübvansiyon edilerek ucuzlatılmış barınma ve beslenme desteği şeklinde olmaktadır. YURT-KUR yurtlarında kalan öğrenciler öğrenci başına toplam maliyetin üçte biri kadar bir ücret ödemektedirler. Bu ücretlerin miktarları ilgili kurumlar tarafından her yıl yeniden belirlenmektedir. Bu hizmetler ülke genelinde yaygınlaştırılmış durumdadır. YURT-KUR halen; 81 il ve 127 ilçedeki 303 yurttaki toplam 266.674 yatak kapasitesi ile barınma hizmeti vermektedir. Barınma hizmeti sunan üniversitelerde dikkate alındığında açıköğretim dışındaki öğrencilerin yaklaşık beşte birine barınma hizmeti sağlanmaktadır (<http://www.kyk.gov.tr>).

Ayrıca bazı özel üniversiteler kendilerini tercih eden başarılı öğrencilerden kendilerinin belirledikleri sayıda öğrencinin, beslenme, barınma ve öğrenim ücretlerini ve yaşam giderlerini karşılamaktadırlar.

YURT-KUR yurtlarında barınan öğrencilere her yıl yeniden belirlenen miktarlarda kahvaltı ve akşam yemeği desteği sağlanmaktadır. Ayrıca, yemeklerin fiyatı, piyasa fiyatları ortalamasının en az %30'u oranında indirimli olup mutfak, depo, kullanılan araç gereçler ile malzemelerin kalitesi ve hijyen şartlarına uygunluğu diyetisyenler ya da yurt yöneticileri tarafından denetlenmektedir. Yemekler alakart ya da tabldot olarak verilmektedir.

Tüm devlet yükseköğretim kurumlarında öğrencilere yönelik sübvansiyon edilmiş öğlen yemeği sunulmaktadır. Bu sübvansiyonun kaynağı öğrencilerden alınan öğrenim ücretlerinden karşılanmaktadır.

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu YURT-KUR

6.8.5. Diğer Destekler

Herhangi bir sosyal güvenlik veya sigorta kapsamında olamayan öğrencilere Öğrenci Sağlık Merkezlerinde ücretsiz sağlık ve psikolojik danışma hizmetleri sunulmaktadır.

Tüm öğrencilere verilen özel kimlik kartlarıyla, kent içi kamusal ulaşım araçlarında, tiyatrolarda, sinemalarda, müzelerde ve bazı diğer sanatsal etkinliklerden yararlanmada öğrencilere indirim sağlanmaktadır.

6.9. Öğretim Yılı'nın Düzenlenmesi

Yükseköğretim kurumlarında akademik yıl dönem (sömestr) esasına göre düzenlenmektedir. Bir akademik yıl üç sömestrden oluşmaktadır: Güz, bahar ve yaz. Dersler güz ve bahar dönemlerine göre yapılandırılmaktadır. Bölüm programlarında hangi derslerin zorunlu ya da seçmeli olacağı ve hangi dönemlerde açılacağı önceden programın normal süresine göre belirlenmiştir ve dersler programdaki sıraya göre açılır. Yaz dönemi için belirlenmiş dersler yoktur. Bölümler ve öğretim elemanları güz ya da bahar dönemlerinde açılan derslerden istediklerini önceden ilan ederek açabilirler. Yaz dönemi daha çok öğrencilerin başarısız oldukları dersleri tamamlayarak yıl kaybetmelerini önleme ve isteyen öğrencilerin daha erken bitirmelerini olanaklı kılma amacına yönelik bir düzenlemedir. Öğrenciler yaz dönemlerinde daha az ders aldıkları için, derslerinin haftalık ders saati sayısı artırılarak toplam ders saati değişmeksizin ders alma süresi kısaltılabilmektedir.

Bir yarı yıl 14-16 hafta ve 2 haftalık genel sınav döneminden oluşur. Dönemlerin başlama zamanları üniversiteler arasında farklılık göstermekle birlikte, genel olarak güz yarıyılı Eylül ayının son haftasında başlayıp Ocak ayı sonunda, bahar dönemi Şubat ayının ikinci haftasında başlayıp Haziran ayının ikinci haftasının sonunda, yaz dönemi Temmuz ayının ilk haftasında başlayıp Ağustos ayının sonunda biter. Güz ve bahar dönemleri arasında iki haftalık dönem tatili olmaktadır. Yaz döneminde ders almayan öğrenciler için yaz tatili üç ayı geçerken, ders alanlar için bu süre yaklaşık bir ay olmaktadır. Ayrıca, bazı dini ve milli günlerde kısa süreli tatiller olmaktadır.

Dersler “gündüz” ve ikili öğretim nedeniyle akşamları yapılabilmektedir. Gündüz programları sabah 8.30 ile 18.00 saatleri arasında, akşam dersleri genellikle 16.00 ile 22.00 saatleri arasındadır. Zorunlu durumlarda hafta sonlarında (Cumartesi ve Pazar günleri) ders ve sınav yapılabilmektedir. Üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları kendi akademik takvimlerini ve çalışma saatlerini belirleme konusunda yetkilidirler.

6.10. Çalışma Alanları, Branşlar, Uzmanlık Alanları

Türkiye’de yükseköğretimdeki tüm yükseköğretim kurumları üniversite çatısı altında toplanmıştır. Bu nedenle üniversitelerde her türlü mesleki, teknik ve akademik çalışma alanları yer alabilmektedir. Üniversiteler hem eğitim hem de araştırma etkinliklerini birlikte yürütmektedirler. Üniversitelerin sahip oldukları çalışma alanları üniversiteden üniversiteye farklılık göstermektedir. Çalışma alanları/branşlar ve sürelerle göre fakülte ve enstitü, yüksekokul ve meslek yüksekokulu çatıları altında toplanmıştır. Programlar uzmanlaşma düzeyleri bakımından ele alındığında önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora biçiminde gruplandırılmaktadır.

6.10.1. Fakülteler ve Enstitüler

Fakülte; yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan bir yükseköğretim kurumudur. Fakültelerde isimleri farklılaşmakla birlikte en yaygın olarak bilinen çalışma alanları ve süreleri aşağıdaki verilmiştir. Bu alanlardan bazıları alt çalışma alanlarına ayrılmakta ve ayrı programlar olarak yürütülmektedir. Örneğin, güzel sanatlar alanları seramik, heykel, resim, fotoğrafçılık, vb programlar biçiminde yürütülmektedir. Fakülteleri bitirenler kendi alanlarında lisans derecesine ve onun sağladığı haklara sahip olmaktadır.

- Sağlık bilimleri (Bu genel alan altındaki programlar yabancı dil hazırlık programları hariç Tıp alanı için 12 sömestr- 6 yıl, diğer alanlar için 10 sömestr-5 yıldır). Bu alanlardaki programlarından mezun olan öğrenciler aynı zamanda yüksek lisans yapmış sayılırlar:
 - Tıp
 - Diş Hekimliği
 - Eczacılık
 - Veterinerlik
- Dil, edebiyat, sanat ve insani bilimler (Bu genel alan altındaki programlar yabancı dil hazırlık programları hariç 8 sömestr-4 yıldır):
 - Felsefe
 - Tarih
 - İlahiyat
 - Türk dili ve edebiyat
 - Batı dilleri ve edebiyatları
 - Doğu dilleri ve edebiyatları
 - Eğitim bilimleri ve öğretmenlikler
 - Psikoloji
 - Arkeoloji
 - Kütüphanecilik/bilgi belge bilimleri,
 - İletişim bilimleri
 - Güzel sanatlar
 - Sahne sanatları
 - Müzikoloji
- Ekonomi ve sosyal bilimler (Bu genel alan altındaki programlar yabancı dil hazırlık programları hariç 8 sömestr-4 yıldır):
 - Hukuk
 - Sosyal bilimler
 - Siyasal bilimler
 - Kamu yönetimi
 - İşletme
 - Uluslararası ilişkiler
 - Ekonomi
 - Maliye
- Matematik ve doğa bilimleri (Bu genel alan altındaki programlar yabancı dil hazırlık programları hariç 8 sömestr-4 yıldır):
 - Matematik
 - Fizik
 - Kimya
 - Biyoloji
 - İstatistik
 - Bilgisayar bilimleri
 - Uzun bilimleri/astronomi
- Mühendislik bilimleri (Bu genel alan altındaki programlar yabancı dil hazırlık programları hariç 8 sömestr-4 yıldır):
 - Mimarlık
 - İnşaat mühendisliği

- Elektrik-elektronik mühendisliği
- Makine mühendisliği
- Kimya mühendisliği
- Fizik mühendisliği
- Çevre bilimleri mühendisliği
- Maden mühendisliği
- Bilgisayar mühendisliği
- Jeoloji mühendisliği
- Gıda mühendisliği
- Malzeme mühendisliği

Enstitüler, lisansüstü programların (yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik) yürütülmesinden sorumlu birimlerdir. Yukarıda belirtilen programlar/alanlar lisansüstü programlar içinde geçerlidir. Yukarıda sıralanan alanlar genel olarak üç kategori altında ele alınarak enstitüler oluşturulmuştur. Bunlar sağlık bilimleri, fen bilimleri ve sosyal bilimler enstitüleri olarak yapılandırılmıştır. Bazı üniversitelerde bunların dışında da özellikli bir alana özgü enstitüler de bulunmaktadır, örneğin, güzel sanatlar enstitüsü.

Yüksek lisans programları asgari iki yıl, doktora programları asgari dört yıllık süreli eğitim programlarıdır. Bu programlardan mezun olanlar kendi alanlarında yüksek lisans ve doktora derecesine ve sağladığı haklara sahip olurlar.

6.10.2. Yüksekokullar

Yüksekokullar; önlisans veya lisans düzeyinde belirli bir mesleğe yönelik eğitim-öğretime ağırlık veren yükseköğretim kurumlarıdır. Yüksekokullar her biri ayrı bir eğitim programı yürüten bölümlerden veya anabilim dallarından oluşmaktadır.

Yüksekokullar süreleri ve amaçları bakımından iki gruba ayrılmıştır:

6.10.2.1. Yüksekokullar (Dört yıllık)

Bu okullarda lisans düzeyinde (dört yıl süreli) üst düzey meslek elemanı yetiştirmeye yönelik mesleki ve teknik programlar uygulanmaktadır. Bu okullara bağlı alanları sağlık, turizm ve otelcilik, ticaret ve sosyal hizmet alanları olarak sınıflandırmak olanaklıdır.

- Sağlık hizmetleri alanı:
 - Ebelik
 - Hemşirelik
 - Sağlık memurluğu
 - Beslenme ve diyetetik
 - Fizik tedavi ve rehabilitasyon vb.
- Turizm ve otelcilik hizmetleri
 - Konaklama ve seyahat işletmeciliği
 - Turizm rehberliği
 - Turizm işletmeciliği ve otelcilik vb.
- Ticaret ve endüstriyel hizmetler alanı
 - Uluslararası lojistik ve taşımacılık
 - İşletme bilgi yönetimi
 - Bankacılık ve finans

- Muhasebe bilgi sistemleri
- Uluslararası ticaret
- Sigortacılık
- Aktüerya vb.
- Sosyal hizmet alanları
 - Çocuk gelişimi ve eğitimi
 - Sosyal hizmetler
 - Mütercim-tercümanlık vb.
- Beden eğitimi ve spor alanı
 - Antrenörlük
 - Beden eğitimi ve spor öğretmenliği
 - Spor yöneticiliği vb.

6.10.2.2. Meslek Yüksekokulları (iki yıllık)

Bu okullarda önlisans lisans düzeyinde (iki yıl süreli) ara meslek elemanı yetiştirmeye yönelik mesleki ve teknik programlar uygulanmaktadır. Bu alanlarda mesleki teknik ortaöğretim okullarında bulunan meslek alanlarının neredeyse hepsi bir program olarak yer almaktadır. Bu okullarda 260 meslek alanına ilişkin programlar yer almaktadır.

6.11. Eğitim Programları

Üniversiteler mesleki ve akademik alanlarda her hangi bir derece ya da diplomaya götüren kendi eğitim programlarını oluşturma, eğitim ve araştırma hizmetlerini hazırlama, sunma ve değerlendirme konularında akademik özerkliğe sahiptirler. Bu bağlamda, bölümler bağlı bulundukları fakülte ya da yüksekokullar içinde belli bir disiplin alanındaki eğitim ve araştırma etkinliklerinin düzenlenmesi ve yürütülmesinden sorumlu akademik ve yönetsel birimlerdir. Bu çerçevede kendi eğitim ve araştırma politikalarını, gelişme plan ve stratejilerini, programlarını belirleme ve gözden geçirme konularında belirleyici bir etkiye sahiptir. Öğretmen yetiştiren programlar dışında, bir programın dersleri ve şubeleri, derslerin kur tanımları, kredileri, haftalık saati, kuramsal ve uygulamalı olması, derslerin dönemi, zorunlu ya da seçmeli olması, derslerin birbiri ile ardışıklığını veya önkoşul olma durumu, staj durumu, vb. bölümlerin önerisi üzerine bazı içsel süreçler sonunda üniversite senatolarınca belirlenmektedir. Bölümler programlarına başka bölümlerden dersler de önerebilmektedirler. Bu konulardaki üniversite düzeyindeki düzenlemeler üniversitelerin kendi senatolarınca hazırlanan Önlisans-Lisans Eğitim-Öğretim Yönetmeliği ve Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği ile yapılmaktadır. Öğretmen yetiştiren programların dersleri Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunun işbirliği ile Yükseköğretim Kurulunca belirlenmektedir.

Dersler gündüz veya akşam yapılabilir ve tüm programlar tam zamanlı programlar olup (açıköğretim programları dışında) öngörülen minimum ve maksimum süreleri vardır ve süreler 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 44. maddesi ile belirlenmiştir. Yabancı dil hazırlık sınıfları hariç, yükseköğretim kurumlarında, önlisans ve lisans düzeyinde öğrenim yapan öğrencilere öğrenimlerini tamamlamak için tanınan azami süreler iki yıllık ön lisans için dört, dört yıllık lisans için yedi yıldır. Öğrenciler normal eğitim-öğretim süresi beş yıl olan programları sekiz yılda, altı yıl olan programları ise dokuz yılda tamamlamak zorundadırlar.

Lisansüstü programların süreleri Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Tezsiz yüksek lisans programını tamamlama süresi en fazla altı yarıyıl, tezli yüksek lisans programını tamamlama süresi dört yarıyıldır. Doktora programını tamamlama süresi yüksek lisans derecesi ile kabul edilenler için sekiz yarıyıl, lisans derecesi ile kabul edilenler için on yarıyıldır. Bu süreler içinde tamamlayamayan öğrencilere verilecek ek süreleri üniversiteler yönetmelikle düzenlemektedirler. Önlisans ve lisans programlarının minimum mezuniyet kredileri üniversite senatolarınca yönetmelikle düzenlemektedir. Genel olarak, ortak zorunlu dersler dışında (tüm programlardaki öğrencilerin almak zorunda oldukları bazı dersler mezuniyet kredisine dahil değildir) beş

yıllık öğretim programlarının en az 160, dört yıllık öğretim programlarının en az 128, meslek yüksekokulu programlarının ise en az 64 kredilik dersleri kapsamalıdır. Lisansüstü programların minimum kredileri ve mezuniyet koşullarının çerçevesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği ile belirlenmektedir. Üniversiteler ek düzenlemeler yapabilmektedir. Tezli yüksek lisans programları bilimsel hazırlık dersleri hariç toplam yirmi bir krediden az olmamak koşuluyla en az yedi adet ders, bir seminer dersi ve tez çalışmasından oluşur. Seminer dersi ve tez çalışması kredisiz olup başarılı veya başarısız olarak değerlendirilir. Tezsiz yüksek lisans programı toplam otuz krediden az olmamak koşuluyla en az on adet ders ile dönem projesi dersinden oluşur. Doktora programı ise, bilimsel hazırlık dersleri hariç, yüksek lisans derecesi olan öğrenciler için toplam yirmi bir krediden az olmamak koşuluyla en az yedi adet ders, yeterlik sınavı, tez önerisi ve tez çalışmasından oluşur. Lisans derecesi ile kabul edilmiş öğrenciler için de en az 42 kredilik on dört ders, yeterlik sınavı, tez önerisi ve tez çalışmasından oluşur.

Üniversiteler dersler ve uygulamalar için minimum zorunlu devam süreleri belirlemektedirler. Genellikle, bu süreler kuramsal saatler için %70, uygulama saatleri için %80'dir. Devam koşulunu yerine getiremeyen öğrenciler o dersin genel sınavına katılmamaktadır.

Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dilde Eğitim

Yükseköğretim kurumlarında en az bir yabancı dilin öğretilmesi temel bir ilkedir. Yabancı dil öğretimi hazırlık sınıfları ya da program süresince verilen dersler yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılır. Yabancı dil öğretimi 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu (Madde 5/ı), Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Eğitim-Öğretimi ve Yabancı Dille Eğitim-Öğretim Yapılmasında Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik ile düzenlenmiştir.

Yükseköğretim kurumlarında öğretim dili Türkçe'dir. Ancak, yükseköğretim kurumları sözü edilen yönetmelikteki koşulları yerine getirmek kaydı ile, senatolarının gerekçeli kararı, rektörlerinin önerisi ve Yükseköğretim Kurulu'nun onayı ile lisans veya lisansüstü programların tümünde veya bazılarında eğitimi kısmen veya tamamen yabancı dilde yapabilirler.

Kısmen veya tamamen yabancı dilde eğitim gören programların öğrencileri öğrenimde kullanılacak yabancı dilde bir yeterlilik sınavına tabi tutarlar. Yetersiz bulunan öğrenciler için bir yıl süreli yabancı dil hazırlık eğitimi uygulanır. Ayrıca, öğretim dili Türkçe olan programlara da zorunlu hazırlık sınıfı konabilir. Yabancı dille veya kısmen yabancı dille eğitim yapılan programlar ile hazırlık sınıfının zorunlu olduğu Türkçe eğitim yapılan programlara kaydolun öğrenciler öğretim yılı başında açılacak Yabancı Dil Yeterlik Sınavı'na katılmak ve bu sınavda başarısız olmaları halinde hazırlık sınıfına devam etmek ve başarmak zorundadırlar. Hazırlık sınıfında öğrenim gören öğrencilerin kaydoldukları lisans veya lisansüstü programlarda öğrenimlerine başlayabilmeleri için hazırlık sınıfını başarı ile tamamlamaları gereklidir. Hazırlık sınıfına devam eden öğrenciler, ayrıca öğrenimleri süresince alanlarıyla ilgili mesleki yabancı dil dersleri alırlar.

Yabancı dil hazırlık eğitimi öngörülmemeyen programlara kayıt yaptıran öğrenciler de Yabancı Dil Yeterlik Sınavı'na katılmak ve bu sınavda başarısız olmaları halinde öğrenimleri süresince bir yabancı dille ilgili dersler almak ve başarmak zorundadırlar (2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Madde 5/ı). Zorunlu yabancı dil dersleri, toplam 60 saatten az olmamak üzere en az iki yarıyıl olarak programlanır ve okutulur. Zorunlu yabancı dil derslerinden muaf olan veya bu dersleri almış ve başarılı olmuş öğrencilerin alabilmeleri için daha sonraki yarıyıllarda zorunlu veya seçmeli yabancı dil dersleri açılabilir.

Dil ve edebiyat bölümleri de ilgili dilde eğitim yapmak zorundadırlar.

6.12. Öğretim Yöntemleri

Öğretim yöntemlerinin seçimine ilişkin ulusal veya kurumsal düzeyde bir düzenleme bulunmamaktadır. Genel olarak öğretim elemanları okuttukları derslere uygun öğretim yöntemlerini seçme konusunda serbesttirler. Bazı durumlarda öğretim elemanları, bölüm, fakülte ya da yüksekokul ortaklaşa karar verebilmektedir. Örneğin, yabancı dil hazırlık sınıflarında ortak programlar uygulandığı için çoğu zaman böyle bir yol tercih edilmektedir. Lisans ve önlisans düzeyinde derslerin sunuş yoluyla verilmesi yaygındır. Son yıllarda öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin giderek daha fazla işe koşulmaya başlandığı bilinmektedir. Özellikle lisansüstü düzeyde öğrencilerin hazırlık, sunum, katılım ve tartışmalarını gerektiren seminer türünde dersler daha yaygındır. Bazı

dersler doğası gereği uygulamalı çalışmaları gerektirmektedir. Örneğin, fen ve mühendislik alanlarında zorunlu laboratuvar uygulamaları vardır. Bazı derslerin ya da programların staj ögesi vardır.

Ders etkinliklerinin yürütülmesinde iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır.

6.13. Öğrencilerin Değerlendirilmesi

Türkiye’de yükseköğretim kurumları kendi diploma veya derecelerini vermeye yetkilidirler. Bu bağlamda, her üniversite eğitim, öğretim ve değerlendirme süreçlerini, ilke ve kurallarını çıkaracağı öğretim ve sınav yönetmeliği ile düzenler (Yükseköğretim Kanunu Madde 43/a).

Değerlendirmeler tıp ve diş hekimliği fakülteleri ile hazırlık sınıfları dışındaki fakülte ve yüksekokullarda genellikle ders ve yarıyıl esasına göre yapılır. Bu fakültelerde ise komite ve yıl esasına göre değerlendirme yapılır. Önlisans ve lisans programında genellikle derslerle ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalar değerlendirilirken, lisansüstü programlarda bunlara ek olarak tez ve yeterlikle ilgili değerlendirmeler de eklenmektedir.

Ders değerlendirmeleri temel olarak sınavlar aracılığı ile yapılır. Genel olarak değerlendirmeye yönelik üç sınav türünden söz edilebilir: Ara sınavlar, genel sınavlar ve bütünleme sınavları. Bu sınavlar yazılı, sözlü veya hem yazılı hem sözlü ve/veya uygulamalı olarak yapılabilir. Ders kapsamındaki projeler, ödevler, sunular, laboratuvar, atölye ve benzeri çalışmalar sınav yerine geçebilir. Bu sınavların başarı notuna etkisi ve alınması gereken asgari notların alt sınırları yönetmelikle belirlenir. Yükseköğretimin hiçbir kademesinde bitirme sınavı bulunmamaktadır.

Sınavlarla ilgili ilkeler şöyle özetlenebilir:

Ara Sınavlar: Her ders için en az bir ara sınav yapılması zorunludur. Ara sınavlar, dönem içi çalışmaların değerlendirilmesine yöneliktir.

Genel Sınav: Bir dersin genel sınavı o dersin tamamlandığı yarıyıl sonunda yapılır ve dersin bütününe kapsar. Dersi programına alarak devam zorunluluğunu (kuramsal derslerde %70, uygulamalı derslerde %80) yerine getiren öğrenciler genel sınava girebilir.

Bütünleme Sınavı: Her yarıyıl/yılsonunda yapılan genel sınavların bitiminden en az 15 gün sonra olmak üzere, akademik takvimde belirtilen ilgili yarıyılın/yılın derslerinden bütünleme sınavı açılabilir. Bu sınavlara genel sınavlar sonunda başarısız olanlar ve genel sınavlara girmeyenler girebilir. Bütünleme sınavına girebilmek için de devam koşulunun yerine getirilmiş olması zorunludur. Çoğunlukla üniversitelerin ders ve yarıyıl esasına göre değerlendirme yapan programlarında bütünleme sınavı yoktur. Genel sınavlar sonucunda başarısız olan öğrenciler için başarısız oldukları dersleri yaz okulunda tekrar alma fırsat verilmektedir.

Bir öğrencinin ders ya da sınıf başarısı başarı notuyla belirlenir. Ders başarı notu, öğrencinin yarıyıl/yıl içinde gösterdiği başarı (ara sınavlar, ödevler, uygulamalı çalışmalar vb.) ve genel sınav/ bütünleme sınavının birlikte değerlendirmesiyle elde edilir. Bu sınavların başarı notuna etkisi, ara sınav sayısı, bu sınavlardan alınması gereken asgari puanlar üniversiteler tarafından çıkarılan yönetmeliklerle belirlenmektedir. Bazı durumlarda yönetmelikler öğretim elemanlarına asgari ölçütler üzerinde değişiklik yapma yetkisi tanımaktadır. Bu durumlarda yarıyıl içi başarının ve genel sınavın ders başarı notuna etkileri ve öğrencinin başarılı sayılması için genel sınavda alması gereken en az not ile dersin uygulama planı, dersin sorumlu öğretim elemanı tarafından yarıyıl başında öğrencilere duyurulur. Sınavlardan alınan ham puanlar 100 (yüz) üzerinden puanlara dönüştürülerek genel başarı notu belirlenir. Öğrencilerin başarı notları öğrenci işleri birimince saklanır ve her dönem sonunda öğrencilere duyurulur.

Tezsiz yüksek lisans programı toplam otuz krediden az olmamak koşuluyla en az on adet ders ile kredisiz dönem projesi dersinden oluşur. İlgili senato tarafından belirlenen ilkeler çerçevesinde tezsiz yüksek lisans programının sonunda yeterlik sınavı uygulanabilir. Bu aşamaları başarıyla tamamlayan öğrenci mezun olur.

Tezli yüksek lisans programı toplam yirmi bir krediden az olmamak koşuluyla en az yedi adet ders, bir seminer dersi ve tez çalışmasından oluşur. Seminer dersi ve tez çalışması kredisiz olup başarılı veya başarısız olarak

değerlendirilir. Öğrencinin danışmanı rehberliğinde hazırladığı tezi, biri öğrencinin tez danışmanı ve en az biri yükseköğretim kurumu içindeki başka bir anabilim dalından veya başka bir yükseköğretim kurumundan olmak üzere üç veya beş kişiden oluşan jüri önünde sözlü olarak savunur. Tez sınavının tamamlanmasından sonra jüri tez hakkında salt çoğunlukla "kabul", "ret" veya "düzeltme" kararı verir. Düzeltme verilen öğrenci üç ay içinde tekrar savunmaya alınır. Bu aşamaları tamamlayan öğrenci mezun olur.

Doktora programı, yüksek lisans derecesi olan öğrenciler için toplam yirmi bir krediden az olmamak koşuluyla en az yedi adet ders, yeterlik sınavı, tez önerisi ve tez çalışmasından oluşur. Lisans derecesi ile kabul edilmiş öğrenciler için de en az 42 kredilik on dört ders, yeterlik sınavı, tez önerisi ve tez çalışmasından oluşur. Derslerini başarıyla tamamlayan ve Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) tarafından belirlenen yabancı dil sınavlarından birinde başarılı sayılan öğrenci, temel konular ve doktora çalışmasıyla ilgili konularda derinliğe sahip olup olmadığının sınanması amacıyla yeterlik sınavına alınır. Doktora yeterlik sınavı, yazılı ve sözlü olarak iki bölüm halinde yapılır. Doktora yeterlik jürisi öğrencinin yazılı ve sözlü sınavlardaki başarı durumunu değerlendirerek öğrencinin başarılı veya başarısız olduğuna salt çoğunlukla karar verir.

Doktora yeterlik sınavını başarı ile tamamlayan öğrenci, en geç altı ay içinde, yapacağı araştırmanın amacını, yöntemini ve çalışma planını kapsayan tez önerisinin Tez İzleme Komitesi önünde sözlü olarak savunur. Tez İzleme Komitesi, öğrencinin sunduğu tez önerisinin kabul veya reddedileceğine salt çoğunlukla karar verir. Tez önerisi kabul edilen öğrenci için Tez İzleme Komitesi, Ocak-Haziran ve Temmuz-Aralık ayları arasında birer kere olmak üzere yılda iki kez toplanır. Öğrenci, toplantı tarihinden en az bir ay önce komite üyelerine yazılı bir rapor sunar. Bu raporda o zamana kadar yapılan çalışmaların özeti ve bir yıl sonraki dönemde yapılacak çalışma planı belirtilir. Öğrencinin tez çalışması, komite tarafından "başarılı" veya "başarısız" olarak belirlenir. Komite tarafından üst üste iki kez veya aralıklı olarak üç kez başarısız bulunan öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

Öğrenci tez danışmanı rehberliğinde hazırladığı tezini jüri önünde sözlü olarak savunmak zorundadır. Jüri, üçü öğrencinin Tez İzleme Komitesi'nde yer alan öğretim üyeleri ve en az biri başka bir yükseköğretim kurumunun öğretim üyesi olmak üzere beş kişiden oluşur. Jüri üyeleri, söz konusu tezin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde toplanarak öğrenciyi tez savunma sınavına alır. Tez savunma sınavı, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru-cevap bölümünden oluşur. Tez sınavının tamamlanmasından sonra jüri tez hakkında salt çoğunlukla "kabul", "ret" veya "düzeltme" kararı verir. Tezi reddedilen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir. Bu aşamayı başarıyla tamamlayan öğrenci mezun olur.

6.14. Öğrencilerin İlerlemesi

Her üniversite ders veya sınıf geçmeyle ilgili kuralları genel yasal mevzuat çerçevesinde bağımsız olarak kendi senatolarınca çıkarılan yönetmelikle belirler. Aynı ortak yasal çerçeveye dayalı olarak hazırlandığı için üniversitelerdeki ders ya da sınıf geçme uygulamalarının ortak yönleri ve benzerlikleri çoktur. Bu bağlamda öğrencilerin ilerlemesi (1) hazırlık sınıfları ve (2) ara sınıflar biçiminde iki grupta ele alınabilir. Hazırlık sınıfları bir yıl süreli yabancı dil hazırlık sınıfı olabileceği gibi, lisansüstü programlarda bilimsel hazırlık biçiminde de olabilmektedir.

Yükseköğretim kurumları bazı lisans ve lisansüstü programlar için üniversite senatosunun gerekçeli kararı, rektörün önerisi ve Yükseköğretim Kurulu'nun onayı ile zorunlu veya isteğe bağlı Yabancı Dil Hazırlık Sınıfı adı altında bir sınıf açabilmektedirler. Yabancı dille veya kısmen yabancı dille eğitim yapılan programlar ile hazırlık sınıfının zorunlu olduğu Türkçe eğitim yapılan programlara kaydolun öğrenciler öğretim yılı başında açılacak Yabancı Dil Yeterlik Sınavı'na katılmak ve bu sınavda başarısız olmaları halinde hazırlık sınıfına devam etmek ve başarmak zorundadırlar. Hazırlık sınıfında öğrenim gören öğrencilerin kaydoldukları lisans veya lisansüstü programlarında öğrenimlerine başlayabilmeleri için hazırlık sınıfını başarı ile tamamlamaları gereklidir. Normal öğrenim süresi iki yarıyıl olan hazırlık sınıfındaki uygulanacak devam, ara sınav sayısı ile ara sınav, yarıyıl sonu sınavı, genel sınav, kısa süreli sınav, ödev ve diğer faaliyetlerin başarı notuna katkıları, genel sınav sonunda yeterli düzeyde başarı gösteremeyen öğrencilere verilecek bütünleme sınavı, yaz öğretimi, yabancı dil destek eğitimi ve kayıt silme gibi konularda uygulanacak esaslar üniversite senatoları tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir (Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Eğitim-Öğretimi ve Yabancı Dille Eğitim-Öğretim Yapılmasında Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik, Maddeler 7-9) Yabancı dil hazırlık sınıfları farklı derslerden oluşsa bile tek bir ders gibi değerlendirilir. Her üniversite bu sınıflar için öngörülen asgari başarı

notunu farklı düzeylerde belirleyebilmektedir. Normal süresi içinde ya da verilen ek sürelerde hazırlık sınıfını başarıyla tamamlayamayan öğrenci birinci sınıfa ya da program derslerine başlayamamaktadır.

Lisansüstü programlarda, şu durumlarda adaylara eksikliklerini tamamlayabilmeleri için en çok bir yıl süreli Bilimsel Hazırlık Programı uygulanabilmektedir: (i) Lisans derecesini başvurdıkları yüksek lisans veya doktora programından farklı alanlarda almış olan adaylar, (ii) Lisans derecesini başvurdıkları yükseköğretim kurumu dışındaki yükseköğretim kurumlarından almış olan yüksek lisans programı adayları, (iii) Lisans veya yüksek lisans derecelerini başvurdıkları yükseköğretim kurumu dışındaki yükseköğretim kurumlarından almış olan doktora adayları, (iv) Lisans veya yüksek lisans derecesini başvurdıkları doktora programından farklı alanda almış olan adaylar.

Bilimsel Hazırlık Programı'ndaki bir öğrenci, bilimsel hazırlık derslerinin yanı sıra lisansüstü programa yönelik dersler de alabilir. Bilimsel Hazırlık Programı ile ilgili devam, ders sınavları, ders notları, derslerden başarılı sayılma koşulları, ders tekrarı, kayıt silme ve diğer esaslar ilgili senato tarafından kabul edilen yönetmelikte belirtilir. Verilen süre içinde bilimsel hazırlık derslerini başarıyla tamamlayamayan öğrencinin program derslerinden almaya devam edemez ve öğrenciliği sona erer.

Öğrencilerin program derslerine başladıktan sonraki sınıflarda ilerlemeleri iki biçimde olmaktadır: (1) yıl ve sınıf geçme esasına göre ve (2) yarıyıl, ders geçme ve kredi esasına göre.

Genellikle tıp ve diş hekimliği fakültelerinde yıl ve sınıf geçme esasına göre değerlendirme yapılmaktadır. Bu değerlendirme sistemini uygulayan programlarda dersler, ders kurulu (grubu), uygulama, staj, eğitim-öğretim yılının başında bütün olarak verilir. Kaydını yaptıran veya yenileyen öğrenci o yıl programının bütün derslerine kaydolmuş sayılır. Öğrenci, o yıla ait derslerin birinden dahi başarısız olursa, ertesi yılda, bir üst sınıftan hiçbir ders alamaz ve sadece başarısız olduğu dersi/dersleri tekrarlar.

Tıp ve diş hekimliği programları dışındaki programlarda çoğunlukla yarıyıl, ders geçme ve kredi sistemi uygulanmaktadır. Bu sistemin uygulandığı programlarda, dersler genel olarak birbirinden bağımsızdır. Bu sisteminin uygulandığı programlarda her bir dönemde alınması gereken asgari ve azami kredi sınırları, zorunlu ve seçmeli dersler, önkoşul dersler önceden her üniversitenin kendi çıkardığı eğitim-öğretim yönetmeliği ile belirlenmektedir. Öğrenciler bu yönetmelikte öngörülen sınırlar içinde hareket ederek derslerini alırlar. Bir dersle ilgili öngörülen asgari devam ve başarı notunu sağlayan öğrenci o dersten başarılı sayılır. Öğrencinin kaldığı dersler bir üst sınıfa geçmesini ya da üst sınıfın derslerinden almasını engellemez. Öğrenci başarısız olduğu dersi/dersleri açıldığı ilk yarıyıldaki tekrar almak zorundadır. Ancak tekrarlanan derslerin yarıyıl ders programlarında çakışması halinde, öğrenci bu derslerden birini ilgili yönetim kurulu kararıyla almayabilir. Öğrenci, tekrarlamak ve almak zorunda olduğu bir dersi ilgili yönetim kurulu kararı olmadan, ders açıldığı halde iki yarıyıl/yıl üst üste almadığı takdirde üniversite ile ilişkisi kesilir.

Bazı üniversiteler öğrencinin ilerlemesini asgari başarı notuna bağlarken bazıları ayrıca öğrencinin herhangi bir yarıyıldan sonra programına devam edebilmesi için belirli bir asgari akademik ortalamanın sağlanmasını da isteyebilmektedirler. Öngörülen akademik ortalamayı tutturamayan öğrenci yarıyılı ya da yılı tekrar etme durumunda kalabilir. Öğrenci öncelikle kaldığı dersler almak durumundadır. Ortalamasını yükseltmek amacıyla daha önce aldığı dersleri de tekrar alabilir. Yarıyıl tekrarlama durumunda olan öğrenci, genel akademik ortalamasını öngörülen asgari ortalama ya da üzerine çıkaramadığı sürece, daha önce hiç almadığı dersleri programına alamaz. Bu koşulu sağlayan öğrenci, öğrenimine kaldığı yerden devam eder.

Tüm yükseköğretim programları minimum kredi ve maksimum yıl sınırlamasına sahiptir. Genellikle, bir dersin yarıyıl kredi değeri, bir yarıyıl devam eden bir dersin haftalık teorik ders saatinin tamamı ile haftalık uygulama veya laboratuvar saatinin yarısının toplamı şeklinde değerlendirilmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında, önlisans ve lisans düzeyinde öğrenim yapan öğrencilere bu öğrenimlerini tamamlamak için tanınan azami süreler iki yıllık ön lisans için dört, dört yıllık lisans için yedi yıldır. Öğrenciler normal eğitim-öğretim süresi beş yıl olan programları sekiz yılda, altı yıl olan programları ise dokuz yılda tamamlamak zorundadırlar. Ancak, bu süreler sonunda; kayıtlı olduğu öğretim kurumundan mezun olabilmek için son sınıf öğrencilerine, başarısız oldukları bütün dersler için biri bütünleme olmak üzere iki ek sınav hakkı verilir. Bu sınavlar sonunda başarısız ders sayısını beş derse indirenlere bu beş ders için üç yarı yıl, ek sınavları almadan beş derse kadar başarısız olan öğrencilere dört yarı yıl (sınıf geçme esasına göre öğretim yapılan kurumlarda iki öğretim yılı); üç veya daha az dersten başarısız olanlara ise sınırsız, başarısız oldukları derslerden açılacak sınavlara girme hakkı tanınır. İzledikleri programdan mezun olmak için gerekli bütün derslerden geçer not aldıkları halde yönetmeliklerinde başarılı sayılabilmeleri için öngörülen not ortalamalarını sağlayamamaları sebebiyle ilişkileri kesilme durumuna gelen son dönem (sınıf geçme esasına göre öğretim yapılan kurumlarda

son sınıf) öğrencilerine not ortalamalarını yükseltmek üzere diledikleri son iki sınıf derslerinden sınırsız sınav hakkı tanınır. Bunlardan uygulamalı, uygulaması olan ve daha önce alınmamış dersler dışındaki derslere devam şartı aranmaz. Açılacak sınavlara, üst üste veya aralıklı olarak toplam üç eğitim-öğretim yılı hiç girmeyen öğrenci, sınırsız sınav hakkından vazgeçmiş sayılır ve bu haktan yararlanamaz. Sınırsız hak kullanma durumunda olan öğrenciler, öğrenci katkı payını ödemeye devam ederler, ancak, sınav hakkı dışındaki diğer öğrencilik haklarından yararlanamazlar. Açık öğretim öğrencileri, öğrencilik haklarından yararlanmamak kaydı ile bu sürelerle kısıtlı değildirler.

Lisansüstü programlar için de azami mezuniyet süreleri belirlenmiştir. Buna göre, tezsiz yüksek lisans programını tamamlama süresi en fazla altı yarıyıl, tezli yüksek lisans programını tamamlama süresi dört yarıyıl, doktora programını tamamlama süresi yüksek lisans derecesi ile kabul edilenler için sekiz yarıyıl, lisans derecesi ile kabul edilenler için on yarıyıldır. Doktora programı için gerekli kredili dersleri başarıyla tamamlamanın azami süresi yüksek lisans derecesi ile kabul edilenler için dört yarıyıl, lisans derecesi ile kabul edilenler için altı yarıyıldır.

6.15. Diplomalar / Belgelendirme

Türkiye’de tüm üniversiteler ve bunlara bağlı fakülteler ve lisansüstü eğitim veren enstitüler yasayla kurulur. Meslek yüksekokulları ise Yükseköğretim Kurulu’nun onayıyla kurulur. Ayrıca, bu fakülte ve enstitülerdeki bölümler/programlar yine Yükseköğretim Kurulu’nun onayı ile eğitime başlar. Bu durum her bir üniversiteye veya üniversite dışındaki bağımsız yükseköğretim kurumlarına her düzeyde kendi diplomasını verme ve diplomaya götüren koşulları ilgili mevzuat çerçevesinde belirleme yetkisini verir. Yükseköğretim kurumlarında, kuruluş özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre yapılan eğitim-öğretim ve buna dayalı olarak verilen diplomalarla ilgili esaslar her üniversitece hazırlanan eğitim-öğretim ve sınav yönetmeliğinde belirtilir. Diplomalar üniversitenin rektörü ve fakülte dekanı/yüksekokul müdürü/enstitü müdürü tarafından imzalanır. Mezunların kullanmaya hak kazandıkları unvan ve dereceler diplomalarda belirtilir. İsteyen her öğrenciye ücretsiz Diploma Eki verilmektedir.

Yükseköğretimdeki program tür ve kademelerine göre (1) önlisans, (2) lisans, (3) yüksek lisans ve eşdeğeri dereceler ve (4) doktora dereceleri verilmektedir.

1. Önlisans Diploması

Meslek yüksekokulları dört yarıyılık (2 yıl) meslek eğitime yönelik programlar uygulayan okullardır. Bir meslek yüksekokulu eğitim programının mezuniyet için öngördüğü koşulları sağlayan öğrenciler Önlisans Diploması almaya hak kazanırlar. Ayrıca, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu hükümleri uyarınca bir lisans programının en az ilk dört yarı yılının bütün derslerinden başarılı olanlara önlisans diploması verilebilir.

2. Lisans Diploması

Bir fakülte veya yüksekokulun 8 yarıyılık (4 yıllık) eğitim-öğretim programının mezuniyet için öngördüğü koşulları sağlayan öğrenciler “Lisans Diploması” almaya hak kazanırlar. Ayrıca, Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Birleştirilmiş Lisans Artı Tezsiz Yüksek Lisans programlarının lisans kademesini tamamlayan (alan bilgisi dersleri ile öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ilk yarıyılını) öğrencilere de lisans diploması verilebilir. Bu kapsamdaki programlar akademik ağırlıklı olabileceği gibi, mesleki ağırlıklı da olabilir. Özellikle yüksekokullar mesleki yönelimi daha ağırlıklı olan programlar uygulamaktadırlar.

Bazı üniversiteler bazı programlarında öğrencilerin kayıtlı olduğu alan yanında yakın bir alanın fark derslerini tamamlayarak ikinci bir programda lisans derecesi almalarını olanaklı kılmaktadır. Bu uygulamanın nasıl yapılacağı bir yönetmelikle düzenlenmektedir. Bu durum çift ana dal olarak adlandırılmaktadır. İlgili yönetmeliğe göre, çift anadal programını başarıyla tamamlayan öğrencilere kayıtlı oldukları anadal programı lisans diploması dışında "Çift Anadal Lisans Diploması" verilebilmektedir.

3. Yüksek Lisans Diploması

Fakültelerin en az on yarıyıllık eğitim-öğretim programları ile lisansüstü eğitim-öğretim yapan enstitülerin tezli/tezsiz yüksek lisans programlarını başarıyla tamamlayan ve mezuniyet koşullarını yerine getiren öğrenciler "Yüksek Lisans Diploması" almaya hak kazanır.

En az on yarıyıllık eğitim programı uygulayan fakülteler tıp (12 yarı yıl), diş hekimliği, veteriner ve eczacılık (10 yarıyıl) fakülteleridir. Bazı üniversitelerin eğitim fakülteleri bünyesinde yürütülen Ortaöğretim Alan Öğretmenliği programları beş yıl sürelidir. Bu programlardan bazılarında program adıyla adlandırılan diplomalar verilmektedir. Bunlar: Diş hekimliği diploması ve tıp doktorluğu diplomasıdır.

4. Doktora Diploması

Lisansüstü eğitim yapan enstitülerin doktora programlarını başarıyla tamamlayan ve mezuniyet koşullarını yerine getiren öğrencilere "Doktora Diploması" verilir. Bu programlardan sanat alanlarından mezun olanlara Sanatta Yeterlik Diploması verilir.

5. Diploma ve Derecelerin Tanınması

Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumları kendi alanlarındaki diploma ve dereceleri vermeye yetkilidirler: Verilen diploma ve derecelerin herhangi bir kurum tarafından tanınarak geçerlik kazanması söz konusu değildir. Ancak, yurt dışından alınmış ön lisans, lisans ve lisansüstü diplomaların tanınması konusunda yetkili organ Yükseköğretim Kurulu'dur (2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, Maddesi 7/). Anılan diplomaların denklik işlemleri, söz konusu madde uyarınca çıkarılan Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği hükümleri uyarınca Yükseköğretim Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir.

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

Yükseköğretim Kanunu

6.16. Yüksek Öğretimde Rehberlik

(Eğitsel ve Mesleki Rehberlik, Eğitim-İstihdam İlişkileri)

Kişisel Sosyal Rehberlik

Üniversitelerde bulunan mediko-sosyal merkezleri öğrencileri kişisel gelişimlerini, uyumlarını, psikososyal ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler sunmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında öğrencilere sunulan diğer rehberlik ve psikolojik danışman hizmetleri de akademik ve mesleki olmak üzere iki grupta ele alınabilir. Lisans ve önlisans programlarına kayıt yaptıran öğrenciler için sınıf ya da şube düzeyinde bir danışman görevlendirilir. Akademik danışmanlar öğrencilerin ders alma, ders bırakma, seçmeli derslere yönlendirilmesi, eğitim etkinlikleri gibi akademik konularda yardım ve rehberlik sağlarlar. Bu danışmanlar ayrıca öğrencilere kredi, burs, barınma vb konularda da yardım ve rehberlik sağlarlar. Lisansüstü öğrencilere de programlarına kayıt yaptırdıktan sonra bir ders danışmanı, tezli programlarda teze geçmeden önce bir tez danışmanı atanır.

Mesleki danışmanlık hizmetlerinin sağlanması yasal zorunluluk olmasına karşın, tüm yükseköğretim kurumlarına genellenebilecek bir yapılanma söz konusu değildir. Yükseköğretim Kanunu yükseköğretim kurumlarının, özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği yaparak mezunlarına iş bulma konusunda yardımcı olmalarını öngörmektedir (Madde 47). Bazı yükseköğretim kurumlarında bu hizmetleri sağlamak amacıyla Kariyer Danışmanlık Merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler aracılığıyla ya da çeşitli birimlerce öğrencilere yönelik mesleki tanıtım toplantıları yapılmakta, özel sektör kuruluşlarının temsilcilerinin bu etkinliklere katılımı sağlanmaktadır. Bu yolla öğrenciler ve işveren kuruluşları bir araya getirilmeye çalışılmaktadır.

Öğrencilerin mesleklerini daha iyi tanımaları, istihdam olanaklarını öğrenmeleri, işverenlerle etkileşim içine girebilmeleri daha çok programların gereği olan staj uygulamaları ile gerçekleşmektedir. İşyerinde eğitim ve staj uygulamaları lisans ve önlisans programlarında yaygın biçimde yapılmaktadır. Birçok programda alanına göre bu uygulama bir zorunluluktur.

Önlisans programları kapsamında yer alan meslek yüksekokullarının işyeri eğitim ve staj uygulamalarının nasıl yapılacağı yasal bir çerçeveye bağlanmıştır. Bu konuları düzenleyen yönetmelik mesleki ve teknik eğitim bölgelerinde yer alan meslek yüksek okulu öğrencilerinin işyerlerindeki eğitim ve uygulama ve stajlarına ilişkin ilke ve uygulamaları belirlemektedir. (Mesleki Teknik Eğitim Bölgesi İçindeki Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İşyerlerindeki Eğitim, Uygulama ve Stajlarına İlişkin Esas Ve Usuller Hakkında Yönetmelik). Bu yönetmeliğe göre öğrenciler stajlarını yarı yıl ve yaz tatillerinde yaparlar. Ancak işyeri koşullarının uygun olmaması durumunda bu süreler dışında öğretimi aksatmamak koşuluyla staj yapılabilir. Staj süresi programın niteliğine göre 30 işgününden (240 saat)'den az 60 işgününden (480 saat)'den çok olamaz. Öğrenim süresi içinde mesleki uygulama yapan yüksekokulların öğrencileri yukarıda belirtilen 30-60 günlük staj süresinin dışında değerlendirilir. Bu süreç hem işyeri yetkilisi hem de ilgili öğretim elemanı tarafından değerlendirilir.

Lisans programlarının staj uygulamaları ise, fakülte/yüksekokul veya bölüm düzeyinde düzenlenir, sürecin izlenmesi ve değerlendirilmesi ilgili dersin öğretim elemanı tarafından yapılır.

Staj programları hem işyerleri ile yükseköğretim kurumları arasındaki bağların güçlenmesine hem de öğrencilerin istihdam fırsatlarından yararlanmalarını kolaylaştırıcı bir süreç niteliği taşımaktadır.

Üniversite-endüstri ilişkilerinin gelişmesi daha çok üniversiteler bünyesinde yer alan Teknoparklar ya da Teknoloji Geliştirme Bölgeleri/merkezleri aracılığı ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bölgelerde çeşitli firmalar yer alabilmekte ve çeşitli düzeylerdeki araştırmacılar bu bölgelerde yer alan firmalarda yarı ya da tam zamanlı olarak çalışabilmektedirler. Böylece hem endüstri kuruluşlarının üniversiteyi daha iyi tanıması hem de ilişkilerin geliştirilmesi olanaklı olmaktadır.

6.17. Özel Yükseköğretim

Türkiye’de özel ya da tüzel kişiler kâr amaçlı üniversite kuramamaktadır. Özel yükseköğretim kurumları (üniversite ve meslek yüksekokulları) yalnızca belirli koşulların yerine getirilmesiyle vakıflar tarafından kurulabilmektedir. Vakıflara bağlı özel yükseköğretim kurumları kurulmasına ilişkin yasal çerçeve Anayasa (1982), Yükseköğretim Kanunu ve Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Anayasanın 130. maddesi üniversitelerin yasayla kurulmasını, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabileceğini hükme bağlamaktadır. Aynı madde vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumlarının mali ve yönetsel konular dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.

Özel üniversiteler hak ve yetkiler bakımından devlet üniversiteleri ile aynı hak ve yetkilere sahiptir. Benzer biçimde, akademik yönden de devlet yükseköğretim kurumlarıyla aynı akademik standartlar, kural ve ilkelere tabidirler. Bu çerçevede eğitim ve öğretim ve sınavlar, derece ve diploma verme vb. akademik konuları devlet üniversitelerinin de tabi olduğu yasal mevzuat çerçevesinde kendi yönetmelikleriyle belirlemektedirler.

Özel yükseköğretim kurumlarının finansmanı temel olarak kurucu vakfın gelirleri ve öğrencilerden sağlanan öğrenim ücretlerinden oluşmaktadır. Belli koşulları yerine getirmeleri ve talep etmeleri durumunda genel bütçeden de pay alabilmektedirler. Vakıflar tarafından kurulmuş yükseköğretim kurumlarının giderlerine katkıda bulunmak amacıyla; bütçede yer alan ödenekle sınırlı olmak üzere, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunun başvurusu, Yükseköğretim Kurulu’nun görüşü ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın teklifi üzerine Maliye Bakanlığınca devlet yardımı yapılır. Yapılacak devlet yardımı: devlet yükseköğretim kurumlarına o yıl tahsis edilen toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesiyle elde edilen tutarın, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunda okuyan örgün öğrenci sayısı ile çarpılması sonucu bulunulacak miktarın %30’unu geçemez. En az iki yıl eğitim-öğretim yapmış olan vakıf üniversiteleri devlet yardımı almak amacı ile Yükseköğretim Kurulu’na başvurabilirler. Vakıf yükseköğretim kurumlarına devlet yardımının yapılabilmesi için bu kurumların; en az iki eğitim-öğretim yılını tamamlamış olması, öğrencilerin en az %15’ine eğitim-öğretim masraflarını karşılayacak düzeyde tam burs vermesi gibi bazı ek koşullar bulunmaktadır. Ayrıntılar için bakınız Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 30. Ayrıca vakıflarca kurulacak özel yükseköğretim

kurumları 2547 sayılı Kanun'un 56. maddesinde yer alan mali kolaylıklardan, muafiyetlerden ve istisnalardan aynen yararlanmaktadırlar. Bu kurumlar emlak vergisinden muaftırlar.

Hali hazırda 38 vakıf üniversitesi ve yedi vakıf meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bu üniversitelerin büyük çoğunluğu son 10 yıl içinde kurulmuştur. Bunların ilki olan Bilkent Üniversitesi 1984 yılında kurulmuştur. Çeşitli vakıflara bağlı özel üniversite kurma çalışmaları sürmektedir. Yükseköğretim kurumları içinde öğrenci sayısı bakımından payı % 6 civarındadır.

6.18. Örgütlenmede Farklılaşmalar ve Alternatif Yapılar

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 5 ve 12. maddeleri, üniversitelere "Sürekli ve Açıköğretim Yapma" hakkını tanımıştır. Ayrıca bu yasaya dayalı ayrıntılı düzenlemeler Açık Yükseköğretim Yönetmeliği ile yapılmıştır

20 Temmuz 1982'de Anadolu Üniversitesine ülke çapında uzaktan eğitim yapma yetkisi verilmiştir. Bu çerçevede Açıköğretim Fakültesi kurulmuş ve iktisat ve iş idaresi alanında uzaktan eğitim yapan iki programı ile açıköğretim sistemi başlatılmıştır. Bu programlar her yaş her gelir ya da her meslek grubundan insanın, üretkenliklerini yitirmeden, öğrenimlerini kendi hız ve kapasitelerine göre ayarlayarak eğitimlerini sürdürmelerini olanaklı kılmaktadır. Bu programlara devam eden öğrenciler devam zorunluluğu dışında yüz yüze eğitim yapılan programlar kayıtlı öğrencilerin tabi oldukları yasa ve yönetmeliklere tabidirler. Bu nedenle bu kapsamda yapılan eğitim ve verilen diplomalar ulusal düzeyde tanınmaktadır ve mezunları diğer benzer yükseköğretim programlarının sağladığı bütün haklara aynen sahip olmaktadır.

Hali hazırda, Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim uygulayan üç fakültesiyle 30'dan fazla program yürütmektedir. Türkiye'de önlisans ve lisans programlarına devam eden tüm öğrencilerin yaklaşık üçte birinden fazlası (yaklaşık 800 000 öğrenci) bu fakültelerin öğrencisidir. Bu bakımdan Türk yükseköğretim sistemi içinde uzaktan öğretim sisteminin yükseköğrenim talebini karşılamada önemli bir yere sahip olduğu açıktır. Ayrıca, bu fakülteler bünyesindeki programlardan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşları ile 6 Batı Avrupa ülkesinde yaşayan Türk yurttaşları da yararlanabilmektedirler. Bu bağlamda açıköğretim sistemi üç biçimde işlev görmektedir. Birincisi doğrudan alınan öğrencilere yönelik önlisans ve lisans programlarının uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmesi, ikincisi ise önlisans programlarını bitirenlerin lisans programlarını tamamlamaları ve çeşitli nedenlerle lisans programlarını tamamlayamamış olanlara bu eğitimlerini tamamlama fırsatı verilmesi. Ayrıca, çeşitli sertifika programlarının uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmesi de mümkün olmaktadır. Bazı durumlarda ikinci grupta yer alan öğrenciler çeşitli kurumlarla yapılan anlaşmalarla belirlenebilmektedir. Üçüncüsü, kendini farklı alanlarda geliştirmek isteyen yüz yüze eğitim yapılan bir programda okuyan ve halen bir yüksek öğretim programına kayıtlı olan ya da mezunlara yönelik olarak ikinci öğretim olanağı veren İkinci Üniversite uygulaması. Bu uygulama 2001-2002 öğretim yılında başlatılmıştır.

Bu programlara Bölüm 6.6.da ayrıntılı olarak açıklanan seçme ve yerleştirme sistemi ile öğrenci alınmaktadır. Öğrenci kayıt ve ders kaydı işlemleri ile öğrencilikle ilgili diğer işlemler Açıköğretim Fakültesinin ülke geneline yayılmış Açıköğretim Büroları aracılığı ile gerçekleştirilmektedir.

Derslerin yürütülmesinde, öğrencilere uzaktan eğitime göre tasarlanmış basılı ders malzemeleri sağlanmakta ve her bir derse ilişkin hazırlanan programlar TRT 4 kanalından yayınlanmaktadır. Televizyon programları, isteyen öğrencilere bedeli karşılığında VCD ya da DVD olarak da sağlanmaktadır. Ayrıca program yayın planı AÖF web sayfasında da yayınlanmaktadır. Bu programların radyoya uyarlanmış biçimleri de bulunmaktadır ve bunlar Radyo 1'den yayınlanmaktadır. Ayrıca uygun bulunan bölgelerde akademik danışmanlık ve uygulama hizmetleri (yüz yüze eğitim) de verilmektedir. Bazı programlar için çeşitli kuruluşlarla yapılan anlaşmalar sonucu staj yapma olanağı sağlayarak, uygulama boyutu da geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Arasınavlar, yıl sonu sınavları ve bütünleme sınavları eş zamanlı olarak ülke çapında Cumartesi-Pazar günleri önceden belirlenen tarihlerde merkezi olarak yapılmaktadır. Sınavlar çoktan seçmeli test biçiminde uygulanmaktadır. Sınavlar Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinin denetim ve gözetiminde diğer eğitim

6.19. İstatistikler

6.19.1. Yükseköğretim İstatistikleri

Gösterge	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Öğrenci sayısı	2.453.664	2.532.622	2.889.070	3.529.334	3,817,086
Erkek	1.409.125	1.441.722	1.619.513	1.962.633	2,093,484
Kadın	1.044.539	1.090.900	1.269.557	1.566.701	1,723,602
Yeni kayıt öğrenci sayısı	636.527	659.690	856.290	848.894	835,915
Erkek	362.538	370.681	462.100	456.225	446,871
Kadın	273.989	289.009	394.190	392.669	389,044
Önceki yıl mezun sayısı	373.375	416.329	432.274	488.803	573,159
Erkek	206.659	226.931	228.803	263.837	309,422
Kadın	166.716	189.398	203.471	224.966	263,737
Önceki yıl lisans programlarından önlisans diploması alanlar	4.643	3.467	4.544	127.206	161,253
Erkek	3.043	2.057	100.504	105.427	81,107
Kadın	1.600	1.410	59.643	622.96	80,146
Öğretim elemanı sayısı	89.329	98.766	40.861	431.31	111,495
Erkek	35.087	39.852	97.923	156	65,896
Kadın	54.242	58.914	102	103	45,599
YÖK'e bağlı kurum sayısı	96	115	52	53	172
Devlet üniversitesi	68	86	9	11	105
Vakıf üniversitesi	25	27	-	-	61
Vakıf meslek yüksekokulu	3	2	8	4	6
Diğer eğitim kurumları sayısı	57	56	57	57	57
Askeri kurumlar	9	9	9	9	9
Polis akademisi	1	1	1	1	1
Sağlık eğitim enstitüsü	0	0	1	1	1
Hastane ve tıp merkezi	47	46	603	654	654
Birim sayısı ¹	1.533	1.637	182	192	192
Fakülte	616	642	486	546	...
Yüksekokul	191	200	292	312	...
Meslek yüksekokulu	497	547	14,5	43,5	...
Enstitü	229	248	272	35,1	...
Okullaşma oranı brüt (%)	36,59	38,19	39,11	32,1	...
Erkek	41,07	42,62	43,12	45,5	...
Kadın	31,89	33,56	34,15	34,1	...
Okullaşma oranı net (%)	20,14	21,06	22,34	26,7	...
Erkek	21,56	22,37	24,54	29,5	...
Kadın	18,66	19,69	16,78	17,7	...
Öğretim elemanı başına öğrenci ²	18,00	16,75	17,23	18,2	...

Önlisans2	56,96	55,65	56,76	57,8	...
Lisans2	12,54	11,66	12,23	15,6	...
Lisans ve lisansüstü2	13,74	12,67	13,23	14,7	...
Açık öğretim öğrenci oranı (%)3	36,89	37,01	36,76	37,81	...
İkinci öğretim öğrenci oranı (%)3	15,58	15,05	16,43	19,29	...
Özel öğretimin payı (öğrenci, %)4	4,81	5,54	4,56	5,12	...

Notlar:

- (1) Öğrencisi bulunmayan birimler dahil edilmemiştir.
- (2) Açık öğretim öğrencileri hariç; diğer eğitim kurumları dahil.
- (3) Önlisans ve lisans öğrencileri.çindeki pay.
- (4) Sadece üniversite öğrencileri.çindeki pay.

6.19.2. Yüksek Öğretimde Öğretim Türüne Göre Öğrenci Sayıları (2010-2011)

	YENİ KAYIT	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI				
	T	K	E	T	K	E
TÜRKİYE TOPLAMI	835915	389044	446871	3817086	1723602	2093484
ÜNİVERSİTELER	821426	387650	433776	3780916	1718598	2062318
ÖNLİSANS	257070	118375	138695	883768	417786	465982
ÖNLİSANS (AÖ HARIÇ)	156588	65477	91111	400331	159484	240847
AÇIKÖĞRETİM	100482	52898	47584	483437	258302	225135
LİSANS	334113	169283	164830	2226530	1014049	1212481
LİSANS (AÖ HARIÇ)	249391	129147	120244	996044	488515	507529
AÇIKÖĞRETİM	84722	40136	44586	1230486	525534	704952
İKİNCİ ÖĞRETİM	167273	71453	95820	489286	203275	286011
LİSANS	95452	46811	48641	294565	138087	156478
ÖNLİSANS	71821	24642	47179	194721	65188	129533
LİSANSÜSTÜ	60450	27425	33025	168628	77766	90862
YÜKSEK LİSANS	50950	23240	27710	125690	58653	67037
DOKTORA	9500	4185	5315	42938	19113	23825
TIPTA İHTİSAS	2520	1114	1406	12704	5722	6982
DİĞER EĞİTİM KURUMLARI	14489	1394	13095	36170	5004	31166
ÖNLİSANS	10307	364	9943	19821	691	19130
LİSANS	2011	174	1837	7237	643	6594
LİSANSÜSTÜ	396	72	324	1145	192	953
YÜKSEK LİSANS	273	59	214	678	120	558
DOKTORA	123	13	110	467	72	395
TIPTA İHTİSAS	1775	784	991	7967	3478	4489

6.19.3. Yüksek Öğretimde Alanlara Göre Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayıları (2010-11)

Eğitim kurumu	Öğretim elemanı			Öğrenci		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
Önlisans	10,107	3,659	6,448	238,716	90,483	148,233
Lisans Programı	92,326	45,324	63,138	2.033.492	908.396	1.125.096
Enstitüler	6,029	3,128	2,901	183.870	84.248	99.622
Diğer eğitim kurumları	368	234	134	1.234	615	619
Araştırma Merkezleri	2.745	238	2.507	35515	5087	30428
Önlisans	1.547	132	1.415	19.122	656	18.466
Lisans Programı	1.084	91	993	7064	594	6470
Enstitüler	114	15	99	941	158	783
Dil ve edebiyat	6.295	4.115	2.180	99.451	49.234	50.217
Matematik ve fen bil.	6.520	2.669	3.851	443.651	221.918	221.733
Sağlık bilimleri	28.524	12.697	15.827	198.467	51.601	146.866
Sosyal bilimler	4.981	1.444	3.537	33.401	15.301	18.100
Uygulamalı sosyal bil.	15.811	6252	9559	28.541	15.491	13.050
Teknik bilimler	1.182	181	1001	-	-	-
Ziraat ve ormancılık	2943	821	2122	698.120	189.910	508.210
Sanat	2856	1383	1473	8.210	1.045	7.165
Diğer eğitim kurumları	1	-	1	156.391	69.126	87.265
Sınıflandırılmayan	8.203	3.529	4.674	148.191	67.020	81.171
Açık öğretim	-	-	-	4.219	2.583	1.636
Diğer eğitim kurumları	1084	91	993	12.591	5.625	6.966
Sağlık bilimleri	517	33	484	9.412	6.211	3.201
Tıp	496	12	484	17.821	7.647	10.174
Hemşirelik	21	21	-	65.128	33.395	31.733
Diğer	567	58	509	31.319	10.041	21.278
Askeri Eğitim Programları	415	47	368	6.410	2.489	3.912
Halk Güvenliği	152	11	141	3.179	1.981	1.198
Toplam	188.740	76.733	112.007	5.062.060	2.133.601	2.928.450

Not: (1) Lisansüstü düzeyin öğretim elemanları ile tıpta ihtisasın öğretim elemanları lisans içindedir. Bu bölümde yer alan öğretim elemanları enstitü ve araştırma merkezlerinde görevli olanlardır.

7. Gençlere ve Yetişkinlere Yönelik Sürekli Eğitim ve Yetiştirme

Gençlere ve yetişkinlere yönelik eğitim ve yetiştirme hizmetleri mesleki ve kişisel gelişim amaçlı olup örgün ve yaygın, kamu ve özel eğitim kurumları tarafından yerine getirilir. Mesleki eğitim istihdamı geliştirmeye yönelik

olup, bu eğitimin işyerleriyle birlikte yürütülmesi esastır. Mesleki eğitim, ilköğretimi bitirip bir üst öğretime gitmeyen veya gidemeyen ya da çeşitli nedenlerle örgün eğitimin dışında kalmış orta öğrenim çağındaki çocuklara ve gençlere çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi ve kısa süreli meslek kursları aracılığı ile gerçekleştirilir. Örgün eğitim kurumları dışında düzenlenen yaygın eğitim faaliyetleri büyük ölçüde ülke genelindeki Halk Eğitimi Merkezleri (HEM)’nde yerine getirilmektedir. Halk Eğitim Merkezleri yaygın eğitim faaliyetlerini; genel, mesleki ve teknik kurslar aracılığıyla gerçekleştirir, bu kurslar ulusal ve uluslararası meslek ve eğitim standartlarına uygun olarak yapılandırılır. Bunların dışında zamanında örgün eğitim kurumlarından yararlanamayanlar için meslek edinme, ilköğretimi tamamlama ve üst öğrenime devam edebilmeye yönelik uzaktan eğitim kurumları mevcuttur.

Ayrıca pansiyonlu mesleki eğitim merkezleinde öğretim gören öğrencilerin l, kişisel, sosyal, mesleki ve eğitsel uyumlarını desteklemek amacıyla bir rehber öğretmen görevlendirilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığına Bağliokul Ve Kurumların Yönetici Ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmeliği, 13 Madde).

7.1. Tarihsel Görünüm

Türkiye’de yürütülmekte olan yetişkin eğitimi uygulamalarının köklerinin Selçuklu ve Osmanlı devletine kadar uzandığı görülmektedir. Medreseler, Enderun, ahilik ocakları, loncalar, ordu, camiler, mescitler, terbiye ocakları, tekke ve zaviyeler, cem evleri, kütüphaneler, sahaflar, bilgin ve sanatçı evleri dönemin yetişkin eğitimi merkezlerine örnek olarak verilebilir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önceki dönemde ilk resmi yetişkin eğitimi çalışmalarına 1862’de üniversitelerde başlanmıştır. Bunun yanında gönüllü kuruluşlar ve yukarıda belirtilen yetişkin eğitim kurumları da çalışmalarını sürdürmüşlerdir (Türk Eğitim Tarihi; Halk Eğitimine Giriş, Yetişkin Eğitimi).

Yetişkin eğitimi uygulamalarının bir devlet politikası olarak ele alınması Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulmasıyla başlamıştır. Temel eğitimin tüm vatandaşlara yaygınlaştırılması için 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu yaygın eğitimin eğitim sisteminin bir parçası olarak değerlendirildiği ilk yasal düzenleme olarak kabul edilebilir (Halk Eğitimine Giriş, Yetişkin Eğitimi).

Türkiye’de yetişkinlere yönelik ilk resmi örgütlenme, “Halk Terbiyesi Şubesi” adı altında 25 Mart 1926’da çıkarılan 789 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu ile Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin başlangıç yıllarında izlenen eğitim politikalarının temelde üç amaca yönelik olduğu gözlenmektedir. Bunlar:

- Milli kültür birliğinin sağlanması,
- Vatandaşlık eğitiminin yaygınlaştırılması,
- Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu insan gücünün yetiştirilmesi.

Bu amaçların yerine getirilmesi Cumhuriyetin ilk yıllarında büyük ölçüde yaygın eğitim kurumları aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Halk Derslikleri (1927), Millet Mektepleri (1928), Akşam Sanat ve Ticaret Okulları (1928), Halkevleri (1932), Köy Erkek ve Kadın Kursları (1938-39) cumhuriyetin başlangıç yıllarında kurulan yetişkin eğitimi kurumlarından bazılarıdır. 1960’lı yıllar Türkiye’de yetişkin eğitimiyle ilgili çalışmaların daha geniş bir örgütlenme çerçevesinde ele alınmaya başlandığı yıllardır. Bu kapsamda, 1960 yılında MEB bünyesinde Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuş, bu genel müdürlük 1977 yılında Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılmıştır. Aynı genel müdürlük 1983 yılında, çıraklık eğitimiyle ilgili çalışmaları da kapsayacak şekilde Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü adını almıştır. O tarihten 2011 yılının Haziran ayına kadar Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Türkiye’de yetişkin eğitimi alanında en geniş sorumluluğu üstlenmiş kurum olarak çalışmalarını sürdürmüştür.

2011 yılından itibaren tüm bu faaliyetler Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü çatısında yürütülmektedir. Bu bağlamda çeşitli düzenlemeler ve yenilikler yapılmıştır. Söz konusu değişikliklerin özünde; örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitimin bir bütünlük içinde ele alınması ve programlar arasında yatay ve dikey geçişlere fırsat

veren esnek bir yapı oluşturulması yer almaktadır. Türkiye’de yetişkinlere yönelik eğitim hizmetleri, dünyadaki gelişmelere paralel olarak “yaşam boyu öğrenme” anlayışında ele alınmakta ve sürekli olarak yeni düzenlemelere gidilmektedir. Bu düzenlemelerin özünde; sürekli mesleki eğitim, meslek standartlarının oluşturulması, örgün ve yaygın mesleki eğitim hizmetlerinin bütünleştirilmesi, gerek genel ve mesleki eğitim gerekse örgün ve yaygın mesleki eğitim programları arasında yatay ve dikey geçişlere fırsat veren esnek yapılar ve modüler programlar ile işletmelerin (endüstrinin) de bir eğitim kurumu olarak görülmesi yatmaktadır.

Halk Eğitimine Giriş, Yetişkin Eğitimi

Türk Eğitim Tarihi

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

4702 sayılı Kanun

Maarif Teşkilatına Dair Kanun

Mesleki Eğitim Kanunu

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu

7.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim (hem örgün hem de yaygın eğitim) 1980’lerden günümüze eğitim reformlarının odak noktasında olan bir konudur. Bu reform çabalarının özünde de; mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması, çıraklık eğitimin geliştirilmesi, işletmelerin mesleki eğitime çekilmesi ve mesleki eğitimin okul ve işletmeler tarafından birlikte yürütülmesi, meslek standartlarının oluşturulması, ortaöğretimin mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması, yaşam boyu öğrenme anlayışının yerleştirilmesi, modüler programların oluşturulması vb. çağdaş kavram ve anlayışlar ile 2000 yılını izleyen yıllarda da AB’ne uyum süreçleri yatmaktadır. Yetişkin eğitiminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesiyle ilgili olarak ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği çerçevesinde yürütülmüş olan ve halen yürütülmekte olan bazı projeler şunlardır:

Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) (2000-2006): Milli Eğitim Bakanlığı ile AB Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından onaylanan ve uygulamaya konulan bir projedir. Proje çalışmaları konularından bazıları (meslek standartları ve mesleki yeterlikler, modüler programlar, meslek dalları, iş piyasası araştırmaları, sosyal tarafların katılımını sağlama vb.) aynı zamanda yetişkin eğitimiyle doğrudan ilişkilidir. Proje kapsamında, sosyal ortakların kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla 34 pilot proje desteklenmiş, pilot projeler tamamlanmıştır.

Temel Eğitimi Destekleme Projesi (2002-2007): Milli Eğitim Bakanlığı ile AB Komisyonu Türkiye Temsilciliği tarafından onaylanan ve uygulamaya konulan bir projedir. Proje kapsamında baslıca yapılan çalışmalar, 16 ilde, 143 adet eğitim binası, 11 Halk Eğitimi Merkezi (HEM), Sokakta yaşayan/çalışan ve risk altındaki çocukların temel eğitime devamını sağlamak amacıyla risk altındaki çocuklara yaklaşımlar konusunda aile ve rehber öğretmenlere eğitimler verilmiş ve bu eğitimlerden 39.419 kişi faydalanmış, 207 halk eğitim programı geliştirilmiş, yetişkinlere yönelik I. ve II. kademe okuma-yazma programları hazırlanarak materyallerin basımı ve dağıtımı yapılmıştır.

Aile Eğitimi Programları: Okul öncesi eğitime katılımın yaygınlaştırılması çalışmalarının yanı sıra çocuğun çok yönlü gelişimini desteklemek amacıyla Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından Üniversiteler ve STK'larının teknik desteğiyle 1993 yılından bu yana "Erken Çocukluk Bakımı ve Öğrenme ve Etkili Anne Babalık" eğitimi kapsamında "5-6 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı, 0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı, 0-6 Yaş Aile ve Çocuk Eğitimi Programı, Benim Ailem 0-6 Yaş Aile Çocuk Eğitim Programı, 0-6 Yaş Aile için Temel Eğitim Programı, Baba Destek Eğitimi Program"ları düzenlenmektedir. Programlar, okul öncesi eğitimi hizmetlerinden yararlanamayan ve içinde yaşadıkları sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle risk içinde bulunan anneler ve çocuklarının gelişimini desteklemektedir. Olumsuz çevre koşullarına rağmen ev merkezli olarak yürütülen programlar kapsamında, çocukların aldıkları okulöncesi eğitimle bilişsel, sosyal, duygusal gelişmeleri sağlanmakta, okul başarıları artmaktadır. Bu programlarla 1993-2010 yılları arasında 15829 kurs açılarak 951.406 aileye eğitim verilmiştir.

Ancak, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde, AB'nin mali katkısı, UNICEF'in teknik desteğiyle uygulanan "Önce Çocuklar Projesi" ile "TC Hükümeti-UNICEF 2006-2010 Ülke Programı Eylem Planı" kapsamında 2008-2010 tarihleri arasında MEB'in ilgili Genel Müdürlükleri, STK'lar ve 6 farklı üniversiteden 8 bilim adamının akademik desteğiyle tüm kurumların ve toplumun ihtiyaçları, ergenlik dönemi de dahil edilerek hazırlanan yeni programın kapsamı 0-6 yaştan 0-18 yaşa genişletilip mevcut programlar revize edilerek tüm kurumların uygulayabileceği "Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş)" geliştirilmiştir. Söz konusu program, Bakanlığımız Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 02/03/2010 tarih ve 16 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

2010-2011 Eğitim ve Öğretim Yılından itibaren önceden uygulanan programlar (5-6 Yaş Anne-Çocuk Eğitimi Programı, 0-6 Yaş Benim Ailem, 0-6 Yaş Aile İçin Temel Eğitim Programı-AİTEP) 2010/55 nolu bakanlık genelgesiyle uygulamadan kaldırılarak "(0-18 Yaş) Aile Eğitimi Kurs Programı" uygulamaya konulmuştur. Eylül 2010-Ocak 2012 tarihleri arasında 77 ilde açılan 134.514 kursla 49.046 aileye ulaşılmıştır. 1993-Ocak 2011 tarihleri arasında ise bu alanda açılan 21.645 kurs ile 1.0085.920 aileye eğitim verilmiştir.

Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi: Anne, baba ve çocukların eğitim ihtiyaçlarının tespit edilerek toplumun bilinç düzeyinin geliştirilmesi ve statülerinin yükseltilmesine yönelik düzenlenen eğitim programları kapsamında, bu proje ile "Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemi, Aile İç İlişkiler, Aile Planlaması, Verimli Planlama, Verimli Ders Çalışma Yöntemleri, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Başarıyı Arttırmak İçin Alınması Gereken Önlemler, Akraba Evlilikleri, Töre Namus Cinayetleri, Kadında ve Çocuğa Yönelik Şiddet, Ergen Psikolojisi, Ergenlik Döneminde Gelişim, Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemi vb." konularda konferans, panel, kurs, ev ve köy ziyaretleri yoluyla ailelere ulaşılarak 1998-2008 yılları (2008 Şubat sonu itibari ile) arasında 2.086.433'ü kadın, 675.933'ü erkek olmak üzere toplam 2.762.366 kişinin bu eğitimlerden yararlanmaları sağlanmıştır. İlgili proje 2012 ocak ayı itibariyle devam etmektedir.

Toplum Merkezlerinde Eğitim: MEB ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) arasında, toplum merkezlerinde örgün eğitim dışına çıkmış tüm bireylere meslek kazandırıcı beceri eğitimi verilmesi amacıyla, 01.06.2003 tarihinde imzalanmış bir projedir. Söz konusu protokol kapsamında bugüne kadar toplam 22.999 kişiye meslek kazandırılmış, sosyal çalışmalarla destek sağlanmıştır.

Mesleki ve Teknik Eğitimde Eğitim İhtiyaçlarını Belirleme Bilgi Sistemi Projesi: Projenin amacı; yaşam boyu eğitim ilkesi kapsamında mesleki ve teknik orta öğretim programlarının, bireylerin ve sektörün eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, geçerli ve güvenilir bilgi erişim sistemleriyle, bölgesel düzeyde belirlenen eğitim ihtiyaçlarına dayalı olarak planlanması, mesleki ve teknik eğitimde kalite ve verimliliğin artırılmasıdır. Projenin süresi 2005-2010 yıllarıdır.

İstihdam İçin Eğitim ve Öğretim (MEDA-ETA) Projesi: Bu projenin amacı, MEDA (Akdeniz) ülkelerine teknik ve mesleki eğitim ve öğretim politikaları konusunda destek vermek ve böylece bölgesel boyutta istihdama katkıda bulunmaktır. Bu proje teknik ve mesleki eğitim ve öğretim alanında MEDA ülkeleri ile Avrupa Birliği ülkelerini bu alanda farklı tecrübeleri paylaşabilmek, görüş alış verisinde bulunabilmek ve tartışma ortamı yaratabilmek için ortak bir platformda birleştirmeyi amaçlamıştır. Bu proje beş milyon Avro bütçe ile Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmekte ve Avrupa Eğitim Vakfı tarafından yürütülmektedir. İlgili proje halen sürmektedir.

Bu projelerin yanı sıra geniş kapsamlı okuma-yazma kampanyaları (Ulusal Eğitime Destek Kampanyası, İşlevsel Yetişkin Okur-Yazarlık Programı), ulusal ve uluslar arası kuruluş, işletmeler ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklaşa yürütülen 100'ün üzerinde mesleki nitelikli proje yürütülmektedir. Kültür, Sanat ve Eğitim İşbirliği Protokolü: Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında 12.01.2004 tarihinde imzalan Protokolle, öğrencilerin; çeşitli sanat dalları hakkında bilgilendirilmesini, sanat bilinçlerinin oluşmasını sağlamak, sanata ve sanatçıya ilgilerini artırmak, sanata yönelik yeteneklerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmak üzere dört öğretim yılı sürecek etkinlikler planlanarak uygulanmaya başlanmıştır.

2007-2013 dönemi katılım öncesi aracı kapsamındaki mali yardımlardan faydalanmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) hazırlanan projeler arasından "Millî Eğitim Bakanlığı Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi" ve "Mesleki Eğitim Yoluyla İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi" adlı projeler Avrupa Birliğince desteklenmeye değer bulunmuştur.

Bu projelerin yanı sıra, 2012 Ocak itibarıyla, geniş kapsamlı okuma-yazma kampanyaları (Ulusal Eğitime Destek Kampanyası, İşlevsel Yetişkin Okur-Yazarlık Programı), ulusal ve uluslar arası kuruluş, işletmeler ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklaşa 100'ün üzerinde mesleki nitelikli proje yürütülmektedir.

Aydınlatma'da Yeni Trendler Projesi: Projenin amacı; aydınlatma ihtiyaçlarını ve isteklerini tam olarak anlamaya dayalı etkili ve cazip aydınlatma çözümlerinin öğrenilmesi ve yeni teknolojileri ülkemizdeki mesleki eğitim gören öğrencilere ve çıraklara aktarmak, ışığın estetiğine verilmesi gereken önemin insanlara kavratılması ve öğrencilerinin yeni teknolojiler ile tanıştırılmasıdır. Proje 2008 yılında yürürlüğe konulmuş olup, Ahmetli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Çavuşoğlu Elektrik, Aybar Elektrik, Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Eğitim Gönüllüleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ve Burç Tanıtım Ajansı, ROC De Leijgraaf sosyal ortaklarla yürütülmektedir. Bu proje tamamlanmıştır.

Süpervizyon-İmalat Sektöründeki KOBİ'ler Mesleki ve Teknik Eğitim İlişkilerine Avrupa Boyutunun Kazandırılması Projesi: Projenin amacı, Avrupa' da aynı amaç doğrultusunda çalışan kurumlar ile işbirliği içerisine girerek karşılıklı bilgi ve tecrübeleri paylaşmak, İmalat Sektöründeki KOBİ'lerin nitelikli eleman ihtiyaçlarının nasıl karşılandığını yerinde tespit etmek ve edinilen kazanımların ülkemizdeki ilgili kurumlara aktararak, İmalat Sektöründeki KOBİ'ler-Mesleki ve Teknik Eğitim ilişkilerine Avrupa boyutu kazandırmaktır. Projesi kapsamında 05.10.2009 – 08.11.2009 tarihleri arasında 1'er Hafta süre ile 14 İdareci, Öğretmen ve KOBİ temsilcilerinden oluşan 14 kişi İspanya, Hollanda ve Almanya da incelemelerde bulunmuşlardır.

Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi: Anne, baba ve çocukların eğitim ihtiyaçları tespit edilmekte ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenen eğitim programları ile toplumun bilinç düzeyinin geliştirilmesi ve statülerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında; Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemi, Aile İçi İlişkiler, Aile Planlaması, Verimli Planlaması, Verimli Ders Çalışma Yöntemleri, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Başarıyı Arttırmak İçin Alınması Gereken Önlemler, Akraba Evlilikleri, Töre Namus Cinayetleri, Kaında ve Çocuğa Yönelik Şiddet, Ergen Psikolojisi, Ergenlik Döneminde Gelişim, Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemi vb. Konularda konferans, panel, kurs, ev ve köy ziyaretleri yoluyla ailelere ulaşılarak 1998-2008 yılları (2012 Ocak ayı itibarı ile) arasında 2.086.433'ü kadın, 675.933'ü erkek olmak üzere toplam 2.762.366 kişinin bu eğitimlerden yararlanmaları sağlanmıştır.

İngilizce Öğretmenlerinin Yeterliliklerinin Artırılması ve Mesleki İngilizce Eğitim Materyallerinin Geliştirilmesi Projesi: Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde görevli İngilizce öğretmenlerinin yeterliliklerinin artırılması, mesleki İngilizce eğitim materyallerinin hazırlanması ve geliştirilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ile British Council arasında imzalanan iş birliği protokolüne bağlı olarak uygulamaya konulan "İngilizce Öğretmenlerinin Yeterliliklerinin Arttırılması ve Mesleki İngilizce Eğitim Materyallerinin Geliştirilmesi Projesi (İMGEPE)" kapsamında, yiyecek içecek hizmetleri, konaklama ve seyahat İngilizce örnek materyali hazırlanmıştır.

Proje kapsamında örnek materyalin 20 pilot okulda uygulaması yapılmış, uygulamaya yönelik yapılan öğrenci, öğretmen anket sonuçları değerlendirilmiştir. Söz konusu materyale son şeklinin verilmesi ve baskıya hazır hale getirilmesine ilişkin İngiliz eğitim uzmanları ile İngilizce öğretmenlerinin komisyon çalışmaları devam etmektedir. İlgili proje 2012 Ocak ayı itibarıyla devam etmektedir.

Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM) Mezunlarının İstihdamı Projesi: Turizm sektöründen gelen talepler doğrultusunda eğitim ihtiyacının karşılanması, çalışanlara eğitim verilmesi, sektör çalışanlarının sosyal güvencelerinin sürekliliğine destek olunması ve TUREM mezunlarının istihdam edilmesi amacıyla hazırlanan proje kapsamında pilot olarak belirlenen Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi ve Turizm Eğitim Merkezleri tarafından proje çalışmaları sürdürülmektedir.

7.3. Yasal Çerçeve

Türkiye’de eğitimi bir bütünlük içinde düzenleyen temel yasa Milli Eğitim Temel Kanunu’dur. Bu Kanuna göre, Türk eğitim sistemi örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Kanunun 40. ve 41. maddeleri; yaygın eğitimin amaç, kapsam, görevleri ve örgütlenme biçimini düzenlemektedir. Türkiye’de yaygın eğitimle ilgili özel yasa; 1986 tarihli (2001 yılında kapsamlı değişiklik) 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’dur. Ayrıca bu kanuna dayanarak çıkarılan çeşitli yönetmelikler (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği ve diğerleri) bulunmaktadır. Yaygın eğitim hizmeti sunan özel kurumlar ise 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu’na tabidir.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (No. 3797): Milli Eğitim Bakanlığı’nın her düzeydeki örgütlenmesini ve birimlerin görevlerini düzenlemektedir. Bu Kanunun 18. maddesi ile Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü’nün görevleri tanımlanmıştır. Bu Kanun, 14/09/2011 tarihli ve 28054 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 44 üncü maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Yeni çıkarılan 5544 sayılı Meslekî Yeterlilik Kurumu Kanunu Türk eğitim sisteminde genel, örgün, yaygın ve mesleki eğitimi biçimlendirecek bir ulusal meslek standartları ve bu standartlara dayalı programlar, öğretim ve belgelendirme çerçevesi öngörür.

Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği mesleki eğitim kurullarının kuruluş ve işleyişini, Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri (METEM) kuruluşunu, çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimini, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarındaki eğitim-öğretim, yönetim ve üretim işlerini, işletmelerde meslek eğitimini, mesleki ve teknik eğitim bölgelerinin oluşturulmasını, meslek eğitime dayalı diploma, sertifika ve belgelerin düzenlenmesini vb. konuları ayrıntılı olarak düzenlemektedir.

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği: Bu Yönetmelik, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı yaygın eğitim kurumlarının kuruluş, görev ve işleyiş hakkındaki yöntem ve ilkeler ile halk eğitimi merkezlerinin gözetiminde veya işbirliğinde özel öğretim kurumları mevzuatı dışında, resmi veya özel kuruluşlar, belediyeler, meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve gönüllü kuruluşlarca açılacak kurslarla ilgili yönetim, eğitim-öğretim, üretim, rehberlik ve denetime ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

İl ve ilçelerdeki Rehberlik Araştırma Merkezlerinde (RAM) yetişkinlere yönelik “özel eğitim” destek hizmetleri sunulmaktadır.

Türkiye’deki yaygın eğitim hizmetleri temelde Milli Eğitim Bakanlığı içinde örgütlenmiştir. Yaygın eğitimden sorumlu birim Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüdür. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, yetişkin eğitimi faaliyetleri yaygın eğitim adı altında; halk eğitimi, çıraklık eğitimi ve uzaktan eğitim yoluyla yürütmektedir. Başlıca yaygın eğitim kurumları Halk Eğitimi Merkezleri (HEM), Mesleki Eğitim Merkezleri (MEM) ve Yaygın Eğitim Enstitüsü’dür. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü ve Orta Öğretim Genel Müdürlüğü de ana görevi yetişkin eğitimi olmayan ancak yetişkin eğitimi hizmetlerinde dolaylı olarak yer alan diğer bakanlık birimleridir. Bu genel müdürlükler içinde yer alan yaygın eğitim kurumları arasında şu kurumlar yer almaktadır: Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri (METEM), Pratik Kız Sanat Okulları, Olgunlaşma Enstitüleri.

Bu çalışmaların yanı sıra; 08 Eylül 2008 tarihinde ülke genelinde okuma yazma bilmeyen yetişkin vatandaşları okuryazar konuma getirebilmek amacıyla “Ana Kız Okuldayız” okuma yazma kampanyası başlatılmıştır. Tüm

kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının da desteği ile yürütülen okuma yazma kampanyasında 01 Ocak 2012 tarihine kadar 1.345.000 vatandaşın kurslara katılımı sağlanırken, 568.465 vatandaş okuryazar konuma getirilmiş, II. Kademe Okuma Yazma Kurslarına katılanlardan 192.168 vatandaşın da ilkokul düzeyinde eğitim almaları sağlanmıştır. İlgili proje halen sürmektedir.

7.4. Genel Amaçlar

Türkiye’deki yaygın eğitimin hedef kitlesi, çocuk, genç ve yetişkin tüm vatandaşlardır. Bunlar, örgün eğitim hizmetlerinden hiç yararlanmamış, halihazırda öğrenci veya herhangi bir eğitim kademesinden mezun durumunda olabilir. Türkiye’de yaygın eğitim hizmetleri, anayasa ve yasalarda da belirtildiği üzere herkesin yararlanabileceği biçimde yürütülür ve özel eğitim gerektiren bireyler için özel önlemler alınır.

Türkiye’de yaygın eğitimin amaçları 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (Madde 40) ve MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği (Madde 5) ile belirlenmiştir. Buna göre yaygın eğitimin amaçlarından bazıları şunlardır: Bireylere,

- Okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkânları hazırlamak,
- Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkânları hazırlamak,
- Millî kültür değerlerinin korunması, dünya kültürüne açık olarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak,
- Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışmaya yönelik alışkanlıklar kazandırmak,
- Tarım, endüstri ve hizmet sektörlerindeki yeni teknolojilerin tanıtılmasına, yeni hizmet alanlarının geliştirilmesine, işsiz ya da farklı bir işkolunda çalışmak isteyenlerin istihdamını sağlayıcı ve çalışanların yaşam düzeylerini yükseltici beceriler kazanmalarına yardımcı olmak,
- Kırsal kesimden göç edenlerin kent kültürüne uyum sağlamalarına yönelik eğitim çalışmaları yapmak,
- Sanayinin ihtiyacı olan işgücünün yetiştirilmesine yardımcı olmak için mesleki ve teknik eğitim çalışmaları yapmak,
- Mesleki gelişim için hizmetiçi eğitim vermek,
- Serbest zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak.

Ayrıca, Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği de (Madde 5) mesleki ve teknik eğitimle ilgili ilkeleri belirlemiştir. Çoğunluğu yaygın eğitim ilkeleriyle paralel olan bu ilkelerden bazıları şunlardır: Mesleki ve teknik eğitimde,

- İnsangücü-eğitim ve istihdam ilişkilerinin sağlıklı ve dinamik bir yapıya kavuşturulması,
- Mesleki ve teknik eğitim alanında tüm paydaşların karar süreçlerine katılımının sağlanması ve işbirliğinin kurumsallaşması,
- Kurumların kaynaklarını daha etkin kullanmalarını sağlamak amacıyla, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının, giderek Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri (METEM) olarak yapılandırılması,
- Mesleki eğitim almış olanların alanlarında istihdamlarının sağlanması,
- Eğitimin modüler programlarla yapılması, yaşam boyu öğrenim ve sürekli mesleki eğitimin bireylere benimsetilmesi,
- Her ortamda kazanılan yeterliklerin değerlendirilmesi ve belge bütünlüğünün sağlanması

7.5. Yaygın Eğitim Kurumu Türleri

Yetişkinlere yönelik mesleki ve teknik eğitim kurslarıyla ilgili temel yaklaşıma göre; Türkiye’deki örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında, yerel gereksinimler ve ulusal standartlara uygun olarak sertifika veya belgeye götüren her tür kurs açılabilir. Bu bağlamda, yetişkinlere yönelik eğitim/yetiştirme kurumları ve görevleri aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

Yaygın eğitim kurumları

Halk Eğitimi Merkezleri (HEM): Türkiye’de örgün eğitim kurumları dışında düzenlenen yaygın eğitim faaliyetleri büyük ölçüde ülke genelindeki HEM’lerde yerine getirilmektedir. Bu merkezlerde, her yaş ve eğitim düzeyindekilere yönelik olarak; okuma-yazma kursları, meslek kursları, sosyal kültürel kurslar ve uygulamalar düzenlenmektedir. MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği’nin 26. Maddesine göre;HEM’ler özel ve kamu kurumlarıyla işbirliği içinde de kurslar düzenleyebilir. Ayrıca, Kamu Kurum Kurslar Yönergesi kapsamında, kamu kurumları, belediyeler, vakıflar, dernekler ve meslek kuruluşları MEB denetiminde ücretsiz kurslar düzenleyebilirler.

Mesleki Eğitim Merkezleri (MEM): İlköğretimi bitirip bir üst öğretime gitmeyen veya gidemeyen ya da çeşitli nedenlerle örgün eğitimin dışında kalmış ilköğretim mezunu her yaştaki bireylere çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi, kısa süreli meslek kurslarının verildiği kurumlardır. Bu kurumlarda yapılan teorik eğitim ile işletmelerde yapılan pratik eğitimin bütünlüğü içerisinde bireyleri bir mesleğe hazırlayan, mesleklerinde gelişmelerine olanak sağlayan ve belgeye götüren eğitimi ile kurslar yoluyla sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücünü yetiştirme amaçlanmaktadır. Bu kurumlarda verilen eğitimin uygulamalı kısmı 3308 sayılı Mesleki Eğitimi Kanunu’nu, Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, 5362 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu’na göre kurulmuş meslek kuruluşlarına üye işyerleri, 5174 Sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu’na göre kurulmuş meslekî kuruluşlara üye işyerleri ve işletmelerde yapılmaktadır.

Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüleri: En az ilköğretim okulu mezunlarının devam ettiği yaygın mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı öğretim süresi iki yıl olan kurumlardır. Mesleki ve teknik orta öğretime denk olan programlarının yanı sıra mesleki bilgi ve becerilerini geliştirerek meslek sahibi olmalarına imkan sağlayan, yöresel Türk Giyim ve El Sanatlarını araştıran, geliştiren, değerlendiren ve yaşatılmasını sağlayan döner sermaye ile çalışan kurumlardır.

Bu okulların mesleki ve teknik alanlarından bitirme belgesi olan lise mezunlarına bitirdikleri alanda “meslek lisesi” diploması düzenlendiğinde alanları ile ilgili işyerlerinde çalışabilecekleri gibi, ustalık belgesinin yetki ve sorumluluklarını taşıyan mesleklerinde bağımsız “İşyeri Açma Belgesi”de verildiğinden, bağımsız işyeride açabilirler. Bu koşulları taşıyanlara “teknisyen unvanı” da verilmektedir.

Pratik Kız Sanat Okulu: En az ilköğretim okulu mezunu olmak kaydıyla, örgün eğitim kurumlarını tamamlamış, herhangi bir kademesinden ayrılmış veya bu sisteme hiç girmemiş genç kız ve kadınlarımıza değişik süre ve kademelerde düzenlenmiş modüler programlarla meslek eğitimi vermek amacıyla faaliyet gösteren yaygın mesleki ve teknik eğitim kurumlarıdır.

Bu okulların mesleki ve teknik alanlarından örgün eğitime denk bitirme alan lise mezunlarına bitirdikleri alanda “meslek lisesi” diploması düzenlenebildiğinden alanları ile ilgili işyerlerinde çalışabilecekleri gibi, ustalık belgesinin yetki ve sorumluluklarını taşıyan mesleklerinde bağımsız “İşyeri Açma Belgesi” de verildiğinden, bağımsız işyeri de açabilirler. Bu koşulları taşıyanlara “teknisyen unvanı” da verilmektedir.

Turizm Eğitim Merkezleri: Turizm sektöründe ihtiyaç duyulan yiyecek içecek ile konaklama ve seyahat alanlarındaki mutfak (aşçı), pastacı, barmen, servis, kat hizmetleri, ön büro vb. alanlarındaki nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için 30 hafta süreli teorik ve uygulamalı “Turizm İşletmelerine Personel Yetiştirme Temel Eğitim Kurs” programlarının uygulandığı bir yaygın eğitim kurumudur. Bu program kapsamında öğrenciler ayrıca 4 ay işletmelerde beceri eğitimine gönderilmektedir.

Bu merkezlerde, gelecek talepler doğrultusunda belgeye götüren kısa süreli meslek kursları da açılmaktadır. Merkezlerde konaklama ve seyahat hizmetleri ve ön büro alanına kaydolacakların en az lise ve dengi okul mezunu olması ve en az bir yabancı dil bilmesi, diğer alanlara kaydolacakların en az ilköğretim mezunu olmaları koşulu vardır.

Açık öğretim kurumları

Açık İlköğretim Okulu; Daha önce ilkokullardan mezun olan ancak herhangi bir nedenle ortaokula devam edememiş yurt içindeki ve daha sonra da yurt dışındaki vatandaşlara uzaktan eğitim yöntemi ile sekiz yıllık ilköğrenimlerini tamamlama imkânı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Çeşitli nedenlerle ilköğretimlerini tamamlayamayan ve zorunlu ilköğretim yaş sınırını aşan yetişkinlere Açık İlköğretim Okulundan yararlanma hakkı verilir. Tutuklu, hükümlü ve bedensel engelli olduklarını belgelendirenler ile özel eğitim gerektirdiği Özel Eğitim Hizmetleri Kurulundan alınan belge ile belgelendirilenlerde yaş kaydı aranmaz.

Açık Öğretim Lisesi , ilköğretimini tamamlayan ancak çeşitli sebeplerle örgün ortaöğretim kurumlarına devam edemeyen; örgün eğitim dışında kalan Açık Öğretim Lisesine geçmek isteyen öğrencilere hizmet vermektedir. Açık Öğretim Lisesinde yas sınırı yoktur. İlköğretimini tamamlayan herkes Açık Öğretim Lisesine başvurabilir.

Mesleki Açık Öğretim Lisesi, ilköğretimini tamamlayan, ancak orta öğretime devam edemeyenler ile orta öğretimden ayrılanlara farklı alanlarda öğrenim görme fırsatı verip eğitim-öğretim imkânı sağlayarak hizmet vermektedir. Mesleki Açık Öğretim Lisesinde yas sınırı yoktur. Öğrenim süresi sınırsızdır. Mesleki Açık Öğretim Lisesinde endüstri meslek, kız meslek, ticaret meslek ve imam hatip lisesi programları uygulanmaktadır.

Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu: Bu uygulamanın amacı; ilköğretimini tamamlayan, bir meslek edinmek isteyen veya mesleğinde ilerlemek isteyen bireylere uzaktan öğretim meslek kursları ve sertifika programları açmak, eğitim sonunda sınavlarını yaparak başarılı olanlara belge/sertifika vermektir.

Açık Öğretim Fakültesi, uzaktan öğretim sistemi ile ilgili kitap, radyo-tv programları, bilgisayar, akademik danışmanlık, organizasyon, sınav ve her türlü öğrenci işleri gibi hizmetleri vermekle yükümlü kılınmış ve önlisans, lisans tamamlama, lisans ve her türlü sertifika programlarını yürütmekle görevlendirilmiş bir yükseköğretim kurumudur.

Örgün mesleki ve teknik eğitim kurumları

Örgün mesleki ve teknik eğitim kurumlarında ana işlevleri meslek lisesi diplomasına yönelik mesleki ve teknik eğitim olmakla birlikte, genç ve yetişkinlere yönelik yaygın eğitim hizmetleri de sunulmaktadır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri (METEM): Mesleki ve teknik eğitim sistemi içindeki yeni bir uygulamadır. Meslek lisesi, çıraklık-kalfalık ve ustalık eğitimi, meslek kurslarının birlikte yürütüldüğü kurumlardır. Eğitim maliyetini azaltmak, kaynakları daha verimli kullanmak ve eğitimin niteliğini artırmak amacıyla öncelikle Bakanlıkça belirlenen küçük yerleşim birimlerinde olmak üzere METEM'ler kurulmaktadır. Bu merkezlerde, mesleki ve teknik eğitim alanında diplomaya götüren Anadolu teknik lise, Anadolu meslek lisesi, teknik lise ve meslek lisesi seviyesindeki ortaöğretim programlarının tümü, çıraklık eğitimi programları ile belge ve sertifikaya götüren yaygın mesleki ve teknik eğitim programları uygulanmaktadır.

Türkiye’de Çıraklık Eğitimi

Çıraklık eğitimi; pratik eğitimin işyerinde, teorik eğitimin de meslekî eğitim merkezinde gerçekleştirildiği ikili meslek eğitim sistemidir.

Çıraklık eğitimi, ilköğretimi bitirip bir üst öğretime gitmeyen veya gidemeyen ya da çeşitli nedenlerle örgün eğitimin dışında kalmış orta öğrenim çağındaki çocukların ve gençlerin eğitimini kapsamaktadır. En az ilköğretim okulu mezunu olanlardan, 14 yaşını tamamlamış (15 yaşına girmiş) olanlar çıraklık eğitimine devam edebilmektedir.

Çıraklık eğitimi mesleğin özelliğine göre 2-4 yıl sürelidir. Çıraklık dönemi teorik eğitim programlarının % 40'ı genel bilgi dersleri, % 60'ı ise meslek bilgisi derslerinden oluşmaktadır. Çıraklar, teorik eğitimlerini haftada bir gün meslekî eğitim merkezi/ meslekî ve teknik eğitim merkezi veya işletmelerce temin edilen eğitim yerlerinde, pratik eğitimlerini ise haftada 5 gün süreyle iş yerlerinde gerçek üretim ortamında görmektedir.

Bu eğitimi tamamlayanlar kalfalık sınavlarına girebilmektedir. Eğitime devam etmeyenler ise eğitim süresinin iki katı kadar mesleğinde çalıştıklarını belgelendirmeleri durumunda kalfalık sınavına girebilmektedir. Kalfalık belgesi almaya hak kazananlar 2 yıl süre ile ustalık eğitimine devam etmeleri halinde ustalık sınavına

girebilmektedir. Eğitime devam etmeyenler ise 5 yıl mesleğinde çalıştıklarını belgelendirmeleri durumunda ustalık sınavlarına girebilmektedir.

Bu eğitim uygulamaları sonucunda kişi nitelikli ara insan gücü için belirlenmiş olan yeterlilik düzeyine ulaşabilmekte ve bu yeterlilik düzeyi için öngörülen ustalık belgesini alabilmektedir. Sadece ustalık belgesi bulunanlar müstakil iş yeri açabilmektedir.

Türkiye’de 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu çıraklık eğitimi uygulamaları kapsamında örgün eğitim alan ve dallarına paralel yatay ve dikey geçişlere olanak sağlayan 31 meslek alanı 153 dalda eğitim verilmektedir.

Meslekî Eğitim Merkezleri (MEM)

Meslekî Eğitim Merkezleri çıraklık eğitimi uygulama kapsamına alınan il ve meslek dallarında aday çırak, çırak, kalfa ve ustalara eğitim vermek ve çeşitli meslek kursları açmak suretiyle sanayimizin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücünü yetiştirmek amacıyla açılan eğitim kurumlarıdır.

Aday Çırak ve Çırakların Eğitimi: İlköğretim okulunu bitirmiş ve çeşitli nedenlerle örgün eğitim kurumlarına devam etmeyip çıraklık sistemiyle bir meslek kazanmak ve geleceğini kurmak isteyen gençler, çıraklık eğitimine alınmaktadır. Aday çıraklara, eğitim süresi içerisinde meslekle ilgili ön bilgiler verilmekte ve ayrıca iş yeri ortamı tanıtılarak meslekî rehberlikte bulunmaktadır. Aday çıraklar, haftada bir gün Meslekî Eğitim Merkezinde teorik eğitim görürler. Ders programları, genel bilgi dersleri ile meslek bilgisi derslerinden oluşmaktadır.

İş Yerinde Çalışan Çırak

Çırak olarak eğitime alınacakların meslekleri ile ilgili bir işte çalışıyor olmaları, 14 yaşını tamamlamış ve 19 yaşından gün almamış olmaları gerekmektedir. 4702 sayılı Yasa ile 19 yaşından büyük olanlara da çıraklık eğitimi olanağı sağlanmıştır.

Çıraklık eğitimi süresi, mesleklerin özelliği dikkate alınarak 2-4 yıl arasında belirlenmektedir. Çıraklar, eğitim süresince haftada bir gün (8-10 saat) teorik eğitim görmek üzere meslekî eğitim merkezlerine devam ederler. Bu eğitim kalfalık sınavının verilmesiyle son bulmaktadır. Çıraklık döneminde uygulanan haftalık ders dağıtımı mesleklerle göre farklılık göstermesine rağmen, genel bilgi dersleri bütün meslek dallarında ortak uygulanmaktadır.

Kalfaların Eğitimi: Girdikleri sınavda başarılı olup kalfa unvanını kazanmış bulunanların usta olmaları en büyük hedefleridir. Bu dönemde kişiye bir iş yerini bağımsız olarak yönetebilecek bilgi ve becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Kalfalık dönemindeki eğitim, genel olarak yoğunlaştırılmış kurslar şeklinde uygulanmaktadır.

Bu kurslara katılanlar, kalfa olarak 3 yıl çalıştıktan sonra, katılmayanlar ise 5 yıl sonunda ustalık sınavlarına girebilmektedirler.

Meslekî Eğitim Merkezinde Eğitim Gören Kalfa

Ustaların Eğitimi (Usta Öğretici Kursları): İşyerinde, sanatını çıraklara öğretmekle görevli ustaların katıldığı eğitimidir. Bu eğitimi görmeyen işyeri sahibi veya ustaların yanlarında veya işyerlerinde çırak çalıştırmaları mümkün değildir. Bu eğitimle çırak yetiştirme sorumluluğunu üstlenen ustaların sanatını başkasına en iyi biçimde öğretme yöntem ve tekniklerini öğrenmeleri hedeflenmektedir. Usta öğretici kurslarında uygulanan “İş Pedagojisi Kurs Programı” 40 saat sürelidir.

Özel yaygın eğitim kurumları

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri: Özel eğitim gerektiren bireylerin konuşma ve dil gelişim güçlüğü, zihinsel, fiziksel, duyuşal, görsel, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel öz bakım becerilerini, bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla hizmet veren bu kurumlardır.

Öğrenci etüt eğitim merkezi: Öğrencilerin, derslerine çalışmalarına, ödev ve projelerini yapmalarına yardımcı olan, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü özel öğretim kurumlarıdır.

Çeşitli kurslar: Kişilerin sosyal, kültürel ve meslekî alanlarda bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirmek veya isteklerine göre serbest zamanlarını değerlendirmek üzere faaliyet gösteren özel öğretim kurumlarıdır.

Özel yaygın öğretim kurumları: Eğitim ve uygulama okulu, iş eğitim merkezi, bilim ve sanat merkezi.

Özel Dershaneler: Kısa süreli mesleki kurslar sunan kurumlardır. Özel mesleki ve teknik kurslar, öğrenci ve yetişkinlere, belli alanlarda beceri ve meslek kazandıran kurslardır. (Yabancı dil, bilgisayar, müzik, bale, mankenlik, hosteslik, satranç, muhasebecilik, pilot yetiştirme, fotoğrafçılık, yetiştirme ve benzeri konularda).

Özel Motorlu Taşıt Sürücüler Kursu 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 123’üncü maddesi ile 5580 sayılı Kanun’a dayanılarak hazırlanan yönetmelik kapsamında sürücü eğitimi vermek ve motorlu taşıt sürücüsü

7.6. Coğrafi Erişilebilirlik

Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren özellikle okuma- yazma ve diğer alanlarda yetişkin eğitime büyük önem verilmiş, bu tür eğitim hizmetleri en küçük köylere kadar yaygınlaştırılmıştır. 1983’te çıkarılan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile yetişkin eğitimi; halk eğitimi ve mesleki ve teknik eğitim olarak iki ayrı kategoride ele alınmış ve tüm illerdeki yetişkin eğitimi faaliyetleri yaygınlaştırılmıştır. 4702 Sayılı Yasa (2001) ile örgün mesleki eğitim kurumları yaygın eğitim hizmetlerini de üstlenmişler, böylece, ulusal düzeydeki tüm mesleki ve teknik eğitim kurumları, aynı zamanda yaygın mesleki eğitim hizmeti sunan kurumlara dönüşmüşlerdir. Ayrıca, yetişkin eğitimi, uzaktan eğitim yoluyla yeni bir boyut kazanmıştır. Tüm bu gelişmeler Türkiye’deki yaygın mesleki eğitim hizmet ağı ve kapasitesini genişletmiştir. Söz konusu yasa Ocak 2012 itibarıyla halen yürürlüktedir.

Türkiye, yukarıdaki alt bölüm 7.2. de belirtilen yaygın eğitim kurumları ağıyla her yaştaki ve her coğrafi yerleşim birimindeki yurttaşlarına ulaşmayı hedeflemekte ve büyük ölçüde de ulaşmaktadır. Yaygın eğitim kurumlarına coğrafi yayılma açısından bakıldığında Mesleki Eğitim Merkezlerinin (MEM) çoğunlukla sanayinin geliştiği ve nüfusun yoğun olduğu bölge ve illerde yoğunlaştığı, buna karşılık Halk Eğitimi Merkezleri (HEM) hemen hemen tüm bölge, il ve ilçelere dağıldığı görülmektedir. Açık ilköğretim, açık öğretim lisesi ve meslekî ve teknik açık öğretim okulları aracılığı ile de yetişkin eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Bu çerçevede yaygın eğitim hizmetlerinin tüm yerleşim birimlerinde ulaşılabilir olduğu söylenebilir.

4702 sayılı Kanun

Mesleki Eğitim Kanunu

7.7. Kabul Koşulları

Türkiye’de yaygın eğitim kurumlarına kayıt ve kabul işlemleri Mesleki Eğitim Kanunu, MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği ve Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği’nde belirtilen esaslara göre yürütülür. Yaygın eğitimden yararlanmada herhangi bir giriş sınavı uygulanmamaktadır.

Halk Eğitimi Merkezleri (HEM) kurslarına kayıt kabul koşulları şunlardır (MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 32):

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak. Ancak belirli koşuldaki yabancılar da (örneğin; ülkesi belli olmayan veya mülteci durumunda olan yabancılar, Türkiye’de çalışma izni verilen yabancılar ve bunların yakınları gibi) kurslara katılabilirler. Yabancıların kayıtlarıyla ilgili işlemlerde Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği (Madde 45) ile Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin mevzuat hükümlerine uyulur.
- Kursun özelliğine göre; belirli düzeyde öğrenim görmüş olmak. Okuma-yazma kursları dışında, asgari ilköğretim mezunu olma koşulu aranır.

Yaygın mesleki ve teknik eğitim programlarına kayıt ve kabul; Yaygın mesleki ve teknik eğitim programlarına kayıt için zorunlu öğrenim çağı dışına çıkmış olması gerekir. Okuma yazma bilmeyenler kurslara kabul edilmez. Diplomaya götüren programlara kayıt olacaklarda, ilköğretim okulunu bitirmiş olma zorunluluğu aranır. Meslek kurslarına, herhangi bir işte çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın isteyen herkes katılabilir (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 70).

Yaygın mesleki ve teknik eğitim kurslarına katılım için zorunlu öğrenim çağı dışına çıkmış (14 yaşını doldurmuş olmak) olması gerekir. Örgün eğitime devam eden öğrenciler de serbest zamanlarında bu programlara devam

edebilirler (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Article 38).Programlara başvuruların kontenjandan fazla olması halinde, kursun türüne göre, başvuru sırasına göre ya da seçim yoluyla kursiyer kabul edilir.

Mesleki Eğitim Merkezi çıraklık eğitimine kayıt kabul koşulları şunlardır (Mesleki Eğitim Kanunu Madde 10; Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 38):

- En az ilköğretim okulu mezunu olmak,
- 14 yaşını doldurmuş ve 19 yaşından gün almamış olmak. Ancak, 19 yaşından gün almış olanlar da, belli koşullarla programa alınabilmektedir.
- Meslekleri ile ilgili bir işte (işyerinde) çalışıyor olmak,
- Bünyesi ve sağlık durumu, gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olmak (Sağlık raporu ile belgelenmesi gerekir).

19 yaşından gün almış olanlardan daha önce çıraklık eğitiminden geçmemiş olanlar, yaşlarına ve eğitim seviyelerine uygun olarak düzenlenecek mesleki eğitim programlarına göre çıraklık eğitimine alınabilirler.

Kalfa veya usta olmak isteyenler için kalfalık veya ustalık sınavı açılır. Kalfalık sınavına, çıraklık eğitimini tamamlamış olanlar girebilirler (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 86): Çıraklık eğitiminde ara sınıflardan ayrılanlar, ayrıldıkları tarihten itibaren kalan sürenin iki katı kadar meslekleri ile ilgili bir işletmede çalışmış olduklarını belgelendirmeleri durumunda kalfalık sınavına alınır. (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 241):

Ustalık sınavına, en az üç yıl süreli meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarından veya meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumlarından diploma almış veya ustalık eğitimini başarıyla bitirmiş ve Bakanlıkça belirlenen süre kadar mesleğinde çalışmış ya da en az beş yıl kalfa olarak çalıştığını belgelendirmiş olanlar girebilirler.

Açık Öğretim Lisesi kayıt-kabul koşulları şunlardır;

- a- T.C Kimlik No beyanı
- b- İlköğretim okulu veya ortaokul diplomasının aslı(diploması kayıp olanlar Diploma Kayıp Örneğinin aslı ile), çıkma belgesi ya da denklik belgesinin aslı,
- c- Kayıt ücretinin yatırıldığını gösteren **banka dekontunun aslı**,
- d- Alan seçmeli sınıf sistemi, sınıf sistemi ve kredili sistemden ayrılan öğrenciler, tasdikname ve Başarı Durum Belgesinin aslı, (Ek 2 belgesi)

Denklik belgesi ile kayıt yaptıracak olanlar için Eğitim Ataşeliklerinden veya İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden alınan kredisi ve toplam dönemi yazılı denklik belgesinin (karşılık geldiği okul ismi/genel liselere, toplam dönemi, kredisi, Sosyal Bilimler, Türkçe Matematik, Fen bilimleri, Yabancı dil alan kredilerinin yer aldığı denklik belgesi) aslı,

Mesleki Açıköğretim Lisesi kayıt-kabul koşulları şunlardır (Meslekî ve Teknik Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği Madde 15, 16, 17, 23):

- Sağlık durumu öğrenim görmek istediği meslek eğitimine uygun olanlar,
- İlköğretim okulu / ortaokul mezunu olanlar,
- Orta öğretim düzeyindeki okullardan ayrılanlar ile mezun olanlar, bir yüksek öğretim kurumundan ayrılanlar veya mezun olanlar, yurt dışında eşdeğer öğrenim görmüş olanlar,
- Yabancı uyrukluların kayıtlarında ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Açık İlköğretim Okulu kayıt-kabul koşulları şunlardır (Açık İlköğretim Okulu Yönetmeliği Madde 19, 20, 21, 23):

- Zorunlu eğitim yaşını bitirenlerden; ilköğretimin 5. sınıfını tamamlamış olanlar,
- Yetişkinler II. kademe eğitimi başarı belgesi olanlar,
- Yetiştirici ve tamamlayıcı temel eğitim B kurs belgesi olanlar,

- İlköğretimin 6, 7 veya 8. sınıflarından ayrılanlar,
- Yurt dışında öğrenim görüp denkliğini yaptırmış olanlar.

7.8. Kayıt ve Öğrenim Ücretleri

İlke olarak uzaktan öğretim dışındaki Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve diğer kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilen yaygın eğitim etkinlikleri kayıt ücreti ve/veya öğrenim ücretine tabi değildir. Ancak, yatılı-pansiyonlu öğrenci alan bazı kurumlardaki öğrencilerin bir bölümünden pansiyon ücreti alınır (Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Yönetmeliği Madde 5, Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 39). Ayrıca, bazı kurslar için kursiyerlerden, malzeme temini için para alınabilir

Kurs düzenlenmesi ile ilgili eğitim ihtiyaçlarını belirleme çalışmalarından sonra talep edilen kurs, merkezin imkânlarıyla açılır. Gerekli olan araç, gereç, teçhizat, bina, bütçe, personel ihtiyaçları merkezlerce karşılanır. Kursa katılanlardan durumu uygun olanlar, kendi istekleriyle etkinlik giderleri için okul aile birliğine katkıda bulunabilirler. (MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 25)

Bununla birlikte uzaktan eğitim kurumlarına kayıt için başvuranlardan MEB tarafından belirlenmiş kayıt ücreti alınır. Bu gelirler, Bu gelirler, öğrencilerin giderlerine harcanır.

Öte yandan özel öğretim kurumları tarafından açılan kurslar ücrete tabidir. Özel öğretim kurumları kurs ücretleri 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği (Madde 5 ve 7) esaslarına göre belirlenir. Her kurum kendi özellik ve türüne göre öğrenci başına düşen ücreti belirler. (Ayrıntılı bilgi için bakınız 7.16.)

7.9. Kursiyerlere Sağlanan Mali Destekler

Yaygın eğitimden yararlananlara, çıraklık eğitimi kapsamındakilerin dışında, doğrudan mali destek yoktur, ancak, dolaylı destek ve teşvik mekanizmaları vardır. Ancak yetişkin eğitime devam edenlere kursiyer olmalarından dolayı geri ödemesiz burs veya ödemeli kredi gibi destek uygulamaları mevcut değildir. Bununla birlikte mesleki eğitiminin geliştirilmesine yönelik olarak Mesleki Eğitim Kanunu kapsamına giren işyerlerinde Kanunda belirtilen sınırlar içerisinde ve Bakanlıkça tespit edilen esas ve ölçülere göre çırak, teknik ve meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptıran gerçek ve tüzelkişilere Gelir ve Kurumlar Vergilerinden fona ödedikleri meblağın % 50'si teşvik primi olarak fondan iade olunur. Özel eğitim kurumlarında açılan yaygın eğitim programlarına katılan bireylerin giderleri (beslenme ve barınma) Bakanlıkça karşılanır.

Yaygın eğitim ile çıraklık ve mesleki eğitimde doğrudan ve dolaylı olarak yapılan destekler şunlardır:

Çıraklık eğitiminde; aday çırak, çırak, kalfa ve işletmelerde mesleki eğitimde kamu ve özel kuruluşlarınca yapılan teorik ve pratik eğitim giderleri kendi kurum ve kuruluşlarınca, işyerlerinde yapılan pratik eğitimin giderleri ise işyerlerince karşılanır (Mesleki Eğitim Kanunu Madde 36). Çırak öğrenciye, işyerleriyle yapmış olduğu sözleşme gereğince yaşına uygun asgari ücretin %30'undan az olmamak üzere ücret ödenir ve bu ödemeler vergiden muaftır. (Mesleki Eğitim Kanunu Madde 6, 7).

Diğer destekler ise şunlardır: Sosyal güvenlik (iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası) giderleri karşılanır, paso verilir (indirimli ulaşım), bazı öğrencilere ücretsiz pansiyon (yatılı okuma) sağlanabilir, öğle yemeği verilir. (Çıraklık Eğitimi Merkezlerinde Parasız Yatılı Çırak Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlar İle Pansiyonların Yönetimi Yönetmeliği Madde 5, 7, 26, 28, 34)

Mesleki açık öğretim öğrencilerinden sosyal güvencesi olmayan öğrencilerin sosyal sigorta primleri, işletmelerde beceri eğitimine başladıkları tarihten itibaren eğitimin sona ermesine kadar Bakanlıkça ödenir. (Millî Eğitim Bakanlığı Meslekî Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği Madde 33). Sosyal güvencesi bulunmayan kursiyerlerin / öğrencilerin sadece muayene giderleri kurum müdürlüklerince, parasız yatılı öğrencilerin sağlık hizmetleri Bakanlık tarafından karşılanır (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 172). Ekonomik durumlarının yetersiz olduğu belirlenen öğrencilere destek olmak amacıyla öğle yemeği verilir (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 174). Yetişkin vatandaşları okuma-yazma öğrenmeye veya ilkökul düzeyinde öğrenim yapmaya teşvik etmek üzere; Zorunlu İlköğretim Çağı Dışında Kalmış Okuma-Yazma Bilmeyen Vatandaşların, Okur-Yazar Duruma Getirilmesi Veya Bunlara İlkokul Düzeyinde Eğitim Öğretim Yaptırılması Hakkında Kanun'un 8. maddesi gereğince; okuma - yazma öğrenme veya ilkökul düzeyindeki kurslara devam edenlere, aşağıdaki destek ve kolaylıklar sağlanır.

- Kurs süresince öğrenci kimlik belgesi verilir.
- Bu Kanunda geçen kurslara katılan ve başarı gösteren muhtaç kişilerin yükseköğrenim yapan çocuklarına kredi vermede öncelik tanınır.
- Okuma-yazma öğrenme veya ilkökul düzeyindeki kurslara devam eden annelerin çocuklarına, çalıştıkları kurum ve kuruluşların kreş ve anaokullarına alınmada öncelik tanınır.
- Okuma-yazma bilenlerin işe alınmalarında okuma-yazma bilmeyenlere göre öncelik tanınır.
- Okuma-yazma öğrenme kurslarında başarılı olanlara kooperatif veya banka kredileri ile tohumluk ve gübre tahsisinde bir defaya mahsus olmak üzere öncelik verilir.
- Kamu kurum ve kuruluşları ile özel kurum ve kuruluşlarda ve her türlü işyerlerinde çalışanlardan, okuma-yazma öğrenme kurslarına devam edenlere, bir defaya mahsus olmak üzere 60 saat; ilkökul düzeyinde kurslara devam edenlere bir defaya mahsus olmak üzere 100 saat; ücretli izin verilir.

Okuma-yazma kurslarına katılanlar için özel idareler veya belediyelerce, teşvik edici tedbirler alınır (Zorunlu İlköğretim Çağı Hakkında Kanun Madde 8). Engelli kişileri meslekî ve teknik ile sosyal ve kültürel alanda bilgi ve beceri sahibi yapmak, onları hayata kazandırmak, üretken bireyler hâline getirmek amacıyla kurslar düzenlenir. Kursların düzenlenmesinde Özel Eğitim Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, yüksek öğretim kurumları ve

ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır. Engelliler için özel sınıf ve gruplar oluşturulabileceği gibi normal bireylerin katıldıkları kurslardan da faydalanmaları için gerekli önlem alınır (Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 133).

Yönetici ve öğretmenler tarafından; aile içinde ve dışında şiddete maruz kalan, ilgisizlik nedeniyle veya zorlanarak kanun ve toplumun etik kurallarına aykırı olan yollara yönelme ihtimali bulunan öğrenci/kursiyerlerle ilgili gerekli önlemler alınır. Öğrenci/kursiyerlerin sarhoşluk veren her türlü madde bağımlılığından ve bu maddeleri bulundurmaktan, kullanmaktan, ayrıca bunların üretim ve kaçakçılığına alet olmaktan; pornografi, teşhir, cinsel sömürü, istismar, taciz ve her türlü olumsuz davranışlardan, diğer öğrenci/kursiyerlerce fiziksel ve ruhsal yönden zarar görmemeleri için dedikoduya, zorbalığa, tehdide, sataşmaya ve onur kırıcı her türlü lakap takılması konularında veli, aile veya usta öğreticilerle de iş birliği yapılarak gerekli tedbirlerin alınması öngörülmektedir (Mesleki Eğitim Merkezleri Ödül ve Disiplin Yönetmeliği, Madde 6).

7.10. Temel Uzmanlık Alanları

Yetişkin eğitime yönelik programlara ilişkin temel ilke ve esaslar Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği ve Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği'ne göre; yaygın mesleki ve teknik eğitim kurumlarında, yerel gereksinimlere ve ulusal meslek standartlarına uygun olarak mesleki ve teknik eğitim alanında sertifika ve belgeye götüren her tür kurs açılabilir. Kısa süreli programlara dayalı eğitim etkinlikleri yoluyla herkese, yer ve zamana bağlı olmaksızın her fırsatta kurslar düzenlenebilir.

Mesleki eğitim programlarının, ulusal meslek standartlarına uygun olarak modüler yapıda hazırlanması esastır (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, madde 30). Modül; bir meslek alanının öğretim programında kendi içinde bir bütün, tek başına öğretilebilir/öğrenilebilir içeriğe sahip olan, kendi alanındaki diğer modüllerle bütünleşerek daha geniş mesleki işlevler grubu oluşturma özelliği gösteren, gerektiğinde bir sertifika ile belgelendirilerek istihdam yeterliliği kazandıran program birimidir.

Geniş tabanlı ve modüler yapıda düzenlenen programlarla örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitim gören ve aynı mesleki bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazanan kişilere eş değer sertifika veya eş değer meslek sertifikası verilir. Program bütünlüğü ve devamlılığı içinde sertifika, belge ve diplomaya götüren programlarda yatay ve dikey geçişlere olanak sağlanır. Yatay ve dikey geçişlere ilişkin esas ve usuller Bakanlıkça belirlenir (Mesleki Teknik Eğitim Yönetmeliği, madde 37; Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 74).

Mesleki ve teknik orta öğretim programları ve çıraklık eğitimi programları ile çerçeve programlar Bakanlığın ilgili birimlerince hazırlanır. Kurumlarda, mesleki ve teknik eğitimi geliştirmek amacıyla yurt içi ve yurt dışı projeler çerçevesinde hazırlanan özel programlar uygulanabilir. Bu programların uygulaması ile ilgili esaslar projelerde yer alır. Proje süresi sona eren programların devamına, yaygınlaştırılmasına veya sona erdirilmesine Bakanlıkça karar verilir (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 34).

Mesleki ve teknik ortaöğretim ile çıraklık eğitiminde, Bakanlığın ilgili birimlerince hazırlanan ve Bakanlıkça uygun görülen haftalık ders çizelgeleriyle çerçeve öğretim programları uygulanır.

Kursların türü ve kurs türlerine göre bazı kurslardan örnekler aşağıda gösterilmiştir.

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen çıraklık eğitimi kapsamındaki güncellenmiş meslek alan ve dalları aşağıda verilmektedir.

**3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanununa Göre
Çıraklık Eğitimi Uygulamaları Kapsamına Alınan
Meslek Alan ve Dallarının Listesi**

Alan Sıra No	Dal Sıra No	Güncellenen Alan ve Dal İsimleri	İlköğretim Mezunlarının Çıraklık Süresi (Yıl)	En Az Orta Öğretim Kurumu Mezunları İçin Çıraklık Süresi (Yıl)	Ustalık Eğitim Süresi(Yıl)
1	AHŞAP TEKNOLOJİSİ				
	1	Ahşap Doğrama İmalatı	3	1,5	2
	2	Ahşap İskelet İmalatı	2	1	2
	3	Ahşap Üst Yüzey İşlemleri	2	1	2
	4	Ahşap Süsleme	2	1	2
	5	Mobilya İmalatı	3	1,5	2
2	AYAKKABI VE SARACİYE TEKNOLOJİSİ				
	6	Ayakkabı Modelistliği	3	1,5	2
	7	Ayakkabı Üretimi	3	1,5	2
	8	Saraciye Üretimi	2	1	2
	9	Saraciye Modelistliği	2	1	2
3	BAHÇECİLİK				
	10	Çiçek Düzenlemeciliği	3	1,5	2
	11	Dış Mekân Bitkileri Yetiştiriciliği	3	1,5	2
	12	İç Mekân Bitkileri Yetiştiriciliği	3	1,5	2
	13	Kesme Çiçek Yetiştiriciliği	3	1,5	2
	14	Meyve Yetiştiriciliği	3	1,5	2
	15	Peyzaj	3	1,5	2
	16	Sebze Yetiştiriciliği	3	1,5	2
4	BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ				
	17	Ağ İşletmenliği	3	1,5	2

	18	Bilgisayar Teknik Servisi	3	1,5	2
	19	Veri Tabanı Programcılığı	3	1,5	2
	20	Web Programcılığı	3	1,5	2
5	DÖŞEMECİLİK				
	21	Mobilya Döşemeciliği	3	1,5	2
	22	Oto Döşemeciliği	2	1	2
6	ELEKTRİK-ELEKTRONİK TEKNOLOJİSİ				
	23	Bobinaj	3	1,5	2
	24	Büro Makineleri Teknik Servisi	3	1,5	2
	25	Elektrik Tesisatları ve Pano Montörlüğü	3	1,5	2
	26	Elektrikli Ev Aletleri Teknik Servisi	3	1,5	2
	27	Elektromekanik Taşıyıcılar Bakım Onarım	3	1,5	2
	28	Endüstriyel Bakım Onarım	3	1,5	2
	29	Görüntü ve Ses Sistemleri	3	1,5	2
	30	Güvenlik Sistemleri	3	1,5	2
	31	Haberleşme Sistemleri	3	1,5	2
	32	Otomasyon Sistemleri	3	1,5	2
	33	Yüksek Gerilim Sistemleri	3	1,5	2
7	ELSANATLARI TEKNOLOJİSİ				
	34	Dekoratif Ev Tekstili	3	1,5	2
	35	Dekoratif El Sanatları	3	1,5	2
	36	El Dokumacılığı	3	1,5	2
	37	El ve Makine Nakışçılığı	3	1,5	2
	38	Halı Desinatörlüğü	3	1,5	2

	39	Sanayi Nakışçılığı	3	1,5	2
8	FOTOĞRAFÇILIK				
	40	Fotoğrafçılık	2	1	2
9	GEMİ YAPIMI (Deniz Araçları Yapımı)				
	41	Çelik Gemi Yapımı	3	1,5	2
	42	Gemi Ressamlığı	3	1,5	2
	43	Gemi Boru Donatımı	3	1,5	2
	44	Tekne ve Yat Yapımı	3	1,5	2
10	GIYIM ÜRETİM TEKNOLOJİSİ				
	45	Çocuk Giyim Modelistliği	3	1,5	2
	46	Deri Giyim	3	1,5	2
	47	Erkek Giyim Modelistliği	3	1,5	2
	48	Erkek Terziliği	3	1,5	2
	49	Hazır Giyim Model Makinecilliği	3	1,5	2
	50	İç Giyim Modelistliği	3	1,5	2
	51	Kadın Giyim Modelistliği	3	1,5	2
	52	Kadın Terziliği	3	1,5	2
	53	Kesim	3	1,5	2
	54	Konfeksiyon Makineleri Bakım Onarım	3	1,5	2
11	GIDA TEKNOLOJİSİ				
	55	Çay Üretimi ve İşleme	3	1,5	2
	56	Hububat İşleme	3	1,5	2
	57	Sebze ve Meyve İşleme	3	1,5	2
	58	Zeytin İşleme	3	1,5	2

	59	Süt İşleme	3	1,5	2
12	GÜZELLİK VE SAÇ BAKIM HİZMETLERİ				
	60	Cilt Bakımı ve Güzellik	3	1,5	2
	61	Erkek Berberliği	3	1,5	2
	62	Kuaförlük	3	1,5	2
13	İNŞAAT TEKNOLOJİSİ				
	63	Ahşap Doğrama ve Kaplamacılığı	3	1,5	2
	64	Betonarme Demir, Kalıpcılık ve Çatıcılık	3	1,5	2
	65	Çelik Yapı Teknik Ressamlığı	3	1,5	2
	66	Harita ve Kadastro	3	1,5	2
	67	İç Mekan Teknik Ressamlığı	3	1,5	2
	68	Mimari Yapı Teknik Ressamlığı	3	1,5	2
	69	PVC Doğrama İmalat ve Montajcılığı	3	1,5	2
	70	Restorasyon	3	1,5	2
	71	Statik Yapı Teknik Ressamlığı	3	1,5	2
	72	Yapı Dekorasyonculuğu	3	1,5	2
	73	Yapı Duvarcılığı	3	1,5	2
	74	Yapı Zemin ve Beton Laboratuvarcılığı	3	1,5	2
	75	Yapı Yalıtımcılığı	3	1,5	2
	76	Yapı Yüzey Kaplamacılığı	3	1,5	2
14	KÂĞIT TEKNOLOJİSİ				
	77	Kâğıt Üretimi	2	1	2
15	KİMYA TEKNOLOJİSİ				
	78	Deri İşleme	2	1	2

16	KONAKLAMA VE SEYAHAT HİZMETLERİ				
	79	Kat Hizmetleri Elemanı	2	1	2
	80	Operasyon Elemanı	2	1	2
	81	Ön Büro Elemanı	2	1	2
	82	Rezervasyon Elemanı	2	1	2
17	KURU TEMİZLEMECİLİK				
	83	Kuru Temizlemecilik	2	1	2
18	KUYUMCULUK TEKNOLOJİSİ				
	84	Takı İmalatı (Kıymetli Metal ve Taş İşlemeciliği)	3	1,5	2
	85	Vitrin Kuyumculuğu	2	1	2
19	MAKİNE TEKNOLOJİSİ				
	86	Bilgisayar Destekli Endüstriyel Modelleme	3	1,5	2
	87	Bilgisayar Destekli Makine Ressamlığı	3	1,5	2
	88	Bilgisayarlı Makine İmalatı İşlemleri (CNC)	3	1,5	2
	89	Endüstriyel Kalıp	3	1,5	2
	90	Mermer İşleme	3	1,5	2
	91	Makine Bakım Onarım	3	1,5	2
	92	Anahtarcılık Ve Çilingirlik	2	1	2
	93	Saat Tamirciliği	2	1	2
20	MATBAA				
	94	Baskı	2	1	2
	95	Baskı Öncesi	3	1,5	2
	96	Baskı Sonrası	3	1,5	2
	97	Flekso Baskı	3	1,5	2

	98	Ofset Baskı	3	1,5	2
	99	Serigrafi ve Tampon Baskı	3	1,5	2
	100	Tifdruk Baskı	3	1,5	2
21	METAL TEKNOLOJİSİ				
	101	Avizencilik	3	1,5	2
	102	Çelik Konstrüksiyon	3	1,5	2
	103	Isıl İşlem	3	1,5	2
	104	Kaynakçılık	3	1,5	2
	105	Karoserçilik	3	1,5	2
	106	Metal Doğrama	3	1,5	2
	107	Metal Levha İşlemciliği	3	1,5	2
	108	Sac İşleri	3	1,5	2
	109	Tarım (Ziraat) Alet ve Makineleri Bakım ve Onarımcılığı	2	1	2
22	METALURJİ TEKNOLOJİSİ				
	110	Döküm	3	1,5	2
	111	İzabe	3	1,5	2
23	MOTORLU ARAÇLAR TEKNOLOJİSİ				
	112	Dizel Motorları Yakıt Pompası ve Enjektör Ayarlılığı	2	1	2
	113	İş Makineleri Bakım Onarımcılığı	3	1,5	2
	114	Motorlu Araçlar LPG Sistemleri Bakım ve Onarımcılığı	2	1	2
	115	Motosiklet Tamirciliği	2	1	2
	116	Otomotiv Boyacılığı	3	1,5	2
	117	Otomotiv Elektrikçiliği	2	1	2
	118	Otomotiv Elektromekanikerliği	3	1,5	2

	119	Otomotiv Gövdeciliği	3	1,5	2
	120	Otomotiv Mekanikerliği	2	1	2
	121	Otomotiv Motor Yenileştirmeciliği	2	1	2
	122	Ön Düzen Ayarlılığı ve Lastikçilik	2	1	2
24	PAZARLAMA VE PERAKENDE				
	123	Satış Elemanlığı (15 uzmanlık) <ol style="list-style-type: none"> 1. Ayakkabı, Deri ve Yan Ürünleri Satış Elemanlığı 2. Elektrik ve Elektronik Malzemeler Satış Elemanlığı 3. Giyim ve Giyim Aksesuarları Satış Elemanlığı 4. İnşaat Malzemeleri Satış Elemanlığı 5. Kantin İşletmeciliği 6. Kırtasiye ve Kitap Satış Elemanlığı 7. Meyve ve Sebze Satış Elemanlığı 8. Mobilya Satış Elemanlığı 9. Oto Yedek Parça Satış Elemanlığı 10. Saat, Elektrikli Aletler ve Elektronik Araçlar Satış Elemanlığı 11. Sanayi Makineleri Satış Elemanlığı 12. Su ve Deniz Ürünleri Satış Elemanlığı 13. Şarküteri, Bakkal Ve Gıda Pazarları Satış Elemanlığı 14. Tarım Ürünleri Satış Elemanlığı 15. Tıbbi Araçlar ve Malzemeleri Satış Elemanlığı 	2	1	2
	124	Sigortacılık	2	1	2
25	PLASTİK TEKNOLOJİSİ				
	125	Plastik İşleme	3	1,5	2
	126	Plastik Kalıp	3	1,5	2
26	REKLAM TABELACILIĞI				
	127	Reklam Tabelacılığı	2	1	2
27	SERAMİK VE CAM TEKNOLOJİSİ				
	128	Alçı Model Kalıp	3	1,5	2
	129	Cam Şekillendirme	3	1,5	2
	130	Cam Ürün Üretimi	3	1,5	2
	131	Çinicilik	3	1,5	2
	132	İndirme	3	1,5	2

	133	Serbest Seramik Şekillendirme	3	1,5	2
	134	Sır Üstü Dekorlama	3	1,5	2
	135	Tornada Form Şekillendirme	3	1,5	2
	136	Tezyinat	3	1,5	2
	137	Vitray	3	1,5	2
28	SOĞUTMA VE İKLİMLENDİRME				
	138	Soğutma ve İklimlendirme	3	1,5	2
29	TESİSAT TEKNOLOJİSİ VE İKLİMLENDİRME				
	139	Isıtma ve Doğalgaz İç Tesisatı	3	1,5	2
	140	Isıtma ve Gaz Yakıcı Cihazlar (Servis)	3	1,5	2
	141	Isıtma ve Sıhhi Tesisat	3	1,5	2
	142	Kaloriferçilik	2	1	2
30	TEKSTİL TEKNOLOJİSİ				
	143	Endüstriyel Dokuma	3	1,5	2
	144	Endüstriyel Örmek	3	1,5	2
	145	İplik	3	1,5	2
	146	Tekstil Laborantlığı	3	1,5	2
	147	Terbiye Teknolojileri	3	1,5	2
31	YİYECEK İÇECEK HİZMETLERİ				
	148	Aşçılık	3	1,5	2
	149	Barmenlik	2	1	2
	150	Et ve Et Ürünleri İşlemeciliği	2	1	2
	151	Fırıncılık	2	1	2
	152	Pastacılık, Tatlıcılık ve Şekerlemecilik	3	1,5	2

	153	Servis Elemanlığı	2	1	2
--	-----	-------------------	---	---	---

Çıraklık Eğitimi Kapsamındaki Modüler Yapıda Olmayan Meslek Dalları ve Programları

Modül programı tamamlanmadığı için ilgili dala başvuru halinde eski program uygulanır.	
1	Matbaacılık
2	Vargel-Planyacılık
133	Modüler Yapıda Olmayan Meslek Dallarının Toplamı

Özel Eğitim Programları

MEB, özel eğitime ihtiyacı olan kişilerle iş hayatında geçerliliği olan becerileri kazandırmaya yönelik özel meslek kursları düzenler. Kursların düzenlenmesinde ve uygulanmasında bu kişilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri dikkate alınır (Mesleki Eğitim Kanunu, Madde 39). Engelli kişilere yönelik olarak HEM bünyesinde onları üretici kılmak, topluma kazandırmak, istihdamlarını kolaylaştırmak, sosyal aktivitelere katılımlarını teşvik etmek amacıyla düzenlenen kurslarda kişilerin engel grupları dikkate alınmakta ve programlar ona göre hazırlanıp uygulanmaktadır. Kurslar, engel gruplarına göre “bağımsız kurs” veya “kaynaştırma kursu” şeklinde düzenlenebilmektedir.

7.11. Öğretim Yöntemleri

Mesleki eğitim programlarının ulusal meslek standartlarına uygun olarak modüler yapıda tasarlanması temel ilkedir Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, madde 30). Yaygın eğitim programları kademeli olarak düzenlenir. Her kademe bir önceki kademenin geliştirilmiş ve genişletilmiş biçimindedir (Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 75). Eğitim-öğretim etkinlikleri (teorik ve pratik), uygulanan program türlerine ve içeriklerine uygun olarak mesleki eğitim kurumları ve/veya işletmelerde yürütülür.

Teorik ve uygulamalı eğitimlerinin tamamını kurumda yapan öğrenciler, meslekî bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını geliştirmelerini, iş hayatına uyumlarını, gerçek üretim ve hizmet ortamında yetişmelerini ve kurumda olmayan tesis, araç-gereci tanımlarını sağlamak amacıyla staj çalışması yapmak zorundadırlar. Staj çalışması işletmelerde yaptırılır. Ancak başarısı açısından kurumda staj yapması gerekli görülenler ile yeterli özellik ve sayıda işletmenin bulunmaması durumunda staj çalışması, bir programa göre ilgili alan öğretmenlerinin gözetim ve denetiminde kurumda da yaptırılabilir (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 58).

Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) çerçevesinde modüler program uygulanmaktadır. Modüler öğretim; öğrenci merkezli olup, öğrenci sınıf, atölye ve laboratuardaki çalışmaların merkezidir. Öğrenci merkezli eğitimin asıl amacı, öğrenciye kendi öğrenme profilini ve türünü keşfetmeyi sağlamak ve böylece öğrenmeyi öğretmektir. (Öğretim Programları ve Modüller Öğretim Uygulama Kılavuzu). Bu genel anlayış doğrultusunda, dersleri yürüten öğretmenler öğrenme-öğretme etkinliklerine uygun yöntem ve teknikleri seçmekte serbesttirler.

Çıraklık dönemi eğitim programlarının; % 40'u genel bilgi dersleri, % 60'ı de meslek bilgisi dersleridir. Aday çırak ve çıraklar, mesleğin özelliği dikkate alınarak hazırlanan eğitim programlarına göre yılda 11 ay süre ile pratik eğitim yaparlar. Çıraklar, teorik eğitimlerini haftada bir gün (en az 8 saat) eğitim merkezi veya işletmelerce temin edilen eğitim yerlerinde, pratik eğitimlerini ise haftada 5 gün süreyle usta öğretici gözetiminde işyerlerinde görmektedirler. Aday çırak ve çırakların teorik ve pratik eğitimleri, birbirini tamamlayacak şekilde plânlanır ve yürütülür.

Beceri eğitimi yaptıracak işletmeler, bu amaçla bir eğitim birimi kurarlar. Bu birimin donatımı, amacına uygun olarak işletme tarafından yapılır. Eğitim birimi, beceri eğitimi ve teorik eğitime uygun olarak düzenlenir. Fizikî ortam ve eğitim ortamı, meslek alanı/dalı dikkate alınarak günün koşullarına göre gerekli ve yeterli araç-gereçle donatılır (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 201, 202, 203, 204, 205). Bu kurumlarda kullanılacak ders kitapları, Bakanlıkça belirlenir ve Tebliğler Dergisinde yayımlanır. Haftalık ders çizelgelerindeki ortak dersler ile alan/dal dersleri içinde modüler yapıda hazırlanmayan derslere ait ders kitaplarının seçiminde, Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği hükümlerine uyulur (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 157).

HEM ve METEM'lerde yürütülen mesleki eğitim etkinliklerinde; hem teorik hem de pratik eğitim bu merkezlerde yürütülmektedir. Ayrıca, çeşitli kurumların olanaklarından da yararlanılabilir. Bu merkezlerde yürütülen mesleki eğitim etkinliklerinde kullanılan öğrenme ve öğretme yöntem ve teknikleri mesleki etkinliğin niteliğine göre değişmekte, bu yüzden daha çok meslek dalına özgü öğretim yöntemleri kullanılmaktadır.

Yetişkinlere yönelik; açık ilköğretim, açık öğretim lisesi ve açık mesleki ve teknik açık öğretim uygulamalarında hem bilişim teknolojilerinden yararlanılmakta hem de bireyselleştirilmiş destek programlarına (yüz yüze eğitim) yer verilmektedir.

7.12. Eğiticiler

Yaygın mesleki ve teknik eğitimde, çeşitli statü, yeterlik ve eğitim niteliklerine sahip yetiştiriciler görev almaktadır. Merkezlerde yeterli sayıda öğretmen veya kadrolu usta öğretici bulunmaması durumunda ihtiyaç, ek ders ücreti karşılığında görev yapacak uzman ve usta öğreticilerden karşılanır. Ek ders ücreti karşılığında uzman ve usta öğretici görevlendirilmesinde öncelikle çevredeki yüksek öğretim kurumlarında görevli öğretim üyesi, öğretim görevlileri, alan uzmanları, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında görevli öğretmenler ve diğer resmî ve özel kurum ve kuruluşlarda çalışan uzman kişiler, emekli; öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, alan uzmanları, öğretmenler ve kadrolu usta öğreticiler ile Bakanlığa bağlı yaygın eğitim kurumlarında en az bir kurs dönemi başarılı şekilde uzman ve usta öğreticilik yapmış olanlar, öğreticilik yapabilme yeterliliğine sahip olup herhangi bir kurum ve kuruluşta veya kendi adına sigortalı çalışanlar, bireysel emeklilik sigortası kapsamında veya bağ-kur sigortalısı olanlardan karşılanır. (Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne Bağlı Halk Eğitimi Merkezlerindeki Yöneticiler Dışında Görevli Diğer Personelin Görev, Yetki ve Sorumlulukları İle Belge ve Değerlendirmelere İlişkin Yönerge Madde 11).

Bunlar:

Uzman: Alanı ile ilgili yüksek öğrenim görmüş ve bu alanda en az beş yıl başarı ile çalışmış ya da alanında yüksek lisans eğitimi almış kişi (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, madde 3).

Eğitici Personel: Meslekî yeterliğe sahip, öğrencilerin iş yerindeki eğitiminden sorumlu, iş pedagojisi eğitimi almış, meslekî eğitim yöntem ve tekniklerini bilen, uygulayan veya meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumlarında atölye, laboratuvar ve meslek dersleri öğretmenliği yapabilme yetkisine sahip kişi (Meslekî Eğitim Kanunu Madde 3).

Usta Öğretici: "Usta Öğretici", ustalık yeterliğini kazanmış; aday çırak, çırak, kalfa ile meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin iş yerindeki eğitiminden sorumlu, meslekî eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişi (Meslekî Eğitim Kanunu Madde 3).

"Belletici", METEM'lerde parasız yatılı okuyan öğrencilerin, ders saatleri dışında, pansiyonlarda eğitim-öğretimi ve gözetiminden sorumlu kişiler, (Çıraklık Eğitimi Merkezlerinde Parasız Yatılı Yönetmeliği Madde 3).

Gönüllü Öğretici: Uzman ve usta öğretici niteliklerini taşımak şartıyla merkezlerce düzenlenecek kurslarda gönüllü olarak görev yapacak kişi (Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne Bağlı Halk Eğitimi

7.13. Kursiyerlerin Değerlendirilmesi - İlerleme

Yaygın eğitim programlarında başarının nasıl değerlendirileceği çeşitli yasal düzenlemelerle belirlenmiştir.

Bir yıldan kısa süreli kurslarda, uygulanan programın özelliğine göre başarı ya bir bütün olarak ya da her dersin ayrı ayrı değerlendirilmesi ile belirlenir. Değerlendirme; yazılı, sözlü, uygulamalı sınavlar ve varsa ödev/projelere göre yapılır. Not verme düzeninde “Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği” hükümlerine uyulur. (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 87; Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 66). Kursiyerlerin, sağlık durumları veya bedensel engelleri nedeniyle bazı derslerdeki sınavlar, durumlarına uygun düşen sınav yöntemiyle yapılır. Kursiyerlere verilecek notlar ve puanlar şöyle değerlendirilir. 85-100 arası 5 Çok iyi , 0-84 arası 4 İyi , 55-69 arası 3 Orta, 45-54 arası 2 Geçer , 0-44 arası 1 Başarısız (Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 66).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) dışındaki kurumlar tarafından açılan yaygın eğitim kurslarının değerlendirilmesi, MEB denetimindeki komisyonlar eliyle yürütülür. Adayların başarısı, kursun özelliğine göre kurs sonunda yapılacak sınav sonucuna göre belirlenir. Adayın kurs sonu sınavında en az geçer not (100 üzerinden 45) alması gerekir (Kamu Kurum ve Kuruluşları, Belediyeler... Kurslar Yönergesi, Madde 28).

Çıraklık eğitiminde, teorik derslerde başarının değerlendirilmesi, dersin özelliğine göre yazılı, sözlü veya uygulamalı sınavlarla yapılır. Her teorik dersin dönem notu, o dönemde alınan notların aritmetik ortalaması, yıl sonu notu ise iki dönem notunun aritmetik ortalamasıdır. Not vermede, ortaöğretim kurumları not sistemi geçerlidir (100'lük sistemde en az 45 alması gerekir). Çırak öğrenciler, yıl sonu başarı notu ne olursa olsun yıl tekrarı yapmazlar. Aday çırak ve çırakların pratik eğitimleri, iş yerindeki çalışmaları, işe yatkınlıkları, devamları, tutum ve davranışları dikkate alınarak, usta öğreticiler tarafından başarısız, geçer, orta, iyi ve pekiyi şeklinde değerlendirilir. (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 84)

Ustalık eğitimine devam edenler, eğitim sonunda yapılacak yazılı veya yazılı-uygulamalı sınava alınırlar. Ustalık eğitimine katılanların başarılı sayılabilmesi için her dersten en az “Geçer” not alması veya meslek dersi dışında bazı derslerden başarısız notu olanların bütün derslerden aldıkları notların aritmetik ortalamasının en az 2.00 olması gerekir. Başarısız olanlar, bir sonraki dönemde ya derse ve sınava ya da sadece sınava katılabilirler. Eğitime katılan kalfalar, ortak ve ileri meslek derslerinden "geçer" not almaları hâlinde, mesleki uygulama sınavı hariç, ustalık sınavlarında bu derslerden muaf tutulurlar (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 85)

Uzaktan Eğitimde Değerlendirme

Açık İlköğretim Okulu öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde: Başarı, merkezi sınav sistemiyle ve okutulan derslerin her birinden sınav notları esas alınarak saptanır. Not verme ve yıl sonu notunun belirlenmesinde İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uygulanır. (MEB Açık İlköğretim Okulu Yönetmeliği, Madde 31, 32, 33, 35).

Açık ilköğretim okullarında bütün derslerden başarılı olan öğrenciler doğrudan sınıf geçerler. Türkçe dersinden başarılı olmak şartıyla en fazla iki dersten başarısız olduğu halde, derslerin yıl sonu başarı notlarının aritmetik ortalaması en az 2.00 olanlar doğrudan bir üst sınıfa geçerler veya mezun olurlar (MEB Açık ilköğretim Okulu Yönetmeliği Madde 38).

Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulunda sınavlar, yazılı, sözlü-uygulamalı olarak yapılır. Yazılı ve sözlü-uygulamalı sınavlar yüz (100) tam puan esasına göre değerlendirilerek, en az altmış (60) tam puan alan o dersten başarılı olur (Meslekî ve Teknik Açık Öğretim Okulu Yönetmeliği Madde 25 ve 27)

18 yaşından gün alan öğrenciler için sınavlar yılda üç dönem (üç kez) yapılır. 18 yaşından küçük öğrenciler için yılda iki dönem sınav yapılır. Lise Müdürlüğünce belirlenen tarihte şartları uygun olan öğrenciler için ek sınav yapılabilir Sınavlar, merkezî sistem ve test yöntemiyle yapılır (Meslekî Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği Madde 49). Yüz yüze eğitimde görülen derslerin sınavları ise; bir öğretim döneminde okuduğu derslerin her birinden yapılacak yazılı, sözlü ve uygulamalı sınav, ödev ve projeler değerlendirilerek yapılır MEB Meslekî Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği Madde 34, 35, 36).

Özel Kurslarda Değerlendirme

Kurs programı sonunda, kursiyerlerin başarısını saptamak amacıyla kurumun bağlı bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüğünce kurs bitirme sınavı yapılır. Kurs bitirme sınavlarıyla ilgili esaslar; Bakanlıkça, kursun özelliğine göre belirlenir. Değerlendirme, 100 puan üzerinden, 45 ve üzeri puan alanlar Başarılı 44 ve aşağısı puan alanlar Başarısız, olarak değerlendirilir. (Millî Eğitim Bakanlığı Özel Kurslar Yönetmeliği Madde 24).

7.14. Belgelendirme

Bireysel Öğrenmelerin Doğrudan Ölçülerek Değerlendirilmesi ve Belgelendirilmesi Değerlendirme ve belgelendirmede temel ilke

(1) Bireylerin hayat boyu öğrenme kapsamında eğitim kurumları dışında bireysel olarak çeşitli yollarla edindikleri bilgi ve beceriler, yaygın eğitim sisteminde doğrudan ölçülerek değerlendirilir ve belgelendirilir.

(2) Doğrudan ölçme ve değerlendirme; bireyin Bakanlık onayı ile uygulamaya konulan, sayısı ve türü her yıl Genel Müdürlükçe belirlenen halk eğitimi merkezleri kurs öğretim programlarındaki bilgi ve becerilerin tamamına sahip olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlıdır. Değerlendirme yapılacak mesleklerin belirlenmesinde; uygulama/beceri değerlendirmesinin özelliği, süresi, doğrudan ölçülebilirliği, araç gereç, teçhizat imkânları ve benzerleri şartlar dikkate alınır.

(3) Ölçme ve değerlendirme; il merkezlerinde, Hayat Boyu Öğrenme Koordinasyon ve Bilgi Birimlerinde yapılır. Ankara, İstanbul, İzmir illeri ve ilçeleriyle ulaşım mesafesi uzak olan illerde 3'ten fazla olmamak şartıyla, İl Hayat Boyu Öğrenme, Halk Eğitimi Planlama ve İş Birliği Komisyonu kararıyla sınav merkezleri oluşturulabilir. (Halk Eğitimi Faaliyetlerinin Uygulanmasına Dair Yönerge Madde 17)

Bireylerin, çeşitli yollarla kazandıkları bilgiler değerlendirilerek belgelendirilir. Buna ilişkin yönerge Bakanlıkça düzenlenir. (Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 44)

Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği'nin 250. maddesine göre mesleki eğitim; örgün, çıraklık, yaygın mesleki ve teknik eğitim ve uzaktan eğitim yoluyla sağlanır. Bu eğitim, MEB tarafından belirlenen diploma, bitirme belgesi, yetki belgesi, sertifika, kalfalık, ustalık ve usta öğreticilik belgelerinden birisi veya bir-kaçı ile belgelendirilir. Aynı yönetmeliğin 5/m maddesine göre; her ortamda kazanılan yeterliklerin değerlendirilmesi ve belge bütünlüğünün sağlanması temel ilkedir.

Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği'nin 5/m maddesine göre; her ortamda kazanılan yeterliklerin değerlendirilmesi ve belge bütünlüğünün sağlanması temel ilkedir. Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği'nin 128. ve Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri (17, 28c, 31) gereğince;

- Meslekî ve teknik orta öğretim programlarına denk bir yaygın meslekî ve teknik eğitim programının tüm modüllerini başarı ile bitirenlere meslekî eğitimi tamamlama belgesi (o alana / dala ait meslek lisesi diploması),
- Ustalık eğitimi sonucu veya Kanun gereği (meslek lisesi mezunlarının geçişi) ustalık sınavına katılıp başaranlar ile ustalık hakkını doğrudan kazananlara ustalık belgesi,
- Ustalık belgesine sahip olanlardan MEB tarafından düzenlenen iş pedagojisi kurslarını başarı ile tamamlayanlara usta öğreticilik belgesi,

- Çıraklık eğitimi sonucu veya Kanun gereği kalfalık sınavına katılıp başaranlar ile kalfalık hakkını doğrudan kazananlara kalfalık belgesi,
- Bakanlıkça onaylanan programları başarı ile bitirenlere sertifika,
- Her tür ve seviyedeki yaygın meslekî ve teknik eğitim programlarını başarı ile tamamlayanlara (kurs) bitirme belgesi düzenlenir.

Mesleki ve teknik eğitimin geniş tabanlı ve modüler program yapısı çerçevesinde, örgün veya yaygın mesleki eğitim gören ve aynı mesleki bilgi, beceri ve davranışları kazanan kişilere eşdeğer meslek sertifikası verilir. Mesleki ve teknik örgün eğitim modüllerinin tamamını bitiren lise mezunlarına, o alan / dala ait meslek lisesi diploması verilir (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, madde 37; MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 51).

Yaygın eğitim kurslarını bitirenlere, programın özelliğine göre belge, sertifika veya benzeri belgeler verilir. Modüllerin eğitim süresi ile mesleki uygulamaların süresi dikkate alınarak, eğitim programlarını tamamlayanlara verilen belgeler, bireylerin müracaat etmeleri hâlinde çıraklık eğitimine geçişte değerlendirilir. (MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 44, 51) Kişilerin eğitim kurumları dışında kazandıkları bilgi ve becerilerin yaygın eğitim sisteminde doğrudan ölçülerek değerlendirilmesi ve buna göre belgelendirme işlemleri, Bakanlıkça düzenlenir (MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 44).

Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açık Öğretim Lisesi'nde ders geçme ve kredi sistemi uygulanmaktadır. Açık Öğretim Lisesi diploması için yönetmelikte belirtilen mezuniyet şartlarının yerine getirilmesi (toplamda 192 kredinin tamamlanması, öğrenim gördüğü dönemin 8 veya üzeri olması, Ortak derslerin tamamını başarması veya muaf olması gerekmektedir. vb.) meslek lisesi diploması için o alan/dal için öngörülen (alanlara göre farklı) mezuniyet kredisinin tamamlanması gerekir. Açık İlköğretim Okulunu bitirenlere Açık İlköğretim Diploması verilir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu veya mesleki ve teknik eğitim merkezi mezunlarından, alanlarında Bakanlığa bağlı iki yıllık bir yaygın eğitim kurumundan belge alanlara doğrudan “ustalık belgesi” verilir (Mesleki Eğitim Kanunu, madde 29).

Mesleki ve teknik orta öğretim programları mezunları veya meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumlarının dört yıllık eğitim programlarından mezun olanlara, çıraklık eğitimi uygulama kapsamındaki meslek dallarında ustalık belgesinin yetki ve sorumluluklarını taşıyan “bağımsız iş yeri açma belgesi” verilir (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 233)

Ayrıca, Bakanlıkça veya Bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların iş birliği sonucunda verilmiş veya dış ülkelerden alınmış diploma, kurs bitirme belgesi, yetki belgesi, hizmet belgesi, sertifika ve benzeri belgeler değerlendirilir (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 230).

Bu belgelendirme işlemlerinin yanı sıra; örgün ve yaygın mesleki eğitimin modüler yapıdaki programları ve yatay-dikey geçiş esneklikleri kapsamında, gerek örgün mesleki eğitimini tamamlamış veya yarıda bırakmış olanların gerekse yaygın mesleki eğitimde çeşitli modülleri tamamlamış olanların almış oldukları krediler, ilgili yasa ve yönetmelikler kapsamında değerlendirilir.

HEM’lerde açılan meslek kurslarına ilişkin Modüler Öğretim Programları, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın görüşlerine paralel olarak yeniden düzenlenmiş ve 29 meslek alanında 509 programın 2008-2009 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulması kararlaştırılmıştır.

Modüllerin uygulanması, değerlendirilmesi ve belgelendirilmesi MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği’nin ilgili hükümlerine göre yapılmaktadır. Sertifika programlarını tamamlamadan ayrılan kursiyerlerin kazandığı yeterlikler ve modüller transkriptlerinde belirtilmektedir.

Diploma ve sertifika programlarında da aynı yeterliğe dayalı modüller kullanıldığından meslek sertifikasına ve meslek diplomasına yönelik değerlendirmelerde transkriptlere dayalı olarak denklik işlemleri yapılmaktadır.

7.15. Eğitim-İstihdam İlişkileri

Türkiye’de örgün ve yaygın mesleki eğitim istihdamı geliştirmeye yönelik olup, bu eğitimin işyerleriyle birlikte yürütülmesi esastır. Bu bağlamda sistem, okul-endüstri işbirliğine dayanmaktadır. Nitekim, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’na göre, örgün mesleki eğitim okul-işyeri ortaklığına (ikili sistem) dayalıdır. Benzer biçimde, çıraklık, kalfalık ve ustalık sistemi de işyerleriyle ortaklık içinde yürüyen bir sistemdir. Yaygın mesleki ve teknik eğitimde de pek çok program için işyerleriyle ortaklık yapılmaktadır. Çıraklık eğitimi, bir işyerinde sözleşmeli olarak çalışmaya dayalı bir sistemdir ve uygulamalı eğitim çalışmaları işyerlerinde yürütülür. Kalfalık veya ustalık belgesi bulunmayanlar, kalfa veya usta unvanı ile çalışamaz ve çalıştırılmazlar (Mesleki Eğitim Kanunu, madde 17 ve 28). Ayrıca, bağımsız işyeri açabilmek için ustalık belgesine sahip olmak veya usta istihdam etmek gerekmektedir (Mesleki Eğitim Kanunu, madde 30).

On ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, çalıştırdıkları personel sayısının yüzde beşinden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencilerine beceri eğitimi yaptırmakla yükümlüdür (Mesleki Eğitim Kanunu, madde 18). Ancak, beceri eğitimi yaptırmayan işletmeler, beceri eğitimi yaptırmaması gereken her öğrenci için eğitim süresince her ay 18 yaşını bitirenlere ödenen asgari ücretin netinin 2/3’ü nisbetinde, mesleki eğitime katılım payı yatırmakla yükümlüdürler (Mesleki Eğitim Kanunu, madde 24).

Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği’nin 246. maddesi; mesleki eğitim mezunlarının istihdamını güvence altına alan bazı düzenlemeler öngörmüştür. Buna göre, işyeri açmaya izin vermeye yetkili kurumlar (belediyeler, meslek odaları vb.) ustalık belgesi istemekle yükümlüdürler. Yine, işyerlerinde istihdam edilecek kişilerin mesleki eğitim görmüş olmaları (diploma, sertifika, kurs bitirme belgesi, kalfalık belgesi, ustalık belgesi vb.) koşulu bulunmaktadır. Ustalık belgesine sahip olup aday çırak, çırak, kalfa ve öğrencilerin iş yerindeki eğitiminden sorumlu, meslekî eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişileri yetiştirmek üzere kurumlarda iş pedagojisi kursu açılır. (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 72)

Örgün veya yaygın meslekî ve teknik eğitim programına devam etmiş veya tamamlamış olanların kazandıkları bilgi ve becerilerini uygulama içerisinde geliştirmek ve işindeki verimini artırmak, yeni teknolojilere uyumunu ve mesleklerinde gelişmelerini sağlamak amacıyla öncelikle üretim atölye/laboratuarlarında eğitim düzenlenir, işletmelerde çalışan personel için geliştirme ve uyum kursları açılır (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 71).

Örgün mesleki ve teknik eğitim sisteminde olduğu gibi, yaygın mesleki ve teknik eğitim kurumlarında da rehberlik hizmetlerini yürütmek amacıyla psikolojik danışma ve rehberlik servisi oluşturulur. Rehberlik hizmetleri, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği ve ilgili diğer mevzuata göre yürütülür. (Meslekî ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Madde 154)

Yaygın mesleki ve teknik eğitimde görevli rehber öğretmenler, aday öğretmen, uzman ve usta öğretici ile gönüllü öğreticilere bir plan doğrultusunda sürekli olarak mesleki rehberlik yaparlar. Kurumunda rehberlik yapılabilecek yeterli sayıda görevli bulunmaması ve il/ilçedeki diğer kurumlarda gereksinim duyulması durumunda valilik onayına göre hem kendi hem de diğer bir kurumun rehberlik görevlerini de yürütebilir. Görevlerinde müdür yardımcısı/yardımcıları ile sürekli iş birliğinde bulunur ve alan araştırması çalışmalarına fiilen katılırlar (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, madde 270).

Yaygın eğitim kurumları olarak görevlerinin yürüten kurs merkezlerinde görevli aday öğretmenler, uzman ve usta öğreticilere öğretim yılı süresince yönetici ve rehber öğretmenlerce pedagojik rehberlik yapılır. Rehber öğretmenler, rehberlik çalışmaları için aylık çalışma planını hazırlar ve müdürün onayından sonra uygular. Aynı şekilde ay içerisinde gerçekleştirilen rehberlik çalışmaları için de aylık çalışma raporunu hazırlayarak merkez müdürünün görüş ve onayına sunarlar. Rehber öğretmen bulunmayan merkezlerdeki rehberlik hizmetleri, program geliştirmeden sorumlu müdür yardımcısı tarafından yürütülür (Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, madde 81).

7.16. Özel Öğretim

Gerçek ve tüzel kişiler ile yabancılar özel öğretim kurumu açabilir. Bu kurumlar 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve ilgili diğer mevzuata göre açılır ve işletilir. Özel öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nin gözetim ve denetimine tabidir. Özel yaygın eğitim kurumlarında MEB tarafından onaylanan programlar uygulanır.

2010-2011 öğretim yılı itibarıyla yaygın eğitim hizmeti sunan 4 099 özel dersane, 2 012 özel çeşitli kurs merkezi, 3 066 özel motorlu taşıt kursu ve 508 özel öğrenci etüt merkezleri ve 1 591 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri olmak üzere toplam 11 387 özel öğretim kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlarda 250'den fazla farklı program uygulanmaktadır.

Özel yaygın eğitim kurumlarının ücretleri kursiyerler tarafından karşılanır ve yönetmelikle belirlenir (Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği Madde 38). Öte yandan, özel öğretim kurumları öğrenci kapasitelerinin %3'ünden az olmamak üzere ücretsiz öğrenci okutmakla yükümlüdürler (Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Madde 13).

Özel kurslar belli alanlarda beceri ve meslek kazandırmayı amaç edinen özel öğretim kurumlarıdır. Bu kurumlar, kısa süreli eğitimle ara insan gücü yetiştirmektedirler. Kurs programları kendi içinde çok çeşitlilik göstermektedir. Beceri kazandıran veya herhangi bir iş ve meslek öğreten her türlü programda kurs açılabilir. Kurslara; en az ilköğretim mezunları veya ortaöğretim kurumlarında okuyan yetişkinler alınır.

Kurs programı sonunda, kursiyerlerin başarısını saptamak amacıyla kurumun bağlı bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüğünce kurs bitirme sınavı yapılır. Kurs bitirme sınavında başarı gösterenlere "Kurs Bitirme Belgesi" verilir.

Özel Motorlu Taşıt Sürücüleri Kursu: Sürücü eğitimi vermek ve motorlu taşıt sürücüsü yetiştirmek amacıyla açılan özel öğretim kurumlarıdır.

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri (Özel Özel Eğitim Kursları): Özel eğitim gerektiren bireylerin konuşma ve dil gelişim güçlüğü, zihinsel, fiziksel, duyuşal, görsel, sosyal, duyuşal veya davranış problemleri ile temel öz bakım becerilerini, bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla hizmet veren kurumlardır. Özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam etmelerine uygun görülenlerin eğitim giderleri MEB tarafından karşılanmaktadır. (Ayrıntılı bilgi için bakınız tablo 7.17.2.).

7.17. İstatistikler

7.17.1. Yaygın Eğitim İstatistikleri

Gösterge	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Kursiyer sayısı	5.117.623	5.765.168	4.123.564	3.205.964	3,659,164
Erkek	2.942.086	3 249 638	3.123.121	2.066.364	2,309,328
Kadın	2.175.537	2 515 530	1.000.443	1.139.600	1 349 836
Öğretmen sayısı	87.285	94 693	85.232	82.374	88 090
Erkek	46.854	50 696
Kadın	35.520	37 394
Öğretmen başına kursiyer sayısı	58,63	60,88	59,12	61,23	...

Kurum sayısı	11.864	13.013	12.675	11.274	13 452
Bitiren kursiyer	...	83 870	87.890	94.342	...
Erkek
Kadın

7.17.2. Yaygın Eğitimde Kurum Türüne Göre Sayılar (2010-11 Sonu)

Kurum türü	Kurum sayısı	Öğretmen sayısı	Kursiyer sayısı		
			T	E	K
Özel Dersaneler	4 099	50 209	1 234 738	624 212	610 526
Motorlu Taş. S.K.	3 066	20 040	1 909 420	1 393 659	515 761
Muhtelif Kurslar	2 012	4 846	292 991	161 085	131 906
Özel Eğitim	1 591	11 930	186 634	110 048	76 586
Mesleki Eğt. Mrk.	136	-	22 562	13 382	9 180
3308 S.K.G. Mes. Kursu.	495	1 001	15 617	8 412	7 205
Toplam	13 452	102 029	7 786 303	4 035 324	3 750 979

Türkiye Eğitim İstatistikleri 2010-2011

8. Öğretmenler ve Eğitim Personeli

Bu bölümde ana hatlarıyla, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmeye yönelik hizmet öncesi öğretmen eğitimi, öğretmenler, okul yöneticileri, *Milli Eğitim denetçileri/ İl Eğitim denetmenleri* ve diğer personelin istihdamı ve çalışma koşulları ele alınmıştır.

8.1. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi

Türkiye’de okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretime yönelik hizmet öncesi öğretmen eğitimi üniversiteler tarafından yürütülmektedir. Halen, öğretmen yetiştirmedeki ana kaynak eğitim fakülteleridir. Okul öncesi ve ilköğretim öğretmenliklerine (sınıf öğretmenliği ve branş öğretmenliği) yönelik programlar lisans düzeyinde (4 yıl), ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye yönelik programlar yüksek lisans düzeyindedir (5 yıl). Hem ilköğretim hem de orta öğretimde ortak olan bazı branş öğretmenliği programları (beden eğitimi, resim, müzik, bilgisayar öğretmenliği lisans (4 yıl) düzeyindedir. Bunun yanında, fen ve/veya edebiyat fakültesi mezunlarına yönelik yüksek lisans programları (Öğretmenlik Formasyonu) kazandırmaya yönelik yoluyla da öğretmen yetiştirilmektedir. Gerek kamu gerekse vakıf üniversitelerine bağlı eğitim fakülteleri aynı yapı ve programlara sahiptir. Öğretmen eğitiminin yapı ve programlar bakımından ana yönlendiricisi Yükseköğretim Kurulu (YÖK)’dur. Bu süreçte, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve eğitim fakültelerinin işbirliği yapması esastır.

2006-2007 öğretim yılında yapılan yeni düzenleme sürecinde, tüm öğretmen yetiştirme programlarına (müzik, beden eğitimi, resim, yabancı diller dahil) “özel eğitim” dersi konulmuştur. Bu konuda ayrıntılı bilgi Bölüm 10.’da verilmektedir.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 22-33. maddeleri; öğretim elemanlarının gruplarını, atanma ve yükselmelerine ilişkin asgari kriterleri ve çalışma koşullarını belirlemiştir. Üniversiteler bu koşullara ek koşul koyabilir ancak, daha düşük standart belirleyemezler. Üniversite öğretim elemanları için yasal olarak öğretmenlik sertifikası koşulu bulunmamakla birlikte, doktora aşamasında eğitcilik becerileriyle ilgili en az iki dersin alınması zorunludur. Yine bazı kurumlar, öğretim üyeliğine atanma koşulları arasında “öğretmenlik formasyonu” belgesine sahip olmayı öngörmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

Yükseköğretim Kurulu–YÖK

Yükseköğretim Kanunu

8.1.1. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminin Tarihsel Görünümü

Türkiye’de öğretmen yetiştirme tarihini iki dönemde incelemek gerekir. Bunlardan birincisi MEB’e bağlı olan dönem (1923-1982), ikincisi de üniversitelere bağlı olan dönemdir (1982 yılı sonrası). MEB’e bağlı olan dönem, eğitim kademelerine göre ele alınacak, üniversiteler döneminde ise, tüm kademeler birlikte ele alınacaktır. Yükseköğretime öğretim elemanı yetiştirme ise ayrı bir alt başlıkta incelenecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

8.1.1.1. İlkokullara Öğretmen Yetiştirme

Türkiye’de, bugünkü anlamda öğretmen yetiştirmenin tarihi Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat Dönemi’ne (1839-1876) kadar gitmektedir (Türk Eğitim Tarihi, s.161). İlk kez 16 Mart 1848 tarihinde Darülmuallimin adıyla bir Erkek Öğretmen Okulu açılmıştır. Bu okul İmparatorluğun modernleşme sürecinde medrese dışında öğretmen yetiştiren ilk eğitim kurumu olması açısından (Ottoman Civilization 1, s. 375) önemlidir.

Türkiye Cumhuriyeti henüz ilan edilmeden (ilanı 29 Ekim 1923) daha Kurtuluş Savaşı sürerken 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara’da bir Eğitim Kongresi (Maarif Kongresi) toplanmıştır. Kongreyi Mustafa Kemal, cepheden gelerek açmış ve çok önemli bir açış konuşması yapmıştır. Kongreden, Türkiye’nin milli ve tarihi özellikleriyle uyumlu bir ‘milli terbiye programı’ oluşturmasını isteyen Mustafa Kemal, öğretmenleri ‘gelecekteki kurtuluşumuzun saygıdeğer öncüleri’ olarak tanımlamış, “Öğretmenler! Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakarlığınızın derecesiyle oranlı bulunacaktır” diyerek, öğretmenlere ilişkin beklentilerini ifade etmiştir (Türk Eğitim Tarihi, p. 292-293).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında illerde bulunan ilköğretmen Okulu (muallim mektebi) (Erkek ve Kız İlk Muallim Mektepleri) 1 Eylül 1923’te il özel idarelerinden alınıp, Eğitim Bakanlığına bağlanmışlardır. Bu dönemde 20 Muallim Mektebi bulunmakta, buralarda uygulanan programın yüzde 80’i genel kültür derslerine, ancak yüzde 20’si mesleğe dönüktü. Önceleri 5 yıllık olan bu okulların süresi 1932-1933 ders yılında 6 yıla çıkarılmıştır. 6 yılın ilk 3 yılı ortaokul düzeyinde derslerden, son 3 yılı da meslek derslerinin yer aldığı bir programdan oluşmaktadır (Türk Eğitim Tarihi, s. 346).

Öğretmen yetiştirme konusunda 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı kanunla Köy Enstitüsü adıyla özgün bir eğitim kurumu oluşturulmuştur. Pragmatik eğitim felsefesi anlayışına dayanan bu kurumların kuruluş amacı o dönemde ülke nüfusunun büyük bölümünü oluşturan kırsal kesimde yaşayan insanlara temel eğitim vermenin yanı sıra, hem kendilerinin hem de ülkenin refah düzeyini yükseltecek üretimle ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırılması idi. Ancak, Şubat 1954’te bu okullar ilköğretmen Okulları’yla birleştirilmiştir.

İlköğretmen okulları 1970-1971 yılına kadar ortaokul üzerine 3 yıl olarak (lise gibi) gelmişler, bu yılda süreleri 4 yıla çıkarılmıştır. 1973 tarihinde çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu “öğretmenlik devletin, eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir” hükmünü getirmiş ve öğretmenlerin hangi öğretim kademesinde olursa olsun, yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması gerektiğini öngörmüştür. Bu bağlamda, 1974-1975 öğretim yılından itibaren bazı ilköğretmen okulları, 2 Yıllık Eğitim Enstitüsü statüsüne getirilmişlerdir. Bu statü 1982 yılında üniversitelere bağlanana kadar sürmüştür. 1997 yılında ilkokullar ortaokullar ile birleştirilerek ilköğretim okulu olarak tek bir kademeye dönüştürülmüştür.

8.1.1.2. Orta Okullara Öğretmen Yetiştirme

Ortaokullara öğretmen yetiştiren kurumlar incelendiğinde, 1982 düzenlemesine kadar ortaokullara öğretmen yetiştirmenin temel kaynağı 3 yıllık Eğitim Enstitüsü olmuştur.

Bu tür öğretmen okullarının kaynağı, 1926-27 öğretim yılında açılan “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” olmuştur. İlk yıllarda okulun öğretim süresi 3.5 yıl iken, 1967-68 öğretim yılından itibaren bütün bölümlerin öğretim süreleri 3 yıl olarak düzenlenmiştir.

Eğitim enstitülerinin üç yıl süreli olarak ortaokullara dal öğretmeni yetiştirme işlevi 1978-79 öğretim yılına kadar sürmüştür. Bu tarihten itibaren bunlara “Yüksek Öğretmen Okulu” denmiş, sayıları azaltılmış ve programları lise öğretmeni de yetiştirebilecek biçimde dört yıl olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu okullar, 1982 yılında mevcut üniversitelere veya yeni açılan üniversitelere bağlanıp eğitim fakültesine dönüştürülmüşlerdir.

8.1.1.3. Liselere Öğretmen Yetiştirme

1923-1982 yılları arasında liselere öğretmen yetiştirmede iki kaynaktan söz edilebilir. Bunlar “Yüksek Öğretmen Okulu” ve üniversitelerdir.

Yüksek Öğretmen Okulları

Cumhuriyet Dönemi’nde ortaöğretim öğretmenlerinin yetiştirilmesinde önemli katkısı olan kurumlardan birisi de yüksek öğretmen okullarıdır (Bu okullar eski dönem yüksek öğretmen okullarıdır. 8.1.1.2’de aynı adla yer alan okullar yeni dönem okullarıdır). 1891 yılında İstanbul’da kurulan “Darülmualimin-i Aliye” Yüksek Öğretmen Okulu’nun başlangıcı sayılır.

Öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı, bu okulun gelişmesi için gerekli önlemleri almış, bu eğitim kurumu 1954-55 öğretim yılına kadar kendi türünde tek okul olarak öğretmen yetiştirme işlevini sürdürmüştür. Lise öğretmenlerine duyulan ihtiyacın artması karşısında 1959 yılında Ankara’da, 1964 yılında da İzmir’de birer yüksek öğretmen okulu daha açılmıştır. Ancak, 130 yıl gibi oldukça uzun bir süre lise

öğretmeni yetiştirmede ülkenin en köklü eğitim kurumu olma özelliğini koruyan Yüksek Öğretmen Okulları 1978 yılında kapatılmıştır.

Üniversiteler

1982 yılına değin öğretmen yetiştirme görevi bütünüyle Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiş ise de, üniversiteler de, özellikle liselere öğretmen yetiştirmede sürekli olarak önemli bir kaynak olmuşlardır. Başta İstanbul Üniversitesi Edebiyat ve Fen Fakülteleri olmak üzere, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya ile Fen Fakülteleri lise ve dengi okullara Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Fen Bilimleri, Tarih, Coğrafya ve Yabancı Diller gibi alanlarda çok sayıda öğretmen yetiştirmişlerdir. Özellikle, 1970'li yılların ortalarından itibaren bazı üniversitelerimizde eğitim bölümleri açılarak Pedagojik Formasyon programı yoluyla öğretmen yetiştirilmiştir. Bir başka deyişle, çeşitli fakültelerin (fen, edebiyat vb.) öğrencileri hem kendi lisans programlarına devam etmişler hem de buna paralel olarak pedagojik formasyon derslerini almışlardır.

8.1.1.4. Öğretmen Yetiştirme Görevinin Üniversitelere Geçişi: 1982 Yılından Sonraki Durum ve Gelişmeler (Tüm Kademeler)

20 Temmuz 1982 tarih ve 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (1983 yılında 2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun'a dönüştürülmüştür) ile üniversite dışındaki tüm yükseköğretim kurumları gibi, MEB'e bağlı öğretmen yetiştiren kurumlar da üniversitelere bağlanmışlardır.

İlkokullara öğretmen yetiştiren kurumlar; daha önce iki yıllık Eğitim Enstitüsü iken Eğitim Yüksek Okulu adını almışlar, 1989-1990 Öğretim Yılında öğretim süreleri 4 yıla çıkarılmış ve Temmuz 1992'de de bazıları Eğitim Fakültesi haline getirilmişler bazıları da mevcut eğitim fakültelerinin "sınıf öğretmenliği" bölümü olmuşlardır. Böylece, okul öncesi ve ilköğretime öğretmen yetiştirme süresi de, liselere öğretmen yetiştirme süresiyle eşit hale getirilmiş ve lisans düzeyine yükseltilmiştir.

1982 düzenlemesiyle, ilkokullara, ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştirmenin temel kaynağı Eğitim Fakültesi olmuştur. Ancak bu fakültelerin yanında, genellikle fen ve/veya edebiyat fakültesi öğrencileri için düzenlenen "Öğretmenlik Formasyonu" programı yoluyla da öğretmen yetiştirilmiştir.

1997 yılına gelindiğinde, YÖK, öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanmaya gitmiş, bölüm, anabilim dalı ve program adları yeniden düzenlenmiş, öğretim programları geliştirilmiş, ilköğretim (1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı yasa ile zorunlu eğitim süresi 8 yıla çıkarılmış, ilkokullar ve ortaokullar tek çatı altında birleştirilerek ilköğretim adını almışlardır) ve ortaöğretime öğretmen yetiştirme yeniden yapılandırılmıştır. Yeniden yapılandırmanın temel gerekçeleri arasında şunlar yer almaktadır:

- Programların; içerik, ders sayıları, ve kredileri, okullarda uygulama gibi çeşitli yönlerden belirli bir standardının olmadığı,
- Programlarda yer alan derslerin içeriği ile ilgili okul kademesi ders içerikleri arasında tutarsızlıkların olduğu,
- Teorik derslere daha fazla ağırlık verildiği ve uygulamalı derslerin geniş ölçüde ihmal edildiği,
- Alan öğretim yöntemlerine ilişkin derslerin yetersiz olduğu,
- Öğretmenlik formasyonu derslerinin, uygulamaya dönük bilgi ve beceriyi kazandırmaktan uzak olduğu,
- Programlarda seçmeli derslere yeterince yer verilmediği.

Bu çerçevede, lisans düzeyinde toplam 16 öğretmen yetiştirme programı geliştirilmiştir. Yeni düzenleme ile getirilen önemli değişikliklerden birisi de ortaöğretim alan öğretmenlerinin yetiştirilmesi ile ilgilidir. Toplam 4 yıl süreli eski uygulamadan farklı olarak, yeni düzenlemede söz konusu öğretmenlerin yüksek lisans (tezsiz) programları yoluyla yetiştirilmeleri öngörülmektedir. Buna göre, eğitim fakülteleri bünyesinde ortaöğretime alan öğretmeni yetiştirme programlarının süresi 5 yıla çıkarılmıştır. Ayrıca, eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden (Örneğin fen fakültesi, edebiyat fakültesi) lisans derecesi almış olanlardan öğretmen olmak isteyenler için de 1,5 yıl süreli yüksek lisans programları öngörülmüştür. Bu düzenlemeyle, eşzamanlı modelden ardışık modele geçilmiştir. Tezsiz yüksek lisans süresi 2008-2009 öğretim yılından itibaren bir yıla indirilmiştir.

Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme programlarında 2006-2007 öğretim yılında da bir güncellemeye gidilmiştir. Söz konusu güncellenmenin temel gerekçesi olarak şu hususlara yer verilmiştir:

- Üniversiteler, MEB ve sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen akademik etkinliklerde, öğretmen yetiştirme programlarının, çağımızın gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırmada yetersiz kaldığına ilişkin eleştirilerin artması,
- MEB'in ilköğretim programlarını bütünüyle yenilemesi, dolayısıyla yeni programlarla uyum sağlama gereğinin ortaya çıkması,
- Avrupa Yükseköğretim Alanı çalışmaları kapsamında, "öğrenme çıktılarının" tanımlanması gereğinin ortaya çıkması.

Yukarıdaki gerekçeler ışığında gerçekleştirilen yeni düzenlemenin getirdiği başlıca yenilikler şunlardır:

- Programlar oransal olarak, %50 alan bilgisi ve becerileri, %30 öğretmenlik meslek bilgisi ve becerileri, %20 genel kültür derslerini içermektedir. Ders saatleri ve oranlar, öğretmenlik dallarına göre farklılık göstermektedir.
- Fakültelere, toplam kredilerin yaklaşık %25'i oranında dersleri belirleme yetkisi verilmekte ve seçmeli ders olanağı arttırılmaktadır.
- Programlara yeni dersler eklenmiştir. Bilim Tarihi, Etkili İletişim, Okul Yönetimi, Topluma Hizmet Uygulamaları.

Yeni düzenlemede, öğretmenlik meslek dersleri de yeniden belirlenmiştir. Yeni programların uygulanması; ilköğretime öğretmen yetiştiren bölümlerde 2006-2007, ortaöğretime öğretmen yetiştiren bölümlerde 2007-2008 öğretim yılından itibaren başlamıştır.

8.1.1.5. Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Elemanı Yetiştirme

Yükseköğretim Kurumlarının öğretim elemanı gereksinimleri, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 35. maddesi kapsamında ele alınmaktadır. Bu Kanunda "Yükseköğretim kurumları; kendilerinin ve yeni kurulmuş ve kurulacak diğer yükseköğretim kurumlarının ihtiyacı için yurt içinde ve dışında, kalkınma planı ilke ve hedeflerine ve Yükseköğretim Kurulunun belirteceği ihtiyaca ve esaslara göre öğretim elemanı yetiştirirler. Bu Kanunun yanı sıra, yükseköğretim kurumları öğretim elemanı gereksinimlerinin bir bölümünü de 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun ile karşılamaktadırlar. Buna göre Türkiye'deki üniversiteler öğretim elemanı gereksinimlerinin büyük bölümünü yurtiçindeki lisansüstü enstitülerden bir bölümünü de yurt dışındaki üniversitelerden gelen adaylardan karşılamaktadırlar.

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun

Yükseköğretim Kanunu

8.1.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleriyle ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve üniversitelerde son yıllarda gerçekleştirilen bazı çalışmalar ve beklenen gelişmeler şunlardır:

Milli Eğitim Bakanlığınca Yapılan Öğretmen Yeterlikleri Çalışmaları: Eğitimin niteliğinin artırılması ve gelişim ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak Temel Eğitime Destek Programı (TEDP) Öğretmen Eğitimi bileşeni kapsamında üç temel çalışma yapılmıştır. Bunlar:

1. Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri: Öğretmenlik mesleği için gerekli bilgi, beceri ve tutumları içerecek şekilde 6 ana yeterlik, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşan "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri" hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur.
2. Özel alan yeterlikleri: Öğretmenlerin kendi alanlarındaki görevlerini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmeleri için ilköğretim kademesi öğretmenlerine yönelik 16 alanda özel alan yeterlikleri belirlenerek 2008 yılında yürürlüğe konulmuştur. Daha sonra Ortaöğretim Projesi kapsamında ortaöğretim kademesi öğretmenlerine yönelik olarak 16 alanda özel alan yeterliklerinin belirlenmesi çalışmalarına başlanılmıştır. Bunlardan sekiz alandaki çalışmalar tamamlanarak 2011 yılında yürürlüğe konulmuştur. Sekiz alandaki çalışmalar son aşamadır.

3. Öğretmen yeterliliklerine yönelik çalışmaların yanı sıra aday öğretmenlerin mesleğe daha bilinçli ve istekli başlamaları için ders yılına başlamadan önce bir “uyum eğitimi” verilmesine yönelik ilk uygulama 06-16 Eylül 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Eğitim, göreve ilk kez ataması yapılan 10.736 öğretmene uygulanmıştır. Bir kısmı yüz yüze bir kısmı uzaktan gerçekleştirilen ve sürecin değerlendirmesine yönelik katılımcı görüşünün alındığı uyum eğitiminin 2012 yılından itibaren içeriği geliştirilerek eğitim-öğretimi kısaltmayacak şekilde yaz aylarında gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Söz konusu çalışmaların; öğretmen yetiştirme politikalarının belirlenmesi, hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programları, öğretmenlerin hizmetiçi eğitimleri, öğretmen seçimi, öğretmen performanslarının değerlendirilmesi vb. konularda yönlendirici bir işlev görmesi beklenmektedir (MEB 2009 Yılı Bütçe Raporu).

Öğretmen Yetiştirme Programlarının Akreditasyonu: YÖK, 1998 yılında gerçekleştirilen bir dizi çalışma ve etkinliklerle Türkiye’deki Eğitim Fakültelerinin akreditasyonu konusunu gündeme getirmiş ve 1998-2002 yılları arasında pilot çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaların, Bologna Süreci kapsamında yeniden canlandırılması beklenmektedir. Eğitim Fakültelerinin akreditasyonu ile ilgili olarak değişik üniversitelerde çalışmalar yapılmakta, konu ile ilgili olarak ulusal toplantılar düzenlenmektedir. Bu toplantılardan sonuncusu 1-4 Mart 2007 tarihlerinde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi tarafından organize edilmiştir. YÖK tarafından kurulan YÖDEK kapsamındaki çalışmaların öğretmen yetiştirme alanındaki akreditasyon ve standartlar çalışmalarını da yönlendirmesi beklenmektedir.

Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme sisteminde son yıllarda yapılan yeni düzenlemelerin ardından gerek YÖK gerekse MEB gündeminde yeni bir düzenleme planı bulunmamaktadır. Ancak, AB yeterlikler çerçevesi, meslek standartları ve öğretmen yeterlikleriyle ilgili çalışma ve gelişmeler hizmet öncesi öğretmen eğitiminde yeni düzenlemeleri de beraberinde getirebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Akbank ortaklığının başlattığı proje **Düşünme Gücü: Soran ve Sorgulayan Gençlik için Öğretmen Eğitimi Destek Projesi** adıyla yola çıktı. Bu proje dahilinde Ocak 2009- Mayıs 2010 tarihleri arasında 8 ilde eleştirel düşünme öğretme ve öğrenme beceri ve yöntemlerini uygulayabilecek 4250 öğretmen yetiştirildi.

Öğretmen Yeterlikleri çalışması 2012 yılı itibarıyla hala devam etmektedir. Millî Eğitim hedeflerinin desteklenmesine katkı sağlamak, ulusal iş birliği ve bilgi paylaşımını daha etkin olarak gerçekleştirmek, öğretmenlerin niteliği ve kalitesi için kıyaslama, karşılaştırma yapılabilecek bir yapı / sistem oluşturmak, öğretmenlik mesleğinin statüsü ve kalitesi açısından toplumsal beklentilerde tutarlılık oluşturmak, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde esas alınacak açık, anlaşılır ve güvenilir bir kaynak oluşturmak, ulusal düzeyde profesyonel öğretmenlik seviyesinin tartışılmasında kullanılacak ortak terim ve tanımlamaları içeren bir dil birliği sağlamak, öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum ve değerlerini tanımlayarak, toplum tarafından fark edilmesini ve toplumun gözünde statülerinin yükseltilmesini sağlamak, öğrencilerin “öğrenmeyi öğrenmesi” için fırsatlar sağlamak, öğretmenlerin görevlerini şeffaflaştırarak veliler ve toplum için kalite güvencesini oluşturmak gibi pek çok amacın gerçekleştirilmesi için hazırlanmaktadır.

8.1.3. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimiyle İlgili Yasal Çerçeve

Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapacak öğretmenlerin hizmet öncesi yetiştirilmeleriyle ilgili temel yasal düzenleme 1739 sayılı Yasanın 43. maddesidir. Bu düzenlemeye göre öğretmenlik mesleğine hazırlık; genel kültür, alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır ve her kademedeki öğretmen eğitimi yükseköğrenim düzeyinde sağlanmalıdır.

Diğer taraftan, yükseköğretimle ilgili öğretim süreleri 2547 sayılı Yasanın 44. maddesi çerçevesinde YÖK tarafından belirlenir. Yine, hizmet öncesi öğretmen eğitimi programları, eğitim fakültelerinin katılımı da sağlanarak YÖK tarafından saptanmaktadır.

Öğretmen yetiştirme sisteminin temel unsurlarından birisi de 1997 yılında kurulan Öğretmen Yetiştirme Türk Milli Komitesi’dir (ÖYTMK). Bu komitenin kuruluş amacı; öğretmen yetiştirme ve istihdamının ilgili taraflarını (MEB, YÖK, eğitim fakülteleri) bir araya getiren bir politika ve danışma organı oluşturmaktır.

Hizmet öncesi eğitim sırasında, okullardaki “öğretmenlik uygulaması çalışmaları”nın ayrıntılarını düzenleyen bir Yönerge bulunmaktadır.

8.1.4. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Kurumları, Düzeyleri ve Modelleri

Hizmet öncesi öğretmen eğitimi modelleri, kurumları ve süreleri şöyledir:

Hizmet öncesi öğretmen eğitimi 1982 yılından bu yana üniversiteler bünyesinde yürütülmektedir. Öğretmen eğitiminde ana model “eşzamanlı” (concurrent) model, ana kurum “eğitim fakülteleri”dir. Bu bağlamda, genel kültür, alan bilgisi ve Öğretmenlik Formasyonu dersleri bir bütünlük içinde yürütülmektedir. Bu modelin yanında, başta fen-edebiyat fakülteleri mezunları olmak üzere, diğer fakülte mezunları için düzenlenen “Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı” (ardışık model –consecutive model) yoluyla da öğretmen eğitimi yapılmaktadır.

Öğretmen eğitimi kurumları, düzeyleri ve süreleri şöyle gruplanabilir :

- Eğitim Fakülteleri:
 - İlköğretime öğretmen yetiştiren programlar (Okul öncesi eğitim öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği vb.): Lisans düzeyinde (4 yıl),
 - Ortaöğretime öğretmen yetiştiren programlar (Fizik öğretmenliği, tarih öğretmenliği vb.): yüksek lisans düzeyinde (5 yıl),
 - Her iki kademeye de öğretmen yetiştiren programlar (müzik, resim, yabancı dil, beden eğitimi öğretmenlikleri vb.): Lisans düzeyinde (4 yıl)
- Diğer Fakülteler (Fen-edebiyat Fakültesi vb.): Lisans eğitiminden sonra “orta öğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programı (1 yıl).
- Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirme:
 - Mesleki eğitim fakülteleri: Lisans düzeyinde (4 yıl)
 - Teknik eğitim fakülteleri: Lisans düzeyinde (4 yıl)

Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde, öğretmenlik meslek derslerine (teorik ve pratik) ayrılan süre, hem ilköğretim hem de ortaöğretim öğretmenlik programlarında, toplam öğretim zamanının %25-30’u arasında değişmektedir.

Öğretmen olarak atanan her üç kademedeki (okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim) öğretmen adayları, en az bir yıl en fazla iki yıl süreli “adaylık-stajyerlik” dönemi geçirirler. Bu dönemde başarılı olanlar”asil öğretmen” olarak atanırlar. Öğretmenlerin stajyerlik dönemleri şu eğitimleri içerir:

- Temel eğitim: En az 50 saat,
- Hazırlık eğitimi: En az 110 saat,
- Pratik eğitim: En az 220 saat.

Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde, eğitim fakülteleriyle MEB arasında işbirliği sağlanması temel ilkedir. Bu bağlamda, tüm planlama ve program çalışmaları ile model geliştirmede MEB ile ortak çalışmalar yapılır. Bu işbirliği ve koordinasyonun sağlanması için YÖK bünyesinde Öğretmen Yetiştirme Türk Milli Komitesi (ÖYTMK) oluşturulmuştur (Bakınız 8.1.3.).

8.1.5. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Kurumlarına Giriş Koşulları

Türkiye’de tüm yükseköğretim kurumlarına giriş, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 45. maddesiyle düzenlenmiştir. Buna göre, yükseköğretim kurumlarına kabul için lise diplomasına sahip olmak gerekir. Yükseköğretime giriş sınavı merkezi olarak ve ÖSYM tarafından yılda bir kez yapılır. Adaylar, ortaöğretim başarı puanları, LGS’den aldıkları puanlar ve tercihlerine göre yükseköğretim kurumlarına yerleştirilirler. Bu sistem tüm eğitim fakülteleri için de geçerlidir. Bu uygulamanın bir istisnası vardır: Bazı öğretmen yetiştirme programlarına (resim, müzik, beden eğitimi ve spor gibi) kabul için, YGS puanına ek olarak her eğitim fakültesi Özel Yetenek Sınavı yaparak öğrenci kabul eder. Ayrıca bazı programlara kabul için sağlık kriteri konulabilir (Bakınız 6.6.). Yükseköğretim kurumlarının kontenjanları, asgari puanlar, merkezi sınav tarihi, sınavın içeriği ve kayıt takvimi, YÖK tarafından belirlenir. Özel yetenek sınavlarıyla ilgili düzenlemeler, fakülteler tarafından belirlenir.

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

8.1.6. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Programları, Özel Beceriler, Uzmanlaşma

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 43. maddesi gereğince, tüm eğitim kademelerine yönelik öğretmen yetiştirme programları üç alanı kapsamak zorundadır. Bunlar:

- Genel kültür,
- Alan eğitimi,
- Pedagojik formasyon (başka bir deyişle öğretmenlik meslek dersleri).

Hizmet öncesi öğretmen eğitimi programlarının belirlenmesinde nihai yetki YÖK’ündür. Eğitim fakültelerinin kısmi özerkliği vardır (toplam programın %25’i oranında). Bir önceki paragrafta da vurgulandığı gibi, hem ilköğretime hem de ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye yönelik öğretim programları üç boyutta ele alınmaktadır ve her boyuttaki derslerin yaklaşık payları şöyledir:

- Genel kültür: %15-20
- Alan eğitimi: %50-60
- Öğretmenlik meslek dersleri: %25-30.
- Öğretim programları; zorunlu dersler ve seçmeli derslerden oluşur. Seçmeli derslerin oranı programlara göre değişmektedir. Birkaç örnek vermek gerekirse; okul öncesi öğretmenliğinde %14; sınıf öğretmenliğinde %10; ilköğretim matematik öğretmenliğinde %18’dir. Seçmeli dersler ağırlıklı olarak; genel kültür ve alan dersleri boyutunda yer almaktadır. Öğretmenlik meslek dersleri programı tüm dallar için ortaktır ve tamamen zorunlu derslerden oluşmaktadır.
- Öğretmen adayları için bazı özel becerilerin kazandırılmasına yönelik; bilgisayar, yabancı dil, okul yönetimi, özel eğitim ve etkili iletişim dersleri zorunlu dersler arasında yer almaktadır.
- Öğretmen adaylarından sınıf öğretmenliği dışındaki adaylar, belli bir alanın uzmanı olarak mezun olurlar. Yan alan uygulaması yoktur. Sınıf öğretmenleri ise “genel” alan sahibidirler.

2006-2007 öğretim yılında tüm programlar revize edilmiş ve ders tanımlarıyla birlikte web sayfasında (<http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/ogretmen.htm>) ilan edilmiştir.

Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve mesleki ve teknik eğitim okullarının akademik nitelikli dersleri için hali hazırda 27 çeşit program uygulanmaktadır (mesleki ve teknik eğitim programları hariç).

8.1.7. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Değerlendirme ve Sertifikalar-Diplomalar

Eğitim fakülteleri öğrencileri; öğretim üyeleri ve öğretmenlik uygulaması yaptıkları okullardaki derslerin öğretmenleri tarafından izlenmekte ve değerlendirilmektedirler. Öğrencilerin derslerdeki başarılarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi yazılı sınavlar, ödevler, portfolyo değerlendirmeleri, öğretme performansının gözlenmesi vb. yollarla olmaktadır. Fakültelere göre farklı olmakla birlikte öğrenciler, her dersten en az bir ara sınavı ve final sınavına girmek zorundadırlar.

Mezun olabilmek için, öngörülen toplam kredinin elde edilmesi ve öğretmenlik uygulaması dersinden başarılı olunması gerekir. Ayrıca bir bitirme sınavı yoktur. Eğitim Fakültelerinin okul öncesi ve ilköğretimle ilgili bölümlerini bitirenler lisans derecesi, ortaöğretim öğretmenliği programlarını bitirenler yüksek lisans derecesi elde ederler. Mezunlar, aldıkları diplomalarla öğretmenlik yapma hakkına sahip olmaktadır. Diplomalarda, öğrencilerin mezun oldukları alanlar (örneğin; sınıf öğretmenliği, tarih öğretmenliği vb.) belirtilir. Ayrıca, diploma ile birlikte transkript (ders listesi, notlar ve krediler) ve ECTS gereğince “diploma eki” verilir. Ancak bu diploma ve ekleri, otomatik olarak öğretmenliğe atanma hakkı sağlamaz. Atanma konusu başka koşulların da sağlanmasını gerektirir (Bakınız 8.2.5.)

Eğitim Fakültesi dışındaki fakültelerden (örneğin fen ve/veya edebiyat fakülteleri) mezun olanların öğretmenlik hakkını elde edebilmesi için iki yarı yıllık (1 yıl) Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı

düzenlenmektedir (Bakınız 8.1.4.). Bu programları tamamlayan öğrenciler de öğretmenlik yapma hakkı elde etmektedirler (genel olarak orta öğretim öğretmenlikleri). Türkiye’deki tüm yükseköğretim kurumları (kamu veya vakıf), YÖK kararıyla faaliyette bulunabilirler ve her program, YÖK tarafından onaylandıktan sonra uygulanır. Bu aynı zamanda diploma ve derecelerin de onaylanması anlamını taşır.

8.1.8. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Alternatif Eğitim Yolları

Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde, eğitim fakültelerinde yürütülen normal (gündüz-tam zamanlı) ve ikinci öğretim (akşam programları) programlarına ek olarak, öğretmen gereksiniminin çok yoğun olduğu “İngilizce öğretmenliği” ve “okul öncesi öğretmenliği” alanlarında geçici bir süre için, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi tarafından, lisans düzeyinde uzaktan öğretim programları uygulanmaktadır. İngilizce Öğretmenliği Programının ilk iki yılında yüz yüze eğitim yapılırken, son iki yılında uzaktan eğitim yapılmaktadır. Okul Öncesi Öğretmenliği Programı büyük ölçüde uzaktan eğitim yoluyla yürütülmektedir. Her iki programında okullarda öğretmenlik uygulaması mevcuttur. Ayrıca, eğitim fakülteleri tarafından; Milli Eğitim Bakanlığı’na belirlenen (gereksinim duyulan) branşlardaki fakülte mezunları için, sınıf öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği ve İngilizce öğretmenliği için kısa süreli Öğretmenlik Sertifikası programları yürütülmektedir.

8.2. Öğretmenlerin Hizmet Koşulları

Türkiye’de öğretmenlerin hizmet koşulları farklı yasa ve kurumlar tarafından belirlenmektedir. Öte yandan, MEB’e bağlı öğretmenler (okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim) ile üniversite öğretim elemanlarının hizmet koşulları bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda; tüm öğretmenler mesleki statü, mesleğe giriş, çalışma zamanları ve tatiller, maaş ve emeklilik durumları bakımından öncelikle genel yasalara tabidirler. (Devlet Memurları Kanunu, Emekli Sandığı Kanunu). Bunun yanında, görev tanımları, mesleki ilerleme, çalışma zamanları ve tatiller, hizmetiçi eğitim vb. konularda özel yasaları da bulunmaktadır. MEB’e bağlı öğretmenler için Milli Eğitim Temel Kanunu, yükseköğretim öğretim elemanları için Yükseköğretim Kanunu ve Yükseköğretim Personel Kanunu).

Öğretmenlerin hizmet koşullarının belirlenmesi konusundaki başlıca karar organları MEB (görev tanımları, hizmetiçi eğitim, çalışma zamanları, atama ve yer değiştirme vb.) ve YÖK’tür (planlama ve koordinasyon kurumu).

8.2.1. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarına Tarihsel Bakış

Türkiye’de okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerle yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretmenler (gerek devlet üniversitelerinde gerekse vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanları) kamu görevlisi olarak 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ile kendi kurumlarıyla ilgili özel yasal düzenlemeler çerçevesinde görev yaparlar. Özel öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerle vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanları genel koşullar bakımından diğer kamu görevlileriyle aynı koşullar çerçevesinde görev yapmakla birlikte, maaş ve bazı sosyal haklar yönünden özel koşullara tabidirler.

Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenliğin bir meslek haline getirilebilmesi için üstün bir çaba harcandığı görülmektedir. 13 Mart 1924 tarih ve 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu’nun 1. maddesine göre ‘muallimlik Devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir’ ibaresi yer almaktadır. Bu dönemde öğretmenlik mesleğine önem verildiği, mesleğin statüsünün yükseldiği, öğretmenlere verilen ücret ve sağlanan diğer bazı sosyal haklar bakımından, diğer kamu görevlileri ile ve geçmiş dönemle kıyaslandığında, önemli sayılabilecek gelişmeler olduğu görülmektedir.

Türkiye’deki diğer kamu görevlileri gibi öğretmenlerin de hizmet koşullarını düzenleyen ilk kapsamlı girişim 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu’dur. Bu Kanun, Türk kamu personel rejimiyle ilgili bir reform yasasıdır. Kamu görevlilerinin işe alınmaları, hizmet içinde yetiştirilmeleri, yükseltilmeleri, ücretleri, sosyal hak ve yükümlülükleri bu yasayla ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir.

MEB’e bağlı öğretmenlerin hizmet koşullarıyla ilgili olarak son yıllardaki en önemli gelişme, 2004 yılında Milli Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde yapılan değişiklikle “kariyer basamakları”nın belirlenmesidir. Bu bağlamda Türkiye’de öğretmenlik, adaylık döneminden sonra Öğretmen, Uzman Öğretmen ve Başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılmıştır. Bu düzenlemenin temel gerekçesi, öğretmenlik mesleğinde performans ve rekabete dayalı bir uygulamaya gitmektir. Kariyer basamaklarında yükselme, öğretmen

maaşlarında ek artışlar sağlamaktadır. Düzenlemeyle ilgili ayrıntılar, Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliğinde yer almaktadır.

Kamu yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanları da 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında çalışmaktadırlar. Ancak, diğer eğitim kademelerinden farklı olarak, yükseköğretim kurumları personelinin hizmet koşullarıyla ilgili özel düzenlemeler bulunmaktadır (2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ve 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu). 1981 yılında gerçekleştirilen yükseköğretim reformu sürecinde çıkarılan bu yasalar, öğretim elemanlarının hizmet koşullarında da değişiklikler getirmişlerdir. (örneğin; atama süreç ve kriterleri, maaşlar, iş güvenliği, çalışma zamanları, emeklilik vb.).

Tüm öğretmenlerin emeklilik durumlarını ilgilendiren son düzenleme ise 5434 sayılı yasada 1999 yılında yapılmıştır. Bu düzenlemeyle, diğer kamu görevlileri gibi öğretmenlerinde emeklilik hizmet süreleri ve yaş limitleri yükseltilmiştir. Yasal düzenlemenin temel gerekçesi; Türkiye’de kamu görevlilerinin emeklilik hizmet süreleri ve yaş limitlerini yukarıya çekmektir.

Türkiye’de öğretmen eğitimi ve ihtiyaçlarıyla ilgili planlamalar Kalkınma Planlarının eğitim ve insangücü planlaması bölümlerinde yer almış, bu çalışmalar, DPT, MEB ve YÖK işbirliği içerisinde yürütülmüştür.

8.2.2. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarıyla İlişkili Olarak Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

60. Hükümetin temel gündemlerinden birisi “sosyal güvenlik reformu” çalışmaları 61. Hükümetin de çalışmaları ve gündemindedir. Daha önceki hükümet döneminde başlayan hazırlıklar, Türkiye’de farklı kurumlar tarafından yürütülen sosyal güvenliği tek şemsiye altında toplamış ve emeklilik yaşı, hizmet süresi ve emeklilik tazminat ve maaşlarında yeni düzenlemeler getirmiştir. Bu düzenleme tüm öğretmenleri de yakından etkileyecektir.

MEB’e bağlı öğretmenlerin hizmet koşullarıyla ilgili olarak gündemde iki konu yer almaktadır. Bunlar:

Sözleşmeli öğretmen istihdamı (Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar): MEB’in yeni personel istihdam politikalarından birisi de sözleşmeli öğretmen istihdamıdır. Öğretmen ihtiyacının karşılanmasında bir çözüm olarak görülen sözleşmeli öğretmen uygulaması, bu öğretmenlerin düşük aylıkları, özlük hakları, tayin ve zorunlu çalışma süreleri gibi sorunları beraberinde getirdiğinden 2/6/2011 tarihli ve 632 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 68.000 civarında sözleşmeli öğretmen kadrolu öğretmenliğe geçirilmiştir.

Hizmetiçi eğitim çalışmaları: MEB hizmetiçi eğitim çalışmalarını yoğunlaştırma çabası içindedir. Bu bağlamda, halihazırda yürürlükte bulunan 16 genelge ve benzeri talimat, güncellenerek tek bir genelge haline getirilmiş ve 2007 yılı içinde yayımlanmıştır (2007/57 Sayılı Hizmetiçi Eğitim Genelgesi). Hizmetiçi eğitim çalışmalarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik daha kapsamlı bir çalışma ise taslak aşamasındadır. Buna göre; Hizmetiçi Eğitim Yönetmeliği ve Hizmetiçi Eğitim Merkezleri Yönetmeliği güncellenerek tek bir yönetmelik halinde toparlanmaktadır. Düzenlemeyle ilgili çalışmalar sürmektedir. Hizmetiçi eğitimle ilgili bir başka çalışma ise bilgisayar okur-yazarlığı konusunda atılan adımdır. Bu kapsamda “gelecek için eğitim” programı çerçevesinde 2011 yılına kadar 500 bin öğretmenin bilgisayar okur-yazarı olması hedeflenmiştir (2009 Yılı Bütçe Raporu). 2011 yılında Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü 2009 yılında 19,917 faaliyet ve bu faaliyete katılan 418,467 öğretmen olduğunu, 2010 yılında ise faaliyet sayısının az bir düşüşle 19,511 olmasına

8.2.3. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarıyla İlgili Yasal Çerçeve

Türkiye’de okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yetişkin eğitimi ve yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çalışma koşulları ile ilgili olarak, hem genel nitelikte hem de eğitim kademelerine göre ve farklı konuları düzenleyen Yasal metinler bulunmaktadır. Öğretmenler, kendi özel yasalarında hüküm bulunmayan durumlarda genel yasalara tabidirler. Bu genel yasalar şunlardır:

Devlet Memurları Kanunu: Türkiye’deki tüm devlet memurlarının hizmet koşullarını, niteliklerini, atanma ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak ve yükümlülüklerini, ücretlerini ve diğer personel konularını düzenleyen temel yasadır.

Emekli Sandığı Kanunu: Devlet memurlarının emeklilikle ilgili hak ve ücretlerini düzenleyen temel yasadır. Emeklilikle ilgili konular bakımından tüm öğretmenler bu yasaya tabidir.

Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar: Kamu kuruluşlarında sözleşmeli personel çalıştırılmasına ilişkin çalışma koşullarını, hizmete giriş koşullarını, sosyal hakları, ücretleri, çalışma ve izin süreleri ve sosyal güvenlikleriyle ilgili konuları düzenler.

Devlet Memurları Kanunu

Emekli Sandığı Kanunu

Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar

8.2.3.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim

Türkiye’de okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yetişkin eğitimi ve yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çalışma koşulları ile ilgili olarak, hem genel nitelikte hem de eğitim kademelerine göre ve farklı konuları düzenleyen Yasal metinler bulunmaktadır. Öğretmenler, kendi özel yasalarında hüküm bulunmayan durumlarda genel yasalara tabidirler. Bu genel yasalar şunlardır:

Devlet Memurları Kanunu: Türkiye’deki tüm devlet memurlarının hizmet koşullarını, niteliklerini, atanma ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak ve yükümlülüklerini, ücretlerini ve diğer personel konularını düzenleyen temel yasadır.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu: Devlet memurlarının emeklilikle ilgili hak ve ücretlerini düzenleyen temel yasadır. Emeklilikle ilgili konular bakımından tüm öğretmenler bu yasaya tabidir.

Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar kamu kuruluşlarında sözleşmeli personel çalıştırılmasına ilişkin çalışma koşullarını, hizmete giriş koşullarını, sosyal hakları, ücretleri, çalışma ve izin süreleri ve sosyal güvenlikleriyle ilgili konuları düzenler.

Devlet Memurları Kanunu

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar

8.2.3.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim Kanunu: Bu yasa, Türk yükseköğretim sistemini düzenleyen temel yasadır. Yasa bu bağlamda, öğretim elemanlarının görevleri, çalışma esasları, atanmaları, yükseltilmeleri, yetiştirilmeleri ve başka üniversitelerde ya da yurt dışında görevlendirilmeleriyle ilgili konuları içermektedir. İlgili maddeler şunlardır: 22-40. maddeler.

Yükseköğretim Personel Kanunu: Bu Yasa, yükseköğretim öğretim elemanlarının sınıflandırılması, ücretlendirilmesi, ilerlemesi, sosyal haklardan yararlandırılması, emekli ve yabancı öğretim elemanı çalıştırılmasına ilişkin konuları düzenleyen özel personel yasasıdır.

Kuşkusuz, Türkiye’deki öğretmenlerin çalışma koşullarını düzenleyen başka yasa ve bu yasalara dayanarak çıkarılmış daha ayrıntılı düzenlemeler de (Tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge vb.) mevcuttur. Bunlar, ilgili bölümlerde daha ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır. (Bakınız 8.2.6.)

Yükseköğretim Kanunu

Yükseköğretim Personel Kanunu

8.2.4. Öğretmenlerin Hizmet Koşullarıyla İlgili Planlama Politikaları

Genel olarak okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yetişkin eğitimi konularının planlanması MEB, yükseköğretimin planlanması ise YÖK tarafından ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de öğretmen ihtiyaç

projeksiyonlarını MEB, öğretmen eğitimi kontenjanlarını ise YÖK belirlemektedir. Ancak bu iki kurum, planlama çalışmalarında işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışmaktadırlar. Bu işbirliği ve eşgüdüm için her iki tarafın temsilcilerinin yer aldığı ÖYTMK kurulmuştur (1999). Bu planlama süreci; nüfus projeksiyonları, okullaşma oranları ve öğretmen/öğrenci oranlarının iyileştirilmesine ilişkin parametreleri içermektedir.

Ulusal düzeyde bir planlama aracı olarak, “Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Yapılacak Norm Kadro Çalışmalarında Uyulacak Usul ve Esaslar”a ilişkin 2000/1658 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (20. 12. 2000 tarih ve 24266 sayılı Resmi Gazetede) ile kamu kurumlarının norm kadrolarını belirlemesi istenmiştir. Bakanlık da okul ve kurumlara göre, yönetici ve öğretmenler için norm kadrolarını belirlemiş ve uygulamaya geçmiştir.

Öte yandan, kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlamaya yönelik Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (5018 Sayı ve 2003 tarih) ile, tüm kamu kurumlarında strateji geliştirme birimlerinin kurulması ve stratejik planlamaların yapılması öngörülmüştür. Bu yasa gereği, Milli Eğitim Bakanlığı da gerekli örgütlemeye giderek MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı’nı kurmuş ve 2007 yılı başında stratejik planlama çalışmalarına başlamıştır. 2010-2014 yılları arasını kapsayan stratejik planlama çalışmalarının 2008 yılı sonunda tamamlanması hedeflenmiştir (MEB 2009 Yılı Bütçe Raporu).

MEB’in yıllara göre öğretmen atamaları ile üniversitelerin öğretmen yetiştiren programlarından mezun olanlara ilişkin ayrıntılı bilgiler tablolar 8.7.3. ve 8.7.4. de verilmektedir. Bu tablolardaki verilere göre; Türkiye’deki öğretmen yetiştirme programlarından 2009-2010 öğretim yılında 60 bin dolaylarında öğretmen adayı mezun olmuştur. Buna karşılık Milli Eğitim Bakanlığı’nın son üç yıldaki öğretmen ataması, yıllık ortalama 30 bin civarındadır. 2012 yılının Şubat ayında 17.000 öğretmen ataması yapılmak üzere başvurular alınmıştır.

8.2.5. Öğretmenlik Mesleğine Giriş

8.2.5.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim

Öğretmenler, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinde belirtilen genel koşullar (Türk vatandaşı olmak, 18 yaşını bitirmiş olmak, en az lisans mezunu olmak vb.) ile MEB Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği’nde belirlenen özel koşullar çerçevesinde atanmaktadırlar.

MEB Öğretmenleri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği’nin 6. maddesine göre, öğretmenlerin atanma koşulları şunlardır:

- Mezun olduğu yüksek öğretim programının Talim ve Terbiye Kurulunun (TTK) öğretmenliğe atanacakların tespitine ilişkin kararlarına göre atanacağı alana uygun olmak.
- Bakanlıkça veya Bakanlık ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) işbirliği çerçevesinde açılan Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans, Pedagojik Formasyon, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Sertifikası ve İngilizce öğretmenliği için İngilizce Öğretmenliği Sertifikası programlarından birini başarıyla tamamlamış olmak,
- Yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olanlar bakımından, öğreniminin ve pedagojik formasyon belgesinin yurt içindeki yüksek öğretim kurumlarına veya programlarına denkliği yapılmış olmak,
- Sağlık durumunun görev yapmaya engel olmaması (sağlık raporu),
- Öğretmenliğe ilk defa atanacaklar bakımından kırk yaşından gün almamış olmak,
- Kamu Personeli Seçme Sınavında (KPSS) atanacağı alan için Bakanlıkça belirlenen taban puan ve üstünde puan almış olmak,

Atamalar, MEB tarafından sayısal olarak belirlenen ihtiyaçlar çerçevesinde; KPSS sınav sonuçları ve adayların il ve okul tercihleri dikkate alınarak MEB tarafından (merkezi düzeyde) elektronik ortamda ve adaylara açık durumda yapılmaktadır. Öğretmen atama sürecinde başvuruların alınması, atama yapılacak eğitim kurumları ve

8.2.5.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumları öğretim elemanlarının da diğer kamu görevlilerinde olduğu gibi öncelikle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda belirtilen kamu görevlisi olabilme koşullarını taşımaları gerekir. (Bakınız 8.2.5.1.).

Yükseköğretim kademesinde görev yapacak öğretim elemanlarının (profesör, doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi, okutman, araştırma görevlisi, uzman, çevirici ve eğitim-öğretim planlamacısı) atanmalarına ilişkin asgari koşullar Yükseköğretim Kanunu ve Öğretim Üyeliğine Atanma ve Yükseltme Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Öğretim elemanlarının atanma kriterleri şunlardır:

Yardımcı Doçentlik: Yükseköğretim Kanunun 23. maddesi yardımcı doçentliğe atamayı düzenlemektedir. Buna göre; bir üniversite biriminde açık bulunan yardımcı doçentlik, isteklilerin başvurması için rektörlükçe ilan edilir. Dekan veya ilgili müdür kendi yönetim kurullarının görüşünü de aldıktan sonra önerilerini rektöre sunar. Atama, rektör tarafından yapılır. Yardımcı doçentler bir üniversitede her seferinde ikişer veya üçer yıllık süreler için en çok 12 yıla kadar atanabilirler.

Yardımcı doçentliğe atanmada aranacak koşullar:

- Doktora veya tıpta uzmanlık unvanını veya belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olmak,
- Yabancı dil sınavını başarmak.

Doçentlik: Bir üniversite biriminde açık bulunan doçentlik kadrosu, rektörlükçe, isteklilerin başvurması için kadroların devamlı veya kısmi statüleri belirtilerek ilan edilir. Müracaat eden adayların durumlarını incelemek üzere rektör tarafından üç profesör tespit edilir. Bu profesörler, adaylar hakkında ayrı ayrı mütalaalarını rektöre bildirirler. Rektör, bu mütalaalara dayanarak, üniversite yönetim kurulunun görüşünü de aldıktan sonra atamayı yapar (Yükseköğretim Kanunu, Madde 25).

Doçentliğe atanabilmek için doçentlik unvanını almış olmak gerekir. Doçentlik unvanını elde edebilmek için doçentlik sınavını başarmak gerekir, (Madde 24).

Profesörlük: Profesörlüğe yükseltme ve atama (Madde 26):

- Doçentlik unvanını aldıktan sonra en az beş yıl, açık bulunan profesörlük kadrosu ile ilgili bilim alanında çalışmış olmak,
- İlgili bilim alanında uygulamaya yönelik çalışmalar ve uluslararası düzeyde orijinal yayınlar yapmış olmak gerekir.
- Rektörler boşalan kadroları ve o kadro ile ilgili olarak adaylarda aranacak nitelikleri, kadronun daimi veya kısmi statüde olduğunu da belirterek ilan ederler.
- Profesörlük kadrosuna başvuran adayların durumlarını ve bilimsel niteliklerini tespit etmek için üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunca en az üçü başka üniversitelerden veya yüksek teknoloji enstitülerinden olmak üzere bilim alanıyla ilgili en az beş profesör seçilir. Bu profesörler her aday için ayrı ayrı olmak üzere birer rapor yazarlar ve kadroya atanacak birden fazla aday varsa tercihlerini bildirirler. Üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulunun bu raporları göz önünde tutarak alacağı karar üzerine, rektör atamayı yapar.

Diğer öğretim elemanları: Öğretim görevlileri, okutmanlar, araştırma görevlileri, uzmanlar, eğitim-öğretim planlamacıları.

Diğer öğretim elemanlarının atanmasında da öncelikle 657 sayılı yasanın öngördüğü genel koşullar aranır. Özel koşullar, Yükseköğretim Kanunu'nun ilgili maddelerinde belirtilmektedir (Madde 31, 32, 33). Bu pozisyonlara yapılacak atamalar genellikle bir-iki yıl süreli olarak yapılır. İhtiyacın devam etmesi halinde görev süresi uzatılır. Diğer öğretim elemanlarının atanmasında da nihai yetki rektöründür.

8.2.6. Öğretmenlerin Mesleki Statüsü

Türkiye'de okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin mesleki statüleri yasalarla düzenlenmektedir ve "devlet memuru" statüsündedirler. Devlet memurlarının sahip olduğu bütün hak, yetki ve yasaklara tabidirler. Yine, devlet memurlarının büyük bölümünde olduğu gibi daimi statüde istihdam edilirler ve istihdam garantisine sahiptirler.

Bununla birlikte, MEB'de, özellikle son yıllarda yapılan düzenlemelerle sözleşmeli ve geçici statüde istihdam da giderek yaygınlaşmaktadır. Yükseköğretimde ise, istihdam biçimleri öğretim elemanlarının sınıflarına göre değişmektedir.

8.2.6.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

MEB’e bağlı okullardaki istihdam biçimleri; daimi (kadrolu) atama şeklinde olmakta, ihtiyaç duyulan yerlerde de geçici statüde de olabilmektedir. Yaygın uygulama biçimi “daimi” statüdür. Bu personel “yaşam boyu” iş garantisine sahiptir.

2005 yılından başlamak üzere 2010 yılına kadar, genel kamu personel politikalarına paralel olarak, kamu eğitim kurumlarında da “sözleşmeli” statüde öğretmen istihdamı da yapılmıştır. Bu şekilde sözleşmeli öğretmenler 2/6/2011 tarihli ve 632 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kadrolu öğretmenliğe geçirilmişlerdir.

8.2.6.2. Yükseköğretim Kurumları

Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarından “doçent” ve “profesör”ler daimi statüde istihdam edilirler. Yaşam boyu istihdam garantisine sahiptirler. Çalışma biçimleri; devamlı veya kısmi statüde olabilir. (Yükseköğretim Kanunu, Madde 23, 25 ve 26).

Diğer öğretim elemanları (yardımcı doçentler, öğretim görevlileri, okutmanlar, uzmanlar, araştırma görevliler, eğitim-öğretim planlamacıları) süreli olarak (1-3 yıl için) atanırlar. Süreleri bittiğinde yeniden atanabilirler. (Yükseköğretim Kanunu, Madde31, 32, 33).

Yükseköğretim Kanunu

8.2.7. Görevine Gelmeyen-Gelemeyen Öğretmenlerle İlgili Önlemler

8.2.7.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Türkiye’de MEB’e bağlı okullarda, genel olarak, izinli olan veya göreve gelemeyen öğretmenlerin yerine okuldaki durumu uygun olan öğretmenlerden birisi görevlendirilmektedir. Uzun süreli izinler için Milli Eğitim Müdürlüklerince durumu uygun olan öğretmenlerden geçici görevlendirmeler yapılabilmektedir. Ya da geçici olarak öğretmen istihdam edilebilir.

8.2.7.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim düzeyinde ise; öğretim elemanı ihtiyacının karşılanması konusunda, kurumlar arası yardımlaşmalar bulunmaktadır. Bu yardımlaşmalar; sadece belirli dersleri vermek üzere görevlendirme biçiminde olabileceği gibi, bir üniversiteden başka bir üniversiteye belli bir süreyle görevlendirme biçiminde de olabilir (Yükseköğretim Kanunu, Madde 40 - 41).

8.2.8. Öğretmenleri Destekleyici Önlemler

8.2.8.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda; öğretmenlerin desteklenmesi Bakanlık, okul yönetimi ve okul-aile birliği tarafından sağlanır. Bu desteklere yönelik düzenlemeler arasında; okul seminerleri, meslektaş paylaşımı, hizmetiçi eğitim, öğretim materyali sağlama, uzaktan eğitim vb. etkinliklerden söz edilebilir. Öğretmenlerin destekleyicileri olarak da; okul yöneticileri, deneyimli öğretmenler, denetçiler, gönüllü eğitimcilerden söz edilebilir. Ayrıca; Milli Eğitim Bakanlığı, her düzeydeki öğretmen için bilgisayar ortamını (bilgisayar kursları, interaktif TV, e-öğrenme, e-posta grupları vb.), “zengin bir öğrenme kaynağı” olarak kullanmaktadır. Yine, okul rehberlik servisleri, öğretmenlere çeşitli konularda destek sağlamaktadır.

Mesleğe yeni başlayan öğretmenler, ilk yıl aday öğretmen oldukları için, onları hazırlamaya ve geliştirmeye yönelik özel yetiştirme programları uygulanır.

8.2.8.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim kademesinde ise; öğretim elemanları arasındaki paylaşım en yoğun kullanılan araçlardan birisidir. Bunun yanında, öğretim elemanlarını güçlendirmeye yönelik destekler arasında; öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kanunu kapsamında; yurt dışında, kamu kurumlarında veya özel kurumlarda görevlendirilmesi, kongreler, konferanslar vb. etkinlikler, üniversite tarafından düzenlenen seminerler (bilgisayar okur-yazarlığı, eğitimcilerin eğitimi vb.) vurgulanabilir.

8.2.9. Öğretmenlerin Değerlendirilmesi

8.2.9.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul ve kurumlardaki öğretmen başarısının değerlendirilmesine yönelik faaliyetler iki boyutta ele alınabilir:

İç denetim ve değerlendirme

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre okul müdürleri; okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur (Madde 60). Bu yetki çerçevesinde; öğretmenlerin yıllık planlarını onaylama, uygulamaları izleme, eksiklikleri saptama, giderme ve öğretmenlerin sürekli gelişimini sağlamakla yükümlüdür.

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre, okul müdürü, Millî Eğitim Temel Kanununda ifadesini bulan temel amaç ve ilkelerine bağlı kalarak millî eğitimin genel amaçları ile okul veya kurumun amaçlarını gerçekleştirmek üzere tüm kaynakların etkili ve verimli kullanımından, ekip ruhu anlayışı ile yönetiminden ve temsilinden birinci derecede sorumlu eğitim ve öğretim lideridir. Müdür; okul veya kurumu, bünyesindeki kurul, komisyon ve ekiplerle iş birliği içinde yönetir. Okul müdürleri bu bağlamda; öğretmenlerin performanslarını belirlemek amacıyla ...(Madde 76.)

Dış denetim ve değerlendirme

Ayrıca; dış denetim yoluyla yapılan “denetim ve değerlendirme” faaliyeti vardır. Bu tür değerlendirme, eğitim kademelerine göre değişmektedir.

Rehberlik ve Denetim Başkanlığı'nın görevleri:

- Bakanlığın görev alanına giren konularda Bakanlık personeline, Bakanlık okul ve kurumlarına, özel öğretim kurumlarına ve gerçek ve tüzel kişilere rehberlik etmek;
- Bakanlığın görev alanına giren konularda faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile gönüllü kuruluşlara, faaliyetlerinde yol gösterecek plan ve programlar oluşturmak ve rehberlik etmek;
- Bakanlık tarafından veya Bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin kontrol ve denetimini ilgili birimlerle işbirliği içinde yapmak, süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek, kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor hâline getirerek ilgili birimlere ve kişilere iletmek;
- Bakanlık teşkilatı ile Bakanlığın denetimi altındaki her türlü kuruluşun faaliyet ve işlemlerine ilişkin olarak, usûlsüzlükleri önleyici, eğitici ve rehberlik yaklaşımını ön plana çıkaran bir anlayışla, Bakanlığın görev ve yetkileri çerçevesinde denetim, inceleme ve soruşturmalar yapmak;
- Bakanlık teşkilatı ile personelinin idarî, malî ve hukukî işlemleri hakkında denetim, inceleme ve soruşturma yapmak;
- Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmaktır.

İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde, millî eğitim müdürüne bağlı olarak Eğitim Denetmenleri Başkanlığı oluşturulur (652 KHK, Madde 30 Fıkra 3). İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde oluşturulan Eğitim Denetmenleri Başkanlığında İl Eğitim Denetmenleri ve İl Eğitim Denetmen Yardımcıları istihdam edilir. İl eğitim denetmen yardımcıları, en az dört yıllık yüksek öğrenimi ve öğretmenlikte sekiz yıl ve daha fazla hizmeti bulunan öğretmenler arasından yarışma sınavı ile mesleğe alınırlar. Bu görevde üç yıllık yetiştirme dönemini takiben yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar il eğitim denetmeni kadrolarına atanır (MADDE 41).

İl eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcıları, ildeki her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini yürütür.

Hizmet bölgelerinin oluşturulması ve bu bölgelerdeki çalışma süreleri; Eğitim Denetmenleri Başkanlığının görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışmaları; il eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcılarının nitelikleri, sınav ve yetiştirme şekilleri, atanmaları, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma ve yer değiştirmelerine ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Denetime tâbi olan gerçek ve tüzel kişiler, gizli dahi olsa bütün belge, defter ve bilgileri talep edildiği takdirde ibraz etmek, para ve para hükmündeki evrakı ve aynıyatı ilk talep hâlinde göstermek, sayılmasına ve incelenmesine yardımcı olmak zorundadır. İl eğitim denetmenleri, görevleri sırasında kamu kurum ve kuruluşları ve kamuya yararlı dernekler ile gerçek ve tüzel kişilerden gerekli yardım, bilgi, evrak, kayıt ve belgeleri istemeye yetkili olup kanunî engel bulunmadıkça bu talebin yerine getirilmesi zorunludur.

MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK (652)

Bakanlık hizmet birimlerinin alt birimleri ve görevleri hakkındaki 847 sayılı Bakan onayı

8.2.9.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının öğretim ve araştırma faaliyetleri iki kademe değerlendirilir. Bunlardan birisi YÖK'e bağlı olan "Yükseköğretim Denetleme Kurulu" tarafından yapılan merkezi düzeydeki denetleme ve değerlendirme faaliyetidir (Yükseköğretim Kanunu, madde 8 ve 9). Diğerisi ise, üniversite düzeyindeki "bilimsel denetim"dır (madde 42). Buna göre, her öğretim yılı sonunda bölüm başkanları, bölümlerinin geçmiş yıldaki öğretim, araştırma ve yayın faaliyetleri ile gelecek yıla ilişkin planlarını dekanlıklara rapor ederler. Dekanlar, bu raporları kendi kanaatlerini de ekleyerek rektörlüğe sunarlar. Rektörler, yetersizliklerle ilgili gerekli önlemleri alırlar. Ayrıca, öğretim elemanlarının üniversite düzeyinde değerlendirilmeleriyle ilgili bir başka konu ise, süreli olarak atanmış öğretim elemanlarının (yardımcı doçent, öğretim görevlisi, okutman, araştırma görevlisi) sürelerinin uzatılması için performans durumlarıyla ilgili olarak sunmuş oldukları dosyaya (öğretim yükü, araştırma, yayın vb.) dayalı olarak Dekanlıklar tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu değerlendirmelere göre alınan kararlar da bir değerlendirme sürecini içerir.

8.2.10. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitimi

8.2.10.1. Okulöncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Türkiye’de öğretmenlerin (yükseköğretim hariç) meslek içi eğitimi ve daha üst düzeydeki eğitim ve gelişimleri Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 48 ve 49. maddeleri, 657 Sayılı Kanunun 214. maddesi ile 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 15. maddesi ve Hizmetiçi Eğitim Yönetmeliği çerçevesinde düzenlenip yürütülmektedir.

Bakanlık meslek içi eğitim ihtiyacını; bilim ve teknolojiadaki gelişmeleri, yönetici raporlarını, denetim raporlarını, personelin taleplerini, araştırma sonuçlarını, kurul önerilerini, anketleri, ilgili mevzuatı, birim veya kurumların ihtiyaçlarını, kalkınma planlarını, hükümet programlarını, şura kararlarını, eylem planlarını ve diğer üst belgeleri dikkate alarak tespit eder. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğünce merkezî, İl Millî Eğitim Müdürlüklerince de mahallî yıllık meslek içi eğitim planları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır.

Meslek içi eğitim etkinlikleri yoluyla öğretmenlere; adaylık, uyum, bilgi yenileme, geliştirme ve üst görevlere hazırlama, alan değiştirme, pedagojik formasyon, yabancı dil, bilgisayar, özel eğitim vb. eğitimleri verilmektedir.

Meslek içi eğitim etkinlikleri merkezi düzeyde Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğünce, yerel düzeyde de Valilikler (onlara bağlı Milli Eğitim Müdürlükleri) tarafından planlanmakta ve yürütülmektedir. Merkezi olarak düzenlenen meslek içi eğitim etkinlikleri Hizmetiçi Eğitim Enstitüleri (Ankara, Aksaray, Erzurum, Mersin, Rize-Çayeli, Van, Yalova-Esenköy), öğretmen evleri, okullarda yapılmaktadır. Mahalli olarak düzenlenen meslek içi eğitim etkinlikleri ise öğretmen evleri ve okullarda yapılmaktadır.

2009 yılında merkezi olarak düzenlenen 930 meslek içi eğitim faaliyetinde 45.102 personel, mahalli olarak düzenlenen 18.987 meslek içi eğitim faaliyetinde ise 373.365 kişi olmak üzere, toplam 19.917 eğitimde 418.467 personel eğitimden geçirilmiştir. 2010 yılında merkezi olarak düzenlenen 957 meslek içi eğitim faaliyetinde 48.629 personel, mahalli olarak düzenlenen 18.554 meslek içi eğitim faaliyetinde ise 396.063 kişi olmak üzere, toplam 19.511 eğitimde 444.692 personel eğitimden geçirilmiştir. 2011 yılında merkezi olarak düzenlenen 1.156 meslek içi eğitim faaliyetinde 51.557 personel, mahalli olarak düzenlenen 19.972 meslek içi eğitim faaliyetinde ise 427.879 kişi olmak üzere, toplam 21.128 eğitimde 479.436 personel eğitimden geçirilmiştir.

Okul içindeki yetiştirme faaliyetleri ise İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 98. maddesi ile düzenlenmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin mesleki gelişimleri için yılda üç kez seminer uygulanmaktadır ve bu seminerlere katılım zorunludur. (Öğretim yılı başında, öğretim yılı içinde ve öğretim yılı sonunda).

Öte yandan, MEB öğretmenlerin mesleki gelişmelerini sağlamak üzere *e-öğrenme* yöntemlerini daha yaygın kullanma eğilimindedir. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında görevli personelin yetiştirilmesine yönelik çeşitli eğitim hizmetlerinin bütün dünyada hızla gelişen uzaktan eğitim teknolojisi ile daha yaygın, hızlı ve etkili bir şekilde verilmesini sağlamaya yönelik çalışmalar 2005 yılından itibaren başlatılmıştır. Bakanlık merkez ve taşra personeline yönelik, hem yüz yüze, hem de çevrimiçi (uzaktan eğitim yolu ile) meslek içi eğitimleri düzenlenmektedir.

Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü koordinesinde Bakanlık Birimleri, Üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşları işbirliğinde yapılmış ve devam etmekte olan çalışmalar ile hazırlık çalışmaları yapılan projeler bulunmaktadır.

Bakanlığa bağlı okul ve kurumlarda görevli öğretmen, yönetici ve diğer personelin mesleki ve kişisel gelişimlerine yönelik çeşitli meslek içi eğitim faaliyetleri düzenlemek amacı ile çeşitli kurum/kuruluş ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği protokolleri imzalanmıştır. (Anadolu Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Millî Eğitim Sağlık Eğitim Vakfı (MESEV), Türkiye Bilimler Akademisi, Garanti Bankası (Öğretmen Akademisi Vakfı), Türk Kızılayı, Türkiye Bilişim Vakfı (Cisco) , JICA (Japonya Uluslar arası İşbirliği Ajansı) ,Intel, British Council, Tema Vakfı...vb.)

Meslek içi eğitim etkinliklerine katılım (ilköğretim öğretmenlerine yönelik öğretim yılı başında, öğretim yılı içinde ve öğretim yılı sonundaki seminerler ve yeni göreve başlayan öğretmenlerin adaylık eğitimleri hariç) zorunlu değildir. Ancak bazı görevlere atanmada o görevle ilgili meslek içi eğitim görmüş olmak tercih sebebidir. Meslek içi eğitim etkinlikleri ağırlıklı olarak sömestr ve yaz tatillerinde yürütülmektedir. Bununla birlikte, okullardaki meslek içi eğitim etkinlikleri çalışma saatleri içinde (ders saatleri dışında) veya hafta sonlarında da yapılmaktadır.

Ayrıca, öğretmenlerin yurt içi ve yurt dışında daha üst düzeyde yetiştirilmelerine fırsat sağlamak üzere, öğretmenlere belirli koşullarla ücretli veya ücretsiz izin verilmektedir.

8.2.10.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim öğretim elemanlarının hizmetiçi eğitimleriyle ilgili özel bir düzenleme yoktur. Ancak üniversiteler, öğretim elemanlarının sürekli mesleki gelişimleri için çeşitli hizmetiçi eğitim etkinlikleri (örneğin; eğitcilik becerileri, kişisel gelişim, bilgisayar ve internet kullanımı vb.) düzenlemekte ve/veya üniversite dışındaki mesleki gelişim etkinliklerine katılım için öğretim elemanlarına izin vermekte ve bazı etkinlikler için maddi destek sağlamaktadırlar.

8.2.11. Maaşlar – Ücretler

Türkiye’deki her düzeydeki kamu okullarında çalışan öğretmenler ile kamu üniversitelerinde çalışan öğretim elemanlarının ücretleri devlet bütçesinden karşılanır.

8.2.11.1. Okul Öncesi Eğitimi, İlköğretim ve Ortaöğretim

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okul ve kurumlarda kadrolu ve sözleşmeli olarak çalışan öğretmenlerin maaşları 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 36. maddesinde değinilen derece ve kademelere göre belirlenir ve ödenir. Bu yasada öğretmenler “eğitim-öğretim hizmetleri sınıfı” içinde yer alır, maaşları da bu sınıfa ve derecelerine/kademelerine göre belirlenir.

Söz konusu yasaya göre; bir mesleğe giriş derecesi, o mesleğin hizmet sınıfı (örneğin öğretmenler için “eğitim-öğretim hizmetleri” sınıfı) ve bireyin eğitim düzeyine göre belirlenir. Meslek içindeki ilerleme ise; her bir yıllık hizmet süresi bir kademe ilerlemesi, ileri düzeydeki eğitimler için ek kademe ilerlemesi (yüksek lisans derecesi için bir kademe, doktora derecesi için iki kademe) ve her yıl yapılan sicil değerlendirmesi sonucunda 5 yıllık puan ortalaması 90’ın üzerinde olanlar için ayrıca bir kademe ilerlemesi biçiminde gerçekleştirilir. Her kademe ilerlemesi (üç yılda bir derece) aynı zamanda maaş artışı anlamına gelir. Bir başka deyişle, öğretmenlerin meslek içinde ilerlemeleri ve maaş artışları; hizmet süreleri, ileri eğitim görmeleri ve üstün performans göstermeleriyle ilişkilidir.

Maaşların belirlenmesinde 43. maddedeki aylık ve ek gösterge tablosu esas alınır. Öğretmenlere ayrıca, 657 Sayılı Kanun’un 152. maddesi doğrultusunda her yıl Bakanlar Kurulunca belirlenen oranda eğitim-öğretim tazminatı ve yan ödeme ödenir.

Yukarıda belirtilen ana maaş ödemesine ek olarak öğretmenlere bazı ek ödemeler de yapılmaktadır. Bunlar:

- Öğretmenlere, her öğretim yılı başında bir kez “eğitim-öğretime hazırlık ödeneği” verilir..
- Kariyer basamaklarına göre, uzman öğretmen ve başöğretmen unvanını alanlara ek ödeme yapılır.
- Haftalık zorunlu ders yükünü aşan öğretmenlere, her ek ders saati için ek ders ücreti ödenir.
- Kamu Personeli Yabancı Dil (KPDS) sınavında belirli bir puanın üzerinde başarı gösteren öğretmenlere her ay “yabancı dil tazminatı” verilir.
- 657 Sayılı Yasaya tabi diğer devlet memurları gibi öğretmenlere de sosyal haklar kapsamında belirli koşullara göre ödemeler yapılır: Çalışmayan eş ve çocuklar için aile yardım ödeneği, doğum yardımı, ölüm yardımı, tedavi yardımı vb. (Maaş politikaları için bakınız 2.8.).

8.2.11.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarının maaşlarının belirlenmesinde de 657 sayılı Devlet Memurları Kanundaki gösterge tablosu ve katsayılar dikkate alınır. Maaşların hesabında ayrıca, 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu'nda yer alan sınıflandırma, dereceler ve ek gösterge rakamları dikkate alınır. Bu özel yasada hüküm bulunmayan hallerde 2547 ve 657 sayılı yasalara göre işlem yapılır.

Öğretim elemanlarına yapılan temel maaş ödemesi dışında, öğretim elemanlarının unvanları, ders yükleri, görev yerleri, yöneticilik görevleri vb. unsurlar dikkate alınarak bazı ek ödemeler yapılır (ek ders ücreti, üniversite ödeneği, geliştirme ödeneği, idari görev ödeneği, döner sermaye payı vb) (Yükseköğretim Personel Kanunu, Madde 3, 4, 5, 11, 12, 13, 14).

Yükseköğretim öğretim elemanları da 657 sayılı yasa kapsamında diğer devlet memurlarına sağlanan yabancı dil tazminatı ve sosyal haklardan yararlanırlar (Madde 10).

8.2.12. Çalışma Zamanı ve Tatiller

Türkiye'deki devlet memurlarının yükümlülükleri ve çalışma saatleriyle ilgili genel düzenleme Devlet Memurları Kanunu ile yapılmıştır.

Devlet memurlarının haftalık çalışma süresi 40 saattir. Cumartesi ve Pazar günleri tatildir. Ancak, hizmetin özelliklerine göre kurumlar, özel yasalarla farklı çalışma süreleri tespit edebilirler (Madde 99). Devlet memurlarının yıllık izin süresi kıdeme göre belirlenmektedir. Buna göre yıllık izin, 10 yıla kadar olan hizmet süresinde 20 gün, hizmeti on yıldan fazla olanlarda 30 gündür (Madde102).

Devlet Memurları Kanunu

8.2.12.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

İlköğretim okullarında ve liselerde ders yılı süresinin 180 iş gününden az olmaması esastır. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 8; Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, madde 63).

Öğretmenlerin haftalık ders yükleri, 2006 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile yeniden düzenlenmiştir. Buna göre; okul öncesi ve sınıf öğretmenleri aylıkları karşılığında 18, ek ders ücreti karşılığında 12 saat olmak üzere haftada 30 saat; genel bilgi ve meslek dersleri öğretmenleri aylıkları karşılığında 15, ek ders ücreti karşılığında 15 saat olmak üzere haftada 30 saat; atölye ve laboratuvar öğretmeni ise aylıkları karşılığında 20, ek ders ücreti karşılığında 24 saat olmak üzere ders vermekle yükümlüdür. Sınıf öğretmenleri haftada en az 30 saat okulda bulunmakla yükümlüdürler. Branş öğretmenleri ise; derslerinin bitiminde okuldan ayrılabilirler. Ancak, tüm öğretmenler eğitim-öğretim görevlerinin dışında, yasal düzenlemeler ve okul yönetimi tarafından öngörülen görevleri (komisyon, kurul, nöbet, sosyal faaliyetler vb.) yerine getirmekle yükümlüdürler. (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, madde 64). Eğitim dışındaki işler için ne kadar zaman ayrıldığı tam olarak hesaplanamadığı için, eğitime ayrılan zamanın toplam iş yükü içindeki payını hesaplamak mümkün değildir. Ancak, eğitime ayrılan zamanın toplam iş yükü içindeki payının %75'in üzerinde olduğuna ilişkin bir ortalama tahmin verilebilir.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre (madde 43); öğretmenler yaz tatili içinde aralıksız iki ay izinlidirler. Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenler ders kesiminden sonra, ortalama yükseltme ve sorumluluk sınavları ile yeni ders yılı başlamadan önce yapılan sorumluluk sınavları arasında izinli sayılırlar.

Resmi tatil günleri (Cumartesi ve Pazar) ile diğer tatil günlerinde (ulusal bayramlar) öğretmenler izinlidir ve izin günlerinde maaşlarından kesinti yapılmaz.

8.2.12.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim Kanunu'na (madde 22) göre öğretim üyeleri; öğretim, araştırma, yayın ve yönetim tarafından verilecek diğer görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

Üniversitede tam zamanlı olarak görev yapan doçent ve profesörler tüm zamanlarını üniversiteye tahsis etmekle yükümlüdürler. Kısmi zamanlı (part-time) öğretim üyeleri ise haftada en az 20 saat üniversitede görev yapmakla yükümlüdürler (Madde 36).

Öğretim üyelerinin maaş karşılığı olarak okutmakla yükümlü oldukları haftalık ders yükü 10 saat, diğer öğretim elemanlarının ise 12 saattir. (Madde 36/d, e).

Öğretim elemanları yıllık izin süresi bakımından yukarıda belirtilen genel hükümlere tabidirler (bakınız

8.2.13. Terfiler ve İlerleme

8.2.13.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesindeki öğretmenler için potansiyel kariyer ve ilerleme basamakları şunlardır:

Uzman Öğretmenlik ve Başöğretmenlik: 2004 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle (madde 43), öğretmenlik mesleğinde "kariyer basamakları" ihdas edilmiştir. Buna göre öğretmenlik mesleği; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılmıştır. Kariyer basamaklarında ilerlemeyle ilgili ayrıntılar Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği ile düzenlenmiştir (13 Ağustos 2005 tarih ve 25905 Sayılı Resmi Gazete). Bu yönetmeliğe göre; toplam serbest öğretmen kadrosunun % 20'si oranında uzman öğretmen, %10'u oranında da başöğretmen kadrosu ayrılması öngörülmüştür.

Yapılan yasal düzenlemenin bazı bölümleri hakkında, 2009 yılında, Anayasa Mahkemesi iptal kararı vermişti. Anayasa mahkemesi kararlarını esas alarak 2010 yılında yapılan düzenleme uzman ve başöğretmenlik uygulamalarına aşağıdaki koşulları getirmektedir.

- 1- Anayasa Mahkemesi, "hizmet içi eğitimin" kariyer öğretmenlikte dikkate alınmasını Anayasa'ya aykırı bulduğundan, hizmet içi eğitim bir ölçüt olmaktan çıkarılmıştır.
- 2- Düzenleme ile öğretmeliğe en az lisans düzeyinde yükseköğrenim görmüş olanların atanmasına imkân sağlanmaktadır. Dolayısıyla ön lisans mezunları artık öğretmen olmayacaktır.
- 3- Anayasa Mahkemesi "ile diğer hususların" ibaresini de Anayasa'ya aykırı bulmuş, bu nedenle yönetmelikte yer alan bazı düzenlemeler kanuna taşınmaktadır. Buna göre, Değerlendirme 100 tam puan üzerinden yapılacak; Değerlendirme puanının; %20'sini yükseköğrenim ve lisansüstü eğitim durumu, %5'ini öğretmenlikteki kıdem, %5'ini sicil notu, %20'sini bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler, %50'sini ise sınav puanı oluşacaktır.
- 4- Anayasa Mahkemesi "sınava katılacaklarda aranacak en az çalışma süresinin yönetmelikle düzenlenmesini de Anayasa'ya aykırı bulmuştu. Yönetmelikte daha önce uzman öğretmenlik için 7 yıl olarak belirlenen şart 10 yıla çıkarılmıştır. Yine daha önce yönetmelikte "Başöğretmenlik için uzman öğretmenlikte 6 yıl" olarak belirlenen şart, kanun tasarısında "başöğretmenlik sınavına katılacaklarda uzman öğretmen unvanıyla en az 5 yıl görev yapmış" olarak yer almıştır.

Okul yöneticiliği (Müdür yardımcılığı ve müdürlük): Okul müdür yardımcılığı ve okul müdürlüğüne atanabilmek için öğretmen olmak önkoşuldur Bakınız 8.3.1.

İl Eğitim Denetmenleri (ve yardımcıları): İl Eğitim Denetmenleri pozisyonları için öğretmen olmak, MEB'e bağlı kurum ve kuruluşlarda çalışmış ve çalışıyor önkoşuldur.

MEB Merkez örgütünde yöneticilik (Şeflikten müsteşarlığa kadar): MEB merkez örgütündeki çeşitli pozisyonlara (şube müdürlüğü, daire başkanlığı vb.) A ve B tipi okul müdürleri atanmaktadır.

İl / İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri (Şube müdürlüğü ve Milli Eğitim Müdürlüğü): Yerel düzeydeki yönetici pozisyonlarının çoğunluğu A ve B tipi okul müdürleri tarafından doldurulmaktadır.

Tüm bu pozisyonlar birlikte düşünüldüğünde, Türkiye'deki öğretmenlerin meslek içinde ilerleme fırsatlarının geniş olduğu söylenebilir.

8.2.13.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumları öğretim elemanlarının yükselmeleri Yükseköğretim Kanunu ile düzenlenmiştir (Madde 23, 24 ve 26). Bu düzenlemeye göre yükseköğretim kademesinde üç kariyer basamağı bulunmaktadır. Bunlar; yardımcı doçentlik, doçentlik ve profesörlüktür. Ayrıca, yükseköğretim kurumları içindeki akademik yöneticilik pozisyonları (rektörlük, dekanlık, müdürlük, bölüm başkanlığı vb.), gerekli koşulları taşıyan tüm öğretim üyelerine açıktır. Bu düzenlemede; doçentliğe ve profesörlüğe yükseltilmeye aranacak asgari kriterler belirlenmiştir. Ayrıca her üniversite, bu kriterleri baz alarak daha üst düzeyde kriterler öngören düzenlemeler yapmaktadır.

Yükseköğretim Kanunu

8.2.14. Öğretmenlerin Yer ve Kurum Değiştirmesi

Genel ilke olarak Türkiye’de devlet memurları kurum veya kendi kurumlarında isteklerine veya hizmetin gereklerine göre yer değiştirebilirler (il içi, iller arası, başka birim vb.). Bu yer değiştirmelerde sağlık ve aile durumları dikkate alınır (Devlet Memurları Kanunu, Madde72).

8.2.14.1. Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim

Öğretmenlikte yurdun çeşitli yerlerinde görev yapmak esastır. (Milli Eğitim Temel Kanunu, Madde 46). Öğretmenlerin Bakanlıkça belirlenen hizmet bölge veya alanlarında en az üç eğitim öğretim yılı görev yapması esastır. Öğretmenlerin yer değiştirmeleri, her yıl yapılan atama plan ve programları çerçevesinde eğitim ve öğretim faaliyetlerini etkilemeyecek şekilde yaz tatillerinde yapılır.

Öğretmenlerin yer değiştirme suretiyle atamalarında uyulacak temel ilkeler, özür grupları, hizmet bölgeleri ve alanları, hizmet puanı ve diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Öğretmenlerin atamaları Bakanlıkça il/ilçe emrine veya doğrudan eğitim kurumuna yapılır. Bakanlıkça il/ilçe emrine atama yapılması hâlinde, öğretmenlerin atandıkları ildeki görev yerleri, hizmet puanları ve yeterlikleri dikkate alınarak il millî eğitim müdürünün teklifine göre valilerce belirlenir. (652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname)

Öğretmenlerin yer değiştirmeleri; ilke olarak yaz döneminde (Haziran-Temmuz-Ağustos) yapılır.

Kısaca; öğretmenler belirli koşullarda, il içinde ve iller arasında yer değiştirme talebinde bulunabilirler. Bu tür okul ve yer değiştirmelerde, aynı maaşlarını korurlar. Ancak kamu okullarından özel okullara geçiş yapan öğretmenler “devlet memuru” statüsünü kaybederler (Bakınız 8.2.6. ve devletten maaş alamazlar. Maaşlarını özel okul yönetimleri sağlar.

Diğer kamu görevlileri gibi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) öğretmenleri de, kendi istekleriyle görevden çekilebilirler veya başka kurumlara naklen geçiş yapabilirler (Devlet Memurları Kanunu, Madde 76).

8.2.14.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumları öğretim elemanları da diğer kamu görevlileri gibi, kendi üniversitelerinin dışındaki kurum ya da üniversitelere transfer olabilirler. Bir üniversiteden başka üniversiteye geçiş yapmak isteyen bir öğretim elemanı, Yükseköğretim Kanunun ilgili maddeleri kapsamında (Madde23, 25, 26) bir başka üniversitenin boş kadrosuna başvurabilir ve atama ölçütlerini karşıladığı takdirde atanabilir.

8.2.15. Öğretmenlerin Görevine Son Verilmesi

8.2.15.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Devlet memuru olan öğretmenlerin memuriyetinin sona ermesi iki şekilde olur. Bunlardan birisi; kendi isteğiyle görevden ayrılmaktır. Diğeri ise; disiplin suçları nedeniyle öğretmenlikten veya memurluktan çıkarılma,

emekliye ayrılma veya ölüm hallerinde olur (Devlet Memurları Kanunu, madde 98). Öğretmenlerin disiplin durumlarını düzenleyen özel yasanın (İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun) 27. maddesine göre; okul içinde veya okul dışında öğretmenlik mesleğiyle bağdaşmayan davranışlarda bulunan öğretmenler ile öğrencileri, yöneticilerin aleyhine teşvik eden öğretmenlere meslekten çıkarma cezası verilir.

Devlet Memurları Kanunu

İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun

8.2.15.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim kurumları öğretim elemanlarının görevine son verilmesi de, devlet memurlarıyla ilgili esas ve usullere uygun olarak, 2547 Sayılı Yasanın 53. maddesi ve bu maddeye dayanarak çıkarılan Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Bu bağlamda, meslekten çıkarma cezasını gerektiren fiil ve haller 11. maddede sıralanmıştır (Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği). Yönetmeliğin 11/a maddesine göre öğretim mesleğinden çıkarmayı gerektiren haller şunlardır:

- Üniversitenin yetkili organlarının izni olmadan serbest meslek icra etmek,
- Bir başkasının bilimsel eserinin veya çalışmasının bir kısmını veya tamamını, kaynak belirtmeden kendi eseriymiş gibi göstermek,
- Öğretim çalışmalarının yapılmasına engel olmak veya bu tür faaliyetlere katılmak.

8.2.16. Öğretmenlerin Emekli Olması ve Aylık Bağlama

Emeklilikle ilgili konular (hizmet süresi, aylık miktarı, yaş sınırı vb.). Emekli Sandığı Kanunu ile düzenlenir (5434 Sayı, 1949). Yasanın 39/b fıkrası (1999 yılında yapılan değişiklik); 25 fiili hizmet yılını dolduran iştirakçilerden kadınların 58, erkeklerin 60 yaşını doldurmaları halinde kendi istekleriyle emekli olabileceklerini öngörmektedir. Ancak, bazı yasa maddelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi nedeniyle, söz konusu madde yeniden düzenlenmiş (5434 Sayılı Kanunun Geçici 205. maddesi) olup “kademeli geçiş süreci” öngörülmüştür. Öte yandan 5434 Sayılı Kanunun 40. maddesinde yapılan değişiklikle (21.04.2005 tarih ve 5335 Sayılı Kanunun 3. maddesi); üniversite öğretim üyeleri dışındaki kamu görevlileri için (MEB öğretmenleri dahil) emeklilik yaş haddi 65, öğretim üyeleri için 67’dir (Yükseköğretim Kanunu, madde 30). Ancak olağan olmayan durumlar için (sürekli hastalık, sakatlık vb.) istisnai hükümler bulunmaktadır. Emekliliği hak edenlere, devlet memurlarıyla ilgili gösterge ve katsayılar kapsamında emekli maaşı bağlanmaktadır. Bu gibi durumlarda, ilgililere belirli oranlarda düşük maaş bağlanmaktadır. Emekli olanlar, son yıllarda yapılan yeni bir düzenleme gereğince, emekli maaşlarının kesilmesi koşuluyla başka işlerde çalışmaya devam edebilirler.

8.3. Okul Yönetim Personeli ve İdari Personel

8.3.1. Okul Müdürlüğüne Atanma Koşulları

8.3.1.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı örgün ve yaygın eğitim okul ve kurum yöneticilerinin (müdür, müdür başyardımcısı, müdür yardımcısı) atanmaları 2009 yılında çıkarılan bir yönetmelikle (MEB Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmelik) yeniden düzenlenmiştir. Bu yönetmelikle, iller arası yer değiştirme suretiyle atamalar hariç tüm eğitim kurumları yöneticiliklerine atama yetkisi valiliklere verilmiştir.

Söz konusu Yönetmeliğin 5. maddesine göre yönetici atamada esas alınan temel ilkeler şunlardır:

- Kariyer ve liyakat,
- Norm kadro esasları,
- Puan üstünlüğü,

Eğitim kurumlarında farklı yönetim kademeleri vardır. Bu kademeler şunlardır (Madde 6):

- Birinci kademe: Eğitim kurumu müdür yardımcılığı,
- İkinci kademe: Eğitim kurumu müdür başyardımcılığı, C tipi eğitim kurumu müdürlüğü,
- Üçüncü kademe: C tipi eğitim kurumu müdürlüğü,
- Dördüncü kademe: B tipi eğitim kurumu müdürlüğü,
- Beşinci kademe: A tipi eğitim kurumu müdürlüğü,

Söz konusu Yönetmelik, yönetici olarak atanacaklarda aranacak şartları genel şartlar ve özel şartlar olmak üzere iki grupta ele almıştır.

Bazı genel şartlar şunlardır (7. madde):

- Yükseköğrenim bitirmiş olmak,
- Atanmak istenilen eğitim kurumuna Talim ve terbiye Kurulu Kararlarına göre alanı itibarıyla öğretmen olarak atanabilecek bir alan öğretmeni olmak,
- Öğretmenlikte ve Devlet memurluğunda adaylığı kaldırılmış olmak,
- Varsa atanacağı görev için öngörülen sınavda başarılı olmak

Özel şartlar (8. madde):

- C tipi eğitim kurumu müdürü olarak atanacaklarda; en az bir yıl asaleten eğitim kurumu yöneticisi olarak görev yapmış olmak,
- B tipi eğitim kurumu müdürü olarak atanacaklarda; en az bir yıl asaleten eğitim kurumu yöneticisi olarak görev yapmış olmak,
- A tipi eğitim kurumu müdürü olarak atanacaklarda; en az bir yıl asaleten eğitim kurumu yöneticisi olarak görev yapmış olmak,

8.3.1.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim yöneticilerinin atanma süreçlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için 2.6.4.5. e bakınız.

8.3.2. Okul Müdürünün Hizmet Koşulları

8.3.2.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Okul yöneticilerinin hizmetiçi eğitim, maaş, çalışma zamanları ve yıllık izinleri, disiplin, emeklilik koşulları ve emekli maaşı bağlanması gibi hizmet koşulları büyük ölçüde öğretmenlere paraleldir (bakınız 8.2.10., 8.2.11.1., 8.2.12.1., 8.2.14.1., 8.2.15., 8.2.16.). yanında; yöneticilik görevleri nedeniyle ek ödeme alırlar, yöneticilikle ilgili bir mesleki kursa çağrıldığında katılmak zorundadırlar, kurum değiştirebilirler ve gerekli koşulları sağladıklarında üst kademe yöneticiliklere atanabilirler.

8.3.2.2. Yükseköğretim

Yükseköğretim yöneticilerinin (rektör, dekan vb.) maaş, çalışma zamanları ve yıllık izinleri, emeklilik koşulları ve maaş bağlanması konuları, öğretim elemanlarına benzerdir ve aynı yasal düzenlemelere tabidirler (Bakınız 8.2.11.2., 8.2.12.2., 8.2.15., 8.2.16. Ancak, yönetim görevlerinden dolayı ek ödeme alırlar ve disiplin soruşturmaları özel düzenlemelere tabidir.

8.4. Eğitimin Kalitesinin İzlenmesiyle İlgili Personel

Eğitim hizmetlerinin, Milli Eğitim Temel Kanunu’nda öngörülen amaçlar doğrultusunda yürütülmesi, gözetimi ve denetiminden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur (Madde 56). Bakanlığın bu sorumluluğu, eğitim hizmetlerinin sadece denetlenmesini değil aynı zamanda değerlendirme ve geliştirilmesini de içerir.

Bakanlık, bu izleme ve değerlendirme görevini, okul düzeyinde okul yöneticileri (iç değerlendirme), ulusal düzeyde, denetim sistemi (yerel düzeyde Eğitim Denetmenleri Başkanlıkları ve merkezi düzeyde Rehberlik ve Denetim Başkanlığı) aracılığıyla yerine getirir.

Türkiye’de eğitim kurumlarında (kamu ve özel) görevli yönetici, eğitici ya da eğitici olmayan tüm çalışanlar; yönetici, öğretmen, eğitici olmayan personel, seminer ve kurs teftişi adı altında denetlenir ve değerlendirilir. Ayrıca, bir bütün olarak “kurum” denetimi yapılır.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

Millî Eğitim Temel Kanunu

8.4.1. Denetçi Olarak Atanabilme Koşulları

Bir önceki bölümde de vurgulandığı gibi Türk Eğitim Sisteminin denetiminde iki alt sistem bulunmaktadır. Bunlar:

- Rehberlik ve Denetim Başkanlığı (Merkezi düzey-Ulusal)
- Eğitim Denetmenleri Başkanlığı (İl düzeyinde-Yerel)

8.4.2. İl Eğitim Denetmenlerinin Hizmet Koşulları

İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde, millî eğitim müdürüne bağlı olarak Eğitim Denetmenleri Başkanlığı oluşturulur (652 KHK, Madde 30 Fıkra 3). İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde oluşturulan Eğitim Denetmenleri Başkanlığında İl Eğitim Denetmenleri ve İl Eğitim Denetmen Yardımcıları istihdam edilir. İl eğitim denetmen yardımcıları, en az dört yıllık yüksek öğrenimi ve öğretmenlikte sekiz yıl ve daha fazla hizmeti bulunan öğretmenler arasından yarışma sınavı ile mesleğe alınırlar. Bu görevde üç yıllık yetiştirme dönemini takiben yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar il eğitim denetmeni kadrolarına atanır (MADDE 41). İl eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcılarının alanlarında uzmanlaşmaları için gerekli tedbirler alınır. İl eğitim denetmenlerinin, her hizmet bölgesinde iki yıldan az olmamak üzere Bakanlıkça belirlenecek süreler kadar çalışmaları esastır.

İl eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcıları, ildeki her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini yürütür.

Hizmet bölgelerinin oluşturulması ve bu bölgelerdeki çalışma süreleri; Eğitim Denetmenleri Başkanlığının görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışmaları; il eğitim denetmenleri ve denetmen yardımcılarının nitelikleri, sınav ve yetiştirme şekilleri, atanmaları, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma ve yer değiştirmelerine ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Denetime tâbi olan gerçek ve tüzel kişiler, gizli dahi olsa bütün belge, defter ve bilgileri talep edildiği takdirde ibraz etmek, para ve para hükmündeki evrakı ve ayniyatı ilk talep hâlinde göstermek, sayılmasına ve incelenmesine yardımcı olmak zorundadır. İl eğitim denetmenleri, görevleri sırasında kamu kurum ve kuruluşları ve kamuya yararlı dernekler ile gerçek ve tüzel kişilerden gerekli yardım, bilgi, evrak, kayıt ve belgeleri istemeye yetkili olup kanunî engel bulunmadıkça bu talebin yerine getirilmesi zorunludur.

Milli Eğitim bakanlığı teşkilat yapısını ve görevlendirmelerini yeniden yapılandırın 14 Eylül 2011 tarihli 652 Sayılı Bakanlar kurulu kararıyla eğitim müfettişlerine "İl Eğitim denetmeni" ünvanı verilmiştir. Bu yasa ile görev alanları iyice genişletilmiş, daha önce görev alanında olmayan İl ve İlçe milli Eğitim müdürlüklerinin denetimi ile ortaöğretim kurumlarının denetimleri de il eğitim denetmenlerine verilmiştir.

8.5. Rehberlik ve Öğrenci Destek Hizmetlerinden Sorumlu Eğitim Personeli

İl/ilçe ve okullar düzeyindeki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ve hizmetleri sunan personelin görevleri MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

İl/ilçeler ve okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri iki düzeyde yürütülür:

- Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM): Eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin gerekli her türlü çalışmalarla birlikte ildeki özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanmaları ve bu bireylere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il ve ilçelerde rehberlik ve araştırma merkezi/merkezlerince yürütülür.
- Bu merkezlerde, yeterli sayıda personel istihdam edilir. Merkez personeli şunlardan oluşur: Psikolojik danışman, psikolog, psikometrist, eğitim programcısı, sosyal çalışmacı, özel eğitimci, çocuk gelişimi ve eğitimcisi (rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği Madde- 21, 29, 31).
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisleri: Resmî ve özel öğretim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek üzere, rehberlik ve psikolojik danışma servisi kurulur. Bu servise öğrenci sayısına göre yeterli eleman atanır. Hizmetin özellikleri açısından uygun fizikî ortam ve gerekli donatım sağlanır (Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği Madde43).

Rehberlik ve psikolojik danışma servisi, rehberlik ve araştırma merkeziyle koordineli olarak çalışır. Rehber Öğretmeni (Psikolojik danışmanı) bulunmayan öğretim kurumları "sınıf rehber öğretmenliğine" ilişkin rehberlik hizmetleri kapsamında, rehberlik ve araştırma merkezleriyle iş birliği içinde çalışır.

Okullarda; Koordinatör Psikolojik Danışman, Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman) ve Sınıf Rehber Öğretmeni bulunur. Rehber öğretmen, okul müdürüne ya da ilgili müdür yardımcısına karşı sorumludur. Rehber öğretmen, öğrencilerin durumları ile ilgili olarak diğer öğretmenlerle iş birliği yapar.

Rehber Öğretmenler, hizmet öncesi öğretmen yetiştirme modeli kapsamında (bakınız 8.1.4.), eğitim fakültelerine bağlı "rehberlik ve psikolojik danışmanlık" bölümlerinde yetiştirilirler. Lisans düzeyinde öğrenim görürler. Ancak bu bölüm mezunlarının bulunmadığı durumlarda, psikoloji bölümü mezunları da "rehber öğretmen" olarak atanabilmektedirler.

Rehber öğretmenlerin hizmet koşulları da öğretmenlerle paralellik göstermektedir.

Yükseköğretim kurumlarındaki rehberlik hizmetleri için 6.16. ya bakınız.

8.6. Okullarda Çalışan Diğer Eğitici ve Eğitici Olmayan Personel (Memur, Hizmetli, Sağlık Görevlisi, Kütüphane Memuru, Teknisyen, Usta Öğretici vb.)

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda, yönetici, öğretmen ve denetçilerden başka, okulun büyüklüğüne ve niteliğine göre eğitici olmayan personel de çalışmaktadır. Bunlar; idari personel, sağlık elemanı, kütüphane memuru, teknik personel, yardımcı hizmetli vb.dir. 2008 yılı itibarıyla Bakanlıkta 65 bin civarında eğitici olmayan personel çalışmaktadır (Tablo 8.7.2.). Üniversitelerde de aynı türden personel çalıştırılmaktadır (İdari personel, teknik personel, sağlık personeli, laborant, teknisyen, kütüphane görevlisi vb.).Hizmet koşulları (statü, maaşlar, çalışma zamanı ve tatiller, terfiler, emeklilik vb.) bakımından tüm personel Devlet Memurları Kanununa tabidir (Bakınız 8.2.3.).

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB, Devlet Memurları Kanunu

8.7. İstatistikler

8.7.1. Öğretmen ve Öğretim Elemanı Sayıları

Eğitim kademesi	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Okul öncesi eğitim ^{1, 2}	24.775	25.901	29.342	42.716	40 575
Erkek	1.181	1.218	1.644	2 069	2512
Kadın	23.594	24.683	27.698	40 647	38063
İlköğretim	402.829	445.452	453.318	485 677	459604
Erkek	209.366	223.406	224.644	230.123	229831
Kadın	193.463	222.046	228.674	255.554	229773
Orta öğretim	187.665	191.041	196.713	206862	220 420
Erkek	110.187	111.958	115.030	121.231	127 093
Kadın	77.478	79.083	81.683	85.631	93 327
Yükseköğretim	89.329	98.766	...	105.427	
Erkek	35.087	39.852	...	62.296	
Kadın	54.242	58.914	...	43.131	

Notlar:

2) 2000-01 öğretim yılında 4.667; 2005-06 öğretim yılında 12.662; 2006-07 öğretim yılında 14.759; 2007-08'de de 15.333 okul öncesi öğretmeni kadrolarının bulunduğu kurumların öğretmen sayılarında da gösterilmiştir. MEB (2007) bu sayıları cinsiyet bazında göstermediği için toplamdan çıkarılmamıştır.

(3) Yaygın eğitim sayıları bir önceki öğretim yılının sonu itibariyledir. 2000-01 yılı verileri öğretim yılı sonu itibariyledir.

8.7.2. MEB Öğretmen Olmayan Personel Sayıları

Teşkilat Bazlı Tablo

Birim	2003-04	2004-05	2007-08	2009-10	2010-11
MEB merkez teşkilatı	2.803	2.655	2.443	2.567	2474
MEB taşra teşkilatı	86.737	85.989	62.645	92.123	66542
Teşkilat Toplamı	89.540	88644	65088	94690	69016

Hizmet Sınıfı Bazlı Tablo

Birim	2003-04	2004-05	2007-08	2009-10	2010-11
Genel idare hizmetleri	23.786	23.639	27.290	28.013	33599
Sağlık hizmetleri	1.663	1.620	400	1.212	375

Teknik hizmetler	3.533	3.477	3.074	4.023	3682
Yardımcı hizmetler	54.776	54.274	31.811	43.452	31360
Sınıf Toplamı	83.758	83.010	62.575	76.700	69016

* Teşkilat toplamaları ile sınıf toplamalarının aynı tabloda yer alması tablonun yanlış değerlendirilmesine yol açmaktadır.

* 2003-2010 tarihleri arasındaki verilerin EUODICE-EĞİTİM sistemi kitapçığında yayımlandığı bildirildiğinden verilerde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu tarihler arası Teşkilat ve Sınıf toplamalarında tutarsızlık bulunmaktadır. Güncelleme işlemi 2010-2011 yılına ilişkin

8.7.3. Üniversitelerin Öğretmen Yetiştiren Programlarından Mezun Olanlar (2005-2010 arası)

	2005-06	2006-07	2007-08	2008-09
Lisans öğretmen yetiştirme alanları	48.635	48.884	49.123	52.345
Eğitim bilimleri	998	993	1.001	1.123
Okul öncesi eğitim	2.228	2.367	2.456	2.512
İlköğretim	20.985	20.899	21.234	22.768
Sınıf öğretmenliği	11.255	10.926	11.547	11.879
Özel eğitim	500	538	567	632
Fen bilimleri eğitimi	1.696	1.704	1.801	1.984
Sosyal bilimler eğitimi	814	744	787	819
Yabancı diller eğitimi	3.306	3.462	3.657	3.871
Türk dili ve edebiyatı eğitimi	4.165	4.431	4.329	4.678
Sanat ve uyg. sanat eğitimi	2.001	2.017	2.435	2.980
Beden eğitimi ve spor	3.653	3.545	3.761	3.976
Teknik eğitim	6.239	6.318	6.784	7.042
Mesleki eğitim	2.050	1.866	1.983	2.098
Açık öğretim öğretmen yetiştirme alanları	5.455	6.280	6.584	6.965
Okul öncesi eğitimi	3.618	4.125	4.831	5.009
Yabancı diller eğitimi	1.837	2.155	2.259	2.567
TYL öğretmen yetiştirme alanları	2.659	2.778	2.870	2.910
Ortaöğretim alan öğretmenliği	2.046	1.936	2.431	2.562
Ortaöğretim fen ve mat. alanlar öğrt.	613	842	881	901
Toplam	124.753	126.810	131.321	139.621

Üniversitelerin Öğretmen Yetiştiren Programlar (2010-2011 arası)

2010- 2011 ÖĞRETİM YILI	YENİ KAYIT			TOPLAM ÖĞRENCİ		
	T	K	E	T	K	E
ÜNİVERSİTELER TOPLAMI	344843	175958	168885	1290609	626602	664007
EĞİTİM	67972	39638	28334	257738	138450	119288
EĞİTİM BİLİMLERİ	3294	2201	1093	9954	6482	3472
REHBERLİK VE PSİK.DNŞ.	3294	2201	1093	9954	6482	3472
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	4292	3574	718	14394	12277	2117
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ÖĞRET.	4292	3574	718	14394	12277	2117
İLKÖĞRETİM	30384	18603	11781	92255	54533	37722
FEN BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ	6611	4626	1985	19824	12819	7005
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ	10159	6797	3362	34467	21787	12680
İ.ÖĞR.D.KÜLT.VE AHL.BİL.ÖĞRT.	2976	1414	1562	5196	2777	2419
İ.ÖĞR.MATEMATİK ÖĞRT.	4619	3284	1335	14397	9310	5087
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ	6019	2482	3537	18371	7840	10531
ÖZEL EĞİTİM	1552	732	820	4184	2475	1709
ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLİĞİ	37	16	21	66	41	25
İŞİTME ENGELLİLER ÖĞRT	232	144	88	839	615	224
ZİHİN ENGELLİLER ÖĞRT.	1175	502	673	2889	1559	1330
GÖRME ENGELLİLER ÖĞRT.	52	32	20	220	170	50
ÜSTÜN ZEKA LILAR ÖĞRETMENLİĞİ	56	38	18	170	90	80
FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ	2149	1378	771	10418	5883	4535
MATEMATİK ÖĞRETMENLİĞİ	660	427	233	3663	2069	1594
FİZİK ÖĞRETMENLİĞİ	514	279	235	2266	1142	1124
KİMYA ÖĞRETMENLİĞİ	506	314	192	2359	1137	1222
BİYOLOJİ ÖĞRETMENLİĞİ	469	358	111	2130	1535	595
SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ	786	328	458	4075	1878	2197
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ	309	125	184	1632	687	945
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ	326	96	230	1488	586	902
FELSEFE GR. ÖĞRETMENLİĞİ	151	107	44	665	423	242
DİN KÜL.VE AHLAK BİL ÖĞRT				290	182	108
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ	5902	4143	1759	22542	16723	5819
ALMANCA ÖĞRETMENLİĞİ	1176	795	381	4641	3452	1189
FRANSIZCA ÖĞRETMENLİĞİ	467	316	151	2313	1737	576
İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ	4177	2984	1193	15236	11292	3944
ARAPÇA ÖĞRETMENLİĞİ	41	30	11	180	141	39
JAPONCA ÖĞRETMENLİĞİ	41	18	23	172	101	71
TÜRK DİLİ VE EDEB.EĞT.	5881	3127	2754	20188	10315	9873
TÜRK DİLİ VE EDEB.ÖĞRT.	416	232	184	2411	1344	1067
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ	5465	2895	2570	17777	8971	8806
SANAT EĞİTİMİ	2299	1455	844	9641	6089	3552
MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ	766	421	345	3470	1939	1531
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ	1533	1034	499	6113	4096	2017
SERAMİK ÖĞRETMENLİĞİ				58	54	4
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR	8258	2735	5523	30199	10222	19977
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR	2536	982	1554	10355	3932	6423
ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ	2587	758	1829	9608	2759	6849
SPOR YÖNETİCİLİĞİ	1993	654	1339	6829	2360	4469
SPOR BİLİMLERİ	123	25	98	473	118	355

REKREASYON	1019	316	703	2934	1053	1881
TEKNİK EĞİTİM	3175	1362	1813	33656	6887	26769
B.SAYAR VE ÖGR.TEKN.ÖĞRT.	3175	1362	1813	9678	3606	6072
YAPI RESSAMLICI ÖĞRET.				332	117	215
ELEKTRO.VE HABER. ÖĞRT.				614	36	578
METAL ÖĞRETMENLİĞİ				2099	47	2052
YAPI ÖĞRETMENLİĞİ				1995	482	1513
MOBİLYA VE DEKORASYON ÖĞRT.				1049	38	1011
ELEKTRONİK ÖĞRETMENLİĞİ				1818	95	1723
ELEKTRİK ÖĞRETMENLİĞİ				2651	45	2606
ÖKÜM ÖĞRETMENLİĞİ				370	29	341
TESİSAT ÖĞRETMENLİĞİ				981	37	944
MATBAACILIK ÖĞRETMENLİĞİ				520	323	197
KALIPÇILIK ÖĞRETMENLİĞİ				251	2	249
MAKİNE-RESİM-KONSTR.ÖĞRT.				642	71	571
BİLGİSAYAR SİSTEM ÖĞRT.				1894	545	1349
ENDÜSTRİYEL TEKNO. ÖĞRT.				306	57	249
TALAŞLI ÜRET ÖĞRETMENLİĞİ				1321	26	1295
BİLGİSAYAR ÖĞRT.				1218	376	842
TEKSTİL ÖĞRETMENLİĞİ				493	305	188
ENERJİ ÖĞRETMENLİĞİ				130	2	128
OTOMOTİV ÖĞRETMENLİĞİ				2951	32	2919
TAS.VE KONST. ÖĞRT.				858	243	615
ELEKTRO. VE BİLGİ. ÖĞRT.				266	42	224
BİLGİSAYAR VE KONT. ÖĞRT.				702	158	544
MEKATRONİK ÖĞRETMENLİĞİ				260	7	253
HAZIR GİYİM ÖĞRETMENLİĞİ				120	116	4
YAPI TASARIMI ÖĞRETMENLİĞİ				137	50	87
MESLEKİ EĞİTİM				6159	4621	1538
ÇOCUK GELİŞ.VE EĞT.ÖĞRT.				855	850	5
AİLE EKON.VE BESL.ÖĞRT.				470	259	211
DEKORATİF SANATLAR ÖĞRETMENLİĞİ				159	153	6
NAKIŞ ÖĞRETMENLİĞİ				403	399	4
GİYİM ÖĞRETMENLİĞİ				550	532	18
KONAKLAMA İŞLETME ÖĞRT				357	144	213
BÜRO YÖNETİMİ ÖĞRETMEN				272	228	44
ÇİÇEK-ÖRGÜ-DOKUMA ÖĞRT.				137	134	3
KUAFÖRLÜK ÖĞRETMENLİĞİ				164	162	2
EL SANATLARI ÖĞRETMENLİĞİ						
HAZIR GİYİM ÖĞRETMENLİĞİ				334	313	21
MODA T. ÖĞRETMENLİĞİ				291	278	13
AİLE VE TÜKETİCİ ÖĞR.				271	165	106
İŞLETME ÖĞRETMENLİĞİ				300	193	107
MUHASEBE VE FİNAN ÖĞRT.				900	435	465
SEYAHAT İŞLT. VE T.REHBER.ÖĞRT.				329	186	143
TEKSTİL DOK.VE ÖRGÜ ÖĞRT.				171	93	78
PAZARLAMA ÖĞRETMENLİĞİ				196	97	99
UYG. SANATLAR EĞİTİMİ				73	65	8
UYG. SANAT ÖĞRETMENLİĞİ				73	65	8

Yükseköğretim İstatistikleri 2008-09, 2010-11

8.7.4. MEB Öğretmen Atamaları

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kadrolu öğretmen	20.777	31.000	19.493	21.016	23.893	40.922	102.830

NOT: 2011 yılına, sözleşmeli iken 632 sayılı KHK ile bulunduğu okula kadrolu olarak atanan 62.085 öğretmen dâhildir.

	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Sözleşmeli öğretmen pozisyonu	-	20.000	20.000	10.000	20.000	-	2.000
Kısmî zamanlı geçici öğretici	20.000	3.500	-	-	-	-	-
İngilizce dil öğreticisi	-	-	-	-	-	-	--
Bilgisayar dil öğreticisi	-	-	-	-	-	-	-
Vekil öğretmen	-	-	-	-	-	-	-
Okul öncesi usta öğreticisi	12.500	15.000	14.495	16.812	16.696	-	-
Çıraklık ve yaygın eğt. usta öğreticisi	11.000	12.000	14.177	14.177	17.897	14.177	15.560

NOT: Usta öğreticiler ile öğreticilerin (Kısmî Zamanlı Geçici Öğretici, İngilizce Dil Öğreticisi, Bilgisayar Dil Öğreticisi ve Vekil Öğretmen) sayıları gösterildiği yılın eğitim ve öğretim süresiyle sınırlı olup süreklilik arz etmemektedir.

8.7.5. Kamu Öğretmen ve Öğretim Üyelerinin Tipik Maaş ve Ücretleri (TL)

Ödeme Türü	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Profesör (4 yıl)	1.371	1.483	1.870	2.030	2.450	4,056
Doçent (2/1)	1.293	1.410	1.680	1.837	1.989	2,620
Yardımcı doçent (3/2)	1.027	1.129	1.435	1.525	1.650	2.300
Öğretim görevlisi (4/1)	982	1.080	1.187	1.348	1.545	1,928
Araştırma görevlisi (7/1)						1,750
Öğretim elemanı ek ders ücreti (saatlik)	13,42	14,63	15,43	16,05	18,15	...
Profesör	11,19	12,20	12,86	13,38	15,34	...
Doçent	8,95	9,75	10,29	10,70	11,23	...
Yardımcı doçent	7,16	7,80	8,23	8,56	9,12	...
Öğretim görevlisi						
Öğretmen maaşları (aylık)	998	1.123	1.236	1.355	1.450	1,590
1/4 (en üst)	917	1.018	1.145	1.270	1.350	1,856
4/1 (15 yıl)	823	928	1.036	1.180	1.250	1,728
9/1 (giriş)	823	928	1.036	1.180	1.250	1,590
Öğretmen ek ders ücreti (saatlik)	5,17	5,86	6,10	6,34	6,90	7,60

Notlar:

(1) Yıl sonu itibariye net tutarları göstermektedir. 2010 verileri Ocak ayı itibariyledir.
.YÖK Faaliyet Raporu 2007, 2008 ,2009, 201

9. Eğitim Sisteminin ve Eğitim Kurumlarının Değerlendirilmesi

Türkiye’de eğitim sisteminin ve eğitim kurumlarının değerlendirilmesiyle ilgili çalışmalar aşağıda verilmektedir.

9.1. Tarihsel Görünüm

Tarihsel bakımdan eğitim sisteminin izlenmesi ve değerlendirilmesiyle ilgili konular Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki aşamada ele alınabilir.

Teftiş kavramı, ilk defa Rüştîye adıyla anılan okulların açılmasına bağlı olarak mahalle mektepleri hakkında 1838 yılında çıkarılan bir lââyihada (resmi yazıda), “Bu okullarda öğretmenlerin meslekî yeteneklerini tespit etmek, öğretimi geliştirmek ve öğrencilerin daha iyi yetişmelerini sağlamak üzere görevlendirilecek memurlar tarafından teftiş edilmeleri...” şeklinde yer almıştır. (MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı İnceleme ve Soruşturma Rehberi, s.10) (<http://tkb.meb.gov.tr/yayinlar/inceleme.doc>)

1862 yılında Rüştîye ve Sıbyan okullarını denetlemek üzere görevlendirilen memurlara ilk defa “Müfettiş” denilmiştir.

1869 yılında çıkarılan Maarif-î Umumi Nizamnamesinde muhakkik ve müfettiş terimleri yer almış ancak bunlar Vilayet Maarif Meclislerinde görevlendirilmiştir.

1875 yılında hazırlanan bir nizamname ile rehberlik esası ön plana çıkarılmış, kurumlarda teftiş defteri bulundurulması, tespit, gözlem ve önerilerin buraya yazılarak saklanması öngörülmüştür.

1911 yılında yürürlüğe giren Maarif-î Umumiye Nezareti Merkez Teşkilâtı Hakkındaki Nizamname ile merkez hizmetleri “idare” ve “teftiş” olmak üzere ikiye ayrılmış, müfettişlerin orta ve yüksek okul öğretmenleri arasından seçilmesi esası getirilmiştir.

1912 yılında hazırlanan yeni bir tüzükte “müfettiş-i umumilik” ibaresi yer almakta olup, bunların,” ülkede bulunan kız ve erkek okulları ile Bakanlığa bağlı diğer kuruluşların öğretim, yönetim işlerini ve onların her birine ait kanun, tüzük, yönetmelik ve karar hükümlerinin tamamıyla uygulanıp uygulanmadığını sürekli olarak teftiş ve bu husustaki izlenimlerini, edinecekleri bilgileri, düşünceleri ile birlikte Bakanlığa bildirmek, sonuçları alıncaya kadar kovuşturmak görevi ile yükümlü...” oldukları ifade edilmektedir. Bu tüzüğe göre çıkarılan yönetmelik yalnızca, Millî Eğitim Bakanlığı genel teftişine yönelik olmak üzere çıkarılan ilk yönetmeliktir. 1914 yılında yapılan ek bir düzenleme ile de ortaöğretim ve Bakanlığa bağlı diğer kurumların teftişinde gözetilecek esaslar belirlenmiştir.

Cumhuriyetle birlikte, 1923 yılında Maarif Müfettişleri Talimatnamesi yayımlanmış ve burada müfettişlik müessesesinin, kuruluş, görev ve yetkileri ile teftişin esasları açıklanmış, Teftiş Heyeti ibaresi ilk defa bu Talimatnamede kullanılmıştır.

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-î Tedrisat Kanunu ile tüm okul ve medreselerin Maarif Vekâletine bağlanması üzerine konu yeniden gündeme getirilmiş ve 1925 yılında hazırlanan Maarif Müfettişlerinin Hukuk, Selâhiyet ve Vazifelerine Dair Talimat ile Maarif Vekili adına tüm eğitim kuruluşlarını kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygun

olarak denetlemek üzere görevli müfettiş-î umumilerin yanına muavinlerinin (müfettiş yardımcılarının) atanması hükmüne bağlanmıştır.

1933 yılında 2287 Sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığı örgütü genişletilmiş, bu kanunun 10. maddesinde Teftiş Kurulunun oluşturulmasına karar verilmiş ve Teftiş Kurulunun görevleri yeniden düzenlenmiştir. Zaman içinde, Millî Eğitim Bakanlığı'nın kuruluş kanununda çeşitli tarihlerde değişiklikler yapılmışsa da teftişin yapısı genel hatları ile korunmuştur.

Son yıllardaki gelişme ve eğilimler incelendiğinde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetim anlayışı, eğitim kurumlarını ve paydaşlarını birlikte ele alan bir “performans değerlendirme” modeline doğru kayma eğilimindedir. Yine ulusal ve uluslararası sınavlar aracılığıyla eğitim sistemini değerlendirme çalışmaları giderek yoğunlaşmaktadır. EĞİTEK bünyesinde kurulan Performans İzleme ve Değerlendirme Birimi, personelin yaptığı işlere dönük nicel ve nitel veri toplayarak istatistikî analizler yapmaktadır. Başbakanlık tarafından belirtilen “kamu kurumlarında verimliliğin artırılmasına dönük tedbirlerin alınması ve işlerin standart hâle gelmesi” konularına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu yaklaşımdan hareketle, 2010'da Genel Müdürlüğümüz içerisinde standart oluşturma, iş ve personel analizi çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Performans İzleme Modülü revize edilerek, şubeler bazında yapılan çalışmaların izlenmesi ve değerlendirilmesi, işlemlerin daha hızlı ve etkin yürütülmesini sağlamıştır.

Yükseköğretim alanına bakıldığında; tarihsel gelişimi içinde üniversitelerde bugünkü anlamda bir akademik değerlendirme sürecinden bahsetmek pek mümkün değildir. Ancak, Türk üniversitelerinin uluslararası etkileşimleri ve Bologna Sürecinin etkisiyle ortaya çıkan yeni oluşumlar, yakın gelecekte yükseköğretim alanında hem ulusal hem de üniversiteler düzeyinde “kalite güvence sistemlerinin” kuruluşuna ilişkin sinyaller vermektedir.

9.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Türkiye’de son yıllarda eğitim sektörünün her alanı dinamik değişimlere sahne olmaktadır. Bu bağlamda; hem eğitim sisteminin hem de eğitim kurumlarının başarılarının (performanslarının) değerlendirilmesi konusunda yenilikçi çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle, 2011 yılının ikinci yarısından itibaren büyük ivme kazanan bu yenilikler, eğitim dünyasında köklü değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda özetlenmiştir:

9.2.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Okulda Performans Yönetim Modeli: Bu model MLO projesi kapsamında geliştirilmiştir. Bu model ile, mevcut denetim sisteminin yeni bir anlayışla ele alınması tasarlanmıştır. Bu bağlamda, yeni denetim anlayışının “performans değerlendirme” biçimine dönüştürülmesi, değerlendirme sürecinin çoklu veri kaynaklarına (*Millî Eğitim Denetçileri*, yönetici, öğretmen, meslektaş, öğrenci, veli) ve çoklu yöntemlere dayandırılması, personelin ve kurumun kapasitesinin geliştirilmesi ve değerlendirme sürecinin paydaşların katılımına açılması hedeflenmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesiyle varılmak istenen nokta ise değerlendirme sürecinin merkezîyetçi yapıdan kurtararak okul toplumu üyelerinin de bu süreçte yer almasını sağlamaktır. Milli Eğitim Bakanlığı 2001-2005 Çalışma Programında yer alan 5.19 numaralı “Teftişte performans değerlendirme modelinin geliştirilmesi ve pilot uygulamanın gerçekleştirilmesi” konusuna yönelik olarak eğitim sistemimizin alt sistemi olan teftiş sistemimize yeni bir yaklaşım ve anlayış kazandırmak adına Okulda Performans Yönetimi Modeli geliştirilmiştir. İlgili proje tamamlanmıştır.

Planlı Okul Gelişim Modeli: Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) Projesi (208 okul) kapsamında uygulanan bir yönetim modelidir. 2007’de revize edilen bu model ile stratejik plan hazırlama ve paylaşımcı bir okul modeli anlayışının yerleştirilmesi amaçlanmaktadır. 1999 yılında “MLO Uygulamalarının Yaygınlaştırılmasına İlişkin

Yönerge” ile tüm eğitim kurumlarında, okul gelişim çalışmaları bu model doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. İlgili proje tamamlanmıştır.

Toplam Kalite Yönetimi (TKY): Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı ve taşra teşkilatında, Kasım 1999 tarih ve 2506 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan “MEB Toplam Kalite Yönetimi Uygulama Yönergesi” ile birlikte “eğitimde kalite” çalışmalarını başlatmıştır. Bu çalışmayı, MEB Taşra Teşkilatı TKY Uygulama Projesi, MEB TKY Uygulamaları Ödül Yönergesi ve Eğitimde Kalite Ödülü El Kitabı çalışmaları izlemiştir. MEB’de TKY uygulamaları, Türkiye Kalite Derneği (KalDer) ve Avrupa Kalite Yönetim Vakfı (EFQM) tarafından geliştirilen “Mükemmellik Modeli” esas alınarak yapılan Özdeğerlendirme çalışmalarıyla sürdürülmektedir.

Kurumsal performansın değerlendirme araçlarından birisi olarak görülen TKY uygulamalarının okullarda yaygınlaşmasına yönelik çabalar sürdürülmektedir. Bu amaçla okul ya da kurumlara “teşvik ödülü” ve “kalite beratı” gibi özendirici ödüller verilmektedir. Ayrıca, bu çalışmaların öz değerlendirme, paydaş katılımı gibi yeni öğeleri de içeren örgüt kültürü oluşumuna destek sağlaması da beklenmektedir.

2008 yılında “Öğretmen Programı Liderlik Forumu” eğitimleri düzenlenmiş ve 21 ilde Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü K tarafından pilot uygulama yapılmıştır. Bu forum, eğitim kurumlarının liderlerine (okul müdürü ve yardımcıları, il millî eğitim müdürü, müfettişler, şube müdürleri vb.) sorumlulukları altındaki öğretmenlerin daha etkili eğitim vermesini sağlama ve öğrencilerin başarısını artırma amaçlarına ulaşmak için teknolojiye nasıl yararlanabilecekleri konusunda yardımcı olmayı hedeflemektedir. Bugüne kadar eğitim alan yönetici ve müfettiş sayısı, 299’ dur.

Nihayet bir iç değerlendirme aracı olarak ele alınan bir başka çalışma ise “Stratejik Planlama” çalışmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı 2007 yılı başlarında “2010-2014 yılları MEB Stratejik Planı” hazırlık çalışmalarını başlatmıştır. Bu çalışmanın, hem merkezi örgüt düzeyinde hem de okullar düzeyinde “kalite kültürü”nün oluşturulması ve “kalite güvence sisteminin” yaygınlaştırılmasında önemli rol oynaması beklenmektedir. Hazırlık çalışmaları okullar düzeyinde her okuldaki Okul Gelişim Yönetim Ekibi’nin (OGYE) katkılarıyla gerçekleştirilmektedir. İlgili planlama dahilinde çalışmalar halen sürmektedir.

Türkiye’nin düzenlediği ulusal ve katıldığı uluslararası (PISA, TIMMS, PIRLS) başarı değerlendirme çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmalar, Türk eğitim sisteminin bir bütün olarak değerlendirilmesini ve uluslararası ortamlarda karşılaştırmasını mümkün kılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı–MEB

9.2.2. Yükseköğretim Alanında Son Yıllardaki Bazı Gelişmeler

Bunlardan ilki; 2003 yılında çıkarılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve buna dayalı olarak çıkarılan “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” gereğince başlatılan stratejik planlama çalışmalarıdır. Bu çalışma ile aynı zamanda bir “iç değerlendirme” aracı geliştirilmiş olacaktır. Stratejik planlama ve performansla dayalı bütçe çalışmalarının gelecek yıllarda hızla yaygınlaşması beklenmektedir. 2007 yılında YÖK, Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi raporunu yayımlayarak bu çalışmalara ulusal düzeyde destek sağlamıştır.

Yükseköğretimde akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarındaki ikinci aşama 2005 yılında çıkarılan Yönetmelikle (Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği) (http://www.yodek.org.tr/download/yonetmelik_dl.pdf) başlayan çalışmalardır. Bu bağlamda; YÖK bünyesinde “Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu” (YÖDEK), üniversiteler düzeyinde de “Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu” (ADEK) adında yeni örgütlemelere gidilmiş ve kalite güvence sistemiyle ilgili Kalite Rehberi (<http://www.yodek.org.tr/?page=download>) yayımlanmıştır. 2007 yılından itibaren yükseköğretim alanındaki kalite güvence sistemi geliştirme çalışmalar sürmektedir.

Yükseköğretim Kurulu Şubat 2007 tarihinde Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi adıyla bir doküman yayımlamıştır (http://www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf). Bu dokümanda Türkiye'nin yükseköğretim sistemi hemen her yönüyle ele alınmakta, finansmanı, seçme sınavları, stratejik önemdeki sorunları, performansı ve sistemin iç ve dış değerlendirmeleri ile ilgili yapılmış çalışma ve değerlendirmelere yer verilmektedir.

9.3. Yasal ve Yönetmelik Çerçeve

MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı kurumların ve çalışanların performans değerlendirmesinin usul ve esaslarını belirleyerek bunları "İl Millî Eğitim Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları" isimli bir kitapta, İl Millî Eğitim Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları, İlköğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları, Ortaöğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları boyutlarında ve değerlendirme ölçütleri ve formlarını da içeren ayrıntıda yayımlamıştır (<http://tkb.meb.gov.tr/Denetim/Performans>).

Bu üç boyutun her birinin amaçları da; il/ilçe millî eğitiminin denetiminde, kurumların ve çalışanlarının performans değerlendirmesinin usul ve esaslarının belirlenmesi, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim kurumlarının ve bu kurumlarda görevli öğretmen, yönetici ve diğer personelin performanslarının değerlendirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlenmesi ve Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim kurumlarının ve bu kurumlarda görevli öğretmen, yönetici ve diğer personelin performanslarının değerlendirilmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi olarak belirtilmektedir. Kitapta, denetim ve değerlendirmenin dayanakları da ayrıntılı olarak yer almıştır. Bu dayanaklar aşağıdaki paragraflarda özetlenmiştir.

Bunların yanı sıra, Hükümet programlarındaki MEB'le ilgili politikalar, MEB'in çalışma programları, MEB şura kararlarından uygulama planına alınanlar, il millî eğitimin denetim ve performans değerlendirme esaslarının dayanağını oluşturur.

T.C. Anayasası'nın 42 nci Maddesine göre Eğitim ve öğretim, Atatürk İlke ve İlkeleri doğrultusunda çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Türkiye'de Eğitim Sisteminin denetimi ve değerlendirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasıyla birlikte denetim alt sistemleri yoluyla gerçekleştirilmektedir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 56. maddesi: "Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur." hükmünü öngörmüştür. 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2. maddesindeki Bakanlığın görevleri arasında: "Bakanlığa bağlı her kademedeki öğretim kurumlarının öğretmen ve öğrencilerine ait bütün eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip ve denetim altında bulundurmak" görevi de yer almaktadır.

Denetim hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili özel düzenlemeler ise şunlardır:

- Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü
- Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği (Bu Yönetmelik, 24/06/2011 tarihli ve 27974 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 'Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'nin 66 ncı maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır)

Bu temel düzenlemelere ek olarak bazı yönergeler bulunmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı, yukarıda belirtilen denetim ve değerlendirme görevini denetim organlarıyla yerine getirmektedir. Bunlar:

Rehberlik ve Denetim Başkanlığı (Ulusal Düzey)

Başkanlık, Bakanın emri ve onayı üzerine Bakan adına aşağıdaki görevleri yapar :

- a) Bakanlığın görev alanına giren konularda Bakanlık personeline, Bakanlık okul ve kurumlarına, özel öğretim kurumlarına ve gerçek ve tüzel kişilere rehberlik etmek;
- b) Bakanlığın görev alanına giren konularda faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile gönüllü kuruluşlara, faaliyetlerinde yol gösterecek plan ve programlar oluşturmak ve rehberlik etmek;
- c) Bakanlık tarafından veya Bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin kontrol ve denetimini ilgili birimlerle işbirliği içinde yapmak, süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek, kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor hâline getirerek ilgili birimlere ve kişilere iletmek;
- d) Bakanlık teşkilatı ile Bakanlığın denetimi altındaki her türlü kuruluşun faaliyet ve işlemlerine ilişkin olarak, usûlsüzlükleri önleyici, eğitici ve rehberlik yaklaşımını ön plana çıkaran bir anlayışla, Bakanlığın görev ve yetkileri çerçevesinde denetim, inceleme ve soruşturmalar yapmak;
- e) Bakanlık teşkilatı ile personelinin idarî, malî ve hukukî işlemleri hakkında denetim, inceleme ve soruşturma yapmak;
- f) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

Eğitim Denetmenleri Başkanlıkları (İl-Yerel düzey)

- Başkanlıkların başlıca görevleri; bulundukları ildeki her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini yürütmektir.

Bu düzenleme ve örgütlenmelere ek olarak son yıllarda Bakanlık; Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı (EARGED) aracılığıyla; okulları ve öğretimi geliştirmeye yönelik yenilikçi çalışmalar ve araştırmalar yapmaktadır. 652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname doğrultusunda EARGED kapatılmıştır. Bakanlığımız yeni teşkilat yapısında yer almamaktadır. Görevleri ilgisine göre diğer Bakanlık Birimlerine dağıtılmıştır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre; yükseköğretim kurumlarına bağlı akademik birim ve program açılması Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenmiş ölçütler doğrultusunda YÖK'ün izni ile gerçekleştirilebilmektedir. Ancak başlangıç izni olarak nitelendirilebilecek bu durum, hizmetin belirli standartlarda yürütülmesini garanti etmemektedir. Diğer taraftan, yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirmesinin bir aracı olarak YÖK'e bağlı olan "Yükseköğretim Denetleme Kurulu" tarafından yapılan merkezi düzeydeki denetleme ve değerlendirme faaliyetlerinden söz edilebilir (Yükseköğretim Kanunu, madde 8 ve 9). Bu Kurul, YÖK adına, üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulundurur.

2005 yılına kadar olan duruma bakıldığında, yükseköğretim alanında, gerek ulusal düzeyde gerekse üniversite düzeyinde, kalite güvence sistemi anlamında bir yasal düzenleme veya örgütlemeye söz edilemezdi. Son yıllarda Bologna Süreci ve çeşitli yükseköğretim kurumlarının yurt dışı akreditasyon kurumlarıyla işbirlikleri sürecinde oluşan bilgi birikimi yeni oluşumlara yol açmıştır. Bölüm 9.2'de de vurgulandığı gibi bunlardan ilki, yükseköğretimle ilgili akademik değerlendirme ve kalite geliştirme konularını düzenleyen Yönetmelik olmuştur (Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği). Bu Yönetmeliği, YÖK düzeyindeki "Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu" (YÖDEK) ve üniversiteler düzeyindeki "Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu" (ADEK) gibi örgütlenmeler ve kalite rehberinin çıkarılması izlemiştir.

9.4. Kurumların ve Okulların Değerlendirilmesi

Türkiye’de eğitim hizmetlerinin yürütülmesi, gözetimi ve denetiminden sorumlu olan MEB’in bu sorumluluğu, eğitim hizmetlerinin sadece denetlenmesini değil aynı zamanda değerlendirme ve geliştirilmesini de içerir.

Bakanlık, bu izleme ve değerlendirme görevini, okul düzeyinde okul yöneticileri (iç değerlendirme), yerel ve ulusal düzeyde de denetim ve Ar-Ge sistemi aracılığıyla yerine getirmektedir (dış değerlendirme). Bu dış değerlendirme, yerel düzeyde İl Eğitim Denetmenleri, merkezi düzeyde Milli Eğitim Denetçileri aracılığıyla yerine getirilir. Dış değerlendirme sürecinde; kurum ve personel (yöneticiler, öğretmenler, eğitimci olmayan personel vb) denetimi ve değerlendirmesi yapılır. Ar-Ge çalışmaları ile de ulusal ve uluslar arası düzeydeki durum belirleme çalışmalarıyla “öğrenci başarıları” değerlendirilir (Bakınız bölüm 9.5.).

Yukarıdaki geleneksel denetim ve değerlendirme uygulamalarına ek olarak, bölüm 9.2.’de de görüldüğü gibi son yıllarda okula dayalı değerlendirmeye yönelik yenilikçi uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar arasında; toplam kalite yönetimi, planlı okul gelişim modeli, okulda performans yönetimi modeli vb. çalışmalar vurgulanabilir.

EĞİTEK bünyesinde 2004 yılında başlayan süreç analizi çalışmalarını, iş akış şemalarını oluşturma izlemiştir. Düzenlenen raporlar ve yapılan değerlendirmeler sonrasında 2008 yılında TS EN ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemi kurulmuştur. Revize edilen çalışmalarla birlikte şube organizasyon şemaları, görev tanımları, kalite el kitabı, prosedürler ve proses şemaları hazırlanmış ve kalite hedefleri tespit edilmiştir. İç tetkikler ve yönetimin gözden geçirilmesi sonucunda ise, Genel Müdürlüğümüz ISO 9001:2000 Kalite Belgesi’ni almaya hak kazanmıştır; günümüzde ise ISO 9001:2008 versiyonuna göre revize çalışmaları başlatılmıştır. Bu alanla ilgili olarak yukarıda ifade edilen çalışmalar, 2012 Ocak ayı itibariyle 2011 yılında adı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilen müdürlük bünyesinde sürmektedir.

Yükseköğretimle ilgili denetleme ve değerlendirme sisteminde ise; iç değerlendirme süreci açısından “bilimsel denetim”le ilgili süreç (Yükseköğretim Kanunu, madde 42), bir dış değerlendirme organı olarak da “Yükseköğretim Denetleme Kurulu” ele alınabilir. Bununla birlikte, Türkiye’de gerçek anlamda bir akademik değerlendirme organı ve sürecinden bahsetmek güçtür. Bu açığı kapatmak üzere, Bologna Süreciyle de bağlantılı olarak, ulusal ve kurumsal düzeyde akademik değerlendirme ve kalite geliştirme organları (YODEK ve ADEK) için gerekli yasal düzenleme ve örgütlenmeler başlatılmıştır.

9.4.1. İç Değerlendirme

9.4.1.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

MEB, 12.07.2006 tarihli ve 26226 sayılı resmi gazetede yayımlanan İç Denetçilerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğe dayalı olarak MEB İç Denetim Birimi Başkanlığı Yönergesini çıkarmıştır <http://tkb.meb.gov.tr/Yonerger/icdenetim.pdf>. Yönergenin amacı, MEB iç denetim birimi başkanlığının işleyişi ve yönetimi ile iç denetçilerin ve üst yöneticinin iç denetime ilişkin görev, yetki ve sorumluluklarına yönelik esas ve usulleri düzenlemektir.

İç denetimin kapsamı Bakanlığın merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı dahil tüm birimlerinin faaliyet ve işlemleri iç denetim kapsamındadır. İç denetim, faaliyet veya birimlerin risk düzeyi esas alınarak sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla iç denetim standartlarına uygun olarak yapılır. Kamu iç denetim standartları ve mesleki etik kuralları iç denetim faaliyetleri, ilgili mevzuat ve kurul tarafından belirlenen Kamu İç Denetim Standartları ve Kamu İç Denetçileri Meslek Ahlâk Kurallarına uygun olarak yürütülür, açıklık bulunmayan hallerde ise uluslararası denetim standartları ile etik kurallar dikkate alınır (Maddeler 5, 6).

Okul düzeyindeki değerlendirme, her şeyden önce “okul müdürü”nün yetki ve sorumluluğundadır. Okul müdürleri, okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirilmesinden

yükümlüdürler. İlgili yönetmeliklere göre okul müdürlerinin izleme ve değerlendirmeye ilgili başlıca görevleri şunlardır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, madde 60; Liseler Yönetmeliği, madde 6 ve 7):

- Ders yılı başında öğretmenlerden öğretimle ilgili yıllık bir plân almak, planların uygulanıp uygulanmadığını izlemek,
- Ders yılının çeşitli zamanlarında öğretmenlerin derslerini ve öğrencilerini yakından izlemek (Bir yıl içinde her öğretmenin en az iki dersine girilmesi zorunludur),
- Ders içi ve dışı çalışmalarda gördüğü eksiklikler ve alınması gereken tedbirler hakkında öğretmenlerle ayrı ayrı görüşmek ve ders yılı boyunca yapacağı bu incelemelere dayanarak görüşlerini her öğretmenin siciline yazmak,
- Öğretim işlerinin genel gidişi ve öğretim metotları hakkında zümre öğretmenleri ile ya da öğretmenler kurulunda görüşmeler yapmak.

Türkiye’de, okul öncesi ve ilköğretim kurumlarında görevli öğretmenlerin başarılarının değerlendirilmesi, en son 2004 yılında yapılan değişikliklerle Milli Eğitim Bakanlığı Sicil Amirleri Yönetmeliği esaslarına göre düzenlenmektedir. Yönetmeliğe göre okul müdürleri Birinci sicil amiri olarak öğretmenlerin çalışmalarını denetleme ve değerlendirme yetkisine sahiptirler (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 60). Bu Yönetmelik, 24/04/2011 tarihli ve 27914 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Sicil Amirleri Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik"’in 1’ inci maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Okul düzeyinde öğretimin değerlendirilmesi konusuna, okul yöneticileriyle birlikte öğretmenlerin de kısmen katıldığı söylenebilir. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 94. ve 95. maddeleri; tüm öğretmenlerin katıldığı “öğretmenler kurulu” ve belirli alan öğretmenlerinin katıldığı “Zümre Öğretmenler Kurulu”nun görevleri arasında, öğretimin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konularına da yer vermektedir.

Yukarıda vurgulanan geleneksel değerlendirme yaklaşımlarının yanı sıra, son yıllarda okula dayalı yönetim yaklaşımlarına ilişkin bazı pilot uygulamalardan (Okulda Performans Yönetimi Modeli, Planlı Okul Gelişim Modeli, Toplam Kalite Yönetimi) bahsedilebilir (Ayrıca bakınız bölüm 9.2.1.).

Yenilikçi uygulamalardan “kurum performans değerlendirmesine” ait çalışmalar Ortaöğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları, İlköğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları, İl Milli Eğitim Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları olarak web sayfasında yayımlanmıştır (<http://www.meb.gov.tr>).

Rehberlik ve Denetim Başkanlığı’nın yukarıdaki çalışmalarından yararlanılarak Ortaöğretim Projesi kapsamında, “denetimde e-devlet” uygulamalarını yaygınlaştırmak ve karar destek sistemini oluşturmak için, “Çoklu Veri Kaynaklarına” göre “Kurumsal ve Bireysel Performans Değerlendirme” çalışmaları web tabanlı İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi (İLSİS) içinde sürdürülmektedir. Bu çalışmayla kurumlar, kendi öz değerlendirmelerini yapacaklar, değerlendirme sonuçları Rehberlik ve Denetim Başkanlığı’nca izlenecek ve böylece denetimde etkinlik sağlanacaktır.

Son yıllarda yine okul düzeyinde oluşturulan Okul Gelişim Yönetim Ekibi (OGYE)’nin görevleri arasında; paylaşımcı ve işbirliğine dayalı bir yönetim anlayışıyla eğitim ve öğretimin başarısını artırma konusuna yer verilmiştir.

Nihayet bir iç değerlendirme aracı olarak ele alınan bir başka çalışma ise “Stratejik Planlama” çalışmasıdır. 2003 yılında çıkarılan 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarında stratejik planlama yapılmasını ve performans bütçe sistemine geçilmesini öngörmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı da bu bağlamda 2007 yılı başlarında “2010-2014 yılları MEB Stratejik Planı” çalışmalarını başlatmıştır. Kuşkusuz bu çalışma, bugüne kadar yapılan çalışmalardan elde edilen birikim ve deneyimlerin üzerine inşa edilecek ve hem merkezi örgüt düzeyinde hem de okullar düzeyinde “kalite kültürü”nün oluşturulması ve “kalite güvence sisteminin” yaygınlaştırılmasında önemli rol oynayacaktır. Bu bağlamda; öz değerlendirme, paydaş ve SWOT analizi, etkililik, performans değerlendirme vb. planlama araç ve kavramları da yaygınlaşacaktır. Yukarıda ifade edilen çalışmalar 2012 ocak ayı itibarıyla sürmektedir. Bu konuda çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır.

9.4.1.2. Yükseköğretimde İç Değerlendirme

Türk yükseköğretim sisteminde kurumsal ve bireysel bir iç denetim ve değerlendirme aracı olarak “bilimsel denetim”le ilgili düzenlemeden söz edilebilir (Yükseköğretim Kanunu, madde 42). Buna göre, her öğretim yılı sonunda bölüm başkanları, bölümlerinin (birim ve öğretim elemanı bazında) geçmiş yıldaki öğretim, araştırma ve yayın faaliyetleri ile gelecek yıla ilişkin planlarını dekanlıklara rapor ederler. Dekanlar, bu raporları kendi kanaatlerini de ekleyerek rektörlüğe sunarlar. Rektörler, fakültelerden gelen bu raporları değerlendirerek gerekli önlemleri alırlar.

Öğretim elemanlarının üniversite düzeyinde değerlendirilmeleriyle ilgili olarak ise, süreli olarak atanmış öğretim elemanlarının (yardımcı doçent, öğretim görevlisi, okutman, araştırma görevlisi) sürelerinin uzatılmasına ilişkin süreç vurgulanabilir. Bu bağlamda, öğretim elemanlarının performans dosyalarını (öğretim yükü, araştırma, yayın vb.) değerlendiren dekanlıklar, ilgili öğretim elemanlarının görev sürelerinin uzatılıp uzatılmamasına karar verirler.

Yükseköğretim alanında son yıllarda gündeme gelen konulardan birisi de 9.2’de vurgulanan “akademik değerlendirme ve kalite geliştirme” konusu olmuştur. Türk yükseköğretim sisteminin gelişme kaydedilmesi gereken ve üzerinde çalışmalar yapılan konularından birisinin de kalite güvencesi olduğu söylenebilir. Ancak, son yıllarda konunun uluslararası düzeyde önem kazanması ve özellikle Bologna Süreci çerçevesinde bu alandaki önemli gelişmeler, ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarının konuya olan ilgilerini önemli ölçüde artırmıştır. Bu bağlamda 9.2. de vurgulanan Yönetmelik (Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği, 20 Eylül 2005); yükseköğretim kurumlarının kendi kurumsal temelleri üzerinde, 2007 yılından başlamak üzere, her yıl Avrupa Kalite Güvence İlke ve Esasları kapsamında en önemli unsur olan, “iç değerlendirme” çalışmalarını gerçekleştirmelerini ve elde edilen sonuçlar ışığında kendi stratejik planlarını oluşturmalarını, periyodik izleme ve iyileştirme süreci ile gelişmelerini gözden geçirerek hizmetlerini sürekli olarak iyileştirmelerini öngörmektedir.

Bologna Süreci kapsamında oluşturulmak istenen Kalite Güvence sisteminin temel unsurları, 5018 sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu”nda belirlenen hedefler ve 26179 sayılı “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ilkeleri ile uyumlu olan bu çalışmaların, yükseköğretim kurumlarında 2007 yılından itibaren etkin bir kalite değerlendirme ve geliştirme sürecine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. İlgili çalışmalar YÖK Faaliyet Raporunda da ifade edildiği gibi tüm hızıyla sürmektedir (YÖK Faaliyet Raporu 2010)

Yükseköğretim kurumlarındaki akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmaları Yönetmelik gereğince, üniversite düzeyindeki Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulları (ADEK) sorumluluğunda ve koordinasyonunda yürütülecektir.

YÖK Strateji Raporuna göre; (http://www.yok.gov.tr/duyuru/yok_strateji_kitabi.pdf) yükseköğretim kurumlarının her yıl kendi kurumlarını değerlendirmeleri sonucu hazırlayacakları “Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Raporları” ile, kurumsal ve ulusal boyutta bir iç değerlendirme sistemi oluşturulmuştur. Raporda “ ancak yükseköğretim kurumlarında kurumlar ve birimler bazında dış değerlendirme yapabilecek bağımsız kurum veya kuruluşlar henüz oluşturulamamıştır. Bu nedenle, yükseköğretim sisteminin özellikleri ve Bologna Süreci’nde bu alanda öngörülen ilke ve standartlar göz önünde bulundurularak, bu tür bağımsız kurum/kuruluşların oluşumunu teşvik edecek yaklaşımlara ve yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır” denilmektedir (s.182)

9.4.2. Dış Değerlendirme

9.4.2.1. Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim

Türkiye’de eğitim hizmeti veren tüm kurumların dış denetimi (yükseköğretim hariç): genel denetim, öğretmen-personel denetimi, sınav denetimi, kurs ve seminer denetimi ve değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma şeklinde yapılır (MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği, Madde 60). Dış denetim (okul/eğitim kurumu dışından) olarak nitelendirilebilecek olan bu denetim süreci iki ayrı denetim birimi tarafından gerçekleştirilir Bunlar:

- Rehberlik ve Denetim Başkanlığı (Ulusal ve Merkezi düzey- Milli Eğitim Denetçileri)
- Eğitim Denetmenleri Başkanlıkları (Yerel-İl düzeyinde)

Dış denetim yoluyla yapılan “denetim ve değerlendirme” faaliyeti eğitim kademelerine göre değişmektedir. Okul öncesi ve ilköğretim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin değerlendirilmesi, yerel düzeydeki il eğitim denetmenleri tarafından yapılır. Bu denetim sonucunda il eğitim denetmenleri öğretmenlerin performansı hakkında rapor sunarlar. Orta öğretim öğretmenlerin denetimi ise ulusal-merkezi düzeydeki Milli Eğitim Denetçileri tarafından yapılır. Her iki denetimin de amacı; öğretmenlerin ders içi ve ders dışı çalışmalarını incelemek ve öğretimin geliştirilmesine destek sağlamaktır. milli eğitim denetçileri denetim sonunda hazırladıkları “değerlendirme raporlarını” yetkili makamlara sunarlar ve yetersizliklerle ilgili önlemlerin alınmasını talep ederler (MEB il eğitim denetmenleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi; MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği, madde 62).

Kurumlarda görevli yöneticilerin gözlenen çalışmaları kurumların özelliğine göre "Yönetici Teftiş Formu" ile değerlendirilir. Yönetici teftiş formu olmayan kurum yöneticilerinin durumu, kurum teftiş raporu ile birlikte değerlendirilir (il eğitim denetmenleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, Madde 19).

Her iki denetim de (Gerek il eğitim denetmenleri gerekse milli eğitim denetçileri) hem kurum hem de personel denetimini içermektedir. Kurum denetiminde; okul ve kurumların, her türlü iş ve işlemlerinin yasalara uygunluk durumları, yönetici, öğretmen ve diğer personelin başarı durumları, çevre ile olan ilişkiler, daha önceki denetimler sırasında saptanan eksikliklerin giderilip giderilmediği konuları incelenir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesindeki öğretmenler için potansiyel kariyer ve ilerleme basamakları sistemi oluşturulmuştur Uzman öğretmen ve başöğretmen basamakları eklenerek, 2004 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu’nda yapılan bir değişiklikle (madde 43), öğretmenlik mesleğinde “kariyer basamakları” ihdas edilmiştir. Buna göre öğretmenlik mesleği; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılmıştır. Kariyer basamaklarında ilerlemeyle ilgili ayrıntılar Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği ile düzenlenmiştir (13 Ağustos 2005 tarih ve 25905 Sayılı Resmi Gazete). Bu yönetmeliğe göre; toplam serbest öğretmen kadrosunun % 20’si oranında uzman öğretmen, %10’u oranında da başöğretmen kadrosu ayrılması öngörülmüştür.

9.4.2.2. Yükseköğretim Kurumları

Türkiye’de konuyla ilişkin mevcut durum ve bu kapsamda bugüne kadar yapılmış olan çalışmalara bakıldığında, yükseköğretim kurumlarına bağlı akademik birim ve alt birimlerin açılması YÖK’ün izni ile gerçekleştirilebilmektedir. Her ne kadar bu uygulama, bu tür programların belirli bir kalite düzeyinde hizmete başlamasını güvence altına almakta ise de, bu birimlerin daha sonraki etkinlik ve hizmetlerinin kalite düzeylerinin izlenmesi ve değerlendirilmesinde açık bir yasal prosedür bulunmamaktadır.

Bununla beraber, yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirmesinin bir aracı olarak YÖK’e bağlı olan “Yükseköğretim Denetleme Kurulu” tarafından yapılan merkezi düzeydeki denetleme ve değerlendirme faaliyetlerinden söz edilebilir (Yükseköğretim Kanunu, madde 8 ve 9). Bu Kurul, YÖK adına, üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulundurur.

YÖK, 2008 yılında yayımladığı bir raporda (YÖK Faaliyet Raporu) bünyesinde bulunan Denetleme Kurulu aracılığı ile Vakıf Üniversitelerine yönelik her yıl rutin denetimler yaptığı gibi, gelen müracaatlara göre, Devlet veya Vakıf

Üniversitelerine yönelik rutin dışı denetleme görevi de yaptığını belirtmektedir. Raporda ayrıca, Denetleme Kurulu'nun faaliyet alanı dışında, bir üst disiplin kurulu olan Genel Kurulu'nun da soruşturma faaliyetlerini yürüttüğü belirtilmektedir. Raporda Kurulumuza, kişiler ya da Cumhuriyet Savcılıkları aracılığı ile, üniversitelerde görevli akademik ve idari personel hakkında yazılı ihbarlar ulaşmaktadır. Rektörler hakkındaki şikayetler Kurulumuzca, yükseköğretim kurumlarındaki diğer personel hakkındaki şikayetler ise ilgili Üniversite Rektörlüklerince incelenerek sonuçlandırılmaktadır" denilmektedir (s. 10). Son on yıl içinde ülkemizde yükseköğretimde kalite güvence konusu sürekli olarak gündemde olmuş ve belirli üniversitelerimizin konuya olan yakın ilgileri sonucunda, ülkemizde de bu kapsamda bazı önemli adımlar atılmıştır. Bunlardan başlıcaları özetle şunlardır:

Uluslararası tanınma ve akreditasyon alabilme çerçevesinde, ülkemizin köklü üniversitelerinin mühendislik programları, 1990'lı yılların ilk yarısından itibaren değişik zamanlarda ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology - ABD) değerlendirme sürecinden geçerek, (ABET'in ABD dışında vermiş olduğu eşdeğer akreditasyonu) (ABET Substantial Equivalence) alarak, ilgili mühendislik programlarına uluslararası kalite güvencesi sağlamışlardır. Bu süreç, mühendislik alanında ulusal kalite güvence sisteminin oluşturulması gibi önemli bir oluşumu beraberinde getirmiştir. 2002 yılında mühendislik fakülteleri dekanları tarafından oluşturulan, Mühendislik Dekanları Konseyi bünyesinde Mühendislik Akreditasyon Kurulu (MÜDEK) kurulmuş ve mühendislik alanlarında ulusal bir kalite güvence sisteminin oluşturulması açısından, ülkemizde örnek bir başlangıç olmuştur. MÜDEK'in yanında 26.08.2010 tarihli Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Genel Kurul kararı ile Türk Psikologlar Derneği (TPD) ve Fen, Edebiyat, Dil ve Tarih ve Tarih-Coğrafya Fakülteleri Öğretim Programları Değerlendirme ve akreditasyon Derneği (FEDEK) de dış değerlendirme kuruluşları olarak faaliyetlerine başlamışlardır.

2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren Yükseköğretim Kurulu tarafından eğitim fakültelerinde yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında, eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme lisans programları yeniden düzenlenmiş, öğretmen eğitiminin akreditasyonu ile ilgili pilot çalışmalar yapılmış ve bu çerçevede kaliteyi artırıcı düzenlemeler yapılmıştır.

Son yıllarda, Türkiye'deki yükseköğretim kurumları tarafından ilgi gösterilen bir diğer kalite değerlendirme yöntemi, Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA)'nın "Kurumsal Değerlendirme Programı"dır. Günümüze kadar, 8 üniversitemiz EUA'nın bu değerlendirme sürecinden geçmiştir.

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışıldığı gibi, Türkiye'de yükseköğretim kurumlarının, özellikle Bologna Süreci ile hızlanan kalite bilinci ve çalışmaları, bu konuda önemli bir birikim ve deneyim oluşturmuştur. Ancak, bu konuda günümüze kadar 2547 sayılı yasada öngörülen uygulamaların dışında, uluslararası gelişmelere uygun, ulusal çerçevede bir kalite güvence sistemi oluşturulamamıştır. Bu eksikliğin giderilmesi yolunda en önemli atılım Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği ile gerçekleştirilmiştir.

Yönetmelik gereği Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) göreve başlamıştır. YÖDEK tarafından Mayıs 2006'da tamamlanan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi" (<http://www.yodek.org.tr/?page=download>), dünyadaki ve özellikle Bologna sürecinde Avrupa boyutundaki gelişmeler göz önüne alınarak hazırlanmış; bu kapsamda yükseköğretim üst kurulları ile yükseköğretim kurumlarının yükümlülükleri, iç ve dış değerlendirme ilke ve ölçütleri ve süreçle ilgili ayrıntılar belirlenmiştir.

Bologna Süreci kapsamında oluşturulmak istenen kalite güvence sisteminin temel unsurları, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda belirlenen hedefler ve 26179 sayılı "Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ilkeleri ile uyumlu olan bu çalışmalar, yükseköğretim kurumlarında 2007 yılından itibaren bir kalite değerlendirme ve geliştirme sürecini başlatmıştır.

2010 yılında yayımlanan YÖK Faaliyet Raporu'nda, yukarıda sözü edilen tüm çalışmaların bazılarının olumlu sonuçlar doğurduğu, ancak büyük kısmının hala devam ettiği ifade edilmektedir.

9.5. Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi

Türkiye’de hemen her kademede eğitim kurumları arzı ve bu kurumlara olan talep arasındaki dengesizlikler, kademeler arası geçişlerde sınav zorunluluğunu ortaya çıkarmakta, bu sınavlar, bir bakıma eğitim sisteminin ulusal düzeyde bir değerlendirmesini yansıtmaktadır. Öte yandan, ulusal ve uluslar arası düzeyde yapılan bazı çalışmalar da (ÖBBS, PISA, TIMSS, PIRLS), ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerimizin (dolayısıyla eğitim sisteminin) hem başarı düzeylerini hem de ülkeler arasındaki yerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Öte yandan, yükseköğretim mezunlarının istihdam edilmeleri aşamasında girmek zorunda oldukları bazı ulusal düzeydeki sınavlar da (Kamu Personeli Yabancı Dil Sınavı (KPDS), Üniversitelerarası Kurul Dil Sınavı (UDS), Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS), Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı (ALES) yükseköğretim kurumlarının performanslarını yansıtmaları bakımından anlamlıdır.

Bu sınavlarla ilgili başlıca üç kurum bulunmaktadır. Bunlar YÖK’le ilgili olan Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) ile Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olan Ölçme, Değerlendirme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) ve Strateji Geliştirme Başkanlığıdır. ÖSYM, ulusal düzeydeki sınavlardan; Ölçme Seçme Sınavı (ÖSS), KPSS, KPDS, ALES, TUS ve UDS sınavlarını, ÖDYS; Ortaöğretim Kurumları Sınavı (OKS) sınavlarını, EARGED ise ulusal düzeyde ÖBBS sınavını hazırlamakta, uygulamakta ve raporlaştırmakta, uluslar arası düzeyde de PISA, TIMSS gibi sınavların uygulamalarını koordine etmekte ve bu sınavlarla ilgili ulusal raporları hazırlamaktadır. 652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname doğrultusunda EARGED kapatılmıştır. MEB, yeni teşkilat yapısında yer almamaktadır

9.5.1. Ulusal Düzeydeki Başarı Belirleme Sınavları (İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencileri ve Mezunları)

Öğrenci Başarılarını Belirleme Sınavı (ÖBBS): Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilerek uygulanan ve sonuçları raporlaştırılan sınav, ilköğretim okullarının 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri ve Yabancı Dil alanlarında her üç yılda bir yapılmaktadır. Başarı testinin yanında öğrenci ve öğretmen anketleri uygulanmaktadır. Farklı ölçme araçlarının kullanımı öğrenci başarılarını çok boyutlu olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. 2005 yılında uygulanan sınava 81 il ve 829 okuldan 154 bin öğrenci katılmıştır. En son 2008 yılında yapılan sınava ise 36 il ve 270 okuldan 34767 öğrenci ve 2915 öğretmen katılmıştır. Bu sınavın raporlaştırma çalışmaları devam etmektedir.

Ortaöğretim Kurumları Sınavı (OKS): İlköğretimden ortaöğretime geçişte uygulanan bu sınavla, ilköğretim son sınıf öğrencilerinin seçilmiş ortaöğretim kurumlarına (Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi vb.) yerleştirilmeleri sağlanmaktadır. Bu sınav 2008 yılında son defa uygulanmıştır. Bu sınav yerine Seviye Belirleme Sınavı (SBS) uygulanmaktadır. Bu sınav ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerine her öğretim yılı sonunda uygulanacaktır. Sınav öğrencilerin gördükleri tüm dersleri kapsayacak içerikte olacaktır. Sınav sonuçları ortaöğretim okullarına öğrenci yerleştirmede kullanılacaktır (SBS ve Ortaöğretime Geçiş Sistemi için bakınız 5.7.). Bu sınavların sonuçları aynı zamanda ilköğretimdeki başarı durumunu izlemeyi olanaklı kılacaktır. Bu sınavın uygulanışına ilişkin detaylı bilgiler 5.7 nolu bölümde verilmiştir.

Yüksek Öğretime Geçiş: 1974 yılından günümüze kadar Türkiye’de yükseköğretime geçiş, ulusal düzeyde bir merkezi sınavla yapılmaktadır. Bu sınav, Türkiye’deki lise mezunlarının (dolayısıyla liselerin) performansları hakkında her yıl geniş kapsamlı veri sağlamaktadır. Son beş yıldan bu yana ortalama olarak her yıl yaklaşık 1,5 milyon aday bu sınava girmektedir. 2009 yılında toplam 1,451,350 aday sınava başvurmuş ve 585,861’i örgün programlara, 296,303’ü açık öğretim programlarına olmak üzere toplam 882,164 aday bir programa yerleştirilmiştir. Bu da sınava girenlerin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (<http://www.osym.gov.tr>). Bu sınav 2010 yılından itibaren iki aşamalı olarak gerçekleştirilecektir. 2010 yılında 1.588.624 aday sınava başvurmuş

632.389'ü örgün programlara, 255.927'si açıköğretim programlarına olmak üzere toplam 888.316 aday bir programa yerleştirilmiştir. 2010 yılından itibaren Yükseköğretime geçiş sürecinde değişikliğe gidilmiştir. Geçmiş yıllarda olduğu gibi Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme sınavı (LYS) isimli iki sınav uygulanmaktadır. 2011 yılında icra edilen YGS'de toplam 1.692.144 aday sınava girerken, bunların 657.347'si devlet üniversitelerine, 81.345'i vakıf üniversitelerine, 18.672'i KKTC üniversitelerine ve 2.304'ü de yurt dışındaki üniversitelere yerleştirilmiştir.

9.5.2. Uluslararası Düzeydeki Durum Belirleme Sınavları (PISA, TIMSS, PIRLS / İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencileri)

Uluslararası boyutta Türkiye'nin eğitimdeki yerinin belirlenmesi TIMSS, PISA ve PIRLS sınavlarının sonuçlarına göre yapılmaktadır.

Uluslararası Eğitim Başarılarını Belirleme Kuruluşu (International Association for Evaluation of Education Achievement-IEA) tarafından gerçekleştirilen TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study - Uluslararası Matematik ve Fen Bilimleri Eğilimleri Araştırması), fen ve matematik alanında, dört yılda bir yinelenen uluslararası bir düzey belirleme sınavıdır. Türkiye 1995 ve 2003 yıllarında yapılan TIMSS sınavlarına katılmamıştır. Üçüncüsü 1999 yılında yapılan sınava, aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 38 ülke katılmıştır. Sınav ülkemizde, 206 okuldan 8. sınıf düzeyinde yaklaşık 7800 öğrenciye uygulanmıştır. TIMSS raporuna göre, Türkiye 38 ülke arasında; fen alanında 33., matematik alanında 31. sırada yer almıştır. TIMSS 2007 Türkiye'de 150 okuldan 8. sınıf düzeyinde yaklaşık 5000 öğrenciye uygulanmıştır. Türkiye 8. sınıf düzeyinde katılan 59 ülke arasında; fen alanında 28., matematik alanında 29. olmuştur. Bu tarihten itibaren, Türkiye TIMSS araştırmalarına katılmamıştır.

Uluslararası Eğitim Başarılarını Belirleme Kuruluşu'nun (International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA), Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi (PIRLS), 35 ülkede ilköğretim 4. sınıf öğrencileri arasında yaptığı “Okuma Becerileri Araştırması”dır. Araştırmaya Türkiye'den 62 ilden 154 ilköğretim okulundan toplam 5,390 öğrenci katılmıştır. PIRLS sonuçlarına göre; Türkiye 35 ülke arasında 28. sırada yer almıştır. Türkiye en son gerçekleştirilen PIRLS 2011'e katılmamıştır.

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı – PISA (Programme for International Student Assessment), Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı – OECD'ye üye ülkelerdeki 15 yaş grubu öğrencilerin zorunlu eğitim sonunda, günümüz bilgi toplumunda karşılaşılabilecekleri durumlar karşısında ne ölçüde hazırlıklı yetiştirildiklerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. PISA projesi üçer yıllık üç dönem halinde matematik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı ve okuma becerileri olmak üzere üç alanda değerlendirme yapmak üzere planlanmıştır. Her dönemde bir alana ağırlık verilmektedir.

PISA 2003, matematik okuryazarlığı ağırlıklıdır ve 30 OECD üyesi ülkenin yanında 11 üye olmayan ülke katılmıştır. Türkiye, okuma becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığı alanlarında 29 OECD üyesi ülke arasında 28. sırada yer almaktadır. PISA 2006, fen okuryazarlığı ağırlıklıdır ve 30 OECD üyesi ülkenin yanında 26 üye olmayan ülke katılmıştır. Türkiye, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığı alanlarında 30 OECD üyesi ülke arasında 29. sırada, okuma becerileri alanlarında da 29 OECD üyesi ülke arasında 28. sırada yer almaktadır. PISA 2009 okuma becerileri ağırlıklı olarak yapılmıştır. 31 OECD üyesi ve 34 diğer katılımcı üye olmak üzere toplam 65 ülkenin yer aldığı çalışmada Ülkemiz OECD üye ülkeleri arasında her üç alanda da 31. sırada yer almıştır. PISA 2012 uygulaması matematik alanı ağırlıklı olarak yapılacaktır. Bu çalışma için Nisan 2011 tarihinde 24 ilden 55 okulda pilot uygulama çalışması gerçekleştirilecektir.

9.5.3. Yükseköğretim Mezunlarının Başarılarını Belirleme Sınavları (KPSS, KPDS/UDS, ALES, TUS)

Türkiye'deki üniversite mezunları iş hayatına ve/veya lisansüstü eğitime geçişte çeşitli ulusal sınavlara girmek durumundadır. Bu sınavlar, üniversite mezunlarının, öğrenimleri süresince elde etmiş oldukları çeşitli bilgi ve becerileri (genel kültür, genel yetenek, alan bilgisi, yabancı dil bilgisi vb.) yansıtması bakımından önemlidir.

Üniversitelerin bu sonuçlardan elde ettikleri dönütleri, kendilerini geliştirme açısından değerlendirmeleri beklenir. Üniversitelerde böyle bir eğilimin giderek yaygınlaştığı gözlenmektedir. Başlıca ulusal sınavlar şunlardır:

Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS): Kamu kurumlarında görev almak isteyen üniversite mezunlarının (alanı ne olursa olsun) girmek zorunda oldukları ulusal sınavdır. Genellikle yılda bir kez yapılır. Bu sınavın sonuçları zaman zaman özel sektörde işe girmek için de kullanılmaktadır. Bu sınav, üniversite mezunlarının genel kültür, genel yetenek düzeylerini ve alan bilgilerini yansıtmaktadır.

Kamu Personeli Yabancı Dil Sınavı (KPDS): Kamu personelinin “yabancı dil öğrenmeye” teşvik amacıyla yapılan bu sınava, yabancı dil düzeyini kanıtlamaya çalışmak isteyen kamu personeli girmektedir. Sınav sonucuna göre belirli düzeyde yabancı dil bilen kamu personeline “yabancı dil tazminatı” ödenmektedir. Bu sınav aynı zamanda, üniversitelerde lisansüstü eğitime giriş sınavlarındaki “yabancı dil” başarı düzeyleri için de kullanılmaktadır. İlkbahar ve sonbahar dönemi olmak üzere yılda iki kere uygulanmaktadır.

Üniversitelerarası Kurul Dil Sınavı (UDS): Lisansüstü eğitim adaylarının girmek zorunda oldukları sınavdır (KPDS sınavı sonuçları da bu sınavın yerine geçmektedir). Belirli düzeyde yabancı dil bilmek, lisansüstü eğitime başlangıç için ön koşuldur. İlkbahar ve sonbahar dönemi olmak üzere yılda iki kere uygulanmaktadır.

Akademik Personel Ve Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı (ALES): Üniversite mezunlarının lisansüstü eğitime girişleri ve araştırma görevliliğine atanma için gerekli bir ulusal sınavdır. Bu sınav sonuçları, lisansüstü eğitime girişte belirli bir oranda başarı hesabına katılmaktadır. Önceleri sadece lisansüstü giriş için kullanılan sınav (LES), 2006 yılı sonlarında yapılan yeni bir düzenlemeyle, ALES adını almış ve böylece araştırma görevliliğine atanma süreci de merkezi bir sınava bağlanmıştır. İlkbahar ve sonbahar dönemi olmak üzere yılda iki kere uygulanmaktadır.

Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS): Tıp Fakültesi mezunlarının tıpta uzmanlık eğitimine girişleri için yapılan ulusal sınavdır. Tıpta uzmanlık eğitimi görmek isteyen tıp fakültesi mezunları bu sınavda belirli bir başarı sağlamam durumunda. İlkbahar ve sonbahar dönemi olmak üzere yılda iki kere uygulanmaktadır.

Türk Eğitim Sisteminin hemen her kademesindeki öğrenci ve mezun başarıları hakkında geniş bir veri sağlayan bugünkü sınav sisteminin sonuçlarının, eğitim yöneticileri tarafından henüz tam olarak değerlendirildiğini söylemek güçtür. Bununla birlikte, eğitimin hemen her kademesini etkisi altına almaya başlayan kurumlar arası rekabet ve kalite bilincindeki gelişmeler, gelecek yıllarda “başarı odaklı” ve çok yönlü değerlendirmelerin sinyallerini vermektedir.

9.6. Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi ile İlgili Eğitim Araştırmaları

Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim araştırmalarına yönelik çalışmaları giderek yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda, bir yandan üniversiteler tarafından yapılan araştırmaların Milli Eğitim Bakanlığı ile ilişkili konulara / sorunlara yönlendirilmesi konusunda mali teşvikler (araştırma projelerinin finansmanı ya da yürütülmesini destekleme) artırılırken öte yandan Bakanlık tarafından yürütülen araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar Bakanlığın Ar-Ge birimi olan Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından yürütülmektedir.

Söz konusu birim tarafından yürütülen çalışmaları iki grupta ele almak mümkündür:

- Yenilikçi okul / öğrenme modeli çalışmaları:
- Toplumsal Hizmet Etkinlikleri Uygulama Kılavuzunun Hazırlanması:

- Okulda Eğitim-Öğretim Süreçlerine Etkin Veli Katılımının Sağlanması: Veli katılımını engelleyen öğelerin belirlenmesi, alternatif katılım süreçlerinin ortaya konulması, öğrencilerin sosyal ve akademik başarılarının geliştirilmesi amacıyla yürütülmektedir.
- Sosyal Bir Kurum Olarak Okulda Güvenlik Modeli Çalışması: Bu çalışmayla Okul güvenliğine ilişkin okullarımızda yapılması gereken çalışmaların uygulama adımlarının belirlenmesi hedeflenmektedir.
 - Okulda Süreç Yönetimi Modelinin Hazırlanması: Okul kaynaklarının daha etkin kullanılabilmesi, hızlı karar alınabilmesi, okullarımızdaki tüm süreçlerin tanımlanması, süreçler doğrultusunda yönetim standartlarının belirlenmesi ve kalitenin geliştirilmesi amacıyla hazırlanmaktadır.
 - Müfredat Laboratuvar Okulları Modeli (MLO),
- Kurum / öğretmen ve öğrenci başarılarının değerlendirilmesiyle ilgili çalışmalar:
 - Öğrenci başarılarının ulusal ve uluslar arası düzeyde değerlendirilmesi
 - Ulusal düzeyde “Öğrenci Başarısını Belirleme Sınavı” (ÖBBS),
 - Uluslar arası düzeydeki durum belirleme sınavları: OECD tarafından yürütülen “PISA” projesi ve IEU tarafından yürütülen “TIMSS” sınavı.

Bu çalışmaların dışında, Türkiye’deki eğitimi geliştirmeye yönelik olarak Strateji Geliştirme Başkanlığı araştırma Şubesi tarafından 236 araştırma gerçekleştirilmiş olup, halen 45 araştırma devam etmektedir. Yapılan araştırmalara Başkanlığımızın <http://earged.meb.gov.tr/anasayfa.php?g=62> web adresinden metin olarak ulaşılabilir. Son yıllarda yapılan araştırmalardan bazıları aşağıda verilmektedir.

- İlköğretim okulu öğretmenlerinin yaptıkları mesleki çalışmaların değerlendirilmesi araştırması,
- Anadolu öğretmen liselerinin amaçlarına ulaşma yeterliliği
- Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin performans değerlendirilmesi
- Endüstri meslek liselerinde toplam kalite yönetimi (TKY) uygulamalarının değerlendirilmesi araştırması
- Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin değerlendirilmesi araştırması
- Endüstri Meslek Liseleri ve Teknik Liselerde Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme sınavı (LYS) başarılarındaki düşüş nedenlerinin araştırılması.
- İlköğretim Okulu Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi
- Medyada Töre ve Namus Cinayetlerinin Yansımaları, Veliler ve Öğrenciler Üzerindeki Etkileri
- Öğretmenlerin Şiddet Konusundaki Bilgileri, Gözlemleri, Değerlendirmeleri ve Çözüm Önerileri
- İnternet Kafelerin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi

9.7. İstatistikler

9.7.1. Değerlendirme İstatistikleri

Gösterge	2003-04	2005-06	2006-07	2007-08	2009-10	2010-11
Bakanlık müfettişleri	247	288	302	...	293	
Başmüfettiş	202	129	115	
Müfettiş	21	27	35	
Müfettiş yardımcısı	24	132	152	
Eğitim müfettişleri	2.979	2.888	

İlköğretim okulu sayısı	36.114	34.990	34.656	34.093	33.769	32,737
İlköğretimde müfettiş başına okul	12,12	11.69	10,42
İlköğretimde öğretmen sayısı	384.170	389.859	402.829	409.318	453.319	503,328
İlköğretimde müfettiş başına öğretmen	128,96	156.96	...
Orta öğretimde okul sayısı	6.408	7.435	7.934	8.280	8.675	9,281
Orta öğretimde müfettiş sayısı	293	
Orta öğretimde müfettiş başına okul	25,94	25,82	26,27	..	29.60	...
Orta öğretimde öğretmen sayısı	147.776	185.317	187.665	191.041	196.713	222,705
Orta öğretimde müfettiş başına öğretmen	598,28	643,46	621,41	..	671.37	...
Eğitime ilişkin araştırma ve geliştirme harcamaları (1000 TL)	245.118	279.083	315.976	358.847	373.077	382,875
Kamu bütçesinden yapılan eğitim harcamaları (1000 TL)	16.618.648	22.218.521	25.720.314	30.479.748	27.446.778	34,112,163
Eğitime ilişkin araştırma ve geliştirme harcamalarının kamu bütçesinden yapılan eğitim harcamaları içindeki payı (%)	1,47	1,26	1,23	1,18	1,14	2,87
Kamu eğitim kurumlarına ayrılan başlangıç ödenekleri (1.000 TL)	16.055.993	22.414.968	27.942.456	27.592.707	27.883.696	34,112,163
Eğitim kurumlarına ayrılan başlangıç ödeneklerinin toplam kamu bütçesi içindeki payı (%)	11,39	12,79	12,99	12,40	10,64	10,92
Eğitim alanında lisansüstü öğrenci sayıları	22.223	29.443	28.867	28.619	29.096	...
Eğitim bilimleri	4.029	5.771	5.782	5.628	5.433	...
Eğitim yönetimi ve denetimi	1.107	2.392	2.371	2.127	1.702	...

10. Özel Eğitim Hizmetleri

Türkiye’de özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim görme haklarından yararlanabilmelerini sağlamaya yönelik olarak Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)’na bağlı resmi ve özel okul/kurumlar tarafından yürütülmektedir.

Özel eğitime ihtiyacı olan birey, çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireyi ifade etmektedir. Bu kapsama hafif, orta, ağır ve çok ağır düzeyde zihinsel zihinsel yetersizliği olan, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan, dil ve konuşma güçlüğü olan, duygusal ve davranış bozukluğu olan, görme yetersizliği olan işitme yetersizliği olan ortopedik yetersizliği olan, özgül öğrenme güçlüğü olan, serebral palsili, süregelen hastalığı olan, birden fazla yetersizliği olan ve otizmi olan bireyler dâhil edilmektedir.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta ya da özel eğitim sınıflarında kaynaştırma uygulamaları yoluyla sürdürmeleri esastır. Ancak kaynaştırma yoluyla eğitime devam edemeyecek durumda olan bireyler için her tür ve kademede örgün ve yaygın özel eğitim okul ve kurumları açılabilir. Bu okul/kurumlar, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak; ilgili mevzuat doğrultusunda İl Millî Eğitim Müdürlüğünün ve Valiliğinin teklifi ve Bakanlık onayı ile açılır. Gerçek ve tüzel kişiler de özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri için 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunundaki esaslara uygun olarak özel okul veya kurum açabilirler. Okul ve kurumların açılmasında bireylerin yetersizlik türüne göre sayısı, yerleşim biriminin özellikleri ve ulaşım imkânları dikkate alınır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin devam ettiği okul ve kurumların dışında, görme yetersizliği olan bireyler için gerekli olan araç-gereç ve diğer eğitim materyallerinin üretilmesi, çoğaltılması, dağıtılması ve eğitim programları ile yeni eğitim-öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi amacıyla Bakanlıkça özel eğitim kurumları açılmıştır.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan okul ve kurumlar Görme Engelliler İlköğretim Okulu, İşitme Engelliler İlköğretim Okulu, Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulu, işitme ve ortopedik engelli bireyler için Özel Eğitim Meslek Lisesi, Hastane İlköğretim Okulu, Eğitim ve Uygulama Okulu, İş Okulu, İş Eğitim Merkezi, Bilim ve Sanat Merkezi, Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu, Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin devam ettiği İlköğretim Okuludur. Bu okullarda genel eğitim programları veya özel eğitim programları uygulanmaktadır. (MEB, 2006 s. 8-9; Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği madde 37).

Özel eğitim programlarının, özel eğitim gören tüm öğrencilere meslek becerisi kazandıracak şekilde, uygulamalı olarak sunulması, özel eğitim alması gereken çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte eğitim göreceği okulların, bütün öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde mekân, donanım, personel ve program esnekliğine kavuşturulması, özel eğitim gerektiren bireylerin erken çocukluk ve okul öncesi eğitimlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir (MEB 2009 Yılı Bütçe Raporu, s. 51).

Özel eğitim gerektiren bireylerin erken çocukluk ve okul öncesi eğitimlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. 2009- 2010 eğitim-öğretim yılında; 713 özel eğitim okul ve kurumunda 36.599 öğrenci öğrenim görmüş, 6,005 öğretmen ve 871 personel görev yapmıştır (MEB 2011 Yılı Performans Raporu).

İlköğretim programlarının amaçlarını gerçekleştiremeyecek durumda olan bireyler, eğitimlerini gelişim alanlarındaki performans düzeylerine göre hazırlanmış eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim okul ve kurumlarında sürdürürler. İlköğretim okullarını bitiren öğrenciler genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına yönlendirilirler. İlköğretim programlarına denk olmayan eğitim programlarını tamamlayan özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ise, özelliklerine uygun okul ve kurumlara yönlendirilirler (MEB, 2006 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 30).

Zorunlu öğrenim çağında olup ilköğretim programını takip edemeyen özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin devam ettiği okul ve kurumlarda tuvalet eğitimini kazanamamış, yoğun davranış problemi gösteren ve grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin grup eğitimine hazırlanması amacıyla bire bir eğitim uygulaması yapılır. Bire bir eğitim uygulaması kapsamındaki öğrenciler grup eğitimine katılmazlar. Bu öğrencilere verilecek eğitimin süresi ve haftalık ders saati sayısı özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından belirlenir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 16).

Özel eğitim, genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Özel eğitime ihtiyacı olan her çocuk özür türüne ve derecesine bakılmaksızın özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin genel mesleki eğitimleri ile rehabilitasyonlarının kesintisiz sürdürülmesi esastır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki eğitim ve yaygın eğitim hizmetleri Millî Eğitim Bakanlığı'nca planlanır ve ilgili kuruluşlarca yürütülür (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 6, 16). Durumları yatılı bir okulda eğitilmeyi gerektiren çocuklar için özür durum ve özelliklerine uygun yatılı özel eğitim okulları açılmıştır. Ayrıca, özür ve özellikleri nedeniyle ilköğretimden sonra üst öğrenimlerine devam edemeyen özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin iş ve meslek kazanmaları için iş okulları ve iş eğitim merkezleri açılmıştır.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta ya da özel eğitim sınıflarında kaynaştırma uygulamaları yoluyla sürdürmeleri esastır. Ancak kaynaştırma yoluyla eğitime devam edemeyecek durumda olan bireyler için her tür ve kademede örgün ve yaygın özel eğitim okul ve kurumu açılabilir. Özel eğitim okul/kurumları, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak; ilgili Yönetmelikler doğrultusunda il millî eğitim müdürlüğünün teklifi ve Valilik onayı ile açılır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte kaynaştırma yoluyla sürdürmeleri esas olmakla birlikte, bu bireyler için Millî Eğitim Bakanlığı'nca her tür ve kademede örgün ve yaygın özel eğitim okulları da açılmaktadır. Gerçek ve tüzel kişiler de özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri için 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'ndaki esaslara uygun olarak özel okul veya kurum açabilirler. Okul ve kurumların açılmasında bireylerin yetersizlik türüne göre sayısı, yerleşim biriminin özellikleri ve ulaşım imkânları dikkate alınır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin devam ettiği okul ve kurumların dışında, bu bireylere eğitim materyalleri ile araç-gereçler hazırlanması ve eğitim programları geliştirilmesi amacıyla da özel eğitim okul/kurumları açılmıştır.

10.1. Tarihsel Görünüm

Türkiye'de özel eğitim ile ilgili çalışmalar Cumhuriyet öncesinde 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde işitme engelli çocuklara eğitim veren bir okulun açılması ile başlamıştır. 1913 yılında yürürlüğe giren Tedrisat İptidaiye Kanununda özel eğitim hizmetlerinin geliştirilmesini öngören maddeler bulunmaktadır. 1921 yılında Özel İzmir Sağır-lar-Körler Okulu açılmıştır. 1950 yılından 1980 yılına kadar Özel Eğitim Hizmetleri, İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir şube müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle ilgili olarak ilk anayasal düzenleme 1961 anayasasında ortaya çıkmıştır. 1961 Anayasasının 50. Maddesi özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için gerekli eğitim hizmetlerinin sunulmasını öngörmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimleriyle ilgili olarak, 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına "Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır" hükmü konulmuştur.

1949 yılında 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu yürürlüğe girmiş, 1948 yılında üstün yeteneklilerle ilgili 5247 sayılı özel yasa çıkarılmıştır. 1957 yılında her iki yasanın da kapsamı genişletilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde 06.08.1980 tarihinde 2429 sayılı onayla Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş, 13.12.1983 gün ve 179 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı'na dönüştürülmüştür. Ülke genelinde özel eğitim ve rehberlik alanında ihtiyaçların artması sonucu, hizmeti daha etkin ve yaygın olarak yürütebilmek amacıyla 30.04.1992 gün ve 3797 sayılı Kanunla (Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun) Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 2011 yılında 3797 sayılı bu kanunun iptali ve 652 sayılı MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğe girmesiyle müdürlük "Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü" adı altında çalışmalarını sürdürmektedir.

1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'nda, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin yetiştirilmelerine dair esaslar belirlenmiştir. Kanun, özel eğitime gereksinim duyan çocukların okuldaki tüm personelin ilgi odağı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, 06.06.1997 tarihli ve 23011 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile engellilere ilişkin özel eğitim esasları belirlenmiştir.

Özellikle 1983 yılından sonra gelişmiş ülkelerdeki örnekler de dikkate alınarak temel amacı çocuğun içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması olan "kaynaştırma eğitimi"ne ağırlık veren düzenlemeler yapılmıştır. Özel eğitime yönelik çalışmalarda önemli bir dönüm noktası olan 1955 yılında Ankara'da, 1959 yılında da İstanbul ve İzmir'de, amaçları ilköğretim çağındaki Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyleri saptamak ve bu çocuklara özel eğitim olanakları sağlamak olan Psikolojik Servis Merkezleri açılmıştır (Rehberlik ve Psikolojik Danışma). Bu merkezler daha sonra Rehberlik Araştırma Merkezlerine (RAM) dönüştürülmüş ve ülke geneline yaygınlaştırılmıştır. 2010-2011 eğitim öğretim yılında 217 merkez, bin beş yüz civarında uzman personelle özel eğitim gerektiren bireylerin tespiti, uygun eğitim kurumuna ve kademesine yönlendirilmesi, eğitim sürecinin izlenmesi ve desteklenmesi gibi hizmetler sunmaktadır (Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği). Günümüzde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere daha etkili eğitim hizmeti sunmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli çalışmalar ve projeler yürütülmektedir. 2011 yılında da bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmış, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin topluma üretken insanlar olarak katılabilmeleri için eğitim- öğretim hizmeti veren resmi ve özel kurumların kapasiteleri, eğitim koşulları ve şartlarında iyileştirmeler yapılmıştır.

10.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Türkiye’de özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim ihtiyaçlarının daha sağlıklı ve yeterli biçimde karşılanması amacıyla son dönemlerde yasalar ve yönetmeliklerde yeni düzenlemelere gidilmektedir. 1.7.2005 tarih ve 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile özürlülerle ilgili rehabilitasyon çalışmalarını geliştirmek, özürlülerin rehabilitasyonuna yönelik her türlü standardın oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapmak, özürlü çocuklara, gençlere, yetişkinlere her düzeyde eğitim imkânı sağlamaya yönelik çalışmalar yapmak amacıyla Rehabilitasyon ve Eğitim Dairesi Başkanlığı kurulmuştur (Özürlüler Kanunu Madde 44). Bunun yanında, aynı yasanın 45. maddesi ile de Türkiye’de engelli bireylerle ilgili politikaları belirlemeye yönelik veri oluşturmak amacıyla Özürlülük Araştırmaları ve İstatistik Dairesi Başkanlığı oluşturulmuştur.

Türkiye’de özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle ilgili ortaya çıkan sorunların giderilmesinde sürekli yeni önlemler geliştirilmektedir. 20.11.2007 tarih ve 2007/85 sayı ile özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanmasındaki sorunları gidermek amacıyla, Özel Eğitim Giderlerinin Karşılanması hakkında bir genelge yayınlanmış ve özürlülerin eğitim olanaklarından daha etkili yararlanmalarının sağlanması düzenlenmiştir. 13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme”, 03.12.2008 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış ve yasalaşmıştır. İlgili kanun (5825 sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun) 18.12.2008 tarihinde 27084 sayılı Resmi gazetede yayınlanmıştır. Sözleşme, engelli kişilerin tüm temel hak ve özgürlüklerden tam ve eşit şekilde yararlanmalarını teşvik etmek ve sağlamayı amaçlamaktadır.

Yeni yasal düzenlemelerin yanı sıra, Milli Eğitim Bakanlığı, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle ilgili çeşitli projeler yürütmektedir:

Ankara Valiliği, Millî Eğitim Vakfı ve Serebral Palsili Çocuklar Derneğinin işbirliğiyle yürütülen Serebral Palsili Çocuklar İçin Okul Projesi kapsamında Ankara’da bir ilköğretim okulu açılarak eğitim öğretime başlanmıştır (MEB 2005, s. 161). Görme yetersizliğinden kısmen etkilenmiş, yardımcı cihazlarla eğitim-öğretim alabilen öğrencilere, yetersizlik durumlarına uygun ortamlarda eğitim sağlamak amacıyla 1997 yılında başlatılan Az Görenlerin Eğitimi Projesi 2001 yılında tamamlanmıştır (MEB 2006 Yılı Bütçe Raporu, s. 161). Proje çıktıları eğitim öğretim uygulamalarına yansıtılmıştır.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu olan çocukların tespiti, tanınması ve eğitim amacıyla 13-18 Yaş Grubundaki Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) Olan Çocukların Eğitimi Projesi 2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren başlamak üzere sekiz yıl olarak planlanmıştır. Proje 14 pilot ilde yürütülmüştür. Pilot illerde söz konusu çocukların eğitiminde dikkat toplama eğitimi çalışmaları tamamlanmış olup bu kapsamda “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Eğitiminde Öğretmen El Kitabı” hazırlanmıştır.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklara sunulan eğitim hizmetlerinin niteliğini ve niceliğini artırmak ve özellikle kaynaştırma uygulamalarını yaygınlaştırmak amacıyla Anadolu Üniversitesi desteği ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Okul Öncesi Dönemde Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Çocukların İyileştirilmesi ve Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Eğitim Modelleri Geliştirme Projesi Aralık 2006’da tamamlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı ile Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nca ortaklaşa hazırlanan Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Öğrencilerin Okullara Erişiminin Sağlanması İçin Ücretsiz Taşınması Projesi kapsamında 2004–2005 öğretim yılından itibaren, özürlü öğrencilerin okullarına ulaşmaları için ücretsiz taşıma programı başlatılmıştır (MEB 2006 Yılı Bütçe Raporu, s. 163). Proje, 2009-2010 öğretim yılında da sürdürülmüştür ve hali hazırda devam etmektedir.

Bireysel farklılıkları ve otistik özelliklerinden dolayı mevcut eğitim-öğretim ortamlarından yararlanamayan 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların, özelliklerine uygun ortamlarda eğitim-öğretimlerini sağlamak amacıyla Otistik Çocukların Eğitimi Projesi 5 yıl süresince uygulamaya konulmuş ve sona ermiştir. Otistik çocukların performansları doğrultusunda eğitim alabilmeleri için “Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri” ile kaynaştırma yoluyla otistik çocuklara eğitimlerini sürdürecekleri özel eğitim sınıfları açılmış ve bu konuda yapılan çalışmalar devam etmektedir (Otistik Çocukların Eğitimi Projesi).

Sokakta çalışan çocuklarla ilgili olarak İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından İzmir ve Çorum illerinde iki proje yürütülmektedir (İlköğretim Genel Müdürlüğü Projeler): İzmir’de seçilmiş sanayi alanlarında (ayakkabıcılık,

tekstil ve oto tamirciliği) 15 yaş altı 1500 çocuğun çalışma alanlarından çekilmesini amaçlayan İzmir’de Sınai Meslek Dallarında Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Projesi ve sokakta çalışan çocukların ilköğretime kazandırılmasını amaçlayan Çorum İlinde Sokakta Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Projesi.

UNESCO’nun 2006-2007 dönemi Katılım Programı çerçevesinde kabul edilen “Özel Eğitimde Erken Çocukluk Eğitimi Hizmetlerini Geliştirme Projesi” ile erken çocukluk dönemi eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması kapsamında öğretmenlerin hizmetiçi eğitim almalarına olanak sağlanmıştır. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar ve ailelerinin ihtiyaçları erken dönemde belirlenerek eğitim sürecine katılmaları sağlanmış; 0–6 yaş arasındaki özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar ve aileleri ile bu okul/kurumlarda görev yapan öğretmenleri kapsayan proje 2008’de uygulanmıştır. Erken çocukluk eğitimi hizmetlerini geliştirme ve merkez açma çalışmaları devam etmektedir.

Okul öncesi dönemde özel eğitime ihtiyacı olan çocukların kaynaştırma yoluyla eğitiminin yaygınlaştırılması amacıyla 2009-2010 Eğitim Öğretim yılında uygulanmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir proje hazırlanmıştır. Amasya, Nevşehir, Çanakkale, Bilecik, Edirne, Karabük, Ardahan, Gümüşhane, Trabzon, Yalova, Karaman, Tunceli, Kilis, Bolu, Kırıkkale, Bayburt, Burdur, Kırklareli, Muğla, Düzce, Bartın, Artvin, Çankırı, Kütahya, Rize, Isparta, Kırşehir, Giresun, Uşak, Eskişehir, Sinop ve Samsun illerinde proje başlatılmıştır (Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimi Yaygınlaştırma Genelgesi no 2009-66). Proje kapsamında 1002 özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci kaynaştırma eğitimine yönlendirilmiştir. Ayrıca kaynaştırma eğitimi verilen okullarda görevli 1981 öğretmen ile 934 yönetici özel eğitim uygulamaları konusunda hizmet içi eğitime alınmıştır.

Hollanda Hükümeti ile birlikte yürütülen AB Katılım Öncesi MATRA Projesi kapsamında, “Eğitimin Kalitesine ve Eşit Fırsatlara Yönelik Avrupa Gerekliklerine Uygun Olarak Engelli Çocuklar İçin Türk Eğitim Sistemini Güçlendirme Projesi” ile kamuoyunun bilinçlendirilmesi, materyal geliştirme, araç- gereç alımı ve öğretmen eğitimi 1 Ocak 2005 ve 31 Aralık 2006 tarihleri arasında yapılmıştır.

Görme engellinin yanında ek engeli olan çocukların eğitimi konusunda Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Amerika Birleşik Devletlerinde faaliyet gösteren Perkins Görme Engelliler Okulu-Hilton/Perkins Programı arasında 2007 yılından başlamak üzere üç yıl süreli protokol imzalanmıştır. Bu kapsamda görme engellilere yönelik hizmet veren iki okulda bu çocuklara yönelik eğitim çalışmaları devam etmektedir.

5378 sayılı Özürlüler Kanunun 15 inci maddesine dayanılarak; Türk Dil Kurumu Başkanlığı, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Üniversite Temsilcileri ve İşitme Engelliler Milli Federasyonun işbirliği ile işitme özürlü, dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin iletişim ihtiyaçlarını desteklemek için işaret dilinin dil bilimi yönünden çözümlemesi ve değerlendirmesini yapmak, yazılı ve görsel eğitim araç- gereçlerini hazırlamak, Türk işaret dili sistemini oluşturmak, işaret dili tercümanları ile öğreticilerini yetiştirmek ve farklı uygulamaları önlemek üzere usul ve esasları düzenlemek amacıyla; “Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik” hazırlanmıştır. Bu Yönetmelik kapsamında Türk Dil Kurumu Başkanlığının koordinatörlüğünde adı geçen kurum ve kuruluşların işbirliği ile Türk İşaret Dilinin oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Özel eğitim veren okul ve kurumlarda sporun geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla, MEB, Türkiye Özel Sporcular ve Spor Federasyonu başkanlığı (TOSSFED) ve Türkiye Özel Sporcular Spor Eğitim ve Rehabilitasyon Derneği arasında bir protokol imzalanmıştır. MEB 2010 Bütçe Raporu.2010. http://sgb.meb.gov.tr/but_kesin_hesap/2010_Butce_Raporu/2010_Butce_Raporu.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Özel Sporcular ve Spor Federasyonu başkanlığı (TOSSFED) ve Türkiye özel Sporcular Spor Eğitim ve Rehabilitasyon Derneği arasında Özel eğitim veren okul ve kurumlarda sporun geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına dair işbirliği protokolü

Yükseköğretim gören özürlü öğrencilerin, öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli tedbirleri almak ve bu yönde düzenlemeler yapmak üzere, 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun gereğince, Kurulumuz tarafından hazırlanan “Yükseköğretim Kurumları Özürlü Öğrenciler Yönetmeliği” 14.08.2010 tarih ve 27672 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 20.06.2006 tarih ve 26204 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Söz konusu Yönetmelik gereğince, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca Özürlü Öğrenci Komisyonu kurulmuştur. Başkanlığımız bünyesinde Komisyona destek hizmetler vermek, raportörlük yapmak, özürlü üniversite öğrencilerine destekleyici ve iyi kaynaklarla donatılmış bir akademik ortam sağlamak için yükseköğretim kurumları özürlü öğrenci birimleri ile koordinasyon halinde çalışmak üzere Özürlü Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi oluşturulmuştur.

ÖSYM bünyesinde, çalışma usul ve esasları ÖSYM Başkanlığınca belirlenen Özürlü Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi kurulmuştur.

Yükseköğretim kurumları tarafından bir rektör yardımcısı sorumluluğunda, öğretim elemanları ve ilgili daire başkanlıkları temsilcilerinden oluşan, özürlü öğrencilerin akademik, araç-gereç, idari, fiziksel, barınma, sosyal ve benzeri alanlarla ilgili ihtiyaçlarını tespit etmek ve bu ihtiyaçların karşılanması için yapılması gerekenleri belirleyip, yapılacak çalışmaları planlamak, uygulamak, geliştirmek ve yapılan çalışmaların sonuçlarını değerlendirmek üzere, mediko-sosyal sağlık, kültür ve spor işleri daire başkanlığına bağlı özürlü öğrenci birimleri oluşturulmuş ve faaliyetlerine devam etmektedir.

10.3. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylerin Tanılanması

Türkiye’de ortalama özelliklerden farklılık gösteren bütün bireyler özel eğitim kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan birey, çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireyi ifade etmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan birey kapsamına zihinsel yetersizlik, birden fazla yetersizlik, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dil ve konuşma güçlüğü, duygusal ve davranış bozukluğu, görme yetersizliği, işitme yetersizliği, ortopedik yetersizlik süregelen hastalık, serebral palsi, özel öğrenme güçlüğü ve otizm dâhil edilmektedir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 4). Ayrıca, üstün yetenekli bireyler de özel eğitim kapsamı içinde ele alınmaktadır.

Özürlü sağlık kurulu raporu düzenlemeye yetkili sağlık kurum veya kuruluşlarınca verilen sağlık kurulu raporuyla asgari %20 özürlü olduğu tespit edilen ve özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından da eğitsel değerlendirme ve tanılamaları yapılarak destek eğitimi almaları uygun görülenlere hizmet verilmektedir. Özürlü sağlık kurulu raporunda %20’nin altında özür oranı belirtilen bireylerin incelemeleri yapılarak eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda resmi yönlendirmeleri yapılacaktır. Özel eğitim değerlendirme kurulu raporları en fazla iki yıl süreyle verilebilir.

Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılaması Rehberlik Araştırma Merkezlerinde (RAM) oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. Tanılamada bireyin; tıbbî değerlendirme raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim öyküsü, tüm gelişim alanlarındaki özellikleri, akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim performansı, ihtiyaçları, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve çocuğun kayıtlı olduğu okuldaki sınıf öğretmeni tarafından hazırlanan bireysel gelişim raporu dikkate alınır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 7).

Rehberlik ve araştırma merkezlerinin eğitsel değerlendirme ve tanılama görevini yerine getirmesine yardımcı olmak ve kurumsal verilerin, Millî Eğitim Bakanlığı elektronik bilgi sistemi olan “MEBBIS” üzerinden, internet ortamında girişlerinin yapılmasını sağlayacak “RAM Modülü” hazırlanmıştır.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine karar verilerek eğitim planını da içeren özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanır. Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu, özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyi uygun resmi okul veya kuruma yerleştirir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği madde 11, 12).

Otistik çocukların tıbbî tanılaması, çocuk-ergen ruh sağlığı ve hastalıkları kliniği bulunan hastanelerdeki uzmanlarca yapılır. Okulöncesi, ilköğretim ve orta öğretimine devam eden üstün yetenekli olduğu düşünülen çocuk/öğrenciler, örgün eğitim kurumundaki öğretmenleri veya velileri tarafından bakanlıkça hazırlanan gözlem formatı kriterlerine göre merkeze aday gösterilirler. Tanılama komisyonunun ön değerlendirmesinin (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi madde 10) ardından grup taramasına uygun görülen çocuk/öğrenciler grup taramasına alınırlar. Grup taramasında yeterli performans gösteren çocuk/öğrenciler son olarak konunun uzmanları tarafından bireysel incelemeye alınırlar. Uzmanlarca bireysel yetenekleri belirlenen öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezi lerinde eğitime alınırlar (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi madde 12).

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili düzenlemeler ve çalışmalar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yürütülmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından kurum bakımı, koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleri verilmektedir.

İlköğretim okullarındaki öğrencilerden, okulun bulunduğu yerleşim biriminin dışına çıkan, adresi bulunamayan, okulsuz bir yere veya yabancı bir ülkeye gidenlerin durumu okul müdürlükleri, milli eğitim müdürlükleri tarafından izlenir. Bunların kaydı, yaşları zorunlu öğrenim çağı dışına çıkıncaya kadar silinmez. Geri dönenlerin okula devamları sağlanır. Okuldan ayrılmış olan öğrencilerin izlenmesi ve göç ettikleri bölgedeki yaşadıkları yere en yakın okula kaydedilmeleri sağlanmaktadır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği madde 27).

10.4. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylere Sağlanan Mali Destek

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 7. maddesi gereği her Türk vatandaşı için temel eğitim zorunlu ve ücretsizdir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin temel eğitim ve rehabilitasyon giderleri de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından karşılanmaktadır. 5378 Sayılı Özürlüler Kanunu'nun 35'inci maddesi ve 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ek 3'üncü maddesi "Görme, ortopedik, işitme, dil-konuşma, ses bozukluğu, zihinsel ve ruhsal özürlü çocuklardan özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam etmeleri uygun görülenlerin eğitim giderlerinin, her yıl bütçe uygulama talimatında belirlenen miktarı MEB bütçesine konulacak ödenekten karşılanır." hükmünü getirmiştir. Buna bağlı olarak Bakanlık, öğrencinin özel eğitim veya rehabilitasyon hizmeti aldığı kuruma 8 saat bireysel ve 4 saat grup eğitimi olmak üzere toplam 12 saate kadar ücret ödemektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan birey, haftada 12 saatten daha fazla eğitim talep etmesi durumunda fazla aldığı eğitimin ücretini kendisi karşılamaktadır. Ayrıca, birden çok özrü olan ve resmi okulda eğitimi yapılan özür türü dışında öğrencinin sahip olduğu ikinci veya daha fazla özür türünde bireysel destek eğitimi alması gerektiği, Özel Eğitim Değerlendirme kurul raporunda belirtilen özürlü çocukların, özel özel eğitim kurumlarından en fazla 6 seansa kadar bireysel eğitim almaları halinde eğitim giderleri Milli Eğitim Bakanlığı'nca karşılanır (MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü Rehberlik Araştırma Merkezleri ve Özel Eğitim Giderlerinin Karşılanması Genelgesi).

Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığı, resmi özel eğitim okul ve kurumları ile özel eğitim sınıflarındaki gündüzlü öğrencilerin okula ulaşmalarının ücretsiz sağlanması için gerekli tedbirleri alır. Yatılı veya gündüzlü özel eğitim okul ve kurumlarında gündüzlü olarak okuyan ve parasız yatılılık şartlarını taşıyan öğrencilere ücretsiz olarak öğle yemeği verilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 90-91).

Türkiye'de engelli bireylere yönelik olarak sadece eğitim ve rehabilitasyon desteği değil, aynı zamanda engelli bireyin yaşamını kolaylaştırmak ve yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik önlemler de alınmaktadır. 5378 sayılı Özürlüler Kanununa ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna özürlülerle ilgili maddeler eklenmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre; başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde özürlü olduklarını hastanelerden alacakları sağlık kurulu raporu ile kanıtlayan özürlülere, kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özürlü yakını bulunanlara... aylık bağlanır (madde 17).

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere de normal akranları gibi burs verilmektedir. Bursluluğu kazanan öğrencilerin engellerine uygun okula veya kaynaştırma eğitimine devam edecekleri okula, parasız yatılılığı kazananların da engellerine uygun tercih ettikleri özel eğitim okuluna veya kaynaştırma eğitimine devam edecekleri okula kayıtları yapılır. Zihinsel engelliler dışındaki özel eğitim gerektiren öğrencilerden öğrenim gördükleri ilköğretim ve özel eğitim ilköğretim okullarından mezun olanlar, başarı derecesine göre sınavsız olarak engellerine uygun pansiyonlu orta öğretim kurumlarının parasız yatılı bölümüne yerleştirilirler (Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Burs, Parasız Yatılılık ve Sosyal Yardımlar Yönetmeliği, madde 5, 9).

10.5. İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında Özel Eğitim Uygulamaları

Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyaı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır. Türkiye’de özel eğitime ihtiyaı olan bireylerin, eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır. Özel eğitime ihtiyaı olan bireyler kaynaştırma yoluyla eğitimlerini, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı sürdürebilecekleri gibi özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak da sürdürülebilirler. Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları, öğrencilerin bazı derslere yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta ya da ders dışı etkinliklere birlikte katılmaları yoluyla yapılır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde 23).

Kaynaştırma eğitimine devam eden özürlü çocuklara okul yönetimince grup eğitimi konusunda gerekli destek sağlanır. Ayrıca, özel özel eğitim kurumundan bireysel destek eğitimi almaları yönünde Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu düzenlenmesi durumunda ayda ayda 8 saatlik bireysel eğitim, 4 saatlik grup eğitimi okulun günlük öğrenim süresi dışında özel özel eğitim kurumu tarafından verilebilir (MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü Rehberlik Araştırma Merkezleri ve Özel Eğitim Giderlerinin Karşılanması Genelgesi, No: 2007/85).

Kaynaştırma eğitimi bireylerin eğitim performansına ve öncelikli ihtiyaçlarına göre planlanır. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak ihtiyaçları doğrultusunda Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği madde 69). Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan okul ve kurumlarda, BEP geliştirme birimi oluşturulur. Bu kurumlarda öğrencinin yetersizliğine uygun ortam düzenlemeleri yapılır. Öğrenciye verilen eğitim hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla özel araç-gereç ile eğitim materyalleri sağlanır ve destek eğitim odası açılır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 23).

Özel eğitime ihtiyaç duyan birey Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu ve "Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) uzmanlarının incelemesi sonucu kaynaştırma eğitiminden yararlanabileceğine karar verilirse kaynaştırma eğitimine alınır.

2008/60 sayı ile 02.9.2008 tarihinde yayınlanan Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları genelgesi ile 09.02.2004 tarihli ve 2004/7 sayılı “Kaynaştırma Uygulamaları” konulu Genelge yürürlükten kaldırılmıştır. Bu genelge ile kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin uygulama esaslarına açıklık getirilmiştir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitiminde kaynaştırma eğitimine ağrılık verilmektedir (Özel Eğitim Hakkında 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname). 2009-2010 eğitim öğretim yılında 37.669 sınıfta, toplam 76.204 öğrenci kaynaştırma eğitimine katılmıştır (Milli Eğitim İstatistikleri, 2009-2010). İlköğretim okullarında kaynaştırma yoluyla eğitim kapsamındaki öğrenciler için açılacak özel eğitim sınıflarının donanımlarının sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca ilköğretim okullarında kaynaştırma yoluyla eğitim kapsamındaki öğrenciler için açılacak destek eğitim odalarının donanımlarının sağlanması da hedefler dâhilindedir. Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında 10 ilde kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları yapılan 20 pilot okulda destek eğitim odalarının donanımının sağlanması amacıyla 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla 1.215.000 TL ve 2.510.000 TL bütçe ayrılmıştır (MEB 2011 Mali Yılı Performans Raporu).

Üstün yetenekli öğrencilere örgün eğitim kurumlarında aldıkları eğitimin yanı sıra bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak üzere okul saatleri dışında destek eğitim hizmeti verilir. (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi Madde 7).

10.5.1. Kaynaştırma Eğitimiyle İlgili Yasal Çerçeve

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle ilgili sosyal yaşam ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yasal düzenlemeler yapılmıştır. Özürlüler Kanunu’nda özürlüler aleyhine ayrımcılık yapılamayacağını vurgulamaktadır ve özürlülerin durumlarına uygun meslekî rehabilitasyon ve eğitim programlarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Aynı yasanın 13, 14, 15, 16 ve geçici maddeleri ile engelli bireylerin eğitim ve sosyal yaşamlarında karşılaşacağı zorlukların önlenmesine ve engelli bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyaı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 42.) Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır (1739 Numaralı Milli Eğitim Temel Kanunu Madde 8)Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere,

özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır (5378 Numaralı Özürlüler ve Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Madde 15)

Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür (573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 12).

2008/60 sayı ile 02.9.2008 tarihinde yayınlanan Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları genelgesi ile 09.02.2004 tarihli ve 2004/7 sayılı Kaynaştırma Uygulamaları Genelgesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu genelge ile kaynaştırma uygulamalarının temel ilkelerine açıklık getirilmiştir. 20.11.2007 tarihinde Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2007/85 sayılı Rehberlik Araştırma Merkezleri ve Özel Eğitim Giderlerinin Karşılınması Genelgesi ile 2008 yılı ve sonrası için kaynaştırma uygulamalarına katılan öğrencilerin diğer kurumlardan destek eğitim alabilmelerinin koşulları düzenlenmiştir.

10.5.2. Kaynaştırma Yoluyla Eğitimin Uygulamaları

Özel eğitim, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini, toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini hedeflemektedir ve mesleğe hazırlanmalarını amaçlamaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 5).

Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 23). Kaynaştırma yoluyla eğitimin tanımından da anlaşılacağı üzere; bu eğitimden amaç; toplumda birlikte yaşayan yetersizliği olmayan bireylerle engelli bireylerin birbirinden etkileşim yoluyla edinebilecekleri pek çok olumlu davranış geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Kaynaştırma yoluyla eğitimdeki yaklaşım; yetersizliği olmayan bireylere, toplumda engelli bireylerin de bulunduğu bilincinin aşılması, birlikte yaşamının gerekliliğinin benimsetilmesidir.

Kaynaştırma uygulamaları ilköğretim programlarını uygulayan özel eğitim okul ve kurumlarında; yetersizliği olmayan öğrencilerin, yetersizliği olan öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmeleri yoluyla ya da yetersizliği olmayan öğrenciler için bu okul ve kurumların bünyesinde ayrı sınıf açılması şeklinde de uygulanabilir. Eğitim hizmetleri, bireylerin eğitim performansına ve öncelikli ihtiyaçlarına göre planlanır. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği madde 23).

Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir (573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 4). (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 23).

Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler, yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmeleri hâlinde kayıtlı bulundukları okulda uygulanan eğitim programını; özel eğitim sınıflarında ise sınıfın türüne göre eğitim programını takip ederler. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak eğitim performansı ve ihtiyaçları doğrultusunda Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı hazırlanır. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 23).

Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları yapılan okul ve kurumlarda öğrencinin yetersizliğine uygun fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemeleri yapılır. Bu okul ve kurumlarda öğrenciye verilen eğitim hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla özel araç-gereç ile eğitim materyalleri sağlanır ve destek eğitim odası açılır.

Okul ve kurumlarda, kaynaştırma yoluyla eğitim alacak bireylerin bir sınıfa en fazla iki birey olacak şekilde eşit olarak dağılımı sağlanır. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 23).

Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda sınıf mevcutları; okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 23).

Özel eğitim okul ve kurumlarına devam eden öğrencilerin kaynaştırma uygulamaları kapsamında, yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği okul ve kurumlarda bazı derslere ve sosyal etkinliklere katılması için gerekli tedbirler alınır. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 23).

Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin yetersizlik türü, eğitim performansı ve ihtiyacına göre; araç-gereç, eğitim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirmede gerekli tedbirler alınarak düzenlemeler yapılır. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 23).

10.5.3. Destek Eğitim Hizmetleri

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitime katılması esastır. Ayrıca, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tıbbî ve eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda belirlenen eğitim ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline uzman personel, araç-gereç, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlamayı içeren destek eğitimi sunulmaktadır. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından destek eğitim almasına karar verilen kaynaştırma öğrencileri ayda 10 seans destek eğitimi alabilir (Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü Rehberlik Araştırma Merkezleri ve Özel Eğitim Giderlerinin Karşıllanması Genelgesi).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden okulöncesi eğitimini tamamlayan veya zorunlu ilköğretim çağına gelmiş olanları örgün eğitime hazırlamak amacıyla resmi ve özel ilköğretim okulları ile özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ilköğretim okullarında gerektiğinde hazırlık sınıfları açılabilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 47).

Bunun yanında, özel eğitim okul ve kurumları dışındaki okullarda eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılır. Destek eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 28).

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyin eğitim sürecindeki en önemli öğelerden birisi de ailedir. Bu nedenle destek eğitimi aileyi de kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 36).

10.6. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için özür gruplarına göre çeşitli eğitim kurumları açılmaktadır. Türk milli eğitim politikası olarak kaynaştırma eğitimi yoluyla bireylerin topluma daha etkin biçimde katılımı hedeflenmekle birlikte, çeşitli özür grupları için özrünün niteliğine göre okullar ve kurumlar açılabilmektedir.

Özel eğitim okul ve kurumları bünyesinde veya bağımsız açılan erken çocukluk eğitim merkezlerinde, 0-36 ay arasındaki çocuklara ve ailelerine eğitim hizmetleri sunulmaktadır. 37-72 ay arasındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimi zorunludur. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimlerini, öncelikle okul öncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma uygulamaları kapsamında sürdürmeleri esastır. Ancak, bu bireyler için okul öncesi özel eğitim okulu/kurumu ve özel eğitim sınıfları da açılabilir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için açılan okul öncesi kurumlara 36-72 ay arasındaki çocuklar alınmaktadır. Ancak, bireylerin gelişim ve bireysel özellikleri dikkate alınarak okul öncesi eğitim dönemi süresi bir yıl daha uzatılabilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği madde 29).

Zorunlu ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. İlköğretim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ilköğretimlerini, kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada sürdürebilecekleri gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan okul ve kurumlarda eğitimlerini sürdürebilirler

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ortaöğretimlerini, kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarında sürdürebilecekleri gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ortaöğretim kurumlarında da sürdürebilirler. Genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarına yönlendirme kararı alınanlardan, yatılı okumak isteyen öğrenciler, ikamet adreslerine yakın yatılı okullara yerleştirilir.

Yüksek öğretime giriş sınavlarında ve değerlendirmede bu bireylerin yetersizlik türü ve özelliklerine uygun düzenlemeler yapılır.

Yaygın eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için özel eğitim sınıfları oluşturulabilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği; Madde 29-33).

Türkiye’de özel eğitim okulları, işitme, görme ve ortopedik yetersizliği olan bireyler, zihinsel yetersizliği olan bireyler, otistik bireyler, sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören bireyler, üstün yetenekli bireyler için açılan okul ve kurumlardır. Ayrıca, görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi için gerekli olan ders kitapları, kaynak kitapları gibi yazılı materyali Braille yazı ile basmak ve çoğaltmak amacıyla Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu açılmıştır. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 39).

Temel eğitim ve orta öğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilere yönelik olarak Bilim ve Sanat Merkezleri açılmıştır. 56 ilde açılmış olan Bilim ve Sanat Merkezleri 2010-2011 eğitim öğretim yılında 9215 üstün ve özel yetenekli öğrenciye eğitim hizmeti sunmuştur (Milli Eğitim İstatistikleri, 2010). 2012 yılı şubat ayı itibariyle bu Bilim ve Sanat Merkezlerinin sayısının 62’ye çıktığı görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığının özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açtığı okul ve eğitim kurumlarının yanında özel ve tüzel kişiler tarafından özel eğitim okul/kurumları da açılabilir (5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu). Özel sektörün bu alandaki girişimlerinin özendirilmesi özel eğitimin stratejileri arasında yer almaktadır (2006 Mali Yılı Bütçesine İlişkin Rapor, s.64). 09.07.2002 tarih ve 24810 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ve 30.07.2002 tarih ve 24831 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” hükümleri çerçevesinde özel okul yapmak isteyenlere Hazine Müsteşarlığı’nca Teşvik Belgesi de verilmektedir.

10.6.1. Özel Eğitim Okul ve Kurumlarıyla İlgili Yasal Çerçeve

Türkiye’de bütün eğitim öğretim faaliyetleri ister resmi kurumlarda isterse özel kurumlarda verilsin 1739 sayılı yasa kapsamında ele alınmaktadır (Milli Eğitim Temel Kanunu madde 56-58). Ayrıca, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle ilgili temel düzenlemelerden birisi de 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda bulunmaktadır. Bu yasanın 52-59. maddeleri ilköğretim çağındaki çocukların özel eğitime ihtiyaç duysun ya da duymasın okula devam zorunluluğunu düzenlemektedir. Ayrıca, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname gereği, tanısı konulmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitimi 36-72 ay döneminde zorunludur. Söz konusu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile her tür ve kademedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sunulacak eğitim-öğretim hizmetlerinin esaslarını düzenlemektedir. Ayrıca, Özürlüler Kanunu’nun 15. maddesi de özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimlerini düzenlemektedir.

5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak özel ve tüzel kişiler tarafından özel özel eğitim okul/kurumlarının açılma ilkeleri düzenlenmiştir. Bunun yanında, Milli Eğitim Bakanlığı çeşitli genelgelerle, yasa ve yönetmeliklere açıklık getirmekte, özel eğitimin okul ve kurumlarda uygulama esaslarını belirlemektedir.

10.6.2. Okul ve Kurumlarda Yürütülen Özel Eğitimin Genel Amaçları

Türkiye’de özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimlerini kaynaştırma uygulamaları yoluyla sürdürmeleri esastır. Ancak, özür durumu nedeniyle ayrı okul ve programlarda eğitim görmesi gereken bireylerle ilgili olarak açılan özel eğitim okul/kurumları da milli eğitimin genel amaç ve ilkeleri doğrultusunda çalışmalar yürütmekle yükümlüdür. Özel eğitimin amacı özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, üretici ve mutlu vatandaşlar olarak yetişmeleri ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmeleri ve uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmaları amaçlanmaktadır. (Bakınız Bölüm 10.5.2.)

Resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları ile yaygın eğitim kurumları, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdürler. Özel eğitime ihtiyaç duyan bütün bireylere istediği okulu seçebilme konusunda fırsat eşitliği sağlanmaktadır (Bakınız alt bölüm 10.5.2. Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için her tür ve kademede yetersizlik türüne göre sayısı, yerleşim biriminin özellikleri ve ulaşım imkânları dikkate alınarak örgün ve yaygın özel eğitim okul ve kurumları açılır.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul ve kurumlara kayıtlarında Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından yerleştirme kararı alınmış olması şartı aranmaz. Ancak, bu bireyler için yerleştirme kararı alınması konusunda okul yönetimi gerekli resmî işlemleri başlatır. Öğrencinin kayıtlı olduğu okul, yerleştirme kararına uygun ise

öğrenci bulunduğu okulda öğrenimine devam eder. Farklı bir yerleştirme kararı olması hâlinde ise öğrencinin yerleştirme kararına uygun okula nakli yapılır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği madde 77). Eğitim süreci öğrencilerin ihtiyaç ve engel-yetersizlik durumuna göre bireysel olarak planlanmaktadır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

10.6.3. Özel Eğitim Okullarına-Kurumlarına Coğrafi Erişilebilirlik

Türk Milli Eğitim sisteminde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere sunulan özel eğitim hizmetlerinin, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanması ve yürütülmesi esastır. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 6). Bu nedenle özel eğitim ihtiyacı duyan bireylere her bölge ve merkezde hizmet sunulması hedeflenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, özel eğitim okul ve kurumları ile özel eğitim sınıflarındaki gündüzlü öğrencilerin okula ulaşımını da ücretsiz sağlamaktadır.

Özel eğitimin ülke genelinde bütün öğrencilerin eğitime erişimini sağlamak amacıyla birçok merkezde özel eğitim okulları ve özel eğitim sınıfları açılmıştır. 2010 itibariyle Özel eğitim okullarında eğitim gören öğrenci sayısı toplam 28.180, özel eğitim sınıflarında eğitim gören öğrenci sayısı ise toplam 15.712'dir. (Daha ayrıntılı istatistikler için bakınız alt bölüm 10.8.) Ayrıca ilköğretim kademesinde 71142, ortaöğretim kademesinde ise 5062 öğrenci kaynaştırma yoluyla eğitimini sürdürmektedir. 2011 yılı itibariyle 550 Devlet ve 3000 civarında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim gören özel eğitime muhtaç bireyler bu okullarda ihtiyaçları paralelinde eğitim almaktadır. 35,000 öğrenci bu okullara ücretsiz taşınmaktadır. 2011 yılı itibariyle 241,584 birey bu eğitimi almaktadır. Devlet bu bireylerin eğitim giderlerini karşılamaktadır.

2011 yılı itibariyle 550 Devlet ve 3000 civarında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim gören özel eğitime muhtaç bireyler bu okullarda ihtiyaçları paralelinde eğitim almaktadır. 35,000 öğrenci bu okullara ücretsiz taşınmaktadır. 2011 yılı itibariyle 241,584 birey bu eğitimi almaktadır. Devlet bu bireylerin eğitim giderlerini karşılamaktadır.

2011 yılı itibariyle Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel eğitim ilköğretim okullarından (devlet kurumlar ve özel kurumlar) 1,134 kuruluşta toplam 10,344 öğretmenin verdiği eğitimden 173,507 yararlanmıştır.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere Yatılı İlköğretim Bölge Okulları yatılı olarak özel eğitim hizmeti de sunulmaktadır. Okul çeşitleri ve okullardaki öğrenci sayıları için bakınız alt bölüm 10.8. Yaşadığı bölgede eğitim hizmetine ulaşamayan öğrencilere yönelik parasız yatılılık ve bursluluk olanakları da sağlanmaktadır (Bakınız alt bölüm 10.4.).

10.6.4. Özel Eğitim Okullarına / Kurumlarına Kabul Koşulları ve Okul Seçimi

Zorunlu öğrenim çağında olup özel eğitime ihtiyacı olduğu tespit edilen veya tanısı konulmamış ve yerleştirme kararı alınmamış her bireyin okul ve kurumlara kaydı, yıllık çalışma takviminde belirlenen süreye bakılmaksızın yapılır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul ve kurumlara kayıtlarında özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından yerleştirme kararı alınmış olması şartı aranmaz. Ancak, bu bireyler için yerleştirme kararı alınması konusunda okul/kurum yönetimi gerekli resmî işlemleri başlatır. Öğrencinin kayıtlı olduğu okul veya kurum, yerleştirme kararına uygun ise öğrenci bulunduğu okul ya da kurumda öğrenimine devam eder. Farklı bir yerleştirme kararı olması hâlinde ise öğrencinin yerleştirme kararına uygun okula nakli konusunda gerekli işlemler yapılır. Zorunlu öğrenim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için gündüzlü okul ve kurumlara kayıta tuvalet eğitimi kazanmış olma şartı aranmaz. (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, Madde 77).

36 ayını dolduran bireylerin kaydı okul öncesi eğitim kurumlarına, 72 ayını dolduran bireylerin kaydı ise ilköğretim veya zorunlu öğrenim çağındaki bireylere eğitim veren özel eğitim okul ve kurumlarına yapılır. Bu bireyler yaş, gelişim özellikleri ve eğitim performansına göre uygun sınıfa yerleştirilir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul ve kurumlara kayıtlarında Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından yerleştirme kararı alınmış olması şartı aranmaz. Ancak, bu bireyler için yerleştirme kararı alınması konusunda okul/kurum yönetimi gerekli resmi işlemleri başlatır. Öğrencinin kayıtlı olduğu okul veya kurum, yerleştirme kararına uygun ise öğrenci bulunduğu okul ya da kurumda öğrenimine devam eder. Farklı bir yerleştirme kararı olması halinde ise

öğrencinin yerleştirme kararına uygun okula nakli konusunda gerekli işlemler yapılır (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, Madde 75, 76, 77). İş okullarına, kayıt tarihinde 21 yaşından gün almamış bireylerin kaydı yapılır. İş eğitim merkezlerinde ise yaş koşulu aranmaz (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği madde 76).

Rehberlik Araştırma Merkezine (RAM) eğitsel değerlendirme ve tanılama yapılması amacıyla müracaat eden bireyler bu merkezler bünyesinde oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca incelenerek değerlendirilir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanır. Özel özel eğitim okul ve kurumlarında eğitim ve/veya destek eğitim hizmeti alacak bireyler, özel eğitim değerlendirme kurul raporu ile okul ve kurumlara doğrudan başvurabilir. Ancak, bireyin velisi çocuğunun herhangi bir resmi okul veya kuruma devam etmesini istiyor ise Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu, özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyi uygun resmi okul veya kuruma yerleştirir. Bilim ve Sanat Merkezlerine, zekâ ve yetenek ölçüm testleri sonucuna göre saptanmış üstün yeteneği olan öğrencilerin kaydı yapılır (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi madde 7-11).

10.6.5. Yaş Düzeyi ve Öğrencilerin Gruplandırılması

Özel eğitim uygulamalarında sınıflar engelli grubun ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir. Özel eğitim hizmetleri veren kurumlarda bireysel eğitim odası en az 6 m2 olmalıdır ve bu odada bir öğrenci eğitim görür. Derslik veya grup eğitim odası ise en az 15 m2 olur. Birey başına 2,5 m2 yer hesaplanır. Programlara göre derslik veya grup eğitim odasında en fazla birey sayısı; işitme engelliler 10, otistik çocuklar 4, görme engelliler 10, ortopedik engelliler 10 bireyden oluşur. Her program için bir bireysel, bir grup eğitim odası ayrılması zorunludur. Fizyoterapi gerektiren bireylere hizmet veren kurumlar ile Bedensel ve Zihinsel Engelli Bireyler İçin Kaba ve İnce Motor Becerilerini Geliştirme Programı uygulayan kurumlarda fizyoterapi salonu zorunludur. Bu salon en az 20 m2 olur ve 4 kontenjan verilir. 0-3 yaş dönemine yönelik eğitim veren kurumlarda erken çocukluk dönemi odası zorunludur ve bu oda en az 6 m2 olmalıdır. 6 m2 olan bir odada 1 öğrenciye hizmet verilir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan İş Okulu nda sınıf mevcutları en fazla 10 kişiden oluşur (Özel Öğretim Kurumlarına Ait Standartlar Yönergesi).

Özel eğitim okullarında sınıf mevcutları okul öncesi, ilköğretim ve yaygın eğitimde en fazla 10, ortaöğretimde 15 öğrencidir. İşitme engelliler meslek liseleri ve ortopedik engelliler meslek liselerinde uygulamalı atölye ve laboratuvar derslerinde gruplar en fazla 10 öğrenciden oluşturulur. Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan okullarda ise sınıf mevcutları en fazla; okul öncesinde 6, diğer sınıflarda 8 öğrencidir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 38).

10.6.6. Öğretim Yılı'nın Düzenlenmesi

Özel eğitimde öğretim yılı, ders yılının başladığı tarihten ertesi ders yılının başladığı tarihe kadar geçen süreyi ifade eder. Ulusal Bayramlar ve genel tatiller hakkında kanun gereği hafta sonu ve ulusal bayramlarda tatil yapılır. Ancak, engelli bireylere yönelik bireysel, grup ve iyileştirme (rehabilitasyon) programları tatil günlerinde de devam eder.

İlköğretim okullarında ders yılı süresi, Haziran ve Eylül ayları arasında 180 iş gününden az olamaz. Kayıt-kabuller ile dinlenme ve yaz tatilinin başlama ve bitiş tarihleri, her yıl düzenlenen çalışma takviminde belirtilir. Öğretim yılının başlaması, yarıyıl tatili ve ders kesimi tarihleri Bakanlıkça belirlenir. Bu tarihler göz önünde bulundurularak hazırlanan çalışma takvimi, il millî eğitim müdürlüklerinin önerisi ve valinin onayı ile yürürlüğe girer. Ders yılı iki yarıyıla ayrılır. İki yarıyıl arasında dinlenme tatili verilir. Dinlenme tatili Ocak veya Şubat aylarında iki hafta süreyle yaz tatili ise ders yılının bitiminden itibaren yapılır.

Ders yılı süresi, derslerin başladığı günden kesildiği güne kadar okulun açık bulunduğu günler ile öğrencilerin törenlere katıldıkları resmî tatil günleri sayılarak hesaplanır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 8).

Özel eğitim okullarında bir ders saati 40 dakikadır ve derslerin dağılımı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen haftalık ders dağıtım çizelgesine göre uygulanır. Toplam altı saatlik günlük çalışma süresinin ders, dinlenme, yemek ve diğer etkinliklere dağılımı kurum yönetimince belirlenir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 41). Günlük eğitim programı 08.00-19.00 saatleri arasında uygulanır. Haftalık ders saati sayısı 30'dur. İş okullarında bu sayı 35'dir.

Bunun yanında her özür grubunun özel ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler de yapılmıştır. Sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören bireyler için açılan okullarda eğitim alan bireylerin hastalığı ve eğitim ortamına ilişkin

şartlar dikkate alınarak haftalık ders saatleri 10 saatten az olmamak üzere planlanır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 42).

Zihinsel yetersizliği olan bireyler, otizmi olan bireyler ve birden fazla yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlarda tuvalet eğitimini kazanamamış, yoğun davranış problemleri gösteren ve grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilere verilecek eğitimin süresi ve haftalık ders saati sayısı özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından belirlenir.

Üstün yetenekli öğrencilere Bilim ve Sanat Merkezlerinde verilen eğitim, birinci dönem eylül-ocak; ikinci dönem şubat-haziran; üçüncü dönem, temmuz-ağustos aylarını kapsayacak şekilde yılda üç dönem olarak düzenlenir (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, madde 14).

10.6.7. Eğitim Programları, Konuları

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin devam ettiği okul ve kurumlarda Bakanlıkça hazırlanan genel ve mesleki eğitim programları ile özel eğitim okul, kurum ve sınıflarında içerikleri öğrencilerin özelliklerine göre hazırlanmış özel eğitim programları uygulanır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak işitme, görme ve ortopedik engelliler için açılan ilköğretim okulları ve meslek liseleri ile hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan ilköğretim okullarındaki öğrenciler genel eğitim programını takip etmekte, ancak bu öğrencilerin özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak gerekli düzenlemeler yapılmaktadır. İşitme ve ortopedik engelliler meslek liselerinde uygulamalı meslek derslerinin yapılacağı atölyeler ve laboratuvarlar bulunmaması halinde öğrenciler bu derslerle ilgili eğitimlerini diğer mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında sürdürmektedirler. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için öncelikli ihtiyaçları temel alınarak bireyselleştirilmiş Eğitim Programları hazırlanır.

Zorunlu öğrenim çağına olup ilköğretim programlarını takip edemeyecek durumdaki orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan eğitim ve uygulama okullarında öğrencilerin, öz bakım ve günlük yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla hazırlanmış özel eğitim programı uygulanır. Bu program temel alınarak bireyselleştirilmiş Eğitim Programları hazırlanır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 40). Bu programda, Toplumsal Uyum Becerileri, Hayat Bilgisi, Dil ve Konuşma Gelişimi, Okuma Yazma, Matematik, Beden Eğitimi, Resim İş, Müzik, Beslenme Bilgisi, Trafik ve İlk Yardım Eğitimi ve seçmeli dersler bulunur.

Zorunlu öğrenim çağı dışında kalan ve genel eğitim programlarından yararlanamayacak durumda olan özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak, farklı alanlarda meslekî beceri kazandırmak amacıyla hazırlanmış İş Eğitim Merkezi Programı uygulanmaktadır. Bu programda; teorik ve grup eğitimi (okuma-yazma, matematik, hayat bilgisi, dil ve konuşma gelişimi, toplumsal uyum becerileri), sosyal ve eğitsel etkinlikler, beslenme bilgisi ve uygulamalı iş eğitimi dersleri bulunur (Tebliğler Dergisi, 2005).

Zorunlu öğrenim çağındaki otizimli bireyler için açılan otistik çocuklar eğitim merkezlerinde bireylerin öz bakım ve günlük yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla hazırlanmış özel eğitim programı uygulanır. Bu program temel alınarak bireyselleştirilmiş Eğitim Programları hazırlanır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 41). Bu programda, Öğrenmeye Hazırlık Becerileri, Öz bakım Becerileri, Günlük Yaşam Becerileri, İletişim Becerileri, Motor Becerileri, Oyun ve Sosyalleşme Becerileri, Sosyal Becerileri, Akademik Öncesi Beceriler, Akademik Beceriler, El-Göz Koordinasyonu ve Oyun ve Sanat Etkinliklerini kapsayan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, İletişim Becerileri, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik, Beslenme Eğitimi ve Toplumsal Yaşam Becerileri dersleri yer almaktadır.

Bilim ve sanat merkezlerinde bireysel eğitim-öğretim yapılması esastır. Kurumdaki eğitim-öğretim etkinlikleri, öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumları ile bütünlük oluşturacak şekilde planlanır ve yürütülür (Bilim ve Sanat merkezleri Yönergesi, madde 7).

10.6.8. Öğretim Yöntemleri ve Materyalleri

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitilmesi için her bir özür grubuna yönelik öğretim planları oluşturulmuştur. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitiminde bireyselleştirilmiş öğretim temel yöntem olarak kullanılmaktadır. Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu

bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır. Bireyselleştirilmiş eğitim programı, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu ve BEP geliştirme biriminin iş birliğiyle hazırlanır. Bireyselleştirilmiş eğitim programı, öğrenci için hedeflenen amaçların gerçekleşme düzeyi doğrultusunda değerlendirilir. Birey için hazırlanacak yeni bireyselleştirilmiş eğitim programında ve bireyin yönlendirilmesinde BEP'e ilişkin değerlendirmeler esas alınır. (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği madde 69). (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 69).

Bu kapsamda özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'lerini hazırlamak amacıyla öğrenci ve öğrenci velisinin de dahil olduğu bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği madde 69). Bu bireylerin eğitimde etkililiği sağlamak amacıyla bireyin özellik ve ihtiyaçları temel alınır; eğitim ortamlarında gerekli düzenlemeler yapılarak eğitim öğretimde kullanılacak eğitim materyali ve öğretim yöntemlerine, öğrencinin BEP'inde yer verilir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin özür grubuna göre farklı uygulamalar da yapılmaktadır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere bazı beceri ve bilgilerin kazandırılması sınıf ortamı dışında farklı uygulamalar yapılarak da sağlanır.

Bilim ve Sanat Merkezi lerinde Eğitim-öğretim etkinlikleri, öğrencileri dıştan yönelimli ve yönetimli bir disiplin ve denetim yerine, içten odaklı disiplin ve denetim anlayışını geliştirmeye yönelik olarak düzenlenir ve öğrencilerin geleceğe yönelik düşünceleri, tahminlerde bulunmaları ve bunları tartışarak çalışmalarına yansımaları sağlanır. (Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, madde 7).

Özel eğitim okul/kurumlarında okutulacak ders kitapları, Millî Eğitim Bakanlığı'nca tespit edilir (Özel Özel Eğitim Okulları Çerçeve Yönetmeliği).

Ev ödevleri ve projeler, ilgili yönetmelik hükümleri çerçevesinde verilir, teslim alınır ve değerlendirilir. İşitme ve görme engelli, dil ve konuşma güçlüğü olan öğrencilerin başarıları yazılı sınavlar, ödevler ve projelerle değerlendirilir. Hiperaktivite ve dikkat yetersizliği olan öğrenciler, kısa cevaplı ve az sorulu yazılı sınavlar, ödevler ve projelerle değerlendirilir (MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 35, 36 ve 38).

EĞİTEK özel eğitime gereksinim duyan öğrencileri desteklemek ve onların gelişimine katkıda bulunmak amacıyla uzunca bir süredir çalışmalarını sürdürmektedir. Görme engelli öğrenciler için 2010 yılına kadar ses kasetleri düzenlerken, son yıllarda Audio CD çalışmalarına ağırlık vermiştir. Son üç yıl içerisinde, 30.794 adet Audio CD görme engelli öğrencilerimiz için hizmete sunulmuştur. Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu'n da görme engellilerin ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitapların Braille basımları yapılmaktadır. Ayrıca az gören öğrenciler içinde ders kitaplarının PDF dosyaları halinde DVD olarak okullara dağıtımı yapılmaktadır.

2010 yılında özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların ailelerine rehberlik etmek, bu çocukların eğitimi için yol göstermek amacıyla, EĞİTEK tarafından "Anne Babalara Yönelik Özel Eğitim Deneyimleri Kazandırma" çalışması yürütülmüştür (1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge). Konuyla ilgili bir yıl süresince iki adet senaryo yazılmış ve 2010 yılı boyunca öğretmen, öğrenci, veli ve genel izleyicileri bilgilendirmek hedeflenmiştir.

2010 yılı içerisinde sokakta çalışan çocuklar ve sokak çocuklarının durumunu belirlemek, durumlarının iyileştirilmesi için onlara destek olmak ve çocukları sokaktan kurtarmak için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak amacıyla EĞİTEK ile Çalışma Bakanlığı iş birliğinde "Çalışan Çocuklar" adı altında bir yıl süresince 4 adet senaryo yazılmıştır (1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge). Böylelikle, öğrenci, öğretmen ve genel izleyicinin konuyla ilgili farkındalıklarının artırılması sağlanmıştır.

10.6.9. Özel Eğitim Okullarındaki-Kurumlarındaki Öğrencilerin İlerlemesi, Öğrenci Gelişimi

Türk Milli Eğitim sisteminde zorunlu eğitimin her tür ve kademesinde bireyin başarıları değerlendirilirken temel ilkelerden biri bireylerin, programın amaçlarını birebir gerçekleştirmelerinden ziyade ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelişimlerini sağlamaktır.

Kaynaştırma yoluyla eğitimde bulunduğu okulun eğitim programını veya denkliği olan bir programı izleyen öğrencilerin başarıları, devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili hükümlerine göre değerlendirilir. Ancak, değerlendirmelerde öğrencilerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) dikkate alınır. Öğrenci

başarısının değerlendirilmesinde özür grubuna ve öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına uygun yazılı veya sözlü sınavlar hazırlanır. Evde eğitim alan bireyin başarı durumunun değerlendirilmesi, kayıtlı bulunduğu okuldaki diğer öğrenciler gibi yapılır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 24).

Evde eğitim alan bireyin başarı durumunun değerlendirilmesi, kayıtlı bulunduğu okuldaki diğer öğrenciler gibi yapılır ancak hastanede eğitim hizmetinden yararlanan bireyin başarısının değerlendirilmesi için en az 1 ay süreyle kuruma devam etmiş olması gerekir. (Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesi)

Öğrencilerin başarılarının değerlendirmesinde kullanılacak yöntem, teknik, ölçme araçları ve değerlendirme süresi, değerlendirme zamanı, değerlendirme aralıkları, değerlendirmeden sorumlu kişiler ve değerlendirmenin yapılacağı ortam, BEP geliştirme biriminin görüş ve önerileri doğrultusunda belirlenir. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin değerlendirilmesi öğrencilerin yetersizlik türüne, eğitim performanslarına ve gelişim özelliklerine göre çeşitlendirilir. Örneğin sınavlar kısa cevaplı ve az sorulu olarak düzenlenir. Öğrenciler, yetersizliklerinden kaynaklanan güçlüklerini gidermek amacıyla sınavlarda uygun araç-gereç, cihaz ve yöntemlerden yararlandırılır. İhtiyacı olan bireyler için yazılı sınavlarda refakat etmek üzere bir öğretmen görevlendirilir. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 24). Yazma güçlüğü olan öğrenciler ve özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin değerlendirilmesi sözlü, sözlü ifadede güçlük yaşayan öğrencilerin değerlendirilmesi ise yazılı olarak yapılır. Yazılı ve sözlü ifade etme becerilerinde yetersizliği olan bireyler ise davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla değerlendirilir. Görme yetersizliği olan öğrencilerin yazılı sınavlarda Braille yazı olarak verdiği cevaplar sınavdan hemen sonra öğretmenin öğrenciye okutmasıyla değerlendirilir. Bu öğrenciler, çizimli ve şekilli sorulardan muaf tutulurlar. Az gören öğrenciler için sınav soruları kalın ve büyük puntolu hazırlanır.

Eğitim ve uygulama okulları, otistik çocuklar eğitim merkezlerinde ve iş okullarında öğrenci başarısının değerlendirilmesinde öğrencinin bütün dersleri için ayrı ayrı olmak üzere her dönemde kazandırılması hedeflenen amaçların davranışlarının yer aldığı çizelgeler hazırlanır. Bu çizelgede bir dönem için belirlenen davranışların toplamı 100 puan olacak şekilde her bir davranış puanlanır (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, madde 84).

Eğitim ve uygulama okulları, otistik çocuklar eğitim merkezleri ve iş okullarına devam eden öğrenciler, okul yönetiminin en az iki defa yazılı uyarısına rağmen mazeret göstermeksizin toplam 70 iş günü sürekli devamsızlık yapmaları durumunda bu öğrencilere devamsızlıklarından dolayı sınıf tekrarı yaptırılır İki yıl üst üste devamsızlık nedeniyle sınıfta kalan öğrencilerin kaydı silinir. (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, madde 79).

Yazma güçlüğü olan öğrenciler ve özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin değerlendirilmesi sözlü, sözlü ifadede güçlük yaşayan öğrencilerin değerlendirilmesi ise yazılı olarak yapılır. Yazılı ve sözlü ifade etme becerilerinde yetersizliği olan bireyler ise davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla değerlendirilir. Görme yetersizliği olan öğrencilerin yazılı sınavlarda Braille yazı olarak verdiği cevaplar sınavdan hemen sonra öğretmenin öğrenciye okutmasıyla değerlendirilir. Bu öğrenciler, çizimli ve şekilli sorulardan muaf tutulurlar. Az gören öğrenciler için sınav soruları kalın ve büyük puntolu hazırlanır.

İşitme yetersizliği olan öğrenciler ilköğretim ve ortaöğretimde, istekleri doğrultusunda yabancı dil programlarındaki bazı bilgi ve becerilerin öğretiminden veya dersin tamamından muaf tutulurlar. Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler; dikkat, bellekte tutma ve hatırlama güçlükleri dikkate alınarak daha sık aralıklarla değerlendirilirler. Otistik bireyler ile duygusal ve davranış bozukluğu olan öğrencilerin değerlendirilmesi, iletişim özellikleri ile sosyal-duygusal hazır bulunuşlukları dikkate alınarak yapılır. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan öğrencilerin değerlendirilmesi, bu öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak daha sık aralıklarla ve kısa süreli sınavlarla yapılır. Kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı motor becerilerde yetersizliği olan öğrenciler motor beceri gerektiren derslerin uygulamalı bölümlerinden istekleri doğrultusunda muaf tutulurlar. (Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, madde 24).

Seviye Belirleme Sınavı (SBS) ve Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavı (PYBS)'de özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere özgü yeni uygulamalar yürürlüğe konulmuştur. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin, sınavlarda yetersizlik durumlarına uygun Sınav Tedbir Hizmetinden yararlanabilmesi ve bu öğrencilerin bilgilerinin sisteme işlenmesi amacıyla; okul müdürlüğünün, bağlı bulunduğu Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğüne (RAM) müracaat etmesi zorunludur. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin adreslerine ilişkin bilgilere <http://orgm.meb.gov.tr/> adresinden ulaşılabilir. Özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler, sürekli kullandıkları araç-gereç ve cihazları kendilerinin getirmesi kaydıyla kullanma fırsatı tanınmaktadır.

Özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için tek kişilik salonlarda yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Az gören öğrenciler: 30 dakika ek süre, okuyucu ve kodlayıcı, 18 punto büyüklüğünde soru kitapçığı ve cevap kâğıdı ile,
- Görmeyen öğrenciler: 30 dakika ek süre, CD ortamında (seslendirilerek) hazırlanan soru kitapçığı, 18 punto büyüklüğünde soru kitapçığı ve cevap kâğıdı, resim, şekil, grafik içeren sorular yerine eş değer hazırlanan sorular ile,
- İşitme engelli öğrenciler: (talebe bağlı) yabancı dil muafiyeti ve 30 dakika ek süre ile,
- Özel öğrenme güçlüğü olan öğrenciler: Kodlayıcı eşliğinde,
- Bedensel engelli (yazma konusunda ince motor becerilerinde engeli olan ya da uzuv kaybı olan) öğrenciler 30 dakika ek süre ile, kaba motor becerilerinde engeli bulunan ve yardımcı araç gereç kullanan öğrenciler ise giriş katlarda, özelliklerine uygun masa ve sıranın bulunduğu bir sınıfta,
- Zihinsel engeli olan öğrencilerin takip ettiği ders çizelgesinde yabancı dil dersi yer almayanlar yabancı dil testi sorularından muaf olarak ve tercih doğrultusunda kodlayıcı eşliğinde sınava alınırlar.
- Yaygın gelişimsel bozukluğu olan öğrenciler, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan öğrenciler de diğer engelli öğrenciler gibi tek kişilik salonlarda sınava alınırlar.
- Süreğen hastalığı olan öğrencilerden yatarak tedavi görenler tedavi gördükleri sağlık merkezinde; evde eğitim hizmetinden yararlananlar ev ortamında; şeker astım, tansiyon ve epilepsi hastalarından dolayı sürekli ilaç kullanan öğrenciler diğer öğrencilerle birlikte sınava girerler.

10.6.10. Eğitsel/Mesleki Rehberlik, Eğitim-İstihdam İlişkileri

Özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla erken çocukluk döneminden itibaren eğitimin her kademesinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimleri Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu, **Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)**, okullar ve kurumlar tarafından izlenmektedir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 13).

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik hem RAM hem de okul rehberlik servisinde rehberlik hizmeti sunulmaktadır. RAM'ların Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü, özel eğitim gerektiren bireylerin tanınması sürecinde gerekli hizmetleri vermektedir (Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri yönetmeliği Madde 31-32).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin mesleğe yönlendirilmeleri amacıyla İş Okulu açılmıştır. Bu okullar, ilköğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 21 yaşından gün almamış özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri kabul etmektedir. İş okulu programı dört yıldır ve ikinci sınıftan itibaren bireyler işe yerleştirilirler. İşe yerleştirilen bireyler haftada bir gün okulda, dört gün iş yerlerinde eğitim görürler. İşe yerleştirilen bireyler, 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun çıkararak öğrencilere verdiği haklardan yararlanırlar.

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik hem Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) hem de okul rehberlik servisinde rehberlik hizmeti sunulmaktadır. RAM'ların Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü, özel eğitim gerektiren bireylerin tanınması sürecinde gerekli hizmetleri vermektedir (Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği madde 31-32). Ayrıca, görev bölgesinde özel eğitim gerektiren öğrencilerin üst öğrenim kurumları ve mesleğe yönelmeleri konusunda gerekli çalışmaları ve eş güdümü sağlar. Bunun yanında, özel eğitim okul/kurumlarında kurulmuş olan rehberlik servislerinde görevli rehber öğretmenler de özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ve ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlar ve yürütür.

Özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla erken çocukluk döneminden itibaren eğitimin her kademesinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimleri, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu, rehberlik ve araştırma merkezleri, **okullar/ kurumlar ve aileler** tarafından izlenmektedir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 13).

Engellilerin topluma daha sağlıklı katılabilmeleri amacıyla iş yasasında düzenlemeler yapılmıştır. 2004/28 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile 2005 yılı Özürlülerin İstihdam Yılı olarak ilan edilmiştir. 2006/15 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile özürlü personelin istihdamında üst yaş sınırı kaldırılmıştır (2005 Yılı'nın "Özürlülerin İstihdamı Yılı" Olarak İlan Edilmesi ile İlgili 2004/28 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, Özürlü İstihdamı ile İlgili Başbakanlık Genelgesi, 2006-15). İş yasası gereği işverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda özürlü işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla

yükümlüdürler. Bu oranın üstünde özürlü çalıştıran işverenlere kontenjan fazlası işçiler için veya çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş özürlüyü çalıştıran işverenlerin çalıştırdıkları her bir özürlü için ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini Hazine ödemektedir (İş Kanunu, madde 30). İş yasasına göre belirli bir mesleği olan özürülerin meslekleri ile ilgili işlerde çalıştırılmaları, belirli bir mesleği olmayan veya mesleğine uygun kadro bulunmayan özürülerin ise yapabilecekleri hizmetlere ait mevcut kadrolarda çalıştırılmasını gerekmektedir.

Engelli bireylere bakım ve sağlık hizmetleri de sunulmaktadır. Engellilere yönelik bakım hizmetlerini, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan ruhsat alan gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşları vermektedir (Özürüler Kanunu, Madde 7).

10.6.11. Diploma ve Belgeler

Özel eğitim okullarında ilköğretim ve orta öğretim programını bitirenlere diploma verilir. Eğitim ve Uygulama Okulları, İş Eğitim Merkezi ve meslekî eğitim merkezi programını bitirenlere kalfalık/ustalık belgesi verilir (Özel Özel Eğitim Okulları Çerçeve Yönetmeliği). Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezlerinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bir iş kursunda eğitim almaları sağlanabilir. Katılımcılara kurs sonunda sertifika verilir (Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, madde 6).

Eğitim ve uygulama okulu programını tamamlayanlara eğitim ve uygulama okulu Diploması verilir, ancak bu diploma, ortaöğretime devam etme hakkı sağlamaz. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 40). Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi programını başarı ile tamamlayan otistik çocuklara Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi Diploması verilir. Bu diploma da orta öğretim kurumlarına kayıt hakkı sağlamaz (Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesi, madde 14). Hastanelerin bünyesinde açılan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin sınıf geçme ve diploma işlemleri kayıtlı oldukları okul tarafından yürütölür (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 42).

Zorunlu öğrenim çağındaki birden fazla yetersizliği olan öğrencilerden ilköğretim programını takip edenlere ilköğretim diploması, yetersizlik türüne göre hazırlanan özel eğitim programını takip edenlere ise takip ettikleri özel eğitim programını tamamlayan öğrencilere verilen belge verilir. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 42). İş okulları programını tamamlayan bireylere İş Okulu Diploması verilir. Bu diploma, yüksek öğretime devam etme hakkı sağlamaz. Ancak, bu diploma işe girerken ortaöğretim kurumlarından mezun olanlara tanınan haklardan yararlanılmasını sağlar. (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 45).

10.6.12. Özel Özel Eğitim Kurumları

Eğitimin her kademesinde gerçek ve tüzel kişiler tarafından eğitim kurumu açılabilir (Özel Öğretim Kurumları Kanunu madde 1-8). Türkiye'de 2011 yılı sonunda 303 kamu özel eğitim ilköğretim okulunda 17,559 öğrenciye hizmet verilirken, özel sektöre ait 118 özel eğitim ilköğretim okulunda 4,117 öğrenci eğitim görmektedir. Ayrıca, 47 hastane ilköğretim okulu da uzun süreli hasta ve hastanede yatan öğrencilere eğitim hizmeti sunmaktadır.

Bunun yanında, özel mesleki rehabilitasyon merkezleri de kurulabilir. Bu merkezler hem normal eğitim sürecine katılan bireylerin özel eğitim ihtiyaçlarını karşılamakta, hem de engeli nedeniyle normal eğitime katılamayacak durumdaki bireylere eğitim ve rehabilitasyon hizmeti vermektedir (Özel mesleki rehabilitasyon merkezleri yönetmeliği). Türkiye'de Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde açılmış 72 rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerin denetimi özel mesleki rehabilitasyon merkezleri hakkında yönetmelik ile Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. Sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri belediyeler tarafından da verilmektedir (Özürüler Kanunu, madde 13).

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin bu hizmetlerden yararlanmalarını sağlamak amacıyla önlemler alınmıştır. Özürüler kanununun ek 3. maddesine göre özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam etmeleri uygun görülenlerin eğitim giderlerinin, her yıl bütçe uygulama talimatında belirlenen miktarının Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanması zorunluluğu getirilmiştir. Ek olarak, bakıma muhtaç özürülere sunulacak bakım hizmetinin ücreti de SHÇEK bütçesine konulacak özel ödenekten karşılanmaktadır.

Bunun yanında, 09.07.2002 tarih ve 24810 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ve 30.07.2002 tarih ve 24831 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları

10.7. Etnik Azınlıkların/Göçmenlerin Özel Eğitimden Yararlanmasına Yönelik Önlemler

Türkiye’de bulunan göçmenlerin çocuklarının eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmelik hazırlanmıştır. Ülkemizdeki zorunlu eğitim uygulaması, aynı çağdaki göçmen işçi çocuklarını da kapsamaktadır. Öğrenciler, olanaklar ölçüsünde kendi ülkelerinde devam ettikleri okula/bölüme/programa denk olan ve ikametlerine en yakın okula yerleştirilir. Göçmen öğrenciler, Türkiye’deki öğrenciler için tanınan burs olanağından, aynı koşullarla yararlandırılır (Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmelik Madde 10). Öğrencilere sağlanan eğitim olanağı çerçevesinde, Türk çocuklarına verilen öğrenim belgesi verilir. Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde ilgili mevzuat hükümlerine uyulur.

Öğrencilerin kendi dil ve kültürlerini öğrenmeleri, kimliklerini korumaları konusunda ilgili ülkelerle iş birliği yapılır. Türkçe bilmeyen öğrencilere, Türkçe’nin öğretilmesi konusunda gerekli önlemler alınır. Öğrencilere, ana dillerinin öğretimi için olanaklar ölçüsünde destekleyici kurslar düzenlenir.

Türk eğitim sisteminde mültecilerle ilgili düzenlemeler de yapılmıştır. Ülkesi belli olmayan (Haymatlos) veya mülteci durumundaki yabancıların çocuklarından okula kayıt için “Öğrenim Vizesi” istenmez. Bu durumda olanların emniyet makamlarınca verilmiş ikamet tezkerelerindeki “Haymatlos” veya “Mülteci” ifadesi yeterli görülerek okula kayıtları yapılır. (Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği). Ayrıca, pansiyonlu ilköğretim okullarına kayıta öğrenci sayısının okul kontenjanından fazla olması durumunda ve öğrencilerin sosyal şartlarının eşitliği halinde çocuğun göçmen veya mülteci olması, okula kayıt ve pansiyona yerleştirilmek için seçme sebebi sayılır (Yatılı Pansiyonlu İlkokullar Yönetmeliği).

Lozan Antlaşmasına dayalı olarak azınlık statüsünde bulunanların hakları, Anayasayla güvence altına alınmıştır (Bkz. Alt bölüm 1.5. Resmi Dil ve Azınlık Dilleri).

Türkiye’de mevsimlik işçi olarak çalışmak üzere göç edenlerle veya herhangi bir nedenle sürekli olarak yer değiştirenlerle ilgili olarak İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 25. ve 27. maddeleri hükümleri uygulanmaktadır. Zorunlu öğrenim çağındaki çocuğun okuldan haber vermeden ayrılması durumunda öğrenci izlenir ve ailenin yeni yerleştiği bölgede eğitimine devam etmesi sağlanır (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği madde 25). Okuldan ayrıldıktan sonra adresi tespit edilen ancak, bulunduğu bölgede okul bulunmayan zorunlu eğitim çağındaki çocukların okula devamı taşınmalı eğitimle sağlanmaktadır (Taşınmalı İlköğretim Yönetmeliği, Madde 9).

Ayrıca, nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde gezici okullar açılabilir. Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilir (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, madde 9). Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için evde, hastanede, okul ve kurumlarda görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri, gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen (gezici öğretmen) olarak görevlendirilebilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, madde 4).

10.8. İstatistikler

10.8.1. Özel Eğitim İstatistikleri

Gösterge	2006-07	2007-08	2008-09	2009-2010	2010-11
Özel eğitim kurumları	644	744	945	1136	1,134
Öğrenci sayısı	30.092	33.036	33.936	61.801	173 507
Erkek	18.488	20.257	20.848	37.526	81 943

Kız	11.604	12.779	13.088	24.275	91 564
Öğretmen sayısı	6.811	6.574	7.135	7.579	10 344
Öğretmen başına öğrenci sayısı	4,42	5,03	4,75	8,15	9,25
Öğrenci sayısı	9.428	9.250	13.015	15.707	18 541
Erkek	5.933	5.787	8.102	9.727	11 502
Kız	3.495	3.463	4.913	5.980	7 039
Şube sayısı	1.197	1.076	8.652	10.373	6 060

10.8.2. Türlerine Göre Özel Eğitim Okullarında Sayılar (2010-11)

2010-2011 Yılı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kurum ve Öğrenci Sayıları

Eğitim kurumu	Kurum	Öğretmen	Öğrenci		
			Toplam	Erkek	Kız
Özel eğitim kurumları toplamı	1,134	10,344	173,507	81 943	91 564
Örgün eğitim kurumları toplamı	612	7 868	141,248	63,060	78 188
Özel eğitim ilköğretim okulları	421	6.183	21,676	13,461	8.215
Kamu özel eğitim ilköğretim okulları	303	4.735	17,559	10,961	6.598
Özel eğitim okulu bünyesindeki anaokulları	89	131	727	424	303
İşitme Engelliler İlköğretim Okulu	49	1,110	4,316	2,475	1,841
Görme Engelliler İlköğretim Okulu	16	431	1.357	795	562
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulu	3	96	516	286	230
Hafif düzeyde (eğitilebilir) zihinsel yetersizliği olanlar için ilköğretim okulları	53	1,110	3,016	1,929	1,087
Otistik çocuklar Eğitim Merkezleri	43	557	1i593	1,271	322
Vakıfbank Umut çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi yatılı ilköğretim Okulu (Uyum güçlüğü olanlar için)	1	14	52	52	0
Hafif ve Ağır düzeyde (öğretilebilir) zihinsel yetersizliği olanlar için eğitim ve uygulama okulları	138	1907	8327	5203	3124
Özel özel eğitim ilköğretim okulları	118	1.448	4.117	2.500	1.617
Mesleki ve teknik orta öğretim	96	658	5.860	4.053	1.807
Ortopedik engelliler için Özel Eğitim Meslek Liseleri	2	37	107	73	34
İşitme engelliler için Özel Eğitim Meslek Liseleri	19	321	2006	1274	732
Hafif düzeyde (eğitilebilir) zihinsel yetersizliği olanlar için iş okulları	81	507	4904	3450	1454
Yaygın eğitim kurumları 1	522	2,476	32.259	18,883	13,376
Orta ve Ağır düzeyde (öğretilebilir) zihinsel yetersizliği olanlar için iş eğitim merkezi	131	111	3680	2427	1253
Yetenekli ve üstün zekalılar (bilim ve sanatlar merkezi)	61	675	9215	4700	4515
Otistik çocuklar iş eğitim merkezi	7	0	339	273	66
Hastane İlköğretim Okulları	51	101	---	---	Yıl içinde değişiklik gösterir
Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu	1	10	---	---	---
Evde Eğitim	---	---	---	---	1582

Not:

ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

EĞİTİM TÜRÜ	Okul Sayısı	Sınıf Sayısı	Öğrenci Sayısı
-------------	-------------	--------------	----------------

Özel Eğitim Sınıfı			18541
Kaynaştırma Eğitimi İÖÖ	-	-	84,580
Kaynaştırma Eğitimi Ortaöğretim	-		7 775
TOPLAM	1, 134	6,060	103121

REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZLERİ VE REHBERLİK BÜROLARI

Rehber Öğretmen Sayısı	Rehberlik ve Araştırma Merkezinde	Genel Müdürlüğe Bağlı Okullarda	Okul Rehberlik ve Psk.Danş. Servislerde	Türkiye Genelinde
	1129	460	15311	16900
Rehberlik ve Araştırma Merkezi	Reh.Arş. Mer. ve Reh. Büro Sayısı	Rehber Öğretmen Sayısı	Diğer Branş Öğretmen Sayısı	Yönetici
	212	1129	507	295

11. Eğitimde Avrupa ve Uluslararası Boyut

Türkiye’de eğitimin Avrupa ve uluslararası boyutunun birkaç temeli vardır. Bunlardan birincisi Avrupa ülkelerinde çalışan ve yaşayan Türk vatandaşlarının ve aile bireylerinin eğitimiyle ilgilidir. Türkiye’de yaşayan ve çalışan Avrupalıların eğitimi de bununla birlikte ele alınabilir.

İkinci önemli temel, AB üyesi veya aday ülkelerde yaşayan ve yaşadıkları ülke vatandaşı olan Türk kökenli insanlardır. Aynı şekilde Türk vatandaşı olan gayrimüslim azınlıkların eğitimi söz konusudur. Uluslararası ve ikili anlaşmalarla bu insanların eğitimiyle ilgili gelişmeler sağlanmıştır.

Türkiye eğitim ve kültür alanlarında AB’nin politikalarının hedef ve önceliklerini paylaşmaktadır. Eğitim Öğretim 2020 ile ortaya konulan hedefler Türkiye’nin de AB’ye uyum çerçevesinde hedefleri olmaktadır. Ülkemiz, Eğitim ve Öğretim 2010 Çalışma Programı ve stratejik çerçeve "Eğitim Öğretim 2020", Bologna süreci ve Birlik programlarının uygulanmasındaki etkinliğini, geliştirme çabasını devam ettirme yönünde kararlı adımlarla ilerlemektedir. Öte yandan Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları bünyesinde yürütülen 2007-2013 yılları arasını kapsayan Hayatboyu Öğrenme (LLP-Lifelong Learning Programme) ve Gençlik (Youth in Action) Programları AB üyesi ülkeler, EFTA ülkeleri (Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn) ve Aday Ülkelerin (Türkiye) katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Genel ve mesleki eğitimin yanı sıra eğitimle ilgili tüm alt program ve faaliyetleri bütüncül bir yaklaşımla tek bir programda toplayan Hayatboyu Öğrenme Programı’nın genel hedefleri, ülkemizin eğitim ve öğretim hedefleriyle de örtüşmekte olup ülkemiz bu programa tam üye olarak katılım göstermektedir.

Uluslar arası boyutta ise; yıllardan beri hem Türk vatandaşları başka ülkelerde öğrenim görmek ve öğretmen olarak çalışmakta hem de yabancılar Türkiye’de öğrenim görmek ve öğretmen olarak çalışmaktadırlar. Kısaca Türkiye, geçmişten günümüze, eğitim alanında, uluslar arası işbirliklerini sürdürmüştür.

11.1. Tarihsel Görünüm

Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu’na Temmuz 1959’da ortaklık başvurusunda bulunmuştur. 12 Eylül 1963’de AET, Türkiye’nin başvurusunu kabul etmiş ve üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması (Ankara Anlaşması) imzalanmıştır. Türkiye-AET ortaklık ilişkisinin nihai hedefi Türkiye’nin Topluluğa tam üyeliğidir. Anlaşma “hazırlık”, “geçiş” ve “nihai” olmak üzere üç dönem öngörmüş ve geçiş döneminde Gümrük Birliği’nin tamamlanması planlanmıştır. Ancak anlaşma protokolü öngörüldüğü şekilde tamamlanamamış, siyasi ve ekonomik gelişmeler nedeniyle 1984 yılına kadar ilişkiler istikrarsız bir seyir izlemiştir. 1984 yılından itibaren sivil idarenin de etkisiyle ülkemizde dışa açılma süreci başlamış ve Türkiye 1987’de Birliğe tam üyelik başvurusunda bulunmuş ancak Türkiye’nin, Topluluğa katılmaya ehil olmakla birlikte, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde 1 Ocak 1996 Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Aralık 1999’da Helsinki’de aday ülke olarak ilan edilmiştir. İlk Katılım Ortaklığı Belgesi’nin 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmasının devamında 2003, 2005, 2006 ve 2008 yıllarında Avrupa Birliğince söz konusu belge güncellenmiştir. Brüksel’de gerçekleştirilen 17 Aralık 2004 tarihli zirvede Türkiye’nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek müzakerelere başlama kararı alınmış ve 3 Ekim 2005’te de müzakereler başlamıştır.

Katılım Müzakereleri, Türkiye’nin AB Müktesebatını ne kadar sürede kendi iç hukukuna aktarıp, yürürlüğe koyacağını ve etkili bir şekilde uygulayacağını belirlediği süreçtir. AB Müktesebatı, Katılım Müzakereleri

Fasılları çerçevesinde 35 başlık altında sınıflandırılmıştır. Başlıklara göre müzakerelerde mevcut durum aşağıda özetlenmiştir.

Açılan ve Geçici Olarak Kapatılan Fasıllar	Müzakere Pozisyonunu Vermeye Davet Edildiğimiz ve Müzakere Pozisyonlarını Sunduğumuz Fasıllar	Konsey'de Onaylanıp Açılış Kriteri Belirlenen Fasıllar	Taslak Tarama Sonu Raporları Henüz Onaylanmayan Fasıllar	
			Konsey'de Görüşülmesi Süren Fasıllar	Komisyon'da Görüşülmesi Süren Fasıllar
25. Bilim ve Araştırma (Avusturya: 12 Haziran 2006)	17. Ekonomik ve Parasal Politika (MPB: 9 Mart 2007)	1. Malların Serbest Dolaşımı/ <u>AK:4 +</u> (Ek Protokol)	2. İşçilerin Serbest Dolaşımı	31. Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası
Açılan Fasıllar (13 Fasil – 47 Kapanış Kriteri)	26. Eğitim ve Kültür (MPB: 25 Mayıs 2006)	3. İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi/ <u>AK:1 +</u> (Ek Protokol)	13. Balıkçılık (Ek Protokol)	
20. İşletme ve Sanayi Politikası/ <u>KK:1</u> (Almanya: 29 Mart 2007)		5. Kamu Alımları/ <u>AK:3</u>	14. Tasımacılık (Ek Protokol)	
18. İstatistik/ <u>KK: 2</u> (Almanya: 26 Haziran 2007)		8. Rekabet Politikası/ <u>AK:6</u>	15. Enerji	
32. Mali Kontrol/ <u>KK:6</u> (Almanya: 26 Haziran 2007)		9. Mali Hizmetler (Ek Protokol)	22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu	
21. Trans – Avrupa Ağları/ <u>KK:1</u> (Portekiz: 19 Aralık 2007)		11. Tarım ve Kırsal Kalkınma/ <u>AK:5 +</u> (Ek Protokol)	23. Yargı ve Temel Haklar	
28. Tüketicinin ve Sağlığın Korunması/ <u>KK:5</u> (Portekiz: 19 Aralık 2007)		19. Sosyal Politika ve İstihdam/ (AK:2)	24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik	
6. Şirketler Hukuku/ <u>KK:5</u> (Slovenya: 17 Haziran 2008)		29. Gümrük Birliği/ <u>AK:1 +</u> (Ek Protokol)	30. Dış İlişkiler (Ek Protokol)	
7. Fikri Mülkiyet Hukuku/ <u>KK: 4</u> (Slovenya: 17 Haziran 2008)		*Kalan Açılış Kriterleri: 22	33. Mali ve Bütçesel Hükümler	
4. Sermayenin Serbest Dolaşımı/ <u>KK:4</u> (Fransa: 19 Aralık 2008)				
10. Bilgi Toplumu ve Medya (Fransa: 19 Aralık 2008) / <u>KK:5</u>				
16. Vergilendirme/ <u>KK:3</u> (Çek Cumhuriyeti: 30 Haziran 2009)				
27. Çevre/ <u>KK:5</u> (İsveç: 21 Aralık 2009)				
12. Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı/ <u>KK: 6</u> (İspanya: 30 Haziran 2010)				

Not 1: Kıbrıs (Ek Protokol) konusu 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda yukarıda altı çizilen 8 fasıl için açılış kriteri, diğer tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Katılım müzakereleri çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı'nın çalışma alanını kapsayan fasıl özellikle 26 No'lu Eğitim ve Kültür Faslı'dır. Bu fasılın koordinatörlüğünü Avrupa Birliği Bakanlığı yapmaktadır. Eğitim ve Kültür Faslına ilişkin Tanıtıcı Tarama Toplantısı 26 Ekim 2005 tarihinde yapılmış Ayrıntılı Tarama Toplantısı ise 16 Kasım 2005 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Devamında 2006 (Mayıs) yılında müzakereye davet edildiğimiz ve müzakereye açılması için sunduğumuz fasıllar arasında Eğitim ve Kültür Faslı da yer almaktadır. Söz konusu fasıl henüz müzakereye açılmamıştır.

11-12 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde Komisyondan Türkiye için bir Katılım Ortaklığı oluşturması ve uygun izleme mekanizmalarını kurması istenmiştir. Türkiye-AT Ortaklık Konseyi'nde alınan 11 Nisan 2000 tarihli 3/2000 sayılı karar uyarınca, AB müktesebatının analitik incelemesini gerçekleştirmek üzere 8 alt komite kurulmuştur. Alt Komiteler kendi alanlarında Ortaklık Anlaşması'nın ve Katılım Ortaklığı'nın önceliklerinin uygulanmasını takip etmekte ve sorumluluk alanına giren konularda ortaya çıkan sıkıntıların giderilmesine yönelik önerilerde bulunmaktadır. Eğitimle ilgili konular 5 No'lu Yenilikçilik Alt Komitesi toplantılarında değerlendirilmektedir. Alt Komite toplantıları her yıl rutin olarak gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Birliği içerisinde eğitim ve öğretim politikaları temel olarak ulusal düzeyde belirlenmektedir. Bu çerçevede AB, ortak hedeflere ulaşabilmesi için üye ülkeler arasındaki işbirliğini güçlendirmek ve teşvik etmek amacıyla destekleyici bir rol üstlenmektedir. Söz konusu politika, ilgili eylem planları ve programlarla güçlendirilmekte; özel ağ yapılanmaları ve görüş alışverişi platformlarıyla desteklenmektedir. Eğitimde AB'nin uzun vadeli stratejik amaçları şöyle sıralanabilir;

- Hayat boyu öğrenme ve hareketliliğin teşvik edilmesi,
- Eğitim ve öğrenimin kalite ve etkinliğinin sağlanması,
- Eşitlik, sosyal uyum ve aktif vatandaşlığın desteklenmesi,
- Yaratıcılık ve yenilikçiliğin, girişimciliğin eğitimin her aşamasında güçlendirilmesi.

Eğitim ve öğretim alanında Avrupa işbirliğinin temellerini atan ve ortak hedeflere dayandırılmış ilk somut çerçeve olan "Eğitim ve Öğretim 2010" çalışma programı Avrupa Birliği Konseyi tarafından Mart 2002'de Barcelona'da Lizbon Stratejileri bağlamında ortaya konulmuştur. "Eğitim ve Öğretim 2010" çalışma

programından elde edilen gelişmeler üzerine kurulan, güncellenmiş bir eğitim ve öğretimde Avrupa işbirliği stratejik çerçevesi olarak Eğitim ve Öğretim 2020 ortaya konulmuştur. 2020'ye kadar sürecek dönemde, eğitim ve öğretimde Avrupa işbirliği, eğitim ve öğretim sistemlerini bir bütün olarak hayat boyu öğrenim perspektifine oturtan stratejik bir çerçeve oluşturan Eğitim ve Öğretim 2020 dört stratejik amaç ortaya koymuştur:

1. Hayat boyu öğrenmeyi ve hareketliliği gerçekleştirmek;
2. Eğitim ve öğretim sistemlerinin kalitesini ve etkinliğini artırmak;
3. Eşitliği, sosyal uyumu ve aktif vatandaşlığı teşvik etmek;
4. Eğitimin her seviyesinde girişimcilik dâhil, yaratıcılık ve yenilikçiliğe (inovasyon) yönelik çabaları artırmak.

Bu amaçlar doğrultusunda, 2020 yılına kadar üye ülkelerin bu alanlarda işbirliğini geliştirmesi önerilmektedir. Eğitim Öğretim 2020 ile ortaya konulan hedefler Türkiye'nin de AB'ye uyum çerçevesinde hedefleri olmaktadır. Eğitim Öğretim 2010 Çalışma Programı Koordinasyon Grubunun ve bazı alt grupların çalışmalarına aktif olarak katılan Türkiye, Eğitim Öğretim 2020'nin de çalışmalarına katılmakta ve Avrupa temel ölçütlerini dikkate alan çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye eğitim ve kültür alanlarında Birliğin politikalarının hedef ve önceliklerini paylaşmakta olup fasıl kapsamında yapılan çalışmalar aşağıda sıralanmıştır;

- Müktesebat uyum alanlarından biri olan, göçmen işçilerin okul çağındaki çocuklarının eğitimi ile ilgili Direktife uyum sağlamak amacıyla 2002 yılında "Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmeliği" kabul edilmiştir.
- Birlik Programları tüm üye ülkelerin katılımının zorunlu olduğu faaliyetler bütünüdür. Bu fasıl kapsamındaki Eğitim ve Kültür konularındaki Birlik Programlarına katılım sağlanması esastır. Bu çerçevede, aday ülke olarak Türkiye de AB ile entegrasyonu güçlendiren söz konusu programlara katılım sağlamaktadır.
- 2002 yılında Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarının yürütülmesi için AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi (Ulusal Ajans) kurulmuştur. Türkiye, şu ana kadar 170 binden fazla kişinin yararlandığı ve yaklaşık 300 milyon Avro hibenin dağıtıldığı Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarına 2004 yılından bu yana etkin şekilde katılım sağlamaktadır.
- Türkiye, özellikle Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programları, yükseköğretim Bologna süreci, ilköğretimde cinsiyet farkının giderilmesinde, okullaşma oranının artırılması alanlarında önemli ilerleme kaydetmiştir.
- Eğitim alanında yatırımların artması ile birlikte okullaşma oranı ve eğitime katılım artmış olup, 2012 - 2013 eğitim öğretim yılı için hedefler "okul öncesi eğitim için % 50; ilk ve orta öğretim için ise % 100" olarak belirlenmiştir. Ayrıca, özel öğretime gereksinim duyan çocuklara yatırım ve eğitimde teknoloji altyapısına yatırımlar başta olmak üzere eğitime ayrılan yatırımlarda dikkat çekici bir artış yapılmıştır.
- 2006 yılında kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), mesleki standartları temel alarak, teknik ve meslekî alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirleme denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırma çalışmalarını sürdürmektedir. MYK, çeşitli STKlar ve özel sektör ile işbirliği içerisinde Meslek Standartları Geliştirme, Mesleki Bilgi ve Beceri Sınav ve Belgelendirme Merkezlerini kurma çalışmalarını koordine etmektedir.
- Türkiye, 2010-2013 yıllarını kapsayan Hayat Boyu Öğrenme Stratejisini Haziran 2009'da Eylem Planını ise Şubat 2010'da kabul etmiştir. Bu strateji ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimlerin etkin işbirliği içinde çalışacağı ve dezavantajlı grupları, kız çocuklarını ve eğitime ulaşmak isteyen tüm yetişkinleri içine alan geniş kapsamlı bir stratejidir.
- Yükseköğretim alanında ise yükseköğretimde kalitenin artırılmasını hedefleyen Bologna Sürecine Türkiye 2001 yılında katılmıştır.

Ülkemiz, Eğitim ve Öğretim 2010 çalışma Programı ve stratejik çerçeve "Eğitim Öğretim 2020", Bologna süreci ve Birlik programlarının uygulanmasındaki etkinliğini, geliştirme çabasını devam ettirme yönünde kararlı adımlarla ilerlemektedir.

11.2. Devam Eden Çalışmalar ve Beklenen Gelişmeler

Türkiye’de eğitim öncelikli bir reform alanı olarak kabul edilmektedir. Reform çalışmalarının uzun vadeli amaçları; enformasyon toplumuna dönüşüm ve toplumun yaşam kalitesinin artırılmasıdır. Bu uzun vadeli hedeflere ulaşmak için izlenen politikalar; güncel bir eğitim programı hazırlanması, öğretmen yetiştirme ve öğretmen kalitesinin iyileştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojisi altyapısının oluşturulması, fiziksel kapasitenin, tesislerin ve eğitime katılımın iyileştirilmesidir.

Bu politikalar doğrultusunda Türkiye’nin eğitim reformuyla ilgili hedefleri şöyle ifade edilebilir (Türkiye Tarama Süreci):

- Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması.
- Mesleki eğitim ile işgücü piyasaları arasındaki bağlantının güçlendirilmesi.
- Mesleki standartlara ilişkin bir mesleki yeterlik sisteminin geliştirilmesi.
- Ortaöğretimde program temelinde çeşitlilik sağlanması.
- Bilgi ve iletişim teknolojisi kullanımının yaygınlaştırılması.
- Uzmanlık, özerklik ve akademik özgürlük yoluyla rekabet edebilir bir yükseköğretim sisteminin gerçekleştirilmesi.

Türkiye’nin eğitimle ilgili reform çalışmalarının amacına ulaşması yolunda AB katılım sürecinin olumlu etkisi olacağı kabul edilmektedir. AB’ye katılım müzakerelerinde, uyumla ilgili olarak; Türkiye’nin nüfus yapısının AB’den farklı olduğu vurgulanmış (0-14 yaş grubu nüfus Türkiye’de %28,4, AB’de %15,7) ve Türkiye’de son yıllarda eğitim alanındaki temel gelişmelerinden bahsedilmiştir (Türkiye Tarama Süreci). Bu gelişmeler şunlardır:

- Zorunlu ilköğretimin süresinin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması.
- Eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu bütçesi içindeki payının son yıllarda artış göstermesi.
- “Eğitime %100 Destek” ve “Haydi Kızlar Okula” kampanyalarıyla okullaşma oranlarında artış sağlanması.
- Mesleki ve teknik eğitimde AB ile uyum çalışmaları (SVET Projesi, MVET projesi, IKMEP, Türkiye’de Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi Projesi ve CEDEFOP-ETF ile işbirliği).
- Mesleki ortaöğretimin kalitesiyle ilgili çalışmalar.
- Hayat Boyu Öğrenme ve Gençlik programlarına aktif katılım.
- Bologna sürecine aktif katılım.
- BIT sınıfları ve eğitimde bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanılması.
- Yeni ilköğretim programının uygulamaya konulması.
- Okul terk oranının azalması.
- Ortaöğretimin süresinin 3 yıldan 4 yıla çıkarılması.
- Dil öğretiminde Avrupa kaynaklarının kullanılması.
- Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara daha fazla mali destek sağlanması.
- Kızların okullaşma oranlarındaki artış.
- Tüm okulların 2006 itibarıyla Internet’e bağlanması.
- Öğretmenlik mesleğinin yeterlikleri üzerindeki çalışmalar ve yeni kariyer sisteminin uygulanmaya konması.
- İş gereksinimlerine uygun mesleki eğitim standartları.
- Yükseköğretimde okullaşma oranlarında artış.
- Uluslararası indekslerde yer alan Türkiye menşeli yayın sayısında belirgin artış.
- Yükseköğretimde öğrenci temsiliyetinde ilerleme. 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ile Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği” ni takiben, Aralık 2005 yılında gerçekleştirilen

yükseköğretim kurumları öğrenci konseyleri toplantısında yapılan seçimle, Türkiye'nin ulusal öğrenci konseyi kurulmuştur. Konsey, çalışmalarına devam etmektedir.

- YÖK'te stratejik gelişme komisyonu kurulması: Komisyon çalışmalarını tamamlamıştır; Komisyon hazırladığı "Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi" raporunu 2006'da tamamlamış; ilgili paydaşların görüşlerini aldıktan sonra nihai hale gelen rapor 2007 başında yayımlanmıştır.

Aynı metinde iyileştirilme gereksinimi duyulan alanlar olarak ise şunlar belirtilmiştir (Türkiye Tarama Süreci):

- Mesleki eğitim ile işgücü piyasaları arasındaki bağlantı.
- Eğitimin kalitesi.
- Okullaşma oranlarındaki bölgesel ve cinsiyete dayalı farklılıklar.
- Yükseköğretim sisteminin aşırı merkezi yapısı; yükseköğretimde yönetsel ve mali özerklik ve hesap verebilirlik.

Türkiye'nin AB'ye katılım yolunda eğitim alanındaki reform çalışmaları Lizbon süreci ve Bologna süreci ile birlikte ele alınabilir. Türkiye bu süreçlerin amaçlarını tamamıyla benimsemekte; Lizbon amaç ve hedeflerini kalkınma ve eğitim arasındaki ilişkilerle birlikte değerlendirmektedir. Lizbon Kriterleriyle ilgili olarak Türkiye'deki gelişmeler şöyledir (Türkiye Tarama Süreci):

- Eğitime ayrılan kamu ve hanehalkı kaynaklarının 2004'ten itibaren sürekli artması.
- Erken okul terkinin giderek azalması,
- Matematik, fen ve teknoloji eğitiminde OECD ortalamasına yakın oranlara ulaşılması.
- AB ortalamasının çok altında olan ortaöğretim mezunu nüfusun oranında az da olsa artış sağlanması.
- Yeni ilköğretim programıyla 8 anahtar yeterlik alanında (Türkçe'yi doğru ve etkin kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, girişimcilik) iyileşme sağlanmasının amaçlanması.
- Yaşam boyu öğrenmenin bir öncelik alanı olarak görülmesi.
- Bilgi ve iletişim teknolojisinin (BİT) yaygın ve etkili kullanımın öncelik alanı olarak görülmesi.

11.3. Yasal Çerçeve ve Kurallar

Türkiye'de eğitimle ilgili temel yasal düzenlemeler; Anayasa, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çerçevesinde ele alınabilir. Temel yasal çerçeve TBMM tarafından belirlenmekte; Bakanlar Kurulu ise temel eğitim politikalarını belirlemektedir. Eğitimle ilgili temel organ Milli Eğitim Bakanlığı olmakla beraber, yükseköğretimle ilgili planlama ve eşgüdüm organı YÖK'tür. Eğitimle ilgili temel politika ve hedefler ile farklı sosyal ve ekonomik sektörlere kaynak tahsis edilmesine ilişkin kararlar ise DPT tarafından verilir.

Bu bölümde, Türkiye'de eğitimin Avrupa ve uluslararası boyutuyla ilgili olarak MEB, YÖK ve DPT'nin yasal dayanakları ve uluslararası işbirliği faaliyetleri yer almaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)

MEB'in eğitimin uluslararası boyutuyla özel olarak ilgili iki birimi bulunmaktadır. Bunlar; Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü ile Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'dür.

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün görevleri; 14.09.2011 tarih ve 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nın 26. maddesinde şöyle belirtilmektedir;

- Bakanlığın Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlarla ilgili işbirliği çalışmaları ile ilgili mevzuat çerçevesinde ikili anlaşmalara ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- Bakanlığın diğer birimleri tarafından yürütülen ve uluslararası işbirliğine dayanan projelerin koordinasyonunu sağlamak.
- 16/12/1960 tarihli ve 168 sayılı Yabancı Memleketlerde Türk Asıllı ve Yabancı Uyruklu Öğretmenlere Sosyal Yardım Yapılması Hakkında Kanunla Bakanlığa verilen görevleri yerine getirmek.
- Yabancı hükümet ve kuruluşlardan sağlanan veya ülkemiz tarafından yabancılara verilen burslarla, kendi hesabına öğrenim yapmak üzere ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin görev ve hizmetleri yerine getirmek.
- Yurtdışında bulunan vatandaşlarımızın ve çocuklarının; öncelikle millî ve kültürel kimliklerini koruyucu, yaşadıkları toplumla uyum içinde olmalarını sağlayıcı ve eğitim düzeylerini yükseltici önlemler almak, bulundukları ülkenin eğitim imkânlarından verimli bir şekilde yararlanmaları bakımından gerekli eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmek, yurda dönüşlerinde eğitim sistemimize uyumlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak.
- Eğitim ve öğretim alanında ülkemizle dil, tarih veya kültür birliği bulunan ülke ve topluluklar ile diğer ülkelerle işbirliğine yönelik işleri yürütmek.

2010-2011 öğretim yılı itibarıyla, 17 eğitim kurumunda (4 ilköğretim okulu, 5 Türkiye Türkçesi için eğitim merkezi and 2 yaygın mesleki eğitim merkezi) 280 öğretmen çalışmaktadır. Okuyan öğrencilerin 3235'i Türkiye Cumhuriyetlerdendir. Bu ülke ve topluluklardan hükümet bursu alarak okuyan öğrenci sayısı 1730'dur.

"Büyük Öğrenci Projesi" adı altında, 43976 kontenjan faaliyet alanı kapsamında 57 ülkeye verilmiştir. 1992-93 öğretim yılından itibaren, 10580 öğrenci mezun olmuştur, 6656 öğrenci hala öğrenim görmektedir.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün yurt dışı eğitimle ilgili görevleri 14.09.2011 tarih ve 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nın 8.Maddesinde şöyle yer almıştır:

- Ülkemizin hizmete ihtiyaç duyduğu alanları belirleyerek yurtdışına yükseköğrenim görmek amacıyla gönderileceklerde aranacak nitelikler, bunların sayıları, burs durumları, yurtdışındaki öğrenim aşamaları, öğrenim planları ve dönüşlerinde istihdamlarının sağlanması ile ilgili işleri yürütmek ve koordinasyonu sağlamak.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK)

Yükseköğretim Kanununa göre, YÖK'ün yükseköğretimin uluslararası boyutuyla ilgili temel görevi, yükseköğretim alanlarının ihtiyaç duyduğu öğretim elemanlarının yurt dışında yetiştirilmesi ve yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisans üstü diplomaların denkliğinin tespit edilmesiyle ilgilidir (YÖK, <http://www.yok.gov.tr>). Ayrıca öğretim elemanlarının yurt dışında görevlendirilmesi ve yabancı uyruklu öğretim elemanlarının Türkiye'de görevlendirilmesi işlemleri YÖK tarafından yürütülmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilere yönelik Yükseköğrenim Giriş Sınavları da (YÖS) YÖK tarafından yapılmaktadır. Yükseköğretim Kurulu'nun 21/01/2010, 18.02.2010 ve 17.03.2010 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul toplantılarında alınan kararlar uyarınca, 2010-2011 eğitim öğretim yılından itibaren kendi imkanlarıyla ülkemizde ön lisans ve lisans eğitimi almak isteyen yabancı uyruklu öğrencilerin kabulünde yeni bir uygulamaya başlanarak yabancı uyruklu öğrenci sınavı kaldırılmış ve üniversitelere Yükseköğretim Kurulu tarafından uygun görülmesi şartıyla yurt dışından öğrenci kabulünde diğer ülkelerin ulusal ve uluslararası sınavları ile kabul hakkı verilmiş böylece geniş bir hareket alanı bırakılmıştır.

Yabancı uyruklu öğrencilere yönelik Yükseköğrenime Giriş Sınavı da (YÖS) YÖK tarafından yapılmaktadır.

Öğretim elemanı yetiştirmek için YÖK tarafından araştırma görevlisi statüsüne atanmak üzere yurtdışı bursu sağlanmaktadır. Ayrıca TÜBİTAK, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu tarafından yürütülen: Lisansüstü Eğitim Destek

Programları, Doktora Sonrası Araştırma Destek Programları ve Uluslararası Bilimsel Anlaşmalar Çerçevesinde Yürütülen Programlar ile de öğretim elemanı yetiştirilmesi sağlanmaktadır (YÖK, <http://www.yok.gov.tr>).

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Bologna Süreci hedeflerinin Türk yükseköğretiminde hayata geçirilmesi ve uygulanması için yasal zemini oluşturmak üzere, Yükseköğretim Genel Kurulu Kararları ve yönetmelikleri çıkarır; yükseköğretim kurumlarında Bologna hedeflerinin uygulanması konularında koordinasyonu yürütür. Ayrıca, Bologna Sürecinin etkin bir şekilde uygulanmasını takip etmek üzere kurulan Bologna İzleme Grubunda (Bologna Follow-Up Group) ülkemizi resmi olarak temsil eder. Bu grubun toplantılarına aktif olarak katılır. Diğer taraftan, Türk Ulusal Ajansı, son iki yıl boyunca, AB Komisyonu tarafından desteklenen bir proje kapsamında düzenledikleri toplantı ve konferanslarla, ülkemizde Bologna Sürecinin tanıtılması görevini yürütmüştür. 2007 yılı için bu faaliyetlerin yürütülmesi görevi, AB Komisyonu tarafından Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına verilmiştir (Türkiye'nin Bologna Süreci).

Avrupa Birliği Bakanlığı

Kalkınma Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerine devam eden AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'nın (Ulusal Ajans) 12 Temmuz 2011 tarihinde Avrupa Birliği Bakanlığı'na bağlanmıştır. AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'nın (Ulusal Ajans, <http://www.ua.gov.tr>) eğitimle ilgili görevleri AB Eğitim ve Gençlik Programlarının Türkiye'deki ilgili tüm yararlanıcılara tanıtılması ve bu amaçla gerekli insangücü, bilgi, fiziki ve hukuki alt yapının oluşturulması ve geliştirilmesi ve AB Komisyonu, diğer ulusal ajanslar ve diğer ülke yararlanıcıları ile ilişkilerin kurulması, geliştirilmesi ve koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması ile ilgilidir (Ulusal Ajans, <http://www.ua.gov.tr>).

11.4. Ulusal Programlar ve Girişimler

Eğitimin uluslararası ve AB boyutuyla ilgili çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve AB Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

Kalkınma Bakanlığı- Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Ulusal Ajans)

AB eğitim ve gençlik programlarının yürütülmesiyle ilgili planlama ve koordinasyon işlerini yürüten Ulusal Ajans, programlara katılımın gerçekleştiği 2004'ten bu yana faaliyetlerini sürdürmektedir. 2004-2006 yıllarında Socrates (genel eğitim), Leonardo da Vinci (mesleki eğitim) Youth (gençlik) programlarıyla ilgili olarak MEB; Erasmus programıyla ilgili olarak da YÖK ile koordinasyon içinde proje çalışmaları yürütülmüştür.

Yürütülen programlarla ilgili katılımlar her geçen yıl biraz daha artmaktadır. 1 Ocak 2007'den itibaren Ulusal Ajansın AB eğitim programlarına katılım konusuyla ilgili olarak 2013 sonuna kadar 7 yıl sürecek bir Hayat Boyu Öğrenme Programı (LLP) ve Gençlik Programı (Youth) kapsamında yeni bir döneme girilmiştir (Ulusal Ajans, <http://www.ua.gov.tr>).

Milli Eğitim Bakanlığı

MEB, AB ile ilişkiler çerçevesinde; çok uluslu eğitim, öğretim ve gençlik faaliyetleri, yurtdışı eğitim ve değişim imkanları, yenilikçi eğitim ve öğretim proje imkanları, akademik ve mesleki uzmanlık ağları oluşturma, ortak bir mesleki eğitim politikası uygulanması ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılması konularında işbirliği amaçlanmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için yürütülen uluslararası işbirliği çalışmalarını bütünleştiren "Eğitim-Öğretim 2010" programı oluşturulmuştur. Bu program eğitim-öğretim sisteminin modernleştirilmesi ve sistemde reform çabaları, güncel bir müfredat ve öğretimin geliştirilmesi, öğretmen eğitiminin ve öğretmen kalitesinin geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojileri alt yapısının kurulması, fiziksel kapasite ve tesislerin iyileştirilmesi ve eğitime erişimin artırılması alanlarına yoğunlaşmaktadır (MEB 2010 Bütçe Raporu).

Eğitim- Öğretim 2010 dönemi kapanırken, 2009 Yılı sonunda AB Komisyonu; AB Parlamentosuna, AB Konseyine, Avrupa Ekonomik ve Sosyal İşler Komitesine ve Bölgeler Komitesine gönderilen "Eğitim ve Öğretimde Avrupa İşbirliği İçin Güncellenmiş Stratejik Çerçeve" adlı bir belge yayımlamış ve ile Eğitim-Öğretim 2020 Çalışma Programının da temelini oluşturmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Birliğinin eğitim ve öğretimdeki ortak hedefleri ile uyumlu şekilde, iş hayatının ihtiyaçları ile uyumlu, istihdama yönelik geçerli bir meslek edindirmeyi amaçlayan bir orta öğretim ve yükseköğretim sisteminin hayata geçirilmesini hedeflemektedir. Bu yöndeki çalışmalarda hayat boyu öğrenim yaklaşımı göz önünde tutulmaktadır. Özellikle temel eğitimde cinsiyet ve nitelik farklılıklarından kaynaklanan sorunları aşmak, hem erişimde hem de kaliteyi arttırmada en önemli koşul olan eğitime ayrılan kaynakları artırmak, temel eğitimde okullaşmayı %100 hedefine ulaştırırken ortaöğretimde okul terk oranlarını en aza indirecek önlemleri almak, Bakanlığımızın AB hedefleriyle uyumlu öncelikleridir. MEB bünyesinde, "Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Komisyonu" kurulmuştur. Bu Komisyon AB müktesebatını tarayarak uyum gerektiren mevzuatı belirlemiş, bu çerçevede ilgili mevzuat ile uyumun önündeki önemli engellerin çoğu giderilmiştir. "Ulusal Meslek Standartları"nın oluşturulmasına yönelik çalışmalar da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile birlikte yürütülmüş ve bu çerçevede 5544 sayılı Mesleki Yeterlikler Kurumu Kanunu 2006 yılında TBMM'de kabul edilerek yürürlüğe konulmuş ve kurumsallaşma süreci başlatılmıştır (MEB 2010 Bütçe Raporu).

5450 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Bağlı Okulların Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesi ile bazı Kanunlarda ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarılarak diğer kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı sağlık meslek liseleri, tarım meslek liseleri, adalet meslek liseleri, Anadolu Tapu Kadastro Meslek Lisesi, Anadolu Meteoroloji Meslek Lisesi Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

- MEB, AB Mali Yardımı kapsamında 270 milyon EUR tutarında Temel Eğitime Destek Programı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi, Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu ve Eğitim Çerçevesi Projelerini yürütmektedir. Bunların yanı sıra AB kaynaklı iki diğer proje de henüz tamamlanmıştır; İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (İKMEP), İşgücü piyasası ile meslek yüksek okulları ve mesleki teknik ortaöğretim kurumları arasında istihdam amaçlı birlikteliğin sağlanarak hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla, mesleki eğitimin modernizasyonu ve kalitesinin artırılması yoluyla insan kaynakları gelişiminin teşvik edilmesini amaçlayan 2 yıllık bir projedir. Toplam bütçe 15.4 Milyon Avro'dur. Milli Eğitim Bakanlığı Kapasitesinin Güçlendirilmesine Destek Projesi (MEBGEP), 3,7 Milyon Avro bütçeli proje ile sektörün kurumsal yönetim etkinliği ve verimliliği için MEB'in yürütme sisteminin iyileştirilmesi ve mekanizmalarının güçlendirilmesi çalışmaları başlatılmıştır.

Avrupa Birliği uyum çalışmaları çerçevesinde daha önce başlanan ve tamamlanan projelerin yanında yeni bazı projeler devreye sokulmuştur (MEB 2010 Bütçe Raporu):

- e-portal Projesi: Öğrencilerin AB ülkelerindeki öğrencilerle bilgi ve proje paylaşımı yapabilmeleri amacıyla başlatılmıştır.
- e-istatistik Projesi : MEB istatistik sisteminin AB ülkeleri eğitim istatistik sistemleri ve Bakanlık uygulamalarının Karar Destek Sistemi ile uyumlu hale gelmesini hedefleyen 2.050.000 Avro maliyetli projedir.
- Türkiye'de Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi Projesi: Hayat boyu öğrenme stratejilerine uygun, farklı yaş grubu ve eğitim seviyesindeki insanlara, özellikle kadınlara yönelik gelişen teknolojiye ve iş gücü piyasasının taleplerine uygun nitelikli eğitime erişimi artırmak ve AB standartlarına göre sertifikalandırarak kurumsal bir çatı oluşturmayı hedefleyen projenin bütçesi 15 milyon Avrodur.
- Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Arttırılması Projesi: AB uyum sürecinde kadına yönelik pozitif ayırım kapsamında, sosyal ve ekonomik hayatta kadının daha fazla rol almasını sağlayan politikalar doğrultusunda hazırlanan; "eğitimin kalitesinin arttırılması, eğitim ve iş piyasası arasındaki bağın güçlendirilmesi ve özellikle kızların eğitime her düzeyde katılım oranlarının artırılması"nı amaç edinerek; ilk ve orta öğretim düzeyinde okullaşma oranlarının artırılmasını, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde okul terk oranlarının düşürülmesini, mesleki beceri ve yeterlilikleri artırılarak iş gücüne katılımının sağlanmasını, ailelerin, eğitimin önemi konusunda bilinçlenmelerinin sağlanmasını ve özellikle kızların okullaşmasını hedefleyen bir projedir. Bütçesi 16 milyon Avrodur.
- Okul Öncesi Eğitimin Geliştirilmesi Projesi: MEB kurumları, kamu kurumları, belediyeler ve STK'ların kapasitesi ile toplum temelli modeller ve ortaklıkların geliştirilmesi yoluyla dezavantajlı çocuklar ve aileleri için nitelikli gündüz çocuk bakım ve okul öncesi eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve oluşturulmasını hedefleyen bir projedir. Bütçesi 16,8 milyon Avrodur.
- Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi: Kampanyalar, hizmetiçi eğitimler, psikolojik ölçme ve değerlendirme testleri aracılığı ve STK'ların, yerel kamu kurumlarının, belediyelerin ve özel sektör kurumlarının aktif katılımı ve desteği ile engelli bireylerin fırsatlarını arttırmak ve öğrenme ortamlarını geliştirmek, eğitime erişimlerini ve toplumla kaynaştırılmalarını arttırmaktır. Bütçesi 7 milyon Avrodur.
- Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi: Daha demokratik bir toplum hedefiyle, demokrasi kültürünü ve evrensel değerleri benimsemiş, insan haklarına saygılı, sosyal sorumluluk sahibi, haklarını bilen ve kullanan etkin bireyleri yetiştirmek için. Millî Eğitim Bakanlığının Kurumsal Kapasitesinin güçlenmesini destekleyen bir projedir. Bütçesi 9.1 milyon Avro'dur.

Yükseköğretim Kurulu ve Üniversiteler

YÖK Bologna Deklarasyonu doğrultusunda diploma ve derecelerin anlaşılır hale getirilmesi (diploma eki), akademik hareketliliğin yaygınlaştırılması için ECTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi), kalite güvencesinde Avrupa

boyutu, öğrenci ve akademisyenlerin serbest dolaşımının kolaylaştırılması konularında uluslararası işbirliği faaliyetlerini sürdürmektedir.

Diploma eki ile ilgili uygulamaya 2005-2006 öğretim yılı sonunda mezun olan öğrencilerden itibaren başlanmıştır. Üç dereceli sistem konusunda Türk yükseköğretim sistemi zaten Bologna kriterlerine uygun bir yapıya sahiptir. ECTS uygulaması 2005/2006 eğitim-öğretim yılı sonu itibari ile tüm yükseköğretim kurumları için zorunlu olmuştur. Yükseköğretim kurumlarımızda iç kalite değerlendirmesi ve stratejik planlama süreçleri ile ilgili çalışmalar tamamlanmıştır. Hareketlilik konusuna yeni bir boyut kazandıran Erasmus programına 2004'ten itibaren katılım sağlanmıştır. Ortak kurumların sayısındaki artışla birlikte öğrenci ve öğretim elemanlarından gelen talepler de hızla artmaktadır (Yükseköğretimde Bologna Sürecine Uyum Çalışmaları). Yükseköğretimde, Bologna sürecine uyuma ilişkin çalışmalar 2012 Ocak ayı itibariyle sürmektedir.

11.5. Ulusal Eğitim Programlarında Avrupa / Uluslararası Boyut

MEB, Lizbon sürecine uygun bir şekilde, eğitim sisteminin, insan kaynaklarının geliştirilmesini desteklemek üzere, yaşam boyu eğitim yaklaşımıyla ve bütüncül olarak ele alınması gerektiğini kabul etmektedir. Bu çerçevede, 8 anahtar yeterlik alanında (Türkçe'yi doğru ve etkin kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, girişimcilik) iyileşme sağlanmasını amaçlayan yeni ilköğretim programı 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Ortaöğretimin süresi 3 yıldan 4 yıla çıkarılmış; mesleki orta öğretim programı yenilenmiştir. Ayrıca, bu çerçevede Yurt dışındaki Türk çocukları için Türkçe ve Türk Kültür Dersi (1.-10. sınıflar) Öğretim Programı geliştirilerek uygulamaya konmuştur (MEB 2007 Bütçe Raporu).

MEB'in eğitim sistemine yaklaşımı ve müfredatla ilgili çerçevesini çizen hedefleri Kalkınma Bakanlığınca hazırlanan Orta Vadeli Programda (2011) yer almaktadır. Bu programda yer alan eğitim politikaları şunlardır (Orta Vadeli Program 2011):

- Kalite, verimlilik ve rekabeti artırmaya yönelik olarak idari yapının yeniden düzenlenmesi.
- Eğitim müfredatı gözden geçirilerek gerekli güncellemelere devam edilmesi, ihtiyaç duyulan alanlarda hizmetiçi eğitim faaliyetleri yapılması
- Eğitimde etkin bir yönlendirme sistemi kurulması.
- Tüm kademelerde okullaşma oranlarının yükseltilmesi, donanım ihtiyacı karşılanarak, fiziki altyapının geliştirilmesi.
- İhtiyaç duyulan alanlarda ve bölgelerde öğretmen ve öğretim elemanı eksiğinin giderilmesi.
- Bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması ve etkin hale getirilmesi.
- Her kademede eğitime erişimin önündeki engeller kaldırılacak; bölgesel ve cinsiyet farklılıklarının giderilmesi.
- Her kademede alternatif finansman modellerinin geliştirilmesi.
- Başta şiddet olmak üzere eğitim kurumlarında disiplin sorunlarının yönelik önlemler alınması.

YÖK'ün çalışmaları ise; Bologna süreci kapsamında yapılan çalışmalar çerçevesinde ele alınabilir. Türkiye'nin Avrupa Yükseköğretim Alanı ile bütünleşme çalışmaları, 2001 yılında Bologna Süreci'ne resmi olarak katılımı ile başlamıştır. Bologna Süreci'nin öngördüğü başlıklar kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar şöyle sıralanabilir (Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi);

- Bologna Süreci kapsamında öngörülen 3 aşamalı derece sistemi (three cycle degree structure), yürürlükte olan sistemimiz ile uyumludur. Üniversitelerimizde kredi sistemi uygulanmakta ve öğrencilere transkript verilmektedir.

- YÖK koordinasyonunda yürütülen Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi'ne ilişkin çalışmalar tamamlanmıştır. 11 Mart 2005 tarihli YÖK Genel Kurul kararı ile, Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi uygulaması, 2005-2006 eğitim-öğretim yılı sonundan itibaren, tüm yükseköğretim kurumlarımız için zorunlu bir uygulama haline getirilmiştir. Söz konusu karara göre, Avrupa Kredi Transfer Sistemi kredilerini de içerecek olan ve YÖK tarafından onaylanan ulusal standart modelin asgari koşullarına uygun Diploma Eki, tüm mezunlara, diplomalarına ek olarak, talep üzerine, ilk nüshası ücretsiz olarak, ve İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinin birinde düzenlenecektir.
- Bologna Süreci'nin ana eylem başlıklarından biri olan öğrencilerin sürece aktif katılımını sağlayacak ulusal öğrenci birliklerinin kurulması konusunda, YÖK tarafından hazırlanan "Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği", 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 26 Aralık 2005 tarihinde gerçekleştirilen Öğrenci Konseyleri Genel Kurul toplantısında seçimle belirlenen Türkiye Ulusal Öğrenci Konseyi Başkanı ve organları çalışmalarını sürdürmektedir.
- Bologna Süreci'nin üzerinde önemle durduğu konulardan biri de, yükseköğretim kurumlarında, Avrupa düzeyinde tespit edilen ilke ve esaslara tam uyumlu kalite değerlendirme ve geliştirme sistemlerinin kurulmasıdır. Bu kapsamda, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca hazırlanan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği", 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, belirli bir sistem içerisinde yükseköğretim kurumlarının eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesi, bağımsız "dış değerlendirme" süreciyle kalite düzeylerinin onaylanması ve tanınması konusundaki çalışmalara ilişkin genel esasları ve bu kapsamda Yükseköğretim Üst Kurulları ile yükseköğretim kurumlarının yükümlülüklerini belirlemiştir. Yönetmelik uyarınca Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilmiş olan dokuz kişilik Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) bu konudaki çalışmaları yürütmek ve koordine etmek üzere oluşturulmuş ve göreve başlamıştır. Yükseköğretimde Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Ana Süreç Haritası ve Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Süreci için Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi yayınlanmıştır (Mayıs 2006) (YÖK Faaliyet Raporu 2007).
- Bologna Sürecinin önemli bileşenlerinden birisi olan "Ulusal Yeterlilikler Çerçevesinin" oluşturulması için Yükseköğretim Kurulu Başkanlık Kararı ile "Yükseköğretim Yeterlilikler Komisyonu" kurulmuştur. Kurul, yükseköğretimdeki bütün dereceler için hazırladığı "genel öğrenim çıktıları" taslağını, tartışmaya açmış ve 68 üniversitemizden gelen eleştiri ve öneriler doğrultusunda Ekim 2007'de sonuçlandırmıştır. (YÖK Faaliyet Raporu 2007).
- Türkiye tarafından 1 Aralık 2004 tarihinde imzalanan "Avrupa Bölgesinde Yükseköğretim ile ilgili Belgelerin Tanınması" Lizbon Sözleşmesi, 23.02.2006 tarih ve 5463 sayılı Kanunla onaylanıp 28.02.2006 tarih ve 26094 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Sözleşmenin "Diplomaların Değerlendirilmesiyle ilgili Temel İlkeler" başlıklı III. Bölümünde yer alan 5 temel ilkesi uyarınca, denklik başvurusu değerlendirmelerinde esas alınmak üzere, Yurtdışı "Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği"nde gerekli düzenlemeler yapılması, 13.04.2006 tarihli YÖK Genel Kurul kararı ile kabul edilmiştir (Yükseköğretimde Bologna Sürecine Uyum Çalışmaları)

Sektörel öğrenim çıktılarının oluşturulması çalışmaları başlamış olup, Mühendislik ve Öğretmen Yetiştirme alanlarındaki çalışmaların 2008 yılının ilk yarısında tamamlanması planlanmaktadır. Bu alandaki çalışmaları göz önüne alınarak, Türkiye 46 ülkedeki gelişmelerin koordinasyonu için oluşturulan sekiz ülkenin yer aldığı çalışma grubuna seçilmiştir. YÖK tarafından yürütülen ve 15 Bologna Uzmanının görev aldığı bir AB projesi ile Bologna süreci ve gelişmeler ülkemiz üniversitelerine aktarılmaktadır (YÖK Faaliyet Raporu 2007).

Türkiye, Bologna sürecinde yer alan eylem alanlarında, son iki yılda büyük bir gelişme göstermiştir. 2005-2009 Bologna Süreci Durum Değerlendirme Raporuna göre:

- Türkiye'nin, 2005 yılında "3.44" (iyi performans) olan ortalaması, 2009'da "4.17"ye (çok iyi performans) yükselmiştir.
- Türkiye, 2005'te "2.0"(gelişme var) olan Kalite Güvencesi notunu, 2009'da, "4.17" ye (çok iyi performans) yükseltmiştir.
- Türkiye, 2005'te 43 ülke arasında "3.44" ortalama ile 33. sırada iken, 2009'da, "4.16" ortalama ile, Almanya ile birlikte 9.sırada yer almıştır.
- Türkiye, beş temel öncelik alanından dördünde, Bologna Ülkeleri ortalamasının üzerinde performans göstermiştir.

Bu sonuçlara göre Türkiye, Bologna Ülkeleri arasında dikkat çeken bir ülke olarak görülmektedir (YÖK Faaliyet Raporu 2009).

2012 Ocak ayı itibariyle, Bologna Süreci uygulamaları ülkemizde Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projeleri kapsamında yürütülmektedir. Sürecin Türkiye'de uygulanması hususunda altıncı döneme tekabül eden 2011-2013 Bologna Uzmanları Ulusal Takım Projesi başlamış durumdadır. Bu proje kapsamında, bir önceki dönemin bir devamı olarak yükseköğretim kurumlarında Bologna Sürecinin uygulanması ve güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunulacaktır. Bu bağlamda bölgesel yerinde ziyaretler, paydaş toplantıları, semineler, çalıştaylar gerçekleştirilecektir.

11.6. Hareketlilik ve Değişim

Türkiye, gerek öğrenci hareketliliği gerekse öğretmen / öğretim elemanı hareketliliği ve değişimi konusunda, AB programlarıyla birlikte son yıllarda daha hareketli bir duruma gelmiştir. Aşağıdaki alt bölümlerde, öğrenci hareketliliği ve öğretmen ve öğretim elemanı hareketliliği ve değişimi konuları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

11.6.1. Öğrenci Hareketliliği ve Değişimi

Türkiye'de uluslararası öğrenci hareketliliğinde ağırlık yükseköğretim kademesindedir. Yurt dışında öğrenim görmek isteyen Türk öğrenciler daha çok ABD ve Avrupa ülkelerini (özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere) tercih ederken; yurtdışından Türkiye'ye doğru olan hareketlilik daha çok Asya ülkelerinden gerçekleşmektedir. AB ülkelerinden ise; görece az sayıda öğrencinin Türk üniversitelerini tercih ettikleri görülmektedir (Milli Eğitim İstatistikleri).

2010-2011 akademik yılı verilerine göre ise 16 bin 469'u erkek, 9 bin 76'sı kız toplam 25 bin 545 yabancı uyruklu öğrenci eğitimlerini sürdürüyor. Askeri okullar ve polis akademisindeki yabancı uyruklu öğrencilerle birlikte bu sayı 26 bin 228 öğrenciye çıkıyor. Üniversiteler arasında en fazla yabancı öğrenci Anadolu, İstanbul ve Orta Doğu Teknik üniversitelerinde bulunuyor.

Türkiye uyruklulara yabancı ülkelerde burslu eğitim görmeleri için özel kişi ve kurumların yanı sıra devlet tarafından da kaynak sağlanmaktadır. Özel burs veya kendi imkanlarıyla yurt dışında yükseköğrenim görmeye giden Türk öğrencilerin sayısı 2010-2011 öğretim yılında 25.247; bunun 10.176'sı (%42,54) AB üyesi veya adayı ülkelerde öğrenim görmektedir. Devlet bursuyla yurtdışına gönderilen Türk öğrencilerin sayısı ise 2010-2011 öğretim yılında 1.403'tür; bunun 203'ü (%14,46) AB üyesi ülkelerde öğrenim görmektedir (Türkiye Eğitim İstatistikleri; Tablo 11.7.3.)

Türkiye Erasmus programlarına 2004-05 öğretim yılından itibaren katılmaya başlamıştır. 2004-05, 2005-06 ve 2006-07 öğretim yıllarında Türkiye'den diğer ülkeler giden toplam öğrenci sayısı 8432; Türkiye'ye üye ülkelerden gelen toplam öğrenci sayısı ise 2448'dir. 2006-07 öğretim yılında Türkiye'nin giden öğrenciler

açısından payı %2,79, gelen öğrenci açısından ise %0,53'tür. Bu paylar, düşük olmasına rağmen 2004-05 yılından itibaren hızla artmıştır. Dil kurslarına katılan öğrencilerle ilgili oranlar biraz daha yüksektir. (Erasmus İstatistikleri; Tablo 11.7.1.). Türkiye'den giden öğrencilerin ortalama kalış süreleri 6 ay; tüm ülkeler ortalaması ise 6,5 aydır. Alanlara göre dağılıma bakıldığında Türkiye'den giden öğrenciler arasında "dil ve filoloji" alanının payı toplam dağılıma göre oldukça düşüktür. Buna karşın "tarım", "mühendislik, teknoloji" ve "sosyal bilimler" alanlarının payı Türkiye'de, toplam dağılıma göre yüksektir. "İşletme" alanının payı hem Türkiye hem de toplam içinde en yüksektir (Erasmus İstatistikleri). 2010-2011 öğretim yılında, Erasmus kapsamında yurtdışına öğrenim görmeye giden öğrenci sayısı 4.438'dir.

Türkiye'nin giden öğrencilerle ilgili payı, bütçe ödenekleri içindeki payının yarısına yakındır. Türkiye'nin programlara katılımının henüz yeni başladığı düşünülürse önümüzdeki yıllarda öğrenci hareketliliğindeki paylarının artmaya devam edeceği beklenebilir. Öğrenci hareketliliğini etkileyen başlıca faktörler ulusal raporlarda şöyle yer almıştır (Ulusal Raporlar):

- Giden öğrenciler için, vize almakta çekilen güçlükler.
- Giden öğrenciler için sağlanan finansal desteğin yetersiz kalması.
- Öğretim üyelerinin ECTS başvuruları hakkında yanlış veya eksik bilgiye sahip olması.
- Karşı kurumun açtığı derslerle ilgili bilgilerin güncellenmemesi.
- Avrupalı öğrencilerin Türkiye'deki yükseköğretimin kalitesinden haberdar olmayışı.
- Yabancı dil problemi

Ulusal raporlarda, öğrenci hareketliliğini artırmak için şu önlemlerin alındığı belirtilmektedir (Ulusal Raporlar):

- Üniversitelerde Erasmus programıyla ilgilenen idari birimler oluşturulmuştur.
- Üniversitelerde Erasmus programı tanıtılarak teşvik edilmektedir.
- ECTS ek bir kredi sistemi olarak kullanılmaya başlanmıştır.
- Web sayfaları oluşturularak, ders katalogları ve ECTS bilgi paketleri yayınlanarak Türk üniversitelerinin Erasmus içinde görülebilirliği artırılmaktadır.
- Yabancı dilde (daha çok İngilizce) derlerin sayısı artırılmaktadır.
- Avrupa çapında fuar ve konferanslarda tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütülmektedir.
- Ortak olabilecek kurumlarla karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmektedir.
- Ulusal ajansın ilgili etkinlik ve organizasyonlarında yer alınmaktadır.

11.6.2. Öğretmen ve Öğretim Elemanı Hareketliliği ve Değişimi

Üniversitelerde görev yapan yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısı 2010-11 öğretim yılında 1.354'dür (Yüksek Öğretim İstatistikleri; Tablo 11.7.2.). Aynı yıl üniversitelerdeki toplam öğretim elemanı sayısı ise 106.477'dir. Buna göre yabancı uyruklu öğretim elemanlarını oranı % 1 civarındadır. Yurtdışında MEB tarafından atanan öğretmenlerin sayısı ise 355'tir (MEB, 2009 Faaliyet Raporu). Bu ülkelerde yaşayan ve ilköğretim kademesinde okuyan Türk vatandaşlarının eğitimi için karşılıklı anlaşmalar çerçevesinde görevlendirilen öğretmenler de görev yapmaktadırlar.

2004-05, 2005-06 ve 2006-07 öğretim yıllarında Erasmus programı kapsamında Türkiye'den diğer ülkeler giden öğretmen sayısı toplam 1586; Türkiye'ye başka ülkelerden gelen öğretmen sayısı toplam 2036'dır. Erasmus kapsamında bu yıllardaki toplam yer değiştiren öğretmen sayısı ise 70.135'tir. Türkiye'nin Erasmus öğretmen hareketliliğindeki payı %2,3 civarındadır. Türkiye'den giden öğretmenlerin toplam içindeki payı düşük olmakla birlikte, ortalama kalınan süre ve öğretmen başına ödemeler ortalamanın üzerindedir. (Erasmus İstatistikleri; Tablo 11.7.1.). Alanlara göre dağılıma bakıldığında Türkiye'den giden öğretmenler arasında "dil ve filoloji" alanının payı, öğrenci hareketliliğinde olduğu gibi toplam dağılıma göre oldukça düşüktür. Buna karşın "tarım", "mühendislik-teknoloji" ve "doğa bilimleri" ve "tıp" alanlarının payı Türkiye'den gidenler arasında toplam dağılıma göre yüksektir. En yüksek paya "mühendislik" alanı sahiptir (Erasmus İstatistikleri). 2010-2011 öğretim

yılı itibariyle, Erasmus programı kapsamında Türkiye’den diğer ülkelere giden öğretmen sayısı toplam 1586; Türkiye’ye başka ülkelerden gelen öğretmen sayısı toplam 2036’dır.

Türkiye’nin giden öğretmenlerle ilgili payı, bütçe ödenekleri içindeki payı ile karşılaştırıldığında düşüktür. Türkiye’nin programlara katılımının henüz yeni başladığı düşünülürse önümüzdeki yıllarda öğrenci hareketliliğindeki paylarında olduğu gibi öğretmen hareketliliğindeki payının da artmaya devam edeceği beklenebilir. (Erasmus İstatistikleri; Table 11.7.1.). Ulusal raporlarda, öğretmen hareketliliğini etkileyen temel faktörler şöyle yer almıştır (Ulusal Raporlar):

- Yurtdışına çıkacak personel için vize teminindeki güçlükler.
- Yurtdışına çıkacak personel için sağlanan finansal desteğin yeterli olmaması.
- Erasmus programının henüz çok yeni başlamasından dolayı öğretim elemanlarının yeterince bilgiye sahip olmamaları.
- Yabancı dil problemi

Ulusal raporlarda Öğretim elemanı hareketliliğini artırmak için alınan önlemler ise şöyle sıralanmaktadır (Ulusal Raporlar):

- Üniversitelerde Erasmus programıyla ilgilenen idari birimler oluşturulmuştur.
- Yabancı dilde (daha çok İngilizce) derslerin sayısı artırılmaktadır.
- Avrupa çapında fuar ve konferanslarda tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütülmektedir.
- Ortak olabilecek kurumlarla karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmektedir.
- Üniversitelerde Erasmus programı tanıtılarak teşvik edilmektedir.

11.7. İstatistikler

11.7.1. Türkiye’nin Erasmus İstatistikleri

Gösterge	2008-09	2009-10	2010-11	Toplam
Türkiye’den giden öğrenci sayısı	1.142	2.852	4.438	8.432
Toplam içindeki payı (%)	0,79	1,85	2,79	1,84
Ortalama kalınan süre (ay)	6,1	6,1	5,9	6,0
Öğrenci başına ödeme (EUR) (Tüm ERASMUS)	140	157	192	164
Türkiye’ye gelen öğrenci sayısı	299	828	1.321	2.448
Toplam içindeki payı (%)	0,21	0,54	0,83	0,53
Türkiye’den giden öğretmen sayısı	339	581	666	1.586
Toplam içindeki payı (%)	1,62	2,48	2,58	2,26
Ortalama kalınan süre (gün)	8,2	8,4
Öğretmen başına ödeme (EUR) (Türkiye)	952	859	521	737
Türkiye’ye gelen öğretmen sayısı	218	440	1.378	2.036
Toplam içindeki payı (%)	1,04	1,88	5,34	2,90
EILC için Türkiye’den giden öğrenci sayısı	39	139	223	401
Toplam içindeki payı (%)	1,22	3,60	4,74	2,26
EILC için Türkiye’ye gelen öğrenci sayısı (%)	33	107	174	314

Toplam içindeki payı (%)	1,03	2,77	3,70	1,77
Bütçe ödenekleri (EUR) (başlangıç yılı)	4.397.486	6.656.767	10.800.770	21.855.023
Toplam içindeki payı (%)	2,62	3,31	4,39	3,56

Erasmus Statistics

11.7.2. Yükseköğretimde Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayısı

	2006-07	2007-08	2008-09	2008-09	2009-10	2010-11
Toplam öğretim elemanı sayısı	1.057	1.203	1.205	1.205	1.310	1.354
Profesör	96	112	119	119	119	121
Doçent	87	93	110	110	100	102
Yardımcı doçent	161	188	196	196	196	203
Öğretim görevlisi	397	460	430	430	426	425
Okutman	232	246	216	216	261	271
Uzman	14	13	16	16	14	17
Araştırma görevlisi	66	90	117	117	193	196
Çevirici	0	0	0	0	0	0
Eğitim-öğretim plancısı	4	1	1	1	1	2
Toplam öğrenci sayısı	16.455	17.389	18.720	18.720	21.948	22.788
Üniversiteler	15.893	16.829	18.158	18.158	21.361	22.335
AB üye ve aday ülke uyruklu	2.963	3.145	3.259	3.259	3.814	4.114
Diğer eğitim kurumları	562	560	562	562	587	601
AB aday ülke uyruklu	20	24	28	28	26	29
Yeni kayıt öğrenci sayısı	3.690	3.971	4.254	4.254	5.270	5.785
Üniversiteler	3.533	3.824	4.099	4.099	5.100	5.541
AB üye ve aday ülke uyruklu	639	706	744	744	897	901
Diğer eğitim kurumları	157	147	155	155	170	187
AB aday ülke uyruklu	4	7	7	7	5	8
Önceki yıl mezun sayısı	1.718	1.649	1.797	1.797	1.877	1.954
Üniversiteler	1.599	1.550	1.691	1.691	1.754	1.875
AB üye ve aday ülke uyruklu	355	295	375	375	380	410
Diğer eğitim kurumları	119	99	106	106	123	128
AB aday ülke uyruklu	0	1	3	3	4	5

11.7.3. Yükseköğretimde Yurtdışına Giderek Öğrenim Görenlerin Sayısı

	2005-06	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11
Toplam	19.454	..	22.555	24.436	23.921	44,204
Özel burs veya kendi imkânlarıyla gidenler	19.062	19.658	21.981	23.546	22.518	40,123
Devlet bursu ile gidenler	392	..	574	890	1.403	4.081

AB üye ve aday ülkeleri	9.567	..	10.405	10.044	10.176	10.176
Özel burs veya kendi imkânlarıyla gidenler	9.505	9.476	10.283	9.930	9.973	9.973
Devlet bursu ile gidenler	62	..	122	114	203	203
Lisans ve altı	13.193	..	16.695	18.108	17.923	18.542
Özel burs veya kendi imkânlarıyla gidenler	13.173	14.101	16.352	18.103	17.921	178.541
Devlet bursu ile gidenler	20	...	343	5	2	2
Lisansüstü	5.889	5.557	5.539	5.955	5.498	6.215
Yüksek lisans	4.033	..	4.067	4.172	3.899	4.454
Özel burs veya kendi imkânlarıyla gidenler	3.953	3.826	3.960	3.843	3.277	3.457
Devlet bursu ile gidenler	80	..	107	329	622	622
Doktora	2.228	..	1.703	1.783	1.599	1.784
Özel burs veya kendi imkânlarıyla gidenler	1.936	1.731	1.579	1.600	1.320	1.412
Devlet bursu ile gidenler	292	..	124	183	279	325

Eurydice Ağı, Avrupa eğitim sistemleri ve politikaları hakkında bilgi ve analiz temin eder. 2011 yılı itibarıyla, AB'nin Yaşamboyu Öğrenme programında yer alan 33 ülkenin (AB Üye Devletler, EFTA ülkeleri, Hırvatistan ve Türkiye) tümünde bulunan 37 ulusal birimden oluşmakta ve ağıın yayınlarının ve veritabanlarının taslağını çizen, Brüksel'de bulunan AB Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür İdari Ajansı tarafından koordine edilip yönetilmektedir.

Eurydice **ağı**, ağırlıklı olarak, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde eğitime ilişkin politika yapımına katılanların yanı sıra, Avrupa Birliği kurumlarında da hizmet vermektedir. Öncelikle Avrupa'daki eğitim sürecine odaklanır tüm düzeylerde yapılandırılmakta ve organize edilmektedir. Yayınları, büyük ölçüde ulusal eğitim sistemleri, belirli başlıklara ayrılmış karşılaştırmalı çalışmalar ve göstergeler ve istatistiklerin açıklamalarına ayrılabilir. Bu yayınlar, Eurydice'in internet sitesinden ya da istek üzerine basılı olarak ücretsiz şekilde temin edilebilir.

İnternette EURYDICE

<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>